

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ BİLİM DALI**

**ACEMHÖYÜK’TE ASUR TİCARET KOLONİLERİ ÇAĞI
ÖLÜ GÖMME ADETLERİ**

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan

Hamza EKMEN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Aliye ÖZTAN

Ankara-2012

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ BİLİM DALI**

**ACEMHÖYÜK’TE ASUR TİCARET KOLONİLERİ ÇAĞI
ÖLÜ GÖMME ADETLERİ**

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan

Hamza EKMEN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Aliye ÖZTAN

Ankara-2012

ONAY

Hamza EKMEN tarafından hazırlanan "Acemhöyük'te Asur Ticaret Kolonileri Çağı Ölü Gömme adetleri" başlıklı bu çalışma, 15 / 06 / 2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Arkeoloji Anabilim dalında Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Aliye ÖZTAN

Prof. Dr. A. Emel Erten

Prof. Dr. Feyza GILDIRIM

Prof. Dr. Halime Hıncal

Prof. Dr. S. Yöcel Şengür

ÖNSÖZ

Ölü gömme adetleri sıklıkla değişebilen veya bir toplumdan diğerine kolaylıkla geçen kültürel bir öge değildir. Dolayısıyla toplumların ölü gömme geleneklerinin etraflıca araştırılması, onların öteki dünya inançları, ekonomik ve sosyo-kültürel yapıları hakkında önemli bilgilerin elde edilmesine imkân tanımaktadır.

Bu çalışmada Acemhöyük'ün en parlak dönemini yaşadığı Asur Ticaret Kolonileri Çağı'na ait ölü gömme gelenekleri bütün yönleri ile incelenmiştir. Gerek yerleşim içinde gerekse Arıbaş Mezarlığı'nda elde edilen verilerin tarafımdan değerlendirilmiş olması benim için büyük bir şans ve kıvanç kaynağıdır. 2006 yılında Acemhöyük kazılarına katılmama imkan vererek, mesleki açıdan büyük bir tecrübe kazanmamı sağlayan Hocam Prof. Dr. Aliye ÖZTAN, aynı zamanda tez danışmanlığımı kabul ederek, değerli bilgi ve fikirlerini benimle paylaşma nezaketi göstermiştir. Ayrıca daima destekleyici ve denetleyici tavrı ile bu çalışmanın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Her an desteğini gördüğüm Hocam Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'a ne kadar teşekkür etsem azdır. Yanı sıra özellikle yerleşim içinde bulunan mezarların değerlendirilmesinde önemli katkısı bulunan, bilgi birikimi ve tecrübesiyle her zaman yönlendirici ve cesaret verici olan Hocam Prof. Dr. Prof. Dr. Nimet ÖZGÜÇ'e teşekkürü bir borç bilirim.

Kendisini tanıdığım ilk günden itibaren sürekli danıştığım ve her konuda yardımını aldığım, şahsıma ve bütün araştırmacılara daima yol gösterici olan, bilgiyi paylaşmakta sınır tanımayan Hocam Prof. Dr. Tayfun YILDIRIM'a sonsuz teşekkür ederim. Mesleğe başlamamda çok büyük emeği olan, tez çalışmam sırasında yardımını ve vaktini esirgemeyen Hocam Prof. Dr. S. Yücel ŞENYURT'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Kısa bir süre önce tanışmamıza rağmen, bu süre içinde özellikle Almanca yayınların tercümesinde yardımını esirgemeyen Prof. Dr. Ahmet ÜNAL'a çok teşekkür ederim. Yine özellikle literatür taraması ve İngilizce yayın tercümelerinde yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Yaşar E. ERSOY'a

ve Dr. Levent KESKİN'e teşekkürü borç bilirim. Ayrıca, çalışma sırasında metinlerin düzeltilmesinde gösterdiği yardımlardan dolayı Araş. Gör. Canan ÖZBİL'e ve bazı İngilizce yayınların tercümelerinde gösterdiği yardımlardan dolayı Okt. Özge AKSOY'a teşekkür ederim.

Arıbaşı Mezarlığı envanterlik ve etütlük buluntularının korunduğu Aksaray Müzesi'nde, yaptığımız çalışmalar sırasında sağlamış olduğu kolaylıklar ve yapıcı tavrı ile çalışmalarımızın hızlı bir biçimde sonlanmasını sağlayan müze uzmanı arkeolog Fahri AYÇİN'e içtenlikle teşekkür etmeliyim. Kütüphane çalışmalarım sırasında, gösterdiği kolaylıktan dolayı Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi personeli Mustafa SÖNMEZ'e teşekkür ederim. Ayrıca bu konuda Hocam Prof. Dr. Aliye ÖZTAN ve Prof. Dr. Tayfun YILDIRIM şahsi kütüphanelerini kullanma imkânı sunmuşlardır. Kendilerine bir kez daha teşekkür ederim.

Eğitim hayatımın başlangıcından itibaren beni her konuda destekleyen ve cesaretlendiren aileme teşekkür ediyorum.

Bu uzun süreçte, her zaman yanımda olan büyük bir sabır ve özveriyle literatür taraması ve İngilizce yayınların tercümesi konusunda yardımcı olan, farklı fikir ve önerileri ile çalışmanın ortaya çıkmasında önemli katkısı bulunan değerli eşim ve meslektaşım Araş. Gör. F. Gülden ÖZKALALI- EKMEN'e sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Hamza EKMEN

Ankara- 2012

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR DİZİNİ	viii
HARİTALAR, PLANLAR, TABLOLAR VE LEVHALAR DİZİNİ	x
GİRİŞ	1
I- Tezin Amacı	5
II- Tezin Kapsam ve Yöntemi	6
I. BÖLÜM	
ACEMHÖYÜK ve ARIBAŞ MEZARLIĞI	8
I. 1. ACEMHÖYÜK	8
I. 1. 1. Yeri ve Konumu	8
I. 1. 2. Araştırma Tarihçesi	9
I. 1. 3. Stratigrafi	11
I. 1. 3. 1. Eski Tunç Çağı'nda Acemhöyük	11
I. 1. 3. 2. Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Acemhöyük ...	13
I. 1. 3. 2. 1. "V. Yapı Katı"	14
I. 1. 3. 2. 2. "IV. Yapı Katı"	14
I. 1. 3. 2. 3. "III. Yapı Katı"	15
I. 1. 3. 2. 3. 1. Hatipler Sarayı	16
I. 1. 3. 2. 3. 2. Sarıkaya Sarayı	16
I. 1. 3. 2. 3. 3. Hizmet Binası	18
I. 1. 3. 2. 3. 4. Diğer Yapılar	19
I. 1. 3. 2. 3. "II-I. Yapı Katları"	21
I. 2. ARIBAŞ MEZARLIĞI	23
I. 3. KRONOLOJİ	24
II. BÖLÜM	
ACEMHÖYÜK'TE ASUR TİCARET KOLONİLERİ ÇAĞI ÖLÜ	
GÖMME ADETLERİ	30
II. 1. YERLEŞİM İÇİ (INTRAMURAL) MEZARLAR	30
II. 1. 1. Mezarların Konumu ve Dağılımı	30
II. 1. 2. Mezar Tipleri	31
II. 1. 2. 1. Basit Toprak Mezarlar	31
II. 1. 2. 2. Üzeri Seramik Parçalı Mezar	35
II. 1. 2. 3. Kap (Urne) Mezar	37
II. 2. YERLEŞİM DIŞI (EXTRAMURAL) MEZARLAR	39
II. 2. 1. Arıbaş Mezarlığı: Mezarların Konumu ve Dağılımı	39
II. 2. 2. Mezar Tipleri	43
II. 2. 2. 1. Basit Toprak Mezarlar	43

II. 2. 2. 2. K�p Mezarlar	45
II. 2. 2. 3. Kap (Urne) Mezarlar	50
II. 2. 2. 4. Basit Yakarak Gömme Mezarlar	54
II. 2. 3. �l� Hediye­lerinin Mezarlarla İlişkisi	55
III. B�L�M	
MEZAR BULUNTULARI	62
III. 1. �ANAK-��MLEK	62
III. 1. 1. Tabaklar	62
III. 1. 2. �anaklar	63
III. 1. 3. Maşrapa	74
III. 1. 4. Fincanlar	75
III. 1. 5. Testiler	79
III. 1. 6. İbrikler	92
III. 1. 7. �aydanlıklar	94
III. 1. 8. ��mlekler	96
III. 1. 9. Vazolar	103
III. 1. 10. Kantaroslar	111
III. 1. 11. Kapaklar	113
III. 1. 12. Kaideler	115
III. 1. 13. K�pler	116
III. 2. K���K BULUNTULAR	117
III. 2. 1. Pişmiş Toprak Eserler	117
III. 2. 1. 1. Ağırşaklar	117
III. 2. 1. 1. 1. Konik Formlu Ağırşaklar	118
III. 2. 1. 1. 2. �ift Konik Formlu Ağırşaklar	118
III. 2. 1. 1. 3. İğ Deliği �evresi �ukur �ift	
Konik Formlu Ağırşaklar	119
III. 2. 1. 1. 4. K�resel Formlu Ağırşaklar	120
III. 2. 1. 2. Fır�alar/Kirkitle	120
III. 2. 1. 3. Hayvan Fig�rini	121
III. 2. 1. 4. Pota	123
III. 2. 1. 5. Kalıp	124
III. 2. 2. Metal Eserler	126
III. 2. 2. 1. Kolcuklu Balta	126
III. 2. 2. 2. İğneler	129
III. 2. 2. 2. 1. Dilimli Başlı İğneler	130
III. 2. 2. 2. 2. �okgen Başlı İğneler	130
III. 2. 2. 2. 3. Basık K�re Başlı İğneler	131
III. 2. 2. 2. 4. Mercimek Başlı İğneler	131
III. 2. 2. 2. 5. Dikiş İğnesi	132
III. 2. 2. 3. U�lar	132
III. 2. 2. 4. Terazı Kefeleri	133
III. 2. 2. 5. Halkalar	135

III. 2. 3. Taş Eserler	137
III. 2. 3. 1. Kesici Alet	137
III. 2. 3. 2. Kaya Kristali	137
III. 2. 4. Yumuşakça Kabuğu Eserler	138
III. 2. 5. Kemik ve Fildişi Eserler	140
III. 2. 5. 1. Kemik Kaplamalar	140
III. 2. 5. 2. Kemik Sap ve Kolye Ucu	142
III. 2. 5. 3. Boynuz Çekiçler	143
III. 2. 5. 1. Fildişi Kapak	144
III. 2. 6. Frit ve Fayans Eserler	146
III. 2. 6. 1. Frit Boncuklar ve Kolyeler	146
III. 2. 6. 2. Fayans Eserler	147
III. 2. 6. 2. 1. Hayvan Figürinleri	148
III. 2. 6. 2. 2. Tanrıça Figürini	149
III. 2. 6. 2. 3. Damga Mühür	151

IV. BÖLÜM

M.Ö. II. BİN YILIN İLK YARISINDA ANADOLU'DA ÖLÜ GÖMME GELENEKLERİ

IV. 1. YERLEŞİM İÇİ MEZARLAR

IV. 1. 1. Güneydoğu Anadolu	157
IV. 1. 1. 1. Karkamış	157
IV. 1. 1. 2. Tilmen Höyük	159
IV. 1. 1. 3. Oylum Höyük	160
IV. 1. 1. 4. Samsat	161
IV. 1. 1. 5. Hayaz Höyük	163
IV. 1. 1. 6. Lidar Höyük	164
IV. 1. 1. 7. Mezra Höyük	165
IV. 1. 1. 8. Salat Tepe	166
IV. 1. 2. Güney Anadolu	167
IV. 1. 2. 1. Tell Açana	164
IV. 1. 2. 2. Gözlükule	169
IV. 1. 3. Orta Anadolu ve Kuzeyi	170
IV. 1. 3. 1. Kültepe	170
IV. 1. 3. 2. Konya-Karahöyük	176
IV. 1. 3. 3. Alışar	177
IV. 1. 3. 4. Boğazköy	180
IV. 1. 3. 5. İkiztepe	182
IV. 1. 4. Batı Anadolu	183
IV. 1. 4. 1. Beycesultan	183
IV. 1. 4. 2. Demircihöyük	184
IV. 1. 4. 3. Seyitömer	185
IV. 1. 4. 4. Kusura	186
IV. 1. 4. 5. Troia	187

IV. 2. YERLEŞİM DIŞI MEZARLIKLAR	189
IV. 2. 1. Güneydoğu Anadolu	189
IV. 2. 1. 1. Gedikli-Karahöyük	189
IV. 2. 1. 2. Horum Höyük	191
IV. 2. 2. Güney Anadolu	192
IV. 2. 2. 1. Karataş-Semayük	192
IV. 2. 2. 2. Bağbaşı	193
IV. 2. 2. 3. Harmanören	194
IV. 2. 3. Orta Anadolu ve Kuzeyi	195
IV. 2. 3. 1. Ilıca	195
IV. 2. 3. 2. Gordion	197
IV. 2. 3. 3. Balıbağı	199
IV. 2. 3. 4. Kazankaya	200
IV. 2. 3. 5. Osmankayası	202
IV. 2. 3. 6. Yazılıkaya	204
IV. 2. 3. 7. Büget-Ferzant	204
IV. 2. 4. Batı Anadolu	206
IV. 2. 4. 1. Ağızören	206
IV. 2. 4. 2. Yanarlar	207
IV. 2. 4. 3. Dede Mezarı	208
IV. 2. 4. 4. Demircihüyük-Sarıket	210
IV. 2. 4. 5. Çavlum	212
IV. 2. 4. 6. Bayraklı	214
IV. 2. 4. 7. Troia	215

V. BÖLÜM

BAŞLANGICINDAN M.Ö. II. BİNİN SONUNA KADAR ANADOLU'DA YAKARAK GÖMME (KREMASYON) GELENEĞİ	216
V. 1. ANADOLU VE ÇEVRE KÜLTÜR BÖLGELERİNDE YAKARAK GÖMME (KREMASYON) GELENEĞİNİN ORTAYA ÇIKIŞI	218
V. 1. 1. Avrupa	218
V. 1. 2. Anadolu	219
V. 1. 3. Mezopotamya ve Levant	222
V. 1. 4. Kafkasya, İran ve Çevresi	223
V. 2. M.Ö. II. BİN'DE ANADOLU'DA YAKARAK GÖMME (KREMASYON) GELENEĞİ	227
V. 2. 1. Arkeolojik Verilere Göre M.Ö. II. Binde Anadolu'da Yakarak Gömme (Kremasyon) Geleneği	227
V. 2. 1. 1. Mezar ve Mezarlıkların Yayılımı	228
V. 2. 1. 2. İnhumasyon-Kremasyon İlişkisi	230
V. 2. 1. 3. Mezar Tipleri	231
V. 2. 1. 4. Mezarlık Alanlarının Seçimi ve Mezar	

Düzenlemeleri	235
V. 2. 1. 5. Mezar Hediyeleri	239
V. 2. 1. 6. Ölü Yakma İşlemi ve Ölü Yakma Törenlerine İlişkin Bulgular	241
V. 2. 2. Filolojik Verilere Göre M.Ö. II. Binde Anadolu’da Yakarak Gömme (Kremasyon) Geleneği	244
SONUÇ	259
KATALOG	267
KAYNAKÇA	328
Ek. 1: Acemhöyük İskeletlerinin Paleoantropolojik Analizi	365
HARİTALAR, PLANLAR, PLANLAR, TABLOLAR ve LEVHALAR ...	370
ÖZET	455
ABSTRACT	457

KISALTMALAR DİZİNİ

Kaynakça'da Kullanılan Kısaltmalar

(Sürelî yayın kısaltmaları AA "Archäologischer Anzeiger" 2005'e göre yapılmıştır).

AJA:	American Journal of Archaeology
AltOrF:	Altorientalische Forschungen
AnatSt:	Anatolian Studies
AnMet:	Anatolian Metal
AnOr:	Analecta Orientalia Commentationes Scientifical de rebus orientis antiqui
ArcAnat:	Archivum Anatolicum
ArOr:	Archív Orientální
ArST:	Arkeometri Sonuçları Toplantısı
AST:	Araştırma Sonuçları Toplantısı
BaM:	Baghdader Mitteilungen
BASOR:	Bulletin of the American School of Oriental Research
BerRGK:	Bericht der Römisch-Germanischen Kommission
BMECCJ:	Bulletin of Middle Eastern Culture Center in Japan
DTCFD:	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi
Erlsr:	Eretz Israel, Archaeological Historical and Geographical Studies
IstMitt:	Istanbul Mitteilungen
KST:	Kazı Sonuçları Toplantısı
MDOG:	Mitteilungen des Deutschen Orient Gesellschaft
OIP:	Oriental Institut Publications
PBF:	Prähistorische Bronze Funde
ProcPrehistSoc:	Proceedings of the Prehistoric Society
SlovA:	Slovenská Archeológia
SMEA:	Studi Micenei ed Egeo-Anatolici
TAD:	Türk Arkeoloji Dergisi
TAED:	Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi
TEBE:	Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü
TTKY:	Türk Tarih Kurumu Yayınları
Tüba-Ar:	Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi
WorldA:	World Archaeology
WVDOG:	Wissenschaftliche Veröffentlichungen der Deutschen Orient-Gesellschaft

Katalog'da Kullanılan Kısaltmalar

(Aksi belirtilmediği takdirde tüm ölçüler cm "santimetre" cinsinden verilmiştir).

A.ç.	Ağız çapı
ATKÇ	Asur Ticaret Kolonileri Çağı
Bul. Yr.	Bulunduğu yer
Ç.	Çapı
D.ç.	Dip çapı

Env. No.	Envanter numarası
Gn.	Genişlik
Kat. No.	Katalog numarası
Kl.	Kalınlığı
Kor. Yr.	Korunduğu yer
Kr.	Korunan
Lev. No.	Levha numarası
M.	Mezar
U.	Uzunluğu
Y.	Yüksekliği
Yp. Md.	Yapıldığı madde

Metin İçinde Kullanılan Kısaltmalar

BTM	Basit Toprak Mezar
ÜSPM	Üzeri Seramik Parçalı Mezar
KM	Kap Mezar
KrM	Kremasyon Mezar
BKrm	Basit Kremasyon Mezar
Bkz.	Bakınız
Çiz.	Çizim
KEL	Kültepe Eponym List
Lev.	Levha

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1: Çalışmada Adı Geçen M.Ö. II. Binin İlk Çeyreğine Ait Bazı Yerleşimler. (Barjamovic 2011'den alınarak geliştirilmiştir.)

Harita 2: Acemhöyük ve Yakın Çevresinin Fiziki Coğrafyası.

Harita 3: Anadolu'da M.Ö. II. Binin İlk Yarısına Tarihlenen İntamural Mezarlar ve Extramural Mezarlıklar.

PLANLAR DİZİNİ

Plan 1: Acemhöyük Topografik Planı (Özgüç, N. 1977).

Plan 2: Sarıkaya Sarayı Planı (Öztan 1991).

Plan 3: Hizmet Binası Planı (Öztan 2009).

Plan 4: Acemhöyük II. Yapı Katı Planı (Öztan 2008).

Plan 5: Arıbaş Mezarlığı 1993 Yılı Planı.

Plan 6: Arıbaş Mezarlığı 1995 Yılı 1. Evre Mezarları.

Plan 7: Arıbaş Mezarlığı 1995 Yılı 2-3. Evre Mezarları ve Pişirme Yerleri.

Plan 8: Arıbaş Mezarlığı 1996 Yılı Planı.

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Acemhöyük ve Çağdaşı Bazı Yerleşimlerin Stratigrafik Karşılaştırması.

Tablo 2: Yerleşim içi mezarların yapı katlarına göre dağılımı.

Tablo 3: Mezar eşyalarının seviyelere ve mezar tiplerine göre dağılımı.

Tablo 4: M.Ö. II. Binin İlk Yarısına Ait Yerleşim İçi Mezarların Karşılaştırmalı Kronoloji Tablosu.

Tablo 5: M.Ö. II. Binin İlk Yarısına Ait Yerleşim Dışı Mezarlıkların Karşılaştırmalı Kronoloji Tablosu.

LEVHALAR DİZİNİ

Levha 1:	1-2:	Tabaklar-Tip 1.1.1, Tip 1.2.1.
	3-10:	Çanaklar-Tip 2.1.1.
Levha 2:	1-3:	Çanaklar-Tip 2.1.3.
	4-6:	Çanaklar-Tip 2.1.4.
	7-9:	Çanaklar-Tip 2.2.1.
	10:	Çanaklar-Tip 2.2.2.
Levha 3:	1-4:	Çanaklar-Tip 2.3.1.
	5-9	Çanaklar-Tip 2.4.1.
Levha 4:	1-4:	Çanaklar-Tip 2.3.2.
	5:	Çanaklar-Tip 2.4.3.
	6-7	Çanaklar-Tip 2.5.1.
Levha 5:	1:	Çanaklar-Tip 2.6.1.
	2:	Çanaklar-Tip 2.7.1.
	3:	Çanaklar-Tip 2.8.1.
	4-7:	Çanaklar-Tip 2.9.1.
Levha 6:	1-4:	Çanaklar-Tip 2.10.1.
	5:	Çanaklar-Tip 2.10.2.
	6:	Çanaklar-Tip 2.11.1.
	7:	Çanaklar-Tip 2.12.1.
Levha 7:	1:	Maşrapa-Tip 3.1.1.
	2:	Fincan-Tip 4.1.1.
	3:	Fincan-Tip 4.2.1.
	4:	Fincan-Tip 4.3.1.
Levha 8:	1-2:	Fincan-Tip 4.4.1.
	3:	Fincan-Tip 4.4.2.
	4-5:	Fincan-Tip 4.5.1.

Levha 9:	1:	Testi-Tip 5.1.1.
	2-3:	Testi-Tip 5.2.1.
	4:	Testi-Tip 5.2.2.
Levha 10:	1:	Testi-Tip 5.3.1.
	2-4:	Testi-Tip 5.4.1.
Levha 11:	1-4:	Testi-Tip 5.4.2.
Levha 12:	1:	Testi-Tip 5.4.3.
	2:	Testi-Tip 5.4.4.
Levha 13:	1:	Testi-Tip 5.5.1.
	2:	Testi-Tip 5.6.1.
Levha 14:	1-2:	Testi-Tip 5.6.2.
Levha 15:	1-2:	Testi-Tip 5.7.1.
Levha 16:	1:	Testi-Tip 5.8.1.
Levha 17:	1:	Testi-Tip 5.8.2.
	2:	Testi-Tip 5.8.3.
Levha 18:	1:	Testi-Tip 5.9.1.
	2:	Testi-Tip 5.10.1.
Levha 19:	1:	İbrik-Tip 6.1.1.
	2:	İbrik-Tip 6.1.2.
	3-5	Çaydanlık-Tip 7.1.1.
Levha 20:	1-2:	Çömlek-Tip 8.1.1.
	3-4:	Çömlek-Tip 8.1.2.
Levha 21:	1-4:	Çömlek-Tip 8.2.1.
	5-7:	Çömlek-Tip 8.2.2.
Levha 22:	1-2:	Çömlek-Tip 8.2.2.
	3-5:	Çömlek-Tip 8.3.1.
Levha 23:	1-4:	Çömlek-Tip 8.4.1.
Levha 24:	1:	Çömlek-Tip 8.5.1.
	2-3:	Çömlek-Tip 8.5.2.
Levha 25:	1-2:	Çömlek-Tip 8.6.1.
Levha 26:	1-2:	Çömlek-Tip 8.7.1.

	3-4:	Çömlek-Tip 8.7.2.
Levha 27:	1:	Çömlek-Tip 8.8.1.
Levha 28:	1-3:	Vazo-Tip 9.1.1.
Levha 29:	1-4:	Vazo-Tip 9.1.1.
Levha 30:	1-4:	Vazo-Tip 9.1.1.
Levha 31:	1-3:	Vazo-Tip 9.1.2.
Levha 32:	1:	Vazo-Tip 9.1.3.
Levha 33:	1-3:	Vazo-Tip 9.2.1.
	4:	Vazo-Tip 9.2.2.
Levha 34:	1-2:	Vazo-Tip 9.3.1.
Levha 35:	1-3:	Vazo-Tip 9.4.1.
Levha 36:	1:	Vazo-Tip 9.5.1.
	2-3:	Vazo-Tip 9.5.2.
Levha 37:	1-2:	Vazo-Tip 9.6.1.
Levha 38:	1-2:	Vazo-Tip 9.7.1.
	3:	Vazo-Tip 9.8.1.
	4:	Vazo-Tip 9.9.1.
Levha 39:	1-3:	Kantaros-Tip 10.1.1.
Levha 40:	1:	Kapak-Tip 11.1.1.
	2-4:	Kapak-Tip 11.1.2.
	4-5	Kaide-Tip 12.1.1.
Levha 41:	1:	Küp/Pitos-Tip 13.1.1.
	2:	Küp/Pitos-Tip 13.2.1.
Levha 42:	1-2:	Konik Formlu Ağırşaklar
	3-7:	Çift Konik Formlu Ağırşaklar
	8-16:	İğ Deliği Çevresi Çukur Çift Konik Formlu Ağırşaklar
	17-19:	Küresel Formlu Ağırşaklar
Levha 43:	1-3:	Fırçalar/Kirkitler
	4:	Hayvan Figürini
	5:	Pota
Levha 44:	1:	Kalıp

	2:	Kolcuklu Balta
Levha 45:	1-3:	Dilimli Başlı İğneler
	4-5:	Çokgen Başlı İğneler
	6:	Basık Küre Başlı İğneler
	7:	Mercimek Başlı İğneler
	8:	Dikiş İğnesi
	9-11:	Uçlar
	12:	Terazi Kefeleri
Levha 46:	1-14:	Halkalar
Levha 47:	1-3:	Yumuşakça Kabuğu Süs Eşyaları
	4-7:	Frit Boncuk Taneleri
	8:	Kesici Alet
	9:	Kaya Kristali
Levha 48:	1-2:	Frit Boncuklardan Oluşan Kolyeler
Levha 49:	1-13:	Kemik Kaplamalar
Levha 50:	1-7:	Kemik Kaplamalar
	8:	Fildişi Kutu Kapağı
	9:	Kemik Sap
	10:	Kemik Kolye Tanesi
Levha 51:	1-2:	Boynuz Çekiçler
	3:	Fayans Tavşan Figürini
	4:	Fayans Maymun Figürini
	5:	Fayans Tanrıça
	6:	Fayans Damga Mühür
Levha 52:	1:	Acemhöyük ve Arıbaş Mezarlığı'nı Gösteren Uydu Görüntüsü (Google Earth'dan alınmıştır).
Levha 53:	1-2:	Yerleşim İçi Basit Toprak Mezarlar (Öztan 2002'den alınmıştır).
Levha 54:	1:	Yerleşim İçi Mezar Basit Toprak Mezar (Öztan 2002'den alınmıştır)

- 2: Yerleşim İçi Mezar Basit Toprak Mezar (Öztan 2004'den alınmıştır).
- Levha 55:** 1: Yerleşim İçi Mezar Basit Toprak Mezar (Öztan 2002'den alınmıştır)
- 2: Yerleşim İçi Mezar Kap/Urne Mezar (Öztan 2006'dan alınmıştır).
- Levha 56:** 1-2: Arıbaş Mezarlığı Kazı Alanı Genel Görünüm.
- Levha 57:** 1-2: Arıbaş Mezarlığı 1. Evre Mezarları.
- Levha 58:** 1: 1. Evre Mezarları.
- 2: 2. Evreye Ait Pişirme Yerleri ve Mezarlar.
- Levha 59:** 1: 1. Evre Mezarları ve 2. Evre Mezarları ve Pişirme Yerleri
- 2: 2. Evreye Ait Pişirme Yerleri.
- Levha 60:** 1: 3. Evre Mezarları.
- 2: 1. Evreye Ait Grup Mezarlar.
- Levha 61:** 1: 1. Evreye Ait Grup Mezarları
- 2: 2. Evreye Ait Küp Mezar.
- Levha 62:** 1: 2. Evreye Ait Küp Mezarlar ve Pişirme Yerleri.
- 2: 3. Evreye Ait Basit Toprak Mezar.
- Levha 63:** 1-2: Tabaklar.
- 3-5: Çanaklar.
- 6: Maşrapa.
- 7: Fincan.
- Levha 64:** 1-4: Testiler.
- 5: İbrik.
- 6: Çaydanlık.
- Levha 65:** 1-5: Çömlekler.
- 6: Vazo.
- Levha 66:** 1-2: Vazo.
- 3: Kantaros.
- 4-5: Vazo.

Levha 67:	1-2:	Geniş Ağızlı Vazolar.
Levha 68:	1-6:	Ağırşaklar.
	7-9:	Fırçalar/Kirkitler.
Levha 69:	1:	Hayvan Figürini.
	2:	Pota.
	3:	Kalıp.
Levha 70:	1-5:	İğneler.
	6-8:	Uçlar.
	9:	Terazi Kefeleri.
Levha 71:	1-2:	Tunç Halkalar.
	3-4:	Kurşun Halkalar.
	5-6:	Gümüş Halkalar.
	7:	Altın Halka.
	8-10:	Yumuşakça Kabuğu Kolye Taneleri.
	11:	Frit Kolye.
Levha 72:	1:	Kemik Aplikler.
	2-3:	Boynuz Çekiçler.
	4:	Kemik Kolye Tanesi.
	5:	Fayans Mühür.
	6:	Fayans Çıplak Tanrıça.
	7:	Fayans Tavşan Figürini.
	8:	Fayans Maymun Figürini

GİRİŞ

Ölüm, *bir insan, bir hayvan veya bitkinin yaşamının tam ve kesin olarak sona ermesi* şeklinde tanımlanır. Bir başka ifade ile *hücrenin, organın veya organizmanın yaşamsal fonksiyonlarını tamamen yitirmesi ya da canlı olma halinin sona ermesi* anlamına gelir.¹ Dinsel açıdan ise *ruhun bedenden ayrılması* olarak ifade edilmektedir.² Bu nedenle ölüm olgusu insanın var oluşundan itibaren, hayatının bir parçası haline gelmiştir. İnsanın, kendi varlığı için, bu türde bilinen bir sonun farkında olması, belki de onu diğer canlılardan ayıran en önemli özelliğidir.³ Bu farkındalığın ilk ortaya çıkışı araştırmacılar tarafından Neandertallere kadar götürülmektedir.⁴ Bu yönde ilk bulgulara, Zagros Dağları'nda bulunan Shanidar Mağarası'nda ulaşılmıştır. Mağarada bulunan günümüzden yaklaşık 60. 000 yıl öncesine ait sol tarafı üzerine yatırılmış, bacakları karnına doğru çekilmiş ve elleri çenenin altına gelecek şekilde birleştirilmiş iskeletin, bilinen en eski bilinçli gömü olduğu kabul edilmektedir. İskeletin etrafındaki kalıntılar üzerinde yapılan palinolojik incelemeler neticesinde, yaşlı avcının yanına, çeşitli türlerde çiçeklerin bırakıldığı tespit edilmiştir.⁵ Neandertallerde böyle bir uygulamanın tespit edilmiş olması yaşam ve ölüm düşüncesinin gelişmeye başladığının göstergesi olarak kabul edilmektedir. Ek olarak Belçika'da Spy mağarası, Güney Batı Fransa'da La Chapelle Saints, La Ferrasie, Le Moustier, Özbekistan'da Teshik Tash, yerleşimlerinde Neandertallere ait bilinçli gömülerin bulunması insanın bilişsel gelişimi ile bağlantılı olarak ölüm, öteki dünya ve ruh gibi kavramların da yavaş yavaş gelişmeye başladığının belirtileridir.⁶ Bu gömülerin tamamının anne karnında, cenin pozisyonunda gömülmeleri, Shanidar'da olduğu gibi etrafına çiçeklerin bırakılması veya Özbekistan'da Teshik Tash'ta olduğu gibi genç bireyin dağ keçisi boynuzları

¹ Erginer 2004, 286.

² Hançerlioğlu 1978, 23.

³ Uhri 2010, 23.

⁴ Ökse 2005, 1.

⁵ Solecki 1975, 880.

⁶ Braidwood 1995, 40, Türk 1997, 10 vd; Özbek 2011, 130.

arasında gömülmesi de ölü gömme adetlerinin ve seremonilerinin gelişmeye başladığına tanıklık etmektedir.⁷

Ölülerin yanlarına çeşitli hediyelerin bırakılması ise daha çok öteki dünya inancının gelişmeye başladığının göstergesi olarak kabul görmektedir. Özellikle, Chou-kou-tien'den, Avrupa'nın batı kıyılarına, Afrika'dan Avustralya'ya ve Amerika'da Tiernal del Fuego'ya kadar neredeyse yer kürenin tamamında ölünün yanına aşı boyası bırakılması bazen de iskeletin aşı boyası ile boyanması tarihöncesi insanın öteki dünya inancının varlığına işaret eden en canlı kanıtlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilindiği gibi ritüel anlamda, aşı boyası, kanı ifade etmekte ve dolayısıyla hayatın simgesi olarak kabul edilmektedir.⁸

Özetlenecek olursa, basit veya karmaşık şekilde belirli bir düzenleme ve kurallar bütününe bağlı olarak giderek gelişen ve sonraki kuşaklara aktararak devam eden, ölü gömme geleneği sadece insana özgü bir kavramdır. Yukarıda değinildiği gibi bugünkü bilgilere göre, insanın bilişsel gelişimine bağlı olarak Neandertallerle başlayan ölülerin gömülmesi âdeti, Homo sapiens tarafından sürdürülmüştür.

Homo sapiens/modern insanlar, ölülerini, dini inançlarına, kültürlerine ve yaşadıkları coğrafyalara göre farklı biçimlerde gömmüşlerdir. Bu farklılığa, kültürel yapı, ölen kişinin saygınlığı ve toplum içindeki yeri gibi birçok etken neden olmaktadır.⁹ İnsanoğlunun ölülerini basit çukurlara gömmesi ile başlayan süreç neticesinde, yukarıda sözü edilen birçok faktörün etkisiyle farklı mezar tipleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bununla birlikte gelişen bir başka durum da farklı gömme biçimleri ve tiplerinin ortaya çıkmasıdır. Ölüsünü ceset halinde gömmeye başlayan insanın daha sonra yakarak da (kremasyon) defnettiği görülmektedir (Bkz. Bölüm V).

⁷ Türk 1997, 11vd.

⁸ Eliade 2009, 23.

⁹ Özbek 2000.

Sebebi ne olursa olsun, insan hayatının bir parçası olan ölüm ve insanın ölüm olgusuna yaklaşımına paralel olarak gelişen ve giderek gelenekleşen uygulamalar, toplumların hayatında uzun süre varlığını koruyan öğelerdendir. Bu sebeple, bir bölgedeki veya bir toplumdaki ölü gömme adetlerinin, bir bütün olarak ele alınması, uzun süre korunan veya zaman zaman değişime uğrayan geleneklerin belirlenmesine ve o bölgenin ya da toplumun kültür tarihinin daha iyi anlaşılmasına olanak sağlayan en önemli verileri oluşturmaktadır.¹⁰

Ülkemizde ve dünyanın çeşitli yerlerinde sayıları giderek artan arkeolojik araştırmalar ve bununla beraber gelişen antropolojik ve etnolojik çalışmalar sayesinde, toplumların ölü gömme gelenekleri ve kültürleri hakkında bilgilerimiz artmıştır. Buna paralel olarak, son yıllarda, Anadolu mezarlıkları veya yerleşim içinde bulunan mezarlar ile ilgili yayınların sayısı da artmıştır. Bu konu ile ilgili temel başvuru kitabı olan, Ön Tarihte Anadolu'da Ölü Gömme Adetleri adlı kitap T. Özgüç tarafından 1948 yılında yayınlanmıştır.¹¹ Daha sonra, M. Akyurt'un doktora tezi olarak hazırladığı ve M.Ö. II. bin yılda Anadolu'da ölü gömme adetlerinin tanıtıldığı kitap, bu konuda yapılan en kapsamlı çalışmalardan biridir.¹² Yine, A. Anan'ın Neolitik Çağ'dan, M.Ö. 2. Bin sonuna kadar Anadolu'da ölü gömme geleneklerini içeren doktora tezi bu konu ile ilgili yeni bilgilerin eklendiği çalışmalardandır.¹³ Bunların dışında Batı Anadolu ve Ege dünyasında Eski Tunç Çağı ölü gömme geleneklerinin tanıtıldığı J. Wiesner¹⁴ ve T. S. Wheeler'ın¹⁵ yayınlarını, A. Uhri takip etmiştir.¹⁶ Bunların yanı sıra, özellikle bu çalışma ile bağlantılı olarak, M.Ö. II. binin ilk yarısına ait mezar veya mezarlıkların tanıtıldığı monografiler de bulunmaktadır. Osmankayası¹⁷, Gordion¹⁸, Ilıca¹⁹,

¹⁰ Akyurt 1998, 1.

¹¹ Özgüç, T. 1948.

¹² Akyurt 1998.

¹³ Anan 1987.

¹⁴ Wiesner 1938.

¹⁵ Wheeler 1974.

¹⁶ Uhri 2010.

¹⁷ Bittel vd. 1958.

¹⁸ Mellink 1956.

¹⁹ Orthmann 1967.

Yanarlar²⁰ mezarlıklarında elde edilen sonuçların tanıtıldığı yayınlar, bu anlamda sıklıkla başvurulmuş eserler olmuşlardır. Bunlara son yıllarda yapılan Demircihöyük-Sarıket²¹ ve Çavlum²² mezarlıkları kazılarının sonuçlarının tanıtıldığı kitaplar eklenmiştir. Ek olarak özellikle Kaschau tarafından hazırlanan Lidar Höyük'ün Orta Tunç Çağı seramiği üzerine yapılan çalışmada söz konusu döneme ait sayıları iki yüzü aşan mezarlar ve buluntuları hakkında detaylı bilgilere yer verilmiştir.²³ İlaveten, İç Batı Anadolu'da son yıllarda keşfedilen, Ağızören, Dede Mezarı ve Harmanören mezarlıkları yıllık kazı raporları ve makalelerle bilim âlemine tanıtılmıştır. Yine Acemhöyük mezarları ve buluntuları ile paralellikleri olan Tell Açana, Alişar, Konya-Karahöyük, Beycesultan ve Kazankaya'daki çalışmaları içeren monografilerde, ölü gömme gelenekleri ayrı başlıklar altında ele alınmıştır.

Bu çalışmada ise, Orta Anadolu'da Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda yerel bir krallığın merkezi konumunda olan Acemhöyük'te yerleşim içinde ve dışında tespit edilen ölü gömme adetleri, bütün detayları ile ortaya konulmaya çalışılmış ve çağdaşı mezar ve mezarlıklarla karşılaştırılarak, geniş çaplı bir değerlendirmeye gidilmiştir.

Beş bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde, Acemhöyük ve Arıbaş Mezarlığı'nın yeri ve konumu, araştırma tarihçesi ve stratigrafisi detaylı olarak ele alınmıştır.

İkinci bölümde çalışmanın asıl konusunu oluşturan "Acemhöyük'te Asur Ticaret Kolonileri Çağı Ölü Gömme Adetleri" incelenmiştir. Bu bölümde, yerleşim içi mezarların ve yerleşim dışında, Arıbaş'ta bulunan mezarlar, konumu, dağılımları, mezar tipleri ve gömme biçimleri göz önünde tutularak detaylı bir biçimde incelenmiştir. Çağdaşı mezar veya mezarlıklarda görülen benzerlikler ve farklılıklara yer verilerek, karşılaştırmalar yapılmıştır.

²⁰ Emre 1978.

²¹ Seeher 2000.

²² Bilgen 2005.

²³ Kaschau 1999.

Çalışmanın üçüncü bölümü, mezar buluntularına ayrılmıştır. Mezarlara bırakılan ölü hediyeleri ve etraflarında bulunan eşyalar, öncelikli olarak çanak-çömlek buluntular ve küçük buluntular olmak üzere ikiye ayrılmış ve bunlar da kendi içinde tipolojik olarak sınıflandırılmaya tabi tutulduktan sonra çağdaşı mezar veya mezarlıklarda bulunan paralel örneklerle birlikte değerlendirilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, Anadolu'da M.Ö. II. binin ilk yarısına ait mezar ve mezarlıklara yer verilmiştir. Söz konusu döneme ait mezar ve mezarlıklar yerleşim içi ve yerleşim dışı olarak iki sınıfa ayrılmış ve daha sonra bölgelere göre mezar veya mezarlıklar tanıtılmıştır.

Beşinci bölümde, Arıbaş Mezarlığı'nda çok sayıda ve yerleşim içinde bir örneği bulunan yakarak gömme geleneği, başlangıcından M.Ö. II. binin sonuna kadar arkeolojik buluntular ve filolojik veriler göz önünde tutularak incelenmiştir. Yakındoğu'da kremasyon geleneğinin erken örnekleri coğrafi ve kronolojik bir çerçevede ele alınmış ve M.Ö. II. bin öncesindeki durum ortaya konmaya çalışılmıştır. Daha sonra, M.Ö. II. binde, arkeolojik veriler ve filolojik belgelerden hareketle, Anadolu'nun yakarak gömme geleneği incelenmiştir.

Sonuç kısmında ise çalışma konumuzla ilgili olarak elde edilen neticeler genel olarak değerlendirilmiş ve bazı öngörülerde bulunulmuştur. Çalışmanın sonunda, ön antropolojik değerlendirmeye yer verilmiştir.

Katalog kısmında, kapsam dâhilindeki verilerin, bütün detayları sunulmuştur. Haritalar ile M.Ö. II. binin ilk yarısına ait mezar ve mezarlıkların dağılımı gösterilmeye çalışılırken, fotoğraflar, mezarların dağılımını gösteren planlar, levhalar ile görsel açıdan da konunun daha iyi anlaşılması sağlanmıştır.

I- TEZİN AMACI

“Acemhöyük'te Asur Ticaret Kolonileri Çağı Ölü Gömme Adetleri” başlıklı bu çalışmanın amacı, Acemhöyük'te yerleşim alanı içerisinde tespit

edilen mezarlar ile yerleşim dışında bulunan Arıbaş Mezarlığı'nda elde edilen verileri bir araya toplamaktır. Böylece, Arıbaş Mezarlığı'nda görülen yakarak gömme geleneğinin ortaya çıkışı ve Acemhöyük'teki varlığının nedenleri incelenmiştir. Ek olarak, mezarlara bırakılan hediyeler, tasnif edilerek gerek bir bütün olarak gerekse de farklı mezar tiplerine göre bu hediyelerin dağılımını görmek ve bu veriler ışığında, mezar hediyelerinin oranları ve farklı mezar tiplerine göre dağılımını ortaya koymak amaçlanmıştır. Böylece yerli bir krallık aynı zamanda bir ticaret kenti olan Acemhöyük'te farklı kültürel etmenlerin olup olmadığını belirlemektir.

II- TEZİN KAPSAM ve YÖNTEMİ

Bu çalışmada, Acemhöyük'ün yerleşim alanında ve Arıbaş Mezarlığı'nda açığa çıkarılan ve Asur Ticaret Kolonileri Çağı'na tarihlendirilen mezarlar değerlendirilmiştir.

Çalışma da öncelikli olarak gerekli izinler alınarak, Aksaray Müzesi'nde buluntular üzerinde yeniden çalışma imkânı sağlanmış ve eserler fotoğraf ve çizim ile belgelenmiştir. Sonraki aşamada, Acemhöyük kazı evi deposunda korunan, beş yüzü aşkın profil parçasının çizimi tamamlanmıştır. Bütün çizimler ve fotoğraflar bilgisayar ortamına alındıktan sonra, mezarlara bırakılan ölü hediyeleri ve etraflarında ele geçen çok sayıda çanak-çömlek parçası tipolojik bir tasnife tabi tutulmuştur. Bununla ilgili olarak, bütün malzeme çizildikten ve istatistikî bilgiler oluşturulduktan sonra yapılan tipolojik ayırmada, özellikle iyi korunmuş, hamur veya yüzey özellikleri açısından farklılaşan örneklerle öncelik verilmiştir. Birbirini tekrar eden örnekler kısmen ayrı tutulmuş fakat tablo ve grafikler, sayısal olarak bütün malzeme üzerinden yapılmıştır.

Yerleşim içi mezarlarda ve Arıbaş Mezarlığı kazılarında bulunan envanter edilmiş ikiyüz altmışa yakın buluntu ve mezarlık alanında bulunan beş yüzü aşkın profil parçası, Hocam Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile ilk kez bu tez kapsamında değerlendirilmiştir.

Yerleşim içinde farklı tabakalarda açığa çıkarılan her bir mezar ile ilgili bir mezar formu oluşturulmuş, ardından tabakalara göre mezarların tipleri, gömme biçimleri, benzer ve farklı yönleri ortaya çıkarılmıştır. Arıbaşı Mezarlığı'nda tespit edilen yüz altmış yedi mezarın her biri ait olduğu seviyeye göre ayrılmıştır. Ardından her bir mezar ve varsa buluntu bilgilerinin yer aldığı form oluşturulmuştur. Sonuç olarak buluntuların ve mezarların seviyelere göre dağılımları ortaya konmuştur.

Bir sonraki aşama, Ankara kütüphanelerinde gerçekleştirilen literatür çalışmasıdır. Bu çalışma, başta İngiliz Arkeoloji Enstitüsü, Türk Tarih Kurumu, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ve Bilkent Üniversitesi kütüphanelerinde yapılmıştır.

Tezimizin konusunu oluşturan Acemhöyük'ün yerleşim içi ve yerleşim dışı mezarlarından elde edilen veriler çağdaşı mezar veya mezarlıklarla ölü gömme adetleri açısından karşılaştırılmıştır ve mezarların kronolojik durumu ortaya konmaya çalışılmıştır.

Karşılaştırmalar yapılırken coğrafi ve kronolojik kıstaslar göz önünde tutulmuştur. Karşılaştırma da Acemhöyük'ün de içinde yer aldığı, Orta Anadolu'da Asur Ticaret Kolonileri Çağı'na tarihlendirilen mezar veya mezarlıklar ile yerleşim yeri buluntularına öncelik verilmiştir. Ek olarak diğer bölgelerle saptanan paralel uygulamalar veya örnekler de göz önünde tutularak geniş bir çerçeve oluşturulmuştur.

I. BÖLÜM

ACEMHÖYÜK ve ARIBAŞ MEZARLIĞI

I. 1. ACEMHÖYÜK

I. 1. 1. Yeri ve Konumu

Acemhöyük; Aksaray ilinin 18 km. kuzeybatısında bulunan Yeşilova Beldesi'nin ortasında, Tuz Gölü'nün güneydoğusunda yer almaktadır. Ankara-Adana (kuzey-güney) ve Kayseri-Konya (doğu-batı) ana yollarının kesiştiği kavşağa yaklaşık 10 km.lik bir mesafedir (Harita: 2).²⁴ Melendiz Dağları'ndan, Tuz Gölü'ne doğru akan Ulırmak'ın (Melendiz) suladığı geniş ovaya ve Bolkar ve Aladağlar'da bulunan zengin maden yataklarına hâkim bir konumdadır.

Tuz Gölü havzası sınırları içerisinde kalan Acemhöyük'ün güneyinde, bölgenin en yüksek dağı olan Hasan Dağı ve Melendiz Dağ silsilesi, kuzeydoğusunda Ekecik ve Tavşan Dağları yer almaktadır. Kuzey ve kuzeybatısında ise Tuz Gölü fay kırığının sınırlandırdığı, Tuz Gölü'ne kadar uzanan düz ve kıraç ovalar bulunmaktadır.²⁵

Orta Anadolu'nun yıllık ortalama en az yağış alan²⁶ bölümlerinden olan Tuz Gölü havzasının bulunduğu alanda karasal iklim yaşanmaktadır. Hasan Dağı ve Ekecik Dağlarının bulunduğu alanlar yükseltinin artmasına bağlı olarak diğer bölgelere göre nispeten daha fazla yağış almaktadır. Ancak Acemhöyük'ün de içinde bulunduğu Tuz Gölü havzası içinde yağış oluşumunu sağlayacak önemli bir yükselti bulunmamaktadır. Acemhöyük bu ova üzerindeki en önemli yükseltiyi oluşturmaktadır.

Karasal iklim koşullarına bağlı olarak bölgenin bitki örtüsü çok fazla çeşitlilik sergilemez, bu kıraç coğrafyanın en önemli bitki örtüsünü Hasan

²⁴ N. Özgüç, bu yolların en eski devirlerden beri önemini korumakla birlikte özellikle Selçuklular zamanında öneminin daha da artmış olduğunu ve yol boyunca bulunan kervansarayların bunun en önemli kanıtı olduğunu belirtmiştir. Özgüç, N. 1968a, 2.

²⁵ Atalay ve Mortan 1995, 535, 546.

²⁶ 2005-2006 yılları arsında yıllık ortalama toplam yağış miktarı 22-23 mm. arasında ölçülmüştür.

Dağı eteklerinde yer alan meşelikler oluşturmaktadır. Tarım ürünleri de karasal iklim koşulları ile uyumluk gösterir ve bölgede buğday, arpa ve şeker pancarı tarımı, en önemli geçim kaynağını oluşturur.²⁷ Bölgede son yıllarda gelişen diğer bir geçim kaynağı ise hayvancılıktır.

Kapladığı alan bakımından Anadolu'nun en büyük höyüklerinden olan Acemhöyük²⁸; doğu-batı yönünde 700 m. ve kuzey-güney yönünde 600 m. uzunluğundadır. Höyüğün en yüksek noktasının ova seviyesinden yüksekliği ortalama 20 m.dir.²⁹ Höyüğün etrafını Yeşilova Beldesi'nin altında kalan Aşağı Şehir çevrelemektedir.³⁰ Sınırlı alanlarda araştırılabilen Aşağı Şehir'in, höyüğün güneyinden geçen Melendiz Çayı'na kadar uzandığı tespit edilmiştir. Bu şekliyle değerlendirildiğinde yerleşimin çapı yaklaşık 1 km.yi bulmaktadır. Orta kısmı düz olan höyüğün kenarlarına yakın kısımlarında yükseklikleri birbirinden farklı dört tepe görülmektedir. Tepelerden en yükseği, güneyde bulunan ve Yeşilovalıların "Sarıkaya Tepesi" adını verdikleri kısımdır. Diğer yükselti höyüğün kuzeyindedir ve Yeşilovalılar tarafından "Hatipler Tepesi" olarak adlandırılmıştır.³¹ Höyüğün batısında kalan yükseltide ise III. yapı katını sonlandıran yangın ile yıkılmış bir başka bina açığa çıkarılmıştır. Diğer yükselti kuzeybatıda yer almaktadır. Burada da saraylarla birlikte kullanılmış ocaklar, mutfaklar ve özel konutlar yer almaktadır.³² Höyüğün özellikle kuzey ve batı kısımları Yeşilova sakinleri tarafından kazıların başladığı 1962 yılına kadar mezarlık alanı olarak kullanılmıştır.

I. 1. 2. Araştırma Tarihçesi

Acemhöyük hakkında ilk bilgileri I. J. Gelb'in, 1939 tarihli *Hittite Hieroglyph Monuments* adlı yayınından öğrenmekteyiz.³³ 1950'li yılların

²⁷ Kara ve Bozhan, 2006, 23, 70, 188.

²⁸ Özkan 1994, 163.

²⁹ Höyüğün yükseltisi deniz seviyesinden ortalama 970 m. civarındadır.

³⁰ Öztan 2007a, 609.

³¹ Özgüç, N. 1968a, 3; Öztan 2007a, 609.

³² Öztan 2007a, 609.

³³ Gelb 1939, 4. Acemhöyük'ten Acemköy olarak bahsetmiştir.

başında B. Tezcan³⁴ ve J. Mellaart³⁵ tarafından da ziyaret edilen Acemhöyük, adı geçen araştırmacılar tarafından Orta Anadolu'nun en büyük ve stratejik açıdan önemli yerleşimlerinden biri olarak ifade edilmiştir.

Acemhöyük'te ilk kazılara, 1962 yılında Prof. Dr. Nimet Özgüç başkanlığında Ankara Üniversitesi uzmanlarından oluşturulan bir ekiple başlanılmış³⁶ ve bu tarihten 1988 yılı öncesinde verilen dört yıllık bir ara dışında düzenli olarak kazılara devam edilmiştir.³⁷ Bu dönem kazılarının büyük bir kısmı daha önce bahsi geçen, höyüğün üzerinde bulunan tepelerde gerçekleştirilmiştir (Plan: 1). Höyüğün güneyinde yer alan ve en yüksek noktasını oluşturan Sarıkaya tepesinde yapılan kazılarda en az iki katlı olduğu düşünülen ve elli odası bulunan bir saray kalıntısı ortaya çıkarılmıştır (Plan: 2). Saray bulunduğu mevkiden dolayı "Sarıkaya Sarayı" olarak adlandırılmıştır.³⁸ Höyüğün kuzeyindeki diğer yükseltide gerçekleştirilen kazılarda da yetmiş aşkın odası bulunan "Hatipler Sarayı" açığa çıkarılmıştır (Plan: 1). Höyüğün batısında ve kuzeybatısında kalan alanlarda yapılan kazılarda da saraylarla birlikte kullanıldığı anlaşılan yapılar ortaya çıkarılmıştır.³⁹ Höyüğün güneydoğu yamacında yapılan kazılarda Eski Tunç Çağı'nın sonuna ait altı yapı katı ile temsil olan iskânın izlerine rastlanmıştır. Ayrıca Aşağı Şehirde de kazılar gerçekleştirilmiş ve yerleşimin sınırları büyük ölçüde tespit edilmiştir.

1989 yılından itibaren Acemhöyük kazıları Prof. Dr. Aliye Öztan başkanlığında sürdürülmektedir. A. Öztan döneminde, ilk etapta höyüğün kuzeybatısındaki alanda kazılar gerçekleştirilmiş ve bu alanda bulunan on iki fırın nedeniyle buranın saraylara hizmet veren bir nevi mutfak alanı olduğu

³⁴ Tezcan 1958, 518-520, 526.

³⁵ Mellaart 1958, 319.

³⁶ Özgüç, N. 1968a, 3.

³⁷ Öztan 1991, 247.

³⁸ Özgüç 1968a, 3.

³⁹ Öztan 2007a, 609.

düşünülmüştür.⁴⁰ Bunun yanı sıra Sarıkaya Sarayı'nın etrafında kalan alanlarda yapılan kazılarda Hellenistik Dönem'e ait kalıntılara rastlanmıştır.⁴¹

Sarıkaya Sarayı ile Hatipler Sarayı arasında kalan alanda yapılan jeofizik ölçümleri sonucu elde edilen verilerden hareketle başlatılan kazılarda, bu iki sarayla çağdaş ve mimari açıdan benzer, 2010 yılı itibariyle yirmi sekiz odası bulunan anıtsal bir yapı ortaya çıkarılmıştır. Söz konusu yapı A. Öztan tarafından saray çevresinde olması gereken bir "Hizmet Binası" olarak nitelendirilmiştir.⁴² A. Öztan, döneminde yapılan en önemli keşiflerden birisi de höyüğün yaklaşık 500 m. güneyinde yer alan Asur Ticaret Kolonileri Çağı'na ait Arıbaş Mezarlığı'nın bulunmasıdır.⁴³ Yine bu dönemde yapılan bir başka çalışma Aksaray'ın kuzeyinde kalan kısmında yapılan yüzey araştırmalarıdır. Acemhöyük'ün çevresinde bulunan kırka yakın yerleşim bu kapsamda belgelenmiştir.⁴⁴

I. 1. 3. Stratigrafi

Acemhöyük kazılarında, höyükte on iki yapı katının var olduğu tespit edilmiştir. Bu tabakalardan XII-XI. yapı katları Eski Tunç Çağı II, X. yapı katı Eski Tunç Çağı II'den III'e geçişe, IX-VI. yapı katları Eski Tunç Çağı III'e aittir. V-IV. yapı katları Eski Tunç Çağı'ndan Asur Ticaret Kolonileri Çağı'na geçiş dönemini temsil etmektedir. III-I. yapı katları Asur Ticaret Kolonileri Çağı'na aittir. Aşağı şehirde yapılan kazılarda bu alanın sadece Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda iskân edildiği anlaşılmıştır.

I. 1. 3. 1. Eski Tunç Çağı'nda Acemhöyük

Höyüğün güneydoğu yamacında, N. Özgüç döneminde 1977-1982 yılları arasında ve aynı alanda A. Öztan tarafından 2006 yılından itibaren sürdürülen kazılarda ana toprağa kadar ulaşılamasa da yerleşimin en

⁴⁰ Öztan 1996, 211.

⁴¹ Öztan 1991, 248-250.

⁴² Öztan 2007a, 609-611.

⁴³ Öztan 1998, 167-168.

⁴⁴ Acemhöyük'ün yakın çevresinde bulunan bazı yerleşimler: Büyük Taşlı, Küçük Taşlı, Koçaş, Yılanlı, Karahöyük ve Tuvak Höyük'tür. Özkan 1994, 170-172.

azından Eski Tunç Çağı II döneminin sonuna değin uzandığı belirlenmiştir.⁴⁵ Sınırlı alanlarda araştırılabilen bu dönemin erken dönemini XII-XI. yapı katları temsil etmektedir. Bu katlarda, genellikle temelsiz kerpiç duvarları bulunan konutlara ait kalıntılar ortaya çıkarılmıştır. Bu konutlarda ve etraflarında, çoğunluğu el yapımı, tek renkli, astarlı ve perdahlı günlük kullanım kapları bulunmuştur.⁴⁶

Eski Tunç Çağı II'den III'e geçiş evresini temsil eden X. yapı katında mimaride önemli bir değişiklik görülmemektedir; buna karşın bu tabakada bulunan kırmızı astarlı ve perdahlı tankartlar, Orta Anadolu, Kilikya, Suriye ve Batı Anadolu ilişkilerini gösterecek niteliktedir.⁴⁷ Yine bu katta ele geçen çift kulplu bir bardak Akad kralı Naram-sin zamanına ait bir steldeki bardak tasviri ile benzerlik göstermesi⁴⁸ bakımından önemlidir. X. yapı katında evlerin tabanı altına küp ve basit toprak türünden mezarlara yetişkin ve çocukların gömüldüğü görülmüştür.⁴⁹ Yeşilovalı bir vatandaşın tarlasında bulunduğu eserlerden dolayı eserlerin çıktığı alanda kazılar yapılmış ve burada Eski Tunç Çağı III dönemine ait yerleşim dışı bir mezarlığın var olduğu anlaşılmıştır.⁵⁰

IX. ve VIII. yapı katları ise Kültepe 12-13. yapı katları ile paraleldir. Bu yapı katında ele geçen ve tarihlemeye yardımcı olan buluntular arasında mermer idol parçaları⁵¹, "*Intermediate Kapları*"nın yerel grupları ve "*Darboğaz Kapları*" görülmektedir. IX. yapı katında Suriye ve Mezopotamya ile ilişkilerin arttığını gösteren buluntular da ele geçmiştir. Alabastron formlu Suriye şişesi bu ilişkiyi yansıtan en iyi örneklerdendir.⁵²

⁴⁵ Özgüç, N. 1990, 72.

⁴⁶ Özgüç, N. 1984, 110.

⁴⁷ Özgüç, N. 1990, 72-73.

⁴⁸ Mellink 1963, Pl. XXVIII/1.

⁴⁹ Özgüç, N. 1993, 517-518; Deniz 1986, 85, 87-88.

⁵⁰ Mezar, Yeşilova-Aksaray yolu üzerinde, Memduh Mengi isimli vatandaşın tarlasında açığa çıkarılmıştır. Çömlek mezara ölü hediyesi olarak çift kulplu tankart, tek kulplu fincan ve tabak bırakılmıştır. Özgüç, N. 1980b, 621; Özgüç, N. 1990, 73.

⁵¹ Alabaster idol parçaları, Kültepe 11-13. ve Konya-Karahöyük VI. tabakada bulunanların tam benzeridir ve bu yapı katlarının Eski Tunç Çağı'nın sonlarına tarihlenmesini kolaylaştırmıştır. Özgüç, N. 1984, 110; Öztan 1989, 409.

⁵² Öztan 1989, 408-409.

VII. yapı katında, taş temelsiz kerpiç duvarlı yapılarla karşılaşmış ve bu yapıların tavanlarının ağaç hatıllarla desteklendiği anlaşılmıştır. Seramikler arasında, gri ve kırmızı astarlı el yapımı kaplar ile çark yapımı tek renkli astarsız çan biçimli kadehler dikkat çekmektedir. Bu yapı katına ait bazı kap formları üzerinde görülen kafes bezemeler dikkat çekmektedir. VII. katın mimari, seramik ve küçük buluntuları ile benzer nitelikleri bulunan VI. yapı katı Eski Tunç Çağı'ndan Asur Ticaret Kolonileri Çağı'na geçişi temsil eden yapı katıdır. Bu tabakada el yapımı koyu gri astarlı seramik ile birlikte çark yapımı kırmızı hamurlu ve çok ince astarlı seramik bir arada görülmektedir. Çark yapımı tek renk seramiklerin bazıları gri ya da kahve tonlarında kafes bezemeler ile süslenmiştir. Bu katta devam eden bir başka seramik türü de hareli seramiklerdir.⁵³

Sınırlı alanlarda araştırılmasına rağmen elde edilen buluntular Acemhöyük'ün Eski Tunç Çağı'nda önemli bir yerleşimi temsil ettiğini ortaya koymuştur. Özellikle filologların birçoğu Mısır'da Amarna'da bulunmuş olan ve Eski Tunç Çağı Anadolu'su hakkında önemli bilgiler içeren Akad kralı Sargon'un kahramanlık hikâyelerini anlatan metinlerde, adı geçen Buruṣhaddum kentinin Acemhöyük olabileceği üzerinde durmaktadır.⁵⁴

I. 1. 3. 2. Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Acemhöyük

Acemhöyük'te Asur Ticaret Kolonileri Çağı'na geçişi V. ve IV. yapı katları temsil etmektedir. Bu yapı katları Kaniş-Karumu IV-III ve II. yapı katının başı ve Kültepe 10-9. yapı katları ile çağdaştır.⁵⁵ T. Özgüç yazılı belge bulunmayan, Karum'un IV-III. yapı katlarını M.Ö. 3. binin sonu 2. binin başına tarihlendirmektedir ve bu dönem için kabaca M.Ö. 2000-1950 tarihlerini vermektedir.⁵⁶ Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nı ise III-I. yapı katları temsil etmektedir.

⁵³ Özgüç, N. 1990, 70.

⁵⁴ Günbattı 1997, 131-132.

⁵⁵ Özgüç, N. 1964, 96-97; Özgüç, N. 1990, 70.

⁵⁶ T. Özgüç 2005, 9.

I. 1. 3. 2. 1. “V. Yapı Katı”

N. Özgüç döneminde höyüğün güneydoğusunda, Sarıkaya Sarayı'nın güneyinde kalan alandaki BB/50-51 açmalarında⁵⁷ ve A. Öztan döneminde höyüğün kuzeybatısında, Hatipler sarayının batısında kalan alanda yer alan V-Y/30-31 açmalarında bu yapı katına ilişkin sonuçlara ulaşılmıştır.⁵⁸ N. Özgüç döneminde V. yapı katına ait çok az veri bulunmuştur, güneydoğu yamacında sadece bir odası tespit edilen mekân içerisinde az sayıda çanak çömlek parçası ele geçmiştir.⁵⁹ A. Öztan döneminde V. yapı katı daha geniş bir alanda araştırılmıştır. Höyüğün kuzeybatısındaki yukarıda adı geçen açmalarda kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanan, köşeleri dar ya da geniş açılı olan yedi mekân ortaya çıkarılmıştır. Mekânların duvar genişliklerinin 45-75 cm. arasında değiştiği belirtilmektedir.

V. yapı katında bulunan eşyalar arasında tek renkli veya boya bezekli seramikler, pişmiş toprak, kemik, tunç ve taştan yapılmış eşyalar yer almaktadır.⁶⁰

I. 1. 3. 2. 2. “IV. Yapı Katı”

IV. yapı katı, N. Özgüç döneminde güneydoğu yamacında sınırlı bir alanda araştırılmıştır. A. Öztan döneminde, Hatipler Sarayı'nın batısındaki S-U/30-31 açmalarında geniş bir alanda bu yapı katına ait mekânlar açığa çıkarılmıştır. Üst seviyeye ait çöp çukurları tarafından tahrip edildiği anlaşılan yapıların genel özelliklerine bakıldığında çok odalı ve avlulu oldukları dikkati çekmektedir. Mekânların çoğu yamuk planlıdır ve duvarlar genellikle tek sıra bazen çift sıra kerpiçle örülmüştür. Sıkıştırılmış toprak tabanlı evlerin avlularında genellikle etrafı taş çevrili ocaklar yer almaktadır. Odaların çoğunda dikdörtgen biçimli fırınlar bulunmaktadır.⁶¹

⁵⁷ Söz konusu bu alanda kazılar, 2006 yılından itibaren A. Öztan tarafından devam ettirilmektedir.

⁵⁸ Öztan 1993, 281-282.

⁵⁹ N. Özgüç 1978, 540-541.

⁶⁰ Öztan 1995, 191.

⁶¹ Öztan 1995, 190-191; Öztan 1996, 212.

IV. yapı katında ele geçen çanak çömleğin karakteristik özelliği hızlı çarkta üretilmiş ve genellikle tek renkli olmasıdır. Bunlar arasında çan biçimli bardakların fazlaca ele geçtiği için dikkati çekmektedir. Bu katta artış gösteren bir başka seramik türü de Alişar III kaplarıdır. Bunların dışında çarkta yapılmış devetüyü hamurlu, astarlı, kırmızı ya da kahverengi çapraz kafes motifleri ile bezeli seramik türü de IV. katta yoğun olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶² Çanak-çömlek dışında, pişmiş toprak, kemik, metal, alçı taşı ve mermerden yapılmış çeşitli eşyalar ele geçmiştir.⁶³

Aşağı şehirde dar bir alanda yapılan kazılarda da IV. yapı katının izlerine rastlanmıştır. Taban suyu çıkması sebebiyle detaylı olarak araştırılamayan yapı katına ait mekânların taş temelli kerpiç duvarlardan oluştuğu tespit edilmiştir.⁶⁴

2011 yılında Acemhöyük'ün IV. katından alınan örneklerden yapılan C14 analizleri kalibre edilmiş tarihleri M.Ö. 2130-2080'i vermiştir. Bu tarih IV. katın üstüne kurulan III. katın kuruluşunu da biraz erkene çekmektedir.⁶⁵

I. 1. 3. 2. 3. “III. Yapı Katı”

Bu yapı katının, Kaniş-Karumu'nun II. yapı katı ile çağdaş bir zamanda başlayıp Ib yapı katı zamanında da devam ettiği belirlenmiştir. Höyükte ve Aşağı Şehir'de açığa çıkarılan anıtsal yapılar ve diğer konutlar ile birlikte bu yapıların içinde ve dışında bulunan eşyalar, Acemhöyük'ün bu dönemde Orta Anadolu'da bulunan yerli krallıklardan birinin merkezi olduğunu göstermektedir.

Höyüğün güneyindeki Sarıkaya Sarayı, kuzeyindeki Hatipler Sarayı ve bu iki saray arasında bulunan Hizmet Binası ile birlikte Hatipler Sarayı'nın batısındaki mutfak alanı, höyüğün batısındaki yanmış anıtsal bina ve

⁶² Öztan 1993, 283-284.

⁶³ Öztan 1994, 247-248; Öztan 1995, 190-191; Öztan 1996, 212.

⁶⁴ Özgüç, N. 1974, 550-551.

⁶⁵ Hocam Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'a sözlü görüşme sırasında verdiği bilgiler için teşekkür ederim.

Sarıkaya Sarayı'nın doğusunda kalan alanda bulunan bina, III. yapı katına aittir.

I. 1. 3. 2. 3. 1. Hatipler Sarayı

Arkeolojik ve dendrokronolojik sonuçlara göre yukarıda adı geçen anıtsal yapıların en eskisi yaklaşık 3600 m² bir alana oturan Hatipler Sarayı'dır. Korunan kısımlarından en az yetmiş iki odalı olduğu ve bu odalardan altısının, iri küplerin korunduğu depolar olduğu anlaşılmıştır.⁶⁶ N. Özgüç, iç avlusu bulunmayan bu yapının en az iki katlı olduğunu ve alt katının depolama, üst katının ise ikamet amaçlı olarak kullanıldığını belirtmiştir.⁶⁷ Güneydoğu cephesinde kalan girişin önünde bulunan kerpiç kaidelerden bu kısmın revaklı olduğu tespit edilmiştir.

Hatipler Sarayı da bu katın diğer yapıları gibi şiddetli bir yangınla son bulmuştur. Sarayda, başta çok sayıda silindir ve damga mühür ve mühür baskısının yanı sıra bol miktarda çanak-çömlek ve madeni eşya, ağırşak, ağırlık, kemik ve taş alet ele geçmiştir.⁶⁸ Sarayda ele geçen ağaç kalıntıları üzerinde yapılan incelemeler sonucu Hatipler Sarayı'nın Sarıkaya Sarayı'ndan önce inşa edildiği belirlenmiştir.⁶⁹ Sarıkaya Sarayı'nın yapılmasıyla idari önemini kaybeden yapı, depo amaçlı kullanılan ve çeşitli işlerin görüldüğü bir kamu binasına dönüşmüştür.

I. 1. 3. 2. 3. 2. Sarıkaya Sarayı

Höyüğün güneyinde kalan Sarıkaya tepesinde yapılan kazılar sonucunda, batısı ve güneyi Hellenistik Dönem yapıları ve Yeşilovalıların taş ve toprak çekmeleri sonucu yer yer temel seviyesine kadar tahrip edilmiş, kuzeyi ve doğusuna doğru 4 m.ye kadar ulaşan temel duvarları korunmuş,

⁶⁶ Depolarda bulunan küplerin sayısı elliden fazladır.

⁶⁷ Özgüç, N. 1973a, 432; Özgüç, N. 1974, 550; Özgüç, N. 1976b, 715; Özgüç, N. 1980a, 61.

⁶⁸ Özgüç, N. 1973b, 441; Özgüç, N. 1975, 562; Özgüç, N. 1974, 550.

⁶⁹ N. Özgüç; P. Cuniholm'un her iki sarayın temel hatırlarında yaptığı incelemelerde, Hatipler Sarayı'nın temelindeki ağaçların, Sarıkaya Sarayı'ndakilerden 152 yıl önce kesildiğini, buna karşılık, Kültepe sarayındakilerin 7, Konya-Karahöyük'tekilerin ise 13 yıl sonra kesildiğini bildirdiğini belirtmektedir. Özgüç, Kültepe ve Konya-Karahöyük ile Sarıkaya Sarayı analizlerinin uyumlu olmasına rağmen, Hatipler Sarayı'nın 152 yıl kadar eski olduğunu gösterecek bir bulgu olmadığını da vurgulamıştır. Özgüç, N. 1977, 361.

elli üç odası bulunan bir saray kalıntısı açığa çıkarılmıştır. Yapı 3,5-4 m.yi bulan taş temellerin üzerine ahşap traverslerin yastık gibi yerleştirilmesi ve bunların üzerine 90 cm. aralıklarla yerleştirilen dikmelerin üzerine yatay hatılların bağlanması ile oluşturulmuş blokların aralarının kerpiç ile örülmesiyle oluşturulan duvarlardan meydana gelmektedir.⁷⁰ M.Ö. 18. yüzyıl başında inşa edildiği ve uzun süre kullanıldığı düşünülen saray N. Özgüç'e göre, herhangi bir onarım veya değişim göstermemiş ve bir defada inşa edilmiştir.⁷¹ İçi-dışı sıvalı ve badanalı duvarların kalınlıkları ortalama 145 cm.dir⁷² ve köşeleri tavanı taşıyan ahşap dikmelerle kuvvetlendirilmiştir.⁷³ Sarayın ortasında küçük bir avlusu bulunmaktadır. Avlunun etrafında yapının üst katına geçişi sağlayan merdiven yerleri tespit edilmiştir.⁷⁴ Birden fazla girişi bulunan sarayın ana giriş kapısı kuzeye, dolayısıyla şehre doğru bakmaktadır.⁷⁵ Bir başka giriş ise sarayın doğusundadır. Güneyde bulunan kapı menteşeleri ve tunçtan eşyalar burada da bir kapının bulunduğunu akla getirmiştir.⁷⁶ Sarayın kuzeyinde bulunan taş kaideler bu kısımların revaklı olduğunun göstergesidir. Anıtsal yapının ana taşıyıcı unsurlarından olan çok sayıda ağaç kalıntıları üzerinde yapılan tür incelemelerinden, sarayın yapımında sedir, ardıç, meşe, karaçam ve şimşirin kullanıldığı tespit edilmiştir. Sarıkaya Sarayı bu yapı katına ait yapılardan farklı olarak kabaca kuzey-güney yönünde konumlandırılmıştır. III. yapı katına ait yapıların çoğu kuzeybatı-güneydoğu istikametinde uzanmaktadır.

Avlunun hemen doğusundaki 9 no.lu odada bulunan küplerin içlerinde incir ve çeşitli meyve kalıntılarına rastlanılmıştır. Bu depoların, sarayların yiyecek ihtiyacını karşılayan ambarlar niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır. Yine saraylarda bulunan altın, gümüş gibi değerli madenlerden yapılmış süs eşyalarının yanında bakır alaşımından yapılmış, ok ucu, mızrak ucu, balta vb.

⁷⁰ İnşa tekniği Hatipler Sarayı'ndan farksızdır.

⁷¹ Özgüç, N. 1977, 357.

⁷² Duvarların sıvasız kısımlarından alınan ölçüler 140 cm.dir, içte ve dışta 2-2,5 cm.yi bulan sıva kalınlıklarıyla duvarların 145 cm kalınlığa ulaştığı görülmüştür.

⁷³ Özgüç, N. 1977, 357-358.

⁷⁴ Özgüç, N. 1979b, 889.

⁷⁵ Özgüç, N. 1968a, 10.

⁷⁶ Özgüç, N. 1977, 358.

silahlar ile bol miktarda bulunan külçe ve cüruflar Acemhöyük'te madeni eşya üretimi ve ticareti yapıldığını gösteren kanıtlardır. Ayrıca tam benzerine rastlanılmayan dört tekerlekli, kasası tunçtan yapılmış bir araba da madeni eşya üretimini ve kentin bu anlamda ulaştığı seviyeyi gösterir niteliktedir.

Saraylarda çok sayıda bulunan mermer, dağ kristali, obsidyen, kalker, bazalt, fildişi ve su aygırı dışından yapılmış eşyalar ve bunlara ait atıklar ile ham maddeler Acemhöyük'ün taş ve fildişi işçiliğinde üretici bir merkez olduğunu göstermektedir. Ayrıca sarayın 6 no.lu odasında bulunan sayıları bini aşan bulla Acemhöyük'ün III. yapı katı zamanında Anadolu ve çevre kültürlerle olan ilişkilerini ortaya koymuştur.⁷⁷

I. 1. 3. 2. 3. 3. Hizmet Binası

Hatipler Sarayı ile Sarıkaya Sarayı arasında kalan düzlük alanda, A. Öztan döneminde yapılan jeofizik ölçümleri neticesinde, burada anıtsal bir yapının olabileceği öngörülmüştür.⁷⁸ Söz konusu alanda 1996 yılında başlayan ve halen devam ettirilen kazılar sonucunda, III. yapı katına ait, ortasında bir avlusu bulunan⁷⁹ ve 2010 yılı itibariyle yirmi sekiz odası açılmış anıtsal bir binanın var olduğu tespit edilmiştir.

Kuzeybatı-güneydoğu istikametinde uzanan binanın odalarının çoğu birbirine kapılarla bağlanırken, odaların bazıları diğer odalarla herhangi bir bağlantısı olmayan kapalı mekânlardır. Binanın güneybatı köşesindeki odaların çoğu bu şekildedir. Bu odaların dış cephe duvarları inşa sırasında içeri doğru kaydırılarak hafif dış yapan bir cephe görüntüsü elde edilmiştir. Diğer anıtsal yapılar gibi iki katlı olduğu anlaşılan binanın zemin katına ait bu kapalı odalardan üst katına ahşap merdivenlerle çıkıldığı düşünülmektedir.⁸⁰ Odalar arası geçişi sağlayan kapılardan, 3 no.lu odanın kapısının büyük bir kısmı, kasası ve diğer donanımları ile beraber ele geçmiştir.⁸¹ Çivi ya da

⁷⁷ Bazı bullaların buluntu durumları bunların duvarlara bitişik raflarda istiflendiğini ortaya koymuştur.

⁷⁸ Öztan 1996, 212.

⁷⁹ Öztan 2007a, 609.

⁸⁰ Öztan 2001, 121, res. 9.

⁸¹ Öztan 2002, 330; Öztan 2007a, 610.

menteşe kullanılmaksızın birbirine geçirilerek yapıldığı görülen kapı hem Acemhöyük'te hem de bu döneme ait yerleşimlerde tespit edilen girişlerdeki kapıların nasıl olduğunu anlamamıza yardımcı olmaktadır. Ayrıca binanın enkazında, odaların tavanlarına ilişkin hatıl ve kaplama kalıntıları ele geçmiştir. Dikmelerle ve hatıllarla desteklenen duvarların kalınlıkları çoğu yerde 90 cm ölçülmüştür. Duvarların içte ve dışta sıvalı ve badanalı oldukları görülmektedir.⁸²

Sonradan açılan kapı yerleri ve odaların ana duvarlarına eklenen daha ince duvarlar binada yenileme ve güçlendirme amacıyla bazı değişikliklerin gerçekleştirildiğini göstermektedir. 11. odanın kuzeydoğusunda ona paralel uzanan koridorun güneydoğusundaki açıklık daha sonra duvar örmek suretiyle kapatılmış ve iki kere sıvandıktan sonra üzeri çift başlı kartallardan oluşan motifle bezeli bir mühürle baskılanmıştır.⁸³ Binanın inşasında sarayların aksine kavak ve meyve ağaçları kullanılmıştır. Ayrıca saraylardan farklı olarak göze çarpan bir diğer özellik de yapıda platform ve sekilerin yer almasıdır. Üzerlerinde bulunan çanak çömlekten dolayı bunların tezgâh işlevi gördükleri düşünülmüştür. A. Öztan'a göre iki saray arasında bulunan bu anıtsal yapı bir "Hizmet Binası" olmalıdır.⁸⁴ Hizmet binasının içinden ele geçen buluntuların çoğu Acemhöyük III. yapı katı için karakteristik buluntulardır. Az sayıda ele geçen mühür ve mühür baskıları da yine bu katta bulunan diğer örneklerle uyumludur. Saraylarla eş zamanlı olarak kullanıldığı anlaşılan Hizmet Binası da onlarla birlikte III. yapı katını sonlandıran, şimdilik sebebi anlaşılamayan büyük yangın felaketiyle yıkılmıştır.

I. 1. 3. 2. 3. 4. Diğer Yapılar

Höyüğün kuzeybatısında, Hatipler Sarayı'nın yaklaşık 30 m. batısında yer alan kısımda⁸⁵ 1991-94 yılları arasında sürdürülen kazılarda III. yapı

⁸² Öztan 2007a, 609 vd.

⁸³ Öztan 2005, 94, res. 8.

⁸⁴ Öztan 2007a, 611.

⁸⁵ Bu alanda 1963-64 yıllarında N. Özgüç, yönetiminde gerçekleştirilen kazılarda I-II. yapı katları araştırılmıştır. 1991 yılında A. Öztan, höyüğün stratigrafisini araştırmak amacıyla bu alanda yeniden

katına ait özel konutlar, depolar ve işlikler ortaya çıkarılmıştır. Özel konutların dikdörtgen ya da yamuk planlı, çok odalı⁸⁶, avlulu oldukları ve birbirine bitişik düzende yapıldıkları görülmüştür. Bu yapıların bazılarının temellerinde taş ve ahşap hatılların bir arada görülmesi III. yapı katına ait özel konutlarda ilk kez karşılaşılan bir özelliktir.⁸⁷ Burada bulunan sekiz odalı bir yapının içinden ve dışından III. yapı katı için tipik olan çok sayıda buluntu ele geçmiştir. Bu eve bitişik olan bir başka evde bulunan bir yonca ağızlı testinin içerisinde gümüşten yapılmış külçe, kap parçaları ve süs eşyalarına rastlanılmıştır.⁸⁸ Yine bu alanda çapları 1.70-2.50 m. arasında değişen III. yapı katına ait on iki fırın açığa çıkarılmıştır.⁸⁹ Tabanları çanak kırıkları ile döşeli fırınlar 7x11 m. ölçülerindeki bir mekânın içerisine oturmaktadırlar. Bu yönüyle fırınların da saraylara hizmet veren mutfakları temsil ettiği düşünülmektedir.⁹⁰

Höyüğün kuzey ucunda yapılan kazılarda Sarıkaya Sarayı ile çağdaş olduğu anlaşılan bir başka yapı içerisinden kaya kristalinden aslan figürü, tunçtan hançer, ok ucu, mızrak ucu gibi silahlar ile çanak çömlek buluntularına rastlanmıştır.⁹¹

III. yapı katının araştırıldığı diğer bir alan, höyüğün batısıdır. Burada yapılan kazılarda saraylarla çağdaş, aynı şekilde, şiddetli bir yangın geçirmiş bir bina açığa çıkarılmıştır. Binada pişmiş toprak ve madeni eserler ile birlikte Sarıkaya'da eşleri bulunan bullalar bulunmuştur.⁹² Höyüğün tamamına yayıldığı görülen III. yapı katına ilişkin kalıntı ve buluntulara yukarıda adı geçen alanların dışında, Hizmet Binası'nın kuzeydoğusundaki YA/30

kazılara başlamıştır. Aradan geçen zamanda oldukça tahrip olan mimari kalıntılar kaldırılarak III. yapı katı ve daha eski yapı katları incelenmiştir.

⁸⁶ Bu alanda 1991-1992 yıllarında açığa çıkarılan özel bir konutun sekiz odalı olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu yapı, III. yapı katına ait özel konutların inşa tekniğini anlamamıza yardımcı olmuştur. Yapının temelinde 4,5 m.ye kadar uzanan ahşap hatıllar kullanılmıştır. Yapının belli bölümlerinde ise temeller taştandır. A. Öztan, eğimli bir arazi üzerine kurulan yapının kaymasını engellemek amacıyla eğimli olan kısımlarının taş temel ile güçlendirildiğini belirtmiştir. Öztan 1994, 246.

⁸⁷ Öztan 1993, 281-284.

⁸⁸ Öztan 1994, 246.

⁸⁹ Öztan 1995, 190; Öztan 1996, 211.

⁹⁰ Öztan 1996, 211.

⁹¹ Özgüç, N. 1975, 563 vd.

⁹² Özgüç, N. 1981, 379.

açmasında, onun da doğusundaki EB/16 açmasında ve Sarıkaya Sarayı'nın doğusundaki "Doğu Açması"nda rastlanmıştır.

Aşağı Şehir kazıları, III. yapı katının genellikle taş temelli, kerpiç duvarlı ve taş döşemeli yapılardan oluştuğunu göstermiştir.⁹³ Bu alanlarda ele geçen buluntular III. yapı katı için tipik eserlerdir. Kentin en görkemli zamanını yansıtan III. yapı katına ait yapıların tamamı, nedeni şimdilik belirlenemeyen bir yangınla son bulmuştur.

I. 1. 3. 2. 3. "II-I. Yapı Katları"

III. yapı katını sonlandıran yangının ardından felaketten kurtulanların II. yapı katı zamanında kente tekrar yerleştikleri ve daha basit konutlar ve işlikler inşa ederek yaşamlarını sürdürdükleri anlaşılmaktadır.⁹⁴ Aynı zamanda bu yapı katında III. yapı katına ait özellikle yangından korunabilmiş mekânlar tamir edilmek ve eklemeler yapmak suretiyle yeniden kullanılmıştır. Özellikle, Hizmet Binası'nın bazı odalarında bu durumu net olarak görmek mümkündür.⁹⁵ Bu yapı katında, kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanan birbirine bitişik düzensiz basit mekânlar açığa çıkarılmıştır. Söz konusu mekânların arasında meydanlara bağlanan 2 m.den fazla genişlikleri bulunan sokaklar yer almaktadır. Evler genellikle avlulu ve birden çok odalı olup çoğunlukla taş temellidir.⁹⁶ III. yapı katında olduğu gibi bu yapı katında da evin konumlandırıldığı arazinin durumuna göre binanın temelinde taş ve ahşabın birlikte kullanıldığı da görülmektedir.⁹⁷ Evlerin avlularında veya sokaklarda çöp çukurları ve silolara sıklıkla rastlanmaktadır. Ele geçen buluntulara bakıldığında Koloni Çağı'nın erken evresinden itibaren gelişerek devam eden seramiğin büyük ölçüde sürdüğü gözlenmiştir. Ayrıca madencilik faaliyetlerinin ve mühür kullanımının sürdürüldüğü tespit edilmiştir. Yukarı şehirde, bu yapı katında ve I. yapı katında dini veya idari özellikler olan bir

⁹³ Özgüç, N. 1974, 551; Özgüç, N. 1975, 564; Özgüç, N. 1984; 109.

⁹⁴ Bu yapı katının üç evrelî (IIa-c) olduğu tespit edilmiştir.

⁹⁵ Hizmet Binası'nın 17-18. odalarının yangın sonrasında ortasına yakın kısma kadar yıkılmış olan duvarı onarıldıktan sonra II. yapı katına ait madenci atölyesi ile birleştirilmiştir. 18. odanın doğu duvarında saptanan yanmamış kerpiçler de bu tamiri açıkça göstermektedir. Öztan 2005, 93, Res. 6.

⁹⁶ Öztan 2003, 41.

⁹⁷ Öztan 1996, 210.

anıtsal yapı henüz keşfedilmemiştir. Aşağı Şehir’de yapılan kazılarda da II. yapı katına ait sınırlı bilgiler elde edilmiştir.

I. yapı katı her yönüyle II. yapı katının devamı niteliğindedir.⁹⁸ Söz konusu yapı katı yüzeye yakın olması ve Hellenistik Dönem yapılarının hemen altında kalması sebebiyle oldukça tahrip olmuştur. Bu nedenle, genellikle belirli bir plan vermeyen, bir iki sırası korunmuş duvarları bulunan yapı kalıntıları ile karşılaşılmaktadır. Hizmet Binası’nın üst seviyesinde I. yapı katına ait nispeten iyi korunmuş bazı yapılardan, bu yapı katında binaların kare veya dikdörtgen biçimli oldukları ve birbirine bitişik şekilde inşa edildikleri anlaşılmıştır.⁹⁹ II. yapı katından bilinen “L” biçimli mekânların kullanımı bu yapı katında da devam ettirilmiştir.¹⁰⁰ I. yapı katına ait “Dokuma Evi” olarak isimlendirilen mekânın içerisinden çıkarılan ağırşak, ağırlık ve kirkit gibi çok sayıda buluntu dönemin dokumacılık faaliyetleri hakkında bilgi vermektedir. II. yapı katının sokakları neredeyse hiçbir değişikliğe uğramadan bu yapı katında kullanılmaya devam etmiştir. Evlerin ve sokakların tabanları altında atık suyun tahliyesi ve yağmur sularının kullanılabilmesi için yapıldığı anlaşılan kanallar ve künklerin bulunması, kentin alt yapı sistemi hakkında bilgi vermektedir.¹⁰¹

Aşağı Şehir’de I. yapı katına ilişkin az sayıda veri ele geçmiştir. Yeşilova köylülerinin konutlarının hemen altında kalan I. yapı katına ait binalar önemli ölçüde tahrip edilmiştir. Aşağı Şehir’de bu yapı katında bulunan, sap deliği bulunan iri mermer mühür dikkati çekmektedir.¹⁰² Asur Ticaret Kolonileri Çağı’nın son yapı katı olan I. yapı katının M.Ö. 1700’lü yılların başında son bulmasıyla Acemhöyük’ün M.Ö. I. binin ortalarına kadar iskân edilmediği tespit edilmiştir.

Koloni Çağı’nın ardından uzun bir süre iskân edilmeyen yerleşimin batısı ve güneydoğusu, M.Ö. 7. yüzyıl sonundan itibaren yeniden yerleşime

⁹⁸ Özellikle seramik bakımından bu devamlılık açıkça görülmektedir. Emre 1968, 97-98.

⁹⁹ Öztan 2002, 328.

¹⁰⁰ Öztan 2005, 92.

¹⁰¹ Öztan 2003, 40; Öztan 2004, 231; Öztan 2005, 91; Öztan 2006, 394.

¹⁰² Özgüç, N. 1974, 550-551.

sahne olmuş ve bu tarihten Roma Dönemi'nin başına kadar iskân edilmiştir. Söz konusu dönemlere ait yapılar genellikle taş temelli kerpiç duvarlı ve avlulu yapılardan oluşan bir köy yerleşimini anımsatmaktadır.¹⁰³ Bu yapılarda ele geçen pişmiş toprak, fildişi ve metalden yapılmış eşyalar arasında ithal ve yerli özellikler taşıyanlar bulunmaktadır. Ayrıca önemli bir buluntu grubunu oluşturan sikkeler arasında, Kelenderis kenti darphanesinden çıkmış olanlar ve Severus Alexander Devri'ne (M.S. 222-235) ait olanlar dikkati çekmektedir.¹⁰⁴

Roma Dönemi'nden sonra tekrar terk edilen Acemhöyük 1514'te Yavuz Sultan Selim'in, Çaldıran Seferi sonrasında İran-Azerbaycan'dan getirdiği Türkmenler tarafından yeniden iskân edilmiştir.¹⁰⁵

I. 2. ARIBAŞ MEZARLIĞI

1992 yılı Acemhöyük kazıları sırasında, Enver Arıbaş isimli Yeşilovalı bir vatandaş, tarlasında bulduğu iki testi hakkında Acemhöyük kazı ekibini bilgilendirmiştir. Eserler üzerinde yapılan gözlemler sonucu, kapların içerisinde görülen kemik ve kül kalıntılarından bunun bir yakarak gömme mezar ve testilerden büyük olanının Koloni Çağı'nın tipik formlarından olduğu anlaşılmıştır.¹⁰⁶ Bu sebeplerden dolayı kapların bulunduğu, höyüğün yaklaşık 500 m. güneydoğusundaki alanın (Lev. 52/1) Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda kullanılmış bir mezarlık olduğu düşünüldükçe 1993 yılında gerekli izinler alındıktan sonra E. Arıbaş'ın tarlasında, 5x5 m.lik bir alanda kazılar yapılmıştır. Kazılar sonucu alanın Koloni Çağı'na ait bir mezarlık olduğu kesinleşmiş ve mezarlığa tarla sahibi E. Arıbaş'ın soyadı verilmiştir. Düzenli olarak tarım yapılan alanın yüzeyi 20 cm.ye kadar yumuşak bir toprakla kaplıdır (Çiz. 1). Bu tarım toprağının altında sertleşen dolgu toprağının ortalama 45 cm.den 1.60 cm.ye kadar olan aralığında ilk sezonda 21 mezar açığa çıkarılmıştır. 1993 yılından sonra, 1995 ve 1996 yıllarında devam eden

¹⁰³ Öztan 1991, 247 vd.

¹⁰⁴ Özgüç, N. 1973a, 431; Kızılkaya 1990, 907 vd.

¹⁰⁵ Özgüç, N. 1968a, 4.

¹⁰⁶ Öztan 1994, 249.

kazılarla birlikte toplam 167¹⁰⁷ mezar ortaya çıkarılmıştır. 28 ceset gömme, 139 yakarak gömme olmak üzere iki tip gömme biçimi tespit edilmiştir. Mezarların içine ve dışına, başta pişmiş toprak olmak üzere kemik, fildişi, tunç gibi malzemelerden yapılmış hediyelerin bırakıldığı anlaşılmış ve alanda ölü yemeğinin yendiğini, çeşitli törenlerin yapıldığını gösteren bulgulara ulaşılmıştır.¹⁰⁸

I. 3. KRONOLOJİ

Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın kronolojisi büyük ölçüde, dönemin başkenti konumunda olan Kültepe/Kaniş'te ele geçen 30.000'e yakın yazılı belgelerdeki tarihi bilgilerle ve bunlarla birlikte arkeolojik buluntuların değerlendirilmesi ile oluşturulmaktadır. Kültepe'de biri 1988 yılında diğeri 2001 yılında ele geçen *limum listeleri*¹⁰⁹ (*Kültepe Eponim List = KEL*) adı geçen yazılı belgelerin en önemlilerindendir.¹¹⁰ 1988 yılında ele geçen liste¹¹¹, büyük ölçüde Kaniş-Karum II dönemini kapsamaktadır ve toplam 129 yıl eponimini sunmaktadır. 1984 yılında Mari'de bulunan eponim listesi ile KEL A'yı tamamlayan Veenhof, Kaniş-Karum II. yapı katı için 137 yıllık bir süreyi önermiş ve listenin sonunun da bu yapı katının sonunu ifade ettiğini belirtmiştir.¹¹² Bu liste, Asur kralı I. Erişum'un I. saltanat yılından itibaren başlamıştır. I. Erişum'un I. saltanat yılının orta kronolojiye göre M.Ö. 1974 yılında başlatan Veenhof, KEL A'daki eponim listesindeki 137 yılı dikkate alarak Kaniş-Karum II. yapı katının sonunun M.Ö. 1837 yılına denk geldiğini belirtmektedir.¹¹³

¹⁰⁷ Bu sayıya E. Arıbaş'ın getirdiği yakarak gömme mezar da dâhildir.

¹⁰⁸ Öztan 1998, 167.

¹⁰⁹ Veenhof, Asurluların, hükümdarlarının saltanat yıllarını, saltanat yılı sayısına göre değil, Asur şehrinde *limum* ünvanı taşıyan ve Şehir Meclisini yöneten önemli bir resmi görevlinin adıyla andıklarını ve her yıl yeni bir kişinin *limum* olarak belirlenip bu göreve atandığını belirtmiştir. Veenhof 2011, 30.

¹¹⁰ Kültepe verileri ile 7 eponim listesi oluşturulmuştur. Burada bahsedilenler bunların en önemlileridir. Günbattı 2008, 1-2.

¹¹¹ Kültepe Eponim List A olarak adlandırılmış ve genellikle kısaltılmış hali olan KEL A şeklinde ifade edilmektedir.

¹¹² Veenhof 2003, 6-10.

¹¹³ Veenhof 2011, 33.

Ib katı eponim listesi ise Boğazköy, Alişar, Chagar Bazar, Tell al-Rimah, Tell Bia ve Tell Leilan'da bulunan metinlerde geçen eponimlerin tamamlanması¹¹⁴ ve son olarak Kültepe'de bulunanların (KEL G)¹¹⁵ birleşmesi sonucu oluşturulmuştur. Bu yerleşimlere ait metinlerde Ib yapı katını içeren elliye yakın eponim okunmuş ve bazı kopukluklar da göz önünde tutularak Ib yapı katının en az 80 yıl sürdüğü anlaşılmıştır. N. Özgüç, Ib yapı katı mühür ve mühür baskılarının stil özelliklerine göre bu yapı katının en az 70 yıl sürmüş olması gerektiğini belirtmiştir.¹¹⁶ KEL A ve G'nin birleştirilmesi sonucu 250'nin üzerinde eponim ortaya çıkmakta ve yaklaşık olarak M.Ö. 1974 ile 1720 yılları arasını kapsadığı görülmektedir. Eponim listelerinin sunduğu en önemli sonuçlardan birisi de Kaniş-Karum II. yapı katı ile Ib arasında en fazla 3-4 yıllık bir onarım sürecinin yaşandığının ortaya çıkmasıdır.¹¹⁷

Prof. Dr. Nimet Özgüç, Acemhöyük 2011 sezonunda kazı evinde yaptığı seminerlerde, Sarıkaya Sarayı'nda bulunan bullalar üzerinde Kaniş-Karum'unun erken zamanında görülen bazı eponimlerin adlarının okunduğunu belirtmiştir.¹¹⁸

Eponim listeleri dışında bu devrin geç safhasına ait kronoloji hakkında önemli bilgiler sunan az sayıda belge arasında Boğazköy'de bulunan Anitta metni ve Kültepe'de bulunan Mama kralı Anum-Hirbi'nin Kaniş kralı Waršama'ya gönderdiği mektup önde gelmektedir. K. Balkan, Anitta metninden yola çıkarak, Karum II. katının, Zalpa kralı Uhna tarafından ele geçirildiğini belirtmektedir.¹¹⁹ L. Orlin¹²⁰ ve V. Donbaz¹²¹ söz konusu belgelere göre Ib yapı katı ile çağdaş Kaniş krallarını Inar-Waršama-

¹¹⁴ Veenhof 2003, 66-68.

¹¹⁵ Günbattı 2008, 2 vd.

¹¹⁶ Özgüç, N. 1968b, 23.

¹¹⁷ Özgüç, N. Kaniş-Karumu Ib mühürleri üzerinde yaptığı çalışmasında Mezopotamya'da Ami-ditana ile başlayan ve Şamsu-ditana'ya kadar kullanılmaya devam eden matkapla işlenmiş mühürlerin Kaniş-Karumu'nda bulunmamasından dolayı Ib katının Ami-ditana'dan önce sona erdiğini ve Ib katının aşağı yukarı 70 yılı aşkın bir süreyi kapsadığını belirtmiştir. Özgüç, N. 1968b, 21-23.

¹¹⁸ Sayın hocamıza teşekkürü borç biliriz.

¹¹⁹ Balkan 1957, 65; Topçuoğlu 2011, 25.

¹²⁰ Orlin 1970, 245.

¹²¹ Donbaz 1989, 90.

Harpatiwa, Labarša (?)-Pithana-Anitta ve Zuzu şeklinde sıralamışlardır. T. Özgüç, Acemhöyük saraylarının tepede 7 ve Karum'da Ib katı ile çağdaş oldukları belirtmiştir. Yine, T. Özgüç ve bazı araştırmacılar yeni yazılı belgelere ve arkeolojik verilere göre Anitta ile I. Hattušili arasındaki zaman oldukça daraldığını belirtmişlerdir.¹²²

Acemhöyük'ün III. yapı katına ait olan Sarıkaya ve Hatipler Sarayları ile Hizmet Binası'ndan ele geçen çok sayıda buluntu söz konusu yapı katının tarihlendirilmesine olanak sağlamıştır. Adı geçen anıtsal yapılarda bulunan çanak-çömlek, metal ve taş eşyalar ile çeşitli üsluplarda yapılmış mühür ve mühür baskıları bu imkânı sağlayan en önemli verilerdir. N. Özgüç, saraylarda bulunan bullaların bir kısmının Kaniş-Karumu II. yapı katında, bir kısmının da Ib'de bulunanlar ile üslup bakımından paralel olduğunu, bunların dışında diğer küçük eserlerin de aynı şekilde Kaniş-Karumu II ve Ib katında görülenlerin benzeri olduğunu belirtmiştir. Bunların özellikle Sarıkaya Sarayı'nın, Kaniş-Karumu'nun II. yapı katı ile çağdaş bir zamanda inşa edildiğini ve Ib yapı katında da varlığını sürdürdüğünü gösteren deliller olduğunu belirtmektedir.¹²³ K. Emre'nin de Kaniş-Karumu'nda II. ve Ib yapı katı çanak çömleği arasındaki teknik ve şekil farklarının, Acemhöyük'te görülmediğini ve daha çok devamlılığın olduğunu belirtmesi de bu fikri desteklemektedir.¹²⁴

III. yapı katında ele geçen ve Kaniş-Karumu II ile paralelliğini gösteren birçok bulgu arasında, başta çanak çömlek buluntular gelmektedir. Bunlar arasında, dalgalı hatlarla süslü çanak çömleğin ve küçük düğme dipli kapların hem form hem de bezeme açısından Kaniş-Karumu II'de bulunanların tam paraleli olduğu N. Özgüç tarafından belirtilmiştir.¹²⁵ Ayrıca, Sarıkaya Sarayı'nda fildişi eserlerin bulunduğu odanın batısında bulunan, dağ kristalinden yapılmış vazoların bazılarının kulbu ağız kenarına hayvan başı

¹²² Özgüç, T. 1999, 65; Kulakoğlu 2008, 18; Topçuoğlu 2011, 28.

¹²³ Özgüç, N. 1968a, 26.

¹²⁴ Emre 1968; Özgüç, N. 1968a, 7.

¹²⁵ Özgüç, N. 1968a, 25.

biçiminde bağlanmaktadır.¹²⁶ Bu durum Kaniş-Karumu'nun II. yapı katında birçok pişmiş toprak kapta görülen bir özelliktir.¹²⁷

Çanak-çömleğin dışında, bazı mühür ve mühür baskılarında görülen stil özelliklerinin de Kaniş-Karumu II ile çağdaş olduğu belirtilmiştir. Sarıkaya'da bulunan bir damga mührün baskısında görülen tanrının tacı, sakalı, elbise ve ayak şekilleri ile maymunların oturuş tarzı ve ayaklarının duruşunun Kaniş-Karumu II yerli üsluptaki mühürlerle benzediği N. Özgüç tarafından tespit edilmiştir. Ayrıca, N. Özgüç III. yapı katında bulunan bir bullada görülen boğa-piramit karışımının, Kaniş-Karumu'nun II. katında Kapadokyalı bir motif olarak bilinen ve tepesinde kuş bulunan konili boğayı ve hava tanrısını sırtında taşıyan boğaları hatırlattığı üzerinde durmuştur. Yine bu yapı katında bulunan tanrıların, tanrılara gaga ağızlı testi sunması Kaniş-Karumu II. yapı katına ait yerli mühürlerinde görülen bir motif olduğu belirtilmiştir.¹²⁸ Bütün bunların yanında, III. yapı katının Kaniş-Karumu II. yapı katı ile çağdaş bir zamanda başladığını gösteren kanıtlardan en önemlisi Sarıkaya Sarayı'nda bulunmuş olan "*Alum*" mühür baskısıdır.¹²⁹

Yukarıda üzerinde durduğumuz çağdaşlığı gösteren mimari bulgular da vardır. Höyükte III. katta açığa çıkarılan birbirinden dar ve düzensiz sokaklarla ayrılan mahallelerde yer alan evlerde bulunan kilden yapılmış boynuz biçimli ve at nalı şeklindeki ocaklar, Kaniş-Karumu II. yapı katı için tipiktir.¹³⁰

III. yapı katının, Kaniş-Karumu Ib yapı katı ile paralelliğini gösteren bulgular arasında ise başta, Sarıkaya Sarayı'nın bulla odasında (6 no.lu oda) bulunan Asur ve Suriye kökenli krali mühür baskıları gelmektedir. Bunlardan, Asur kralı I. Şamşı-Adad, Mari kralı Iahdun-lim'in kızı Nagihanum (?), Karkamış kralı Aplahanda'nın mühür baskıları en az iki neslin Acemhöyük ile

¹²⁶ Öztan 1988, 398, çiz. 14.

¹²⁷ Özgüç, T. 1986a, Lev. 111/1a-b.

¹²⁸ Özgüç, N. 1968a, 11-12; Lev. XV/1.

¹²⁹ Öztan 2008b, 26.

¹³⁰ Özgüç, N. 1968a, 8-9.

sıkı temasları olduğunu ortaya koymaktadır.¹³¹ N. Özgüç'e göre, Acemhöyük saraylarında, Eski Asur üslubunun çok stilize edilmiş grubuna ve Eski Suriye üslubunun geç safhasına ait olan mühürlere rastlanmamıştır. Buna göre Acemhöyük saraylarının Kaniş-Karumu'nun Ib katından önce yakılmış ve terk edilmiş olması ihtimali ortaya çıkmaktadır.¹³² Anıtsal yapıların dışında, höyüğün kuzeybatısında III. yapı katında bulunan bir fildişi kutu üzerinde yer alan figürler de bu yapı katının tarihlendirilmesine katkıda bulunmuştur. Figürlerin stil özelliklerini göz önünde tutan N. Özgüç, bu eşsiz eserin en geç M.Ö. 18. yüzyıla ait olması gerektiğini belirtmiştir.¹³³

II. yapı katında bulunan birçok eser de bu yapı katının Kaniş-Karumu'nun Ib katı ile çağdaşlığını gösteren kanıtlar sunmaktadır. Bu yapı katında bulunan kantaroslar, banyo kapları, yuvarlak ağızlı ve yonca ağızlı testiler, Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın geç zamanı için çok karakteristik kap şekillerini temsil etmektedir. Bu kap tiplerinin paralelleri sıklıkla Kaniş-Karumu'nun Ib ve Alişar 10T yapı katında karşımıza çıkmaktadır. Arıbaş Mezarlığı'nda yukarıda adı geçen kap tiplerinin hemen hemen hepsinden en az bir adet ele geçmiştir.¹³⁴ Bu buluntular, mezarlığın tarihlendirilmesinde büyük rol oynamıştır.¹³⁵ Aşağı Şehir'de II. yapı katında bulunan bir küp mezarda iskeletin yanına tunçtan bir kolcuklu balta ve kulbu yandan, şarap kırmızısı astarlı ve cam gibi parlak perdahlı bir testi bırakılmıştır. Bu tipte balta ve testiler Orta Anadolu'da Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın geç zamanında yaygın olarak görülmektedir.¹³⁶ Bunların dışında tarihleme için yardımcı olan bir başka buluntu da 1972 kazı mevsiminde Acemhöyük'ün

¹³¹ Acemhöyük'te Asur kralı I. Şamşı-Adad'ın mühür baskılarını içeren dokuz bulla bulunmuştur. Mari kralı Iahdunlim'in kızına ait bir mühür baskısı bulunmuştur. Özgüç, N. 1977, 363-364.

¹³² Özgüç, N. 1977, 381.

¹³³ Eserin, D yüzünde bulunan aslanların vücutları doğal ve canlı işlenmesine karşılık yellerindeki linear tarzın ve helezon kuyruklarının paralelleri Eski Suriye'nin M.Ö. 18. yüzyıla tarihlenen mühürlerinde rastlamanın mümkün olduğu belirtilmiştir. Özgüç, N. 1976a, 552.

¹³⁴ Buluntu tipleri ve karşılaştırılması için bkz. Bölüm III.

¹³⁵ Öztan 1998, 172.

¹³⁶ Özgüç, N. 1968, 7-8.

kuzeybatı eteğinde bulunan kurşun figürin grubudur. Bu figürin grubunun Kaniş-Karum Ib yapı katından daha eski olduğu belirtilmiştir.¹³⁷

N. Özgüç, Acemhöyük'ün II. yapı katının, Kaniş-Karum Ib ve Alişar 10T yapı katları ile çağdaş olduğunu belirterek, bu yapı katının, Şamşı-Adad ile Babilli Şamsu İluna arasında iskân edildiği üzerinde durmaktadır (Bkz. Tablo 1).¹³⁸

	KÜLTEPE		BOĞAZKÖY			ALİŞAR		KONYA KARAHÖYÜK	KAMAN KALEHÖYÜK	BEYCESULTAN	ACEMHÖYÜK
	KARUM	TEPE	AŞAĞI ŞEHİR	BÜYÜKKALE	K.B. YAMACI	TERAS	TEPE				
1720	Kaniş Cılı Eski Zaman	Ib	7	4	IVd Vb-a	8a	10b 10c	I	IIIc	IVc	II
		II	8			8b	11a 11b			V	III
1974											

Tablo 1: Acemhöyük ve Çağdaşı Bazı Yerleşimlerin Stratigrafik Karşılaştırması.

¹³⁷ Toklu 1976, 561, 566.

¹³⁸ Özgüç, N. 1968a, 5; Veenhof 2011, 32.

II. BÖLÜM

ACEMHÖYÜK'TE ASUR TİCARET KOLONİLERİ ÇAĞI ÖLÜ GÖMME ADETLERİ

II. 1. YERLEŞİM İÇİ (INTRAMURAL) MEZARLAR

II. 1. 1. Mezarların Konumu ve Dağılımı

Acemhöyük'te; yerleşim alanında 1962-2010 yılları arasında Asur Ticaret Kolonileri Çağı yapı katlarında toplam yirmi iki mezar açığa çıkarılmıştır (Tablo 2). Bunlardan beşi, N. Özgüç dönemi kazılarında höyükte ve Aşağı Şehir'de tespit edilmiştir. Höyükte bulunan üç mezardan biri I. yapı katında¹³⁹, diğer ikisi de II. yapı katında¹⁴⁰ açığa çıkarılmıştır. Aşağı şehirde bulunan iki mezar II. yapı katına aittir.¹⁴¹ A. Öztan dönemi kazılarında, III. yapı katında bir, II. yapı katında on bir ve I. yapı katında beş olmak üzere toplam on yedi mezar açığa çıkarılmıştır.

Höyük				Aşağı Şehir			
	I. yapı katı	II. yapı katı	III. yapı katı	I. yapı katı	II. yapı katı	III. yapı katı	
BTM	5	10	1		4		20
ÜSPM					1		1
KM		1					1
	5	11	1		5		22

Tablo 2: Yerleşim içi mezarların yapı katlarına göre dağılımı.

¹³⁹ Özgüç, N. 1978, 541.

¹⁴⁰ Deniz 1986, 79.

¹⁴¹ Özgüç, N. 1968a, 7 vd.

Çoğu bebek ve çocuklara ait yerleşim içi mezarlar arasında az sayıda genç ve erişkin mezarları da bulunmaktadır. Söz konusu mezarların birçoğu evlerin tabanları altında ele geçmiştir. Ayrıca evlerin arasında kalan boşlukların da mezar yeri olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bir örnek dışında mezarların tamamına yakınına ölüler ceset halinde gömülmüştür. Mezarların birçoğu basit toprak mezar tipindedir. Kap ve üzeri seramik parçalı mezarlar Acemhöyük yerleşim alanında birer örnek ile temsil edilmektedir.

II. 1. 2. Mezar Tipleri

Acemhöyük yerleşim alanında tespit edilen mezarlar Basit Toprak, Üzeri Seramik Parçalı ve Kap mezar olmak üzere üç tipe ayrılır.

II. 1. 2. 1. Basit Toprak Mezarlar

Cesetlerin, uygun büyüklükte kazılmış oval ya da dikdörtgen biçimli çukurlara armağanlı ya da armağansız defnedilmesiyle gerçekleştirilen gömme biçimi basit toprak mezar olarak tanımlanmaktadır.¹⁴²

Acemhöyük yerleşim alanında bulunan mezarların çoğu basit toprak mezar tipindedir. III. yapı katında bir, II. yapı katında on dört ve I. yapı katında beş olmak üzere yirmi basit toprak mezar açığa çıkarılmıştır (Tablo 2). Söz konusu mezarların çoğuna bebek ve çocuklar gömülmüştür. Sadece iki mezar erişkinlere aittir. Mezarlardan dördü Aşağı Şehir'de bulunmuştur. Bu mezarlardan biri bir erişkin diğeri ikisi 3-4 yaşlarındaki çocuklara aittir.¹⁴³ Diğerleri sitadelde ele geçmiştir.

Yerleşim içinde bulunan basit toprak mezarların farklı yapı katlarına dağılımlarına rağmen; mezar düzenlemeleri, iskeletlerin pozisyonları ve diğer özellikleri açısından birbirlerinden farkları yoktur. Aynı uygulamaların farklı yapı katlarında sürdürüldüğü görülmektedir.

¹⁴² Özgüç, T. 1948, 3.

¹⁴³ Akyurt 1998, 75-76.

Mezarların etraflarında herhangi bir düzenlemeye rastlanmamıştır. Ancak çoğunun, tabanına kap kırıklarının döşendiğini tespit edilmiştir. Bu tip mezarlardan ikisi Hatipler Sarayı'nın kuzeyinde açılan test açmasında, I. yapı katına ait büyük mekânın tabanı altında bulunmuştur. Hoker pozisyonunda gömülen, iki çocuğa ait mezarların altına çanak kırıkları döşenmiş, ancak ölü hediyesi bırakılmamıştır.¹⁴⁴ I. yapı katına ait, tabanı kap kırıkları döşenmiş diğer iki mezar; PA/39 açmasında yer alan mekânın tabanı altında bulunmuştur. Mekânın kuzeyinde ve güneyinde bulunan mezarlara çocuklar hoker pozisyonunda gömülmüştür. Mezarlar, yön birliği göstermemektedir. Güneydeki mezara ölü hediyesi bırakılmamıştır, kuzeyde bulunan mezara bir adet kurşun halka ölü hediyesi olarak bırakılmıştır.¹⁴⁵ Tabanı kap kırıkları döşeli mezarlar II. yapı katında da ele geçmiştir. Bunlardan ilki Hatipler Sarayı'nın kuzeyinde II. yapı katına ait mekânın tabanı altında bulunmuştur. Mezara hoker pozisyonunda bir çocuk yatırılmıştır. İskeletin yanında ölü hediyesi bulunmamıştır.¹⁴⁶

Mezar tabanına kap kırıkları döşenmemiş olsa da, dirseğinin ve kafatasının altına kap kırıkları konmuş bir başka mezar, PA/40 açmasında, II. yapı katına ait bir evin tabanı altında bulunmuştur. Belden aşağısına ait kemikleri korunmamış iskeletin sağ kulağının altında bakırdan bir küpe bulunmaktadır. Büyük bir kısmı eksik olan iskeletin yatış pozisyonunu belirlemek oldukça zordur (Lev. 55/1).¹⁴⁷

III. yapı katında tek örneği bulunan basit toprak mezarın tabanı düzleştirilmiş ve yalın bırakılmıştır. V-Y/29-30 plankarelerinde bulunan yapının depo odasının içerisinde tespit edilen söz konusu mezara bir bebek hoker tarzda yatırılmış, ölü hediyesi bırakılmamıştır.¹⁴⁸ Bu şekilde tabanı yalın bırakılan mezarların çoğu II. yapı katına aittir. Bunlardan dördü, RA/33 açmasında yer alan mekânın tabanı altında açığa çıkarılmıştır. Dört mezar da

¹⁴⁴ Öztan 1994, 248.

¹⁴⁵ Öztan 2002, 328.

¹⁴⁶ Öztan 1994, 248.

¹⁴⁷ Öztan 2002, 328.

¹⁴⁸ Öztan 1993, 283.

birbirinden bağımsız ve farklı yönlerde olup bebeklere aittir. Bebekler mezara hoker pozisyonunda gömülmüş yanlarına hediye bırakılmamıştır.¹⁴⁹ Bu tarzda olan diğer iki mezardan biri RA/35, diğeri SA/36 açmasında bulunan mekânların tabanı altında ele geçmiştir. Her iki mezar da bebeklere aittir ve mezarlarda ölü hediyesine rastlanmamıştır. İn-situ pozisyonu bozulmamış kemiklerden bebeklerin mezarlara hoker pozisyonunda yatırıldıkları anlaşılmaktadır. Bir başka mezar bir erişkine aittir. Kuzeybatı-güneydoğu yönünde ve hoker pozisyonundadır. Mezara hediye bırakılmamıştır.¹⁵⁰ Aşağı Şehir’de K-L/21 plankarelerinde bulunan bir çocuk mezarında da herhangi bir düzenleme yapılmadığı¹⁵¹ ve ölü hediyesi bırakılmadığı görülmüştür. Basit toprak mezarlar içerisinde bir örneğin, tabanına kerpiç döşendiği tespit edilmiştir. Söz konusu mezar Hatipler Sarayı’nın batısında kalan kuzeybatı kazı alanında I. yapı katına ait bir mutfağın tabanı altında tespit edilmiştir. Mezara baş başa iki bebek gömülmüştür. Bebeklerden birinin ayakları kuzeybatıya diğeri güneydoğuya bakmaktadır. Mezarda ölü hediyesi bulunmamıştır.¹⁵²

Basit toprak mezarlar içerisinde farklı özeliğe sahip bir mezar RA/37-38 plankarelerinde yer alan II. yapı katına ait yapının doğu köşesi tabanı altında bulunmuştur. Hoker pozisyonunda, bir bebeğe ait mezarın üzeri toprakla kapatıldıktan sonra, çamurla sıvanmıştır.¹⁵³

Basit toprak mezarlar, bilinen en eski ve en yaygın mezar türüdür. Güneydoğu Anadolu bölgesinde Çayönü¹⁵⁴, Demirköy¹⁵⁵ ve Körtik Tepe’de¹⁵⁶ bulunan Neolitik Çağ’a ait yerleşim içi basit toprak mezarlar, bu mezar tipinin Anadolu’daki en eski örneklerindendir. Orta Anadolu’da Aşıklı Höyük¹⁵⁷, Çatal

¹⁴⁹ Öztan 2006, 395.

¹⁵⁰ Öztan 2002, 329, res. 5.

¹⁵¹ Deniz 1986, 88.

¹⁵² Özgüç, N. 1978, 541, Deniz 1986, 76.

¹⁵³ Öztan 2001, 120.

¹⁵⁴ Özdoğan, A. E. 2007, 67 vd.

¹⁵⁵ Rosenberg 2007, 16-17.

¹⁵⁶ Özkaya ve San 2007, 23-24.

¹⁵⁷ Esin ve Harmankaya 2007, 265-267.

Höyük¹⁵⁸, Hacılar¹⁵⁹, Pınarbaşı¹⁶⁰ Tepecik-Çiftlik¹⁶¹ ve Köşk Höyük'te¹⁶² bulunan çok sayıda yerleşim içi gömü basit toprak mezar türündendir. Söz konusu mezarların genişlikleri 30-60 cm. arasında değişmekte, derinlikleri de 60 cm.e kadar ulaşmaktadır. Mezarın üzeri, ölü defnedildikten sonra toprakla kapatılmaktadır.¹⁶³ Bu tip mezarların üzerlerinin ve etrafının bitki veya hayvanlara ait organik maddelerle kaplanmış olabileceği düşünülse de buna dair sonuçlara ulaşmak neredeyse imkânsızdır.¹⁶⁴ Erken dönem, basit toprak mezarların çoğunun tabanı düzleştirilmiş ve sıkıştırılmıştır. Bazılarının tabanına kap kırıkları, çakıl veya kum döşendiği tespit edilmiştir.¹⁶⁵ Demirköy¹⁶⁶ ve Çatalhöyük'te¹⁶⁷ olduğu gibi, az sayıda basit toprak mezarda cesetlerin altına hasır serildiğine dair izlere ulaşılmıştır. Adı geçen yerleşimlerde bulunan mezarların çoğuna her yaştan ve cinsiyetten bireyin genellikle hoker pozisyonunda gömüldüğü ve mezarlara çeşitli malzemelerden yapılmış ölü hediyelerinin bırakıldığı görülmektedir.

Kalkolitik ve Eski Tunç Çağı'nda çok fazla değişmeden sürdürülen yerleşim içi ölü gömme geleneğinde de en çok karşılaşılan mezar türü basit toprak mezarlardır. Ancak söz konusu dönemlerde daha çok bebek ve çocukların yerleşim içine gömülmeye başladığı çekmektedir. Bu durum yerleşim dışı mezar anlayışının gelişmesi ve bebek ve çocukların daha çok korunmaya muhtaç olması anlayışı ile açıklanmaktadır.¹⁶⁸ Konu ile ilgili bir başka görüş ise, tarihöncesi toplumlarda bebek ve çocuk ölüm oranlarının yüksek olmasına bağlı olarak, ebeveynlerin bebek veya çocuklarına karşı duygusal bağlarının zayıf olduğu bir dönemde bebek veya çocuklarının ölmüş

¹⁵⁸ Seeher 1993, 11; Hodder 2007, fig. 6, 9, 10, 16.

¹⁵⁹ Duru 2007, 333.

¹⁶⁰ Baird 2007, 297.

¹⁶¹ Bıçakçı vd. 2007, fig. 21.

¹⁶² Öztan 2007b, 225-226.

¹⁶³ Özgüç, T. 1948, 3-4.

¹⁶⁴ Uhri 2010, 98.

¹⁶⁵ Özgüç, T. 1948, 4.

¹⁶⁶ Rosenberg 2007, 17.

¹⁶⁷ Mellaart 2003, 161-162.

¹⁶⁸ Seeher 1993, 12.

olmasından dolayı, böyle bir uygulamanın yapılmış olabileceğidir. Mezarların ölü hediyeleri yönünden zayıf olması da bu sebeple açıklanmaktadır.¹⁶⁹

Anadolu'da M.Ö. II. bin yıla ait yerleşimlerin çoğunda intramural basit toprak mezarlarla karşılaşmıştır. Tilmen Höyük¹⁷⁰, Oylum Höyük¹⁷¹, Samsat¹⁷², Lidar Höyük¹⁷³, Mezra Höyük¹⁷⁴, Tell Açana¹⁷⁵, Konya-Karahöyük¹⁷⁶, Kültepe¹⁷⁷, Alişar¹⁷⁸, Boğazköy¹⁷⁹, Kusura¹⁸⁰ ve Troia'da¹⁸¹ bulunan örnekler bunlardan bazılarıdır. Bu mezarların birçoğu, Acemhöyük'te olduğu gibi basit çukurlardan oluşmaktadır. Ancak, Alişar ve Boğazköy yerleşim içi mezarlarına Acemhöyük'te olduğu gibi daha çok bebek veya çocuklar gömülmüştür.¹⁸²

Acemhöyük'te tespit edildiği gibi tabanı ve iskeletin belirli bölümlerinin altı kap kırıkları ile döşeli basit toprak mezarların M.Ö. II. binde paralel örnekleri Lidar Höyük'ten bilinmektedir. Söz konusu yerleşimde çift gömünün yapıldığı 196 no.lu mezar çukurunda sonradan gömülen cesedin kafatasının altına kap kırıkları döşenmiştir. Mezarın üzeri toprakla kapatıldıktan sonra üzerine yine kap kırıkları düzensiz bir şekilde yerleştirilmiştir.¹⁸³

II. 1. 2. 2. Üzeri Seramik Parçalı Mezar

Acemhöyük yerleşim alanında üzeri kap kırıkları ile örtülmüş bir mezar açığa çıkarılmıştır. Söz konusu mezar, Aşağı Şehir'de tespit edilmiştir. II. yapı katına ait mezara, hoker pozisyonunda yatırılan iskeletin yanına tunçtan kolcuklu bir balta (Lev. 44/2) ve akitacağı yandan armut gövdeli şarap

¹⁶⁹ Massa ve Şahoğlu 2011, 165.

¹⁷⁰ Alkim, U. B. 1974a, 9; Duru 2003, 15, lev. 17-2.

¹⁷¹ Özgen vd. 2002, 13-14; Özgen vd. 2009, 145-146.

¹⁷² Özgüç, N. 2009, 64; Özgüç, N. 1987, 303.

¹⁷³ Hauptmann 1985, 204.

¹⁷⁴ Yalçıklı ve Tekinalp 2003, 174.

¹⁷⁵ Akyurt 1998.

¹⁷⁶ Alp 1954, 402; Alp 1956, 35; Alp 1961, 524.

¹⁷⁷ Akyurt 1998, 68.

¹⁷⁸ Schmidt 1932, 88.

¹⁷⁹ Bittel 1936, 9; Bittel ve Naumann 1952, 116.

¹⁸⁰ Lamb 1938, 234.

¹⁸¹ Blegen vd. 1953, 122; Korfmann 2003, 116, res. 8.

¹⁸² Akyurt 1998, 102.

¹⁸³ Kaschau 1999.

kırmızısı astarlı ve parlak perdahlı bir ibrik (Lev. 19/2) ve iki gaga ağızlı testi (Lev. 17/1) ölü hediyesi olarak bırakılmıştır.¹⁸⁴ Mezarın üzeri irice bir gaga ağızlı testiye ait parça ile kapatılmıştır. N. Özgüç ve K. Emre¹⁸⁵ tarafından küp mezar olarak ifade edilen bu mezar; M. Akyurt tarafından üzerinin kap kırıkları ile kapatılması nedeniyle üzeri seramik parçalı mezarlar grubuna dâhil edilmiştir.¹⁸⁶

Mezarın üzerini örten gaga ağızlı iri testinin, ucu kıvrık gagasının kenarı dışa çekiktir. Yumurta gövdesinin üzerinde bulunan karşılıklı dikey iki kulbundan biri korunmuştur. Kulp kesiti böbrek biçimindedir. Düz dipli ve boynu altında yivler bulunmaktadır. Göğsü üzerinde bulunan iki üçgen düğmecik arasında tek merkezli daire baskısı yer almaktadır. Bunun üzerinde, hamur renginde bırakılan dikdörtgen alanda tek merkezli dairelerden oluşan on altı motif baskısı bulunmaktadır.¹⁸⁷

Esasında bir basit toprak mezar türü olan üzeri kap kırıkları ile kaplanmış mezarların en erken örneklerine Körtik Tepe’de rastlanmıştır. Adı geçen yerleşimde, Akeramik Neolitik Dönem’e ait bazı mezarların üzerinin, kırılarak yerleştirilmiş taş kaplara ait parçalarla ve boncuklarla örtüldüğü ifade edilmiştir.¹⁸⁸ Kusura’da Kalkolitik Çağ’a ait mezarlıkta, küpün ortadan bölünmesi ile elde edilen iki parça ile cesedin üzeri örtülmüştür.¹⁸⁹ Söz konusu uygulamaya üç farklı mezarda rastlanmıştır, bunlardan 8 no.lu mezarın kerpiç bir zemine sahip olduğu belirtilmiştir.¹⁹⁰ Kusura’daki örneklerin hafirleri tarafından “Pseudo Pithos Burial”¹⁹¹ olarak adlandırılmasından dolayı bu mezar tipi bazı araştırmacılar tarafından *Sahte* veya *Pseudo Mezar* olarak da anılmaktadır.¹⁹² Bu mezar tipinin Eski Tunç Çağı’nda Orta Anadolu’da var olduğunu gösteren bilgiler Resuloğlu’ndan gelmektedir. Resuloğlu’nda M.Ö.

¹⁸⁴ Özgüç, N. 1968, 7-8; Akyurt 1998, 76.

¹⁸⁵ Emre 1968a, 57; Emre 1978, 51 vd.

¹⁸⁶ Akyurt 1998, 74.

¹⁸⁷ Emre 1968.

¹⁸⁸ Özkaya ve San 2007, 24, res. 6.

¹⁸⁹ Lamb 1937, 54 vd.

¹⁹⁰ Özgüç, T. 1948, 16-17.

¹⁹¹ Lamb 1937.

¹⁹² Uhri 2010, 112.

III. sonuna ait 1. seviyeye ait bazı mezarların üzerinin iri kap kırıkları ile kapatıldığı tespit edilmiştir.¹⁹³ Söz konusu uygulamanın, Ur ve Uruk'ta bulunan Ubeyd Dönemi'ne ait mezarlarla benzerlik gösterdiğine değinen M. Akyurt, bu mezar türünün her bölgede birbirinden bağımsız ortaya çıktığı belirtmektedir.¹⁹⁴

Üzeri kap kırıkları ile kapatılmış mezarlara M.Ö. II. bin yerleşimlerinde de rastlanmıştır. Alishar, Kültepe'de ve Boğazköy'de bu uygulamanın en belirgin örnekleri açığa çıkarılmıştır. Boğazköy-Aşağı Şehir'de 4. yapı katına ait mekânın tabanı altında bulunan bir mezarın üzeri, Kusura'da olduğu gibi bir küpün ikiye ayrılması ile elde edilen parçalarla ile örtülmüştür.¹⁹⁵ Kültepe'de bulunan benzer üzeri seramik parçalı mezarların mezar çukurlarına da seramik parçaları yerleştirilmiştir. Lidar Höyük'te bu mezar tipi sadece çocuk gömülerinde tercih edilmiştir.¹⁹⁶ Ilıca Mezarlığı'nda ise erişkinlerin bu tip mezarlara gömülmüş olmasını bölgesel farklılıklarla açıklamak mümkündür. Konya-Karahöyük'te bulunan yakarak gömme mezarların bazılarının üzeri seramik parçaları ile örtülmüştür.¹⁹⁷ Karahöyük'te bu mezar tipinin hem yakarak gömme, hem de ceset gömme mezarlarda görülmesi bu mezar tipinin gömme biçiminden çok iskeletin ve ölü hediyelerinin korunmasına yönelik olduğunu göstermektedir.

II. 1. 2. 3. Kap (Urne) Mezar

2004 yılı kazılarında, Hizmet Binası'nın güneybatısındaki RA/33 plankaresinde bir bölümü bulunan yapının güney duvarının dibinde, odanın tabanı altında, III. yapı katının enkazının üzerine gelecek şekilde dik olarak gömülmüş bir kapaklı vazo tespit edilmiştir (Lev. 55/2). Vazonun içerisinde ele geçen kül ve kemik kalıntıları üzerinde yapılan incelemelerde bunun bir yakarak gömme mezar olduğu anlaşılmıştır.

¹⁹³ Hocam Prof. Dr. Tayfun YILDIRIM'a sözlü görüşme sırasında verdiği bilgiler için teşekkür ederim.

¹⁹⁴ Akyurt 1998, 103.

¹⁹⁵ Bittel ve Naumann 1939, 12.

¹⁹⁶ Kaschau 1999, 157.

¹⁹⁷ Alp 1954, 402-403.

Bir bebeğe ait mezarın içinde veya dışında ölü hediyesi bulunmamıştır. Bu mezar yerleşim yerinde karşılaşılan ilk yakarak gömme mezar olması bakımından önemlidir. Mezar, III. yapı katının yangınla tahribinden hemen sonra onun üzerine inşa edilmiş II. yapı katının erken evresine (IIc) aittir.¹⁹⁸

Acemhöyük'te yerleşim alanında bulunan yakarak gömme kap mezarın en yakın paraleli Gözlükule kazılarında bulunmuştur. Höyüğün güneybatısındaki teras evlerinin, Geç Tunç I Dönemine (M.Ö. 1650-1450) ait "N" odasının doğu duvarı altına dik pozisyonda yerleştirilen ve ağzının bir bölümü kırık olan çömleğin içerisinde bir bebeğe ait yanmış kemik parçalarına rastlanmıştır. Mezarın içinde veya dışında ölü hediyesi bulunmamıştır.¹⁹⁹ Konya-Karahöyük'te yerleşim alanında mezarların bulunduğu alanda ele geçen kilden yapılmış ev modelinin kremasyon kabı olarak kullanıldığı belirtilmiştir.²⁰⁰

M.Ö. II. binde yerleşim içinde yakarak gömme kap mezarlarının en fazla ele geçtiği yerleşimlerden biri Tell Açana'dır. Bunlardan en eskisi, V. yapı katına aittir ve M.Ö. 15. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir. Bu örneğin dışında Geç Tunç Çağı'na ait yapı katlarında (IV-I) görülen yakarak gömme kap mezarların sayısı onu bulmaktadır.²⁰¹

Güneyde, bu geleneğin yerleşim içinde devam ettiğini gösteren bulgulara Mersin-Soloi'de ulaşılmıştır. Burada Hitit İmparatorluk Çağı yapı katlarında bulunan iki mezarda yakarak gömme uygulaması tespit edilmiştir. Her iki mezarda da çömlek türünden kaplar kullanılmıştır. Mezarların içinde ve dışında çok çeşitli ölü hediyeleri bulunmuştur.²⁰²

¹⁹⁸ Öztan 2006, 395-396, res. 11.

¹⁹⁹ Goldman 1956, 47, 64, fig. 167.

²⁰⁰ Akyurt 1998, 77.

²⁰¹ Woolley 1955, 201 vd.

²⁰² Yağcı 2008, 148 vd.

II. 2. YERLEŞİM DIŞI (EXTRAMURAL) MEZARLAR

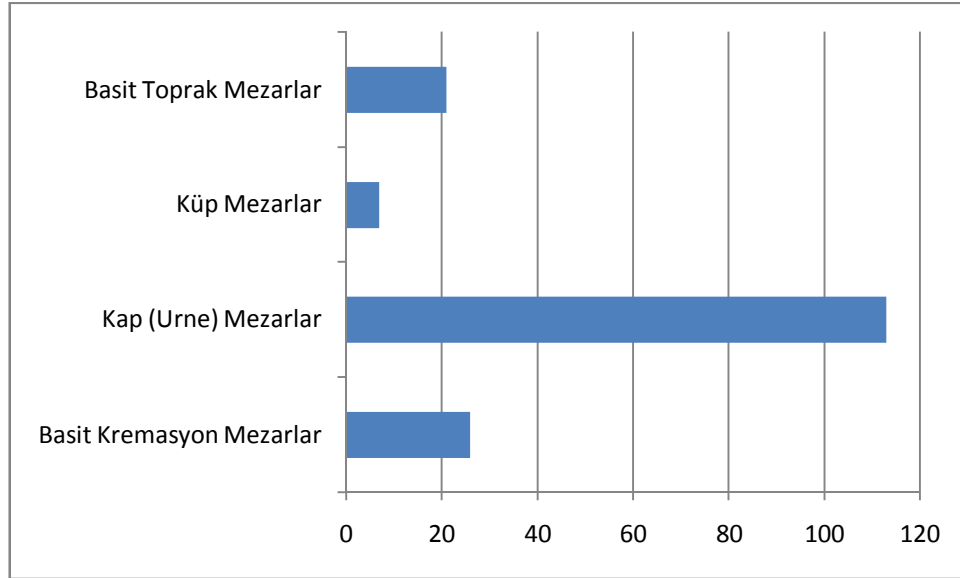
II. 2. 1. Arıbaş Mezarlığı: Mezarların Konumu ve Dağılımı

Arıbaş Mezarlığı; höyüğün yaklaşık 500 m güneydoğusunda yer almaktadır (Lev. 52/1). Höyük ile mezarlık alanı arasından Tuz Gölü'ne doğru akan Uluirmak geçmektedir. Konumu itibariyle düz bir topografyaya sahip olan mezarlık alanının üzeri uzun yıllardır sürdürülen tarım faaliyetleri nedeniyle düzleşmiştir (Lev. 56/1-2). Yüzeyde bulunan az sayıda Koloni Çağı'na ait seramik parçası dışında bu alanda bir mezarlık olduğunu gösteren herhangi bir emare bulunmamaktadır.²⁰³ Mezarlığın keşfi burada yürütülen tarım faaliyetleri sayesinde gerçekleşmiştir. Alanın etrafında yer yer Yeşilova sakinlerinin evleri yer almaktadır (Lev. 56, 57/1). Yüzeyden ortalama 20 cm.lik bir derinliğe kadar tarım toprağı dolgusu, bu seviyeden yaklaşık 45 cm.ye kadar kireçli, tuzlu ve sert bir tabaka gelmektedir. Bu seviyeden sonra yüzeyden 2 m. derinliğe kadar inen ortalama 1,5 m.lik kültür dolgusu içerisinde Asur Ticaret Kolonileri Çağı'na ait mezarlar bulunmaktadır (Çiz. 1). 2 m.den sonra yer yer taban suyu çıkmaktadır. Bu seviyenin mezarlığın en alt seviyesi olduğu anlaşılmaktadır. Mezarların bulunduğu ortamın kireçli ve tuzlu olmasından dolayı mezar kapları, küpleri ve hediyelerinin birçoğunun üzeri kireçli bir patina ile kaplanmış ve yüzeylerinde bozulmalar meydana gelmiştir.

Ortalama 1,5 m.lik dolgu içerisinde Asur Ticaret Kolonileri Çağı'na ait üç evreli mezarlar ve bunlarla ilişkili az sayıda mimari eleman (ateş yakma yeri, ocak vb.) dağılmış durumdadır. 1993 yılında 5x5 ve 1995, 1996

²⁰³ Demircihüyük'ün Eski Tunç Çağı mezarlığında birden fazla mezarın etrafını çevreleyen, sınırlarını gösteren çevrikler bulunmaktadır. Benzeş şekilde Demircihüyük ve Karataş mezarlıklarında mezarların yerlerini işaret eden taş kümeleri tespit edilmiştir. Seeher 2000, abb. 6; Akyurt 1998, 35, Lev. 12a-b. Daha çok Anadolu'nun batı ve güney kesimindeki mezarlıklara özgü olarak bilinen söz konusu uygulamanın, Eski Tunç Çağı'nın sonunda Orta Anadolu'da da var olduğu Resuloğlu'nda tespit edilen çok sayıda örnekten ve Kalinkaya'dan bulunan tek örnekten anlaşılmıştır. Resuloğlu ve Kalinkaya örneklerinde tek bir mezarın etrafının taş sırasıyla çevrildiği belirtilmiştir. Yıldırım ve İpek 2010, 25. Balıbağı Mezarlığı'nda da mezarların etrafını çevreleyen düzgün duvar sıraları tespit edilmiştir. Süel 1992, 130. Orta Tunç Çağı'nda mezarların etrafını çevreleyen ve mezarların yerini belli eden çevrikler Güneydoğu Anadolu'da, Lidar Höyük'ten de bilinmektedir. Burada yerleşim içi basit toprak mezarların yerlerinin çoğu kez tek ve dikine yerleştirilmiş taşlarla işaret edildiği belirtilmiştir. Kaschau 1999, 157. Arıbaş Mezarlığı'nda böyle bir düzenleme tespit edilmemiştir.

yıllarında 10x10 m.lik toplam 225 m²'lik bir alanda 167 mezar açığa çıkarılmıştır (Grafik 1).

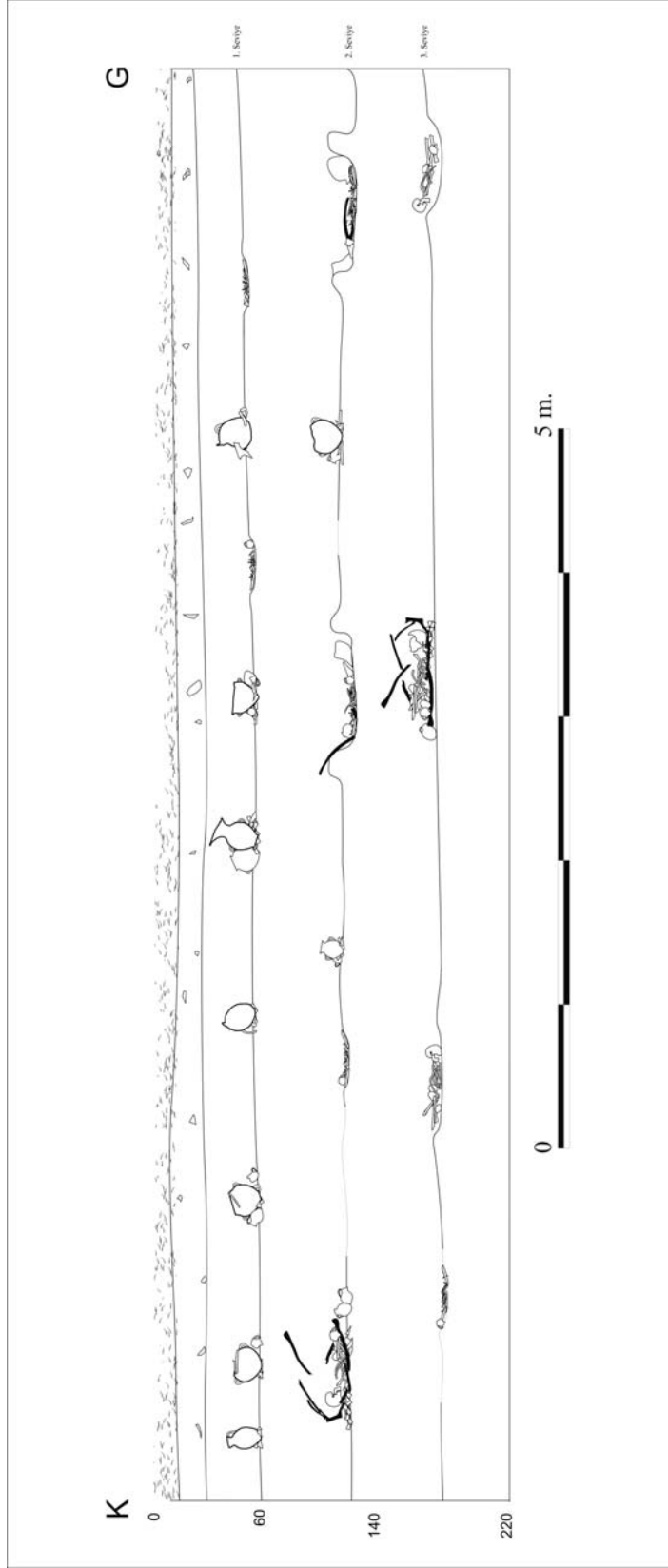

Grafik 1: Arıbaş Mezarlığı'nda tespit edilen mezar tiplerinin dağılımı.

Üç evreli olduğu tespit edilen mezarlığın ilk evresine ait olanlar yüzeyden 45-65 cm. aralığında yer almaktadır ve bunların tamamı yakarak gömme mezarlardan oluşmaktadır. İlk evreye ait mezarlar, güneyde ortalama -45 cm.de görülürken kuzeye doğru -60 cm.e kadar inmektedir. Bu durum mezarlık topografyasının kuzeye, Uluırmak'a doğru hafif eğimli olmasından kaynaklanmaktadır.

İlk evre mezarlarının altından yaklaşık -65-120 cm.e kadar olan aralıkta ikinci evre mezarları ile karşılaşmıştır. İkinci evrede yakarak gömme mezarlarla, ceset gömme mezarlar bir arada görülmektedir (Plan: 7).

Yüzeyden -110-145 cm. arasında on adet yuvarlak biçimli ocak tespit edilmiştir (Plan: 7; Lev. 59/1-2). Bu haliyle söz konusu ocaklar mezarlığın ikinci evresine ait olmalıdır.

Çizim 1: Mezarların evrelere göre dağılımını gösteren şematik kesit.

Kenarları ve tabanları sıkıştırılmış ocakların içinde küllü yanık toprak, kap kırıkları, yanmış ağaç parçaları ve hayvan kemikleri bulunmuştur. Ocaklarla aynı seviyede; öğütme taşı, havaneli ve içlerinde yanmış hayvan kemiği bulunan fincan, çömlek gibi kapların bulunması (Lev. 58/2), mezarlık alanının bu kesiminde ölü yemeği ile ilgili işlemlerin yapıldığını göstermektedir. İkinci evre mezarlarının altından yaklaşık 2 m.ye kadar olan aralıkta üçüncü evreye ait mezarlar yer alır ve mezarların ikinci evreden itibaren seyrekleştiği dikkati çekmektedir. Üçüncü evrede de kremasyon ve inhumasyon mezarlar bir arada yer almaktadır (Lev. 60/1).

Mezarlık alanında üç sezon sürdürülen kazılarla mezarlığın kuzey sınırına ulaşılmıştır. Diğer kısımlarında Yeşilova sakinlerinin evleri ve tarlaları bulunduğundan bu kısımların araştırılması tam olarak bitirilememiştir.

A. Öztan'a göre, Arıbaş Mezarlığı büyük bir mezarlık alanı değildir ve Acemhöyük'ün büyüklüğü ve yerleşimin Koloni Çağı'ndaki nüfus yoğunluğu dikkate alındığında yakın bölgelerde başka mezarlıkların da olması beklenmelidir.²⁰⁴ 1993 yılı kazıları sırasında, Arıbaş Mezarlığı'nın güneyinde evi ve tarlası bulunan bir şahıs, koç biçiminde bir ritonu tarlasında bulunduğunu belirtmiştir. Söz konusu ritonun Acemhöyük Asur Ticaret Kolonileri Çağı yapı katlarında bulunanlarla paralel olduğunu belirten Öztan'a göre, vatandaşın E. Arıbaş'ın evine 100 m. uzaklıktaki arazisi de olasılıkla aynı mezarlığın uzantısı olmalıdır.²⁰⁵ Arıbaş Mezarlığı'nda bulunan yüz altmış yedi mezarda; yakarak (kremasyon) ve ceset (inhumasyon) gömülerden oluşan iki çeşit gömme biçimi uygulanmıştır. Kremasyon mezarlar, kap ve basit toprak kremasyon mezarlar olmak üzere iki gruba ayrılır. İnhumasyon gömüler de küp ve basit toprak inhumasyon mezarlar olmak üzere iki farklı mezar tipindedir.

²⁰⁴ Öztan 1998, 172.

²⁰⁵ Hocam Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'a sözlü görüşme sırasında verdiği bilgi için teşekkür ederim.

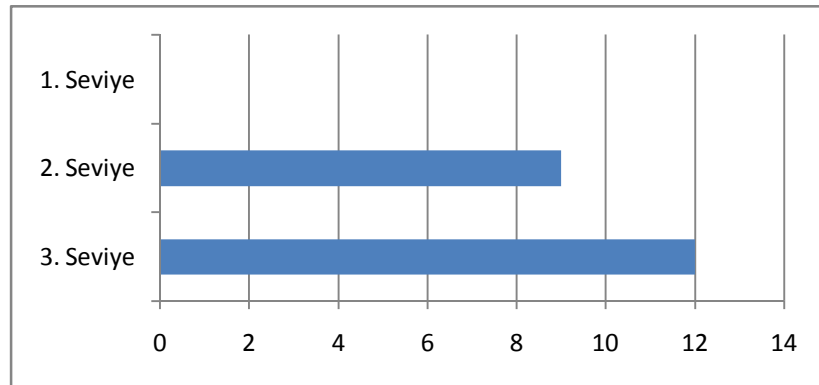
II. 2. 2. Mezar Tipleri

Arıbaş Mezarlığı'nda Basit Toprak, Küp, Kap ve Basit Toprak Yakarak Gömme Mezarlar olmak üzere dört farklı mezar tipi tespit edilmiştir (Grafik 1).

II. 2. 2. 1. Basit Toprak Mezarlar

Arıbaş Mezarlığı'nda 1993 yılında iki, 1995 yılında dokuz ve 1996 yılında on örneği olmak üzere yirmi bir basit toprak mezar açığa çıkarılmıştır. Basit toprak mezarların tamamı mezarlığın ikinci ve üçüncü seviyelerine ait olup; üçüncü seviyedekilerin sayısı daha fazladır (Grafik: 2).

Farklı seviyelere ait mezarlardan, bir üst seviye mezarlarının inşası sırasında alt seviyedeki mezarlardan bazılarının tahrip edildiği görülmektedir. 1995 yılı kazılarında tespit edilen üçüncü seviyeye ait M-94, 95 no.lu mezarlar bir üst seviyeye ait ocakların yapımı sırasında tahrip edilmiştir (Plan: 7). Her iki seviyede tespit edilen basit toprak mezarların mezar biçimleri ve gömme tarzları birbirinden farksızdır.

Grafik 2: Basit toprak mezarların seviyelere göre dağılımı.

Mezar çukurları genellikle oval biçimli olup derinlikleri 30-60 cm arasında değişmektedir. Basit toprak mezarlara bireyler genellikle hoker ya da yarı hoker biçimde gömülmüştür. 1995/M-89 no.lu basit toprak mezara defnedilen birey bu genellemenin dışında dorsal pozisyonda yatırılmıştır. Cesetlerin sağ ya da sol tarafına yatırıldıkları görülmektedir. Ancak, bir örnekte belden yukarısının sırt üstü olduğu tespit edilmiştir. Kollar genelde

gövde önünde toplanmıştır. 1996/M-48 no.lu mezarda bireyin sol kolu dirsekten bükülerek yüze doğru toplanmış, sağ eli ölü hediyesini tutar vaziyette kavuşturulmuştur.

Mezarlarda yön birliği bulunmamaktadır. Mezarlara genellikle tek birey gömülmüştür. 1996 yılı kazılarında, mezarlığın kuzey kenarına yakın bir alanda birbirinden 2-5 m uzaklıkta açığa çıkartılan üç toprak mezara (M-21, 26, 28) birden fazla bireyin üst üste gelecek şekilde bir seferde gömüldükleri tespit edilmiştir. A. Öztan, bu durumu aynı hastalık ya da felaket sonucu ölen kişilerin bir araya gömülmesi şeklinde yorumlamaktadır.²⁰⁶

Basit toprak mezarların tamamına genç veya erişkin bireyler gömülmüştür. Cinsiyetleri tespit edilebilen bireylerden bu mezarların seçiminde herhangi bir ayrımın olmadığı anlaşılmaktadır.

Mezarların çoğunun etraflarında veya üzerlerinde mezarların üzerini çevreleyen veya mezar yerlerini belli eden herhangi düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, mezarların bazılarında iskeletin altına veya üzerine seramik parçalarının konduğu tespit edilmiştir. 1996/M-30 no.lu mezarda kafatasının altında ve üstünde bulunan seramik paçaları ölünün kafasının korumaya alındığını işaret etmektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi yapımı kolay ve zahmetsiz olan basit toprak mezar tipi Anadolu'da görülen en eski mezar tipidir ve varlığını uzun süre korumuştur.²⁰⁷ Acemhöyük yerleşim alanında yaygın olarak kullanılan bu mezar tipi Arıbaş Mezarlığı'nda az sayıda kullanılan mezar tiplerindendir (Grafik 1). Aynı kültür katında mezarlığın son iki evresine dağılmış şekilde küp, kap ve basit yakarak gömme mezarlarla bir arada bulunmuşlardır. Benzer bir durumu Gedikli-Karahöyük'te de görmekteyiz. Ancak, Gedikli'de kremasyon mezarlar erken evrelerde daha çok görülürken geç evreye doğru, basit toprak ve etrafı taşlarla çevrili mezarların sayısı artmıştır. Gedikli hafirleri, özellikle üst seviyelerde yan yana bulunan kremasyon, basit toprak

²⁰⁶ Öztan 1998, 169.

²⁰⁷ Özgüç, T. 1948, 3 vd.

ve basit taşlarla çevrili toprak mezarların Orta Tunç Çağı'nın ilk çeyreğine ait olduğunu belirtmişlerdir.²⁰⁸

M.Ö. II. binin ilk yarısına ait yerleşim yeri dışı mezarlıklarda görülen mezar tiplerine bakıldığında, basit toprak mezarların varlığını sürdürmesine rağmen sayılarının diğer mezar tiplerine oranla azaldığı dikkat çekmektedir. Ilıca Mezarlığı'nda da Arıbaş'ta olduğu gibi B evresinde bulunan çok sayıda kremasyon mezarın arasında dört adet basit toprak mezar açığa çıkarılmıştır.²⁰⁹ Farklı mezar tiplerinin bir arada olduğu Gordion Mezarlığı'nda da küp, çömlek ve sanduka mezarların yanında yedi basit toprak mezar gün yüzüne çıkarılmıştır.²¹⁰ Eski Tunç Çağı'nın sonundan Orta Tunç Çağı'nın başına kadar kullanım gördüğü ve iki seviyeli olduğu anlaşılan Balıbağı Mezarlığı'nda tespit edilen basit toprak, sanduka ve küp mezarlar içinde basit toprak mezarların sayısı diğerlerine göre azdır.²¹¹ En eski, eski ve geç evre olmak üzere üç safhaya ayrılan Osmankayası Mezarlığı'nda en eski evreye ait çoğu urnelerden oluşan mezarların içerisinde aynı seviyede az sayıda basit toprak mezar da tespit edilmiştir.²¹² Batıda, kremasyon ve inhumasyon gömülerin bir arada bulunduğu Demircihüyük-Sarıket Mezarlığı'nda da inhumasyon gömünün yapıldığı az sayıda basit toprak mezar tespit edilmiştir.²¹³ Küp, çömlek, taş sanduka, oda mezar ve basit toprak mezarların bir arada bulunduğu Çavlum'da da basit toprak mezarların az sayıda olduğu belirtilmiştir.²¹⁴

II. 2. 2. 2. Küp Mezarlar

Yükseklikleri 70 cm. ve üzeri olan iri depolama kaplarına ölülerin defnedildiği mezarlardır. Arıbaş Mezarlığı'nda 1993 yılında üç, 1996 yılında dört olmak üzere toplam yedi küp mezar tespit edilmiştir. Söz konusu mezar

²⁰⁸ Duru 2006, 62.

²⁰⁹ Orthmann 1967, 24.

²¹⁰ Mellink 1956, 4 vd.

²¹¹ Süel, M. 1991, 206; Süel, M. 1992, 130-131.

²¹² Bittel vd. 1958, 14.

²¹³ Basit toprak mezarların çoğu toprağa açılmış çukurlar şeklindedir, bazılarının ise etrafı tek sıra taşlarla çevrelenmiştir.

²¹⁴ Bilgen 2003, 391; Bilgen 2005, 6.

tipi ile daha çok mezarlığın ikinci seviyesinde karşılaşılmıştır (Lev. 59/1-2). İki veya dört kulplu, ortalama 50-70 cm. yüksekliğinde olan küpler mezar kabı olarak kullanılmıştır (Lev. 41/1-2). Kap mezarlarda olduğu gibi küpler de özel olarak üretilmemiştir. Mezar kabı olarak kullanılan küpler yerleşim yerinde bulunanlardan farksızdır (Bkz. Bölüm 4.1.1).

Söz konusu mezarlar genellikle, zemine paralel olarak yatırılmıştır (Lev. 61/2, 62/1). 1996/M-19 no.lu küp mezar bu genellemenin dışında, ağız kenarı hafif yüksekte kalacak şekilde eğimli olarak yerleştirilmiştir (Plan 8). Mezarların ağızları genellikle açık bırakılmıştır. Yalnız, 1996/M-31 no.lu mezarın ağzının iri küp parçaları ile kısmen kapatıldığı belirlenmiştir. Bir başka örneğin ağzı ise sarımsı tonlarda ortalama 20 cm. kalınlığında bir kil bloğu ile düzgün bir biçimde doldurulmuştur (1996/M-17). Bir başka örnekte, küpün kaymasını engellemek amacıyla ağız kenarının altına kil doldurulduğu tespit edilmiştir (1996/M-19). Mezarlar yön birliği göstermemektedir. Tamamına tekli gömü yapılmıştır. 1993 yılında açmanın kuzeydoğusunda birbirine yakın durumda bulunan ikinci evreye ait, M-18 ve M-19'un üzerinde bir yetişkinin kafatası, kol, bacak ve gövdeye ait kemikler bulunmuştur (Plan 5). Büyük bir olasılıkla söz konusu iki küp mezarın gömülmesi sırasında burada bulunan üçüncü evreye ait bir mezar tahrip edilmiştir.

Küp mezarlarda görülen ortak noktalardan biri ölünün başının küpün dibine gelecek şekilde yerleştirilmiş olmasıdır. Söz konusu mezarlara genellikle çocuk veya erişkinler gömülmüştür. Çocuk veya erişkin mezarlarının birbirinden farkı yoktur. Bir başka ortak özellik bireylerin tamamının hoker pozisyonda gömülmüş olmasıdır. Bir örnekte iskeletin pozisyonunu belirlemek oldukça zor olmuştur. Zamanla kemiklerin kaymış olması buna sebebiyet vermiş olmalıdır.

Çeşitli araştırmacılar tarafından, artı ürünün depolanması gereksinimi nedeniyle kullanılmaya başlayan depolama kapları olan küp/pithosların mezar kabı olarak kullanılmaya başlaması da buna paralel olarak gelişmiştir. Ancak bunu teyit edecek bulgulara henüz ulaşılamamıştır. Anadolu'da Geç

Neolitik Çağ'dan itibaren pithos kullanımını gösteren verilere Köşk Höyük²¹⁵ ve Musular'da²¹⁶ ulaşılmıştır. Köşk Höyük'te Erken Kalkolitik ve Alişar'da Geç Kalkolitik Çağ'a ait geç yapı katlarında küp mezarlar tespit edilmiştir.²¹⁷ Samsat²¹⁸ ve Gözlükule'de²¹⁹ de küp mezarların erken örnekleri açığa çıkarılmıştır. Eski Tunç Çağı'na gelindiğinde küp mezar kullanımında büyük bir artış görülmektedir. Gerek yerleşim içi, gerekse de yerleşim dışında küp mezarlarla sıklıkla karşılaşmaktadır. Benzer durum M.Ö. II. binde de sürmektedir. Öyle ki, bu döneme ait mezarlıkların bazılarının sadece küp mezarlardan oluştuğu dikkati çekmektedir. Arıbaş Mezarlığı ile aşağı yukarı aynı döneme tarihlenen Yanarlar²²⁰, Semayük-Karataş²²¹ ve Harmanören²²² mezarlıklarında bulunan mezarların tamamı küp mezar tipindedir. Gordion'da açığa çıkarılan kırk yedi mezarın yirmi dokuzu²²³ ve Dede Mezarı²²⁴, Çavlum²²⁵ ve Demircihüyük'te²²⁶ tespit edilen mezarların çoğu da küp mezar tipindedir. Adı geçen mezarlıklarda tespit edilen küp mezarların çoğunun ağzının bir başka kap, irice bir küp parçası, kerpiç veya sal taşları ile kapatıldığı tespit edilmiştir. Bu haliyle ölü ve çoğu zaman mezar içerisine bırakılan hediyeler dış faktörlerden korunmaktadır. Gordion'da çömlek mezarların bazılarının ağızları taş veya kerpiçle kapatıldıktan sonra ağız kenarının çamur ile sıvandığı tespit edilmiştir.²²⁷ Bu uygulama da ölüyü dış faktörlerden koruma ihtiyacı sonucu gerçekleştirilmiş olmalıdır.²²⁸ Küp

²¹⁵ Silistreli 1986, 173 vd.

²¹⁶ Özbaşaran 2000, 84.

²¹⁷ Özgüç, T. 1948, 15.

²¹⁸ Özgüç, N. 2009.

²¹⁹ Goldman 1956, 7-8.

²²⁰ Emre 1978, 3.

²²¹ Mellink, Gerek Karataş-Semayük, gerekse Bağbaşı mezarlarının bulunduğu alanların, yerleşimlerin uzağında tam olarak bir mezarlığı ifade etmese de küçük mezar gruplarının bulunduğu alanlar olduğunu belirtmiştir. Mellink 1986, 288.

²²² Orta Tunç Çağı'na ait küp mezarlar genellikle dışa dönük kalınlaştırılmış dudaklı, geniş gövdeleri bantlı ve düz diplidirlir. Özsait 2003, 310.

²²³ Mellink 1956, 4-17.

²²⁴ Üyümez vd. 2008, res. 8.

²²⁵ Bilgen 2005, 3.

²²⁶ Seeher 2000.

²²⁷ Mellink 1956, 16, lev. 10f.

²²⁸ Boğazköy yakınlarındaki Çamlıbel Tarlası'nda Geç Kalkolitik Çağ'a ait çok sayıda çömlek mezarın ağzının genellikle ikincil bir kap ile kapatıldığı belirlenmiştir. U. D. Schoop, bu kapların tümünün arka kısmının, bilinçli bir şekilde kırılarak ikinci bir delik açılmasının; kapların ağızlarının kapatılmasının ölümlerin dışarıya çıkmasını engellemek veya cesedin korunması amacıyla değil, daha

mezarların ağızlarının kille kapatılmasının, Eski Tunç Çağı'ndan M.Ö. II. bine aktarılan uygulamalardan olduğu Resuloğlu Mezarlığı'nda bulunan örneklerden anlaşılmaktadır. Söz konusu mezarlıkta bazı küplerin ağızlarının kille kapatıldığı ifade edilmiştir.²²⁹ Arıbaş'ta ele geçen bir küp mezarda (1996/M-17) bu uygulamanın kısmen yapıldığı tespit edilmiştir. Yine Gordion Mezarlığı'nda küplerin ağız kenarının ve yanlarının taşçık ve kap kırıkları ile desteklenmesini Arıbaş küp mezarlarının bazılarında görmekteyiz (1996/M-17, 19, 31).

Arıbaş Mezarlığı'nda olduğu gibi çağdaş diğer mezarlıkların çoğunda da küp mezarların yön birliği göstermediği görülmektedir. Ancak, Semayük-Karataş'ta²³⁰ mezar küplerinin tamamının kuzey-güney yönünde yerleştirildiği tespit edilmiştir. Gordion küp mezarları, kabaca güneydoğu-kuzeybatı yönünde uzanmaktadır. Çavlum Mezarlığı'nda bulunan küplerin genellikle doğu-batı yönünde ve yaklaşık 45°'lik açıyla mezarlığa yerleştirildiği tespit edilmiştir.²³¹ Demircihüyük-Sarıket Mezarlığı'nda Eski Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı mezarlarının güneydoğu-kuzeybatı yönünde konumlandırıldığı ve bu geleneğe uzun süre bağlı kalındığı belirtilmiştir.²³² Dede Mezarı'nda da küp mezarların genellikle güneydoğu-kuzeybatı yönünde uzandığı belirlenmiştir.²³³ Farklı mezarlıklarda yön birliğine dikkat edilip edilmemesi tercih veya geleneklerle açıklanabilmektedir. Küp mezarların bir başka özelliği de genellikle yatay biçimde mezarlık alanına bırakılmış olmalarıdır. M.Ö. II. binin ilk yarısına ait mezarlıklarda tespit edilen küp mezarların neredeyse tamamında bu şekilde yerleştirilmiştir. Bazılarının ağızları Gordion'da olduğu gibi²³⁴, hafifçe yukarı bakacak şekildedir. Arıbaş Mezarlığı'nda da bir küp mezar (1996/M-19) bu şekilde yerleştirilmiştir. Farklı bir uygulama Harmanören Mezarlığı'nda tespit edilmiştir. Orta Tunç Çağı'na

çok ruhsal varlığın hareketinin istenilen yönde gerçekleşmesini sağlamak için yapıldığını ifade etmiştir. Schoop 2011, 146.

²²⁹ Yıldırım ve Ediz 2006, 58, res. 3; Yıldırım 2011b, 16.

²³⁰ Mellink, 1986, 288.

²³¹ Bilgen 2005, 4.

²³² Seeher 2000, 231-232.

²³³ Üyümez vd. 2009, 185 vd.

²³⁴ Mellink 1956, 3-4, lev. 8-10.

ait az sayıda küp mezarın dike yakın pozisyonda çukura yerleştirilmiş, üzerlerinin taş ve küp kırıkları ile kapatıldığı belirlenmiştir.²³⁵ Çavlum'da da bir mezarın dike yakın olarak mezarlık alanına yerleştirildiği belirtilmiştir.²³⁶ Kültepe'de yerleşim içinde bulunan bazı küp mezarların da dike yakın pozisyonda oda tabanları altına yerleştirildiği belirtilmiştir.²³⁷ Lidar Höyük'te dikey pozisyonda yerleştirilen iri küplere çoğu zaman birden fazla yetişkinin gömüldüğü ifade edilmiştir.²³⁸

Arıbaş Mezarlığı küp mezarlarında iskeletin hoker tarzda başı küpün dibine ayakları ağız kısmına doğru gelecek şekilde yatırıldığı tespit edilmiştir. Bu durum Semayük-Karataş²³⁹, Gordion²⁴⁰, Demircihüyük-Sarıket²⁴¹, Yanarlar²⁴² ve Çavlum'da²⁴³ tersi şekilde görülmektedir. Söz konusu mezarlıklarda ölüler küplere ayakları küpün dibine, başı ise ağız kısmına gelecek şekilde hoker tarzda yerleştirilmiştir. Alishar²⁴⁴ ve Kültepe'de²⁴⁵ bulunan bazı küp mezarlara, bireylerin başları küpün dibine gelecek şekilde hoker tarzda yatırıldıkları görülmektedir. Farklı bir şekilde Resuloğlu küp mezarlarında ise iskeletlerin başlarının küpün dibine veya ağız kısmına baktığı ifade edilmiştir.²⁴⁶ Bu durumu da yerel farklılıklar ve tercihler ile açıklamak mümkündür.

Arıbaş Mezarlığı küp mezarlarında ölü hediyelerinin genellikle mezarların içine bırakıldığı tespit edilmiştir. Ancak içlerinde, 1993/M-19 no.lu mezarda olduğu gibi ölü hediyelerinin hem içine hem de dışına bırakıldığı mezarlar da bulunmaktadır. Ölü hediyelerinin küp mezarların içine veya

²³⁵ Özsaıt 2004, 443.

²³⁶ Bilgen 2005, 3.

²³⁷ Akyurt 1998, 69.

²³⁸ Kaschau 1999, 157.

²³⁹ Mellink 1967, 257, 267.

²⁴⁰ Mellink 1956, Pl. 8/d, 9/e.

²⁴¹ Seeher 2000, taf. 20-23.

²⁴² Emre 1978, 16.

²⁴³ Bilgen 2005, Lev. XV/4, 6; XIX/5.

²⁴⁴ von der Osten 1937a, fig. 135; Akyurt 1998, 65.

²⁴⁵ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, XXI/82.

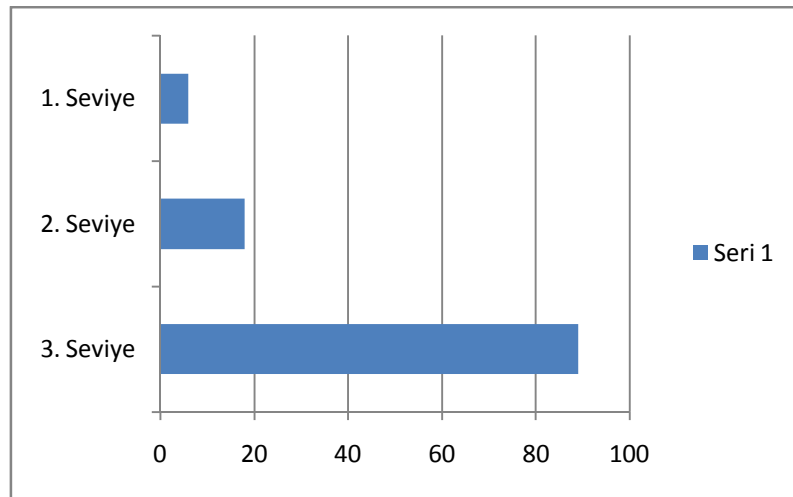
²⁴⁶ Yıldırım ve Ediz 2007, 214; Yıldırım ve Ediz 2008, 445.

dışına bırakılması Arıbaş küp mezarlarının çağdaşı mezarlarda ve Eski Tunç Çağı mezarlarında görülen bir gelenektir.

II. 2. 2. 3. Kap (Urne) Mezarlar

Ölülerin yakılmasının ardından arta kalan kemik parçacıkları ve küllerin kaplara konduğu mezarlardır. Arıbaş Mezarlığı'nda tespit edilen en yaygın mezar tipidir. Yüz on üç örnekle temsil edilmektedir. Kap mezarlar büyük bir oranda mezarlığın birinci seviyesinde açığa çıkarılmıştır. İkinci ve üçüncü seviyelerde kap mezarların sayısı birinci seviyeye göre oldukça düşüktür (Grafik 3).

Farklı tiplerde kaplar bu amaçla kullanılmıştır. Ancak söz konusu bu mezar kaplarının, özel olarak üretilmedikleri anlaşılmaktadır. Çoğu, Acemhöyük'te yerleşim yerinden tanınan günlük kullanım kaplarıdır. Birçoğu işlevini yitirmiş, döneminde ağız, boyun veya kulbu kırılmış kaplardır. 1996/M-10 no.lu mezarda olduğu gibi bazı mezarlarda, mezar kabı olarak sadece kabın karın genişliğinden altına ait parçalar kullanılmıştır. Çok azında boya veya çizi bezeme bulunmaktadır (Lev. 11/1, 12/1).

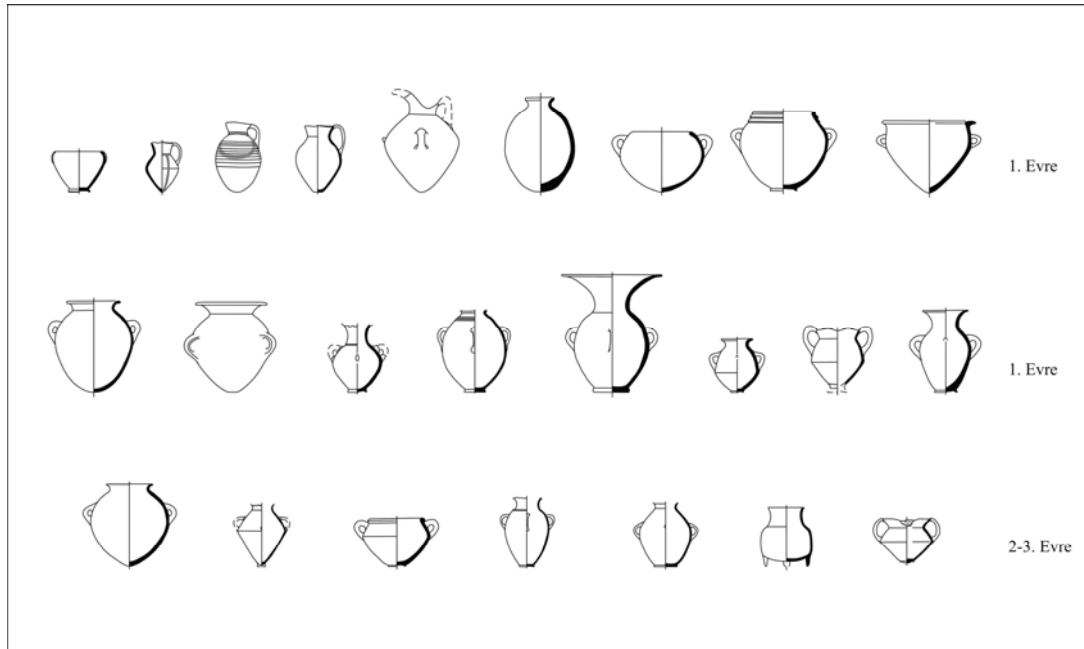

Grafik 3: Kap (Urne) mezarların seviyelere göre dağılımı.

Kapaklı vazolar, bütün mezar kapları içerisinde en yaygın olarak kullanılan kap tipidir. Bunların dışında testiler, çömlekler, maşrapalar,

kantaroslar, tabaklar ve çanaklar urne olarak kullanılmıştır. Bu yönüyle, Arıbaş Mezarlığı kremasyon mezar kapları diğer mezarlıklara göre kap formları bakımından oldukça çeşitlilik göstermektedir (Çiz. 2).

Mezar kapları, genişlikleri dikkate alınarak dik veya hafif yatık pozisyonda (1995/M-90), ortalama 15-20 cm.lik çukurlara yerleştirilmiştir. Birkaç örnekte urnelerin baş aşağı olduğu tespit edilmiştir (1996/M-11, 25). Ancak bunların özellikle bu şekilde mezarlığa bırakıldığını söylemek zordur. Bu mezarlar zamanla in-situ pozisyonlarını kaybetmiş olmalıdırlar. Bazılarının etrafı seramik parçaları ya da taşçıklarla desteklenmiştir. 1995 yılı mezarlarından M-33 ve M-56'da bu uygulama net olarak görülmektedir (Plan 6). Urnelerin ağzı genellikle bir çanak (Lev. 2/9) veya iri bir seramik parçası ile kapatılmıştır. Çok az bir kısmının etrafı omuz yüksekliğine gelecek şekilde kap kırıkları ve taşlarla desteklenmiştir. Bu uygulama mezar kaplarının kırılmasını ve devrilmesini önlemek amacıyla yapılmış olmalıdır.

Çizim 2: Kap mezar formları²⁴⁷

²⁴⁷ Üst iki sırada bulunan kaplar mezarlığın birinci; üçüncü sıradakiler mezarlığın ikinci ve üçüncü evresine ait mezar kap formlarıdır.

Çoğu yan yana gruplar halinde dizilmiş olan urnelerin aile mezarlığı ya da belirli bir gruba ait olmaları olasıdır (Plan 5, 6).²⁴⁸ Mezarların tek başına belirli bir yön birliği gösterdiğini söylemek zordur fakat gruplar oluşturdıkları dikkate alındığında, genellikle kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzandıkları dikkati çekmektedir.

İyice yanmış kemiklerin konduğu kap mezarlarda ölümlerin yaşlarını ve cinsiyetlerini tespit etmek oldukça zor olmuştur (Bkz. Ek 1). Tespiti yapılabilen mezarlarda, genellikle tekli gömünün yapıldığı anlaşılmıştır. Az sayıda olsa da birden fazla gömünün yapıldığını gösteren mezarlar da bulunmaktadır. Bazı mezarlara bir erişkin, bir çocuk birlikte gömülmüştür. 1996/M-21 no.lu mezara bir çocuk ve bir erişkinin birlikte gömüldüğü anlaşılmıştır. Ayrıca, İki erişkinin birlikte gömüldüğü mezarlar da bulunmaktadır. 1996/M-26 no.lu mezarda orta yaşlarda iki erişkinin birlikte gömüldüğü tespit edilmiştir. İkiden fazla bireyin gömüldüğü az sayıda mezarlar da vardır. Bunlardan 1995/M-18 no.lu mezara en fazla altı aylık bir bebek, bir çocuk ve bir erişkin birlikte gömülmüştür.²⁴⁹

Kap mezarlarda dikkati çeken noktalardan birisi kafatası kemiklerinin genellikle kabın dibine, diğer uzun ve kısa kemiklerin ise daha üste konmasıdır. Birçok mezarda bu durum tespit edilmiştir. Ölümlerin yakılmasının ardından arta kalanların özenle alındığı ve dikkatlice mezar kaplarına konduğu anlaşılmaktadır.

Anadolu'da bu geleneğin en yaygın erken örnekleri²⁵⁰ Gedikli-Karahöyük'te elde edilmiştir. Son yıllarda yapılan arkeolojik araştırmalar, yakarak gömme âdetinin M.Ö. II. binden itibaren giderek arttığını göstermektedir. Arıbaş Mezarlığı ile çağdaş Ilıca Mezarlığı'nın B evresinde tespit edilen yüz otuz bir mezar, içerisinde kap/urne mezarlar diğerlerine göre

²⁴⁸ Öztan 1998, 169.

²⁴⁹ İskeletler üzerinde yapılan ön antropolojik değerlendirmelerden elde edilen sonuçlara Ek. 1'de yer verilmiştir. Çalışmalar detaylı olarak sürdürülmektedir.

²⁵⁰ Anadolu çevresindeki erken örnekleri, Bölüm VII'de detaylı olarak değerlendirilmiştir.

daha fazladır.²⁵¹ Osmankayası Mezarlığı'nda açığa çıkarılan yüz bir mezarın yetmişe yakını yakarak gömme mezar tipindedir. Gerek Ilıca'da, gerekse Osmankayası'nda kap mezarların, mezar çukurlarına ağızları yukarıya bakacak şekilde eğimli olarak konduktan sonra etraflarının taşlarla desteklendiği ve bazılarının ağızlarının çömlek parçaları ile kapatıldığı belirtilmiştir.²⁵² Arıbaş kap mezarları da benzer şekilde dik veya yatık pozisyonda mezar çukurlarına bırakılmıştır. Her iki mezarlık da mezar buluntuları açısından zengin değildir. Bu özellikleri ile de Arıbaş Mezarlığı ile uyum göstermektedirler. Daha önce de belirtildiği gibi buluntular açısından zengin olmayan Osmankayası K. Bittel tarafından halk mezarlığı olarak yorumlanmıştır.²⁵³ A. Öztan da Arıbaş mezarlığının Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Acemhöyük halk mezarlıklarından birisi olduğu görüşündedir.²⁵⁴

Söz konusu mezarlıkların dışında Anadolu'da M.Ö. II. binin ilk yarısına tarihlenen mezarlıklarda inhumasyon mezarlarla bir arada tespit edilen yakarak gömme mezarların çoğu inhumasyon mezarlara göre daha az sayıdadır. Dede Mezarı'nda bir mezarda bu uygulama tespit edilmiştir ve mezar kabı olarak bir çömlek kullanılmıştır.²⁵⁵ Demircihüyük'te az sayıda tespit edilen kremasyon gömüler, ayrı kap içine ya da içinde bir küpe konan yakma artıkları şeklinde görülmektedir.²⁵⁶ Çavlum Mezarlığı'nda çoğu inhumasyon gömülerden oluşan mezarlar içerisinde az sayıda kremasyon uygulaması da vardır.²⁵⁷ Anadolu'da yerleşim dışı mezarlık alanlarında kap/urne mezar kullanımı M.Ö. II. bin yılın ikinci yarısında özellikle Batı Anadolu'da hızla artmıştır. Söz konusu bölgede ilk akla gelen, Geç Tunç Çağı'na tarihlenen Troia VI mezarlığıdır.²⁵⁸ Yine Batı Anadolu'da Panaztepe²⁵⁹, Müskebi²⁶⁰, Beşiktepe²⁶¹ ve Baklatepe'de²⁶² yerleşim dışı

²⁵¹ Emre 1991a, 5.

²⁵² Bittel vd. 1958, lev. VII, 1,2; lev. IX, 1, 3.

²⁵³ Bittel vd. 1958, 24.

²⁵⁴ Öztan 1998.

²⁵⁵ Üyümez vd. 2008, 406.

²⁵⁶ M-196 no.lu küp mezarda çok sayıda yanmış insan kemiği parçalarının bulunduğu tabakanın altında, yanmamış iki iskeletin açığa çıkarıldığı ifade edilmiştir. Seeher 2000, 230; Seeher 1993, 369.

²⁵⁷ Bilgen 2005, 11.

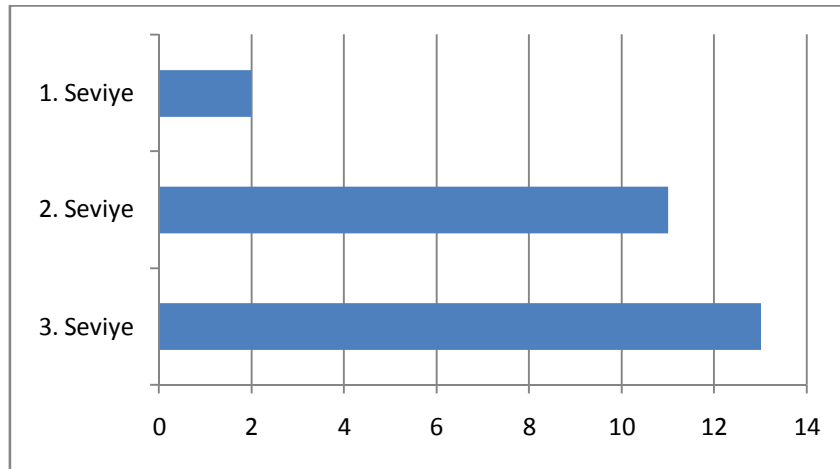
²⁵⁸ Blegen vd. 1953, 370-377.

²⁵⁹ A. Erkanal 1987, 154.

mezarlıklarda kap/urne mezarlar bulunmuştur. Ayrıca son yıllarda keşfedilen İzmir-Ulucak Höyüğü'nün 150 m. güneyinde yer alan yerleşim dışı mezarlık alanında yapılan kazılarda²⁶³ bulunan yakarak gömme mezarlar ile Batı Anadolu'da bu geleneğinin varlığını gösteren mezarlıklara bir yenisi eklenmiştir. Orta Anadolu'da M.Ö. II. binin ikinci yarısında urne mezarların kullanımını gösteren verilere Osmankayası geç evre mezarları ve Bağlarbaşı Osmankayası Mezarlığı'nda ulaşılmıştır.²⁶⁴

II. 2. 2. 4. Basit Yakarak Gömme Mezarlar

Ölülerin yakılmasının ardından kalan kül ve kemiklerin oval ya da yuvarlak çukurlara konduğu mezarlardır. Arıbaşı Mezarlığı'nda bu tipte yirmi altı mezar tespit edilmiştir (Grafik 1). Bu mezar tipinin, mezarlığın farklı seviyelerine göre dağılımı kap (urne) mezarlarla uyum göstermektedir (Grafik 4).

Grafik 4: Basit yakarak gömme mezarların seviyelere göre dağılımı.

Mezar çukurlarının genişliği 30-50 cm; derinliği ise 15-20 cm. arasında değişmektedir. Bu tip mezarların bazılarının tabanına seyrek şekilde kap kırıkları döşendikten sonra, cesetlerin yakılmasının ardından kalan kül ve

²⁶⁰ Boysal 1964, 81; Boysal 1967, 68.

²⁶¹ Korfmann 1986, 231.

²⁶² Erkanal, H. 1998, 403.

²⁶³ Abay vd. 2000, 361.

²⁶⁴ Akyurt 1998, 125; Öztan 1998, 172.

kemiklerin konduğu tespit edilmiştir. Bazılarında ise doğrudan mezar çukuruna konan kül ve yanık kemiklerin üzerinin kap kırıkları ile kapatıldığı belirlenmiştir.

A. Öztan'ın da belirttiği gibi, bu mezarlar büyük ihtimalle ekonomik yönden daha zayıf bireylere ait olmalıdır.²⁶⁵ Bu mezarlarda ele geçen az sayıda ölü hediyesi de bu fikri desteklemektedir. Bu mezarlara gömülen bireylerin yaş ve cinsiyetlerini belirlemek kap mezarlarda olduğu gibi oldukça zordur. Tespiti yapılanlara göre, her yaştan bireyin bu mezarlara gömülebildiği anlaşılmıştır.

Basitçe açılmış çukurlara, cesedin yakılmasından sonra, arta kalan kül ve kemiklerin konulduğu mezarların en yakın paralelleri Konya-Karahöyük'te yerleşim içinde tespit edilmiştir. Birinci mezarlık alanında bulunan ev modeli şeklinde olan urne mezar hariç, yakarak gömme mezarların tamamı bu şekildedir.²⁶⁶

II. 2. 3. Ölü Hediyelerinin Mezarlarla İlişkisi

Acemhöyük'te yerleşim içinde bulunan mezarlara ve Arıbaş Mezarlığı'nda açığa çıkarılan mezarlara genel olarak bakıldığında ölü hediyeleri bakımından zengin mezarlar olmadıklarını görmekteyiz. Özellikle yerleşim içi mezarlarda çok az sayıda ölü hediyesi ele geçmiştir.

Arıbaş Mezarlığı'nda açığa çıkarılan mezarların içine veya dışına bırakılan ölü hediyelerinin çoğunu pişmiş topraktan yapılmış eşyalar oluşturmaktadır. Üç farklı evreye ayrılan ve çeşitli mezar tiplerinden oluşan mezarlardaki ölü hediyelerinin benzer eşyalardan oluşması dikkati çekmektedir. Örneğin 1993 yılı kazılarında mezarlığın ilk seviyesine ait M-9 no.lu kap mezarın (yüzeyden 47 cm derinde tespit edilmiştir) içinden konsantrik daire, verev çizgi bezekli kemikten çok sayıda aplik parçası çıkarılmıştır. Aynı yıl ikinci seviyede tespit edilen M-11 (yüzeyden 92 cm

²⁶⁵ Öztan 1998, 169.

²⁶⁶ Alp 1954, 402; Alp 1956, 35.

derinde tespit edilmiştir) ve M-12 (yüzeyden 101 cm derinde tespit edilmiştir) no.lu mezarların içinden çıkarılan kemik apliklerin şekil ve bezeme unsurları birbirinden farksızdır. Ek olarak aynı yılın üçüncü seviyesine ait M/19 no.lu küp mezarın (Mezarın tabanı yüzeyden 193 cm derindedir.) içine konsantrik daire bezekli kemikten bir aplik parçası bırakıldığı belirlenmiştir. Mezarlığın kullanıldığı dönem boyunca, ölü gömme geleneklerinde ve gömü hediyelerinde değişiklik yaşanmadığı açıkça görülmektedir. Osmankayası'nda farklı evrelerin ve mezar tiplerinin bulunmasını K. Bittel, farklı geleneklere sahip insanların aynı mezarlık alanını kullanmasıyla açıklamıştır.²⁶⁷ Benzer bir durum Yanarlar Mezarlığı'nda da görülmektedir. Yanarlar'da aralarında en az 80 cm derinlik farkı bulunan mezarlarda ele geçen ölü hediyelerinde ve gömme biçimlerinde tam bir birlik olduğu gözlenmektedir. K. Emre, farklı seviyelere dağılmış durumda olan Yanarlar Mezarlığı'nın kullanım sürecinin çok kısa olmadığına anlaşıldığını ve bu süreçte ölü gömme adetleri ve maddesel kültür belgelerinde büyük değişikliklerin ortaya çıkmadığını belirtmiştir.²⁶⁸ S. Şenyurt'a göre, M.Ö. II. binde Anadolu'da çok çeşitli mezar tiplerinin ve gömme biçimlerinin bir arada görülüyor olması tek başına ekonomik ya da sosyal nedenlere bağlanmamalıdır. Şenyurt, Anadolu'da bu dönemde yaşamış olan çeşitli etnik grupları göz önüne alındığında, aynı mezarlıktaki farklı mezar türlerinin daha çok bu halk kitlelerinin geleneklerinden kaynaklandığını düşünmenin daha doğru olacağını belirtmektedir.²⁶⁹ Arıbaş Mezarlığı'nda, üç ayrı evrede, değişik mezar tiplerinin bulunuyor olmasını da farklı geleneklere ve tercihlere sahip insanların uzun süre aynı mezarlık alanını kullanmış olmasıyla açıklayabiliriz. Batı Anadolu'da Eski Tunç Çağı ölü gömme gelenekleri üzerine yapılan son araştırmalarda, mezar türlerinin seçiminde, yerleşim sakinlerinin kültürel farklılıklarının değil, ölünün yaşı ve toplumsal konumunun rol oynadığı ifade edilmiştir. Farklı mezar tipleri kullanma geleneğinin Eski

²⁶⁷ Bittel vd. 1958, 24; Emre 1991a, 4; Kulakoğlu 1999, 88, 90.

²⁶⁸ Emre 1978, 65.

²⁶⁹ Şenyurt 1997, 17; Şenyurt 1998, 573 vd.

Tunç Çağı'nın başından sonuna kadar var olan bir uygulama olduğu ve M.Ö. II. binin ortalarına doğru giderek azaldığı belirtilmiştir.²⁷⁰

Bütün mezar tipleri içerisinde küp mezarlara bırakılan ölü hediyeleri daha fazladır (Tablo 3). Bu durum söz konusu mezarların ekonomik yönden daha zengin bireylere ait olabileceğini akla getirmektedir. 1993 yılında tespit edilen M/19 no.lu mezarda bu durumu net olarak görmek mümkündür. Söz konusu mezarın ağzına dayalı durumda tek kulplu bir bardak, göğüs üzerinde yan ve dik olarak konmuş beş yonca ağızlı testi, gövde ile sağ kolun altına yerleştirilmiş tek kulplu çömlek ile bunun hemen altındaki yarıya yakın kısmı kırık tek kulplu fincan bırakılmıştır. Yine mezar içinde konsantrik daire bezekli kemikten bir aplik parçası bulunmuştur. Mezarın dışına da ölü hediyeleri bırakılmıştır. Bunlar arasında yonca ağızlı bir testi ve fildişinden kutu kapağı yer almaktadır.

Ölü hediyelerinin mezarlar için özel olarak hazırlanmadıkları üzerlerindeki izlerden anlaşılmaktadır. Özellikle pişmiş toprak eserlerin astar ve perdahlarında dökülmelerin olduğu görülmektedir.

Ölü hediyelerinin cinsiyet, yaş veya mesleklere göre farklılaştığını gösteren az sayıda veri bulunmaktadır. Bireylerin yaşları ile ilişkilendirebileceğimiz buluntulardan biri 1996/M-24 no.lu mezarda ele geçmiştir. Söz konusu mezara bırakılan fayans mühürün üzerinde bulunan omega (Ω) işareti, van Loon ve diğer birçok araştırmacı tarafından çocukların koruyucu tanrıçası Ninhursag ile ilişkilendirilmiştir. Araştırmacıların birçoğu, Anadolu ve çevresinde bazı mezarlarda bulunan, üzerinde omega işareti (Ω) bulunan fayans mühürlerin bu sebeple mezarlara bırakıldığını belirtmişlerdir (Bkz. Bölüm 4.1.1.1). Arıbaş'ta, üzerinde omega işareti bulunan fayans mührün ele geçtiği mezara erişkin bir kadın ve 6-7 yaşlarında bir çocuğun birlikte gömüldüğü tespit edilmiştir. Bu örnek de, söz konusu mühürlerin çocukların koruyucu tanrıçası Ninhursag ile ilişkili olduğu fikrine destek olmaktadır.

²⁷⁰ Massa ve Şahoğlu 2011, 167.

Bir başka çocuk mezarı olan 1995/M-12 no.lu mezara yumuşakça kabuğundan yapılmış kolye tanesi bırakılmıştır. K. Emre ve bazı araştırmacılar²⁷¹, günümüzde, özellikle Orta Anadolu'da, nazar ve kötülüklerden korunması için çocukların omuzlarına yumuşakça kabuklarının takıldığını belirtmekte ve mezarlarda bulunan yumuşakça kabuklarının özellikle çocuk mezarlarında bulunmasını böyle bir inançla açıklamaktadırlar (Bkz. Bölüm 4.1.1.1).

Mezar eşyaları arasında, inanç veya kült ile ilgili olabilecek objeler son derece azdır. 1996/M-24 no.lu mezara ölü hediyesi olarak, iki maymun, bir tavşan, üzerinde omega (Ω) işareti bulunan bir damga mühür ve bir çıplak tanrıçadan oluşan bir kolye bırakılmıştır. Kolye dizisini oluşturan figürler aynı zamanda amulet olarak da kullanılmıştır. T. Özgüç'e göre, mezarlara sunulan bu amuletler, Anadolu tanrı veya tanrıçalarının kutsal hayvanlarını ifade etmektedir.²⁷² T. Özgüç, üretim yerlerine dair bir bilgi bulunmamasına rağmen bu eserlerin muhtemelen Kuzey Mezopotamya ve Kuzey Suriye'deki atölyelerin ürünleri olduklarına değinmiştir. Anadolu, Suriye ve Mezopotamya arasında gelişen ticari faaliyetler bunların geniş bir coğrafyaya yayılmalarını sağlamıştır.²⁷³

Fayans eserlerin dışında, Acemhöyük mezarlarında bulunan eşyalar arasında, ithal olduğunu düşündüğümüz herhangi bir obje bulunmamaktadır. Tamamı yerli üretim olan eşyaların birçoğu Acemhöyük yerleşim alanında ele geçen yerel eşyalarla da uyum içerisindedir.

Arıbaş Mezarlığı 1995 yılı kazılarında, açmanın güneyine yakın bir kısımda bulunan, dört yüzü modellenmiş kalıp, muhtemelen bu kısma yakın mezarlardan sürüklenmiş olmalıdır. Bunun dışında 1993/M-16 no.lu mezarda ele geçen bir pota ve 1996/M-10 no.lu mezara bırakılan terazi kefesi büyük ihtimalle mezar sahiplerinin meslekleri ile ilgili olmalıdır. 1995/M-85 no.lu mezarda ele geçen, bız veya delici olarak deri, ahşap, fildişi, taş ve metal

²⁷¹ Bilgen 2005, 35.

²⁷² Özgüç, T. 1986c, 205.

²⁷³ Özgüç, T. 1986c, 203 vd.

işçiliğinde kullanıldığı bilinen uç da benzer bir düşünceyle mezara bırakılmış olmalıdır.

Mezarların içine veya dışına bırakılan ölü hediyelerinin haricinde, mezarlıkta bulunan ve mezarlarla doğrudan bir bağlantısı olmayan, fırçalar/kirkitler, çekirdekler, boynuzdan çekiç veya tokmak gibi aletler de bulunmaktadır. A. Öztan, söz konusu eşyaların, bazı hediyelerin, mezarlık alanında törenler esnasında üretildiklerini akla getirdiğini ifade etmiştir.²⁷⁴

Mezarlığın ikinci seviyesinde, -110 - 145 cm. arasında tespit edilen yuvarlak biçimli yemek pişirme yerlerinde, kap kırıkları, yanmış ağaç parçaları ve hayvan kemikleri bulunmuştur. Bunların yanında, öğütme taşı, havaneli ve içlerinde yanmış hayvan kemiği bulunan pişirme kaplarının bulunması, ölü yemeği ile ilgili işlemlerin yapıldığını göstermektedir. T. Ökse, Ur kral mezarlarının girişlerinde bulunan kül katmanlarında hayvan kemikleri ve kırılmış kapların bulunduğu alanların ve çeşitli mezarlıklarda açığa çıkartılan mutfak yerlerinin ölü yemeği ve törenlerine ait kalıntılar olduğunu belirtmektedir.²⁷⁵

Genellikle, mezarların dışında bulunan yonca ağızlı sivri dipli testiler yaygın olmak üzere, çanaklar, tabaklar, fincanlar, ibrik ve maşrapalar yer almaktadır. İçeri genellikle boş olan bu kapların bazılarının içinde hayvan kemikleri bulunmaktadır. Özellikle testilerin ölü yemeği törenleri sırasında çeşitli sıvılar için kullanıldıktan sonra mezarların dışına bırakılmış olması olasıdır.

1996/M-7 no.lu mezara bırakılan altın halka, 1996/M-53 no.lu mezara bırakılan gümüş halka ve 1993/M-9 no.lu mezara bırakılan fildişi kapak, mezar buluntuları içerisinde yer alan az sayıdaki değerli hammaddeden yapılmış eşyalardır. Bu mezar sahiplerinin, ekonomik yönden daha iyi seviyede olduklarını düşünmek olasıdır.

²⁷⁴ Öztan 1998, 171.

²⁷⁵ Ökse 2005, 2-3.

Mezarlık alanında bulunan çok sayıda iğne, ölülerin giyimli bir şekilde gömülmüş olabileceklerini göstermektedir.²⁷⁶ Eski Tunç Çağı'nda ölülerin giyimli bir biçimde gömüldüklerini gösteren bilgiler başta Ilıpınar²⁷⁷, Resuloğlu²⁷⁸, Demircihöyük-Sarıket²⁷⁹, Harmanören²⁸⁰ ve Baklatepe mezar ve mezarlılarında ölülerin boyun ve omuz hizasında bulunan iğnelerden anlaşılmaktadır. Kremasyon mezarlarda bulunan iğnelerin, küllerin ve kemiklerin sarıldığı bezleri tutturmak için kullanıldığı²⁸¹ ifade edilse de Arıbaş mezarlığında bulunan iğnelerin in-situ durumları bu durumla ilgili bilgi vermemektedir.

²⁷⁶ Yıldırım 2006.

²⁷⁷ Uhri 2010, 181.

²⁷⁸ Yıldırım 2011b, 20.

²⁷⁹ Seeher 2000.

²⁸⁰ Özsaıt 1997.

²⁸¹ Alkım, H. ve Alkım, U. B. 1966, 14.

		1. Evre		2. Evre				3. Evre			
		KrM	BKrM	BTM	KM	KrM	BKrM	BTM	KM	KrM	BKrM
Çanak Çömlek Buluntular	Tabaklar	1				1					
	Çanaklar	5				1		3	2		
	Maşrapa								2		
	Fincanlar	2				1			3		
	Testiler	12		1		1	1	1	3	1	
	İbrikler										
	Çaydanlıklar	1									
	Çömlekler	6				2		2			
	Vazolar	18				4			1		
	Kantaroslar	2				2					
	Kapaklar	1									
	Kaideler					1					
	Küpler				3				4		
Küçük Buluntular	Ağırsaklar	8	1	1	1	1		4			1
	Fırçalar				1			3			
	Hayvan figürini	1									
	Pota				1						
	İğneler	3		1		5	1		1	3	1
	Uçlar	2				1					
	Terazi kefeleri	1									
	Halkalar	11	1	1		1		2		1	1
	Frit boncuklar	2				1					
	Kaya kristali çekirdek	1									
	Yumuşakça Eserler	3				1		1	1		
	Kemik Aplikler	28	1	1		5		1	1		1
	Fildişi Kapak								1		
	Fayans Eserler	4									

Tablo 3: Mezar eşyalarının seviyelere ve mezar tiplerine²⁸² göre dağılımı.

²⁸² **BTM:** Basit toprak mezar **KM:** Küp mezar **KrM:** Kremasyon Mezar **BKrM:** Basit Kremasyon Mezar

III. BÖLÜM

MEZAR BULUNTULARI

III. 1. ÇANAK-ÇÖMLEK

Acemhöyük yerleşim içi mezarlarında ve Arıbaş Mezarlığı'nda ele geçen sağlam veya profil veren çanak-çömlek buluntuları tipolojik bir tasnife tabi tutularak bu bölümde değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda, tabaklar, çanaklar, maşrapalar, fincanlar, testiler, ibrikler, çaydanlıklar, çömlekler, vazolar, kantaroslar, kapaklar, kaideler ve iri küpler olmak üzere on üç farklı kap tipinin olduğu belirlenmiştir.

Sonraki aşamada öncelikli olarak her bir kap formu kendi içinde ana tiplere ayrılmış ve her birinin gövde, ağız, omuz, boyun ve dip özellikleri ile boyutları göz önünde tutularak alt tipler oluşturulmuştur. Mezar kapları, hediyeleri ve mezarların içinde veya etrafında ele geçen profilli parçalar da değerlendirmeye alınarak Acemhöyük'ün Asur Ticaret Kolonileri Çağı'na ait mezarlarında görülen kap repertuarı belirlenmeye çalışılmıştır.

III. 1. 1. Tabaklar

Açık kaplar²⁸³ içerisinde, tam veya parça halinde ele geçen örneklerden ağız çapı yüksekliğinin dört katından fazla olanlar *tabak*²⁸⁴ olarak değerlendirilmiştir (Lev. 1/1-2).

Tip. 1.1.

Tüm ve tüme yakın örneklerin bulunduğu, bu tipe giren tabaklar geniş ağızlı, basit ağız kenarlı, yayvan gövdeli ve düz diplidir (Lev. 1/1). Hamurları devetüyü ve açık kahve tonlarında olup, tamamının içi-dışı astarlı ve perdahlıdır. 35 cm.e yakın ağız çapına sahip Tip 1.1 tabaklarının yükseklikleri neredeyse ağız çapının 1/5'ine denk gelmekte ve bu görüntüleri ile oldukça sıg bir görüntü sergilemektedirler. Sağlam halde ele geçen iki örnek (Lev.

²⁸³ Bütün kaplar öncelikli olarak açık ve kapalı kaplar olarak ikiye ayrılmıştır.

²⁸⁴ Ökse 1999, 54-55.

1/1-2) mezar hediyesidir. Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda tam paraleline rastlanmayan bu tipin en yakın benzerlerine Eski Hitit ve İmparatorluk Çağı'nda, Maşat Höyük III'te²⁸⁵ ve İmikuşağı 10. yapı katında²⁸⁶ rastlanmıştır.

Tip. 1.2.

İki örnek ile temsil edilen bu tipe giren tabakların, dışa çekik ağız kenarı üzeri içte eğimli olarak düzeltilmiş ve içte kalınlaştırılmıştır (Lev. 1/2). Bu tipi oluşturan örnekler, yayvan gövdeli ve yuvarlak dipli olup, ağız kenarlarının dışına ilmek kulp eklenmiştir. Ağız çapları 13-14 cm arasındadır. Derinlikleri fazla olmayıp sığ bir görüntüleri vardır. İçi-dışı kırmızı astarlanmış ve perdahlanmış²⁸⁷ bu tipe giren iki tabak mezar hediyesi olarak kullanılmıştır. Bu tipin tam paraleline rastlanmamışsa da Alaca Höyük'te kırık halde ele geçen bir tabağın profili²⁸⁸, Tip 1.2 ile paraleldir.

III. 1. 2. Çanaklar

Açık kaplar içerisinde ağız çapı yüksekliğinin iki katından fazla olanlar *çanak*, iki katından az olanlar ise *derin çanak/kâse* olarak değerlendirilmiştir.²⁸⁹ Açık kaplar içerisinde en yoğun grubu çanaklar oluşturmaktadır (Lev.1-6).

Mezar buluntuları içerisinde çanaklara genel olarak bakıldığında on üç ayrı tipe ayrıldıkları ve bunlardan bazılarının da kendi içinde alt tiplerinin olduğu görülmektedir (Tip 2.1, 2.2, 2.4, 2.11). Basit ağız kenarlı yayvan gövdeli (Tip 2.1) ve ağız kenarı içe çekik, keskin omuzlu (Tip 2.4) çanaklar, yaygın görülen formlardandır. Her iki çanak tipi de hemen hemen her dönemde karşımıza çıktığından kronoloji açısından çok fazla yardımcı olamamaktadırlar. Çark yapımı ve iyi pişirilmiş olmaları çanak tiplerinin tamamı için ortak özelliktir.

²⁸⁵ Özgüç, T. 1978, Lev. 45/2.

²⁸⁶ Konyar 2007, 412, res. 2/5.

²⁸⁷ Perdahım içte, dudak altından itibaren dikey olarak yapıldığı görülmektedir.

²⁸⁸ Koşay 1938, 53, L. XXXVIII.

²⁸⁹ Ökse 1999, 54.

Tip. 2.1.

Genel olarak basit ağız kenarlı, yayvan bir gövdeye sahip, bu tipi oluşturan çanaklar, kendi içerisinde dört alt tipe ayrılmaktadır. Birinci alt grup (Tip 2.1.1) çanaklar içinde en yaygın olanıdır. Basit ağız kenarı hafif içe dönük, yayvan gövdeli çanaklardır (Lev. 1/3-9). Tip 2.1.1 içerisinde değerlendirmeye aldığımız iki örnek (Lev. 1/5, 6) yuvarlak diplidir. Ancak, Acmhöyük kazılarında yoğun olarak ele geçen bu tipin sağlam örnekleri arasında sivri dipli olanlar da bulunmaktadır. Bu nedenle Tip 2.1.1 içerisinde yer alan profil parçalarının yuvarlak veya sivri dipli olduklarını düşünmek mümkündür. Ağız çapları genellikle 8-18 cm arasında olup, derinlikleri ağız çapları ile orantılıdır ve aşağı-yukarı ağız çapının 1/3'üne denk gelmektedir.

İkinci alt grup (Tip 2.1.2) basit ağız kenarlı, yuvarlak ağızlı, yayvan gövdeli ve ufak düz diplidir (Lev. 1/10). Çanağın ağız kenarından yükselen şerit kulbu gövdenin ortasına bağlanmaktadır. Üçüncü alt grup (Tip 2.1.3) içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı, yuvarlak omuzlu, yayvan gövdeli çanaklardır (Lev. 2/1-3). Çanaklar içerisinde Tip 2.1.1 kadar olmasa da yoğun olarak görülen tiplerdendir. Ağız çapları 10-15 cm arasında değişmektedir ve derinlikleri çok fazla değildir. Bu grubun son alt tipi (Tip 2.1.4), Tip 2.1.3'ün aynı form özelliklerine sahip olup daha derin ve daha iri olmaları bakımından onlardan ayrılmaktadır (Lev. 2/4-6). Derinlikleri ile orantılı olarak ağız çapları daha geniştir ve ortalama 20-25 cm arasında değişmektedir.

Tip 2.1 içerisinde değerlendirilen çanakların hamurları genellikle devetüyü, açık kahve veya açık gri tonlarındadır. Arıtılmış hamurlarında ince kum ve mika görülürken bazılarında az miktarda kireç de ilave edilmiştir. Hepsi çark yapımıdır ve iyi pişirilmiştir. Çoğunun içinde ve dışında çark izleri kolaylıkla görülmektedir. Bu tipin genel özelliklerinden birisi de hamurunun renginde astarlanmış ve nemli iken sıvazlanmak suretiyle pürüzlü yüzeylerinin düzeltilmiş olmasıdır. Ancak tek örneği bulunan Tip 2.1.2 (Lev. 1/10) gri hamurlu ve içi-dışı hamurunun renginde astarlanmış ve perdahlanmıştır.

Acemhöyük'ün Asur Ticaret Kolonileri Çağı yapı katlarında yaygın olarak ele geçen²⁹⁰, Tip 2.1.1'in²⁹¹, tam paralelllerine Kültepe'de sitadelde²⁹² ve Karum'da²⁹³ yaygın olarak rastlanmıştır. T. Özgüç, bu çanakların Kültepe'de en çok bulunan ve Koloni Çağı'nın bütün yapı katlarına yayılan kaplardan olduğunu belirtmiştir.²⁹⁴ Kültepe dışında, Alişar 11T²⁹⁵, Boğazköy-Büyükale IVd ve kuzeybatı yamacı 8a²⁹⁶, Beycesultan V²⁹⁷ ve İmikuşağı 10'da²⁹⁸ yerleşim yerinde günlük kullanım kapları olarak; Kazankaya²⁹⁹, Gordion³⁰⁰, Demircihöyük-Sarıket³⁰¹, Çavlum³⁰² ve Yanarlar³⁰³ mezarlarında ölü hediyesi olarak rastlanmıştır.

Asur Ticaret Kolonileri Çağı yerleşimlerinin çoğunda görülen bu tipin, Eski Hitit Çağı'nda da form özelliklerini koruyarak kullanılmaya devam ettiği, ancak hamurunun ve astarının bazı değişikliklere uğradığı görülmektedir. Eski Hitit Çağı'nda bu tipin hamurları daha özenle hazırlanmış, beyaz ve tonlarında astarlanmıştır. Boğazköy-Büyükale IVc³⁰⁴ ve Aşağı şehir 3c³⁰⁵, ve İnandıktepe IV'te³⁰⁶ görülen bu tipin Hitit Çağı'nda da kullanımına devam edildiği anlaşılmaktadır.

Tip 2.1'in ikinci alt grubu oluşturan Tip 2.1.2'yi, Acemhöyük'ün X. yapı katından itibaren gelişen tek kulplu kısa düz dipli çanak formunun devamı olarak görmek mümkündür. Ancak Eski Tunç Çağı örneklerinde daha çok

²⁹⁰ Öztan 1993, 283, çiz. 12.1.

²⁹¹ Çok sayıda ele geçen bu tipteki çanakların bir bölümü kapaklı vazoların ağzına kapatılmış halde Sarıkaya Sarayı'nda ele geçmiştir. N. Özgüç hava alması istenmeyen kapların bu tarz kapaklarla kapatıldıktan sonra üzerinin alçı ile sıvandığını ve bunun da üzerinin çamurla kaplandığını belirtmektedir. Özgüç, N. 1968a, 10; Emre 1968, res. 7; Öztan 1979, 383.

²⁹² Özgüç, T. 1999, 20-21, şek. A.7, 10.

²⁹³ Özgüç, T. 1950, Lev. XLV/206, 459-466.

²⁹⁴ Özgüç, T. 1950, 68.

²⁹⁵ von der Osten 1937a, fig. 166/c 2161, c 826, d 2830, c 2386; 167/c 2664, d 2589.

²⁹⁶ Gunter 1980, fig. 20/2, 3.

²⁹⁷ Lloyd ve Mellaart 1965, fig. P5/4.

²⁹⁸ Konyar 2007, 412, res. 2.1.

²⁹⁹ Özgüç, T. 1978, şek. 14, 15, 22.

³⁰⁰ Mellink 1956, Pl. b-d, g, i.

³⁰¹ Seeher 2000, abb. 62/G.123.

³⁰² Bilgen 2005, Lev. LXXI/17.

³⁰³ Emre 1978, şek. 104.

³⁰⁴ Fischer 1963, 138, taf. 83/693.

³⁰⁵ Fischer 1963, 138, taf. 84/711.

³⁰⁶ Özgüç, T. 1988, 9, Lev. 21/3.

kırmızı, kahverengi ve portakal rengi tonlarında hamur ve astar tercih edilirken Tip 2.1.2 farklı olarak gri hamurlu ve hamurunun renginde astarlıdır. Dikey tek kulplu, basit yayvan gövdeli çanakların, Orta Anadolu'da Eski Tunç Çağı III'ten itibaren yaygın olarak kullanıldığı, kulbu, ağız kenarı ve dibindeki bazı küçük farklılıklar dışında M.Ö. II. bin yılın ilk çeyreğine kadar kullanılmaya devam ettiği görülmektedir. Eski Tunç Çağı'nın sonunda Acemhöyük'ün dışında Alaca Höyük³⁰⁷, Ahlatlıbel³⁰⁸, Polatlı³⁰⁹ ve Etiyokuşu'nda³¹⁰ tek kulplu basit çanaklara rastlanmıştır. Ilıca'da³¹¹ bulunan bir örnek Tip 2.1.2'nin yakın benzeridir.

Tip 2.1'in üçüncü ve dördüncü alt tipini oluşturan çanakların (Tip 2.1.3, 2.1.4), (Lev. 2/1-6) tam benzerlerine Acemhöyük'ün I-IV. yapı katlarında rastlanmıştır.³¹² Acemhöyük dışında, Kültepe'de-geç sarayda³¹³ Boğazköy-Aşağı şehir³¹⁴, Büyükkale'de³¹⁵, Kaman-Kalehöyük³¹⁶, Osmankayası³¹⁷, İkiztepe³¹⁸ ve İmikuşağı'nda³¹⁹ paralelleri bulunmuştur. Arıbaş Mezarlığı'nda, mezarların yanında ve etrafında çok sayıda bulunan bu tip çanakların, ölü hediyesi olarak mezara bırakılmış veya ölü yemeği sırasında kullanılmış olabileceği akla gelmektedir. Bu tip çanaklara mezarlarda ölü hediyesi olarak sıkça rastlandığı T. Özgüç³²⁰ ve K. Bittel³²¹ tarafından da belirtilmiştir.

Tip 2.2.

Basit ağız, kenarı hafif içe çekik yuvarlak omuzlu ve yayvan gövdeli çanaklardır (Tip 2.2.1). İki alt tipe ayrılarak incelenmiştir. Genellikle açık gri

³⁰⁷ Arık 1937, CXXIX/Al. 975.

³⁰⁸ Koşay 1934, 47.

³⁰⁹ Lloyd ve Gökçe 1951, fig. 8/1.

³¹⁰ Kansu 1940, Lev. 62; Orthmann 1963, taf. 29.6/21.

³¹¹ Orthmann 1967, taf. 3/27.

³¹² Öztan 2004, 238, res. 8; Öztan 2005, 102, res. 12, Öztan 2009, res. 1

³¹³ Özgüç, T. 1999, 12, şek. A. 1-5.

³¹⁴ Neve 1984, 75, abb. 10/60.

³¹⁵ Fischer 1963, 138, taf. 85/724.

³¹⁶ Omura 1996, 27/5.

³¹⁷ Bittel vd. 1958, abb. 4/1.

³¹⁸ Alkım vd. 1988, 25, Lev. II/5.

³¹⁹ Konyar 2007, 412, res. 2.3.

³²⁰ Özgüç, T. 1950, 68.

³²¹ Bittel vd. 1958, 6.

ve devetüyü tonlarındaki hamurları ince kum ve mika katkılıdır. Tamamına yakını hamurunun renginde bırakılmış ve ıslakken sıvazlanarak pürüzleri giderilmiştir. Gövde üzerinde belirgin şekilde hızlı çarkın izleri görülmektedir. Tamamı iyi pişirilmiştir.

Birinci grup içerisinde (Tip 2.2.1) sağlam ele geçen bir örnek sivri diplidir (Lev. 2/9).³²² Ancak bu tipin bir alt tipini oluşturan Tip 2.2.2 daha derin ve ufak düz dipli (Lev. 2/10) olması nedeniyle Tip 2.2.1'den ayrılmaktadır. Tip 2.2.1'in paralellere Alaca Höyük³²³, Gordion³²⁴ ve Osmankayası'nda³²⁵ rastlanmıştır. Kaniş-Karum III³²⁶, Boğazköy IVc³²⁷ ve Alişar'da³²⁸ bulunmuş olan çanaklar düz dipli derin örneğin tam benzeridir. Yine tip 2.2.2'nin paralellere Büyükkale'de G binası içinde³²⁹, Boğazköy-Aşağı Şehir III'te rastlanmıştır.

Tip. 2.3.

Basit ağız kenarı dikleştirilmiş, keskin omuzlu, yayvan gövdeli çanaklardır (Lev. 3/1-4). Bu tipte değerlendirilen örneklerin devetüyü, açık kahve veya açık grinin tonlarındaki hamurları arıtılmış olup, ince kum ve mika katkılıdır. Hamurları açık kahve veya devetüyü olanlar hamurlarının renginde bırakılmış, açık gri tonlarında olanlar devetüyü veya açık kahve tonlarında ince astarlanmıştır. Hamurunun renginde bırakılanların yüzeyi ıslakken sıvazlanarak düzeltilmiştir. Az bir kısmında ise zayıf perdah izleri görülmektedir. Tamamı çark yapımı ve iyi pişirilmiştir. Tam olarak ele geçen bir örnek sivri diplidir (Lev. 3/1). Ancak bu tipe giren diğer profil parçalarının tamamının sivri dipli olduğunu söylemek zordur. Yerleşim alanında bu tipteki çanakların sivri, yuvarlak ve halka dipli örneklerine de rastlanmıştır.

³²² Sağlam ele geçen örnek, 1995/M-28 no.lu mezarın ağzına kapatılmıştır.

³²³ Koşay 1951, Lev. XLII/res.6.

³²⁴ Mellink 1956, Pl. 30a.

³²⁵ Bittel vd. 1958, abb. 5/9.

³²⁶ Emre 1989, fig. A I/8.

³²⁷ Fischer 1963, 140, taf. 92/810, 813.

³²⁸ von der Osten 1937a, Pl. IV/e 1782.

³²⁹ Fischer, 1963, 138, 140, taf. 83/690, taf. 93/839.

Tip 2.1 ve 2.2’de olduğu bu tipi oluşturan örnekler de mezarlık alanında yoğun olarak ele geçmiştir. Acemhöyük dışında M.Ö. II. binin ilk yarısında bu tipin benzerlerine sıkça rastlanmaktadır. Kaman-Kalehöyük³³⁰, Alişar³³¹, Gordion³³² ve Kazankaya Mezarlığı’nda³³³ benzer örnekler ele geçmiştir.

Tip. 2.4.

Ağız kenarı içe çekik, keskin omuzlu, yayvan gövdeli çanaklardır. Kendi içinde basit ağız kenarlı (Tip 2.4.1) (Lev. 3/5-9), basit ağız kenarlı derin (Tip 2.4.2) (Lev. 4/1-4) ve içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı (Tip 2.4.3) (Lev. 4/5) olmak üzere üç alt tipe ayrılmaktadır. Ağız çapları Tip 2.4.1’de ortalama 15-20 cm arasındadır. Ancak Tip 2.4.2’de derinliğin artışı oranında ağız çaplarının da genişlediği ve 20-32 cm arasında değiştiği görülmektedir.

Çoğunun hamuru devetüyü tonlarındadır, az sayıda örnek ise açık gri veya açık kahverengi hamurludur. Tip 2.4.1’e giren sığ örneklerin çoğu (Lev. 3/5-9) devetüyü hamurlu ve astarsız ve perdahsızdır. Az sayıda profil parçası ve sağlam ele geçen halka dipli bir örnek, devetüyü hamurlu, içi-dışı ince parlak kırmızı astarlıdır. Derin grubu oluşturan Tip 2.4.2’de ise (Lev. 4/1-4) hamurunun renginde bırakılanların yanı sıra kırmızı astarlı ve perdahlı olan örnekler de bulunmaktadır. Astarlı örneklerin tamamı parlak perdahlanmıştır. Birkaç örnekte şarap kırmızısı astarın kabın dış yüzeyine ve içte, içe çekik ağzın gövde ile birleştiği kısma kadar sürüldüğü ve perdahlandığı geri kalan kısmın ise hamurunun renginde yalın bırakıldığı görülür. Çark yapımı ve iyi pişirilmiş olmaları bu tipin bütün örnekleri için geçerlidir. Sağlam ele geçen örneklerinin çoğu halka diplidir.

Acemhöyük’ün I-III. katlarında, günlük kullanım kapları arasında yaygın olarak görülen bu tipin sağlam örneklerinin kulpsuz, tek kulplu veya çift kulplu olabildiği görülmektedir. Kaniş-Karum’da III-II. yapı katlarında bol

³³⁰ Omura 2002, 396, res. 4/6.

³³¹ von der Osten 1937a, Pl. IV/d 2589.

³³² Mellink 1956, Pl. 30f.

³³³ Özgüç, T. 1978, 79, şek. 54.

miktarda bulunan bu tipin tek kulplu veya kulpsuz örneklerinin genellikle düz dipli, çift kulpluların ise genellikle halka dipli olduğu T. Özgüç tarafından belirtilmiştir.³³⁴ Tip 2.4 içerisinde değerlendirdiğimiz, örneklerin tamamının profilli parçalardan oluşması nedeniyle dipleri hakkında ve kulplu veya kulpsuz oldukları yönünde yorum yapmak çok zordur. Benzerlerine, Boğazköy-Aşağı şehir 3c³³⁵ ve Kazankaya'da³³⁶ rastlanmıştır.³³⁷ Ilıca Mezarlığı'nda³³⁸ urnenin ağzına kapatılmış halde bulunan bir örnek ve Tell Açana'da³³⁹ ölü hediyesi olarak mezara bırakılan bir çanak bu tipin derin olanlarının tam paralelidir. Kaman-Kalehöyük'te bu tipin paralel örnekleri arasında boyalı örnekler de bulunmaktadır.³⁴⁰ Mellaart'ın Acemhöyük'ten derlediği üç çanak parçası da bu tipin derin olanlarındandır.³⁴¹

Tip. 2.5.

Basit ağız kenarı içe dönük, karın keskinliğinden itibaren dibe doğru daralan gövdeli çanaklardır (Lev. 4/6-7). Mezarlarda ve mezarlık alanında bu tipe giren sadece dört profil parçası ele geçmiştir. Hepsi çark yapımıdır ve iyi pişirilmiştir. Ağız çapları 13-16 cm arasında değişmektedir. Örneklerden ikisi devetüyü hamurludur ve içi-dışı hamurunun renginde bırakılmıştır, perdahsız olup yüzeyleri düzeltilmiştir. Diğer iki örnekten birinin (Lev. 4/7) içi ve dışı ince şarap kırmızısı astarlı ve perdahlıdır. Diğerinin ise dışı ve içi dudağın 1 cm altına kadar şarap kırmızısı astarlı ve perdahlı bu kısımdan sonrası hamurunun renginde bırakılmıştır.

Tip 2.5'i içe çekik ağız kenarlı keskin omuzlu (Tip 2.4) çanakların gelişmiş bir varyantı olarak değerlendirmek mümkündür. Tip 2.5'de omuzdaki keskinlik, Tip 2.6'da gövdeye inmiş ve form farklılaşmıştır. Bu tipin yakın

³³⁴ Özgüç, T. 1950, 69-70, Lev.XLV/205.

³³⁵ Neve 1984, 80, abb. 12/95, 97, 98.

³³⁶ Özgüç, T. 1978, 79, şek. 58, 59.

³³⁷ Söz konusu Eski Hitit Çağı örneklerinin hamur ve yüzey özellikleri Acemhöyük mezarlarında ele geçen örneklerle son derece uyumludur.

³³⁸ Orthmann 1967, Taf. 1/13.

³³⁹ Woolley 1955, fig. CIX/6a.

³⁴⁰ Omura 1999, 29/7-9.

³⁴¹ Mellaart 1958, Pl. VII/86-88.

benzerine Tell Açana'da rastlanmıştır.³⁴² Mellaart'ın, Konya Ovası yüzey araştırmasında incelediği çanaklar arasında bu tipin tam paraleli örnekler bulunmaktadır.³⁴³

Tip. 2.6.

Basit ağız kenarı hafifçe içe çekilmiş, yuvarlak omuzlu, yarı küresel gövdeli ve yuvarlak diplidir (Lev. 5/1). Arıbaş Mezarlığı'nda, bu tipe giren bir sağlam ve yedi profil veren parça ele geçmiştir. Örneklerin çoğu devetüyü hamurlu, ince kum ve mika katkılıdır. Çoğunun yüzeyi hamurunun renginde astarlanmış veya hamurunun renginde bırakılmıştır. Tamamı çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Sağlam halde ele geçen tek örnek M-96/48'in hediyesi olarak mezara bırakılmıştır. Tip 2.6'nın benzer örneğine Büyükkale IVc'de³⁴⁴ rastlanmıştır. Ilıca'da bu tipin tam paraleli olan bir örneğin dikey kulplu olduğu görülmektedir.³⁴⁵

Tip. 2.7.

Bu çanak tipini temsil eden tek örnek dışa çekik ağız kenarlı, yarı küresel gövdelidir. Açık gri hamuru ince kum, taşçık ve mika katkılıdır. İçi ve dışı kalın şarap kırmızısı astarlanmış ve perdahlanmıştır. 1993/M-19'un üzerinden ele geçen çanağın ağız çapı 30 cm.dir ve korunan kısmından derin bir gövdeye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Benzer örneğine rastlanmamıştır.

Tip. 2.8.

Basit ağız kenarlı, çan gövdeli, düz dipli, derin çanaktır (Lev. 5/3). Açık gri hamuru ince kum, mika ve taşçık katkılıdır. İçi ve dışı kahverenginin tonlarında alacalı astarlanmış ve zayıf şekilde perdahlanmıştır. Bu tipin tek örneği ele geçmiştir. Ağız çapı 25,5 cm olan çanağın derinliği ağız çapının yarısına yakındır. Dudak altından başlayarak gövdeye bağlanan dikey tek

³⁴² Woolley 1955, fig. CIX/11.

³⁴³ Örneklerden biri Acemhöyük'ten diğerleri, Hüyükdeğirmende ve Seive'dendir. Mellaart 1958, Pl. VII/86.

³⁴⁴ Fischer 1963, 138, Taf. 83/691.

³⁴⁵ Orthmann 1967, Taf. 3/27.

kulbu korunmuştur. Ancak karşısında ikinci bir kulbun bulunması muhtemeldir. Paralel örneğine rastlanmamıştır.

Tip. 2.9.

Hafif dışa çekik ağız kenarlı, keskin omuzlu, omuz keskinliğinden itibaren dibe doğru daralan gövdeli, omurgalı çanaklardır (Lev. 5/5-8). Arıbaş Mezarlığı'nda çok sayıda parça halinde ele geçen bu tipin sağlam örneklerine Acemhöyük kazılarında sıkça rastlanmıştır. Sağlam halde ele geçen örneklerin yuvarlak, sivri veya halka dipli olmasından dolayı, değerlendirmeye aldığımız bu tipe giren örneklerin dipleri hakkında yorum yapmak oldukça zordur. Bazı örneklerin dikey tek kulplu veya yatay çift kulplu olabildikleri de görülmektedir. Çoğu Profil parçalardan oluşan bu tipe giren örneklerin de kulplu olduklarına dair bir iz görülmemektedir. Ancak kulbun bulunmadığı bir kısma da ait olma ihtimalleri de göz önünde tutulmalıdır. Örneklerin çoğu, açık kahve tonlarında hamur rengine sahiptir. Bunun yanında devetüyü ve açık gri tonlarında olanlar da bulunmaktadır. Çark yapımı ve iyi pişirilmiş olmalarının yanında bu tipin bütün örnekleri kırmızının tonlarında astarlanmış ve perdahlanmıştır. Ağız çapları 9 cm.den 24 cm.e kadar değişmekte ve derinlikleri de ağız çapları ile orantılı olarak artmakta ya da azalmaktadır.

Acemhöyük dışında, Boğazköy-Büyükale³⁴⁶, Beycesultan³⁴⁷ ve Alişar'da³⁴⁸ bulunan bu tipin benzerleri Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın geç zamanına ait yapı katlarında ele geçmiştir. Çavlum'da bulunan bir örnek bu tipin tam paralelidir.³⁴⁹ Konya Ovası'nda yer alan Kara Höyük ve Evderesi Höyük'ten toplanan çanaklar arasında tipin benzerleri bulunmaktadır.³⁵⁰ Bu tip çanakların, Boğazköy-Aşağı şehir IV³⁵¹ ve Yazılıkaya'da³⁵² Eski Hitit Çağı yapı katlarında da görülüyor olması, Koloni Çağının geç evresinden Eski Hitit Çağı'nın sonuna kadar kullanıldığını göstermektedir.

³⁴⁶ Fischer 1963, taf. 98/896-897.

³⁴⁷ Lloyd ve Mellaart 1965, fig. P 14/1, 4.

³⁴⁸ von der Osten 1937a, Pl. IV/d 2983.

³⁴⁹ Bilgen 2005, Lev. LXXI/12.

³⁵⁰ Mellaart 1958, Pl. V/70, 71.

³⁵¹ Gunter 1980, fig. 21/5.

³⁵² Bittel vd. 1975, 202, 205, 207, 209, abb. 122-123.

Tip. 2.10.

Kendi içinde iki alt tipe ayrılmaktadır. Bu tipin büyük bir bölümünü oluşturan ilk grup (Tip 2.10.1) içe dönük, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı³⁵³, “S” profilli, keskin karınlı çanaklardır (Lev. 6/1-4). Diğer grup (Tip 2.10.2), ise basit ağız kenarı dikleştirilmiş, keskin karınlı “S” profilli çanaklardır (Lev. 6/5). Bu tipin tamamı profil parçalarından oluşmaktadır. Sağlam örneklerine Acemhöyük’ün Asur Ticaret Kolonileri Çağı tabakalarında ve çağdaşı yerleşimlerde rastlanmıştır. Acemhöyük kazılarında ele geçen sağlam örneklerin tamamına yakınının halka dipli olması nedeniyle bu grupta değerlendirmeye aldığımız profil parçalarının da halka dipli olduğunu düşünmek mümkündür. Eski Hitit Çağı’nda da kullanılmaya devam eden bu tipin küçük düz dipli örnekleri de görülmeye başlamıştır. Ayrıca yatay tek veya çift kulplu örneklerin yaygınlaştığı da dikkati çekmektedir.

Hamurları genellikle, devetüyü, açık gri ve kahverengi tonlarındadır. Tip 2.10.1’e girenlerin tamamı ince veya kalın astarlı ve parlak perdelidir. Tip 2.10.2’de ki bir örneğin dışı ve içte dudağın hemen altı kırmızı astarlanmış ve perdelanmıştır. Astarsız kısımları hamurunun renginde bırakılmış ve pürüzleri giderilmiştir. Ağız çapları 15-25 cm arasında değişmektedir. Tip 2.10.2’deki bir örneğin ağız çapı bu genellemenin dışında 32 cm.dir.

T. Özgüç, Kaniş-Karumu’nda II. ve I. yapı katlarında sıkça rastlanan bu tip çanakların IV. ve III. yapı katlarında hissedilecek derecede azaldığı üzerinde durmuştur.³⁵⁴ İkiztepe I’de Er Hitit kültür katında bu tipin özellikle de küçük düz dipli örneklerinin bulunduğu belirtilmiştir.³⁵⁵ Mellaart, Konya Ovası, M.Ö II. yerleşimlerinde bu tip çanakların bol miktarda görüldüğünü ifade etmiştir.³⁵⁶ Asur Ticaret Kolonileri Çağı geç zamanından itibaren yaygın kullanım görmeye başlayan ve Eski Hitit Çağı’nın sonuna kadar devam eden

³⁵³ Dışa kalın dudağın altından itibaren, cidar kalınlıkları incelmış ve dudak altında keskin bir hat oluşmuştur.

³⁵⁴ Özgüç, T. 1950, 68, Emre 1989, 112.

³⁵⁵ Alkım vd. 1988, 26, Lev. III/7-12.

³⁵⁶ Mellaart 1958, Pl. 335, VII/100-124.

bu tipin paralellerine, Kaniş-Karum Ib³⁵⁷, Alişar 11T³⁵⁸, Demircihüyük-Sarıket Mezarlığı³⁵⁹, Alaca Höyük³⁶⁰, Boğazköy-Aşağı şehir 3c³⁶¹ ve Büyükkale IVb'de³⁶² rastlanmıştır.

Tip. 2.11.

Basit ağız kenarı içe dönük, dibe doğru daralan gövdeli derin çanaktır (Lev. 6/6). Bu form tek örnekle temsil edilmektedir. Korunan kısmından derin bir çanağa ait olduğu anlaşılmaktadır. Devetüyü hamurlu, içi ve dışı hamurunun renginde yalın bırakılmış ve nemli iken pürüzlü yüzeyi düzeltilmiştir. İyi pişirilmiş ve çarkta şekillendirilmiştir. İçte çarkın izleri çok belirgindir. Tam paraleline rastlanmamıştır.

Tip. 2.12.

Basit ağız kenarı, içe dönük, yuvarlak omuzlu dibe doğru daralan gövdeli, halka dipli derin çanaktır. Ağız kenarından başlayarak dikey biçimde gövdeye doğru uzanan karşılıklı iki kabartma bezemesi bulunmaktadır (Lev. 6/7). Devetüyü hamuru, ince kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı kızıl kahverengi astarlı ve zayıf perdahlıdır. 1996/M-11'in mezar kabı olarak kullanılan bu tip tek örnekle temsil edilir.

Acemhöyük yerleşim alanında bu çanağın tam paraleli rastlanmamıştır. Ancak Kaniş-Karum IV. yapı katında ve tepede güney teras sarayında bulunan bardak/kadeh formları Tip 2.12'yi anımsatmaktadır.³⁶³ Ortakaraviran II'de bulunan bir profil parçası bu tipin dışa çekik ağız kenarlısıdır.³⁶⁴

³⁵⁷ Özgüç, T. 1950, Lev. XLVI/212, Lev. LXX/481-482; Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, Lev. XXVIII/158, XLVIII/420-425.

³⁵⁸ von der Osten 1937a, fig. 168/d 2829, c 1096.

³⁵⁹ Seeher 2000, fig. 66, G. 528.

³⁶⁰ Koşay 1938, 53, L. XXXVIII.

³⁶¹ Neve 1984, 81, 82, abb. 11/111, 13/113; Fischer 1963, 143, 144, taf. 104/958, 106/943.

³⁶² Fischer 1963, 144, taf. 109/972, 984.

³⁶³ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 48, Lev. XXXI/212, 215; Özgüç, T. 1999, şek. C. 1.

³⁶⁴ Mellaart 1958, Pl. VI/82.

III. 1. 3. Maşrapa

Maşrapalar, genellikle sıvı tüketimi, aktarım nadiren de depolamak amacıyla kullanılan orta boy kaplardır.³⁶⁵ Mezar buluntuları içerisinde maşrapa türü tek tiple temsil edilir.

Tip. 3.1.

Bu gruptaki tek örnek (Lev. 7/1), dışa çekik ağız kenarlı, kısa boyunlu, keskin karınlı ve yuvarlak diplidir. Ağız kenarından yükselen şerit kulbu keskin karnının üzerine bağlanmaktadır. Devetüyü hamuru; ince kum, mika ve kireç katkılıdır. Ağız kenarı, kulbunun üzeri ve karın keskinliğinin üst kısmı şarap kırmızısı astarlanmış ve astarlanan yüzeyleri parlak perdahlanmıştır. Keskin karnının altı ise hamurunun renginde bırakılmış ve pürüzleri nemli iken giderilmiştir. Ağız çapı 20 cm, yüksekliği 19,5 cm.dir. Boyutları itibariyle iri bir maşrapadır.

Acemhöyük'ün Asur Ticaret Kolonileri Çağı yapı katlarında sıkça rastlanan bu kapların, şekil bakımından fincanlara çok benzemesine rağmen; iri boyutları sebebiyle maşrapa olarak değerlendirmenin daha doğru olacağı K. Emre³⁶⁶ tarafından belirtilmiştir.

Arıbaş Mezarlığı'nda 1993/M-19'un mezar hediyesi olarak ele geçen tek örnek, Acemhöyük'te özellikle III. yapı katında sıkça görülen maşrapaların tam paralelidir.³⁶⁷ Gordion'da 3 no.lu mezarda³⁶⁸ Kaniş-Karum mezarlarında³⁶⁹ ve Alişar'da³⁷⁰ ele geçen maşrapalar Tip 3.1'in benzerleridir. Boğazköy-Büyükale'de bulunan örnek³⁷¹ ağzının dışa çekikliği, kısa boynu, kulbunun bağlanışı yönünden, Tip 3.1'e çok benzemektedir, ancak keskin karınlı olmasına rağmen karın keskinliğinin dibine daha yakın olması

³⁶⁵ Ökse 1999, 57.

³⁶⁶ Emre 1968, 79-81, Lev. 37-38; Ökse 1999, 57, şek. 12.

³⁶⁷ K. Emre, üstü kırmızı veya tonlarında astarlı altı yalın bırakılmış örneklerin de Acemhöyük III. yapı katında ele geçtiğini ve bu maşrapaların evlerin kiler-mutfaklarında, III. seviye yangınına kadar kullanıldığını belirtmektedir. Emre 1968, 79.

³⁶⁸ Mellink 1956, Lev. 28b.

³⁶⁹ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953,45, Lev. XXX/175-177.

³⁷⁰ von der Osten 1937a, Pl. IV/b.1070.

³⁷¹ Fischer 1963, 129, taf. 51/498.

sebebiyle biraz farklılaşmaktadır. Ilıca'da ölü hediyesi olarak ele geçen bir maşrapa bu tipin kısa düz dipli örneğini oluşturmaktadır.³⁷² Kaman-Kalehöyük'te bulunan maşrapanın ağzı dışa kalınlaştırmıştır.³⁷³

Bu tipte dışa çekik ağızlı, keskin karınlı, kulbu ağız kenarından yükselerek, karın keskinliği üzerine bağlanan kulplu maşrapaların, M.Ö. II. binin ilk yarısına ait olduğu ve M.Ö. 15-13. yüzyıla kadar kullanıldıkları T. Özgüç tarafından belirtilmiştir.³⁷⁴

III. 1. 4. Fincanlar

Geniş ağızlı, küçük boyutlu³⁷⁵ bardak türü kaplardır.³⁷⁶ Bu kap formunu oluşturan örneklerin tamamına yakını mezarlara hediye olarak bırakılmıştır. 5 alt tipe ayrılmaktadır. Bunlar içerisinde Tip 4.4 (Lev 8/1-3) en yaygın görülen formdur. Tamamının dikey bir kulbu bulunmaktadır.

Tip. 4.1.

Tek örneği bulunan, 1995/M-57'nin yakınından ele geçen fincan, basit ağız kenarlı, silindirik gövdeli, keskin karınlı ve sivri diplidir (Lev. 7/2). Ağız kenarından yükselen şerit kulbu keskin karnının üzerine bağlanmaktadır. Devetüyü hamurlu ve hamurunun renginde astarlı ve perdahlıdır. 7,4 cm ağız çapına ve 8,4 cm yüksekliğe sahip bu fincanın tam paraleline Acemhöyük'te rastlanmamıştır. K. Emre tarafından yayınlanan³⁷⁷ bir örneğin keskin karnı, dibi, kulbun bağlanışı ve boyutları itibarıyla Tip 4.1'i anımsatmasına rağmen keskin karnından itibaren ağız kenarına kadar eğimli oluşu ile Tip 4.1'den farklılaşmaktadır. Oysa Tip 4.1 karın keskinliğinden itibaren dik bir biçimde uzanmakta ve basit ağız kenarı ile sonlanmaktadır. Bu tipin yakın benzerleri ile Eski Hitit ve Hitit İmparatorluk Çağı'nda karşılaşılmaktadır.³⁷⁸ Bu dönem örneklerinin gövdelerinin karın keskinliğinden itibaren çok hafif dışa yatık ve

³⁷² Orthmann 1963, taf. 4/32.

³⁷³ Omura 1996, 27/11.

³⁷⁴ Özgüç, T. 1950, 70.

³⁷⁵ Yükseklikleri 8-12 cm arasındadır.

³⁷⁶ Ökse 1999, 57.

³⁷⁷ Emre 1968, 76, Lev. XXXVIII/2.

³⁷⁸ Konyar 2007, 414, res. 5.

ağız kenarının hafif dışa çekilerek daha estetik bir görünüme sahip oldukları görülmektedir.

Boğazköy-Büyükale'de IVb-c³⁷⁹, Aşağı şehir 3c³⁸⁰ ve II³⁸¹, Alaca Höyük IIIa-b'de³⁸² yakın benzerleri görülen bu tipin Asur Ticaret Kolonileri Çağı'ndan itibaren gelişerek bazı değişikliklerle Hitit İmparatorluk Çağı'na kadar kullanılmaya devam ettiği anlaşılmaktadır.

Tip. 4.2.

Basit ağız kenarlı, silindir boyunlu, oval gövdeli fincandır (Lev. 7/3). Boynu ortasından başlayan üçgen kesitli kulbu omuz kısmına bağlanmaktadır. Boynu üzerinde birbirine paralel sekiz yiv bezemesi vardır. Açık gri hamuru, ince elenmiş kum ve mika katkılıdır. İyi pişirilmiş ve çarkta şekillendirilmiş olup içi ve dışı koyu gri astarlanmış ve iyice perdahlanmıştır.

6,4 cm ağız çapına, 12,2 cm yüksekliğe sahip, 1993/M-19'un mezar hediyesi olarak ele geçen bu fincanın tam paraleline rastlanmamıştır.

Tip. 4.3.

Basit ağız kenarlı, silindir boyunlu, yuvarlak gövdeli ve düz dipli fincan/minyatür testidir (Lev. 7/4). Ağız kenarından çıkan yuvarlak kesitli kulbu gövdesine birleşmektedir. Kahvems gri hamuru, taşçık, saman ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmış ve kabaca düzeltilmiştir. Elde şekillendirilmiş ve orta dereceli ateşte pişirilmiştir. Testi formunu anımsatan Tip 4.3 boyutları (ağız çapı, 3,7; yüksekliği 6,8 cm.dir) göz önünde tutularak fincan grubunda değerlendirilmiştir. Hamur ve yüzey özellikleri bakımından farklılaşan bu fincan tipi aynı zamanda mezar buluntuları

³⁷⁹ Fischer 1963, 137, taf. 82/677-76.

³⁸⁰ Neve 1984, 74, 8/41-42.

³⁸¹ Fischer 1963, 137, taf. 82/683-85.

³⁸² Koşay 1951, Lev. LX, res. 1-2; Koşay ve Akok 1966, Lev. 15.

içerisinde elde şekillendirilmiş tek örnektir.³⁸³ Tip 4.3'ün paraleline rastlanmamıştır.

Tip. 4.4.

Mezarlarda ele geçen kap tipleri içerisinde yoğun olarak görülen formlardandır. Tamamına yakını mezarlara ölü hediyesi olarak bırakılmıştır. Kendi içerisinde iki alt tipe ayrılmaktadır. Bu tipin büyük bir bölümünü oluşturan³⁸⁴ dışa çekik ağız kenarlı, keskin karınlı ve sivri dipli ilk grubun (Tip 4.4.1) ağız kenarından yükselen yuvarlak kesitli kulbu gövdesinin üzerine birleşmektedir (Lev. 8/1-2). İkinci grubu oluşturan ve sağlam tek örneği bulunan bu tip (Tip 4.4.2) dışa çekik ağız kenarlı, keskin karınlı olup (Lev. 8/3), kısa düz dibi ile Tip 4.4.1'den farklılaşmaktadır.³⁸⁵ Bu tipin de ağız kenarından yükselen yuvarlak kesitli kulbu, keskin karnının üzerine bağlanmaktadır. Keskin gövdesi ile boynu arasında tek sıra oluk bezeme bulunmaktadır.

Hamurları kiremidi, kiremit kırmızısı, pembe veya devetüyü tonlarında değişmektedir. Tamamına yakını ağız kenarı ve dışta karın keskinliğine kadar kırmızının tonlarında astarlanmıştır. Astarlanan yüzeyleri daima parlak perdahlıdır. Perdahsız kısımlar ise hamurunun renginde bırakılmış ve düzeltilmiştir. Hemen hemen hepsinin hamuruna kum ve mika eklenmiştir. Çark yapımı ve iyi pişirilmiş olmaları hepsi için ortak özelliktir.³⁸⁶ Ağız çapları

³⁸³ T. Özgüç, Karum'da bulunan kapların neredeyse tamamının hızlı çarkta, çok azının da ele elde yapıldığını belirtmektedir. Özgüç, elde ve ağır çarkta yapılan kaplara Karum'un IV. yapı katında bile çok az rastlanmasını, Orta Anadolu'da III. binde elde yapılan kaplarla, hızlı çarkta üretilenler arasındaki geçiş evresinin Karum'un IV. yapı katından daha eski bir zamanda gerçekleşmiş olması ile açıklamakta ve hızlı çarkın Anadolu'ya ithal edilmiş olabileceğini belirtmektedir. Özgüç T. 1950, 61.

³⁸⁴ Acemhöyük kazılarında ele geçen fincanlar içerisinde de en sık karşılaşılan fincan tipi olduğu K. Emre tarafından belirtilmiştir. Emre 1968, 76.

³⁸⁵ Bu tip içerisinde yuvarlak veya halka dipli örnekler görülmemektedir. Ancak aynı form özelliklerine sahip yuvarlak dipli örneklerin önceki yıllarda Acemhöyük kazılarında bol miktarda ele geçtiği bilinmektedir. Ayrıca, Acemhöyük'te bu tipin halka dipli örneklerinin bulunmamasına rağmen, Kültepe'de halka dipli örneklerinde ele geçtiği K. Emre tarafından belirtilmektedir. Emre 1968, 76.

³⁸⁶ Acemhöyük'te T/31 açması, III. yapı katında yapılan kazılarda bu tipin elde yapılmış bir örneğine rastlanmıştır. Emre 1968, 76-77.

6 cm ile 9,5 cm arasında değişmekte olup yükseklikleri ağız çaplarına eşit olabildiği gibi 2 cm.den daha fazla değildir.³⁸⁷

K. Emre tarafından, Eski Tunç Çağı'ndan, Asur Ticaret Kolonileri Çağı'na intikal ettiği ve Eski Hitit Çağı sonuna kadar kullanım gördüğü belirtilen³⁸⁸ bu fincanların paralelllerine Acemhöyük'ün Koloni Çağı yapı katlarında bol miktarda rastlanmıştır.³⁸⁹ 1991 yılı kazılarında höyüğün kuzeybatısında III. yapı katında bulunan fincanlar bu tipin tam paralelleridir.³⁹⁰ Daha önce belirtildiği gibi Kültepe'de sitadelde³⁹¹ ve Karum'da³⁹² bu tipin yuvarlak ve halka dipli örnekleri sıkça görülmektedir. Kültepe dışında, Koloni Çağı'nda, bu tipin paralelllerine, Alişar³⁹³, Boğazköy-Büyükale³⁹⁴, Aşağı şehir³⁹⁵ ve Kaman-Kalehöyük'te³⁹⁶; Eski Hitit Çağı'nda ise Yumuktepe³⁹⁷ ve Gözlükule³⁹⁸ rastlanmıştır.

Sinop-Hıdırlı'da bulunan bir örnek form açısından Tip 4.4.2'nin paralelidir. Ancak kulbunun ağız kenarına değil de omzunun üzerine bağlanması yönünden farklılaşmaktadır.³⁹⁹ Hüseyindede'de bulunan bir fincan küçük düz dipli örneğin benzeridir.⁴⁰⁰ Mellaart'ın, Konya Ovası yüzey araştırmasında, Hantepe'den derlediği fincan bu tipin paralelidir, Evderesi Höyük'te bulduğu fincan ise halka dipli örneğini temsil etmektedir.⁴⁰¹

³⁸⁷ Aynı form özelliklerine sahip ancak daha iri örnekler maşrapa (Tip 3.1; Lev. 7/1) olarak değerlendirilmiştir.

³⁸⁸ Emre 1968, 76.

³⁸⁹ Emre 1968, res. 62-65; Lev. XXXVII/1-4, XXXVIII/1.

³⁹⁰ Öztan 1993, çiz. 4.

³⁹¹ Özgüç, T. 1999, 27, 38, Lev. 81/1, 91/1, şek. D. 1.

³⁹² Adad-sululi evinde bulunan yirmi beşe yakın fincan arasında Tip 4.4.1'in tam paraleli olanlar bulunmaktadır. Özgüç, T. 1950, Lev. L/247.

³⁹³ von der Osten 1937a, Pl. IV/c.775, c.1232.

³⁹⁴ Gunter 1980, fig. 18/2.

³⁹⁵ Fischer 1963, abb. 13/6.

³⁹⁶ Omura 1999, fig. 26/3.

³⁹⁷ Garstang 1953, fig. 146/15, 16.

³⁹⁸ Goldmann 1956, fig. 369/837.

³⁹⁹ Dönmez 2008, 90, pl. 4/4.

⁴⁰⁰ Yıldırım 2000, 56, 60, abb. 10/29.

⁴⁰¹ Mellaart 1958, Pl. III/25, V/56.

Tip. 4.5.

Gaga ağızlı, dar boyunlu, şişkin yuvarlak gövdeli ve kısa düz dipli fincanlardır (Tip 4.), (Lev. 8/4-5). Bu tip içerisinde değerlendirilen iki örnekten birinin yuvarlak kesitli kulbu, ağız kenarından çıkarak gövdesinin üzerine bağlanmaktadır (Lev. 8/5), diğerinin ise boynu dibinden çıkan kulbu ağız kenarı üzerine taşmakta ve gövdesinin üzerine bağlanmaktadır. Pembe veya devetüyü tonlarında hamur rengine sahip iki örnekten ilkinin (Lev. 8/4) yüzeyi bej-mat kırmızı alacalı astarlı ve zayıf perdahlıdır. Diğer (Lev. 8/5) kızıl kahve tonlarında alacalı astarlı ve perdahlıdır.

Form özellikleri itibariyle Batı Anadolu Yortan ve Göller bölgesi Eski Tunç Çağı gaga ağızlı testilerini andıran bu tip gaga ağızlı fincanların⁴⁰² benzerlerine Acemhöyük ve diğer Asur Ticaret Kolonileri Çağı yerleşimlerinde rastlanmamıştır.

III. 1. 5. Testiler

Sıvı depolamak veya dökmek amacıyla kullanılan kaplardır.⁴⁰³ Mezar buluntuları içerisinde yaygın olarak görülen formlardandır (Lev. 9-18). Ağız, gövde ve boyun özellikleri göz önünde tutulan testiler, kendi içerisinde on farklı tipe ayrılır. Bunların her biri kendi içerisinde, ağız, gövde ve dip kısımlarındaki farklılaşmalara bağlı olarak alt tiplere ayrılmıştır.

Tip. 5.1.

Geniş gaga ağzının uçları kesilmiş ve dışta kalınlaştırılmış, kısa boyunlu, şişkin karınlı ve yuvarlak dipli testidir (Lev. 9/1). Ağız kenarından yükselerek şişkin gövdesinin üzerine bağlanan şerit kulbu ve gagasının altına, şişkin gövdesinin üzerine applike edilmiş memecik bezemesi bulunmaktadır. Acemhöyük'te tam paralellerine rastlanmayan Tip 5.1'in gagasının şekli, kulbunun bağlanışı, Batı Anadolu'da başta Troia'da olmak

⁴⁰² Arıbaş Mezarlığı'nın en alt seviyesinde ortalama 1.80 m.de bulunan gaga ağızlı testicikler üçüncü evre mezarları ile ilişkili olmalıdır.

⁴⁰³ Ökse 1999, 63.

üzere Eski Tunç Çağı I'den itibaren görülen soslukları anımsatmaktadır. Kaniş-Karum Ib yapı katında bulunan gaga ağızlı bir testi üzerindeki damga ve boyun altındaki yiv bezeme dışında Tip 5.1'in tam paralelidir ve T. Özgüç'ün belirttiği gibi az görülen testi formlarındandır.⁴⁰⁴ Yine Karum'da I. yapı katında⁴⁰⁵ bulunan bir testi form özelliği ve gövdesinin üzerindeki memecikleri ile Tip 5.1'in tam paralelidir.

Tip. 5.2.

Üç yapraklı yonca ağızlı, kısa boyunlu ve şişkin gövdeli testilerdir (Lev. 9/2-4). Kendi içerisinde sivri dipli (Tip 5.2.1), (Lev. 9/2-3) ve düz dipli (Tip 5.2.2), (Lev. 9/4) olmak üzere iki alt tipe ayrılmıştır. Ağız kenarından yükselen kulbunun karın keskinliğinin üzerine bağlanması bu tip testilerin genel özelliklerinden birisidir. Tip 5.2.1'e giren örneklerden birinin kulbu yuvarlak; diğerinin ve Tip 5.2.2'de tek örneği bulunan testinin kulbu oval kesitlidir. Hamurları devetüyü ve gri tonlarında olup ince kum mika ve az miktarda kireç katkılıdır. Yüzey özelliklerinde ise farklılıklar mevcuttur. Tip 5.2.1 içerisinde değerlendirilen iki örnekten birinin (Lev. 9/2) ağız kenarının içi ve gövdesinin yarısı pembe astarlı ve perdahlıdır. Diğerisi ise (Lev. 9/3), koyu gri ve kahve tonlarında alacalı astarlanmış ve perdahlanmıştır. Tip 5.2.2'deki tek örnek ise (Lev. 9/4) hamurunun renginde bırakılmış ve nemli iken düzeltilmiştir. Ayrıca boynunun tam ortasına yatay kabartma bant bezek yapılmıştır. Boyutları diğer testi formlarına göre daha küçük olan bu tipteki testiler için *testicik* ifadesini kullanmak mümkündür.⁴⁰⁶

Bu grubu oluşturan örneklerin tamamına yakını, mezarlara hediye olarak bırakılmıştır. Paralelllerine Acemhöyük'ün II. yapı katında da sıkça rastlanmıştır. III. yapı katında ele geçen gümüş hazine bu tipe ait bir testinin içinde bulunmuştur.⁴⁰⁷ K. Emre bu tip içerisinde değerlendirdiği testilerin 9,7-11 cm arasında değişen yükseklikte olduklarını ve çoğu sivri dipli olan bu tip

⁴⁰⁴ Özgüç, T. 1959, 49, Lev. XXX/3.

⁴⁰⁵ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 37, Lev. XXIV/113.

⁴⁰⁶ Ökse 1999, 63.

⁴⁰⁷ Öztan 1997, 233, çiz 1.

testiler içerisinde kısa düz dipli olanların da bulunduğunu belirtmektedir.⁴⁰⁸ Söz konusu örneklerin, kulplarının bağlantıları, hamur ve yüzey özellikleri de Tip 5.2 içerisinde yer alan örneklerle benzer özellikler taşımaktadır.

Tip 5.2'yi oluşturan örnekler arasında bezeme görülmemesine karşın yerleşim alanında ele geçen örnekler içerisinde gövde üzerinde yatay ve dikey şekilde boya bezemesi bulunan örnekler görülebilmektedir.⁴⁰⁹

Osmankayası'nda mezar hediyesi olarak bulunan bir örnek halka dipli olmasının dışında hem form hem de kulbunun ağız kenarı üzerinden yükselerek şişkin gövdesinin üzerine bağlanıyor olması bakımından Tip 5.2'nin tam paralelidir.⁴¹⁰ Tip 5.2'yi oluşturan testiler, Alişar'da⁴¹¹ ve Gordion'da⁴¹² ele geçen testiler ile paralel özellikler göstermektedir. Tip 5.2'nin düz dipli grubu oluşturan formun⁴¹³ yakın benzerine Sariket ve Yanarlar mezarlıklarında⁴¹⁴ rastlanmıştır. Sariket örneğinde omuzu üzerinde düğme şeklinde iki kabartma bezeme vardır.⁴¹⁵

Tip. 5.3.

Bu tipi oluşturan tek örnek, dışa çekik ağız kenarının aşağı yukarı ortasından iki yandan bastırılarak oluşturulmuş iki yaprak⁴¹⁶ yonca ağızlı (böbrek ağızlı) gövdeye doğru hafifçe genişleyen boyunlu, yumurta gövdeli ve sivri diplidir (Lev. 10/1). Ağız kenarının kemen altından çıkan yuvarlak kesitli kulbu gövdesini üzerine bağlanmaktadır. Boynun gövde ile birleştiği hat keskinleştirilmiş ve kabartma bir hat oluşturulmuştur. Arıtılmış sıkı, mika ve ince kum katkılı hamuru yeşilimsi bej rengindedir. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmış ve nemli iken düzeltilmiştir. Dışında düzeltme nedeniyle

⁴⁰⁸ Emre 1968, 59-60, res. 13; Lev. XXXII/4.

⁴⁰⁹ Tip 5.2'nin form olarak tam benzeri olmasına rağmen, Tip 5.2'den dört yaprak yonca ağızlı olması sebebiyle ayrılan örnekler de yerleşim alanında ele geçmiştir. Emre 1968, fig. 12.

⁴¹⁰ Bittel vd. 1958, fig. XXI/2.

⁴¹¹ von der Osten 1937a, fig. 181/d. 2957.

⁴¹² Mellink 1956, Pl. 28/C.

⁴¹³ K. Emre bu tipin düz dipli örneklerinin de bulunduğunu belirtmiştir. Emre 1968, 57-58.

⁴¹⁴ Emre 1978, şek. 77.

⁴¹⁵ Seeher 1991, çiz. 11/2.

⁴¹⁶ Öndeki akıtacak işlevi gören kısımdaki diğerinden biraz daha küçüktür.

çark izlerinin görülmemesine karşın yalın bırakılan iç yüzeyinde hızlı çarkın izleri belirgindir. 20 cm.i aşmayan yüksekliği ile değerlendirdiğimiz testiler içerisinde orta boylular grubuna girmektedir. 1996/M-24 no.lu mezarın hediyesi olarak ele geçmiştir.

Tip 5.3'ün paralel bir örneği Kaniş-Karum'da bulunmuştur.⁴¹⁷ Yaygın olmamakla birlikte ağız kısmı bu şekilde iki bölümden oluşan, böbrek ağızlı bardak⁴¹⁸, fincan ve maşrapa tiplerinin Acemhöyük'te, sevilerek kullanıldığı görülmektedir. Böbrek ağızlı bardakların çoğu çift kulpludur ve Acemhöyük III. yapı katında ele geçmiştir.⁴¹⁹ Kaniş-Karumu'nda böbrek ağızlı kapların tek kulplu örneklerine II. yapı katında rastlanmıştır.⁴²⁰

Tip. 5.4.

Mezar buluntuları içerisinde bol miktarda ele geçen kap formlardandır.⁴²¹ Üç yapraklı yonca ağızlı, kısa dar boyunlu, şişkin karınlı ve dibe doğru daralan gövdeli olması bu testi formunun genel özelliğidir (Lev. 10/2-4, Lev. 11-12). Hamurları ince kum ve çoğunlukla mika katkılı olup, büyük bir bölümü devetüyü rengindedir. Sadece iki örnek kiremidi hamur rengine sahiptir. Tamamında görülen bir başka özellik hamurunun renginde bırakılmış veya hamurunun renginde ince astarlanmış olmalarıdır. Ayrıca tamamının astarsız ve perdahsız olduğu, dışının nemli iken düzeltildiği görülmektedir. Düzeltilmiş olmalarına rağmen bazılarının içinde ve dışında hızlı çarkın izleri net olarak izlenmektedir (Lev. 12/1).

Tip 5.4'ü oluşturan örnekler, gövde ve diplerindeki farklılıklardan dolayı kendi içerisinde dört alt tipe ayrılarak incelenmiştir. Birinci grubu oluşturan Tip 5.4.1 üç yapraklı yonca ağızlı, kısa boyunlu, keskin ve şişkin karınlı, basık gövdeli ve sivri diplidir (Lev. 10/2-4). İkinci grup, Tip 5.4.2 üç yapraklı yonca ağızlı kısa boyunlu, keskin karınlı ve sivri diplidir (Lev. 11/1-4). Üçüncü grup,

⁴¹⁷ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953,34, res. 104.

⁴¹⁸ Emre 1968, Lev. XXXVI/1.

⁴¹⁹ Öztan 2001, 122.

⁴²⁰ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, res. 190.

⁴²¹ Öztan 1998, 170.

Tip 5.4.3 üç yapraklı yonca ağızlı, kısa dar boyunlu, yumurta gövdeli ve yuvarlak diplidir (Lev. 12/1). Sonuncu alt tipi oluşturan Tip 5.4.4 ise üç yapraklı yonca ağızlı kısa dar boyunlu, oval gövdeli ve kısa düz diplidir (Lev. 12/2). Tip 5.4'ü oluşturan testilerin tamamının tek bir kulbu bulunmakta ve ağız kenarından çıkarak gövdenin üzerine birleşmektedir. Ancak kulp kesitleri hepsinde aynı değildir, yuvarlak, şerit veya oval olabilmektedir.

Tip 5.4'ün astarsız ve perdahsız olmasına karşın, mezar buluntuları içerisinde nadiren görülen bezemeli kap formlarından olduğu dikkat çekmektedir.⁴²² Tip 5.4.2'de (Lev. 11/1-2) değerlendirdiğimiz iki testi üzerinde şerit bant halinde tek sıra yatay ve onu kesen dikey boya bezemeler yer almaktadır. Yatay ve dikey bezemenin dışında, Tip 5.4.3'ü oluşturan tek örneğin gövdesinin üzerinde birbirine bitişik daireler ve onlara bitişik boyunun üzerinde yatay bant bezeme görülmektedir (Lev. 12/1). Boya renkleri kırmızı ve patlıcan moru tonlarındadır.

Tip 5.4 içerisinde ölü hediyesi veya urne olarak kullanılan özel bir formun olmadığı anlaşılmaktadır. Birbirinin neredeyse aynısı olan iki örnekten biri mezar hediyesi diğeri mezar kabı olarak kullanılmıştır. Yalnız özellikle mezar kabı olarak tercih edilen Tip 5.4'e giren testilerin neredeyse tamamının ağız kısımlarının kırıldığı görülmektedir.⁴²³

Acemhöyük'te bu tipin benzerlerine bol miktarda rastlanmıştır. Kaniş'te⁴²⁴ ve Kaniş-Karumu⁴²⁵ Koloni çağının geç evresinde bu tipin tam paralellerini görmek mümkündür. Alaca Höyük'te⁴²⁶ bulunan bir testi Tip 5.4.1'in benzer örneğidir. Yine Beycesultan IVa-c yapı katlarında ele geçen yonca ağızlı testileri Tip 5.4 ile karşılaştırmak mümkündür.⁴²⁷ Alişar⁴²⁸,

⁴²² Öztan 1998, 175, fig. 3/1.

⁴²³ Bu uygulama için bkz. Bölüm V.

⁴²⁴ Özgüç T. 1999, Lev. 69/2, şek. A/15.

⁴²⁵ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, Lev. XXIV/107, 108.

⁴²⁶ Koşay ve Akok 1966, 22, Lev. 109.

⁴²⁷ Lloyd ve Mellaart 1965, şek. P. 35/9, 19/6.

⁴²⁸ Alişar testisinin biri akıtacağı karşısında diğeri onun hemen yanında iki kulbu bulunmaktadır. von der Osten 1937a, Pl. V/b 1674.

Yassıdağ⁴²⁹, Kültepe'de Karum I. yapı katında⁴³⁰ ve sitadelde geç sarayda⁴³¹ bulunan testiler Tip 5.4.2 ile tam paraleldir. Çavlum Mezarlığı'nda bu tipe giren testiler görülmekle birlikte, halka dipleri ile Acemhöyük-Arıbaşı örneklerinden ayrılmaktadırlar.⁴³²

Tip. 5.5.

Testiler içerisinde nadiren görülen tiplerdendir ve bir örnekle temsil edilmektedir. 1993/M-18'in mezar hediyesi olarak kullanılmış bu testi, dışa çekik oval ağzının, ortasına yakın bir kısmından içe doğru bastırılarak oluşturulmuş iki yapraklı yonca ağızlı, dar uzun boyunlu, keskin karınlı ve kısa düz diplidir (Lev 13/1). Ağız kenarının altından çıkan yuvarlak kesitli kulbu, omuz üzerine bağlanmaktadır. Kiremidî hamuru, taşçık, ince kum ve mikalıdır. Dışı ağız kenarından başlayarak karın keskinliğinin altına kadar hamurunun renginde astarlanmış ve perdahlanmıştır. Bu testi tipi diğer iki yapraklı yonca ağızlı testilerden farklı olarak akıtacak kısmı değil kulba yakın olan kısmı daha dar yapılmıştır.

Acemhöyük'te tam paraleline rastlanmayan bu testinin yakın paraleli Kültepe'de eski sarayda ele geçmiştir. Kültepe örneği dibinin yuvarlak olması dışında form açısından Tip 5.5 ile paraleldir.⁴³³ Yanarlar'da⁴³⁴ bulunan testi ise hem form hem de iki yapraklı yonca ağızlı ve yonca yapraklarında kulba yakın kısmının daha dar yapılmış olması sebebiyle Tip 5.5 ile uyumludur, ancak halka dipli olması bakımından farklılaşmaktadır.

Tip. 5.6.

Dışa çekik geniş ağızları, yandan içe basılarak oluşturulmuş yonca biçimli, boyunlu, keskin karınlı ve dibe doğru daralan gövdeli testilerdir (Lev. 13/2, Lev. 14/1-2). Ağız kenarından veya hemen altından çıkan kulpları omuz

⁴²⁹ Emre 1975, 59, şek. 26a-b.

⁴³⁰ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 37, Lev. XXVI/129.

⁴³¹ Özgüç T. 1999, 13, şek. A.15.

⁴³² Bilgen 2005, Lev. LXXV/5-7, LXXVI/4-9.

⁴³³ Özgüç T. 1999, 28, Lev. 83/4, şek. B. 105.

⁴³⁴ Emre 1978, şek. 48.

üzerine bağlanmaktadır. Az sayıda ele geçen bu tip, kendi içerisinde iki alt tipe ayrılmaktadır. Birinci grup Tip 5.6.1 kısa boyunlu olup, tipin genel özelliklerine sahiptir. İkinci grup ise dar uzun boyunludur (Tip 5.6.2), (Lev. 14/1-2). Sağlam halde ele geçen bir örneğin (Lev. 14/2) halka dipli olduğu görülmektedir. Gerek Acemhöyük'te gerekse diğer yerleşimlerde ele geçen bu tipteki testilerin tamamına yakını halka diplidir.⁴³⁵ Tip 5.6.1'i oluşturan ve sadece dip kısmı eksik testi diğer örnekler dikkate alınarak halka dipli olarak tamamlanmıştır (Lev. 13/2). Bu tipi oluşturan örneklerin tamamına yakını mezarlara ölü hediyesi olarak bırakılmıştır.⁴³⁶ Yerleşim içi mezarlarda az sayıda ele geçen ölü hediyesi arasında Tip 5.6.2'ye giren bir örnek bulunmaktadır.

K. Emre, bu testilerin Kaniş'te, Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın erken zamanında ortaya çıktığını ve geç zamanında azalmasına rağmen Acemhöyük'te Kaniş'ten farklı olarak daha uzun bir süre kullanıldığını hem III. hem de II. yapı katında görüldüğünü belirtmektedir.⁴³⁷ T. Özgüç, Kaniş-Karumu'nda bu tipe giren testilerin ölü hediyesi olarak ele geçenlerinin daha özenle yapılmış, parlak perdahlı olmalarına rağmen evlerde bulunanlarının teknik bakımından daha kaba ve özensiz olduklarını belirtmiştir. Ayrıca, Özgüç'e göre bu testi tipi Suriye örneklerinin taklidi olarak Anadolu şehirlerinde üretilmiştir.⁴³⁸ Tell Açana'da bulunan bir örnek bu tipin güney ile olan ilişkisine destek olmaktadır.⁴³⁹ K. Bittel ise, Boğazköy'de bulunan yonca ağızlı testiler form olarak bir taraftan Kuzey Suriye, bir taraftan da Yortan-Kiklat kültür bölgesinde bulunanlarla ilişki kurulabilecek nitelikte olduklarını belirtmektedir.⁴⁴⁰

⁴³⁵ Öztan 2009, res. 1.

⁴³⁶ Yerleşim içerisinde 2007 yılı kazılarında II. yapı katında ele geçen bir testi Tip 5.6.1'in tam paralelidir ve bu tipin günlük kullanım kapları arasında da yer aldıklarını göstermektedir. Öztan 2009, 331, res. 1.

⁴³⁷ Emre 1968, 59.

⁴³⁸ Özgüç, T. 1959, 60, res. 80, Lev. XXXVIII/3.

⁴³⁹ Woolley 1955, fig. CIX/7a.

⁴⁴⁰ Bittel 1937, 44.

Tip. 5.7.

Sağlam iki örneği ele geçen bu testi tipi *yuvarlak ağızlı testi* olarak adlandırılmaktadır. Tipin genel özelliği, yuvarlak ağızı dışta kalınlaştırılmış, ince-uzun boyunlu, geniş gövdeli olmasıdır (Lev. 15/1-2). Bu tipe giren iki örnekten biri (Lev. 15/1) halka dipli; diğeri küçük düz diplidir (Lev. 15/2). Yuvarlak kesitli kulpları boynu omuza bağlamaktadır. Birinci örneğin geniş gövdesinin üzerinde 2 sıra yiv bulunmaktadır (Lev 15/1). Diğerin gövdesi daha keskindir. Arıtılmış sıkı hamurları devetüyü tonlarında, ince kum ve mika katkılıdır. İlk örneğin dışı kırmızı, diğeri ise pembemsi devetüyü astarlanmış ve parlak perdahlanmıştır. Boyları 24-28 arasında olup genişlikleri 16-19 cm.dir. Bu tipe giren iki örnek II. yapı katına ait yerleşim içi mezarlara hediye olarak bırakılmıştır.⁴⁴¹ Arıbaşı Mezarlığı'nda bu tipte testi ele geçmemiştir.

Kültepe'de Koloni Çağı'nın geç evresinde yuvarlak ağızlı testilerin bol miktarda ele geçtiğine değinen T. Özgüç, bu tip testilerin ilk kez Kaniş-Karumu Ib yapı katında ortaya çıktığını belirtmiştir.⁴⁴² Tepede ise mabetlerde ve resmi depo binasında bulunan iki testi⁴⁴³ Tip 5.7'nin tam paralelidir. T. Özgüç, Kaniş-Karumu mezarlarında ve sitadelde⁴⁴⁴ ele geçen örneklerin kırmızı astarlı ve cam gibi parlak perdahlı olduğunu belirtmektedir.⁴⁴⁵ Ayrıca, Kayseri Müzesi'nde bulunan örnekler bu tipin tam paraleli olup üzerinde signe-royal baskılı olanlarının Acemhöyük II. yapı katına ait yapılardan çıkarılmış olabileceği, K. Emre tarafından belirtilmektedir.⁴⁴⁶ Bunların dışında, Boğazköy⁴⁴⁷ ve Alişar⁴⁴⁸ yerleşim içi mezarlarında bu tipin paralel örneklerine rastlanmıştır. Gordion'da 6 no.lu mezarda bulunan bir örnek Lev. 15/2'de bulunan örneğin tam benzeridir.⁴⁴⁹ Kaman-Kalehöyük'te boyun ve ağız kısmı

⁴⁴¹ Özgüç N. 1968a, Lev. VIII/2; Emre 1968, 63, res. 16, 17.

⁴⁴² Özgüç T. 1999, 49, Lev. 101/2.

⁴⁴³ Özgüç, T. 1993, taf. 17/2; Özgüç, T. 1999, şek. D. 3, E. 10.

⁴⁴⁴ Geç Saray'da ele geçmiştir. Özgüç T. 1999, 13, şek. A. 17.

⁴⁴⁵ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 38.

⁴⁴⁶ Emre 1968, 60.

⁴⁴⁷ Fischer 1963, 126, Lev. LX/431.

⁴⁴⁸ Schmidt 1932, Lev. XIIIb 2528.

⁴⁴⁹ Mellink 1956, Pl. 27/b.

korunmuş testi daha ince cidarlıdır.⁴⁵⁰ Yuvarlak ağızlı testilerin bazı değişikliklere uğrayarak Eski Hitit ve Hitit İmparatorluk devrinde de kullanılmaya devam ettiği görülmektedir. Troia'da mezarlık alanında bulunan yuvarlak ağızlı bir testi düz dipli ve daha kısa boyunlu olması bakımından Tip 5.7 ile farklılaşmaktadır.⁴⁵¹ Yanarlar'da ele geçen yuvarlak ağızlı testi bu tipin sivri dipli örneğidir.⁴⁵² Alaca Höyük'te IIIa yapı katında ele geçen⁴⁵³ bu tipin benzeri, Acemhöyük örneklerinden keskin karnının omuz kısmına yakın olması ve kulbunun ters üçgen kesitli olması bakımından ayrılmaktadır. Benzer durum Ferzant testileri için de geçerlidir.⁴⁵⁴ K. Bittel, Osmankayası geç kremasyon mezarlarında ele geçen bu tipin benzerleri⁴⁵⁵ için Kültepe örneklerinin devamı olduğunu ve Orta Anadolu'da yaygın olarak kullanıldığını belirtmiştir.⁴⁵⁶

Asur ticaret Kolonileri Çağı'nın geç zamanından itibaren görülmeye başlayan yuvarlak ağızlı testilerin Eski Hitit Çağı'nda ağızları genişlemiş, boyunları uzamış, keskin gövdesi omuza doğru çekilmiş, halka dip yerine düz ya da yuvarlak dip⁴⁵⁷ kullanımı yaygın hale gelmiştir. Bu tipteki testilerin bol miktarda ele geçtiği yerlerden birisi Hüseyindede Tepesi'dir.⁴⁵⁸ Eski Hitit Dönemi yuvarlak ağızlı testilerinde dikkati çeken bir başka özellik yaygın olarak krem astarlı olmalarıdır.

Tip. 5.8.

Bu testi tipini karakterize eden özellik *gaga ağızlı* olmasıdır. Mezar buluntuları arasında bu tipe giren testiler kendi içinde üç alt tipe ayrılmaktadır. Birinci grup (Tip 5.8.1) gaga ağızlı, kısa ve geniş boyunlu,

⁴⁵⁰ Omura 1996, 27/8.

⁴⁵¹ Blegen vd. 1953, 293/B 26.

⁴⁵² Emre 1978, şek. 78.

⁴⁵³ Koşay ve Akok 1973, 12, Lev. XXIII.

⁴⁵⁴ Özgüç T. 1986d, res. 30.

⁴⁵⁵ Bittel vd. 1958, taf. XIX, 6-XX.

⁴⁵⁶ Bittel vd. 1958, 27.

⁴⁵⁷ Alaca Höyük'te yuvarlak dipli olanlara sıklıkla rastlanmıştır. Koşay 1951, Lev. XLV/res. 1; XLVIII/res. 2.

⁴⁵⁸ Yıldırım 2000, 56, abb. 10/1-21; Sipahi ve Yıldırım 2002, 259, res. 7; Yıldırım ve Sipahi 2003, res. 5.

keskin karınlı ve yuvarlak diplidir (Lev. 16/1). Oval kesitli üç kulbu bulunan bu testi tipinin kulplarından biri ağız kenarından yükselerek, omuz ile karın arasına birleşmektedir. Diğer iki kulbu ise gövdenin her iki yanında, keskin karnının üzerinden başlayarak omuz ile boyun arasına bağlanmaktadır. Devetüyü hamuru kum ve mika katkılıdır. Gagası, ağız kenarı ve dibe yakın kısmına kadar kırmızı astarlanmış ve perdahlanmıştır. Gövdenin iki yanındaki kulbun arasına, keskin karnının üzerine iki memecik bezek yapılmıştır (Lev. 16/1). Bu tipe giren diğer iki örnek aşağı şehirde II. yapı katına ait bir mezarda (Bölükbaşı mezarı) ele geçmiştir.⁴⁵⁹ Bunlardan daha irice bir gaga ağızlı testi mezarın üzerini örtmek amacıyla kullanılmıştır. Devetüyü hamurlu, şarap kırmızısı astarlı ve parlak perdahlı bu testinin göğsü üzerindeki, iki üçgen düğme arası tek merkezli daire baskılıdır. Bunun üzerinde hamuru renginde bırakılan dikdörtgen alan tek merkezli dairelerden oluşan on altı motifle süslenmiştir. Böbrek kesitli birbirine bakan iki kulbundan biri korunmuştur.⁴⁶⁰ İkinci grup (Tip 5.8.2), öne kıvrık gaga ağızlı, ince boyunlu, yuvarlak omuzlu, hafif keskin karınlı ve halka diplidir (Lev. 17/1). Yuvarlak kesitli kulbu ağız kenarından çıkarak keskin karnının üstüne bağlanmaktadır. Tip 5.8.2'ye giren tek örnek Bölükbaşı mezarında ele geçmiştir.⁴⁶¹ Üçüncü grubu (Tip 5.8.3) oluşturan örnek, Arıbaş Mezarlığı'nda 1995/M-21 no.lu mezarın hemen yanında ele geçmiştir. Boyun ve ağız kısmı eksik olan bu testi yuvarlak omuzlu, keskin karnından disk biçimli kaidesine doğru iç bükey biçimde daralan gövdelidir (Tip 17/3). Omzunun üzerine bağlanan kulbunun çok az bir kısmı korunmuştur. Devetüyü hamuru ince kum ve mika katkılı, dışı şarap kırmızısı astarlı ve parlak perdahlıdır. Tip 5.8.3 içerisinde değerlendirdiğimiz tek örneği diğer yerleşimlerde ele geçen örnekleri dikkate alarak uzun boyunlu gaga ağızlı olarak tamamlamak mümkündür.

Acemhöyük saraylarında ve diğer anıtsal yapılarda Tip 5.8'in paralel örneklerine bolca rastlanmıştır. Acemhöyük'ün kuzeybatısında yer alan mutfaklarda Tip 5.8.1'in paralellerine bol miktarda rastlanıyor olması günlük

⁴⁵⁹ Özgüç, N. 1968a, 7-8.

⁴⁶⁰ Emre 1968, 57, Lev. XXX/2.

⁴⁶¹ Emre 1968, 57.

hayatta kullanılan sıvı veya yağ gibi akışkan maddeleri depolamak amacıyla kullanıldıklarını göstermektedir.⁴⁶² Bölükbaşı mezarında bulunan gerek bezemesiz gerekse de iri bezemeli gaga ağızlı testilerin benzerlerine Kaniş-Karumu Ib yapı katında sıkça rastlandığı K. Emre tarafından belirtilmiştir.⁴⁶³ Boğazköy Vc'den⁴⁶⁴ itibaren gelişen Tip 5.8.1'in benzerlerine Kültepe'de sitadelde⁴⁶⁵ ve Karum'da Koloni Çağı'nın geç evresinde⁴⁶⁶ sıkça rastlanmıştır. Kaniş-Karumu'nda ele geçen üç kulplu gaga ağızlı testilerin bazılarının Tip 5.8.1'in form açısından benzer örnekleri olmalarına rağmen gövdenin her iki yanında bulunan kulplarının dikey değil de yatay biçimde gövdeye bağlandığı görülmektedir.⁴⁶⁷ Ancak sitadelde güney teras sarayında bulunan iki örnek⁴⁶⁸ hem form hem de kulplarının bağlanışı yönünden Tip 5.8.1'in tam benzeridir. Alişar'da bulunan bir testi ise hem form hem de kulpların bağlanışı yönünden bu tip ile uyumlu olmasına rağmen düz dipli olması bakımından bu tip ile farklılaşmaktadır.⁴⁶⁹ Alaca Höyük⁴⁷⁰, İkiztepe⁴⁷¹, Kaman-Kalehöyük⁴⁷² ve Beycesultan'da⁴⁷³ da Tip 5.8.1'in paralelleri görülmektedir. Alaca Höyük'te bulunan gaga ağızlı testiler⁴⁷⁴ bu tipin Eski Hitit Çağı'nda da kullanıldığını göstermektedir. Ilica Mezarlığı'nda ele geçen örnekler gaga ağızlı testilerinde urne olarak kullanıldığını göstermektedir.⁴⁷⁵ Seyitömer'de II. bin tabakasında bulunan gagası ve kulbu korunan bir testi parçası 5.8.1'in paralelidir.⁴⁷⁶ Yerel farklılıkları bulunan bu tip testilerin M.Ö. II. binin ilk çeyreğinde yaygın olarak kullanım gördüğü anlaşılmaktadır.

⁴⁶² Öztan 1993, 282, çiz. 3; Öztan 1994, 248; Öztan 1995, 190.

⁴⁶³ Emre 1968, 57.

⁴⁶⁴ Orthmann 1984, abb./58-62.

⁴⁶⁵ Özgüç T. 1999, 38, Lev. 92/1-2.

⁴⁶⁶ Özgüç T. 1959, Lev. XXVII/2.

⁴⁶⁷ Özgüç, T. 1950, 62, Lev. XXXVI/149a-b; Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 34, Lev. XXIII/96.

⁴⁶⁸ Özgüç T. 1999, 38, şek. C. 5.

⁴⁶⁹ Schmidt 1932, fig. 135/b. 2738.

⁴⁷⁰ Çınaroğlu ve Çelik 2010, res. 57.

⁴⁷¹ Alkim vd. 1988, 28, Lev. V/3-4.

⁴⁷² Omura 1999, şek. 27/2.

⁴⁷³ Lloyd ve Mellaart 1965, fig. P. 6/13-16.

⁴⁷⁴ Koşay ve Akok 1973, Lev. XIX ve LXXVIII, Al. P1.

⁴⁷⁵ Orthmann 1963, taf. 12/45, 46, 13/74-76, 95, 14/102, 106, 113, 117.

⁴⁷⁶ Bilgen 2008, 324, res. 11.

İkinci grubu oluşturan, Tip 5.8.2'nin paralel örnekleri Kaniş-Karumu II⁴⁷⁷ ve Ib yapı katlarına ait mezarlara ölü hediyesi olarak bırakılmıştır.⁴⁷⁸ Ferzant'ta ve Kazankaya'da bulunan gaga ağızlı testiler de Tip 5.8.2'nin yakın benzerleridir.⁴⁷⁹ Ancak, Ferzant'ta ve Kaniş-Karumu'nda bulunan testilerin gagalarının daha uzun ve uç kısımlarının daha farklı olması yerel farklılıklar ile açıklanabilir. Batı Anadolu'da Düver-Yaraşlı bölgesinde de bu tipin yakın benzeri olan örnekler bulunmuştur.⁴⁸⁰ Sonuncu grup olan Tip 5.8.3'ün erken örneklerini de Kültepe'den Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın geç zamanına ait yapı katlarından bilmekteyiz.⁴⁸¹ Kültepe dışında, Boğazköy-Aşağı Şehir 4'te⁴⁸², Osmankayası erken kremasyon mezarında⁴⁸³ ve Alişar'da⁴⁸⁴ bu tip testilerin paralellerine rastlanmıştır.

Eski Hitit ve Hitit İmparatorluk Çağı yerleşimlerinde ve mezarlarında da bu tipin paralel örnekleri görülmektedir. Koloni Çağı'nın geç evresinde ortaya çıkan bu tip gaga ağızlı testilerin gövdesinin Eski Hitit Çağı'nda abartılı biçimde iç bükeyleştiği görülmektedir. T. Özgüç bu tipteki testilerin kullanımı zor ancak zarif yapılarının günlük kullanımdan çok dini anlamı olan uygulamalar için veya Ferzant'ta olduğu gibi mezarlara bırakılmak üzere üretildiğini belirtmektedir. Tip 5.8.3'ün benzerlerini İnandıktepe⁴⁸⁵, Maşat Höyük⁴⁸⁶ ve Alaca Höyük⁴⁸⁷ gibi Hitit Çağı'na tarihlenen yerleşimlerde ve mezarlarda görmek mümkündür.⁴⁸⁸ Hitit Çağı'nda sevilerek kullanıldığı görülen Tip 5.8'e giren gaga ağızlı testilerin tasvirli sanat eserlerinde de karşımıza çıkmaktadır. Asur Ticaret Kolonileri Çağı'na ait birçok mühür ve mühür baskısında⁴⁸⁹, Tyskiewicz grubu mühürlerinde⁴⁹⁰, Schimmel⁴⁹¹ ve

⁴⁷⁷ Özgüç, T. 1950, 63, Lev. XXXVII/153.

⁴⁷⁸ Özgüç T. 1959, 49, Lev. XXIX/1.

⁴⁷⁹ Özgüç, T. 1986d, res. 16.

⁴⁸⁰ Akyurt 1998, şek. f-h.

⁴⁸¹ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 35, Lev. XXIII/95, 97.

⁴⁸² Fischer 1963, 36, 119, taf. 25/273.

⁴⁸³ Fischer 1963, 36, 119, taf. 26/301.

⁴⁸⁴ von der Osten 1937a, fig. 225, 227. (Paralel örneklerin çoğu gaga kısmına ait parçalardır.)

⁴⁸⁵ Özgüç, T. 1988, Lev. 23/1-3.

⁴⁸⁶ Özgüç, T. 1978, Lev. 66/3.

⁴⁸⁷ Koşay ve Akok 1966, 26, Lev. 13/109.

⁴⁸⁸ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 35.

⁴⁸⁹ Özgüç, N. 1965, 14, res. 4.

Boston⁴⁹² ritonlarında, İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki bir mühür baskısında⁴⁹³ ve İnandıktepe⁴⁹⁴ vazosunda gaga ağızlı testiler libasyon için kullanılırken tasvir edilmiştir.

Tip. 5.9.

Tek örneği bulunan bu testi tipi dar boyunlu, oval gövdeli, karın kısmı hafif keskin, halka diplidir (Lev. 18/1). Oval kesitli kulbu omuz üzerine birleştirilmiştir. Devetüyü hamuruna kum ve mika eklenmiştir. İnce krem astarlı dış yüzeyi yer yer kırmızımsı tonlarda alacalanmış ve perdahlanmıştır. Ağzının tamamı boynunun da büyük bir bölümü ele geçmemiştir. Korunan kısmından yüksekliğinin 30 cm.in üzerinde olduğu anlaşılmaktadır.

Arıbaş Mezarlığı, 1995/M-21 no.lu mezara ölü hediyesi olarak bırakılmış bu tipin tam paraleline Acemhöyük'te rastlanmamıştır. Demircihöyük-Sarıket Mezarlığı'nda boyun ve ağız kısmı eksik halde bulunan testi bu formu anımsatmaktadır.⁴⁹⁵ Kaniş-Karum'da lb yapı atkında kulbu omuzu üzerine birleştirilmiş Tip 5.9'u andıran tek kulplu testiler bulunmaktadır. Kulpların bu şekilde bağlantısı Karum'da lb yapı katı için belirgin özelliklerdendir.⁴⁹⁶

Tip. 5.10.

Tek örneği bulunan tiplerdendir. Dar boyunlu, torba gövdeli ve küçük düz kaidelidir (Lev. 18/2). Karın keskinliği üzerine bağlanan oval kesitli kulbu kırıktır. Devetüyü renkli hamuruna ince kum ve az miktarda kireç ilave edilmiştir. Dışı hamurunun renginde astarlanmış ve perdahlanmıştır. Arıbaş Mezarlığı 1996/M-47 no.lu mezara ölü hediyesi olarak bırakılmıştır. Tip 5.10'u oluşturan testinin benzer örneğine rastlanmamıştır.

⁴⁹⁰ Alexander 1973-76.

⁴⁹¹ Muscarella 1974, 123.

⁴⁹² Güterbock ve Kendall 1995, 45 vd.

⁴⁹³ Uzunoğlu 1978, şek. 2.

⁴⁹⁴ Özgüç, T. 1988, res. 64 (33 numaralı figürün elinde).

⁴⁹⁵ Seeher 2000, abb. 69/G 603 b.

⁴⁹⁶ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 39, res. 123, 125.

III. 1. 6. İbrikler

Sıvı tüketmek veya depolamak amacıyla kullanılan ve bir akıtacağı bulunan testi türünden kaplardır.⁴⁹⁷

Tip. 6.1.

İki örneği bulunan Tip 6.1'i oluşturan ibriklerden biri (Lev. 19/1) Arıbaş Mezarlığı'nda⁴⁹⁸ 1996/M-36 no.lu mezara, diğeri de (Lev. 19/2) Aşağı Şehir'de Bölükbaşı mezarına ölü hediyesi olarak bırakılmıştır.⁴⁹⁹ Tip 6.1 gövde ve ağız kenarındaki bazı farklılıklardan dolayı iki alt tipe ayrılarak incelenmiştir. Birinci alt tipi oluşturan (Tip 6.1.1) ibrik, yuvarlak ağızlı, çok hafif dışa çekik ağız kenarlı, keskin omuzlu, keskin karınlı ve düz kaidelidir. İkinci alt tipi (Tip 6.1.2) oluşturan ibrik ise yuvarlak ağızlı, yuvarlak omuzlu ve keskin karnından disk biçimli kaidesine doğru iç bükey biçimde daralan gövdelidir. Her ikisinin de devetüyü hamuruna ince kum ve mika eklenmiştir. Ağız kenarlarının içi ve dış yüzeylerinin tamamı şarap kırmızı astarlanmış ve cam gibi parlak perdahlanmıştır.

Her iki ibrikte dikkat çekici ortak noktalardan biri gövdenin hemen üzerine birleştirilmiş bir kulp ve kulbun karşısında değil de yan tarafında ince uzun bir akıtacağın bulunmasıdır. Akıtacak dike yakın bir açı ile keskin gövdenin hemen üzerine bağlanmıştır. Acemhöyük örnekleri ve çağdaşı yerleşimlerde ele geçen ibriklerin sadece sağ elle kullanılabilecek şekilde ve ibriğin pozisyonu nedeniyle ağızına kadar sıvı ile doldurulabilecek şekilde yapıldıkları dikkati çekmektedir.⁵⁰⁰ Acemhöyük mezarlarında bulunan bu ibriklere ek olarak Acemhöyük'ten çıkarıldığı düşünülen, Kayseri⁵⁰¹ ve Niğde⁵⁰² müzelerinde korunan örnekler düşünüldüğünde Acemhöyük'te bu tip kapların yaygın kullanım gördüğünü söylemek mümkündür. Özellikle Kaniş-

⁴⁹⁷ Ökse 1999, 64.

⁴⁹⁸ Öztan 1998, fig. 1/3.

⁴⁹⁹ Emre 1968, 61, Lev. XXXIV/4.

⁵⁰⁰ Ilica'da bulunan bu tipin benzeri bir ibriğin akıtacağının her iki tarafında kulbu bulunmaktadır. Orthmann 1967, taf. 5/137.

⁵⁰¹ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, Lev. XXXVII/254-255.

⁵⁰² Bossert 1942, şek. 642.

Karumu Ib yapı katı mezarlarında bulunan bu tipteki ibrikler Acemhöyük örneklerinin tam paralelidir.⁵⁰³ Yanarlar'da bu tip ibriklerin paralelleri ile beraber farklı tiplerde ibriklere bol miktarda rastlanmıştır.⁵⁰⁴ Boğazköy⁵⁰⁵, Alişar⁵⁰⁶, Alaca Höyük⁵⁰⁷ ve Beycesultan'da⁵⁰⁸ Acemhöyük örneklerinden küçük farklılıkları bulunan ibrikleri görmek mümkündür.

İkinci grubu oluşturan ibriğin, Eski Hitit Dönemi örnekleri ile daha ille uyumlu olduğunu görmekteyiz. Özellikle keskin gövdenin disk biçimli kaideye doğru iç bükey biçimde daralarak devam etmesi özelliği Tip 5.8'deki gaga ağızlı testilerde olduğu gibi bu tipteki ibrikler içinde Eski Hitit Çağı'nda ve sonrasında görülen karakteristik bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültepe⁵⁰⁹, Alişar⁵¹⁰ ve Kazankaya Mezarlığı'nda⁵¹¹ bu tip ibriklerin kapaklı örnekleri de bulunmaktadır.

Orta Anadolu dışında Kusura C evresinde⁵¹², Bolvadin yakınlarındaki Dura'da⁵¹³ akıtacağı yandan olan ibriklere rastlanmıştır. Kütahya Müzesi'nde bulunan ve Emirdağ kökenli olduğu bilinen akıtacağı yandan ancak form açısından farklı iki ibrik ve Ağızören Mezarlığı'nda⁵¹⁴ bulunan ibrik, akıtacağı yandan olan ibriklerin bu bölgede ki yaygın kullanımını göstermektedir. Dede Mezarı⁵¹⁵, Demircihüyük-Sarıket⁵¹⁶ ve Çavlum Mezarlığı'nda⁵¹⁷ bulunan ibrikler Ağızören ibriğinin eşidir.

K. Emre, Afyon çevresindeki yerleşimlerden ve mezarlıklardan emziği yanda olan ibriklerin bolca geldiğini ve bu bölgede bu tip ibriklerin Orta

⁵⁰³ Özgüç T. 1959, 50, res. 58, Lev. XXX/2.

⁵⁰⁴ Emre 1978, şek. 91-97.

⁵⁰⁵ Fischer 1963.

⁵⁰⁶ von der Osten 1937a, fig. 191.

⁵⁰⁷ Koşay ve Akok 1966, Lev. 13/h 94.

⁵⁰⁸ Lloyd ve Mellaart 1965, 111, fig. P 20/11.

⁵⁰⁹ Kulakoğlu ve Topçu 2011, 186, res. 30.

⁵¹⁰ von der Osten 1937a, Pl. VI/c 2753.

⁵¹¹ Özgüç, T. 1978, 82, şek. 70.

⁵¹² Lamb 1937, Lev. VIII/7.

⁵¹³ Özgüç T. 1974, Lev. 18/1-2.

⁵¹⁴ Türktüzün 2002, res. 12.

⁵¹⁵ Üyümez vd. 2008, çiz. 17.

⁵¹⁶ Seeher 2000, abb. 69/G 600-b.

⁵¹⁷ Bilgen 2005, Lev. LXXII/1-6.

Anadolu'ya göre daha yaygın olduğunu ve buradan Kültepe ve Alişar'a doğru yayıldığını belirtmektedir.⁵¹⁸ M. Akyurt'un çoğu mezarlarda bulunan ibriklerin ölü gömme törenlerinde kullanılan özel kaplar olduğu düşüncesi son yıllarda bulunan örneklerle teyit edilmektedir.⁵¹⁹

III. 1. 7. Çaydanlıklar

Gövdesi üzerinde akıtacağı bulunan kapalı kaplar günümüz çaydanlıklarını andırdığı için bu isimle anılmaktadır. Bazı yayınlarda çaydanlık yerine emzikli kap ismi de kullanılmaktadır.⁵²⁰

Tip. 7.1

Arıbaş Mezarlığı'nda bu tipe giren bir sağlam, iki de akıtacak kısmı korunmuş, toplam üç örnek ele geçmiştir. Sağlam örneği bu tipi karakterize etmektedir (Lev. 19/5). Basit ağız kenarlı, boyunsuz, keskin karınlı ve yuvarlak diplidir. Ağız kenarının hemen altından başlayan kulbu keskin karnının üzerine bağlanmaktadır. Devetüyü hamurlu, ağız kenarının içi ve dışta keskin karnının altına kadar kırmızı astarlı, geri kalan kısımları hamurunun renginde bırakılmıştır. Astarlı yüzeyi iyice perdahlanmıştır. Parça halinde ele geçen diğer iki adet çaydanlık akıtacağı da (Lev. 19/3-4) kırmızı astarlı ve perdahlıdır. Sağlam ele geçen örneğin boyu 13,6 cm.dir. Lev. 19/3'te gösterilen akıtacak da aşağı yukarı 15 cm.e yakın yükseklikteki bir çaydanlığa ait olmalıdır. Lev. 19/4'teki örneğin ise daha iri olmasından dolayı gövdesi daha iri olan bir çaydanlığa applike edilmiş olması muhtemeldir. Acemhöyük'te günlük yaşam kapları arasında yaygın olarak kullanıldığı görülen çaydanlıkların çok küçük boyutlu olanlarından daha irice olanlarına kadar çeşitli ebatlarda olanları ele geçmiştir.⁵²¹ Astarsız örneklerinin yanında kulpsuz örnekleri de bulunmaktadır. Acemhöyük'te sıklıkla kullanılan çaydanlıklar Orta Anadolu'da Eski Tunç Çağı III'ten itibaren yaygın bir şekilde

⁵¹⁸ Emre 1978, 45-46.

⁵¹⁹ Akyurt 1998, 143.

⁵²⁰ Ökse 1999, 65.

⁵²¹ Emre 1968, 73-75.

karşımıza çıkmaktadır.⁵²² Daha çok koyu renkte astarlı ve perdahlı olan erken örneklerine, Polatlı⁵²³, Karaoğlan⁵²⁴ ve Etiyokuşu'nda⁵²⁵ rastlanmıştır. Kaniş-Karum IV-III. yapı katlarında da yaygın olarak görülen kaplardandır.⁵²⁶

1991 yılı kazılarında III. yapı katında sağlam halde bulunan on çaydanlık⁵²⁷ ve 2003 yılı Acemhöyük kazılarında Hizmet Binasının 19 no.lu odası içerisinde bulunan elliye yakın çaydanlık akıtacağı bu tipin Acemhöyük'te yaygın olarak kullanıldığını göstermektedir.⁵²⁸ K. Emre, Acemhöyük seramiği üzerine yaptığı çalışmasında çaydanlıkların⁵²⁹ irice ve düz dipli olanlarının Kaniş-Karumu IV-III. yapı katlarında görülmesine rağmen II-Ib yapı katlarında nadiren bulunduğunu ancak; höyükte Karum'dan farklı olarak iri çaydanlıkların uzun süre kullanıldığını Acemhöyük'ün de bu duruma uyduğunu belirtmiştir. Emre, bu çalışmasında yayınladığı daha küçük ve yuvarlak dipli, Tip 7.1'in paraleli olan bir örneğin Kaniş-Karumu II. yapı katında bulunan iki örnekle uyumlu olduğunu belirtmiştir.⁵³⁰ Karum'da bulunan çaydanlıkların akıtacaklarının⁵³¹ Acemhöyük örneklerine göre genellikle kabın ağız kenarını aştığı ve uçlarının genellikle dışa doğru⁵³² çekilerek uzatılmış olduğu dikkati çekmektedir.⁵³³ İkiztepe'de⁵³⁴ Er Hitit kültür katında ve Yumuktepe'de⁵³⁵ akıtacağının ucu dışa çekilmiş örnekler fazlaca ele geçmiştir. Bu durum da yerel farklılıklardan kaynaklanıyor olmalıdır.

⁵²² Koşay ve Akok 1966, 83.

⁵²³ Lloyd ve Gökçe 1951, fig. 12.

⁵²⁴ Arık 1939, 27.

⁵²⁵ Orthmann 1963, taf. 32/6.42.

⁵²⁶ Emre 1989, Pl. 23/5-8.

⁵²⁷ Öztan 1993, çiz. 5-6.

⁵²⁸ Öztan 2005, 95.

⁵²⁹ Emre çalışmasında çaydanlıkları "İri çaydanlıklar ve Sepet Kulplu Çaydanlıklar" olarak ikiye ayırmıştır. Emre 1968.

⁵³⁰ Emre 1968, 74.

⁵³¹ T. Özgüç, Karum'da bulunan çaydanlıkların bazılarının özellikle delinmiş olduğunu bu nedenle günlük işlerde kullanıma uygun olmadığını ancak ölü hediyeleri arasında çaydanlığın ele geçmediğini belirtmektedir. Özgüç, T. 1950, 65.

⁵³² Lev. 19/4 bu tip akıtacaklarla uyumludur.

⁵³³ Özgüç, T. 1950, Lev. XLII/177-184.

⁵³⁴ Alkım vd. 1988, 27-28, Lev. IV/10-17.

⁵³⁵ Garstang 1953, fig. 146/17, 18.

Kültepe dışında Yassıdağ⁵³⁶, Alaca Höyük⁵³⁷, Maşat Höyük⁵³⁸, Ferzant⁵³⁹, Dündartepe⁵⁴⁰ ve Boğazköy'de⁵⁴¹ bu tipin benzer örneklerine rastlanmıştır.

Eski Hitit ve Hitit İmparatorluk çağında da bu tipin bazı değişikliklere uğrayarak yaygın olarak kullanılmaya devam ettiğini Boğazköy-Büyükale IVb ve Aşağı şehir 3c'de⁵⁴² bulunan fazla sayıdaki örnekten görmekteyiz. N. Özgüç, Kültepe'de yerli üslup mühür ve mühür baskılarında bu tip kapların sıklıkla tasvir edildiği belirtmiştir.⁵⁴³

III. 1. 8. Çömlekler

Genel olarak gövde genişlikleri ile gövde yükseklikleri yaklaşık olarak birbirine eşit; ağız çapı gövde çapının yarısına yakın olan boyunsuz ya da boyunlu kaplar arkeolojik yayınlarda çömlek olarak tanımlanmaktadır.⁵⁴⁴ Mezar buluntuları içerisinde çanaklardan sonra en büyük grubu çömlekler oluşturmaktadır. Sekiz ana tipe ve bunların bazıları da kendi içerisinde alt tiplere ayrılarak incelenmiştir.

Tip. 8.1.

Tip 8.1 altında değerlendirilen örneklerin tamamı, boyunsuz formlardan oluşmaktadır (Lev. 20). Bu tipe giren çömlekler, basit ağız kenarından itibaren genişlemeye başlayan oval gövdeleri ile karakterize olmaktadır. Tip 8.1 ağız kenarı ve kulp özellikleri dikkate alınarak iki alt tipe ayrılmıştır. Birinci alt tip Tip 8.1.1, basit ağız kenarından itibaren gövdeye doğru genişleyen gövdeli çömleklerdir (Lev. 20/1-2). Tip 8.1.1'i oluşturan örnekler tek kulplu veya kulpsuz olabilmektedir. Sağlam halde ele geçen bir örnek dikey tek kulplu ve düz diplidir (Lev. 20/2). İkinci alt tip Tip 8.1.2 basit ağız kenarı içe kesik ve oval gövdeli çömleklerdir (Lev. 20/3-4).

⁵³⁶ Emre 1975, 58, şek. 22.

⁵³⁷ Koşay 1951, LVIII/res. 5.

⁵³⁸ Özgüç T. 1982, 34.

⁵³⁹ Özgüç T. 1986d, 389.

⁵⁴⁰ Özgüç T. vd. 1941, 379.

⁵⁴¹ Orthmann 1963, 18, 31.

⁵⁴² Neve 1984, 70, abb. 5/25-27.

⁵⁴³ Özgüç, N. 1965, 15, Lev. X/29, XIII/38.

⁵⁴⁴ Ökse 1999.

Bu gruptaki örneklerin ağız çapları 14-20 cm arasındadır. Gövde yükseklikleri ağız çapından ortalama birkaç cm fazladır. Hamurları açık gri, devetüyü veya kahverenginin tonlarındadır. Büyük bir kısmı hamurunun renginde, az bir kısmı da kırmızı ya da kahverenginin tonlarında astarlanmıştır. Dikkat çeken bir başka özellik de ıslakken sıvazlanmış veya zayıf biçimde perdahlanmış olmalarıdır. Çoğunun yüzeyinde pişirmede kullanılmalarından dolayı islenmeler-alacalanmalar görülmektedir. Tamamı Arıbaş Mezarlığı'nda ele geçmiştir. 1993 yılı kazılarında açmanın batısında ele geçen sağlam örnek hariç, profil parçalarının çoğu mezarların hemen yanında bulunmuştur.

Acemhöyük III. yapı katında bulunan tek kulplu bir çömlek bu tipin yuvarlak dipli örneğini temsil etmektedir.⁵⁴⁵ Boğazköy-Büyükale IVd ve Kuzeybatı yamacı 8a'da tek kulplu çömleklerin küçük düz dipli ve dışa kalınlaştırılmış ağızlı örneklerine bol miktarda rastlanmıştır.⁵⁴⁶ Kazankaya Mezarlığı'nda bulunan çömlek⁵⁴⁷ ikinci grubun dikey kulplu örneğini temsil etmektedir.

Tip. 8.2.

Bu grup boyunsuz ve küresel gövdeli olması ile belirgindir (Lev. 21-22/1-2). Basit ağız kenarlı (Tip 8.1.2) ve ağız kenarı içte kalınlaştırılmış (Tip 8.2.2) olmak üzere iki alt tipe ayrılarak değerlendirilmiştir. Tip 8.2.1 ile Tip 8.2.2'yi birbirinden ayırırken ağız kenarındaki farklılaşmaların yanı sıra boyutları ve kulp özellikleri göz önünde tutulmuştur. Birinci grubu oluşturan Tip 8.1.2 (Lev. 21/1-4) içerisinde sağlam ele geçen bir örnek yatay çift kulplu ve düz diplidir. Bu grubun diğer örneklerinin tamamı profil parçalarından oluşmaktadır. İkinci alt grubu oluşturan örnekler (Lev. 21/5-7; Lev. 22/1-2) ise ağız çapları 20 cm.in üzerinde iri formlardır ve sağlam örnekleri dikey çift kulpludur. Her iki grubun kulplu örneklerinin kulp kesitleri yuvarlaktır. İkinci grupta ele geçen sağlam bir örnek (Lev. 22/2) sivri diplidir.

⁵⁴⁵ Öztan 1993, 283, çiz. 9/4.

⁵⁴⁶ Gunter 1980, fig. 22b/10.

⁵⁴⁷ Özgüç, T. 1978, 80, şek. 63.

Tip 8.2'yi oluşturan örneklerin hamurları devetüyü, gri ve kahverengi tonlarındadır. Katkı olarak genellikle kum, kireç ve taşçık tercih edilmiştir. Astarları için ortak bir durumdan bahsetmek zordur. Hamurunun renginde bırakılabildikleri gibi, hamurundan farklı renkte kahve, gri, krem ve kırmızının tonlarında astarlanmış olanları da vardır. Perdahlı veya perdahsız örnekleri bulunmaktadır. Tip 8.1'de olduğu gibi bu grubun örneklerinin çoğunda islenmeler ve alacalanmalar görülmektedir.

Form açısından *tencere* olarak da değerlendirilen⁵⁴⁸ bu form Neolitik Dönem'den itibaren hemen her dönemde karşımıza çıkmaktadır. Acemhöyük'te yerleşim alanında çok sayıda örneğine rastlanmıştır. Hizmet Binası 19 ve 23. odalarında, bulunan çömlekler bu tipin paralelleridir.⁵⁴⁹ III. yapı katında bulunan bir başka çift kulplu çömlek bu tipin halka dipli örneğidir.⁵⁵⁰ Bunun dışında Osmankayası eski gömü seviyesinde⁵⁵¹ Büyükkale IVd⁵⁵² ve İnandıktepe IV'te⁵⁵³ bulunan tencereler ikinci grubun tam benzeridir. Boğazköy-Aşağı Şehir'de bulunan iki örneğin kupları ağız kısmına daha yakındır.⁵⁵⁴ Kaman-Kalehöyük'te ele geçen bu tipin benzerlerinin ağızları içe ve dışa kalınlaştırmıştır.⁵⁵⁵ İmikuşağı 10. yapı katında bu tipte çömleklere sıkça rastlanmıştır.⁵⁵⁶ Demircihüyük-Sarıket Mezarlığı'nda bulunan tencere dışa kalınlaştırılmış ağızlıdır.⁵⁵⁷

Tencere formu bu kapların M.Ö. II. binin ilk yarısında *mangalı kendinden olan*⁵⁵⁸ örnekleri de bulunmaktadır. Çömleğin kulplarının altından itibaren kabın 2/3'ü saracak şekilde bir ocak eklenmiştir. Söz konusu kapların ikili olanları da bulunmaktadır. Bu kaplar da mutfak kaplarıdır ve kap kısımları

⁵⁴⁸ Emre 1968, 92.

⁵⁴⁹ Öztan 2005, res. 11; Öztan 2009, 334, res. 4.

⁵⁵⁰ Öztan 1993, çiz. 6/5.

⁵⁵¹ Bittel vd. 1958, abb. 7/7; taf. 16/3.

⁵⁵² Gunter 1980, fig. 22b/6.

⁵⁵³ Özgüç, T. 1988, 13, Lev. 30/3-4.

⁵⁵⁴ Fischer 1963, taf. 56/529, 504.

⁵⁵⁵ Omura 1996, 27/9; Omura 2002, fig. 43.

⁵⁵⁶ Konyar 2007, 407, res. 2/8.

⁵⁵⁷ Seeher 2000, abb. 71/4.

⁵⁵⁸ T. Özgüç tarafından bu isim kullanılmıştır. Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 53.

Tip 8.2'in eşidir. Kaniş-Karum⁵⁵⁹, Beycesultan⁵⁶⁰ ve Alaca Höyük'te⁵⁶¹ bu tip kapların en güzel örnekleri ele geçmiştir. İnandık Vazosu'nda birinci frizde figürün önünde duran çömlekler bu tipin tasvir edilmiş örnekleridir.⁵⁶²

Tip. 8.3.

Tip 8.3, ağız kenarının hemen altından itibaren genişleyerek küresel bir gövde formu oluşturmaktadır (Lev. 22/3-5). Bu tipin belirleyici özelliklerinden biri, kabın ağız kenarının dışa çekik ve dışa kalınlaştırılmış olmasıdır. Diğer bir belirleyici özelliği de ince cidarlı ve küçük boy çömlekler sınıfına girmesidir. Tip 8.3 çömleklerinin ağız kenarının hemen altında kabı çevreleyen bir yiv oluşturulmuştur. Sağlam örneği ele geçmemiştir, değerlendirmeye alınan örneklerin tamamı profil parçalarından oluşmaktadır.

Hamurları genellikle sarımsı kırmızı, devetüyü ve grinin tonlarında olup; kum, kireç ve az miktarda taşçık ile mika katkılıdır. Astarlarında kırmızı ve tonları hâkimdir. Astar genellikle içte dudak altına kadar sürülmüştür. İçlerinde nemli iken pürüzleri giderilmiş olanlar da bulunmaktadır. Bu grup örneklerinin yüzeyinde alacalanmalar ve islenmeler görülmemektedir. Gerek bu özellikleri gerekse de küçük ve ince cidarlı oluşları sebebiyle pişirmeden çok depolama kapları oldukları düşünülmektedir. Sağlam örneklerinin çoğu çift kulpludur. Boğazköy-kuzeybatı yamacı 8b'de bulunan örnekler boyutları ve cidar kalınlıkları ile bu tipin paralelleridir.⁵⁶³ Büyükkale IVc'de⁵⁶⁴ bulunan bir tencere bu tipin daha iri bir örneğidir. Kazankaya Mezarlığı'nda bu tipin benzeri çok sayıda çömlek parçası bulunmuştur.⁵⁶⁵

Tip. 8.4.

Bu tip içersinde değerlendirilen çömlekler, dışa çekik ağız kenarlı, dudağın hemen altından kabı çevreleyen iki sıra basamaklı kabartma

⁵⁵⁹ Özgüç, N. ve Ögüç, T. 1953, Lev. XXXVI/248-249.

⁵⁶⁰ Lloyd ve Mellaaart 1965, 97, fig. P. 10/1-3.

⁵⁶¹ Koşay ve Akok 1947, Pl. XXXVII/a-b.

⁵⁶² Özgüç, T. 1988, 18, Lev. 42/1.

⁵⁶³ Orthmann 1963, taf. 30/280-281.

⁵⁶⁴ Fischer 1963, 29, taf. 52/501.

⁵⁶⁵ Özgüç, T. 1978, şek. 49-50.

bezemeli, keskin karınlı ve halka diplidir (Lev. 23). Sağlam iki örnekte (Lev. 23/1-2) görülen, omuz üzerinden çıkıp keskin karnının üzerine bağlanan iki dikey kulbu bu tip çömlekler için tipik bir özelliktir. Sağlam ele geçen bu tipin üç örneği mezar kabı olarak kullanılmıştır, diğer parçalar mezarlığın çeşitli yerlerinde ele geçmiştir.

Hamurları devetüyü ve kremidi kırmızı tonunda olup, genellikle kum, mika ve kireç katkılıdır. Bu formu oluşturan kapların ortak özelliklerinden birisi de kırmızı tonlarında astarlanmış ve iyi perdahlanmış olmalarıdır. Bazı örneklerde Lev. 23/1'de olduğu gibi karşılıklı kulpların arasına birer adet memecik yerleştirilmiştir. Tip 8.4'ün dışının özenle astarlanmış ve perdahlanmış olması nedeniyle daha çok depolama amacıyla kullanım gördüğü düşünmek mümkündür. Acemhöyük'te II. yapı katında bulunan bir çömlek Lev. 23/1'in tam benzeridir. Tarihleme açısından önemli kap formlarındandır. Kaniş-Karum Ib'de görülen kaplardandır.⁵⁶⁶ Yanarlar'da bulunan bir çömlek⁵⁶⁷ bu formun dört kulplu ve dışa kalın ağızlı örneğidir. Çavlum'da bulunan üst kısmı eksik keskin karınlı çömlek⁵⁶⁸ bu tipin gövde özelliklerini taşımaktadır. Dede Mezarı'nda bulunan bir başka çömlek bu formun yakın benzeridir ve kulplarının arasında bezeme bulunmaktadır.⁵⁶⁹

Tip. 8.5.

Tip 8.5, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, boyunsuz, şişkin gövdeli çömleklerden oluşmaktadır (Lev. 24/1-3). Bu tipi, tip 8.4'ten ayıran en önemli özellik, daha basık bir gövdeye sahip olması ve dudağının altında kabı saran iki sıra kabarma bezemesinin olmamasıdır. Ağız çapları 15-20 cm arasında değişmektedir. Bu tipi oluşturan örneklerin çoğunun dışı dudak üzerine kadar kırmızının tonlarında astarlanmıştır. Hamurunun renginde yalın bırakılan iki örneği bulunmaktadır (Lev. 24/3).

⁵⁶⁶ Özgüç, N. ve Özgüç T. 1953, 42-43, Lev. XXIX/171-172.

⁵⁶⁷ Emre 1978, şek. 47.

⁵⁶⁸ Bilgen 2005, Lev. LXXVI/3

⁵⁶⁹ Üyümez vd. 2008, çiz. 15.

Tip 8.5'i karakterize eden özelliklerden birisi de karşılıklı iki kulbunun ağız kenarı altından abartılı biçimde yükselerek karnının üzerine bağlanmasıdır. Sağlam ele geçen örneği halka diplidir (Lev. 24/2). Profil veren diğer parçaları da bu tipin paralel örnekleri göz önünde tutularak halka dipli olarak tamamlamak mümkündür. Bu tipin sağlam örnekleri de mezar kabı olarak kullanılmıştır. Tip 8.4 ve 8.5'in mezar kabı olarak tercih edilen kaplardan olduğunu görmekteyiz.

Demircihüyük-Sarıket Mezarlığı'nda bu tipin dışa çekik ağızlı örneklerine rastlanmıştır.⁵⁷⁰ Çavlum'da bulunan çömlekler bu formun daha yüksek gövdelileridir.⁵⁷¹

Tip. 8.6.

Tip 8.6 hafif dışa çekik ağız kenarlı gövdeye doğru genişleyen boyunlu, omuzlu ve küresel gövdeli çömleklerdir (Lev 25/1-2). Omuzları genellikle yuvarlatılmıştır (Lev. 25/2), yalnız birkaç örneğin omuzu hafif keskindir. Çömlekler içersinde az sayıda görülenlerdendir. Sağlam örneği bulunmayan Tip 8.6 çömlekleri içerisinde büyük bir kısmı korunmuş olan düz dipli bir örneğin (Lev. 25/2) kulbu ağız kenarının hemen altından çıkarak yuvarlak omzunun üzerine bağlanmıştır. Söz konusu çömleğin diğer yarısı ele geçmediğinden karşılıklı iki kulbu olup olmadığı bilinmemektedir ancak; tahmini olarak tamamlanmıştır. Genellikle devetüyü renginde olan hamurları kum, taşçık ve kireç katkılıdır. Çoğu hamurunun renginde astarlanmış ve çok zayıf perdahlanmıştır. Dış yüzeyinde özellikle de dibe yakın kısımlarda islenmeler ve alacalanmalar görülmektedir. Profili tam korunmuş örneklerinin boyu 30 cm.in üzerindedir ve bu haliyle Tip 8.6 iri çömlekler grubuna girmektedir. Kültepe 1948 raporunda yayınlanan bazı tek kulbu korunmuş profil parçaları bu formun özellikleri taşımaktadır⁵⁷²

⁵⁷⁰ Seeher 2000, abb. 71/1-3.

⁵⁷¹ Bilgen 2005, Lev. LXX/6, 9, 11-12.

⁵⁷² Özgüç, T. 1950, Lev. LXXVI/586-588.

Tip. 8.7.

Bu tipe giren örneklerin çoğu dışa çekik ağız kenarlı kısa dar boyunlu, yuvarlak omuzlu, oval ya da küresel gövdeli çömleklerdir (Lev. 26/1-2). Bu tipin belirleyici özelliği dar bir ağız ve dar bir boyunun olmasıdır. Ele geçen örnekler arasında kulplu olanları bulunmamaktadır. Sağlam ele geçen bir örnek (Lev. 26/4) mezar kabı olarak kullanılmıştır. Ağız ve boynu oldukça dar olan bu kabı ağız ve boyun kısmının bir bölümü kırıldıktan sonra kemik ve küller içerisine konmuştur.

Az sayıda ele geçen bu tip çömleklerin koyu gri hamurlu bir örneği dışında (Lev. 26/1) neredeyse tamamı devetüyü hamurludur. Sağlam örnek hamurunun renginde bırakılmış, diğerleri ise kırmızı, kahve veya hamurlarının açık ya da koyu tonlarında astarlanmışlardır.

Tip. 8.8.

Bu tipi oluşturan tek örnek, içe ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dibe doğru daralan gövdeli ve yuvarlak dipli, iri çömlektir (Lev. 27/1). Omzunun üzerinde, ikişerli birbirine yakınlaştırılmış dört kulbu bulunmaktadır. Kiremidi hamuru kum ve mika katkılıdır. Ağız kenarının üzeri ve gövdesinin yarısına kadar kırmızı renkte astarlanmış ve iyi perdahlanmıştır.

Kaniş-Karumu'nda bu tipte karşılıklı dört kulbu bulunan kaplara Adad-sululi evinde rastlanmıştır. Söz konusu kapların yüzey özellikleri Tip 8.8'i temsil eden çömlekle son derece uyumludur. Ancak, düz dipli veya halka dipli olmalarının yanında kupların ağız kenarından yükselerek gövdeye bağlanması yönünden farklılaşmaktadırlar.⁵⁷³

⁵⁷³ Özgüç, T. 1950, 67, Lev. XLIV/191-194.

III. 1. 9. Vazolar

Gövde genişlikleri gövde yüksekliklerinin yaklaşık iki katı olan, ağız çapları gövde genişliğinin yarısından az, boyunlu ya da boyunsuz, kulplu ya da kulpsuz kaplar yayınlarda vazo olarak adlandırılmaktadır.⁵⁷⁴

Mezar buluntuları içerisinde bu tipe giren çok sayıda örnek bulunmaktadır. Dokuz ana tip altında değerlendirilmiştir. Bazıları kendi içerisinde alt tiplere ayrılmaktadır.

Tip. 9.1.

Genel olarak; dışa çekik ağız kenarlı, kısa silindir boyunlu, yuvarlak omuzlu ve oval gövdeli vazo tipidir (Lev. 29-32). Yaygın olarak görülen formlardandır. Gövde, kulp özellikleri ve boyutları gibi farklılıkları gözetilerek kendi içerisinde üç alt tipe ayrılarak incelenmiştir. Birinci alt tip Tip 9.1.1 bu tipin bütün form özelliklerine sahip olmakla beraber, omzunun üzerinde karşılıklı iki dikey kulbu bulunmaktadır. Kulp kesitleri genellikle oval veya şerit şeklindedir (Lev. 28/2; 29/3, 30/4). Bir örneğin ağız kenarından yükselen kulbu omzunun üzerine bağlanmaktadır ve karşı tarafı elimize geçmediğinden kulbunun karşılıklı olup olmadığını tahmin etmek zordur (Lev. 30/3). Bu tipin sağlam örnekleri yuvarlak veya kısa düz diplidir. Tip 9.1.1 içerisinde orta boy ve iri olanlar da bulunmaktadır. Ağız çapları 15-40 cm arasındadır. Yükseklikleri ağız çaplarından ortalama 2-3 cm daha düşüktür. Bu tipin sağlam ele geçen üç örneği de mezar kabı olarak kullanılmıştır. İkinci alt tip Tip 9.1.2'de bu tipin genel özelliklerine sahiptir, ancak Tip 9.1.1'den daha basık bir forma sahip olması bakımından ayrılmaktadır (Lev. 31). Bu tipin basık formlu olması sebebiyle, kapların yükseklikleri Tip 9.1.1'in aksine ağız çaplarının 2-3 cm altına düşmüştür. Bu tipte değerlendirilen vazoların ölçüleri birbirine daha yakındır ve genellikle orta boylular grubuna dâhildirler. Tip 9.1'in son alt tipi dışa çekik ağız kenarlı, dışa yatık boyunlu, şişkin karınlı ve kısa düz diplidir (Lev. 32). Şişkin gövdesinin üzerinde birbirine yakı şekilde

⁵⁷⁴ Ökse 1999, 62-63.

gövde üzerine bağlanmış ikişerli dört kulbu bulunmaktadır. Kulpları oval kesitlidir. Bu tipe giren bir örnek bulunmaktadır.

Tip 9.1 vazolarının hamurları genellikle kum, kireç, mika ve az miktarda kireç katkılı ve çoğunlukla kiremidi, gri, kahve ve devetüyü tonlarındadır. Tip 9.1.1 ve 9.1.2 içerisinde değerlendirilen vazoların çoğu hamurlarının bir ton açığı ya da bir ton koyusu tonlarında astarlanmış ve perdahlanmıştır. Ancak içlerinde hamurunun renginde bırakılanlar da bulunmaktadır (Lev. 31/1). Bu tipin sonuncu alt tipini oluşturan örnek ise diğerlerinden farklı olarak ağız kenarının içi ve karın şişkinliğinin altına kadar kırmızı-kahverengi alacalı astarlanmış ve perdahlanmıştır. Karın keskinliğinden dibine kadar olan kısmı düzeltilerek yalın bırakılmıştır.

T. Ökse bu tip kapları, çömleklerin içinde bir alt grup olarak değerlendirmenin daha doğru olacağını belirtmiştir.⁵⁷⁵ Ancak özellikle Acemhöyük, Kültepe ve çağdaşı diğer yerleşimlerin bazılarında ele geçen bu tipte kapların üzerleri çanak türünden kapaklarla⁵⁷⁶ kapatılmış halde bulunmuştur. Hatta bu kapakların üzeri alçı ile sıvandığından sonra çamurla kaplanmış ve bazılarının üzerine mühür basılmıştır. Bu sebeple söz konusu kaplar genellikle “*Kapaklı Vazo*”⁵⁷⁷ olarak isimlendirilmektedir.⁵⁷⁸ Asur Ticaret Kolonileri Çağı yerleşimlerinde sıklıkla görülen tiplerdendir. Hizmet binası 23. oda da bulunan bir vazo Tip 9.1’in yuvarlak dipli örneklerinin eşidir.⁵⁷⁹ Acemhöyük’te höyüğün kuzeybatısında III. yapı katında bulunan kapaklı vazo bu tipin basık gövdelilerinin paralelidir.⁵⁸⁰ Kaniş-Karum’da bütün yapı katılarında görülen kap formlarındandır. Genellikle içlerine buğday veya arpa depolanmış halde bulunmalarından dolayı zahire kabı olarak da adlandırılmışlardır. Bazıların kulpları arasına memecik eklenmiştir.⁵⁸¹ Kaman-

⁵⁷⁵ Ökse 1999, 62-63.

⁵⁷⁶ Bu tip kaplar için bkz. Tip 2.1.

⁵⁷⁷ İlk kez bu isim T. Özgüç tarafından kullanılmıştır. Özgüç, T. 1950, 72.

⁵⁷⁸ Özgüç, N. 1968a, 10; Emre 1968, res. 7; Öztan 1979, 383.

⁵⁷⁹ Öztan 2009, 334, res. 4/1.

⁵⁸⁰ Öztan 1993, 283, çiz. 7/3.

⁵⁸¹ Özgüç, T. 1950, 74, Lev. LIV/267; Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 54, Lev. XXXIV/242.

Kalehöyük'te bulunan vazo tipin tam benzeridir.⁵⁸² Boğazköy-Büyükale IVd ve Kuzeybatı yamacı 8a'da bu tipin kısa boyunlu, düz dipli örnekleri bol miktarda bulunmuştur.⁵⁸³ Maşat Höyük'te bulunan küçük düz dipli vazo Tip 9.1'in düz dipli örneklerinin eşidir.⁵⁸⁴ Çavlum'da bulunan çift kulplu vazo⁵⁸⁵ ve Beycesultan'da bulunan kulpsuz vazo hafif keskin karınlıdır.⁵⁸⁶ B. Tezcan'ın Acemhöyük'ten yayınladığı dört kuplu vazo Tip 9.1.3'ün eşidir.⁵⁸⁷ Kaniş-Karum'da düz veya yuvarlak dipli çift kuplu vazolara bol miktarda rastlandığını belirten T. Özgüç, bu tip kapların mutfaklarda günlük işlerde kullanıldığını ifade etmiştir.⁵⁸⁸

Tip. 9.2.

Dışa çekik ağız kenarlı, boyunlu, yuvarlak veya hafif keskin omuzlu, şişkin karınlı ve halka dipli vazolardır (Lev. 33). İki alt tipe ayrılmaktadır. Birinci alt tip (Tip 9.2.1) keskin karnı ve hafif keskin omuzu ile dikkat çekmektedir (Lev. 33/1-3). İkinci alt tip ise karın kesin keskinliği yumuşatılmış ve şişkin görünüm kazanmıştır. Omuzları ise yuvarlaktır (Lev. 33/4). Her iki alt tipte de gövde üzerine bağlanan karşılıklı iki kulp bulunmaktadır.

Bu tipin içerisinde birinci alt tip daha yoğunluktadır. Bir örneğin hafif keskin omuzu çentik bezemelerle süslenmiştir (Lev. 33/1). Diğer bir örnekte ise iki kulp arasına birer üçgen kabartma bezeme applike edilmiştir (Lev. 33/2). İkinci alt tipe giren ve tek örnekle temsil edilen vazonun kulpları arasına ise birer memecik bezeme yapılmıştır. Bu grubu oluşturan sağlamaya yakın örneklerin tamamının mezar kabı olması dikkat çekicidir.

Tip 9.2'nin bir başka özelliği de neredeyse tamamının devetüyü hamurlu olmasıdır. Hamurlarında kum, kireç ve mika gözlenmiştir. Yine bir başka özelliği de ağız kenarı içi ve dibe kadar kırmızının tonlarında

⁵⁸² Omura 2002, fig. 45.

⁵⁸³ Fischer 1963, taf. 54-55; Gunter 1980, fig. 22b/8; Orthmann 1984, 47, abb. 19.

⁵⁸⁴ Özgüç, T. 1982, 37, şek. 73.

⁵⁸⁵ Bilgen 2005, LXX/7.

⁵⁸⁶ Lloyd ve Mellaaart 1965, 97, fig. P. 8/16.

⁵⁸⁷ Tezcan 1958, res. 17.

⁵⁸⁸ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 54.

astarlanmış ve perdahlanmış olmalarıdır. Tip 9.2'nin dikkat çekici bir özelliği de yüksekliklerinin, ağız çapının neredeyse tam iki katı olmasıdır. Bu durum özellikle Tip 9.2.1 için geçerlidir. Mezar kabı olarak tercih edilen formlardan olduğunu belirttiğimiz bu vazolarında ağızları kül ve kemiklerin kolayca konabilmesi için kırılmıştır.

Bu tip vazolar Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın geç evresinden itibaren Geç Tunç Çağı'nın sonuna kadar yaygın olarak görülmektedir. Osmankayası'nda Eski gömü seviyesinde bu tipin paraleli vazolar genellikle urne olarak kullanılmıştır.⁵⁸⁹ Beycesultan'da bulunan çift kulplu vazo bu tipin tam paralelidir ve kulplarının arasında yuvarlak memecik bulunmaktadır.⁵⁹⁰ Yanarlar'da bulunan yuvarlak ağızlı, keskin karınlı omuz üzeri yiv bezemeli vazo bu tipin en yakın örneklerindendir.⁵⁹¹ Alişar'da bulunan bu tipin benzeri bir vazo yuvarlak diplidir.⁵⁹² Gordion'da bulunan bu tipteki vazo dar boynu ve dışa çekik ağız kenarı ile farklılaşmaktadır.⁵⁹³ Çavlum'da bulunan vazo⁵⁹⁴ Gordion örneğine daha yakındır. Mellaart'ın Hozat höyük'ten yayınladığı vazo bu tipin paralelidir.⁵⁹⁵

Tip. 9.3.

Dışa çekik ağız kenarlı, boyunlu, yuvarlak omuzlu, oval gövdeli, düz kaideli veya halka dipli vazolardır (Lev. 34). Gövdelerinin en geniş kısmının üzerinde bulunan karşılıklı dikey kulpları oval ya da yuvarlak kesitlidir.

Bu tip içerisinde değerlendirilen bir örneğin dikey dört kulbu bulunmaktadır (Lev. 34/2). Ağız kenarı abartılı biçimde dışa çekilmiştir. Bu tipe giren az sayıda örnek bulunmaktadır. Hamurları genellikle kiremidi veya devetüyü rengindedir. Genellikle dışta ağız kenarı üzerinden itibaren dibine kadar şarap kırmızısı renkte astarlanmış ve parlak perdahlanmışlardır. Bu

⁵⁸⁹ Bittel vd. 1958, abb. 8, 13.

⁵⁹⁰ Lloyd ve Mellaart 1965, 97, fig. P. 8/15.

⁵⁹¹ Emre 1978, 32, şek. 100.

⁵⁹² von der Osten 1937a, 190, Pl. VII/d 2310.

⁵⁹³ Mellink 1956, 26, Pl. 29 a.

⁵⁹⁴ Bilgen 2005, Lev. LXXIV/1.

⁵⁹⁵ Mellaart 1958, Pl. III/24.

vazolarında sağlam ele geçen iki örneği Tip 9.2'de olduğu gibi mezar kabı olarak kullanılmıştır. Bu tip vazolar Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın geç zamanından itibaren yaygın olarak kullanım görmüştür. Acemhöyük'te yerleşim alanında bulunan üst kısmı korunmuş bir vazo bu tipin benzeridir.⁵⁹⁶ Osmankayası'nda Eski gömü mezarları seviyesinde tipin tam paraleli olan çok sayıda örnek bulunmuştur.⁵⁹⁷ Kültepe'de eski sarayda bulunan iki vazo bu tipin paralel örneklerindendir.⁵⁹⁸ Karum'da bulunan bir vazo ise basık gövdeli ve çift kulpludur.⁵⁹⁹

Tip. 9.4.

Dışa dönük ve dışa çekik ağız kenarlı, uzun iç bükey boyunlu, yuvarlak omuzlu, uzun oval gövdeli, halka dipli veya düz kaideli vazolardır (Lev. 35). Uzun gövdeleri ve uzun boyunları formlarına zarif bir görünüm katmıştır. Bu tipi oluşturan vazoların tamamında omuz üzerinde veya biraz aşağısında karşılıklı dikey iki kulp görülmektedir. Ancak Lev. 35/2'deki örneğin dört kulbu bulunmaktadır. Tamamı korunmuş olan Lev. 35/1'deki vazonun kulpları arasına birer üçgen kabartma bezek yapılmıştır. Lev. 35'te yer verdiğimiz bu tipe giren üç örnek mezar kabı olarak kullanılmıştır. İkisinin bu sebepten ağız kenarının tamamı kırılmış halde elimize geçmiştir. Bu tipin örneklerinin çoğunun hamuru devetüyü, az bir kısmı da kiremidi renktedir. Tamamının dışta ağız kenarı içinden dibine kadar kırmızının tonlarında astarlı ve çok iyi perdahlı olduğu görülmektedir.

Osmankayası'nda bulunan ve üst kısmı korunmuş kapak yivli vazo bu tipin benzer bir örneğini temsil etmektedir.⁶⁰⁰ Yanarlar'da bulunan vazo⁶⁰¹ dışa çekik ağız kenarlı olmasının dışında bu tipin bütün özelliklerini taşımaktadır. B. Tezcan'ın Acemhöyük kökenli olarak yayınladığı bu tipin

⁵⁹⁶ Emre 1968, res. 19.

⁵⁹⁷ Fischer 1963, 133, taf. 65/192.

⁵⁹⁸ Özgüç, T. 1999, 28, Lev. 84/1-2.

⁵⁹⁹ Özgüç, T. 1950, Lev. LXX/522.

⁶⁰⁰ Fischer 1963, taf. 66/609.

⁶⁰¹ Emre 1978, şek. 99.

benzeri vazonun kulpları arasında dört sıra yiv bezeme ve üstteki yive bitişik karşılıklı iki düğme bezek bulunmaktadır.⁶⁰²

Tip. 9.5.

Geniş dışa çekik ağız kenarlı, konik boyunlu, oval gövdeli vazolardır (Lev. 36). İki alt gruba ayrılarak incelenmişlerdir. Birinci grubu (Tip 8.52) oluşturan sağlam ele geçen tek örnek düz kaidelidir (Lev. 36/1). Vazonun ağız kenarı oldukça geniştir ve öyle ki gövde çapını aşmıştır. Gövdesi üzerinde karşılıklı dört kulbu bulunmaktadır. Şarap kırmızısı tonunda astarlanmış ve parlak perdahlanmıştır.

İkinci grubu (Tip 8.5.2) oluşturan örneklerin ağız kenarı üzerinde kapak yivi bulunmaktadır (Lev. 36/2-3). Ancak bu tipe giren diğer örneklerin profil parçalarında oluşması sebebiyle gövde ve dipleri hakkında fikir yürütmek zordur. Bu tipi oluşturan vazo parçalarının da çoğu şarap kırmızısı astarlı ve parlak perdahlıdır.

Birinci grubu oluşturan vazo, 1996/M-6 no.lu mezarın mezar kabıdır. Bu vazonun benzer tipleri için T. Özgüç, *hydria* ismini kullanmıştır. Özellikle gövde çaplarını taşan ağızları ve dört kulplu gövdeleri bu kaplar için belirleyici özelliklerdendir. T. Özgüç, bu kapların günlük işlerde kullanılmalarının yanında kült amaçlı işlerde de kullanıldığı belirtmektedir. Sadece Karum'da değil Kültepe'de sitadeldeki geç sarayda da bu tip kaplara rastlanmıştır.⁶⁰³ Hydriaların kült işlemlerinde kullanımını gösteren tasvirlere Asur Ticaret Koloniler Çağı yerli mühürlerinde sıklıkla rastlandığına N. Özgüç tarafından belirtilmiştir.⁶⁰⁴

Bu tipin ikinci grubunu oluşturan kapak yivliler ise Daha önce de belirtildiği gibi T. Özgüç tarafından *kapaklı vazo* olarak adlandırılmıştır. Bu kaplara Asur Ticaret Kolonileri ve Eski Hitit Çağı'nda bol miktarda

⁶⁰² Tezcan 1958, res. 15.

⁶⁰³ Bu kapların Kültepe'de bulunan örneklerinin boya bezemeli ve signe royal baskılı olanları da ele geçmiştir. Özgüç, T. 1999, 13, Lev. 67/1-2.

⁶⁰⁴ Özgüç, N. 1965, 13.

rastlanmaktadır. Boğazköy-Büyükale IVc-d⁶⁰⁵ Yassıdağ IV⁶⁰⁶ ve İnandıktepe IV'te⁶⁰⁷ ele geçen örnekler bu tipin kapak yivlilerinin tam paralel örnekleridir. Kaniş-Karumu'nda bol miktarda bulunan bu tipte vazoların çoğu düz veya yuvarlak dipli örneklerden az bir kısmı ise halka dipli örneklerden oluşmaktadır.⁶⁰⁸ Ayrıca bu vazoların dört kulbunun ikisi dikey ikisi de yatay şekilde gövde üzerine birleştirilmiştir.⁶⁰⁹ Alaca Höyük⁶¹⁰ ve Alişar'da⁶¹¹ bulunan vazolar Kültepe örneklerine daha yakındır.

Tip. 9.6.

Vazolar içerisinde bu tipe giren iki örnek bulunmaktadır ve ikisinin de ağız ve boyun kısımlarının büyük bir bölümü ele geçmemiştir. Gövde formlarının diğer vazolarla örtüşmemesi nedeniyle bu kapları ayrı bir vazo tipi olarak değerlendirmekteyiz. Yumurta gövdeleri, halka dipli veya düz kaidelidir (Lev. 37). Mezar kabı olarak kullanılan iki vazanın ağız ve boyun kısımları kırılmıştır. Lev. 37/1'de yer verilen ilk örneğin karşılıklı iki kulbundan birisi kırıldıktan sonra düzeltilerek bir süre bu şekilde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca söz konusu karşılıklı iki kulp arasına oval bir memecik bezeme aplane edilmiştir. Lev. 37/2'deki örneğin ise dört kulbu ve omuz üzerinde birbirine paralel iki kabartma bant bezeği bulunmaktadır.

Boğazköy aşağı şehir III'te bulunan bir vazo gövdesi ve kuplarının bağlanması yönünden Tip 9.6'nın paralelidir.⁶¹² Boğazköy vazosunun kapak yivli ağzının bulunması ağzı eksik olan bu vazo tipinin kapak yivli olabileceğini akla getirmektedir.

⁶⁰⁵ Fischer 1963, 134, taf. 68/620

⁶⁰⁶ Emre 1975, 57, şek. 17-20.

⁶⁰⁷ Özgüç, T. 1988, 14, 62, 65, Lev. 33/3, 82/3.

⁶⁰⁸ Özgüç, T. 1950, 72, Lev. LI/256-261, Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 50, Lev. XXXIII/229-233.

⁶⁰⁹ Bu tip vazoların yerleşim alanında kullanılanların yanında, mezar kübü olarak da kullanıldıkları belirtilmiştir. Özgüç, T. 1950, 72.

⁶¹⁰ Koşay 1938, Lev. 25 Al/a 204.

⁶¹¹ Schmidt 1932, 17, fig. 139, 140, 142, 195-198.

⁶¹² Fischer 1963, taf. 72/623.

B. Tezcan'ın Acemhöyük kökenli olarak yayınladığı ağız kısmı eksik vazo bu tipin yuvarlak dipli öreğidir.⁶¹³

Tip. 9.7.

Bu tipi oluşturan vazoların da ağız ve boyunlarının büyük bir bölümü ele geçmemiştir. Bu gruba giren iki örnek de mezar kabıdır ve mezar kabı olarak kullanılan bir çok formda olduğu gibi ağız ve boyun kısımları kırılmıştır (Lev. 38/1-2). Tip 9.7'nin ilk örneği keskin gövdeli ve halka diplidir. Omzunun üzerinde karşılıklı dikey iki kulba sahiptir ve ikisi de kırık halde ele geçmiştir. Kulpları arasında birer memecik bulunmaktadır. Memeciklerin hemen üzerinde iki sıra birbirine paralel yiv bezeme yapılmıştır (Lev. 38/1). Diğer örnek ise uzun silindir boyunlu, şişkin karınlı ve halka diplidir. Bu örneğin de diğer örnekte olduğu gibi kulpları arasında memecik bulunmaktadır. Bu örnekte ise tek sıra yiv bezeme görülmektedir (Lev. 38/2).

Osmankayası Eski gömü seviyesi urne mezarlarından birisi⁶¹⁴ Tip 9.7'nin paralelidir. Alaca Höyük'te 4. yapı katına ait maden atölyesinde bulunan vazo bu tipin tam paralelidir.⁶¹⁵ Çavlum'da bulunan ağız kısmı eksik vazo⁶¹⁶ bu tipin benzeridir. Alişar'da bulunan çift kulplu vazo Tip 9.7'nin form açısından eşidir.⁶¹⁷ Beycesultan'da bulunan bu tipteki vazo yüksek boyunlu, keskin karınlı ve basık gövdelidir.⁶¹⁸ Demircihüyük-Sarıket Mezarlığı'nda⁶¹⁹ bulunan vazo bu tipin düz dipli örneğini temsil etmektedir. T. Özgüç, bu vazoların, Karum'da ilk olarak Ib yapı katında görülmesine rağmen Troia ve Yortan'da Eski Tunç Çağı yapı katlarında da görüldüğünü ve Asur Ticaret Kolonileri Çağı'ndan Hitit Çağı'na aktarılan kaplardan olduğunu belirtmektedir.⁶²⁰

⁶¹³ Tezcan 1958, res. 14.

⁶¹⁴ Bittel vd. 1958, 11, taf. XIV/1, 4.

⁶¹⁵ Çınaroğlu ve Çelik 2010, res. 59.

⁶¹⁶ Bilgen 2005, Lev. LXXVI/2

⁶¹⁷ von der Osten 1937a, fig. 202/d 2151.

⁶¹⁸ Lloyd ve Mellaart 1965, 111, fig. P 21/11.

⁶¹⁹ Seeher 2000, abb. 66/G. 432.

⁶²⁰ Özgüç, T. 1950, 48-50, Lev. XXXII/217-220.

Tip. 9.8.

Tek örnekle temsil olmaktadır. Ağız ve boynunun neredeyse tamamı eksiktir. Oldukça keskin karnı ve dibe doğru sivrilerek daralan gövdesi ile belirgindir (Lev. 38/3). Keskin karnı ile omuzu arasına bağlanan iki kulbu arasında birer memecik bulunmaktadır. Dibi kırılmıştır ancak halka dipli olduğu anlaşılmaktadır. Mezar kabı olarak kullanılmıştır. Kiremidi hamurludur ve nadiren hamurunun renginde bırakılan vazolardandır.

Beycesultan IVc'de bulunan bir vazoyu daha basık gövdeli olması dışında bu tip ile karşılaştırmak mümkündür.⁶²¹

Tip. 9.9.

Tek örneği bulunmaktadır. Dışa çekik basit ağız kenarlı, uzun silindir boyunlu ve keskin omuzludur. Yuvarlak dibi dikey üçayak üzerine oturtulmuştur. Ayaklardan biri korunmamıştır. Kiremidi hamurlu, ağız kenarı içi ve dışı kırmızı astarlı ve perdahlıdır. Mezar kabı olarak kullanılmıştır. Bütün vazolar içerisinde kulpsuz tek örnektir. Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın geç zamanında bu tipin bezemeli örneklerine sıklıkla rastlanmıştır.

Kaniş-Karum II ve Ib yapı katlarında silindir boyunlu üçayaklı çok sayıda vazo ele geçmiştir. Söz konusu vazoların ağız kenarı, boyun veya gövdelerindeki çeşitli farklılıklara rağmen Tip 9.9 ile uyumlu oldukları görülmektedir.⁶²² İçlerinde boynunun ve gövdesinin üzerinde geometrik desenler bulunan örneklerde bulunmaktadır.⁶²³

III. 1. 10. Kantaroslar

T. Özgüç tarafından bir çeşit çift kuplu bardak olarak yorumlanan⁶²⁴ *kantaroslar*, T. Ökse tarafından genellikle derin ve geniş, çoğu kez kaideli ve iki yüksek kulbu olan kaplar şeklinde tanımlanmıştır.⁶²⁵

⁶²¹ Lloyd ve Mellaart 1965, 97, fig. P. 21/11.

⁶²² Kulakoğlu ve Topçu 2011, 202, res. 86-89.

⁶²³ Özgüç, T. 1986a, Lev. 103/2.

⁶²⁴ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 48.

Tip. 10.1.

Değerlendirmeye aldığımız kantaroslar, dört yaprak biçiminde yonca ağızlı, yoncalardan ikisine karşılıklı olarak bağlanan iki dikey kulplu, keskin karınlı kaplardır (Lev. 39). Mezar buluntuları içerisinde üç adet tüme yakın kantaros bulunmaktadır. Bunlardan ikisi (Lev. 39/2-3) mezar kabı diğeri de (Lev. 39/1) ölü hediyesi olarak kullanılmıştır. Mezar kabı olarak kullanılanlardan ikisinin süzgeçli olduğu görülmektedir. Ölü hediyesi olarak elimize geçen örnek diğerlerine göre daha küçük boyutludur. Hamurları devetüyü veya kiremidi renktedir. Lev. 39/1-2'de yer verilen örnekler devetüyü tonunda astarlanmış iken Lev. 39/3'teki örnek kırmızı astarlı ve perdahlıdır.

Bu tip kapların ilk kez Kaniş-Karum Ib'de karşımıza çıktığı T. Özgüç⁶²⁶ ve K. Emre⁶²⁷ tarafından belirtilmiştir. Özellikle bu tipin süzgeçli örnekleri Kaniş-Karum Ib-a yapı katlarında bol miktarda görülen tipik kaplardandır.⁶²⁸ K. Emre, Acemhöyük II. yapı katında parça ve sağlam halde ele geçen çok sayıda örneğin olduğunu ve III. yapı katında bu tipin görülmediğini belirtmiştir. Ayrıca K. Emre, bu tip kapların kült kabı olarak tasarlandığını ancak evlerde de kullanıldığını ifade etmektedir.⁶²⁹ Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın sonundan itibaren yaygın olarak kullanılan kantarosların bu güne kadar örneği elimize geçmemesine rağmen, metal kapların taklidi olabileceği T. Özgüç⁶³⁰ ve Fischer⁶³¹ tarafından belirtilmiştir. Mellaart bu kapları tipik Kaniş-Karum Ib kap formları arasında göstermiştir.⁶³² Eski Hitit Çağı'nda da kullanılmaya devam eden bu tipin M.Ö. 15. yüzyıldan itibaren önemini kaybettiği anlaşılmaktadır.⁶³³ Acemhöyük'te yerleşim alanında⁶³⁴ ve Arıbaş

⁶²⁵ Ökse 1999, 58-59.

⁶²⁶ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 48.

⁶²⁷ Emre 1963, 94; fig. 12/72; Emre 1968, 63.

⁶²⁸ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 48, Lev. LXXXI/202.

⁶²⁹ Emre 1998, 10.

⁶³⁰ Özgüç, T. 1988, 81.

⁶³¹ Fischer 1963, 71.

⁶³² Mellaart 1958, 327.

⁶³³ Emre 1998, 10.

⁶³⁴ Emre 1968, Lev. XXXIV/1-2.

Mezarlığı'nda⁶³⁵ ele geçen kantarosların benzerlerine Kültepe'de⁶³⁶, Alişar'da⁶³⁷ ve Konya-Karahöyük'te⁶³⁸ yerleşim alanında ve mezarlarda rastlanmıştır. Çavlum Mezarlığı'nda bulunan bir testi bu tip kantarosları anımsatmaktadır.⁶³⁹ Form açısından küçük bazı değişiklikler dışında Asur Ticaret Kolonileri Çağı örneklerinden farksız olan⁶⁴⁰ Eski Hitit Çağı kantaroslarının da karın keskinliklerinin üzerinde genellikle 3-4 sıra çizi bezemenin yapıldığı görülmektedir. Bu tip kantaroslara Eski Hitit Çağı'nda Alaca Höyük⁶⁴¹ ve Boğazköy'de Aşağı Şehir⁶⁴² kazılarında rastlanmıştır. Fischer, Girit-Gournia'da bulunan örneklerden yola çıkarak kantarosların kökeni için bu bölgeyi işaret etmektedir.⁶⁴³ Buna karşın, K. Emre Kaniş-Karum'da Ib'de kantarosların fazlaca ele geçtiğini, Acemhöyük, Konya-Karahöyük, Alişar, Boğazköy ve diğer yerleşimlerde ele geçenlerde eklendiğinde, kantarosların Kaniş-Karum'da Ib'den daha eski olamayacağını ve Orta Anadolu orijinli bir kap formu olduğunu belirtmektedir.⁶⁴⁴ Eski Hitit Çağı'nda kantarosların az sayıda boya bezeli örnekleri de bulunmaktadır. Bu yönüyle ilk örneğin İmandık'ta ulunduğu T. Özgüç tarafından ifade edilmiştir.⁶⁴⁵

III. 1. 11. Kapaklar

Kapların ağzını kapatmakta kullanılan, çanak biçimli veya düz tutamaklı formlardır.⁶⁴⁶

⁶³⁵ Öztan 1998, 168, fig. 2/1.

⁶³⁶ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, Lev. XXXI/196-202; Özgüç, T. 1950, 73, Lev. Şek. 536; Emre 1963, 94; fig. 12/72, Lev. XXVII/1; Emre 1998, 1-2, 8-10; Kulakoğlu ve Kangal 2011, 197-198.

⁶³⁷ Alişar'da ele geçen tamamına yakını korunmuş bir örneğin kulbunun ağız kenarına bitişik olmadığı ağız kenarının hemen altına birleştiği dikkati çekmektedir. von der Osten, 1937a, 160, fig. 201; Pl. VI/c 2734, b 1670, b 1676.

⁶³⁸ Alp 1994, Lev. 6/11.

⁶³⁹ Bilgen 2005, Lev. LVI/6.

⁶⁴⁰ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 48.

⁶⁴¹ Koşay ve Akok 1966, 40, Lev. 15, 102; Koşay ve Akok 1973, 19, Lev. XXXV, LXXIX/Al. t 90.

⁶⁴² Fischer 1963, 147, taf. 121/1069; Neve 1984, 83, abb. 14a.

⁶⁴³ Fischer 1963, 70-71.

⁶⁴⁴ Kültepe'de sadece 1948 sezonunda kırk bir adet kantarosun ele geçtiği belirtilmiştir. Emre 1998, 1, 8-10.

⁶⁴⁵ Özgüç, T. 1986a, 58; Özgüç, T. 1988, Lev. 29/3.

⁶⁴⁶ Ökse 1999, 67.

Tip. 11.1.

Mezar buluntuları içersinde az sayıda kapak bulunmaktadır (Lev. 40/1-3). İki alt tipe ayrılarak incelenmişlerdir. İlk grup (Tip 11.1.1) tek örnekle temsil edilmektedir ve tamamına yakını elimize geçmiştir. Bu örneğin yassı disk biçimli gövdesinin üzerine yuvarlak kesitli bir kulp bağlanmıştır (Lev. 40/1). İkinci alt tipi (Tip 11.1.2) oluşturan örnekler sayı bakımından daha fazla olmakla beraber tamamı kırık parçalardan oluşmaktadır. Ti 11.1.2, dışa çekik ağız kenarlı kulp ya da tutamağına doğru daralan gövdelidir. Bu tipin sağlam örnekleri genellikle tutamaktır⁶⁴⁷ ve adeta ters çevrilmiş bir çanağı andırmaktadır.⁶⁴⁸ Ayrıca sağlam örneklerinin neredeyse tamamında (Bkz. Lev. 40) tutamak kısmına yakın bir yerde bir delik bulunmaktadır. K. Emre, bu tip kapakların daha çok ocakta ateş üzerinde kullanılan kaplara kapak vazifesi gördüğünü belirtmiştir.⁶⁴⁹

Tip 11.1.1'i oluşturan kapağın, 13 cm çapında olması küçük bir kabı kapattığını göstermektedir. Nadiren elde şekillendirilen ve orta dereceli pişirilen kaplardandır. İkinci alt grubu oluşturan kapakların çapları ise 14-30 cm arasında değişmektedir. Bunlar ise çarkta şekillendirilmiş, bazıları astarlanmış ve perdahlanmış. K. Emre, Acemhöyük'te özellikle III. yapı katında bol miktarda bulunan ikinci grup kapaklara, Kültepe'te çok az rastlandığını belirtmektedir.⁶⁵⁰ Ancak, Alişar⁶⁵¹ kazılarında ve Alaca Höyük'te⁶⁵² bu tip kapaklara fazlaca rastlanmıştır. Boğazköy IVd'de bulunan örnekler ikinci grubun yakın benzerleridir.⁶⁵³ Birinci alt grubu oluşturan örneğin tam paraleline rastlanmamıştır.

⁶⁴⁷ Tutamaklar iki çıkıntı veya tek düğme tarzındadır.

⁶⁴⁸ Acemhöyük'te özellikle kapaklı vazoların ağzına kapatılan çanak tipi kulpsuz-tutamaksız kapakların olduğu belirtilmiş olduğundan bu tip kapaklara bu kısımda yer verilmemiştir. Bu tip kapaklar için bkz. Tip 2.1.

⁶⁴⁹ Emre 1968, 66, res. 3.

⁶⁵⁰ Emre 1968, 91.

⁶⁵¹ von der Osten 1937a, fig. 229/c 1690.

⁶⁵² Arık 1937, Lev. CXXVII/Al.840.

⁶⁵³ Orthmann 1984, 50, abb. 21/192-193.

III. 1. 12. Kaideler

Genellikle, sivri veya yuvarlak dipli kapların düzgün durmasını sağlamak amacıyla kullanılan çeşitli formlara sahip kap altlıklarıdır.⁶⁵⁴ Bu sebeple, kap altlıkları olarak da adlandırılmaktadırlar.

Tip. 12.1.

Mezar buluntuları içerisinde az sayıda kırık halde ele geçen kaide (kap altlığı) parçaları bulunmaktadır. Bunları tek bir tip altında toplamak mümkündür. Dışa çekik ağız kenarlı iç bükey gövdeli olmaları en temel form özellikleridir (Lev. 40/4-5). Tamamı kırık parçalar halinde ele geçtiği için boyutları hakkında yorum yapmak zordur. Ancak korunan kısımlarının çapları, 7,5 cm ile 22 cm arasında değişmektedir.⁶⁵⁵ Hamurları devetüyü ve kahve tonlarındadır. Genellikle kırmızı veya hamurunun renginde astarlanmış ve astar çoğunlukla ağız kenarının içini 3-4 cm aşacak kadar uygulanmıştır. Astarlı örneklerin tamamı perdahlanmıştır. Acemhöyük'te sıklıkla görülen kap tiplerindendir. Sağlam ele geçen örneklerinin form özelliklerine bakıldığında, genel hatları itibariyle kum saatini biçimini çağrıştırdıkları söylenebilir. Ayrıca alt ve üst kısımlarının ağız çapları birbirine eşit olduğu gibi birkaç cm farklı olabildiği de görülmektedir. Asur Ticaret Kolonileri Çağı ve Eski Hitit Çağı'nda ortak görülen formlardandır. Orta Anadolu'da özellikle Eski Tunç Çağı'nın sonundan itibaren gelişerek devam ettiğini Polatlı⁶⁵⁶ ve Ahlatlıbel⁶⁵⁷ örneklerinden görmekteyiz. Acemhöyük'te⁶⁵⁸, Kültepe'de terastaki geç sarayda, resmi depo binasında⁶⁵⁹, Kaman-Kalehöyük 3c⁶⁶⁰ ve İkiztepe'de Er Hitit tabakasında⁶⁶¹ bu tip kaidelere rastlanmıştır.

⁶⁵⁴ Kaideler-kap altlıkları, ocaktan alınmış, sıcak kapların konması vb amaçlarla da kullanılmış olabileceği T. Ökse tarafından belirtilmiştir.. Ökse 1999, 91.

⁶⁵⁵ Sağlam örneklerinin boyları genellikle ağız çapından birkaç cm fazladır.

⁶⁵⁶ Lloyd ve Gökçe 1951, fig. 12/6.

⁶⁵⁷ Koşay 1934, Lev. 54/93.

⁶⁵⁸ Öztan 1993, çiz. 8/7-8.

⁶⁵⁹ Özgüç T. 1999, 39, 54, Lev. 99/1, şek. E 13.

⁶⁶⁰ Omura 1999, 29/4.

⁶⁶¹ Alkım vd. 2003, 14, Lev.1/6.

III. 1. 13. Küpler

Genellikle, büyük boyda kaba hamurlu, kalın cidarlı çömlek tipinde iri kaplar olup, Yunanca kökenli “Pithos” adı ile anılırlar.⁶⁶²

Tip. 13.1.

Arıbaş Mezarlığı’nda ve yerleşim alanında ele geçen az sayıda küp mezar bulunmaktadır.⁶⁶³ Söz konusu mezar kapları Tip 13 (Lev. 41) olarak değerlendirilmiştir. Çoğu kırık halde bulunmaktadır ve tam profil veren örnekler iki alt tipe ayrılarak incelenmiştir. İlk grup (Tip 13.1) dışa çekik ağız kenarlı, kalın cidarlı, yumurta gövdeli ve sivri diplidir (Lev. 41/1). İkinci grup dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, oval gövdeli ve düz diplidir (Lev. 41/2). Her iki tipinde iki veya dört kulplu örnekleri bulunmaktadır. Kulplar genellikle gövdenin en geniş kısmı ile omuzu arasına dikey olarak birleştirilmiştir. Kulp kesitleri çoğunlukla oval veya şerit şeklindedir. Hamurları kiremidi, kahverengi veya devetüyü tonlarındadır. Dış yüzeyleri, genellikle astarlanmış ve zayıf da olsa perdahlanmıştır. Küplerin çoğunun, ağız ve kulbunda kırıklar ile yüzeylerinde bazı deformasyonlar gözlenmektedir. Acemhöyük’te özellikle saraylarda ve diğer yapılarda küplere bol miktarda rastlanmıştır. Zamanla kırılan ya da işlevini yitiren küplerin mezar kabı olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

Bu tip küplere Acemhöyük dışında diğer yerleşimlerde ve mezarlarda sıklıkla rastlanmıştır. Gordion Mezarlığı’nda bulunan bir küp Tip 13.2’nin form açısından tam benzeridir, ancak iki kulpludur.⁶⁶⁴ Çavlum Mezarlığı’nda bulunan bu tipin paraleli örneklerin gövdesinin üzerinde yatay kabartma bantlar bulunmaktadır.⁶⁶⁵ Yanarlar’da bulunan çok sayıda küp Çavlum örnekleri ile daha uyumludur.⁶⁶⁶ Alişar’da ele geçen iki örnekten biri Tip 13.2’nin kulpsuz örneğini diğeri de kulpları daha küçük ve ağız kenarının

⁶⁶² Ökse 1999, 46, 61.

⁶⁶³ Bkz. Bölüm II.

⁶⁶⁴ Mellink 1956, Pl. 25a.

⁶⁶⁵ Bilgen 2005, Lev. LXVII-LXVIII.

⁶⁶⁶ Emre 1978, şek. 3-4, 11, 13.

hemen altına bağlanmış örneğini temsil etmektedir.⁶⁶⁷ Alaca Höyük'te bulunan bir küp Tip 13'ün tam benzeridir.⁶⁶⁸ Boğazköy'de Aşağı Şehir ve Büyükkale'de bulunanlar ise bu tipin yakın benzeridir.⁶⁶⁹

III. 2. KÜÇÜK BULUNTULAR

Yerleşim içi mezarlarda ve Arıbaş Mezarlığı'nda ele geçen küçük buluntular kendi içinde farklılıklar göstermektedir ve yapıldıkları maddeye göre sınıflandırıldıktan sonra işlevlerine göre alt gruplara ayrılmışlardır.

III. 2. 1. Pişmiş Toprak Eserler

Pişmiş topraktan yapılmış, ağırşak, fırça (kirkit), hayvan figürini, pota ve kalıp olmak üzere beş farklı eser tipi bulunmaktadır.

III. 2. 1. 1. Ağırşaklar

M.Ö. III. binden itibaren Anadolu'da hemen hemen her yerleşimde yaygın olarak karşılaşılan ağırşakların ilk örneklerine Neolitik Çağ tabakalarında Çatalhöyük'te rastlanmıştır.⁶⁷⁰ Geç Neolitik Çağ'da Hacılar VI⁶⁷¹ ve Yumuktepe XXV-XXVI. yapı katlarında taş ve kilden ağırşaklar bulunmuştur.⁶⁷² Kalkolitik Çağ'da ağırşak kullanımını gösteren veriler Beycesultan⁶⁷³ ve Kuruçay'dan⁶⁷⁴ gelmektedir.

M.Ö. III. binde ve devamında yaygın kullanım gören ağırşaklar, bu dönemde Anadolu'da dokumacılık endüstrisinin hızla geliştiğini ve ipe ve dolayısıyla kumaşa duyulan ihtiyacın arttığının göstergesidir. Özellikle Acemhöyük kazılarında Koloni Çağı'na ait yapı katlarında sayısı binleri aşan

⁶⁶⁷ von der Osten 1937a, Pl. VII/e 2318, b 2550.

⁶⁶⁸ Koşay ve Akok 1966, Lev. 16/j 214.

⁶⁶⁹ Fischer 1963, abb. 652, 668.

⁶⁷⁰ Söz konusu ağırşaklar pişmemiş kildendir. Mellaart 1962, 56.

⁶⁷¹ Mellaart 1961, 46.

⁶⁷² Garstang 1953, 32-33.

⁶⁷³ Lloyd ve Mellaart 1965, 268 vd.

⁶⁷⁴ Geç Kalkolitik Çağ'a ait yapı katlarında pişmiş toprak ve kemik örnekleri bulunmuştur. Duru 1996, 53.

ağırşak ve dokumacılıkta kullanılan diğer aletlerle karşılaşılmıştır.⁶⁷⁵ Ağırşakların aynı zamanda mezarlara ölü hediyesi olarak bırakıldığı da bilinmektedir. Arıbaş Mezarlığı'nda ele geçen ölü hediyeleri içerisinde bol miktarda ağırşak bulunmaktadır. Çeşitli formlardaki kırk bir ağırşak, tipolojik bir tasnife tabi tutulmuştur. Bu tasnif sonucunda, Konik, Çift Konik, İğ Deliği Çevresi Çukur ve Küresel formlu olmak üzere dört tipe ayrılmışlardır. Ağırşakların, form, bezeme, boyut vb. özellikleri göz önünde alınarak on dokuz örneğe katalogda yer verilmiştir.

III. 2. 1. 1. 1. Konik Formlu Ağırşaklar

Arıbaş Mezarlığı'nda bu tipi oluşturan dört örnek ele geçmiştir (Lev. 42/1-2). Katalogda iyi korunmuş iki örneğine yer verilmiştir. Kesik koni formundadırlar. Çapları 2.2-4,4 cm arsında değişmektedir. Hamurları, devetüyü ve kiremidi tonlarda olup genellikle mika ve kum katkılıdır. Bu grubu oluşturan ağırşakların tamamı bezemesiz örneklerden oluşmaktadır.

Başta Acemhöyük⁶⁷⁶ olmak üzere Kültepe'de Karum II-I. yapı katlarında⁶⁷⁷, İkiztepe'de Er Hitit yapı katında⁶⁷⁸, Alaca Höyük'te 4-3. yapı katlarında⁶⁷⁹ konik ağırşaklar ele geçmiştir. Demircihöyük-Sarıket⁶⁸⁰ ve Çavlum'da mezarlara bırakılan ölü hediyeleri arasında konik formlu ağırşaklar yer almaktadır.⁶⁸¹

III. 2. 1. 1. 2. Çift Konik Formlu Ağırşaklar

Ağırşaklar içerisinde yaygın olarak görülen formlardandır (Lev. 42/3-7). Çapları, 2-3 cm arasındadır. Gri ve devetüyü tonlarında değişen hamurlarına genellikle kum, mika ve kireç ilave edilmiştir. Çoğu hamurunun renginde astarlanmıştır, ancak astarsız, hamurunun renginde bırakılanlar da

⁶⁷⁵ I. yapı katına ait "Dokuma Evi" olarak isimlendirilen mekânın içerisinden çıkarılan ağırşak, ağırlık ve kirkit gibi çok sayıda buluntu dokumacılık faaliyetlerinin ulaştığı seviyeyi göstermesi bakımından önemlidir.

⁶⁷⁶ Öztan 1993, 283.

⁶⁷⁷ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, Lev. LVIII/633.

⁶⁷⁸ Alkım vd. 2003, Lev. XV/22.

⁶⁷⁹ Çınaroğlu ve Genç 2003, çiz. 9/f.

⁶⁸⁰ Seeher 2000, 210, abb. 64/f.

⁶⁸¹ Bilgen 2005, Lev. LXXXIX/25, 26.

bulunmaktadır (Lev. 42/12). Tamamının çift yüzünde çizilerek yapılmış, iç içe açığı, paralel dik çizgi ve iç içe yaylardan oluşan motifler yer almaktadır.

M.Ö. II. bin yerleşimlerinin birçoğunda bu tip ağırşak ele geçmiştir. Kültepe'de sitadelde 6-8 ve Karum alanında II-I. yapı katlarında bol miktarda rastlanmıştır.⁶⁸² Alaca Höyük'te Hitit yapı katının erken evresinde bulunanlar paralel örneklerdir.⁶⁸³ Yumuktepe⁶⁸⁴ ve Polatlı⁶⁸⁵ kazılarında bulunan bu tip ağırşakların Hitit kültür katına ait oldukları belirtilmiştir.

III. 2. 1. 1. 3. İğ Deliği Çevresi Çukur Çift Konik Formlu Ağırşaklar

Ağırşaklar içerisinde en yaygın görülen formdur (Lev. 42/8-16). Çapları 2,2 cm ile 4.4 arasında değişmektedir. Hamurları genellikle gri ve devetüyü tonlarında olup kireç ve mika katkılıdır. Yüzeyleri hamurunun renginde bırakıldığı gibi farklı tonlarda astarlanmış olanlar da bulunmaktadır. Astar renkleri de hamurlarında olduğu gibi devetüyü ve gri tonları arasındadır. Tamamının iğ deliğinin bulunduğu kısmın etrafı çizi bezeme ile süslenmiş ve bazıları inkrustasyon yapılarak daha estetik hale getirilmiştir. Bezemeleri genellikle, iç içe açığı, daire, yay nokta veya çentik bezemelerden oluşmaktadır. Birçoğunda, iki farklı bezemeye bir arada yer verilmiştir.

Benzer formda yapılmış ağırşaklara, Orta Anadolu'da, Kültepe⁶⁸⁶, Alişar⁶⁸⁷, Kaman-Kalehöyük⁶⁸⁸, Kastamonu-Kınık⁶⁸⁹, Alaca Höyük⁶⁹⁰, Fatmaören'de⁶⁹¹ yerleşim yerinde rastlanmıştır. Bunların yanında Ilıca⁶⁹² ve Gordion'da⁶⁹³ ele geçen örnekler bu tip ağırşakların ölü hediyesi olarak

⁶⁸² Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 74, Lev. LVIII.

⁶⁸³ Çınaroğlu ve Genç 2003, çiz. 9/h.

⁶⁸⁴ Garstang 1953, 215-216.

⁶⁸⁵ Lloyd ve Gökçe 1951, 21.

⁶⁸⁶ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, Lev. LVIII/631, 633.

⁶⁸⁷ von der Osten 1937a, fig. 307/ c 2994.

⁶⁸⁸ Omura 1994, res. 10/5.

⁶⁸⁹ Çınaroğlu ve Çelik 2008, 515, res. 9.

⁶⁹⁰ Koşay 1951, Lev. XCII; Çınaroğlu ve Çelik 2007, 308, res. 8.

⁶⁹¹ Sipahi 2006, 456, res. 10/A.

⁶⁹² Orthmann 1967, abb. 6/a-b.

⁶⁹³ Mellink 1956, Pl. 24/i, j, k, n, p.

mezarlara bırakıldığını göstermektedir. Çavlum'da bulunan bazı ağırşaklar bu tipin bezemesiz örnekleridir.⁶⁹⁴ Güney'de, Yumuktepe⁶⁹⁵ ve Gözlükule'de⁶⁹⁶ bulunan benzer ağırşaklar Hitit Dönemi yapı katlarında ele geçmiştir. Batı'da Çine-Tepecik Höyük'te bulunan benzer formda ve benzer tarzda bezemeli bir ağırşak Orta Tunç Çağı tabakasında ele geçmiştir.⁶⁹⁷

III. 2. 1. 1. 4. Küresel Formlu Ağırşaklar

Dört örneği bulunmaktadır (Lev. 42/17-19). Küresel formları ile belirgindirler. Çapları 2,8-4,3 cm arasında değişmektedir. Kalınlıkları çaplarına yakındır. Siyah, kahve ve grimsi kahve tonlarındaki hamurları ince kum ve mika katkılıdır. Hamurunun renginde bırakılanların yanında, koyu gri ve koyu kahve astarlanmış olanları da bulunmaktadır. İkisinin (Lev. 42/17, 19) bir yüzünde baskı-noktalardan oluşan bezemeler bulunmaktadır.

Küresel formlu ağırşakların benzer örnekleri Acemhöyük Koloni Çağı yapı katlarında sıkça ele geçmiştir. Bunun dışında Orta Anadolu'da Kaniş-Karum II'de⁶⁹⁸ Alaca Höyük⁶⁹⁹ ve Alişar'da⁷⁰⁰ Hitit yapı katlarında benzer ağırşaklar bulunmuştur. Güney'de Yumuktepe⁷⁰¹ ve Gözlükule'de⁷⁰² bulunan küresel formlu ağırşaklar Orta Tunç Çağı'na verilmiştir.

III. 2. 1. 2. Fırçalar/Kirkitler

1995/M-94 no.lu mezarın doğusunda üç adet fırça/kirkit bulunmuştur (Lev. 43/1-3). Form olarak birbirine çok benzeyen fırçaların devetüyü hamurları kum ve saman katkılıdır. Yüzeyleri hamurunun renginde bırakılmıştır. Birbirine paralel dört sıra kıl deliğinin bulunduğu yüzey üstte bir tutamak ile birleştirilmiştir. Tutamakların tepesi düz, yuvarlak veya çatı

⁶⁹⁴ Bilgen 2005, Lev. XC/4-6.

⁶⁹⁵ Garstang 1953, 215-216.

⁶⁹⁶ Goldman 1956, 328.

⁶⁹⁷ Günel 2008, 80, çiz. 6/103.

⁶⁹⁸ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 74.

⁶⁹⁹ Koşay 1951, fig. 12; Çınaroğlu ve Genç 2003, çiz. 9/g, i.

⁷⁰⁰ Schmidt 1932, 203.

⁷⁰¹ Garstang 1953, fig. 116.

⁷⁰² Goldman 1956, Pl. 44-449.

şeklinde sonlandırılmıştır. Tutamakların ortasına veya yakın bir kısmına bir askı deliği açılmıştır. 8,5-9 cm yüksekliğe ve 3-4 cm kalınlığa sahiptirler.

Yüzeylerindeki deliklere kıl veya yumuşak bitki liflerinin sokularak dokumacılıkta kullanıldığı bilinmektedir. Çeşitli yayınlarda fırça sapı⁷⁰³, tezgâh tarağı sapı⁷⁰⁴ veya kirit⁷⁰⁵ olarak anılmışlardır. Yerleşim yerinde veya mezarlarda bulunanların birçoğu el ile şekillendirildikten sonra güneşte kurutularak son halini almıştır.⁷⁰⁶ Dokumacılıkta lifleri sıkıştırmak amacıyla yardımcı alet olarak kullanılan fırça/kiritlerin erken örneklerine Orta Anadolu'da Alişar'da Kalkolitik Çağ⁷⁰⁷, Alaca Höyük⁷⁰⁸ ve İkiztepe'de⁷⁰⁹ Eski Tunç Çağı yapı katlarında rastlanmıştır. Batıda en erken örnekleri Demircihöyük⁷¹⁰, Troia II⁷¹¹ ve Beycesultan XV'ten⁷¹² bilinmektedir. Güneyde Gözlükule'de Eski Tunç ve Orta Tunç Çağı yapı katlarında bu fırçalardan görmek mümkündür.⁷¹³ Koloni Çağı'nda Acemhöyük⁷¹⁴ ile Kültepe'de güney terastaki sarayda⁷¹⁵ ve Karum'un II-I. yapı katların bu fırçaların tam paralelleri bulunmuştur.⁷¹⁶

III. 2. 1. 3. Hayvan Figürini

1995/M-53 no.lu mezarın yanında ölü hediyesi olarak bırakılmıştır (Lev. 43/4). Şematize edilmiş bir boğa olduğu anlaşılan figürinin, ağzı birbirine paralel üç küçük çizgi ile belirtilmiş, burnu küçük bir çıkıntı ve gözleri nokta şeklinde yapılmıştır. Boynuzları kabartma, boynu kalın ve heybetli şekilde gösterilmiştir. Bacakları gövdesine göre kısa ve ince yapılmıştır, toynaklarının bulunduğu kısımlar tahrip olmuştur. Ağız, boynuzları ve

⁷⁰³ Özgüç, T. 1999, 41.

⁷⁰⁴ Alkım vd. 2003, 135.

⁷⁰⁵ Öztan 2008a, 335.

⁷⁰⁶ Baykal-Seeher ve Kauder 1996, 253.

⁷⁰⁷ von der Osten 1937c, 78, 81, fig. 85/c 482, c 483.

⁷⁰⁸ Koşay 1951, 52, Lev. CXVI/res. 1.

⁷⁰⁹ Alkım vd. 2003, 135, 148, Lev. LXXXV/4,7,9, 10-12.

⁷¹⁰ Baykal-Seeher ve Kauder 1996, 252-254, taf. 104/3-4, 105, 106.

⁷¹¹ Bilegen vd. 1950, 283-284, fig. 369.

⁷¹² Lloyd ve Mellaart 1962, 48, fig. 33a.

⁷¹³ Goldman 1956, 320-321, fig. 443/32-34.

⁷¹⁴ Öztan 2008a, 335.

⁷¹⁵ Özgüç, T. 1999, 41, Lev. 99/22.

⁷¹⁶ Kulakoğlu ve Topçu 2011, 238, res. 180, 181.

kabartma şeklinde belirtilen kuyruğunda da küçük eksikleri bulunmaktadır. Yeşilimsi sarı hamuru ince kum ve mika katkılıdır. Dışı devetüyü astarlanmış ve yalın bırakılmıştır. 8,7 cm uzunluğa ve 5,8 cm kalınlığa sahiptir.

Pişmiş topraktan yapılmış boğa veya çeşitli hayvan figürinleri Anadolu'da Neolitik Çağ'dan itibaren karşımıza çıkmaktadır. Demir Devri'nin sonuna kadar birçok yerleşimde ve mezarda karşılaşılan hayvan figürinleri birbirlerine çok benzemekte ve dönemlere göre bir özellik göstermemektedirler.⁷¹⁷ İlk örneklerini Çayönü⁷¹⁸, Salat Cami Yanı⁷¹⁹, Çatal Höyük gibi bir çok Neolitik yerleşimde gördüğümüz pişmiş toprak boğa figürinlerinin kullanımı Kakolitik Çağ'da da devam etmiştir. Erken Tunç Çağın'da birçok yerleşimde pişmiş toprak hayvan figürini ele geçmiştir. Batı'da Demircihüyük⁷²⁰, Kusura⁷²¹, Beycesultan⁷²² ve Troia⁷²³ boğa figürinlerinin ele geçtiği yerlerden bazılarıdır. Güneyde Yumuktepe⁷²⁴ ve doğuda Tepecik⁷²⁵ ve Kurban Höyük'ün⁷²⁶ Eski Tunç Çağı tabakalarında pişmiş toprak hayvan figürinleri ele geçmiştir.

Acemhöyük'te bu tarz hayvan figürinlerine Koloni Çağı yapı katlarında sıkça rastlanmaktadır. Acemhöyük dışında, Kaniş-Karum II-I yapı katlarında⁷²⁷, Alişar'da Hitit yapı katlarında (11-10T)⁷²⁸, Alaca Höyük IV'te⁷²⁹ ve İkiztepe'de Er Hitit⁷³⁰ yapı katlarında benzer figürinler ele geçmiştir.

Yukarıda değinildiği gibi Neolitik Çağ'dan itibaren yaygın olarak karşılaşılan pişmiş toprak hayvan figürinlerinin birçoğunun oldukça şematize edilmiş olmaları nedeniyle çoğu zaman hangi hayvanı temsil ettiği net olarak

⁷¹⁷ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 74.

⁷¹⁸ Morales 1990, fig. 19/a,d.

⁷¹⁹ Miyake 2007, fig. 23.

⁷²⁰ Baykal-Seeher ve Kauder 1996, 279 vd. taf. 129-135.

⁷²¹ Lamb 1938, 252, fig. 17/8-9.

⁷²² Lloyd ve Mellaart 1962, 269, fig. F.2/19-20.

⁷²³ Blegen vd. 1951, 14, 74, taf. 53/33-39; 55/33-184.

⁷²⁴ Garstang 1953, fig. 61/1624.

⁷²⁵ Esin 1982, 78.

⁷²⁶ Algaze 1990, fig. 151/F, I, 152/D.

⁷²⁷ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 74, res. 639.

⁷²⁸ von der Osten 1937a, 199-202, fig. 237-240.

⁷²⁹ Çınaroğlu ve Çelik 2010, Lev. XLVIII/a-c.

⁷³⁰ Alkım vd. 2003, 25, Lev. XIX/5.

anlaşılamamaktadır. Bununla birlikte yapılma amaçları hakkında da farklı görüşler bulunmaktadır. Bu görüşler içersinde en fazla kabul görenleri oyun amaçlı üretildikleri veya bereketi temsil ettikleridir.⁷³¹

M.Ö. II. binin ilk yarısında birçok yerleşimde pişmiş toprak hayvan figürinleri ile karşılaşılmasına rağmen söz konusu figürinlerin mezarlara bırakma âdetinin çok yaygın olmadığı görülmektedir. M.Ö. II. binin ilk yarısına ait mezarlarda bulunan ender bir örneği temsil eden Arıbaş örneği dışında, Kaniş-Karum'da bir mezarda bulunan tunçtan hayvan heykelciğinin toprak ile şekillendirildikten sonra tunç ile kaplandığı ifade edilmiştir. Büyük bir ihtimalle bir köpeğe (?) ait olan Kaniş-Karum'da bulunan figürinin mezar sahibine öteki dünyada refakat ettiği düşünülen köpeğin simgesi olabileceği ifade edilmiştir.⁷³² Ayrıca, T. Özgüç'e göre mezarlara sunulan bu hayvan biçimli figürinler, Anadolu tanrı veya tanrıçalarının kutsal hayvanlarını ifade etmekte ve bu sebeple mezarlara bırakılmaktadır.⁷³³

III. 2. 1. 4. Pota

Potalar, pişmiş toprak veya taştan yapılmış, içinde metal eritilen kaplardır. Arıbaş Mezarlığı'nda 1993 yılı kazılarında ikinci seviyeye ait M-16 no.lu mezarın kuzeyinde bir adet pota ele geçmiştir (Lev. 43/5, 69/2). Balık kuyruğu biçiminde tutamağı olan potanın ağız kenarında da akıtacağı mevcuttur. Pişmiş topraktan yapılmış potanın, kireç ilave edilmiş hamuru devetüyü rengindedir. Yüzeyi hamurunun renginde bırakılmıştır. Üzerinde herhangi bir kalıntı ya da iz bulunmayan potanın, hiç kullanılmadığı anlaşılmaktadır.

Bu tip, balık kuyruğu biçiminde tutamağı olan potaların erken örnekleri Tepecik ve Tülintepe'nin⁷³⁴ Geç Kalkolitik Çağ yapı katlarından bilinmektedir. Eski Tunç Çağı'ndan itibaren hızla gelişen maden teknolojisi ve üretimine

⁷³¹ Morales 1990, 58-59; Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 74.

⁷³² Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 69.

⁷³³ Özgüç, T. 1986c, 205.

⁷³⁴ Tülintepe'de potaların kum taşından yapılmış örneklerinin bulunduğu belirtilmiştir.

bağlı olarak söz konusu döneme ait yerleşimlerin birçoğunda çeşitli tip ve formlarda potalar bulunmuştur.

Asur Ticaret Kolonileri Çağı potaları da tutamaklı ve tutamaksız olmak üzere iki ana forma ayrılır.⁷³⁵ Koloni Çağı yerleşimlerinde ele geçen örneklerden, bu dönemde daha çok tutamaklı potaların kullanım gördüğü anlaşılmaktadır. Potaların tutamak tipleri genel olarak benzer olsa da elde yapılmış olmaları nedeniyle birbirlerinden ayrılan küçük farklılıkları da bulunmaktadır.

Acemhöyük'te de en yaygın görülen tip balık kuyruğu biçiminde tutamağı olan potalardır.⁷³⁶ Bu tipin benzer örnekleri Kültepe⁷³⁷, Alaca Höyük⁷³⁸ ve Alişar'dan⁷³⁹ bilinir. Arıbaş'ta bulunan tutamağının iki çıkıntısı birbirinden bağımsız olan örneklerin tam paralelleri Malatya-Arslantepe'nin VI yapı katından tanınmaktadır.⁷⁴⁰ Yakın benzeri bir örnek de Alaca Höyük'te⁷⁴¹ ve Hanözü'nde⁷⁴² ele geçmiştir.

Arıbaş Mezarlığı'nda 1993/M-16 no.lu mezara hiç kullanılmadan ölü hediyesi olarak bırakılan söz konusu tutamaklı pota Anadolu'da bu dönem mezar veya mezarlıklarında bulunan tek örnektir. Daha önce de belirtildiği gibi mezara ölü hediyesi olarak bırakılan bu pota, mezar sahibinin mesleğine yönelik fikir vermesi bakımından da önem taşımaktadır.

III. 2. 1. 5. Kalıp

Arıbaş Mezarlığı'nın üçüncü seviyesinde, mezarlarla ilişkili olmayan bir konumda bulunan dikdörtgen prizma şeklindeki kalıp, mezarlıkta ele geçen tek örnektir. Kalıbın dört yüzüne de model oyulmuştur. Bir yüzünde yassı balta, iki yüzünde çubuk külçe, dördüncü yüzünde ise dikdörtgen şeklinde

⁷³⁵ Müller-Karpe 1994, 119-128.

⁷³⁶ Öztan 2007, 550, 554, res. 7.

⁷³⁷ Kulakoğlu ve Kangal 2011.

⁷³⁸ Çınaroğlu ve Çelik 2010, Lev. XXXVIII-a.

⁷³⁹ Schmidt 1932, fig. 144, Pl. XV-b2541.

⁷⁴⁰ Müller-Karpe 1994, 193, taf. 11/1-3.

⁷⁴¹ Çınaroğlu ve Çelik 2010.

⁷⁴² Emre 1992b, 144, şek. 24-26.

yassı alet modeli yer alır (Lev. 44/1, 69/3). Modellerin tamamına döküm yapılmıştır. Bir ucunda ve gövdesinin üzerinde küçük kırıkları bulunan kalıbın siyah hamuru ince ve orta kum katkılıdır. Dışı hamurunun rengindedir.

Kalıpların; Anadolu'da kullanımına dair, bilinen en erken örnekler Pulur⁷⁴³ ve Çamlıbel Tarlası'nın⁷⁴⁴ Geç Kalkolitik Çağ tabakalarında ele geçmiştir. Eski Tunç Çağı'nda madeni eşya üretimindeki artışa paralel olarak kalıpların sayısında da hızlı bir artış olduğu dikkati çekmektedir. Anadolu'nun bütün bölgelerinde bu döneme ait yerleşimlerde kalıplarla karşılaşılmıştır.⁷⁴⁵

Arıbaşı Mezarlığı'nda bulunan kalıp, Acemhöyük'te I-III. yapı katlarında bol miktarda karşılaşılan kalıp tipidir. Söz konusu bu kalıplar üzerinde çeşitli silah, alet veya süs eşyalarının negatifleri yer almaktadır. Ağırlıklı olarak alet üretmek için kullanılan bu kalıplardan çıkan dökümler, daha sonra dövülerek son şeklini almaktadır.

Prizmatik kalıpların erken örnekleri Polatlı'nın III⁷⁴⁶ ve Arslantepe'nin VI. yapı katından bilinmektedir.⁷⁴⁷ Bu tipte benzer kalıpların kullanımı M.Ö. II. binin başından itibaren artış göstermiştir. Kaniş Karum⁷⁴⁸, Alishar⁷⁴⁹, Alaca Höyük⁷⁵⁰, İkiztepe⁷⁵¹, Gözlükule⁷⁵², Lidar Höyük⁷⁵³ ve Troia'nın⁷⁵⁴ M.Ö. II. binin ilk yarısına ait yapı katlarında bu tip kalıpların bulunduğu belirtilmiştir. Arıbaşı Mezarlığı'nda ele geçen prizmatik kalıbın, buluntu durumu ölü hediyesi olduğunu göstermemesine rağmen Anadolu'da çağdaşı mezarlıklarda bulunmayan bir üretim eşyası olması nedeniyle, ünik bir örneği temsil etmektedir.

⁷⁴³ Koşay 1976, 72, Kat. 425.

⁷⁴⁴ Schoop 2011, 145, res. 8.

⁷⁴⁵ Müller-Karpe 1994, 131 vd.

⁷⁴⁶ III. yapı katının "Kalkolitik Çağ'a" ait olduğu ifade edilmiştir. Lloyd ve Gökçe 1951, Pl. IV/d.

⁷⁴⁷ Müller-Karpe 1994, 200, taf. 22-23.

⁷⁴⁸ Müller-Karpe 1994, 207, taf. 39/1.

⁷⁴⁹ von der Osten 1937a, 273, fig. 306/e 674; Schmidt 1932, 123, fig. 152/b2013.

⁷⁵⁰ Koşay ve Akok 1966, 62, Lev. 37/1 117; Çınaroğlu ve Çelik 2010, Lev. LXII/a, b.

⁷⁵¹ Müller-Karpe 1994, 205, taf. 36/2.

⁷⁵² Goldman 1956, 305, taf. 436-2, 3, 7.

⁷⁵³ Müller-Karpe 1994, 197-198, taf. 15/8, Taf. 16/1, 6.

⁷⁵⁴ Schmidt 1902, Kat. 6767.

III. 2. 2. Metal Eserler

Metal eserler içinde, kolcuklu balta, iğneler, uçlar, terazi kefeleri ve halkalar yer almaktadır.

III. 2. 2. 1. Kolcuklu Balta

Tek örnekle temsil edilen kolcuklu balta (Lev. 44/2), Aşağı Şehir’de II. yapı katına ait küp mezarda bulunmuştur. Döküm yoluyla yapılmış ve dövülerek şekillendirilmiştir. Sap ve gövdesi arasında bulunan, kolcuklardan itibaren ağız kısmına doğru içbükey biçimde daralan bir forma sahiptir. 20.3 cm uzunluğunda ve 6.9 cm genişliğinde olan baltanın, kolcuk çıkıntılarının arasına gelen kısmı, zigzag ve iç içe giren açılı motifleri ile bezenmiştir. Bezemenin tam ortasından başlayarak, sap kısmına doğru uzanan bezeme, N. Özgüç tarafından ağaç motifi olarak yorumlanmıştır.⁷⁵⁵

Sap ve gövdesi arasında bulunan küçük çıkıntılardan dolayı “Kolcuklu Balta” olarak adlandırılan bu baltalar, Anadolu’da ve çevresinde M.Ö. II. bin yılda yaygın olarak görülen balta tiplerindendir. Kesme ayırma ve sıyırma işlerinde kullanılan kolcuklu baltalar, tek parçalı kalıplara döküm yapıldıktan sonra dövülerek şekillendirilmişlerdir. Ağaç bir sapa bağlanarak kullanılan baltaların, sapa bağlantıları konusunda iki görüş bulunmaktadır. Bunlardan ilki, ağaç sap içine açılan oyuğa baltanın sokularak iple bağlanması yönündedir.⁷⁵⁶ Diğer görüş ise sap kısmının ağaç sapın dışına paralel şekilde bağlandığı şeklindedir.⁷⁵⁷ Müller-Karpe, namlusu sapa paralel olarak bağlanmış olanların balta; enine bağlanmış olanların ise keser olabileceğini ifade etmiştir.

Yakındoğu ve Mısır’a kadar geniş bir alana yayılan kolcuklu baltalar, kolcuklarının durumuna göre araştırmacılar tarafından çeşitli tiplere ayrılarak

⁷⁵⁵ Özgüç, N. 1968a, 7-8.

⁷⁵⁶ Erkanal, H. 1977, 8.

⁷⁵⁷ Deshayes 1960, I, 126 vd.

incelenmiştir.⁷⁵⁸ Anadolu'da ele geçen baltaların diğer bölgelerde ele geçen baltalara göre gövdelerinin daha geniş olması dikkat çekmektedir.

M.Ö. II. bine ait yeni bir tipi temsil eden kolcuklu baltalar, Kaniş-Karum'unun sevilen silah ve alet tipini oluştururlar.⁷⁵⁹ Acemhöyük'te bulunan balta, Kaniş-Karum Ib'de ele geçen baltaların⁷⁶⁰ ve Kültepe'den çıkarıldığı düşünülen Stockholm ve Louvre Müzelerinde korunan kolcuklu baltaların tam paralelidir.⁷⁶¹ M.Ö. II. bin boyunca görülen bu tip baltalar, Acemhöyük ve Kültepe dışında Alişar⁷⁶², Alaca Höyük⁷⁶³, Boğazköy⁷⁶⁴, Ortaköy-Şapinuwa⁷⁶⁵, Korucutepe⁷⁶⁶, İmikuşağı⁷⁶⁷ ve Yumuktepe'de⁷⁶⁸ de ele geçmiştir.⁷⁶⁹ Yerleşimlere ek olarak Orta Karadeniz bölgesinden gelen Ö. Bilgi tarafından yayınlanan satın alma çok sayıda kolcuklu balta farklı tiplerdedir.⁷⁷⁰ Acemhöyük baltasının diğerlerinden farkı mezarda ele geçen tek örneği temsil etmesidir. Orta Tunç Çağı'nda Anadolu'da mezar buluntuları arasında silah vb. aletler çok nadiren görülmektedir. Acemhöyük'te bulunan söz konusu balta dışında, Kültepe'de Koloni Çağı'nın erken ve geç evresine ait mezarlarda çok sayıda silah ve alet ele geçmiştir. Kaniş-Karum mezarlarının madeni silah ve alet bakımından çağdaşı mezar ve mezarlıklara göre yalnız kalması T. Yıldırım tarafından, Kaniş'teki Asurlu metal ustalarının

⁷⁵⁸ Deshayes kolcuklu baltaları yedi tipe ayırarak değerlendirmiştir. Deshayes 1960, II, 54 vd. H. Erkanal kolcuklu baltaları beş tipe ayırmıştır ve Acemhöyük baltasını birinci grup içinde değerlendirmiştir. Erkanal, H. 1977, 3 vd.

⁷⁵⁹ Yıldırım 2011, 118.

⁷⁶⁰ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, Lev. LVI/572; Özgüç, T. 1955, res. 20.

⁷⁶¹ Przeworski 1935, 409, fig. 1-b, taf. XLIV-a,b,c.

⁷⁶² von der Osten 1937a, fig. 286/c 1741.

⁷⁶³ Koşay ve Akok 1966, Lev. 47/I. 18, 60.

⁷⁶⁴ Boehmer 1972, taf. II/24, 26-27; Boehmer 1979, taf. I/2487; Seeher 2007, 29, res. 3.

⁷⁶⁵ Süel, A. ve Süel, M. 2004, res. 8.

⁷⁶⁶ Ertem 1988, 27-28.

⁷⁶⁷ Sevin 1985, 99, res. 5.

⁷⁶⁸ Garstang 1953, fig. 129, Pl. XXIX/b.

⁷⁶⁹ Kazılarda ele geçen örneklerin dışında bazı müzeler tarafında satın alınan kolcuklu baltalarda bulunmaktadır. Ele geçtiği yer tam olarak bilinmeyen iki örnek, Sadberk Hanım Müzesi'nde (Anlağan ve Bilgi 1989.), Bolu-Seben-Korucuk köyünden çıkarılan bir balta Bolu Müzesi'nde (Yıldırım 2001.), Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne bağlı Özil koleksiyonunda üç adet kolcuklu balta bulunmaktadır (Arslan ve Özil 2011.). Şarköy definesi olarak tanıtılan grubun içinde de yine aynı tipteki kolcuklu baltadan bir adet bulunmaktadır (Özdoğan 2001).

⁷⁷⁰ Bilgi 2005, 120-121, 129-130, şek. 30-70.

varlığı ve gelişmiş ticaret ağındaki yeri ile açıklanmaktadır.⁷⁷¹ Benzer bir görüş Ö. Bilgi tarafından önerilmiştir. Sinop-Hıdırlı'da M.Ö. II. bine tarihlenen mezarlıkta çeşitli tiplerde silahların bulunmasının Anadolu M.Ö. II. bin mezarlarında nadiren görülen bir durum olduğunu belirten Ö. Bilgi, bu durumun M.Ö. II. binde Anadolu ile Mezopotamya ve Suriye arasında gelişen ticaret ağının bir sonucu olduğunu belirtmektedir.⁷⁷² K. Emre, Yanarlar'dan başka, Gordion, Alişar, Osmankayası ve Ilıca mezarlarına silah bırakılmamasının, ortak dini inançlarla ilgili olabileceğini ifade etmiştir.⁷⁷³

Acemhöyük kolcuklu baltasında olduğu gibi çağdaşı yerleşimlerde ele geçen bir yüzü bezemeli kolcuklu baltalar da bulunmaktadır. Konya Karahöyük I. katta bulunan bir kolcuklu baltanın kolcukları arasında signe royal işareti bulunmaktadır.⁷⁷⁴ Kayseri Müzesi'nde korunan bir kolcuklu balta üzerindeki motif Konya-Karahöyük baltası üzerindeki motifi anımsatmaktadır.⁷⁷⁵ Seyitömer'de bulunan baltanın da kolcukları arası zigzag motif ile bezenmiştir.⁷⁷⁶ Amasya Müzesi'nde korunan Göynücek'ten gelme baltanın kolcukları arasında çizilerek yapılmış bitki motif yer almaktadır.⁷⁷⁷ Son iki balta üzerindeki bezekler açısından da Acemhöyük örneğinin benzeridir.

Kültepe kazılarında ele geçen çok sayıda örnek, kolcuklu baltaların üretim tekniklerine ışık tutmaktadır. Özellikle Karum Ib'de ele geçen örneklerden önemli bilgiler elde edilmiştir.⁷⁷⁸ II. yapı katında bulunan dikdörtgen prizma şeklinde bir kalıp, bu yapı katındaki ender bir örneği temsil etmektedir.⁷⁷⁹ Kültepe'de ele geçen çok sayıda örnek dışında Alişar⁷⁸⁰,

⁷⁷¹ Yıldırım 2011a, 116.

⁷⁷² Bilgi 2005, 121-122.

⁷⁷³ Emre 1978, 64.

⁷⁷⁴ S. Alp bu işaretin marka ve mülkiyeti ifade edebileceğini belirtmiştir. Alp 1994, 104.

⁷⁷⁵ Erkanal 1977, 3, taf. I/7.

⁷⁷⁶ Bilgen vd. 2011, res. 319-a.

⁷⁷⁷ Bilgi 2005, şek. 63.

⁷⁷⁸ Yıldırım 2011, 116 vd.

⁷⁷⁹ T. Özgüç, Karum II. yapı katında bulunan bu taş kalıbın, kolcuklu baltaların Ib yapı katından da önce kullanıldığını ispat ettiğini ve oldukça küçük olması nedeniyle, özel bir amaç için üretilmiş olması gerektiğini belirtmektedir. Özgüç, T. 1986a, 38, Lev. 79/10a-b.

⁷⁸⁰ von der Osten 1937a, 230, fig. 262/d 2852

Boğazköy-Aşağı Şehir⁷⁸¹ ve Alaca Höyük'te⁷⁸² bulunan açık kalıplar üzerinde kolcuklu balta modelleri yer almaktadır. Orta Anadolu dışında, batıda Troia ve Beycesultan'da⁷⁸³; güneyde Soli-Pompeipolis⁷⁸⁴ ve Lidar Höyük'te⁷⁸⁵ bulunan kolcuklu balta kalıplarının da form ve kolcuklarının şekli açısından farklılıkları bulunmaktadır.

III. 2. 2. 2. İğneler

İğneler, metal buluntular içinde, en fazla görülen eserlerdendir (Lev. 45/1-6).⁷⁸⁶ Başlarının biçimlerine göre, beş tipe ayrılarak incelenmişlerdir. Bunlar, dilimli başlı (Lev. 45/1-3), çokgen başlı (Lev. 45/4-5), basık küre başlı (Lev. 45/6), mercimek başlı iğneler (Lev. 45/7) ve dikiş iğneleridir (Lev. 45/8).

Anadolu'da kullanımı Kalkolitik Çağ'a kadar uzanan madeni iğneler⁷⁸⁷, tek parça veya gövde ve baş kısmın ayrı ayrı dökülmesi ve dövülerek şekillendirilmesi ile oluşturulmaktadır. Genellikle süs eşyası olarak değerlendirilen iğnelere, günlük yaşam alanlarında⁷⁸⁸ ve daha çok mezarlarda rastlanmıştır. Mezarlarda bulunanların pozisyonları kefen ya da ölü kıyafetini tutturmak için kullanıldıklarını göstermektedir. Resuloğlu ve Alaca Höyük mezarlarında ele geçen iğneler, kullanım şekillerini net bir biçimde yansıtmaktadır.⁷⁸⁹ Arıbaşı Mezarlığı'nda bulunan iğnelerin buluntu durumları kefen ya da ölü kıyafetini tutturduğunu gösterecek herhangi bir veri sunmamaktadır. Ancak; U. B. Alkım'ın, Gedikli-Karahöyük kremasyon mezarlarında bulunan iğneler hakkında yaptığı yorum iğnelerin kullanımları hakkında farklı bir uygulamayı da göstermektedir. Alkım'a göre, ölü bir yerde yakıldıktan sonra cesedin tamamen küle dönüşmediği bir anda ateş bir çeşit

⁷⁸¹ Boehmer 1972, 217, taf. LXXXVI/2222a-b, LXXXVII/2225a-e.

⁷⁸² Koşay ve Akok 1966, Lev. 37/g. 260.

⁷⁸³ Lloyd ve Mellaart 1962, fig. 10.

⁷⁸⁴ Yağcı 2011, 65.

⁷⁸⁵ Mellink 1984, Pl. 58/10.

⁷⁸⁶ Tamamının mezar hediyesi olduğunu söylemek zordur. Bazıları mezarlık alanında mezarlardan bağımsız olarak ele geçmiştir.

⁷⁸⁷ Yumuktepe'de ele geçen rulo başlı iğne maden iğnelerin Anadolu'da bulunan bilinen en eski örneğini oluşturmaktadır. Garstang 1953.

⁷⁸⁸ İğnelerin günlük hayatta saçlarda, kıyafetlerde ve kemer tokalarında aksesuar olarak kullanıldıkları bilinmektedir.

⁷⁸⁹ Tütüncüler 2011, 437 vd.

sıvı ile söndürülmekte sonra kalan kemik kalıntıları bir beze sarılmakta ve bu bez bir iğne ile tutturulmaktadır.⁷⁹⁰ A. Öztan, Arıbaş Mezarlığı'nda bulunan bazı iğnelerin üzerinde kumaş izlerinin görüldüğünü belirtmesi⁷⁹¹, Alkım'ın iğnelerin kullanımı hakkında yaptığı yorumu destekler niteliktedir.

III. 2. 2. 1. Dilimli Başlı İğneler

İğneler içerisinde, en yaygın olan grubu oluştururlar. Toplam on bir örneği ele geçmiştir.⁷⁹² Tamamı, baş ve gövde kısımları ayrı ayrı döküldükten sonra dövülerek son şeklini almıştır (Lev. 45/1-3). Dilimli başlı iğneler, M.Ö. III. binden itibaren görülen tiplerdendir.⁷⁹³ M.Ö. II. bin yerleşimlerinde ve mezarlarında da yaygın olarak ele geçmiştir. Arıbaş Mezarlığı'nda ele geçen dilimli başlı iğnelerin en yakın benzerleri yine Acemhöyük kazılarında I-III. yapı katlarında bulunmuştur.

Bu tip iğnelere, Orta Anadolu'da Kaman-Kalehöyük⁷⁹⁴, Kültepe⁷⁹⁵, Alişar⁷⁹⁶, Boğazköy⁷⁹⁷, Alaca Höyük⁷⁹⁸ ve İkiztepe'de⁷⁹⁹ yerleşim yerinde rastlanmıştır. Çavlum⁸⁰⁰ ve Yanarlar⁸⁰¹ mezarlıklarında bulunan dilimli başlı iğneler ise bu tipin mezarlarda ele geçen örnekleridir.

III. 2. 2. 2. Çokgen Başlı İğneler

Arıbaş Mezarlığı'nda bu tipi oluşturan dört iğne tanınmaktadır. Küre ya da basık küre formunda dökülen başlarının kenarları düzeltilerek çokgen hale getirilmiştir (Lev. 45/4-5). Acemhöyük'ün Koloni Çağı yapı katlarında bu tip iğneler bol miktarda ele geçmiştir.

⁷⁹⁰ Alkım, H. ve Alkım, U. B. 1966, 14.

⁷⁹¹ Öztan 1998, 171.

⁷⁹² Katalogda en iyi korunmuş üç örneğine yer verilmiştir. Arıbaş Mezarlığı'nda ele geçen metal eselerin çoğunda toprağın yapısından dolayı bozulmalar meydana gelmiştir.

⁷⁹³ Sipahi 1995, 702-703.

⁷⁹⁴ Omura 1995, res. 9/9; Omura 1998, fig. 31/14.

⁷⁹⁵ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 105; Özgüç T. 1986a, fig. 70/12, 16, 19.

⁷⁹⁶ von der Osten 1937a, fig. 282, 284.

⁷⁹⁷ Boehmer 1972, taf. XVII/300,312, taf. XXI/447; Boehmer 1979, taf. XXII/486-489.

⁷⁹⁸ Koşay ve Akok 1973, Lev. 53/84; Çınaroğlu ve Çelik 2010, 129, Lev. XLIX/e.

⁷⁹⁹ Alkım vd. 2003, Lev. XXI/33.

⁸⁰⁰ Bilgen 2005, Lev. LXXIX/1-12.

⁸⁰¹ Emre 1978, Lev. XL/118, 119.

Çokgen başlı iğneler, Orta Anadolu'da M.Ö. III. bin sonundan itibaren görülmeye başlayan ve M.Ö. II. binde kullanılmaya devam eden iğnelerdendir. M.Ö. II. binin ilk çeyreğinde İkiztepe⁸⁰², Alishar⁸⁰³ ve Beycesultan'da⁸⁰⁴ bu tip iğnelerin paralelleri bulunmuştur.

III. 2. 2. 3. Basık Küre Başlı İğneler

Bu tip iğneler, İki örnekle temsil edilmektedir. Baş ve gövde kısımları ayrı ayrı döküldükten sonra dövülerek son halini almışlardır (Lev. 45/6). İkisi de bakır veya alaşımından yapılmıştır.

Basık küre başlı iğneler Anadolu'da M.Ö. III. binden itibaren yaygın olarak kullanılmıştır. M.Ö. II. binde Orta Anadolu'da Kaman-Kalehöyük⁸⁰⁵ Kültepe⁸⁰⁶, Alishar⁸⁰⁷, Boğazköy⁸⁰⁸, Alaca Höyük'te⁸⁰⁹ ve İkiztepe'de⁸¹⁰ bu iğnelerin paralellere rastlanmıştır.

III. 2. 2. 4. Mercimek Başlı İğneler

Bu iğne tipinin tek örneği ele geçmiştir. 1993/M-6 no.lu mezarın hemen yanında bulunmuştur. Tunçtan yapılmış ve gövdesinin ortasından bükülmüş halde ele geçmiştir (Lev. 45/7).

Mercimek başlı iğneler, M. Ö. III. binden itibaren gelişerek Asur Ticaret Kolonileri Çağı'na intikal eden iğnelerdendir. Kaniş-Karum II-Ib⁸¹¹, Boğazköy-Aşağı Şehir 4⁸¹² ve İkiztepe'de geçiş evresinde⁸¹³ de bu tip iğneler bulunmuştur. Kaman-Kalehöyük'te⁸¹⁴, Alishar⁸¹⁵, Alaca Höyük'te⁸¹⁶ bu tip

⁸⁰² Bilgi 1984, fig. 16/186.

⁸⁰³ Schmidt 1932, 157-159, fig. 200.

⁸⁰⁴ Mellaart ve Murray 1995, fig. 11/128.

⁸⁰⁵ Omura, 1997, fig. 20/3, 9.

⁸⁰⁶ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 68, Lev. LVI-543, 558.

⁸⁰⁷ von der Osten 1937a, fig. 279/c195, d2862, d2629.

⁸⁰⁸ Boehmer 1972, taf. XIX/388.

⁸⁰⁹ Çınaroğlu ve Çelik 2010, 92, res. 10.

⁸¹⁰ Bilgi 1984, fig. 16/170.

⁸¹¹ Özgüç, T. 1950, Lev. LXIII/377.

⁸¹² Boehmer 1972, taf. XVII/294.

⁸¹³ Bilgi 1984, fig. 16/176.

⁸¹⁴ Omura 1997, fig. 20/3; Omura 1998, fig. 31/7, 9, 10.

⁸¹⁵ von der Osten 1937a, fig. 279/c2659, d2725, d2862, c364, fig. 280/d2629, c1810..

iğnelerin Hitit Dönemine ait yapı katlarında bulunduğu belirtilmiştir. Çavlum⁸¹⁷ ve Gedikli'de⁸¹⁸ bulunanlar mezarlara ölü hediyesi olarak bırakılmıştır.

III. 2. 2. 5. Dikiş İğnesi

Arıbaş Mezarlığı'nda tek örneği⁸¹⁹ bulunan dikiş iğnesi, Anadolu'da Eski Tunç Çağı'ndan itibaren kullanım görmüştür. Yapım teknikleri açısından iki tipe ayrılan bu iğnelerin ilki kendi gövdesinin başa yakın kısmının delinmesi yoluyla; ikincisi ise gövde kitlesinin dövülüp kıvrılması ile oluşturulmaktadır.

Arıbaş Mezarlığı'nda bulunan dikiş iğnesinin kendi gövdesinin delinerek oluşturulduğu görülmektedir (Lev. 45/8). M.Ö. II. bin yılın ilk yarısında Kültepe⁸²⁰, Alişar⁸²¹, Boğazköy⁸²², Alaca Höyük⁸²³, Kaman-Kalehöyük⁸²⁴ ve Beycesultan'da⁸²⁵ bu tip iğnelerin kullanıldığı görülmektedir. Gedikli-Karahöyük'te⁸²⁶ bulunan örnek bu tipin mezarlara bırakılmış bir örneğini temsil eder.

III. 2. 2. 3. Uçlar

1995 yılında Arıbaş Mezarlığı'nda yapılan kazılarda üç adet uç bulunmuştur (Lev. 45/9-11). Bunlardan biri 1995/M-85 no.lu mezara ölü hediyesi olarak bırakılmış, diğer ikisi açmanın kuzey kenarına yakın bir konumda ele geçmiştir. Bunlar, kalıba dökülerek elde edilmiş bir çubuğun dövülerek şekillendirilmesi sonucu oluşturulmuşlardır. Lev. 45/9, 11'de yer alan iki örneğin uç kısımları yuvarlak, gövde ve baş kısımları ise kare

⁸¹⁶ Koşay 1966, Lev. 119/8, Lev. 42/ i23, i202.

⁸¹⁷ Bilgen 2005, Lev. LXXX/1.

⁸¹⁸ Duru 2010, Lev. 176/9.

⁸¹⁹ 1993/M-6'nın hemen yanından geçen başının büyük bir kısmı eksik olan iğnenin dikiş iğnesi olup olmadığı net olarak anlaşılamamıştır. Bu nedenle bu iğneye katalogda yer verilmemiştir. Eğer bu iğne de dikiş iğnesi ise mezarlıkta bulunan dikiş iğnelerinin sayısı iki olacaktır.

⁸²⁰ Özgüç, T. 1955, res. 92.

⁸²¹ von der Osten 1937a, fig. 285.

⁸²² Boehmer 1972, 87, taf. XVIII/327-339.

⁸²³ Çınaroğlu ve Çelik 2010, 130, Lev. LV/a.

⁸²⁴ Omura 1998, 58, fig. 31/12, 19.

⁸²⁵ Mellaart ve Murray 1995, fig. 0/4-43.

⁸²⁶ Duru 2010, Lev. 180/8.

kesitlidir. Diğer örneğin ise (Lev. 45/10) iki uçlu olduğu ve iki ucundan birinin yuvarlak diğerinin oval kesitli olduğu görülmektedir.

Bu tip uçların bız veya delici olarak deri, ahşap, fildişi, taş ve metal işçiliğinde kullanıldıkları bilinmektedir. Bu tip uçlara Anadolu'da Eski Tunç Çağı'ndan itibaren rastlamak mümkündür. M.Ö. II. binde kullanımlarının arttığı görülmektedir. Orta Anadolu'da⁸²⁷ Alişar⁸²⁸ ve Alaca Höyük'te⁸²⁹ Hitit Dönemi yapı katlarında, Boğazköy-Büyükale IVd ve Aşağı Şehir 4'te⁸³⁰, İkiztepe'de⁸³¹ Er Hitit tabakasında bu tip uçlara bol miktarda rastlanmıştır. Güneyde bulunan örnekler Gözlükule⁸³², Tell Açana⁸³³ ve Yumuktepe'den⁸³⁴ gelmektedir. Batıda ise Beycesultan'da⁸³⁵ bu tip uçlara rastlanmıştır.

III. 2. 2. 4. Terazi Kefeleri

Bu grubu, 1996/M-10 no.lu mezara ölü hediyesi olarak bırakılan bir çift terazi kefesi oluşturmaktadır (Lev. 45/12). Birbirine yapışık halde ve bir bölümü eksik bulunan kefelerin korunan kısımları 7.4 cm.dir; ancak mevcut durumundan kefelerin yaklaşık 8.5 cm çapında olduğu anlaşılmaktadır. Tunçtan dövülerek yapılan kefelerin Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda en yakın paralelleri Kaniş-Karum mezarlarında bulunmuştur.⁸³⁶

Söz konusu terazi kefelerinin bir kolun uçlarına dengeli bir biçimde bağlanmak suretiyle kullanıldıkları açıktır. Ancak, Arıbaş ve paralel örneklerin çoğunun kol ve kefeleri taşıyacak unsurları elimize geçmemiştir. Bu sebeple terazi kolunun ahşap ve kefeleri bağlayıcı unsurların da ip veya deriden yapıldığını düşünebiliriz. Ancak, terazi kolunun ahşap dışında metal veya kemikten yapıldığını gösteren buluntular da mevcuttur. Konu ile ilgili kapsamlı

⁸²⁷ Anadolu dışında ele geçen örnekler için bkz. Müller-Karpe 2004, 14.

⁸²⁸ von der Osten 1937a, fig. 290/d 1750-d 1447-d 1228; Schmidt 1932, fig. 191.

⁸²⁹ Koşay ve Akok 1966, 74, Lev. 40/g 311; Koşay ve Akok 1973, 36, Lev. LXXXIII/Al. r. 69.

⁸³⁰ Boehmer 1972, 115, taf. XXXII/937-943; Boehmer 1979, 24, taf. XVI/3189.

⁸³¹ Alkim vd. 2003, Lev. LX-4, 5.

⁸³² Goldman 1956, 290, Pl. 425-39.

⁸³³ Yener 2010, 261, R 1401

⁸³⁴ Garstang 1953, fig. 149-7.

⁸³⁵ Mellaart ve Murray 1995, fig. 3/28, 29.

⁸³⁶ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 69, Lev. LVI; Kulakoğlu ve Kangal 2011, 323-404, 405.

bir çalışma yapan, Michailidou terazi kollarının ahşap ve metal örneklerini yayınlamıştır⁸³⁷. Küllüoba'da bulunan ince işçiliğe sahip iki ucu düzgün bir biçimde delinmiş kemik çubuğun terazi kolu olduğu belirtilmiştir.⁸³⁸ En erken örnekleri Mezopotamya'da Ur (Er Hanedanlar IIIa), Tepe Gawra (Akad Çağı), Sippar (İsin Larsa) ve Tello'da bulunan⁸³⁹ terazi kefelерinin Anadolu'da erken örnekleri Acemhöyük ve Kültepe'den bilinir.⁸⁴⁰

Kültepe'de bulunan terazi kefeleri, bunların kullanımına da ışık tutmaktadır. Bazılarında karşılıklı ikişer veya eşit aralıklarla açılmış üç delik bulunurken, bazıları Arıbaş örneğinde olduğu gibi deliksizdir. Karşılıklı iki veya üç deliği bulunan terazi kefelерinin bu deliklere bağlanan ip ya da zincirin bir sapa geçirilerek kullanıldığı bilinmektedir. Deliksiz kefelерin ise zincir ya da ipe çapraz bir biçimde bağlandıktan sonra ve bir sapa asılarak kullanıldığı akla gelmektedir. Karşılıklı ikişer deliği bulunan kefelерin zincire bağlanarak sapa asıldığını gösteren en iyi örnekler Miken Mezarlıkları-Pylos ve Vapheio'da ele geçen buluntulardan anlaşılmaktadır. Her iki mezarlıkta da terazilerin bütün aksamaları mezarlara ölü hediyesi olarak bırakılmıştır. Kefelерin kullanımını gösteren tasvirler ise Mısır'da Eski ve Yeni krallık dönemlerine ait duvar resimlerinden gelmektedir. Ayrıca Knossos'ta Linear A ve B tabletlerinde de terazi tasvirleri bulunmaktadır.⁸⁴¹ Tasvirlerde kefelерin kullanımı yukarıda anlatıldığı şekilde gösterilmiştir.

Mezarlara metal terazi kefelерinin bırakıldığına dair erken örnekleri, Mari ve Megiddo mezarlarında görmekteyiz. Mari'de Shakkanakku dönemine ait altı mezara⁸⁴² ve Megiddo'da Orta Tunç Çağı'na ait iki mezara terazi kefeleri ve diğer aksamalarının ölü hediyesi olarak bırakıldığı kaydedilmiştir.⁸⁴³

⁸³⁷ Michailidou 2008, 41.

⁸³⁸ Efe 2007, 58, fig. 16.

⁸³⁹ Müller-Karpe 2004, 13, 35, 49, taf. 16-220, taf. 44-740, taf. 64-1073; Helwing ve Müller 2004, 92, taf. 139-2278, 2279.

⁸⁴⁰ Kulakoğlu ve Kangal 2011, 323-404, 405.

⁸⁴¹ Michailidou 2008, 20-25, 150 vd.

⁸⁴² Jean-Marie 1999, 940, 1023, 1052, 1053, 1054, 1063 ve 1093 no.lu mezarlarda ele geçmiştir.

⁸⁴³ Guy 1938, Pl. 127/6, 167/3.

Arıbaş ve Kültepe örnekleri Anadolu'da terazi kefelerinin en erken örneklerini temsil ederler. Acemhöyük ve Kültepe dışında Anadolu'da çağdaşı mezar veya mezarlıklarda terazi kefelerine rastlanmamıştır. M.Ö. II. binin başında mezarlara terazi kefelerinin bırakılması geleneği yukarıda ifade edildiği gibi Suriye ve Levant'ta yaygın bir gelenektir. Acemhöyük ve Kültepe mezarlarında terazi kefelerinin bulunması bu iki kentin M.Ö. II. binin ilk çeyreğinde Anadolu ve Kuzey Mezopotamya ve Suriye şehirleri ile gelişen ticari ilişkileri ve etkileşimleri ile açıklamak mümkündür. Anadolu'da M.Ö. II. binin ikinci yarısında bu tip keferin kullanımı sürdürülmüştür. Boğazköy⁸⁴⁴ ve Sirkeli Höyük'te⁸⁴⁵ bulunan kefer bu döneme ait örnekleri temsil ederler.

Ugarit'te⁸⁴⁶ ve Enkomi⁸⁴⁷ yerleşimlerinde ele geçen örneklerin yanı sıra Gelidonya batığı ve Akrotiri'de⁸⁴⁸ bulunan metal terazi keferi, bu eşyaların Orta Tunç Çağı ve devamında geniş bir coğrafyaya yayıldığını ve yaygın olarak kullanıldığını gösteren kanıtları oluşturmaktadır.

III. 2. 2. 5. Halkalar

Halkalar, mezar buluntuları içerisinde bol miktarda görülen eserlerdir (Lev. 46). Arıbaş Mezarlığı'nda kazı alanının çeşitli yerlerinde ele geçen birkaç örnek dışında tamamına yakını mezarlara ölü hediyesi olarak bırakılmıştır. Büyük bir bölümü bakır veya alaşımından (Lev. 46/2, 4-11, 13) az bir kısmı da altın (Lev. 46/1), gümüş (Lev. 46/3) ve kurşundan (Lev. 46/12, 14) yapılmıştır.

Anadolu'da M.Ö. III. binden itibaren giderek gelişen maden üretimi ve Suriye ve Mezopotamya şehirleri ile artan ticari ilişkiler neticesinde madeni eserlerin çeşitlendiği görülmektedir. Bunlar arasında küpe, yüzük, bilezik ve saç halkası gibi süs eşyaları önemli bir yer tutmaktadır. Ancak kullanım

⁸⁴⁴ Boehmer 1972, 38, 41, taf. III-34.

⁸⁴⁵ Novák vd. 2009, 302, res. 10.

⁸⁴⁶ Schaeffer 1939, 44, fig. 33.

⁸⁴⁷ Dikaio 1969, Pl. 172/2.

⁸⁴⁸ Michailidou 2008, 43 vd.

amacı net olarak anlaşılamayan birbirine çok benzeyen ve bir halka şeklinde olan madeni eşyaların birçoğu yayınlarda farklı isimlerle anılmaktadır.

Bu bölümde değerlendirilen, döküm yoluyla elde edilen ince bir çubuğun kıvrılarak uçları birbirine birleştirilen, üst üste bindirilmiş ya da çok az bir aralık bırakılan madeni eselerin tamamı kullanım amaçları kesin olarak anlaşılamadığından dolayı halka olarak isimlendirilmiştir.⁸⁴⁹ A. Öztan'ın, bu eşyaların, süs eşyası olarak yapıldıklarını ancak gerektiğinde para karşılığında kullanıldıklarını belirtmesi bu konu hakkında en açıklayıcı ifadedir. Öztan, özellikle iki ucu tam olarak kapanmamış, uçları üst üste bindirilmiş halka ya da spiral şeklinde olanların küpe, yüzük veya bilezik olarak kullanılmaya çok elverişli olmadıklarını belirtmiştir.⁸⁵⁰ Alişar'da benzer özelliklere sahip çok sayıda halka için hafırları "olasılıkla para" ifadesi kullanılmıştır.⁸⁵¹ Müller-Karpe de halkaların bozuk para gibi kullanıldığı belirtmiştir.⁸⁵²

Acemhöyük'te ve diğer Koloni Çağı yerleşimlerinde, mezarlıkları veya mezarlarında bu tipte halkaların bol miktarda ele geçtiği görülmektedir. Özellikle mezar hediyesi olarak ele geçenlerin önemli bir yer tuttuğu M. Mellink tarafından da belirtilmiştir.⁸⁵³ Altın, gümüş, tunç ve kurşundan yapılmış halkalara Orta Anadolu'da Kaniş-Karum II-Ib⁸⁵⁴ ve Alişar'ın Hitit tabakası⁸⁵⁵, Boğazköy IVd⁸⁵⁶ mezarlarında, Ilıca⁸⁵⁷ ve Gordion⁸⁵⁸ mezarlıklarında ölü hediyesi olarak rastlanmıştır. Batıda Çavlum⁸⁵⁹, Yanarlar⁸⁶⁰, Sarıket⁸⁶¹ mezarlıklarında bu tipte halkaların mezarlara ölü

⁸⁴⁹ İki örneğin üzerinde yiv ve kabartma bezemeler bulunmaktadır (Lev. 46/10-11).

⁸⁵⁰ Öztan 1997, 243-244.

⁸⁵¹ Schmidt 1932, 59; Öztan 1997, 243.

⁸⁵² Müller-Karpe 2006, 489.

⁸⁵³ Mellink 1956, 34.

⁸⁵⁴ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 69, Lev. LVI/560-569, LVII/599-607.

⁸⁵⁵ von der Osten 1937a, fig. 127.

⁸⁵⁶ Boehmer 1972, 119, taf. XXXIV/1015-1021.

⁸⁵⁷ Orthmann 1967, 50, fig. 15 c. Ilıca'da bulunan örneğin üzerinde yiv bezeme yer almaktadır.

⁸⁵⁸ Mellink 1956, Pl. 20.

⁸⁵⁹ Bilgen 2005, 18, 33.

⁸⁶⁰ Emre 1978, 48, Lev. XLI/1-4.

⁸⁶¹ Seeher 2000, abb. 69/G. 600/c-f, 70/12-21.

hediyesi olarak bırakıldığı kaydedilmiştir. Bunların dışında İkiztepe⁸⁶², Yumuktepe⁸⁶³, Gözlükule⁸⁶⁴ ve Beycesultan'ın⁸⁶⁵ M.Ö. II. bin yılın ilk yarısına ait yapı katlarında bu halkaların benzerleri bulunmuştur.

III. 2. 3. Taş Eserler

Bu grubu, bir kesici alet ve bir dağ kristali çekirdek oluşturmaktadır.

III. 2. 3. 1. Kesici Alet

Taş eserler içinde yer alan sileksten yapılmış kesici aletin tek örneği bulunmaktadır. Üç yüzeyli, bir kenarı keskinleştirilmiş, ucu sivri, diğer kenarı kırılmış üçgen kesitli kesici bir alet (Lev. 47/8) 1995 yılı Arıbaş Mezarlığı kazılarında bulunmuştur. Tam paraleline rastlanmamıştır.

III. 2. 3. 2. Kaya Kristali

1995/M-24 no.lu mezara ölü hediyesi olarak bırakılmıştır (Lev. 47/9). İşlenmesi kolay estetik bir görünümü olan kaya kristali⁸⁶⁶ genellikle süs eşyası yapımında tercih edilmekte ve Anadolu'da kullanımı Akeramik Neolitik Dönem'e kadar uzanmaktadır.⁸⁶⁷ Mezarlara kaya kristali hediye bırakma adetine ilişkin en eski veriler ise Orta Anadolu'da Aşıklı Höyük'ten gelmektedir.⁸⁶⁸ Kalkolitik ve özellikle Eski Tunç Çağı'nda kullanımı giderek artan kaya kristali kullanımı Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda oldukça yaygın hale gelmiştir.⁸⁶⁹ Başta Acemhöyük, Kültepe⁸⁷⁰ ve Alishar'da⁸⁷¹ ele geçen çok

⁸⁶² Alkim vd. 2003, 26, Lev. XXI/28.

⁸⁶³ Garstang 1953, Pl. XXIX/a.

⁸⁶⁴ Goldman 1956, 297, Pl. 432/256.

⁸⁶⁵ Mellaart ve Murray 1995, 115, fig. O.2/20.

⁸⁶⁶ Çeşitli yayınlarda dağ kristali, kaya kristali, kuvars, kuartz veya necef adıyla anılmaktadır. Tezimizde en yaygın kullanım gören adı "kaya kristali" tercih edilmiştir.

⁸⁶⁷ Özkan 2011, 326.

⁸⁶⁸ Esin 1993, 135.

⁸⁶⁹ Kuvarsın, içine giren farklı minareler nedeniyle çeşitli renkler aldığı ve bu nenenle farklı isimlerle anıldığı ve kuvars çeşitlerinden biri olan ametist renkli ve estetik bir görünüme sahip olmasına rağmen kristalize yapısı nedeniyle süs eşyası yapımında çok fazla tercih edilmediği, S. Özkan tarafında belirtilmiştir. Özkan 2011, 326 vd. Anadolu'da ametistin en eski kullanımına dair bilgiler Resuloğlu mezarlarından gelmektedir. (Yıldırım ve Ediz 2007, 215.) M.Ö. II. bine ait örnekleri ise Kaniş-Karum Ib mezarlarında bulunmuştur. Özkan 2011, 326.

⁸⁷⁰ Özgüç, T. 1999, 50 vd. Lev. 103/1, Lev. D/3.

⁸⁷¹ Schmidt 1932, 172, fig. 221/b 2605.

sayıda örnek kaya kristali kullanımı ve işçiliğinin ulaştığı seviyeyi gösterir niteliktedir. Bu dönemde süs eşyalarının yanında, iğne başları, asa başları, heykelcik vb. kült objeleri ve çeşitli kapların yapımında kaya kristali tercih edilmiştir. Acemhöyük'te Sarıkaya Sarayı'nda bulunan iyi işçiliğe sahip kaya kristalinden yapılmış eserler A. Öztan tarafından yayınlanmıştır.⁸⁷² Dağ kristali ve obsidyen gibi işlenmesi zor yarı değerli taşlardan yapılmış eşyaların kullanımı diğer yerleşimlere göre Acemhöyük Saraylarında yaygın olarak kullanılmıştır. Arıbaşı Mezarlığı'nda bulunan kaya kristali de bu yarı değerli taşların mezarlara hediye olarak bırakıldığını göstermesi bakımından önemlidir. Arıbaşı Mezarlığı dışında M.Ö. II. binin ilk yarısına ait Kazankaya⁸⁷³, Yanarlar⁸⁷⁴ ve Çavlum⁸⁷⁵ mezarlıklarında kaya kristalinden yapılmış süs eşyaları mezarlara ölü hediyesi olarak bırakılmıştır.

III. 2. 4. Yumuşakça Kabuğu Eserler

Kolye ucu olarak kullanılan üç yumuşakça kabuğu 1995 yılı Arıbaşı Mezarlığı kazılarında ele geçmiştir. Biri, M-12 no.lu mezara hediye olarak bırakılmıştır (Lev. 47/3). Diğer ikisi ise (Lev. 47/1-2) açmanın güneyinde bulunmuştur. Söz konusu iki kolye ucunun da açmanın güneyine yakın mezarlardan sürüklendiği düşünülebilir. Farklı ölçülerdeki üç kolye ucunun da baş kısmında ip askı deliği açılmıştır.

Yumuşakça kabuklarının süs eşyası olarak kullanımı Geç Paleolitik Çağ'a kadar uzanmaktadır.⁸⁷⁶ Hatay-Üçağzılı Mağarası'nda bulunan yumuşakça kabuğu kolyeler Anadolu'da bilinen en eski örnekleri temsil etmektedirler.⁸⁷⁷ Neolitik Çağ'da da kullanılan yumuşakça kabuğu süs eşyalarını Çayönü⁸⁷⁸ Pınarbaşı⁸⁷⁹ ve Tepecik-Çiftlik'te⁸⁸⁰ görmekteyiz. Batı'da Yeşilova Höyük'te Neolitik Çağ yapı katlarında bulunan çok sayıda

⁸⁷² Öztan 1988, 393 vd.

⁸⁷³ Özgüç, T. 1978, Lev. 59/6.

⁸⁷⁴ Emre 1978, 40, Lev. 42/8.

⁸⁷⁵ Bilgen 2005, 19, Lev. LXXXVII/12.

⁸⁷⁶ Atik 2007, 10.

⁸⁷⁷ Güleç vd. 2003, 475, fig. 6.

⁸⁷⁸ Özdoğan, A. E. 2007, fig. 72.

⁸⁷⁹ Baird 2007, fig. 11.

⁸⁸⁰ Bıçakçı 2007, fig. 48/b-c.

yumuşakça kabuğunun besin maddesi olarak kullanıldıktan sonra süs eşyası olarak da kullanıldığı ifade edilmiştir.⁸⁸¹ Yumuşakça kabuklarının süs eşyası olarak kullanımı Amuk'ta B evresinden J evresine kadar kullanılmaya devam etmiştir.⁸⁸² M.Ö. II binde de kullanımı sürüdüren yumuşakça kabuğu süs eşyaları özellikle bu dönemin başına ait birçok mezarda ölü hediyesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yanarlar'da 16, 17 ve 34 no.lu mezarlarda bulunan yumuşakça kabuğu taneleri ile süslü kolyeler Arıbaş'ta bulunanların tam paralelleridir.⁸⁸³ Yanarlar dışında, Çavlum⁸⁸⁴, Ağızören⁸⁸⁵, Alişar⁸⁸⁶, Gordion⁸⁸⁷, Kaniş-Karum I. kat⁸⁸⁸ ve Osmankayası erken evre mezarlarında⁸⁸⁹ yumuşakça kabuğundan yapılmış kolye tanelerine rastlanmıştır. Acemhöyük'te Hizmet Binası 19 no.lu odada sekiz yüze yakın yumuşakça kabuğu üzerinde yapılan incelemelerde bunların Akdeniz kökenli deniz yumuşakçaları oldukları tespit edilmiştir.⁸⁹⁰ Hizmet Binası'nda bulunanlarla oldukça benzer olan Arıbaş örneklerinin de denizel oldukları anlaşılmaktadır. M. Mellink, Gordion'da bulunan yumuşakça kabuğu kolye tanelerinin de Doğu Akdeniz kökenli⁸⁹¹ olduğunu ve bu bölgeden ithal edilmiş olması gerektiğini ifade etmiştir.⁸⁹² Çavlum'da bulunan çok sayıda yumuşakça kabuğu kolye tanesi üzerinde yapılan analizlerde, çoğunun Doğu Akdeniz kökenli az bir miktarının da tatlı su örnekleri olduğu tespit edilmiştir. N. Bilgen, günümüzde özellikle İç Anadolu'da nazara karşı koruyucu olduğu düşünülen yumuşakça kabuklarının, Çavlum mezarlarına aynı inançla bırakılmış olabileceğini belirtmiştir.⁸⁹³

⁸⁸¹ Derin 2007, 381, fig. 16, 17.

⁸⁸² Braidwood, J. ve Braidwood, S. 1960, 99, Pl. 78/2.

⁸⁸³ Emre 1978, 49; Akyurt 1998, Lev. 16/d.

⁸⁸⁴ Bilgen 2005, 35, XLVII.

⁸⁸⁵ Türktüzün 2002, 248, res. 8.

⁸⁸⁶ von der Osten 1937b, fig. 259/d 2594.

⁸⁸⁷ Mellink 1956, Pl. 21/w, 22/a, c.

⁸⁸⁸ Emre 1978, 49.

⁸⁸⁹ Bittel vd. 1958, taf. XXII/6.

⁸⁹⁰ Öztan 2005, 95, res. 10, Öztan 2008b, 25, res. 1c.

⁸⁹¹ Suriye ve Levant'ta başta Megiddo ve Mari mezarlarında bulunan çok sayıda yumuşakça kabuğu kolye dizileri bu bölgede yumuşakça kabuğu süs eşyalarının yaygın olarak kullanıldığını ve aynı zamanda mezarlara bırakıldığını göstermektedir. Jean-Marie 1999, Pl. 87; Guy 1938.

⁸⁹² Mellink 1956, 40.

⁸⁹³ Bilgen 2005, 35.

III. 2. 5. Kemik ve Fildişi Eserler

Bu grubu, kemik kaplamalar, kemik sap ve kolye ucu, boynuz çekiçler ve fildişi kapak oluşturmaktadır.

III. 2. 5. 1. Kemik Kaplamalar

Mezar buluntuları içinde çok sayıda kemikten yapılmış kaplama parçası bulunmaktadır (Lev. 49, 50/1-7). Bunların tamamına yakını mezarların içinde veya hemen yakınında ele geçmiştir. Az bir kısmı ise mezarlık alanının çeşitli yerlerine dağılmış halde bulunmuştur. Dikdörtgen, yassı levhalar şeklinde olan bu kemik kaplama parçalarının üzerinde genellikle çizilerek yapılmış iç içe halkalardan oluşan bezemeler bulunmaktadır. Az bir kısmında yaklaşık 45°'lik bir açı ile sola eğimli birbirine paralel çizgiler, çapraz motifler, zikzaklar, yatay çizgiler veya bunların karışımından oluşan süslemeler yer almaktadır. Çoğu kırılmış halde ele geçmiştir, ancak içlerinde korunan kısmı 8 cm.e ulaşanlar olduğu gibi iyice parçalanmış ufalanmış olanlar da bulunmaktadır. Yassı, dikdörtgen levhaların ortasında belirli aralıklarla delikler açılmıştır. Örneklerde muhtemelen başka bir eşyaya applike edilmelerini sağlamaktadır. Bazılarında bu delikler düzensiz bir şekilde dağılmaktadır (Lev. 49/9). Birçoğu ateşe maruz kaldığından veya ateşe yakın bir konumda bulunduğundan eğilmiş, bükülmüş durumdadır ve bazıları yer yer islenmiştir. Öztan'a göre, söz konusu buluntular bugün ne olduğunu bilmediğimiz bir objenin/objelerin parçasıydılar ve ateşe yakın olmaları sebebiyle renkleri ve şekilleri bozulmuştur.⁸⁹⁴

Anadolu'da erken örneklerini Troia II'de⁸⁹⁵ gördüğümüz kemik kaplamalara M.Ö. II. binin başından itibaren birçok merkezde ve özellikle mezarlarda ölü hediyesi olarak rastlanmıştır. Arıbaş örneklerine benzeyen üzeri çizilerek süslenmiş kaplama parçalarının en yakın paralellere Kaniş-Karum II ve özellikle Ib yapı katı mezarlarında bol miktarda rastlanmıştır. II. yapı katına ait iki taş sanduka mezarda bulunan üzeri geometrik motiflerle

⁸⁹⁴ Öztan 1998, 170.

⁸⁹⁵ Blegen vd. 1950, 363, fig. 365/35-528.

süslü kemikler, kaplama parçalarının nasıl bir görünümde olduklarına dair önemli bilgiler sunmuştur. Kaplamaların buluntu durumlarına göre yapılan dizilim sonucunda, çerçeveye benzeyen bir şekil oluşturdukları görülmüştür. Ancak, bu çerçevenin nasıl bir eşyanın parçası olduğu, ne işe yaradığı anlaşılamamıştır. T. Özgüç, bunların bir kutu kapağını andırmasına rağmen buna ihtimal vermemektedir ve bir müzik aletinin veya ona benzer bir eşyanın parçası olabileceği üzerinde durmaktadır.⁸⁹⁶ Arıbaş örneklerine çok benzeyen kemik kaplamaların ele geçtiği diğer bir merkez Tell Açana'dır. Woolley döneminde⁸⁹⁷ ve son yıllarda yapılan kazılarda ele geçen kemik ve fildişi eserler üzerinde yapılan mikroskobik incelemeler, bu eserler hakkında önemli bilgiler sunmuştur. Bu incelemelerde kemik kaplama parçalarının bazılarının üzerinde kırmızı boya pigmentlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında kemik ve fildişi objelerden bazılarının üzerinde gümüş levhalarla birlikte kullanıldıklarını gösteren izler de tespit edilmiştir. A. Yener, kemik ve fildişi objelerin çeşitli mobilyaları süsleyen kaplama parçaları olduğunu ve boya, değerli metallerle süslenen bu eserlerin Alalah saray ve mabetlerinin prestij ürünleri olduğunu belirtmiştir.⁸⁹⁸ Kemik kaplama parçalarının ele geçtiği diğer bir yerleşim Konya-Karahöyük'tür. S. Alp, Arıbaş örneklerine göre daha kalın ve üzeri çift sıra iç içe halkalardan oluşan motiflerle süslü objelerin ortalarında bulunan düzgün açılmış deliklerinden bir eşyaya aplike edilmek üzere üretildiklerini belirtmiştir.⁸⁹⁹ Çadır Höyük'te bulunan benzer kemik kaplamalar, Konya-Karahöyük'te bulunanlara daha çok benzemektedir.⁹⁰⁰ von der Osten, Alişar'da Hitit yapı katlarında bulunan çok sayıda kaplama parçasının mobilya veya benzeri eşyaları süslediklerini belirtmiştir.⁹⁰¹ Yukarıda adı geçen yerleşimlerin dışında Alaca Höyük'te eski ve yeni dönem kazılarında⁹⁰² ve Boğazköy'de⁹⁰³ bu tip kemik kaplamalar ele

⁸⁹⁶ Özgüç, T. 1986a, 65-67, Lev. 121/13, 123/1-3, 6-9.

⁸⁹⁷ Mezarlarda ele geçmiştir. Woolley 1955, 288 vd, Pl. LXVIII/k.

⁸⁹⁸ Yener 2007, 151 vd.

⁸⁹⁹ Alp, 1981, 134, res. 2.

⁹⁰⁰ Gorny 2006, 17, res. 9.

⁹⁰¹ von der Osten 1937a, 243, 249, fig. 275/c 1775, e 1045, d 2068, e 1486.

⁹⁰² Koşay 1951, Lev. LXXXIII/1; Çınaroğlu ve Genç 2003, çiz. 7/e; Çınaroğlu ve Çelik 2010, Lev. LXXIX/a, c.

⁹⁰³ Boehmer 1972, 192-194, taf. LXX/1981, 82, 84, 85; LXXX/1999A, B, 1999-2003.

geçmiştir. Lidar Höyük'te 11. yapı katına ait mezarlarda bu tip kemik apliklerin benzerleri ölü hediyesi olarak bulunmuştur. Ayrıca yerleşim içinde Orta Tunç Çağı'nın daha geç yapı katlarında da bulunan kemik apliklerin ahşap eşyaları süslemede kullanıldığı ifade edilmiştir.⁹⁰⁴ Araştırmacıların bir çoğu bu kemik apliklerin Suriye ve Levant kökenli olduklarını ve gelişen ticari ilişkiler sonucu Anadolu şehirlerine yayıldıklarını düşünmektedirler. Bu bölgede bu eşyaların yaygın kullanıldığını gösteren güzel örnekleri Mari⁹⁰⁵ ve Megiddo'nun⁹⁰⁶ M.Ö. II. bin mezarlarında ele geçmiştir.

III. 2. 5. 2. Kemik Sap ve Kolye Ucu

Acemhöyük mezar buluntuları içinde kaplamalar dışında kemikten yapılmış eşyaların arasında kemikten bir sap (Lev. 50/9), bir kolye tanesi (Lev. 50/10) ve boynuzdan yapılmış iki çekiç başı (Lev. 51/1-2) yer almaktadır. 1995/M-35 no.lu mezara ölü hediyesi olarak bırakılan kemik sapın, silindir şeklindeki gövdesinin üzeri çizilerek yapılmış birbirine paralel çizgiler ve kafes şeklinde taramalardan oluşan bezemlerle süslenmiştir. Küçük bir aletin sapı olduğu anlaşılan eserin boyu 4,5 cm ve ortalama kalınlığı 1,1 cm.dir. Benzer şekilde kemikten yapılmış sapların çok sayıda paraleline Acemhöyük kazılarında rastlanmıştır.⁹⁰⁷ Bu tarz örneklerin bol miktarda ele geçtiği diğer bir merkez Kültepe'dir.⁹⁰⁸ Acemhöyük ve Kültepe dışında Boğazköy⁹⁰⁹, Alişar⁹¹⁰ ve Seyitömer'de⁹¹¹ kemik sapların ele geçtiğini görmekteyiz.

Kemik kolye ucu, 1995/M-35 no.lu mezara ölü hediyesi olarak bırakılmıştır. Kemik sapta olduğu gibi kolye silindir şeklindeki kemiğin işlenmesi ile elde edilmiş ve üzeri birbirine paralel çizgiler ve araları kafes bezemelerle süslenmiştir. Kemik sap ve kolyenin işleme tekniği ve üzerindeki

⁹⁰⁴ Kaschau 1999, 162.

⁹⁰⁵ Jean-Marie 1999, Pl. 215/9. 667 no.lu mezar, kemik apliklerin bol miktarda ele geçtiği mezarlardandır.

⁹⁰⁶ Guy 1938, Pl. 108, 109, 111, 113/18, 152/14, 166/20.

⁹⁰⁷ Öztan 1993, 282, çiz. 2; Öztan 1994, 246, 247, 248.

⁹⁰⁸ Özgüç, T. 1986a, 66, Lev. 121/1-4.

⁹⁰⁹ Boehmer 1972, 188, taf. LXVI/1897.

⁹¹⁰ von der Osten 1937a, fig. 273.

⁹¹¹ Bilgen 2011, res. 295.

bezemeler açısından birbirlerine çok benzemesine rağmen boyutlarının birbirinden farklı ve ikinci örneğin bir aletin sapı olamayacak kadar küçük olması sebebiyle kolye ucu olabileceği düşünülmüştür. Kemikten yapılmış kolye tanelerinin benzer örneklerini Kültepe'de Karum'da⁹¹² ve sitadelde Eski Saray'da⁹¹³ ve Tell Açana'da görmekteyiz. Kenarları saç örgüsü ve çizgilerle süslü örneklerin mezarlarda ele geçtiği belirtilmiştir.⁹¹⁴ Alaca Höyük'te eski ve son dönem kazılarında bulunan örnekler, Arıbaş örneğinde olduğu gibi çizgi ve kafes motifleri ile süslenmiştir⁹¹⁵, yine Alaca Höyük 3. yapı katında bulunan bir başka kemik kolye bezemesiz yalın bırakılmıştır.⁹¹⁶ Kemikten yapılmış üzeri bezemeli ve bezemesiz çok sayıda örneğin ele geçtiği diğer bir yerleşim Seyitömer'dir.⁹¹⁷

III. 2. 5. 3. Boynuz Çekiçler

Kemik eserler arasında yer alan diğer buluntular, Arıbaş Mezarlığı 1995 yılı kazılarında açmanın güneyinde bulunan boynuzdan yapılmış iki adet çekiçtir. Boyutları birbirine oldukça yakın olan çekiçlerden biri 11,5 diğeri 11,8 cm uzunluğundadır. Her ikisi de, geyik cinsi bir hayvanın boynuz kökünden yapılmıştır. Kök kesildikten sonra bir ucu yuvarlatılarak vurma yüzü olarak kullanılmış ve köke bağlı birinci yaş dalının ortasına yaklaşık 2,5 cm çapında bir sap deliği açılmıştır (Lev. 51/1-2).

Boynuzdan yapılmış çekiç, balta, tokmak vb. aletlerin kullanımını gösteren erken buluntular Çayönü'nün Kanallı ve Taş Döşemeli yapılar evresinden gelmektedir.⁹¹⁸ Kemikten yapılmış bu tipteki aletlerin erken örneklerinin bol miktarda ele geçtiği merkezlerin başında İkiztepe gelmektedir. Tepe II'de Kalkolitik Çağ'a tarihlenen III. yapı katında kemik ve boynuzdan yapılmış çok sayıda çekiç ve balta benzeri aletler ele geçmiştir.

⁹¹² Özgüç, T. 1986a, 66, şek. 51.

⁹¹³ Özgüç, T. 1999, 30, şek. B 116.

⁹¹⁴ Woolley 1955, 288 vd, Pl. LXVII/AT 39/91, 291.

⁹¹⁵ Koşay 1951, Lev. XCIV/1; Çınaroğlu ve Genç 2003, çiz. 6/L.

⁹¹⁶ Çınaroğlu ve Çelik 2010, Lev. LXXIX/c.

⁹¹⁷ Bilgen 2011, res. 289. Buluntular Orta Tunç Çağı'nın başına tarihlendirilen IV: yapı katına aittir.

⁹¹⁸ Kanallı yapıların günümüzden önce yakl. 9.100-9 000; Hücre Planlı Yapıların 9 000-8600 tarihlerine ait oldukları belirtilmiştir. Özdoğan, A. E. 2007, 83, fig. 62.

Eski Tunç Çağı ve Er Hitit (I. yapı katı) yapı katlarında bu tip aletlerin çok sayıda ele geçtiği İkiztepe hafırları tarafından belirtilmiştir.⁹¹⁹ Erken örneklerin ele geçtiği bir başka merkez Alaca Höyük'tür.⁹²⁰ Kuruçay'da Geç Kalkolitik Dönem yapı katlarında ele geçen geyik boynuzundan yapılmış çekiçlerin azımsanmayacak kadar çok sayıda olduğu rapor edilmiştir.⁹²¹ Demircihöyük Erken Tunç Çağı tabakalarında geyik boynuzundan yapılmış çekiç ve benzeri çok sayıda alet tanınmaktadır.⁹²² M.Ö. II. binin ilk yarısında boynuz ve kemikten yapılmış aletlerin kullanımının devam ettiğini görmekteyiz. Alışar'da Hitit yapı katlarında ele geçtiği ifade edilen, örneklerin balta olarak kullanılmış olabileceği belirtilmiştir.⁹²³ Boğazköy-Büyükale IVd ve III'te ele geçen aletler de geyik boynuzundan yapılmıştır.⁹²⁴ Alaca Höyük 4. yapı katına ait maden atölyesinde bulunan kemikten çekiçler bu aletlerin üretim sırasında kullanıldıklarını göstermektedir.⁹²⁵ A. Öztan, söz konusu çekiçler ile birlikte Arıbaş Mezarlığı'nda bulunan üretime yönelik diğer buluntuların dikkate alındığında bazı hediyelerin mezarlık alanında törenler esnasında üretildiklerini akla getirdiğini ifade etmiştir.⁹²⁶ Acemhöyük III. yapı katında benzer çekiçlerin kemikten yapılmış olanlarına da rastlanmıştır.⁹²⁷ Seyitömer IV. yapı katında ele geçen çok sayıda kemik buluntu içerisinde çekiçler de yer almaktadır.⁹²⁸

III. 2. 5. 1. Fildişi Kapak

Bu grupta yer alan bir başka eser 1993/M-19 no.lu mezara bırakılan fildişi kapaktır (Lev. 50/8). Çapı 4,3 cm olan kapağın arka yüzü konik şekilde sekiz yüzeyli olarak düzeltilmiştir. İyi bir işçiliğe sahip eserin üst yüzü merkeze açılan bir deliğin etrafı, dört konsantrik daire ve bunların içinde

⁹¹⁹ Alkım vd. 2003, 28, 54, 100, 148, Lev. XX, XXIV/15, 17, XXXV/1, 2, 5; LXXXVII/5.

⁹²⁰ Koşay ve Akok 1966, 101, Lev. 63/l 58. Kalkolitik Çağ yapı katlarında bulunduğu belirtilmiştir.

⁹²¹ Duru 1996, 55, Lev. 157

⁹²² Baykal-Seeher ve Kauder 1996, 312, taf. 153.

⁹²³ von der Osten 1937a, 243, fig. 278/e 10, 1926.

⁹²⁴ Boehmer 1972, 197, 199, taf. LXXIII/2051, LXXIV/2081.

⁹²⁵ Çınaroğlu ve Çelik 2010, 289, Lev. LX/b.

⁹²⁶ Öztan 1998, 171.

⁹²⁷ Öztan 1993, 283, çiz. 11/91-31.

⁹²⁸ Bilgen 2011, res. 332, 333.

kalan alana da yirmi yapraklı palmet çizilerek süslenmiştir. Ortadaki bezemeli kısım ile dış hattı arasında kalan alana birbirine eşit uzaklıklarda altı yuvarlak çukur açılmıştır. Çukurların üçünde korunan izlerden bu kısımların demir apliklerle süslendiği anlaşılmaktadır. Üst ve alt yüzündeki izler ateşe maruz kaldığını göstermektedir.

Acemhöyük'te özellikle III. yapı katına ait anıtsal binalarda fildişienden yapılmış çok sayıda eser bulunmuştur. Sarıkaya Sarayı'nın kuzeybatısında yer alan odaların tabanlarında fildişienden insan, hayvan ve bitki figürlerine ait parçalara rastlanmıştır.⁹²⁹ Bu eserlerin bazılarının üzerinde görülen kırmızı boya izleri Tell Açıana'da bulunan kemik ve fildişi eserler üzerinde yapılan mikroskobik incelemelerde tespit edilen boya izlerini teyit etmektedir. Ayrıca, bu eserler üzerinde görülen boya izleri, Hitit metinlerinde de sözü edilen fildişi eserlerin beyaz ve kırmızı renklerle bezendiğinin arkeolojik kanıtlarıdır.⁹³⁰

Bunlara ek olarak Metropolitan Museum'a hediye edilen, G. Pratt koleksiyonundaki, Acemhöyük saraylarından çıkarıldığı bilinen fildişienden yapılmış çok sayıda eser de dikkate alındığında Acemhöyük'te fildişi eserlerin oldukça yaygın kullanıldığı anlaşılmaktadır.⁹³¹ III. yapı katında bulunan bir başka fildişi eser 1976 yılı kazılarında bulunan kutudur. Yekpare bir fildişienden oyulmuş kutunun yuvarlak ağız kenarında kapak için oluşturulan bir çıkıntı bulunmaktadır. Kutunun ölçüleri dikkate alındığında Arıbaş Mezarlığı'nda bulunan fildişi kapak böyle bir kutunun ağızını kapatmak için üretilmiş olmalıdır. Kutunun kübik gövdesinin dört yüzünü çeşitli sahnelerin anlatıldığı hayvan ve insanlardan oluşan figürler ile etrafı altın çerçeveli bakır çiviler, lapis lazuli kurslar ve demir çivilerin süslediği belirtilmektedir.⁹³² Arıbaş'ta bulunan kapağın üzerinde yer alan demir aplikler de böyle bir kutu ile uyumlu bir şekilde üretildiğini göstermektedir. Söz konusu fildişi eserlere ek olarak batı kazı alanında bulunmuş işlenmek üzere hazırlanmış ham

⁹²⁹ Özgüç, N. 1968a, 15 vd.

⁹³⁰ Güterbock 1973, 1-3.

⁹³¹ Mellink 1969, 285 vd.

⁹³² Özgüç, N. 1976a, 547 vd. Lev. 1.

fildişleri⁹³³ Acemhöyük'ün fildişi işçiliğinde aynı zamanda üretici bir merkez olduğunu da göstermektedir.

Arıbaş'ta bulunan fildişi kapağın tam paraleli Kaniş-Karum Ib yapı katında ele geçmiştir. Çapları dahi birbirleri ile aynı olan iki eserin, üzerlerindeki bezemeler açısından da uyumlu oldukları görülmektedir. Karum örneğinde palmetlerin yerini dairelerden oluşan bezemeler almıştır. Bu eser dışında benzer tarzda başka fildişi eşyaların da Kaniş-Karum Ib'de ele geçtiğini belirten T. Özgüç söz konusu eserlerin çoğu için *allık kutusu* ifadesini kullanmıştır.⁹³⁴ Fildişi ve kemikten yapılmış kapaklarının ele geçtiği diğer bir yerleşim Alişar'dır.⁹³⁵ Üzerleri saç örgüsü, iç içe halkalar ve geometrik bezemelerle süslü olan kapakların ortalarındaki deliğe muhtemelen bir tutamak yerleştirilmektedir. Boğazköy-Büyükale IV'te bulunan ortası delik ve kenarları çeşitli desenlerle süslü fildişi eserlerin kapak olabileceği vurgulanmıştır.⁹³⁶

III. 2. 6. Frit ve Fayans Eserler

Bu grubu fritten yapılmış boncuklar ve kolyeler ile fayans süs eşyaları oluşturmaktadır.

III. 2. 6. 1. Frit Boncuklar ve Kolyeler

Bu grup içinde yer alan iki kolyeden biri 1995/M-69 no.lu mezara ölü hediyesi olarak bırakılmıştır (Lev48/1). Söz konusu kolye on iki adet çift koni ve bir adet küre şeklinde frit boncuklardan oluşmaktadır. Diğeri 1995/M-56 no.lu mezarda ele geçmiştir. Bu kolye de çift koni şeklinde altı adet frit boncuktan meydana gelmektedir (Lev. 48/2). Boncukların üzeri çapraz yivlerle süslenmiştir. Kolyelerin dışında tekil halde ele geçen az sayıda boncuk bulunmaktadır. Bunlar da fritten yapılmış olup üçü küre (Lev. 47/4-6) diğeri de zeytin çekirdeği şeklindedir (Lev. 47/7). Çeşitli formlarda fritten

⁹³³ Deniz vd. 1991, 13, 19. (Bu şekilde işlenmek üzere hazırlanan fildişleri Tell Açana'da da bulunmuştur. Woolley 1955, Yener 2007, 153.)

⁹³⁴ Özgüç, T. 1986a, 66, Lev. 122/1.

⁹³⁵ von der Osten 1937a, 243, fig 274/c 151, 763, d 1220, fig. 489/e 2511.

⁹³⁶ Boehmer 1972, 194 vd. taf. LXXII/2019, 2021.

yapılmış boncuk ve kolyelerin Eski Tunç Çağı'nda mezarlara bırakıldığına ilişkin bilgilerimiz Alaca Höyük ve Resuloğlu mezarlıklarından gelmektedir.⁹³⁷

M.Ö. II. binin başında fritten yapılmış süs eşyalarının mezarlara bırakıldığını Kaniş-Karum II. yapı katına ait mezarlardan bilmekteyiz.⁹³⁸ Kültepe dışında Anadolu'da M.Ö. II. binin ilk yarısına tarihlenen birçok mezarda frit ve benzeri boncuk veya kolyenin mezarlara bırakıldığı görülmektedir. Gordion Mezarlığı'nda bulunan kolyeler Arıbaş'ta bulunanların tam paralelidir.⁹³⁹ Yanarlar'da bulunan küre formu frit boncukların yanında fayanstan çift koni şeklinde kolyelerin mezarlara bırakıldığı belirtilmiştir.⁹⁴⁰ Çavlum Mezarlığı'nda ele geçen çok malzemelerden yapılmış boncuklar arasında çift koni ve küre formu frit boncuklarda yer almaktadır.⁹⁴¹ Fritten yapılmış çift koni ve yuvarlak formu boncuklar yerleşim yerlerinde de ele geçmiştir. Boğazköy⁹⁴² ve Alişar'da⁹⁴³ çok sayıda örneği bulunmaktadır.

III. 2. 6. 2. Fayans Eserler

1996/M-24 no.lu mezara ölü hediyesi olarak, pişmiş topraktan yapılmış eşyaların yanında, iki maymun, bir tavşan, bir çıplak tanrıça figürini ve bir damga mühürden oluşan bir kolye bırakılmıştır (Lev. 51/3-6). Bir kolyenin tanelerini oluşturduğunu düşündüğümüz söz konusu eserler bu açıdan tarihlemeye yardımcı olmaktadır ve aşağıda değerlendirilmiştir.

Fayansın en erken kullanımına dair veriler, Arpachiyah'ın Halaf Devri'ne ait tabakalardan gelmektedir. Ancak, başta Moorey olmak üzere bazı bilim adamları tarafından bu buluntuların fayans oldukları ve bulundukları tabakanın doğruluğundan şüphe edilmektedir.⁹⁴⁴ Ancak, Ubeyd Devri'nin sonu Uruk Devri'nin başından itibaren fayans eserlerin kullanıldığı

⁹³⁷ Yıldırım 2012, 36.

⁹³⁸ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, Lev. LVII/610 612.

⁹³⁹ Mellink 1956.

⁹⁴⁰ Emre 1978, 49, LEv. XLII/4,7.

⁹⁴¹ Bilgen 2005, 30 vd, Lev. LXXXVII.

⁹⁴² Boehmer 1979, 42 vd.

⁹⁴³ von der Osten 1937a, 284, fig. 309.

⁹⁴⁴ Moorey söz konusu buluntuların mavimsi frit veya azurit olabileceği ve ait oldukları tabakanın net olarak ifade edilmediği üzerinde durmaktadır. Moorey 1994, 171 vd.

Tell Brak, Tepe Gawra⁹⁴⁵ ve Ur'dan bilinmektedir. Er Hanedanlar I'den itibaren fayans boncuk ve amulet kullanımı yaygınlaşarak devam etmiştir.⁹⁴⁶ Hayvan biçiminde fayanstaki yapılmış amuletleri de ilk kez Tell Brak'ta rastlanmıştır.⁹⁴⁷ Anadolu'da Eski Tunç Çağı'nda mezarlara fayans süs eşyaları bırakma geleneğini gösteren bulgulara Resuloğlu Mezarlığı'nda ulaşılmıştır.⁹⁴⁸

M.Ö. II. binin başına tarihlenen mezarlarda ve yerleşim alanlarında ele geçen çok sayıda örnek bu dönemden itibaren fayans süs eşyalarına olan ilginin arttığını göstermektedir.

III. 2. 6. 2. 1. Hayvan Figürinleri

Bu grubu oluşturan üç eser, yukarıda adı geçen 1996/M-24 no.lu mezara ölü hediyesi olarak bırakılmış, iki maymun ve bir tavşandan oluşmaktadır (Lev. 51/3-4).

Tavşan figürini (Lev. 51/3); ön ayaklarını ileri uzatmış, arka ayaklarını gövdesinin altına toplamış pozisyonda, kulakları başının üstüne yapışmış durumdadır. Gözleri, kenarları yuvarlatılmış birer çukur; ağzı ise bir çizgi şeklinde gösterilmiştir. Kireçlenen yüzeyinde yer yer türkuaz renkte olduğunu gösteren izler korunmuştur. Gövdesini boydan boya geçen ip deliği bulunmaktadır. 1,4 cm uzunluğunda ve 0,7 cm kalınlığındadır.

Maymun figürini (Lev. 51/4); neredeyse birbirinin kopyası durumunda olan maymun figürinleri, ayaklarını birleştirerek çömelmiş pozisyonundadır. Kulakları yuvarlak olarak gösterilmiş, iri burularının altındaki küçük ağızları bir çizgi ile belirtilmiştir. Bir omzundan diğerine uzanan ip deliği bulunmaktadır. 1,5 cm yüksekliğinde ve 0,9 cm kalınlığındadırlar.

Bu tip hayvan biçiminde fayans amuletlerin Anadolu'da, M.Ö. II. bine ait en eski örnekleri Kaniş-Karum Ib yapı katında bulunmuştur. Karum'da

⁹⁴⁵ Mallowan 1947, 33.

⁹⁴⁶ Moorey 1994, 173 vd.

⁹⁴⁷ Mallowan 1947, 40-41.

⁹⁴⁸ Yıldırım 2011b, 20.

bulunanların çoğu tavşan, koyun, aslan ve boğa biçimindedir ve birçoğu bu yapı katına ait mezarlara ölü hediyesi olarak bırakılmıştır.⁹⁴⁹ Arıbaş Mezarlığı'nda bulunan fayanstan tavşan ve maymun figürinleri Kaniş-Karum dışında Anadolu'da bulunan ikinci örneklerdir. Kaniş-Karum Ib yapı katına ait fayans tavşan ve aslan figürinlerinin üzerinde korunan türkuaz sır Arıbaş tavşan figürinin üzerindeki renk ile aynıdır.⁹⁵⁰ Anadolu dışında Chagar Bazar'da bulunan bir fayans tavşan figürünü Kaniş ve Arıbaş örneklerinin kopyası gibidir.⁹⁵¹ Anadolu'da M.Ö. II. bin yerleşimlerinde ve mezarlıklarında bu tip fayans hayvan biçimli figürinler bulunmasa da fayanstan yapılmış bazı süs eşyaları ve özellikle boncukların kullanıldıkları görmekteyiz. Gordion⁹⁵² ve Yanarlar'da⁹⁵³ fayans boncuklar mezarlara ölü hediyesi olarak bırakılmıştır.

T. Özgüç'e göre, boyutları birbirine çok yakın, aynı teknik ve tarzda yapılmış amuletler aynı atölyelerin ürünleri olmalıdır. İyi işçilikleri, gelişmiş fayans üretiminin göstergesidir. Ayrıca, mezarlara sunulan bu amuletler, Anadolu tanrı veya tanrıçalarının kutsal hayvanlarını ifade etmektedir.⁹⁵⁴

III. 2. 6. 2. 2. Tanrıça Figürini

Elleri ile göğüslerini tutmuş, ayakta duran pozisyonundadır. İri kemerli burunlu, iri yuvarlak gözlü ve kalın kaşlara sahiptir. Ağzı bir çizgi halinde, kalçalar belirgin olarak gösterilmiş ve bacakları birbirine yapışık olarak yapılmıştır. Kaşlara kadar inen duvağı gövdenin arkasında boydan boya uzanıp yanlarda hafif kabartma olarak son bulmaktadır (Lev. 51/5). Tepesinden başlayıp topuklara kadar devam eden delik, bir kolye tanesi olarak kullanıldığını göstermektedir. 1,7 cm uzunluğunda ve 0,9 cm kalınlığındadır.

⁹⁴⁹ Özgüç, T. 1986c, 205.

⁹⁵⁰ Kulakoğlu ve Kangal 2011, 374, res. 372, 373.

⁹⁵¹ Mallowan 1937, 97, Pl. XIVA.

⁹⁵² Mellink 1956, Pl. 21/e.

⁹⁵³ Emre 1978, şek. 144, 150, 155, 158, 166, 167.

⁹⁵⁴ Özgüç, T. 1986c, 205.

Mezopotamya gliptiğinde, ayakta durur pozisyonda, cepheden tasvir edilen tanrıça tipinin ilk olarak İsin-Larsa Devri'nde ortaya çıktığı ve Eski Babil Devri'nde yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir. Anadolu'da kurşun, fildişi, pişmiş toprak ve diğer malzemelerden yapılmış çıplak tanrıça tasvirlerini Eski Tunç Çağı'nın sonundan itibaren görmek mümkündür.⁹⁵⁵ Bu tip tanrıça figürinlerinin Koloni Çağı'nda⁹⁵⁶ fayanstan da yapıldığını görmekteyiz. Arıbaş'ta bulunan fayans tanrıça figürinin en yakın benzerleri Kültepe'de sitadelde Geç Saray'da⁹⁵⁷ ve Karum Ib-a yapı katlarında bulunmuştur.⁹⁵⁸ Arıbaş ve Kaniş örneklerinde olduğu gibi elleri ile göğüslerini tutan iki küçük tanrıça figürini Konya-Karahöyük I. yapı katında ele geçmiştir.⁹⁵⁹ Kaniş-Karum'da bulunan fayans tanrıça figürinlerinin üzerlerinin siyah ve mavi sırla renklendirildiği ayrıca altın yaldızla süslendiği belirtilmiştir. Arıbaş örneğinde boya veya yaldız görülmemesine rağmen, sonradan sır veya yaldızın dökülmüş olabileceği olasıdır. Sadece başı korunmuş bir örnek ve başı ve ayakları eksik elleri göğüslerinin üzerinde fayanstan yapılmış bir tanrıça Alishar'da ele geçmiştir. Her iki örneğin de mavi sırlı olduğu belirtilmiştir.⁹⁶⁰ Elleri ile göğsünü tutmuş tanrıça figürinlerinin pişmiş topraktan ve camdan yapılmış örnekleri Tell Açana'da mezarlara ölü hediyesi olarak bırakılmıştır.⁹⁶¹ Kültepe'de elleri ile göğüslerini tutan ayakta durur pozisyonda tasvir edilmiş yukarıda söz edilen fayanstan eserlerin yanında benzer şekilde tasvir edilmiş tanrıça figürinlerinin fildişi ve kurşundan yapılmış örnekleri de bulunmaktadır.⁹⁶²

⁹⁵⁵ K. Emre, Schliemann'ın Troia kazılarında bulduğu kurşundan elleri göğüslerini tutan çıplak tanrıça figürinin bulunduğu tabakanın, Dörpfeld tarafından Troia IIg'ye (M.Ö. 2500-2200) ait olduğunu ifade etmiştir. Emre 1971, 49.

⁹⁵⁶ Kültepe Ib yapı katı mühür baskıları arasında Eski Babil üslubunda yapılmış olanlar içerisinde elleri göğsünü tutan tanrıça tasvirleri bulunmaktadır. Özgüç, N. 1988b, Lev. XII/1.

⁹⁵⁷ Özgüç, T. 1999, 19, Lev. 78/3a-b.

⁹⁵⁸ Özgüç, T. 1986c, Pl. 41, 42, Özgüç, T. 2005, 208, res. 243-244.

⁹⁵⁹ Alp 1954, 403.

⁹⁶⁰ von der Osten 1937a, 193, fig. 230/d 2971, d 2996.

⁹⁶¹ Akyurt 1998, 87, Şek. 124/c, d.

⁹⁶² Özgüç, T. 1959, 53-54, Lev. XXXIV/1-2.

Arıbaş ve diğer örneklerin kalıba dökülerek üretildiği anlaşılmaktadır.⁹⁶³ T. Özgüç, üretim yerlerine dair bir bilgi bulunmamasına rağmen bu eserlerin muhtemelen Kuzey Mezopotamya ve Kuzey Suriye'deki atölyelerin ürünleri olduklarına değinmiştir. Anadolu, Suriye ve Mezopotamya arasında gelişen ticari faaliyetler bunların geniş bir coğrafyaya yayılmalarını sağlamıştır.⁹⁶⁴ von der Osten bu tanrıça figürinlerinin Kuzey Mezopotamya'dan ithal edilmiş olabileceğini belirtmiştir.⁹⁶⁵

Kültepe'de ele geçen fayans eserler ve diğer merkezlerden tanınan az sayıda fayans boncuk dışında Anadolu'da M.Ö. II. bine ait önemli bir fayans buluntu grubu ile bu güne değin karşılaşılmamıştır. Hitit metinlerinde fayans nesnelerin üretildiğini gösteren az da olsa bazı bilgiler bulunmaktadır. T. Özgüç'e göre, sırlı fayans objeler değerli maden veya taş eserlerin taklidi olmalıdır ve Anadolu'nun bu tür materyaller açısından zengin olması sebebiyle fayans üretimi rağbet görmemiş olabilir.⁹⁶⁶ Anadolu'da fayanstan yapılmış eserler arasında az sayıda vazo görülmektedir. Kaniş-Karum Ib'de bulunan sırlı örneklerin yanında⁹⁶⁷, Acemhöyük-Sarıkaya Sarayı'nda⁹⁶⁸ ve Alishar'da⁹⁶⁹ fayans vazolar bulunmuştur. Bir minyatür testi de Kaniş-Karum Ib yapı katında bulunmuştur.⁹⁷⁰ N. Özgüç süslü kumaşların, fayans boncukların, altın ipliklerin Asur'da ithal edilmiş olabileceği görüşündedir.⁹⁷¹

III. 2. 6. 2. 3. Damga Mühür

Tek örneği bulunan fayans mühür, tepesi yuvarlak, kaideye geçen kısmı yivli ve oval yüzlüdür. Yiv kısmında yatay biçimde açılmış ip deliği bulunmaktadır. Kenarları mühür yüzene uygun bir şekilde belirlenmiş sınırın içerisinde bir omega (Ω) işareti ve onunda altında ortadan ikiye ayrılmış

⁹⁶³ Erken fayans amuletlerinde kalıba dökülerek yapıldığı Moorey tarafından belirtilmiştir. Moorey 1994, 172-173.

⁹⁶⁴ Özgüç, T. 1986c, 203 vd.

⁹⁶⁵ von der Osten 1937a, 193.

⁹⁶⁶ Özgüç, T. 1986c.

⁹⁶⁷ Özgüç, T. 1992, 160, taf. 70/ fig. 4-5.

⁹⁶⁸ Özgüç, N. 1968a, 47, Özgüç, T. 1986c, fig. 1.

⁹⁶⁹ von der Osten 1937c, OIP XXVIII, 207, fig. 197, e 722.

⁹⁷⁰ Kulakoğlu ve Kangal 2011, res. 375.

⁹⁷¹ Özgüç, N. 1968a, 47.

yarım daireye benzeyen bir işaret yer almaktadır (Lev. 51/6). 0,8 cm kalınlığında olan mührün, mühür yüzeyi 1x1,1 cm ölçülerindedir.

Bu tipte bir fayans mühür, B. Tezcan'ın Aksaray civarından derlenen eserleri incelendiği çalışmasında Acemhöyük buluntuları arasında gösterilmiştir.⁹⁷² Bunun dışında Sarıkaya Sarayı kazılarında bir başka örneği ve bir bulla üzerinde bu tip bir mührün baskısı bulunmuştur.⁹⁷³ Acemhöyük'te Sarıkaya'da ve Arıbaş Mezarlığı'nda bulunanların yanında Anadolu'da bulunan bu tip fayans mühürlerin çoğu yerleşim içi veya yerleşim dışı mezarlarda ele geçmiştir. Kültepe⁹⁷⁴, Konya-Karahöyük⁹⁷⁵, Alişar⁹⁷⁶ ve Tell Açıana'da⁹⁷⁷ bulunanlar yerleşim içi mezarlarda ele geçen örneklerdir. Arıbaş, Gordion⁹⁷⁸ ve Çavlum⁹⁷⁹ mezarlıklarında ele geçenler ise yerleşim dışı mezarlarda ele geçen örnekleri temsil etmektedir. Kültepe'de geç sarayda da bu tipte bir adet fayans-damga mühür bulunmuştur.⁹⁸⁰

Söz konusu fayans-damga mühürlerin mühür yüzeylerinde küçük farklılıkların dışında Arıbaş örneğinde olduğu gibi üstte omega (Ω) ve altında ortadan ikiye ayrılmış daire ya da oval bir işaret bulunmaktadır.

Anadolu dışında, Kuzey Suriye ve Levant'ta; Hammam et-Turkman⁹⁸¹, Kale Nisar⁹⁸², Tell Fara, Tell Jerishe ve Jericho'da fayans-damga mühürlerin ele geçtiğini görmekteyiz.⁹⁸³ Bunlar içerisinde Hammam et-Turkman'da bulunan mühür Anadolu dışında, ölü hediyesi olarak kullanılan tek örnektir.⁹⁸⁴ Diğerleri yerleşim yerinde ele geçmiştir. Anadolu dışı örneklerinin de mühür yüzeylerinde aynı işaretler yer almaktadır. Kültepe'de ele geçen fazlaca

⁹⁷² Tezcan 1958, 526, şek. 23.

⁹⁷³ Özgüç, T. 1992, 206-207.

⁹⁷⁴ Özgüç, T. 1999, 17-18, Lev. 75/4a-b; Özgüç, T. 1986c; 201 vd; Özgüç, T. 1992, 159 vd.

⁹⁷⁵ Alp 1994, 207, şek. 162-164.

⁹⁷⁶ von der Osten, fig. 479/c 600.

⁹⁷⁷ Collon 2010, 92, fig. 7.3/1-2.

⁹⁷⁸ Mellink 1956, 42, Pl. 23/m-n; Dusingberre 2005, 35, fig. 13.

⁹⁷⁹ Bilgen 2005, 36 vd, Lev XCI/11.

⁹⁸⁰ Özgüç, T. 1999, 17-18.

⁹⁸¹ van Loon 1988, 662, Pl. 200/5.

⁹⁸² Westenholz 1993, 99 vd.

⁹⁸³ Boehmer ve Güterbock 1987, 41; Collon 2010, 92.

⁹⁸⁴ van Loon 1988, 662.

örnekten bu mühürlerin mühür yüzlerinde benzer işaretler bulunmasına rağmen tutamak kısımlarının farklı şekillerde olabildiği anlaşılmaktadır.⁹⁸⁵ Ancak, Arıbaş, Gordion, Konya-Karahöyük ve Alishar örnekleri tutamak kısımlarının formları yönünden de birbirleri ile uyumludur. Çavlum'da bulunan mührün ip deliğinin geçtiği kısım yivli değildir, bir bütün halde bırakılmıştır.⁹⁸⁶ Anadolu dışında bulunanların formunun scarabe şeklinde olduğu dikkati çekmektedir.⁹⁸⁷

Anadolu ve Anadolu dışında bulunan örneklerin tamamının tutamak kısmında yatay biçimde açılmış bir ip deliğinin bulunması bu mühürlerin aynı zamanda amulet olarak kullanıldığını da göstermektedir. Çavlum ve Kültepe'de bulunan bazı örnekler dışında diğerlerinin bir küçük tutamağının bulunması aynı zamanda mühür olarak da kullanıldıklarını gösterirse de⁹⁸⁸ bu kullanımın en önemli kanıtları Acemhöyük-Sarıkaya Sarayı'nda⁹⁸⁹, Konya-Karahöyük'te⁹⁹⁰ ve Tell Açıana'da⁹⁹¹ bulunan mühür baskılarıdır.

Başta van Loon olmak üzere, araştırmacıların birçoğu, söz konusu mühürlerin yüzeyinde bulunan omega (Ω) işaretinin tanrıça Ninhursag'ın saç şeklini ifade ettiği ve İsin-Larsa Devri'nden itibaren Mezopotamya tasvir sanatında görülmeye başlayan ve Eski Babil Devri'nde yaygın olarak yer verilen "Hathor" başlı tanrıçayı sembolize ettiği görüşündedir.⁹⁹² J. Black ve A. Green söz konusu dönemlere ait kil levhalarda, her biri dünyaya yeni gelmiş bebekleri simgeleyen birer insanın oturduğu ters çevrili omega motifleri ile kuşatılmış bir tanrıçanın (Ningursag veya Nintu) gösterildiğini ve bu zayıf insan biçimlerinin ölü doğmuş ilahi ceninleri ifade ettiğini belirtmişlerdir.⁹⁹³

⁹⁸⁵ Özgüç, T. 1986c, Pl. 44/17, Pl. 45.

⁹⁸⁶ Bilgen 2005, Lev. XCI/11.

⁹⁸⁷ Boehmer ve Güterbock 1987, abb. 27/p-t.

⁹⁸⁸ Özgüç, T. 1999, 17-18.

⁹⁸⁹ Boehmer ve Güterbock 1987, abb. 27/i.

⁹⁹⁰ Özgüç, T. 1986c, 206; Özgüç, T. 1992, 160.

⁹⁹¹ Collon 2010, fig. 7.3/1a-c.

⁹⁹² Barrelet 1958, 33; van Loon 1988, 662, Bilgen 2005, 36 vd.; Boehmer ve Güterbock 1987, 40-41; Dusingberre 2005, 35.

⁹⁹³ Black ve Green 2003, 167.

Sumer tanrıçası Ninhursag, çocukların koruyucusu olarak bilinmektedir. Mezarlarda bulunan örneklerin tamamının çocuk mezarlarında ele geçmesi söz konusu mühürlerin tanrıça Ninhursag ile ilişkilendirilmesi fikrini güçlendirmektedir. Boehmer, Louvre Museum'da bulunan bir Eski Babil kabartması üzerinde yer alan kucağında bir çocuk tutan ve omuzlarından iki çocuk çıkan tanrıçanın iki yanında tasvir edilen omega (Ω) işaretinin Tanrıça Ninhursag'ı sembolize ettiğini ve bu sebeple mezarlarda bulunan omega işaretli mühürlerin çocuk mezarlarında bulunmasının Ninhursag ile ilişkilendirilmesini kolaylaştırdığını belirtmektedir.⁹⁹⁴ Layard Koleksiyonu'ndaki bir kurşun figürin kalıbı üzerinde bulunan çift spiralli askı da D. van Buren tarafından omega işareti ve Tanrıça Ninhursag'ın sembolü olarak kabul edilmiştir.⁹⁹⁵ N. Bilgen, Çavlum'da fayans-damga mühürden başka diğer bir mezarda omega şeklinde bir kolyenin bırakılmış olmasını, Ninhursag inancının izlerinin Anadolu'daki yansımaları şeklinde açıklamaktadır.⁹⁹⁶ M.Ö. 2000-1600 arası, Suriye mühürleri üzerine çalışma yapan A. Samman, omega işaretinin Iştar, Ninhursag veya doğrudan ana tanrıçayı sembolize etmiş olabileceğinden bahsetmiştir.⁹⁹⁷ R. M. Dusinberre, Mısır etkili hathor başlı tanrıçanın neşe, müzik, güzellik gibi birçok şeyin tanrıçası olduğunu ve bu mühürler üzerinde bulunan özel işaretlerin ölen çocukların ailelerini üzüntülerini ifade etmiş olabileceğini belirtmiştir.⁹⁹⁸ Samsat'ta IX. yapı katında bulunan bir Orta Asur Dönemi'ne ait silindir mührün, silindir yüzünde kayığın içinde kaide üzerinde ayakta duran Ay Tanrısı'na bir kral tapması tasvir edilmiştir. Tanrının sağ elinde omega (Ω) işareti, sol elinde ise tutamaklı hilal bulunmaktadır. N. Özgüç bu mühür sayesinde tartışmalı olan omega (Ω) işaretinin ay tanrılarının birinin alameti olduğunu gösterdiğini belirtmiştir.⁹⁹⁹ D. Collon, Samsat mührü üzerinde bulunan Ay Tanrısı'nın Orta Asur Devri'nden itibaren aynı zamanda doğum ritüelleri ile de ilgili hale geldiğini belirtmiştir, bu nedenle tanrının bir elinde hilal diğerinde omega yer

⁹⁹⁴ Boehmer ve Güterbock 1987, 40-41, abb. 27u.

⁹⁹⁵ van Buren 1945, 113.

⁹⁹⁶ Bilgen 2005, 37.

⁹⁹⁷ Samman 1997, 104.

⁹⁹⁸ Dusinberre 2005, 35.

⁹⁹⁹ Özgüç, N. 2009, 59-60, Lev. 140/302.

almaktadır.¹⁰⁰⁰ S. Alp ise fayans mühürlerin yüzeyinde bulunan işaretlerin hiyeroglif olabileceğini ifade etmiştir.¹⁰⁰¹

Anadolu ve çevresinde geniş bir alana yayılmış olan bu mühürlerin üretim yerleri hakkında araştırmacıların birçoğu Kuzey Suriye civarını işaret etmektedir. T. Özgüç, Anadolu ve Suriye’de bazı merkezlerde ele geçen birbirine oldukça benzeyen bu fayans mühürlerin Kuzey Suriye ve Kilikya’da birbirine yakın atölyelerde üretilmiş olması gerektiğini belirtmekte ve bunların Anadolulu ve Suriyeli gezgin ustalar tarafından geniş coğrafyaya yayıldıklarını ifade etmektedir.¹⁰⁰² A. Samman bu tipte birbirine çok benzeyen fayans-mühürlerin Anadolu, Suriye Levant ve Elam sınırına kadar yayılım gösterdiğini ve üretim yerlerinin T. Özgüç’ün belirttiği gibi Kuzey Suriye olabileceğini düşünmektedir.¹⁰⁰³ Mellink’de bu mühürlerin aynı atölyelerde üretilmiş olabileceğine işaret etmektedir.¹⁰⁰⁴ Mellaart ise fayans objelerin Anadolu atölyelerinin ürünleri olduğu görüşündedir.

Bu mühürlerin tarihleri konusunda araştırmacıların çoğu aynı görüştedir. D. Collon söz konusu mühürlerin orta kronolojiye göre M.Ö. 18. yüzyılın ilk çeyreğine ait olduğunu ifade etmektedir.¹⁰⁰⁵ Boehmer, bu mühürleri Kaniş-Karum Ib ile Hattuşili arasına yerleştirmiştir. Özellikle, Konya-Karahöyük ve Alishar’da bulunanların bu aralığa tarihlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir.¹⁰⁰⁶ T. Özgüç, fayans-mühürlerin sitadelde Geç Saray’da¹⁰⁰⁷ ve Karum’da Ib-a mezarlarında bulunan tipik eselerden olduğunu ifade etmektedir.¹⁰⁰⁸ Samman bu mühürleri M.Ö. 1750-1650

¹⁰⁰⁰ Collon 1992, 25, fig. 12.

¹⁰⁰¹ Alp 1994, 207-208. Alp, şek. 164’te yer alan mühürdeki alttakinin Fırtına Tanrısı’nın hiyeroglifi olabileceği görüşündedir.

¹⁰⁰² Ayrıca, Kuzey Suriye ve Kuzey Mezopotamya atölyelerinin Anadolu zevkine uygun olarak fayans boncuk, amulet ve damga mühür ürettiklerini belirtmiştir. Özellikle bu dönemde, Suriye gliptiğine yabancı olan damga mühürlerin fayanstan yapılmış olanlarının bunun göstergesi olduğu belirtilmiştir. Özgüç, T. 1999, 17-18, Lev. 4 a-b; Özgüç, T. 1992, 160.

¹⁰⁰³ Samman, geniş bir coğrafyada bu tipte elli mühür bulunduğu işaret etmektedir. Samman 1997, 104.

¹⁰⁰⁴ Mellink 1956.

¹⁰⁰⁵ Collon 2010, 92.

¹⁰⁰⁶ Boehmer 1989, 40 vd.

¹⁰⁰⁷ Özgüç T. 1999, 18.

¹⁰⁰⁸ Özgüç, T. 1992, 161-162.

aralığına tarihlendirmektedir.¹⁰⁰⁹ Hammam et-Turkman'da bulunan örneğin ait olduğu VIIC yapı katının tarihleri¹⁰¹⁰ de Boehmer ve Samman'ın verdiği tarihlerle örtüşmektedir. Kale Nisar'da bulunan örneğin ise Eski Babil Dönemi'ne ait yapı katında bulunduğu belirtilmiştir.¹⁰¹¹

¹⁰⁰⁹ Samman 1997, 104.

¹⁰¹⁰ van Loon 1988, 662.

¹⁰¹¹ Westenholz 1993, 99 vd.

IV. BÖLÜM

M.Ö. II. BİN YILIN İLK YARISINDA ANADOLU'DA ÖLÜ GÖMME GELENEKLERİ

Bu bölümde; Anadolu'da bugüne kadar yapılmış olan kazılar neticesinde ortaya çıkarılmış ve M.Ö. II. binin ilk yarısına tarihlendirilmiş mezarlar ile mezarlık alanlarında (Harita 3) görülen ölü gömme gelenekleri değerlendirilmiştir.

Asur Ticaret Kolonileri Çağı, Orta Anadolu kronolojisi için yaygın olarak kullanılan bir ifadedir. Anadolu'nun diğer kültür bölgelerinde bu dönem için daha çok Orta Tunç Çağı'nın başı ifadesi kullanılmaktadır. Bu nedenle herhangi bir karışıklığa sebebiyet vermemesi için, bu bölümde Orta Anadolu'da bulunan mezarlar veya mezarlıklar için Asur Ticaret Kolonileri Çağı terimi, diğer bölgelerde bu döneme tarihlendirilen mezarlar ve mezarlık alanları için ise M.Ö. II. bin yılın ilk çeyreği ya da Orta Tunç Çağı'nın başı ifadesi kullanılacaktır. Ayrıca net tarihlemesi yapılamayan bazı mezar veya mezarlık alanlarına ait yayınlarda hafirleri tarafından Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın geç evresi/Eski Hitit Çağı ifadesi kullanılmıştır (Bkz. Tablo 4, 5). Bu nedenle tezimizin bu bölümünde M.Ö. II. bin yılın ilk yarısına tarihlendirilen mezar veya mezarlık alanlarına yer verilmiştir. Konunun daha kolay anlaşılabilmesi için mezarlar veya mezarlık alanları öncelikli olarak yerleşim içi/intramural ve yerleşim dışı/extramural olarak gruplandırılmış daha sonra ise bölgelere ayrılarak kendi içinde değerlendirilmiştir.

IV. 1. YERLEŞİM İÇİ MEZARLAR

IV. 1. 1. Güneydoğu Anadolu

IV. 1. 1. 1. Karkamış

Gaziantep ilinin yaklaşık 75 km güneydoğusunda; Halep'in yaklaşık 100 km kuzeydoğusunda yer almaktadır.¹⁰¹² İlk kez 1876 yılında, G. Smith'in

¹⁰¹² Woolley 1921, 33.

bir grup heykeltıraşlık eseri bulması ile dikkat çeken Karkamış'ta 1878-81 yılları arasında P. Henderson tarafından kısa süreli kazılar yapılmıştır.¹⁰¹³ 1911-12 yıllarında D. G. Hogarth¹⁰¹⁴, 1914 yılında C. L. Woolley ve T. E. Lawrence¹⁰¹⁵ ve 1920 yılında C. L. Woolley başkanlığında British Museum adına kazılar yapılmıştır.¹⁰¹⁶ Bu kazılar sonucunda, Karkamış'ın Kalkolitik Çağ'dan, Geç Hitit Dönemi'ne kadar kesintisiz iskân edildiği anlaşılmıştır.¹⁰¹⁷

Woolley'in yaptığı kazılarda, höyüğün güneydoğusunda, bir taş sanduka mezar ve stadelin güneydoğusunda kalan ve Fırat boyunca uzanan sur (*Nehir Duvarı/River Wall*) içerisindeki bölmelerde ve değirmen duvarının güneyinde basit toprak mezar ile çömlek mezar türünde mezarlar gün yüzüne çıkarılmıştır. Söz konusu mezarların tamamına ölülerin ceset halinde (inhumasyon) gömüldüğü anlaşılmıştır. Taş sanduka mezardaki erişkin birey ile çömlek mezardaki bebeğin hoker pozisyonunda yatırıldığı görülürken; Nehir Duvarı bölmelerinde açığa çıkarılan basit toprak mezarlardaki iskeletlerin ise karışık durumda bulunmasından dolayı yatış pozisyonları belirlenememiştir.¹⁰¹⁸

Taş sanduka mezara, gümüşten yapılmış bir adet başı delikli iğne, tunçtan yapılmış mercimek başlı, basık küre başlı iğneler, hançer ve mızrak uçları ile saklı astar bezemeli kaplar ve steatitten yapılmış boncuklar bırakılmıştır.¹⁰¹⁹ Nehir Duvarı bölmelerinde açığa çıkarılan mezarlarda çömlekler ve vazolara rastlanmıştır. Bunların dışında tunçtan basık küre başlı, rulo başlı, gözlü iğneler ile küpe, bileziğin yanı sıra gümüşten yapılmış rulo başlı bir iğne ile halka yer almaktadır. Ayrıca kireçtaşından düğme,

¹⁰¹³ Hogarth 1914, 5-8, 9, 12.

¹⁰¹⁴ Hogarth 1914, 12.

¹⁰¹⁵ Woolley 1921.

¹⁰¹⁶ Woolley 1952.

¹⁰¹⁷ Dirvana 1944, 403-404; Woolley 1952, 227-228. Karkamış'ın yakınında bulunan Yunus'ta Woolley'in yaptığı kısa süreli kazıda Halaf Dönemi'ne ait yoğun çanak çömlek parçalarına ve fırınlara rastlanmıştır.

¹⁰¹⁸ Akyurt 1998, 82.

¹⁰¹⁹ Woolley 1952, 222.

işlenmiş bir plaka ve değişik türlerde boncuklar da bu mezarlardan ele geçen hediyeler arasındadır.¹⁰²⁰

Woolley, sanduka mezarın içerisinden ele geçen buluntuları dikkate alarak mezarı M.Ö. 19-18. yüzyıl arasına tarihlendirmiştir.¹⁰²¹ Çömlek mezarın ve basit toprak mezarların ise Orta Tunç Çağı'na ait olduğu belirtilmesine rağmen tarihlendirilmeleri net olarak yapılmamıştır.¹⁰²²

IV. 1. 1. 2. Tilmen Höyük

Gaziantep, İslâhiye ilçesinin yaklaşık 15 km doğusunda yer alan Tilmen Höyük, Karasu Çayı kıyısında bulunmaktadır.¹⁰²³

Tilmen Höyük ilk olarak U. B. Alkım'ın bölgede yaptığı araştırmalar sırasında tespit edilmiş ve burada 1958 yılında başlatılan kazılar 1972 yılına kadar aralıklarla devam etmiştir.¹⁰²⁴ Uzun süre ara verilen Tilmen Höyük kazılarına, 2003 yılından itibaren N. Marchetti başkanlığında yeniden başlanmış ve halen devam ettirilmektedir. U. B. Alkım döneminde yapılan kazılar neticesinde Tilmen Höyük'ün Geç Kalkolitik Çağ'dan Demir Çağı'nın sonuna kadar iskân edildiği bu devirden sonra Ortaçağ'da tekrar yerleşildiği anlaşılmıştır.¹⁰²⁵

Alkım başkanlığında 1971 yılında gerçekleştirilen kazılarda, şehir surunun kuzeyindeki savunma çukurlarının tabanları altında üç adet basit toprak mezar açığa çıkarılmıştır.¹⁰²⁶ Erişkin bireylere ait bu mezarlara cesetlerin hoker pozisyonunda yatırıldığı görülmüştür. Mezar hediyeleri açısından zengin olmayan bu mezarlardan bir adet çift kulplu, iç içe daire

¹⁰²⁰ Woolley 1969, 133-134.

¹⁰²¹ Woolley 1952, 222-226.

¹⁰²² Woolley 1952, 223; Akyurt 1998, 83.

¹⁰²³ Alkım, H. 1997, 1777.

¹⁰²⁴ Duru 2003, 8.

¹⁰²⁵ Alkım, H. 1997, 1777; Duru 2003, 10.

¹⁰²⁶ Alkım, U. B. 1974a, 9; Duru 2003, 15, lev. 17-2.

şeklinde boya bezemeli matara¹⁰²⁷, çeşitli taşlardan yapılmış boncuklar ve bir adet tunçtan yapılmış iğne ele geçirilmiştir.

Söz konusu mezarlar Alkım, U. B. tarafından ele geçen buluntular da göz önünde bulundurularak M.Ö. 18. yüzyıla tarihlendirilmiştir.¹⁰²⁸

IV. 1. 1. 3. Oylum Höyük

Kilis ili sınırları içerisinde, Gaziantep-Kilis karayolunun 53. km.sinde yolun hemen güney tarafında kalmaktadır.¹⁰²⁹

Oylum Höyük'ünde içinde bulunduğu coğrafyada 19. yüzyıldan itibaren sürdürülen çalışmalarda, Oylum Höyük'ün bölgedeki öneminden sıklıkla bahsedilmiştir.¹⁰³⁰ Oylum Höyük'te ilk kazılara, E. Özgen başkanlığında 1987 başlanılmıştır.¹⁰³¹ Halen devam eden kazılarda sonucunda yerleşimin Geç Kalkolitik Çağ'dan Bizans Dönemi'ne kadar iskan edildiği tespit edilmiştir.¹⁰³²

Höyüğün doğusunda araştırılan Orta Tunç Çağı'na ait evlerin, avluların veya sokakların tabanlarının altında mezarlar¹⁰³³ ortaya çıkarılmıştır. Bunlar içerisinde basit toprak mezarlar en yaygın mezar tipi olarak dikkati çekmektedir.¹⁰³⁴ Basit toprak mezarların dışında küp, çömlek, üzeri seramik parçalı ve oda mezar tipinde mezarlara da rastlanmıştır.¹⁰³⁵ Basit toprak mezarların çoğu toprağa açılmış çukurlardan ibaret olup, etrafı taş veya kerpiçe çevrilmiş basit toprak mezarlar da bulunmaktadır. Küp mezarların genellikle, zemine paralel bir şekilde yerleştirildiği ve çoğunun ağzının kırık olduğu tespit edilmiştir. Ağızlarının kırık olması bilinçli bir uygulamaya işaret

¹⁰²⁷ Alkım 1974a, 10, Anan 1987, 328-329; Duru 2003, lev 17-2.

¹⁰²⁸ Alkım 1974a, 10.

¹⁰²⁹ Özgen 1989, 95.

¹⁰³⁰ Özgen 1989, 95.

¹⁰³¹ Özgen vd. 1997, 40-42.

¹⁰³² Özgen vd. 1996, 186.

¹⁰³³ Özgen ve Helwing 2001, 61-71. Ayrıca, Oylum Höyük'te kazıların başladığı tarihten 2004 yılına kadar yapılan kazılarda yerleşim içerisinde açığa çıkarılan otuz mezar Özlem Erdem Dağ tarafından Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Tezde tanıtılan mezarlar ve mezarlara ait buluntular yayınlanmadığından bu malzemelere yer verilmemiş ölü gömme gelenekleri hakkında verilen bazı bilgilerden faydalanılmıştır. Sadece kazı raporları ve bazı yayınlarda bahsi geçen mezarlar ve onlara ait bilgiler tezimizin bu bölümünde kullanılmıştır.

¹⁰³⁴ Özgen vd. 2002, 13-14; Özgen vd. 2009, 145-146.

¹⁰³⁵ Greaves ve Helwing 2001, 488-489; Özgen vd. 2002, 13-14.

etmektedir; bazı küp mezarların ağzı başka bir çömlek tarafından kapatılmıştır. Tek örneği bulunan oda mezar ise yaklaşık 4,8x2,46 m ölçülerinde olup kuzeydoğu-güneybatı yönündedir. Oda mezarın üç sıra taş temeli korunmuş durumdadır; ancak üst örtüsüne ilişkin bir veriye rastlanmamıştır.¹⁰³⁶

Mezarlara, bireylerin genellikle hoker tarzda ya da çok azında olduğu gibi yarı hoker ya da dorsal pozisyonda yatırıldığı tespit edilmiştir.¹⁰³⁷ Küp mezarlar ve basit toprak mezarlara genellikle yetişkinler; çömlek mezarlara bebek veya çocuklar gömülmüştür.¹⁰³⁸ Genel olarak bakıldığında çoğunlukla tekli gömü az da olsa çoklu gömülerin yapıldığı görülmüştür.¹⁰³⁹ Oda mezar ise en az on sekiz bireyi içermektedir. Bu bireylerin çoğunun ikincil gömü olduğu düşünülmektedir.¹⁰⁴⁰

Mezar hediyelerinin çoğu pişmiş topraktan yapılmış eşyalardan oluşmaktadır. Bunlar içerisinde tabaklar, kâseler, yonca ağızlı testiler ve şişeler en çok kullanılanlardır. Az sayıda ele geçen metal eşyalar içerisinde iğneler yoğunluktadır, ayrıca bakır ve tunç halkalar da diğer metal eserlerdir.¹⁰⁴¹ Taş eserler içerisinde boncuklar ve hematitten yapılmış bir silindir mühür dikkati çekmektedir.¹⁰⁴²

Höyük'te farklı alanlarda ele geçen mezarlar Orta Tunç Çağı I-II (M.Ö. II. binin ilk yarısı) dönemlerine tarihlendirilmişlerdir.¹⁰⁴³

IV. 1. 1. 4. Samsat

Atatürk Baraj Gölü suları altında kalmadan önce Adıyaman ili, Samsat ilçesinin hemen kuzeydoğusunda, Fırat Nehri'nin kıyısında yer almaktaydı.¹⁰⁴⁴

¹⁰³⁶ Özgen vd. 2002, 13.

¹⁰³⁷ Özgen vd. 2009, 145, res. 10, 11, 12.

¹⁰³⁸ Greaves ve Helwing 2001, 488; Özgen vd. 2002, 13-14; Özgen vd. 2009, 145-146.

¹⁰³⁹ Özgen vd. 2002, res. 4; Özgen vd. 2009, 145.

¹⁰⁴⁰ Özgen vd. 2002, 14.

¹⁰⁴¹ Özgen vd. 2009, 146.

¹⁰⁴² Özgen ve Helwing 2001, 67, res. 21a; Özgen vd. 2002, 14.

¹⁰⁴³ Özgen vd. 2009, 146.

Samsat ve civarı; 19. yüzyılın ortalarından itibaren çeşitli nedenlerle Anadolu'ya gelen araştırmacıların, gezginlerin ve görevlilerin uğrak yerlerinden biri olmuştur.¹⁰⁴⁵ Söz konusu keşif gezileri ve araştırmalar 20. yüzyılın ortalarına kadar sürdürülmüştür.¹⁰⁴⁶ Samsat Höyüğü'nde ilk kazılar T. Goell'in başkanlığında 1964-1967 yılları arasında gerçekleştirilmiştir.¹⁰⁴⁷ Kısa süreli bu kazıların ardından, Samsat, Aşağı Fırat Projesi kapsamında 1975-1978 yılları arasında Ü. Serdaroğlu¹⁰⁴⁸ ve M. Özdoğan'ın tarafından incelenmiştir. Samsat'ta geniş çaplı kazılar ise, 1978-1989 yılları arasında N. Özgüç başkanlığı altında oluşturulan ekip tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu kazılar sonucunda yerleşimin Halaf Dönemi'nden Osmanlı Dönemi'ne değin iskân edildiğini gösteren bulgulara ulaşılmıştır.

Höyüğün güney ve batı bölümlerinde M.Ö. 2000-1750 aralığına tarihlenen XIII-XV. yapı katlarına ulaşılmıştır.¹⁰⁴⁹ 1985 yılında E/16 plankaresinde, XIII. yapı katına ait bir evin tabanı altındaki XIV. kat duvarının üzerinde basit toprak mezar tespit edilmiştir.¹⁰⁵⁰ Mezarın hoker tarzda yatırılan bir çocuğa ait olduğu görülmüştür.

Söz konusu mezarda, dışa çekik ağız kenarlı, düz dipli bir vazocuk ve düz dipli bir testicik ile birlikte tunçtan yapılmış iki bilezik, iki yüzük, bir küpe, ortası delikli bir iğne ve yuvarlak başlı bir iğne ele geçmiştir. Ayrıca bu mezarda bulunan çok sayıda boncuk ve kolye taneleri başta frit ve akik olmak üzere, lapolazuli, kuvars, fayanstan ve yumuşakça kabuklarından yapılmışlardır.¹⁰⁵¹

¹⁰⁴⁴ Özgüç, N. 2009, 2.

¹⁰⁴⁵ Dörner 1990, 38-41.

¹⁰⁴⁶ Bu çalışmalar, 1836'da W. F. Ainsworth, 1838'de H. von Moltke, 1883 yılında K. Humann ve W. M. Ramsay ve G. Jacopi tarafından gerçekleştirilmiştir. Samsat çevresindeki ilk resmi ve sistemli çalışmalar ise F. K. Dörner ve R. Naumann tarafından 1938 yılında başlatılmış aralıklarla uzun süre devam ettirilmiştir. Özgüç, N. 2009, 2; Dörner 1990, 227-229.

¹⁰⁴⁷ Goell 1974, 83.

¹⁰⁴⁸ Serdaroğlu 1977, 26.

¹⁰⁴⁹ Özgüç, N. 2009, 64.

¹⁰⁵⁰ Özgüç, N. 2009, 64; Özgüç, N. 1987, 303.

¹⁰⁵¹ Özgüç, N. 1986, 303.

Mezardan ele geçen pişmiş toprak buluntular ile ortası delikli iğnenin ve diğer iğnelerin paralellerinin Kültepe Kaniş Karum'u Ib katı mezarlarında bulunduğunu belirten N. Özgüç söz konusu mezarı Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın geç evresine tarihlendirmiştir.¹⁰⁵²

IV. 1. 1. 5. Hayaz Höyük

Atatürk Barajı suları altında kalmadan önce; Adıyaman ili, eski Samsat ilçesinin 17 km batısında Hayaz Köyü'nün içinde bulunmaktaydı.

Hayaz Höyük, 1975 yılında Aşağı Fırat Projesi çerçevesinde Ü. Serdaroğlu yönetimindeki ekip tarafından tespit edilmiştir.¹⁰⁵³ Daha sonra höyükte 1979-1983 yılları arasında; J. Roodenberg başkanlığında kazılar yapılmıştır. Bu kazılar neticesinde höyüğün Ortaçağ'dan, Akeramik Neolitik Dönem'e değin uzanan uzun bir zaman diliminde yerleşim gördüğü anlaşılmıştır.

Hayaz Höyük'te, yerleşim içinde Eski Tunç Çağı'nın sonu, Orta Tunç Çağı'nın başına ait olduğu belirtilen bir oda mezar gün yüzüne çıkarılmıştır.¹⁰⁵⁴ Doğu batı yönünde uzanan dikdörtgen planlı mezarda on iki bireye ait kemikler bulunmuştur. Fakat mezarın dağıtılmış olmasından dolayı bireylerin yatırılış pozisyonları ve yönleri tespit edilememiştir.¹⁰⁵⁵ Çok sayıda buluntunun ele geçtiği bu mezardan kırkı aşkın pişmiş toprak kap, küresel başlı bronz iğne, dikiş iğnesi, bronz bilezik, deniz kabuğu, taş ve fayanstan boncuklar bulunmuştur. Roodenberg, bu mezarın M.Ö. III. binin sonu ve II. binin başında Fırat Havza'sında görülen mezar geleneğinin bir parçası olduğu belirtmiştir.

¹⁰⁵² Akyurt 1998, 79; Özgüç, N. 2009, 64.

¹⁰⁵³ Serdaroğlu 1977, 117.

¹⁰⁵⁴ Roodenberg 1979/80, 8.

¹⁰⁵⁵ Roodenberg 1979/80, 7, 8, res. 7.

Mezardan ele geçen bulutular arasında yer alan küresel başlı iğnelerin ve dikiş iğnelerinin yakın benzerlerinin Kaniş-Karum II. yapı katında sıkça görülmesinden dolayı mezar M.Ö. II. binin başına tarihlendirilmiştir.¹⁰⁵⁶

IV. 1. 1. 6. Lidar Höyük

Atatürk Barajı suları altında kalmadan önce, Orta Fırat'ın güney kıyısında Şanlıurfa'nın Bozova ilçesinin 23 km kuzeyinde yer almaktaydı.¹⁰⁵⁷

1977 yılında, Aşağı Fırat Projesi çerçevesinde yapılan araştırmalarda tespit edilen Lidar Höyük'te, 1979 yılından baraj suları altında kaldığı 1987 yılına kadar H. Hauptmann başkanlığında kazılar yapılmıştır. Bu kazılarda Neolitik Çağ'dan, Ortaçağ'a kadar uzanan yerleşimin var olduğu tespit edilmiştir.¹⁰⁵⁸

Orta Tunç Çağı yapı katlarında, çoğu evlerin tabanları altına nadiren de sokak veya evlerin arasında kalan boşluklara gömü yapıldığı tespit edilmiştir. İki yüzü aşkın mezarın içinde en yaygın görülen mezar tipi basit toprak mezarlardır. Bu mezar tipine ek olarak, taş sanduka, küp, çömlek ve üzeri seramik parçalı mezarlar da açığa çıkarılmıştır.¹⁰⁵⁹ Çömlek mezarlara bebekler veya çocukların, basit toprak mezarlara ise her yaştan bireyin konulduğu gözlenmiştir. Bebekler veya çocuklar taş sanduka mezar dışında diğer mezarlara hoker pozisyonunda gömülmüşlerdir. Yetişkinlerin ise basit toprak mezarlara dorsal, hoker veya yarı hoker pozisyonunda, sanduka mezarlara ise hoker veya yarı hoker pozisyonunda gömüldüğü görülmüştür.¹⁰⁶⁰

Bu mezarlarda ele geçen ölü hediyeleri arasında en çok çanaklar, vazolar ve şişeler yer almaktadır. Hemen hemen her mezara bir adet pişmiş toprak eserin bırakıldığı görülmüştür. Pişmiş toprak eserler yanında midye, deniz kabuğu ve salyangoz kabuğundan yapılmış kolye taneleri, çeşitli

¹⁰⁵⁶ Roodenberg 1979/80, 8.

¹⁰⁵⁷ Hauptmann 1997, 1115.

¹⁰⁵⁸ Hauptmann 1997, 1115-1116.

¹⁰⁵⁹ Kaschau 1999, 157 vd.

¹⁰⁶⁰ Akyurt 1998, 80.

taşlardan yapılmış boncuklar, tunçtan yapılmış yüzükler, bilezikler iğneler ve kemik aplikler ele geçen diğer buluntulardır.¹⁰⁶¹

Hauptmann, ele geçen Habur tipi boyalı seramikleri ve Kurban Höyük III'te de görülen dalgalı tarak bezemeli seramikleri göz önünde bulundurarak mezarları Orta Tunç Çağı I'e tarihlendirmektedir.¹⁰⁶²

IV. 1. 1. 7. Mezra Höyük

Şanlıurfa ili, Birecik ilçesine bağlı, Mezra Beldesi'nin 1,5 km güneyinde yer almaktadır.¹⁰⁶³

Mezra Höyük, 1987-1990 yılları arasında G. Algaze, ekibi tarafından yürütülen yüzey araştırmalarında ilk kez incelenmiştir.¹⁰⁶⁴ Daha sonra höyükte Şanlıurfa Müzesi başkanlığında D. Yalçıklı ve M. Tekinalp'in bilimsel danışmanlığında 2000-2007 yılları arasında kurtarma kazıları yapılmıştır. Höyüğün üç farklı alanında Ortaçağ, Demir Devri, Orta Tunç Çağı, Eski Tunç Çağı ve Geç Kalkolitik Çağ'a ait kültür katları açığa çıkarılmıştır.¹⁰⁶⁵

Höyüğün doğusunda, Orta Tunç Çağı kültür katlarında üç basit toprak mezar bulunmuştur. Mezarlardan ilki, höyüğün güneyindedir ve üzerine gelen geç dönem duvarının inşası sırasında tahrip edilmiştir.¹⁰⁶⁶ Diğer iki mezar alanın batı ve doğu kesiminde açığa çıkarılmıştır. İlk mezar bir bölümü korunmuş, hoker pozisyonunda yatırıldığı düşünülen bir kadına aittir. Diğer iki mezarda biri güneybatı-kuzeydoğu diğeri ise kuzeybatı-güneydoğu yönünde hoker pozisyonunda yatırılmış yetişkin bireylere ait iskeletlere rastlanmıştır.¹⁰⁶⁷ Mezarlardan iki çömlek, bir küçük çanak ve bir küçük çömlek ele geçmiştir. Bu kapların benzerlerinin Lidar Höyük, Halawa,

¹⁰⁶¹ Kaschau 1999, taf. XXI-XXIV; Hauptmann 1997, 1116; Akyurt 1998, 81, Lev. 44c, 45b; Hauptmann 1999, 69.

¹⁰⁶² Hauptmann 1985, 204; Hauptmann 1997, 1116.

¹⁰⁶³ Yalçıklı ve Tekinalp 2003, 171.

¹⁰⁶⁴ Algaze vd. 1994, 48

¹⁰⁶⁵ Yalçıklı ve Tekinalp 2004, 377.

¹⁰⁶⁶ Yalçıklı ve Tekinalp 2003, 174.

¹⁰⁶⁷ Yalçıklı ve Tekinalp 2003, 174; Yalçıklı ve Tekinalp 2004, 379.

Hammam et-Türkman ve Mari'de ele geçtiği belirtilmiştir.¹⁰⁶⁸ Buluntuların karşılaştırılması sonucu mezarların Orta Tunç Çağı'nın ilk yarısına ait oldukları ifade edilmiştir.

IV. 1. 1. 8. Salat Tepe

Diyarbakır ili, Bismil ilçesinin 14 km doğusunda, Yukarı Salat Beldesi sınırları içinde yer almaktadır.¹⁰⁶⁹

İlk kez, G. Algaze, ekibi tarafından yürütülen yüzey araştırmalarında tespit edilen¹⁰⁷⁰ Salat Tepe, daha sonra 1998-1999 yıllarında "Karkamış ve Ilısu Barajı Kurtarma Projesi/METU" kapsamında yürütülen yüzey araştırmalarında tekrar incelenmiştir. 2000 yıllarından itibaren höyükte A. Tuba Ökse başkanlığında kurtarma kazıları yapılmaktadır. Bu kazılar sonucu höyükte Kalkolitik Çağ'dan Bizans dönemine kadar uzanan yerleşimin izlerine rastlanmıştır.

2008 yılında L14 açmasında bir çömlek içerisinde yakarak gömme (kremasyon), türünden mezar açığa çıkarılmıştır. L13 açmasında ise bir mekân içerisinde bulunan şişkin silindirik kil platformun çevresinde yoğun kül yığıntıları içerisinde de yanmış insan ve hayvan kemiklerinin bulunması, burasının bir kremasyon alanı, silindirik platformun da bir tür sunak olabileceğini akla getirmiştir.¹⁰⁷¹ Bu mezarın bölgenin bu dönemi için ünik bir örnek olduğu belirtilmektedir.

Mezarın bulunduğu 3. yapı katı M.Ö. II. bin başlarına tarihlendirilmiştir. Bu yapı katından alınan karbon örnekleri de M.Ö. 18-17. yüzyılı vermiştir.¹⁰⁷²

¹⁰⁶⁸ Yalçıklı ve Tekinalp 2003, 174.

¹⁰⁶⁹ Ökse vd. 2004, 331.

¹⁰⁷⁰ Algaze 1994.

¹⁰⁷¹ Ökse 2009, 25.

¹⁰⁷² Ökse vd. 2010, 322-325. Ayrıca; bir üst yapı katında Habur ve Nuzi tipi kap parçalarının bulunması da bu yapı katının M.Ö. II. başlarına tarihlendirilmesini kolaylaştırmıştır.

IV. 1. 2. Güney Anadolu

IV. 1. 2. 1. Tell Açana

Hatay ilinin doğusunda, Amik Ovası'nın batısında, Asi Nehri'nin kıyısında yer almaktadır.¹⁰⁷³ 1936 yılında Amik Ovası'nda yapılan yüzey araştırmasında tespit edilen¹⁰⁷⁴ Tell Açana'da ilk kazılar British Museum adına 1937-1939 yılları arasında L. Woolley başkanlığında yürütülmüştür. Bir süre ara verilen kazılara 1946-1949 yılları arasında yeniden devam edilmiştir.¹⁰⁷⁵ Son dönem kazıları ise 2000 yılından itibaren A. Yener tarafından sürdürülmektedir.¹⁰⁷⁶

Woolley dönemi kazılarında, tespit edilen on yedi yapı katının¹⁰⁷⁷ Kalkolitik Çağ'dan, Demir Çağı'nın sonuna kadar uzanan sürece ait olduğu anlaşılmıştır.¹⁰⁷⁸ Bu kazılarda, M.Ö. II. binin ilk yarısına tarihlenen yapı katlarında, basit toprak, çömlek, küp ve ahşap sanduka mezarlardan açığa çıkarılmıştır.¹⁰⁷⁹ Mezar tipleri içinde kırk beş örneğine rastlanan basit toprak mezar tipi yaygın olarak kullanılmıştır. Söz konusu mezarların dördü VIII. yapı katında, dördü VII. yapı katında, dokuzu VI. yapı katında ve yirmi sekizi de V. yapı katında ele geçmiştir.¹⁰⁸⁰ İkinci yaygın grubu oluşturan ve beş örneği bulunan çömlek mezarların VII. ve VI. yapı katlarında birer örneğine; V. yapı katında üç örneğine rastlanmıştır.¹⁰⁸¹ Tek örneği bulunan küp mezar A. Yener dönemi kazılarında bulunmuştur.¹⁰⁸² Bir başka mezar tipi olan ahşap sanduka mezara ise VII. ve V. yapı katlarında rastlanmıştır.¹⁰⁸³ Bunlardan ilki VII. yapı katında Yârim-lim sarayının 17 numaralı odasında

¹⁰⁷³ Woolley 1955, 5 (fig. 1).

¹⁰⁷⁴ Braidwood, R. J. 1937, 34; Woolley 1955, 5-6.

¹⁰⁷⁵ Woolley 1955, 1.

¹⁰⁷⁶ Yener 2010, 3-4.

¹⁰⁷⁷ Woolley 1955, 380, 384.

¹⁰⁷⁸ Woolley 1955, 6, 377-399.

¹⁰⁷⁹ Woolley 1955, 220-222; Yener 2010, 26.

¹⁰⁸⁰ M.Ö. II. binin ilk yarısına ait kırk beş basit toprak mezarların kırkı Woolley dönemi kazılarında; beşi de A. Yener kazılarında bulunmuştur.

¹⁰⁸¹ Woolley 1955, 218, 219, 220, 221.

¹⁰⁸² Yener 2010, 25-26.

¹⁰⁸³ Akyurt 1998, 84, tablo76.

bulunmuştur.¹⁰⁸⁴ Sarayın tabanından yaklaşık 2.30 m aşağıda yer alan 17. odanın tabanı üzerine konumlandırılmış bu mezarda dört bireye ait kemiklere rastlanmıştır.

Basit toprak mezarlar tam olarak yön birliği göstermeyip, bu mezarlara cesetler dorsal, yarı hoker ve hoker olarak yatırılmışlardır.¹⁰⁸⁵ Mutfak kaplarının kullanıldığı çömlek mezarlara bebek veya çocuklar hoker pozisyonunda yatırılmışlardır.¹⁰⁸⁶ Çoğu ceset gömme olan mezarlardan V. kata ait olan iki çömlek mezara yakarak gömmenin yapıldığı tespit edilmiştir.¹⁰⁸⁷ İki yetişkinin bulunduğu küp mezarda bireylerin yatırılış pozisyonları belirlenememiştir.¹⁰⁸⁸ 1.35x0. 65 m ölçülerindeki ahşap sanduka mezarda, ölülerle ilişkili olabilecek herhangi bir eşya bulunamamıştır.¹⁰⁸⁹ 17. odanın kuzey köşesinde yanmış odun parçaları ve alabastron vazo ile çömlek parçaları bulunmasına rağmen L. Woolley bunların buraya sonradan getirildiğini belirtmektedir. Benzerine rastlanmayan bu mezar hakkında Woolley, kesin bir yorum yapmaktan kaçınmış ve buranın özel gereksinimler veya dini törenler için hazırlanmış olabileceğini vurgulamıştır.¹⁰⁹⁰ C. F. A. Schaeffer¹⁰⁹¹ ise bu mezarı Orta Ugarit 2 dönemi hipojeleri ile eşleştirmişse de Woolley buna karşı çıkmıştır.¹⁰⁹² R. Naumann'a göre, burası bir çeşit mezar ya da tapınma odası olarak kullanılmıştır.¹⁰⁹³

Mezarlara bırakılan pişmiş toprak eşyalar arasında çömlekler, şişeler, yuvarlak ağızlı testiler, vazolar, maşrapalar, tabak ve sepetkulplu çaydanlık yer almaktadır. Madeni eşyalar arasında tunçtan iğneler, halhallar; ayrıca frit

¹⁰⁸⁴ Woolley 1948, 16; Woolley 1953, 75; Woolley 1955, 95-96.

¹⁰⁸⁵ Woolley 1948, 17; Woolley 1955, 96, 220-222; Yener 2006, 46, res. 9; Yener 2009, 294, res. 6; Yener 2010, 25-26; Yener 2010, fig. A. 19.

¹⁰⁸⁶ Woolley 1948, 17.

¹⁰⁸⁷ Woolley 1955, 218.

¹⁰⁸⁸ Yener 2010, 26.

¹⁰⁸⁹ Woolley 1948, 17.

¹⁰⁹⁰ Woolley 1955, 97.

¹⁰⁹¹ Schaeffer 1948, 104.

¹⁰⁹² Woolley 1955, 97 (dn. 3).

¹⁰⁹³ Naumann 1975, 416.

boncuklar, steatitten mühürler, cam hamurundan boncuklar bulunmaktadır.¹⁰⁹⁴

Woolley dönemi kazılarında bulunan M.Ö. II. binin ilk yarısına ait mezarlar VIII-V. (M.Ö. 1900-1450) yapı katlarında ele geçmiştir.¹⁰⁹⁵ A. Yener döneminde şehir surlarının enkazı üzerinde ele geçen mezarların bazılarından alınan karbon örneklerinin M.Ö. 19. yüzyılı¹⁰⁹⁶ vermesine rağmen, A. Yener, söz konusu mezarların L. Woolley'in VIa tabakasına (M.Ö. 16. yüzyıl) ait olması gerektiğini belirtmektedir.¹⁰⁹⁷

IV. 1. 2. Gözlükule

İçel (Mersin) ili, Tarsus ilçesinin güneybatısında, Berdan Nehri'nin batısında yer alan, Tarsus-Gözlükule'de 1934-39 ile 1947-49 yılları arasında H. Goldman başkanlığında kazılar yapılmıştır.¹⁰⁹⁸ Uzun süre ara verilen Gözlükule kazılarına, 2000 yılında A. Özyar başkanlığında yeniden başlanılmıştır.¹⁰⁹⁹ Gözlükule'de, özellikle, H. Goldman dönemi kazılarında Neolitik Çağ'dan, İslami Dönem'e kadar uzanan iskânın varlığını gösteren sonuçlara ulaşılmıştır.¹¹⁰⁰

Bu kazılarda, höyüğün güneybatısındaki "A" kazı alanında iki evresi bulunan teras evlerinin Geç Tunç I Dönemine (M.Ö. 1650-1450)¹¹⁰¹ ait "N" odasının doğu duvarı altında bir çömlek mezarın bulunduğu kaydedilmiştir. Dik pozisyonda yerleştirilen ve ağzının bir bölümü kırık olan çömleğin içerisinde bir bebeğe ait yanmış kemik parçalarına rastlanmıştır.¹¹⁰² Mezarda hediye bulunmamaktadır.¹¹⁰³

¹⁰⁹⁴ Woolley 1955, 220-221; Yener 2010, 25-26.

¹⁰⁹⁵ Woolley 1955, 384.

¹⁰⁹⁶ Yener 2007b, 225.

¹⁰⁹⁷ Yener 2010, 61.

¹⁰⁹⁸ Goldman1956.

¹⁰⁹⁹ Özyar vd. 2003, 273; Özyar vd. 2009, 47-48.

¹¹⁰⁰ Goldman1956, 65.

¹¹⁰¹ Goldman1956, 64.

¹¹⁰² Goldman1956, fig. 167.

¹¹⁰³ Goldman1956, 47.

IV. 1. 3. Orta Anadolu ve Kuzey Anadolu

IV. 1. 3. 1. Kültepe

Kayseri'nin 21 km kuzeydoğusunda yer almaktadır.¹¹⁰⁴ 1925 yılında B. Hrozny tarafından gerçekleştirilen kazılar öncesinde, birçok araştırmacı tarafında ziyaret edilen ve küçük çaplı çalışmalar yapılan Kültepe'de¹¹⁰⁵ ilk sistemli kazılar 1948 yılında T. Özgüç ve ekibi tarafından gerçekleştirilmiştir.¹¹⁰⁶ T. Özgüç'ün vefatından sonra 2006 yılından itibaren Kültepe kazıları F. Kulakoğlu başkanlığında sürdürülmektedir.¹¹⁰⁷

T. Özgüç'ün başkanlığında gerçekleştirilen kazılarda Karum alanında tespit edilen dört yapı katının (IV, III, II, Ib, Ia) ve Tepe'de gerçekleştirilen kazılarda tespit edilen on sekiz yapı katının¹¹⁰⁸ tabakalara göre dağılımı ve temsil ettikleri dönemler aşağıdaki tablodaki gibidir.¹¹⁰⁹

Tepe'de, Koloni Çağı'na ait sadece iki küp mezar¹¹¹⁰ açığa çıkarılmasına rağmen, Kaniş-Karumu kazılarında hemen hemen her yapı katında evlerin, avluların veya sokakların tabanları altına gömülmüş çok sayıda mezar açığa çıkarılmıştır.¹¹¹¹ Söz konusu mezarlar; basit toprak, üzeri seramik parçalı, çömlek, küp, taş/kerpiç sanduka, ahşap sanduka, pişmiş

¹¹⁰⁴ Özgüç, T. 2005, 6-8.

¹¹⁰⁵ 19. yüzyılın sonlarında eski eser kaçakçıları tarafından ortaya çıkarılan "Kapadokya Tabletleri"nin çıktığı yer olarak düşünülen Kültepe'yi 1881 yılında Th. G. Pinches ziyaret etmiştir. Bundan sonra E. Chantre'nin 1893-1894 yıllarında yaptığı kazıların ardından 1906'da, H. Winkler, H. Grothe Kültepe'de kısa süreli bir kazılar yapmıştır. 1925 yılında B. Hrozny Kültepe'de geniş çaplı kazılara başlamış ve "Aşağı Şehir"de bulduğu tabletlerin yardımıyla buranın Kaniş-Karumu olduğunu kanıtlamıştır. Hrozny 1927, 5; Emre 2011, 20.

¹¹⁰⁶ Özgüç, T. 1950, 4-7.

¹¹⁰⁷ Kulakoğlu 2008, 13-19.

¹¹⁰⁸ Özgüç, T. 1999, 5.

¹¹⁰⁹ Kulakoğlu 2011, 41, Tab. 1.

¹¹¹⁰ Emre 1978, 55. Her iki mezar da Koloni Çağı'nın geç zamanına aittir. K. Emre bu mezarların yayınlanmadığı belirtmiştir.

¹¹¹¹ Özgüç, T. 1950, 51, 56. T. Özgüç; Karum'da açığa çıkarılan mezarların bulundukları odaların tabanı altına o ev kullanıldığı esnada gömüldüğünü belirtmiştir. Ayrıca arkeolojik verilerin de ölümlerin evlerin tabanı altına evler yıkıldıktan sonra değil, evler kullanılırken gömüldüğünü gösterdiğini belirtmiştir.

toprak sanduka ve dörtgen planlı oda mezar olmak üzere sekiz farklı tipe ayrılmaktadır.¹¹¹²

Kaniş (Tepe)	Dönemler	Karum
1-2	Roma Dönemi	
3	Hellenistik Dönem	
4-5	Demir Devri	
6-7	Asur Ticaret Kolonileri Çağı Geç Evresi (M.Ö. 1830-1700)	Ia-Ib
8	Asur Ticaret Kolonileri Çağı Erken Evresi (M.Ö. 1950-1835)	II
9-10	Geçiş Dönemi (M.Ö. 2010-1950)	III-IV
11-13	Eski Tunç III	
14-17	Eski Tunç II	
18	Eski Tunç I	

Karumun IV. yapı katında basit toprak, küp ve kerpiç sanduka türünden mezarlara rastlanmıştır.¹¹¹³ III. yapı katında açığa çıkarılan az sayıda mezarın içerisinde küp mezarların¹¹¹⁴ daha yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmiştir, bu yapı katında görülen diğer mezar tipi basit toprak mezarlardır.¹¹¹⁵ Karum'da, Koloni Çağı'nın erken evresine ait II. yapı katındaki mezarların çoğu küp¹¹¹⁶ ve taş sanduka¹¹¹⁷ mezarlardan oluşmaktadır. Bu yapı katında az da olsa üzeri seramik parçalı ve basit toprak mezar tipleri de tespit edilmiştir. Koloni Çağı'nın geç evresine ait (Ib-a) mezarların çoğu taş sanduka¹¹¹⁸ ve küp mezar¹¹¹⁹ tipindedir. Ek olarak az

¹¹¹² Akyurt 1998, 68.

¹¹¹³ Özgüç, T. 1964, 28.

¹¹¹⁴ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 30.

¹¹¹⁵ Özgüç, T. 1950, 54.

¹¹¹⁶ Özgüç, T. 1950, 53, 55, 68; Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 30; Özgüç, T. 1959, 24, 26.

¹¹¹⁷ Özgüç, T. 1950, 51-54, 63-65, 85; Özgüç, T. 1959, 27, 29, 39.

¹¹¹⁸ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 31-32, 36, 39, 40, 45; Özgüç, T. 1954, 361, 363; Özgüç, T. 1955, 56, 60; Özgüç, T. 1959, 11, plan 2, 4; Özgüç, T. 1964, 37; Özgüç, T. 1986a, 88; Emre 2008, 3.

¹¹¹⁹ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 28-30, 37; Özgüç, T. 1954, 358, 362, 367; Özgüç, T. 1959, 7-9, 11.

sayıda üzeri seramik parçalı¹¹²⁰, basit toprak¹¹²¹, çömlek¹¹²², ahşap sanduka¹¹²³ ve dörtgen planlı oda mezar¹¹²⁴ da tespit edilmiştir. Küp mezarların bazıları ağız ağza getirilmiş iki kübün birleştirilmesiyle oluşturulmuştur.¹¹²⁵ la katında ele geçen az sayıda mezarın tamamı basit toprak mezar tipindedir.¹¹²⁶

Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın eken ve geç zamanına ait ölü gömme adetlerinin birbirinden farksız olduğu anlaşılmaktadır. Mezarlara bireylerin hoker, yarı hoker veya dorsal olarak yatırıldıkları tespit edilmiştir. Ayrıca mezarlarda yön birliği bulunmayıp, bazı mezarlara çift gömünün yapıldığı belirtilmiştir.

T. Özgüç, ölülerin değişik mezar tiplerine gömülmüş olmasını, bu insanların ayrı ayrı kavimlere veya ayrı dinin inançlara sahip olduklarını düşünmenin yanlış olacağını belirtmektedir. Ona göre bu durum aynı devir insanların zenginliğine veya fakirliğine göre değişmektedir.¹¹²⁷

Mezarların tamamına bireylerin ceset halinde gömüldüğü belirtilmiştir. Farklı olarak, çift gömmenin yapıldığı taş sanduka mezarlardan birisinde cesetlerin belirli bölümleri ile hediyelerin bazılarının kısmen yakıldığı tespit edilmiştir. T. Özgüç, bu uygulama için "tathir" ifadesini kullanmaktadır.¹¹²⁸

Kaniş-Karum'unda açığa çıkarılan bebek ve çocuklara ait mezarların basit toprak, çömlek ve küp mezar tipinde olduğu görülmüştür. Küp mezar dışında bebek ve çocuklar bu mezarlara hoker pozisyonunda yatırılmıştır.

¹¹²⁰ Özgüç, T. 1950, 51; Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 30; Özgüç, T. 1959, 11.

¹¹²¹ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 28.

¹¹²² Kaniş-Karum Ib katında oda tabanı altında dik pozisyonda yerleştirilen bir mutfak kabının içerisine bebek cesedi gömülmüştür. Bu tip Kaniş-Karum'undaki tek örnektir. Özgüç, T. 1950, 51.

¹¹²³ Tamamen ahşaptan yapılmış bu mezarın köşeleri kurşun levhalarla kaplanmıştır. Özgüç, T. 1959, 12.

¹¹²⁴ Kaniş-Karum'un Ib katına ait 22 numaralı evin tabanında bulunan 2.28 x 2.06 m ölçülerine sahip mezarın giriş kapısı doğuda bulunmaktadır. Daha sonradan kapısı moloz taşlarla örülerek kapatılan mezarın üzerinin ağaç hatıllarla örtülü olduğu düşünülmektedir. Bu mezara sonradan bir küp mezar, bir de basit toprak mezar gömüldüğü ifade edilmiştir. Özgüç, T. 1959, 11.

¹¹²⁵ Özgüç, T. 1954, 358, res. 6.

¹¹²⁶ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 28-29.

¹¹²⁷ Özgüç, T. 1950, 57.

¹¹²⁸ Özgüç, T. 1950, 54-55.

Genç ve erişkin bireyler ise dorsal, hoker veya yarı hoker tarzda mezarlara bırakılmıştır. T. Özgüç, bu durumun ölü gömme adetlerindeki ikiliği gösterdiğini ve esaslı bir ayrılığa işaret ettiğini belirtmektedir. Bebek ve çocuk mezarlarının tamamında tekli gömü görülmektedir. Genç ve erişkinler ise yaygın olmamakla birlikte birden fazla bireyle birlikte gömülmüştür.¹¹²⁹

Ölü hediyelerinin, mezarların ait olduğu yapı katlarına göre bazı farklılıklar gösterdiğine değinen¹¹³⁰ T. Özgüç, Ia yapı katı mezarlarının Ib yapı katı mezarlarına göre daha fakir olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, Ib yapı katı mezarlarında görülen, ince cidarlı, cam gibi parlak astarlı seramiğin Ia'da ortadan kalktığı ifade edilmiştir.¹¹³¹ Özellikle Ib yapı katı mezarlarında bulunan bazı eserlerin abartılı şekilde yapılmış olması sebebiyle bu eşyaların mezar hediyesi olarak üretilmiş olabileceği belirtilmiştir.¹¹³² T. Özgüç Ia ve Ib yapı katı mezarlarına bırakılan mühürlerde de bazı değişikliklerin olduğunu vurgularken, II. yapı katı mezarlarında mühür bulunmadığını ifade etmiştir.¹¹³³

Sanduka mezarlarda diğer mezarlara göre daha fazla mezar eşyasının bulunması T. Özgüç'e göre ölünün sosyo-ekonomik durumunu yansıtan öğelerden biridir.¹¹³⁴ Karum'da ele geçen ölü hediyelerinin çok çeşitli malzemelerden yapılmış olması dikkat çekici bir başka özelliktir. Bunlar arasında pişmiş toprak eserler yoğunluktadır. Mezarlara genellikle dik pozisyonda konulduğu belirlenen pişmiş toprak kapların içlerinde sıvı malzemenin bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu kap tipleri arasında testiler yoğunluk göstermektedir. Testiler arasında en sevilen tiplerden olan gaga ağızlılar içerisinde ise özellikle süzgeçli olanlar daha çok kullanılmıştır.¹¹³⁵ Ib katının zengin mezarlarında ele geçen Habur tipi kaplar, Suriye kapları ve mataralar mezarlara bırakılan ithal eşyalar arasında gösterilmiştir.¹¹³⁶ Bunlara

¹¹²⁹ Özgüç, T. 1950, 56-57.

¹¹³⁰ Özgüç, T. 1950, 55.

¹¹³¹ Özgüç, T. 1959, 4; Emre 1991a, 15.

¹¹³² Özgüç, T. 1959, 12; Patrier 2009, 488.

¹¹³³ Özgüç, T. 1959, 12.

¹¹³⁴ Özgüç, T. 1950, 56

¹¹³⁵ Özgüç, T. ve Özgüç, N. 1953, 36, 41.

¹¹³⁶ Özgüç, T. ve Özgüç, N. 1953, 39; Emre 1991b, 15, res. 1.

ek olarak, Kaniş-Karum'unun Ia-b küp mezarlarında ele geçen fayans buluntular da Kuzey Suriye'den ithal edilmiş¹¹³⁷ eşyalar arasındadır.¹¹³⁸

II-I. yapı katı sanduka mezarlarında ele geçen metal eşyalar dönemin, madeni kap, süs eşyası ve silah repertuarı hakkında önemli bilgiler vermiştir.¹¹³⁹ Mezarlara ahşap eşyaların da bırakılmış olması gerektiğini ifade eden T. Özgüç, mezarlardan birinde ele geçen yarım ay şeklindeki kaplamanın da mezarlara ahşap türünden malzemenin konulduğunu kanıtladığını belirtmiştir.¹¹⁴⁰

İskeletlerin sırt, omuz veya göğüs üzerinde ele geçen değerli ya da yarı değerli maddelerden yapılmış çeşitli tiplerdeki iğnelerin mezar sahiplerinin giyimli olduklarına işaret ettiği ifade edilmiştir.¹¹⁴¹ Kültepe mezarlarının bir başka özelliği de ölümlerin oldukça süslü bir şekilde gömülmeleridir. Ia ve Ib mezarlarında iskeletlerin başları üzerinde uçları ip delikli altın safiha bantlar, kabartma daire bezekli gümüş bir bant ve özellikle Ib mezarlarında diademler ele geçmiştir.¹¹⁴² Yuvarlak ya da kare formlu, altından veya gümüşten yapılmış delikli ya da deliksiz olan göz kapamalarının yanında oval veya yaprak biçimli altından ya da gümüşten yapılmış ağız kapamaları mezarlarda bulunan değerli eşyalar arasındadır.¹¹⁴³

Kaniş-Karum'unun mezarlarında bulunan boncuk tanelerinin genellikle frit, akik, lapislazuli, kalsit, ametist, gümüş veya altından yapıldığı rapor edilmiştir. Kolye tanesi, küpe veya yüzük olarak kullanıldığı düşünülen

¹¹³⁷ T. Özgüç: Kaniş-Karum'unun Ia-b küp mezarlarında ve bazı binaların enkazları içerisinde ele geçen fayansların benzerlerine Alişar, Acemhöyük, Gordion ve Konya-Karahöyük'ün Asur Ticaret Kolonileri Çağı tabakalarında da rastlandığını belirtmiştir. Orta Anadolu'nun çeşitli yerleşimlerine dağılmış bu fayans malzemenin Kuzey Suriye ithali olduğunu söyleyen Özgüç; Kuzey Suriye'de yaygın olmayan damga mühürlerin bu malzeme gurubu içerisinde sıklıkla bulunmasını Kuzey Suriyeli tüccarların Anadolu zevkine göre bu malzemeleri üretmiş oldukları ile açıklamıştır. Özgüç, T. 1986a, 206-208.

¹¹³⁸ Özgüç, T. 1986c, 201-208.

¹¹³⁹ Özgüç, T. 1959, 55; Yıldırım 2011a, 121-122.

¹¹⁴⁰ Özgüç, T. 1955, 59, 62; Akyurt 1998, 73.

¹¹⁴¹ Akyurt 1998, 73. Özellikle altın kaplı tunç veya altın kaplı gümüş iğneler Ia ve Ib mezarlarında görülmektedir. Özgüç, T. 1953, 105.

¹¹⁴² Özgüç, T. 1986a, 22; Emre 1991b, 15-16.

¹¹⁴³ Özgüç, T. 1986a, 27.

halkalar kurşun, tunç, gümüş veya altından yapılmıştır.¹¹⁴⁴ II. yapı katında görülen tunç kemer tokaları ve Ib yapı katında bulunan gümüş kemer de diğer mezar buluntularındandır. Koloni Çağı'nın geç evresine ait bir mezarda ele geçen tunç makaranın üzerindeki çıplak tanrıça ve bir başka mezarda bulunmuş olan fildişinden yapılmış çıplak tanrıça¹¹⁴⁵ dini anlam içeren buluntular olarak yorumlanmıştır. Buna karşın yine bir başka mezarda ele geçen tunçtan köpek heykelciği sahibine öteki dünyada refakat ettiği düşünülen bir hayvan simgesi olarak düşünülmüştür.¹¹⁴⁶ Bazı buluntular ise mezar sahiplerinin meslekleri ile ilişkilendirilmiştir. İki küp mezarda bulunan birer çift terazi, bir başka mezarda bulunan terazi kefeleri ve üzerinde altın izleri olan bir çift mihenk taşı¹¹⁴⁷ bu buluntuların ele geçtiği mezarlardaki şahısların kuyumcu olduklarını akla getirmiştir. Çeşitli formlarda kurşun, tunç ve hematit ağırlıkların da mezar sahiplerinin mesleklerini yansıtan buluntular olabileceği üzerinde durulmuştur.¹¹⁴⁸

M.Ö. II. bin yılın ilk çeyreğinde Anadolu'da görülen ölü gömme gelenekleri hakkında önemli bilgiler sunan Kaniş-Karum'unun, erken zamanını temsil eden II. yapı katının Asur kralı I. Erişum ile başlayıp (M.Ö. 1974-1935)¹¹⁴⁹, şiddetli bir yangınla son bulduğu Naram-sin (M.Ö. 1872-1829) zamanına kadar¹¹⁵⁰ sürdüğü ifade edilmektedir.¹¹⁵¹ Kısa süren bir onarım ve durgunluk döneminin ardından, II. katı izleyen Ib yapı katının 1720'li yılların başına kadar devam ettiği ve yerleşimin Ia yapı katından sonra terk edildiği anlaşılmıştır.¹¹⁵²

¹¹⁴⁴ Özgüç, T. 1986a, 27-28, 31.

¹¹⁴⁵ Özgüç, T. 1959, 54.

¹¹⁴⁶ Özgüç, T. 1950, 69.

¹¹⁴⁷ Özgüç, T. 1950, 89.

¹¹⁴⁸ Özgüç, T. 1986a, 72-76.

¹¹⁴⁹ Özgüç, T. 2005, 9; Veenhof ve Eidem 2008, 30.

¹¹⁵⁰ Günbattı 2008, 15. Son okunan Limu listeleri eskiden düşünüldüğünün aksine II. kat ile Ib katı arasında uzun bir zamanın geçmediğini belki de yapıların onarıldığı birkaç yıllık bir sürenin yaşandığını ortaya koymuştur.

¹¹⁵¹ Veenhof ve Eidem 2008, 29; Veenhof 2011, 32.

¹¹⁵² Özgüç, T. 1955, 55-63; Veenhof ve Eidem 2008, 32-34.

IV. 1. 3. 2. Konya-Karahöyük

Konya il merkezinin yaklaşık 10 km güneydoğusunda yer alan¹¹⁵³ Konya-Karahöyük'te, S. Alp başkanlığında 1953 yılında başlayan kazılar zaman zaman ara verilerek 1982 yılına kadar sürdürülmüştür. Bu kazılar neticesinde, höyükte Kalkolitik Çağ'ın sonundan, Eski Hitit Çağı'nın başına kadar yerleşimin devam ettiğini gösteren yirmi yedi mimarlık katı tespit edilmiştir.¹¹⁵⁴

Konya-Karahöyük'ün, 1. tabakasında iki farklı alanda yerleşim içine gömülerin yapıldığı belirlenmiştir.¹¹⁵⁵ Bu alanlardan ilki höyüğün merkezinde açılan iki açmada tespit edilirken, diğeri höyüğün güneybatısındaki "P" açmasında tespit edilmiştir.¹¹⁵⁶ Bu iki mezarlık alanında; basit toprak, üzeri seramik parçalı, urne ve küp mezar olmak üzere dört farklı mezar türünün var olduğu anlaşılmıştır.¹¹⁵⁷ Höyüğün merkezindeki basit toprak mezarlarda ve üzeri seramik parçalı mezarlarda yakarak gömme uygulamasının varlığı tespit edilmiştir.¹¹⁵⁸ Yakarak gömme uygulamasının tespit edildiği diğeri bir örneğe ikinci mezarlık alanında ulaşılmıştır. Söz konusu mezar kabı kilden yapılmış ev modeli şeklindedir. Ev modelinin cephesinin iki tarafında kabartma halinde birer sütun ile bu sütunlar arasına yapılmış bir pencere vardır. İkinci mezarlık alanındaki mezarların tamamına yakını ceset gömmenin yapıldığı küp mezarlardan oluşmaktadır. Yön birliği olmayan bu mezarların ağızları iri yassı taşlarla kapatılmıştır.¹¹⁵⁹ Cesetler, küp mezarlara başları kübün ağız kenarına gelecek şekilde hoker pozisyonunda yatırılmıştır. Küp mezarların bazılarında çift gömme tespit edilmiştir; yakarak gömmelerin oldukça karışık olması ve iç içe geçmesinden dolayı birbirinden ayırt edilememiştir.¹¹⁶⁰ Konya-Karahöyük'ün 1. tabakasına ait farklı alanlarda

¹¹⁵³ Alp 1954, 402; Alp 1961, 523.

¹¹⁵⁴ Alp 1994, 12.

¹¹⁵⁵ Alp 1954, 402; Alp 1956, 35; Alp 1961, 524.

¹¹⁵⁶ Alp 1961, 524.

¹¹⁵⁷ Anan 1987, 333, 354.

¹¹⁵⁸ Alp 1954, 402-403.

¹¹⁵⁹ Alp 1961, 524.

¹¹⁶⁰ Alp 1956, 35; Akyurt 1998, 77.

tespit edilen ceset ve yakarak gömme türünden mezarların bulunması, burada ikili bir gömme âdetinin varlığı ile açıklanmıştır.¹¹⁶¹

Söz konusu mezarlara bırakılan ölü hediyelerinin çoğu mezar küplerinin içine az bir kısmı da mezarların dışına bırakılmıştır. P açmasında bulunan ev modeli şeklindeki urne mezarın içinden bir çanak ve iki iğne,¹¹⁶² yanında fayanstan yapılmış, kaidesi oval şekilde bir damga mühür bulunmuştur.¹¹⁶³

S. Alp; Karahöyük'ün 1. katında ele geçen mühür ve mühür baskılarının Kaniş-Karum'un II ve Ib katları ile benzerlik gösterdiğini ve bunlar içerisinde Ib katı mühür ve mühür baskılarıyla paralel olanların yoğunlukta olduğunu vurgulamıştır. Yine 1. katta bulunmuş olan kurşun figürin kalıbı ve Habur tipi kap parçalarının Kaniş-Karum'un geç zamanında bulunan örneklerle büyük benzerlikler gösterdiğine değinen Alp bu yapı katına ait iki mezarlık alanının da Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın geç zamanına ait olduğunu belirtmektedir.¹¹⁶⁴

IV. 1. 3. 3. Alişar

Yozgat ilinin yaklaşık 45 km güneydoğusunda, yer almaktadır.¹¹⁶⁵ Alişar Höyük'te; ilk kazılar, H.H. von der Osten ve E. Schmidt yönetiminde 1927-32 yılları arasında gerçekleştirilmiştir.¹¹⁶⁶ Uzun bir aranın ardından R. Gorny 1992 yılında kazılar yeniden başlamış ancak bu kazılar kısa süreli olmuştur.¹¹⁶⁷ İlk dönem kazıları sonucunda, Alişar yerleşiminin höyük (mound) ve aşağı şehir (terrace) olmak üzere iki iskân alanından oluştuğu ve

¹¹⁶¹ Emre 1978, 54.

¹¹⁶² Akyurt 1998, 78.

¹¹⁶³ Alp 1961, 524; Alp 1994, 16, 137, lev. 17-40.

¹¹⁶⁴ Alp 1994, 258.

¹¹⁶⁵ von der Osten ve Schmidt 1930, 20-21.

¹¹⁶⁶ Arık 1933, 26.

¹¹⁶⁷ Gorny 1995, 65.

Geç Kalkolitik Çağ'dan Osmanlı Dönemi'ne kadar uzanan uzun bir süreci kapsadığı tespit edilmiştir.¹¹⁶⁸

Alişar'da; Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nı höyüğün 6M-5M yapı katları ve aşağı şehrin 11T-10T yapı katları temsil etmektedir. Aşağı şehirde, 11T ve 10T katlarında yerleşim içinde evlerin tabanları altında mezarlara rastlanmıştır.¹¹⁶⁹ Gün yüzüne çıkarılan mezarların çoğunluğunu küp mezarlardan oluşmaktadır. Bunun dışında on altı basit toprak mezar, dört üzeri seramik parçalı mezar ve bir taş sanduka mezar açığa çıkarılmıştır. Alişar küp mezarlarının tek veya çift kübün birleştirilmesiyle oluşturulmuş farklı tipleri de bulunmaktadır. On üç örneği bulunan tek küp örneklerinin biri 11T, on ikisi de 10T yapı katında ele geçmiştir.¹¹⁷⁰ Yine on üç örneği bulunan çift küp mezarların da biri 11T yapı katında, diğerleri 10T yapı katında açığa çıkarılmıştır.¹¹⁷¹ Tek veya çift kübün birleştirilmesiyle oluşturulan küplerin dışında, cesedin çift kübe sığmadığı durumlarda ikinci kübün dibi kırılarak üçüncü küp eklenerek oluşturulmuş mezar örneklerine de rastlanmıştır.¹¹⁷² On altı örneği bulunan basit toprak mezarların dördü 11T yapı katına, on ikisi de 10T yapı katına aittir.¹¹⁷³ Dört örneği tespit edilen üzeri seramik parçalı mezarların 11T yapı katında bir örneği bulunmuştur¹¹⁷⁴, diğer üç örneği 10T yapı katında ele geçmiştir.¹¹⁷⁵ Tek örnekle temsil olan taş sanduka mezara 10T yapı katında rastlanmıştır.¹¹⁷⁶

Gerek 11T gerekse de 10T yapı katında açığa çıkarılan farklı mezar tiplerine bakıldığında ölü gömme gelenekleri açısından önemli farklılıkların

¹¹⁶⁸ von der Osten ve Schmidt 1932, 25; 26; von der Osten'in bazı eserlerin Neolitik Çağ'a ait olduğunu belirtmesine rağmen bu durum netlik kazanmamıştır. Arık 1933, 28.

¹¹⁶⁹ 10T yapı katına ait B binasının 9 numaralı odasının tabanı altında on iki mezara rastlanmıştır. Mansion olarak adlandırılan bu yapının odalarında mezarlara rastlanılmasını Schmidt büyük komplekslerin bazılarının mezar odası olarak düşünüldüğü şeklinde açıklamaktadır. Schmidt 1932, 88.

¹¹⁷⁰ von der Osten 1937a, 85, 87-88, 91, 93, fig. 136.

¹¹⁷¹ von der Osten 1937a, 85, 87, 91, 93, 104, 108, fig. 120.

¹¹⁷² Schmidt 1932, fig. 235; von der Osten 1937a, 87, 93, fig. 120, 136.

¹¹⁷³ Akyurt; 10T yapı katında çift gömme bulunan 16 numaralı mezarda olduğu gibi bazı mezarların etrafında bulunan tek sıra taşların bir oda olarak değerlendirilmesi gerektiğini ve bu mekânların yalnız gömme için yapılmadığını belirtmektedir. Akyurt 1998, 64.

¹¹⁷⁴ von der Osten 1937a, 87, fig. 121.

¹¹⁷⁵ Schmidt 1932, 185, fig. 235; von der Osten 1937a, 87, 88 fig. 120.

¹¹⁷⁶ von der Osten 1937a, 91, fig. 129, 130.

olmadığı görülmektedir. Çift küp mezarlara, yarı hoker pozisyonunda gömülen bir örnek dışında bireyler genellikle dorsal pozisyonunda yatırılmıştır.¹¹⁷⁷ Diğer mezar tiplerine bireyler dorsal, yarı hoker veya hoker pozisyonunda yatırılmıştır. Yine çift küp mezarlara genç veya yetişkinlerin gömüldüğü görülürken diğer mezarlarda her yaştan ve cinsiyetten bireyler gömülmüştür.¹¹⁷⁸ Bütün mezar tiplerinde tekli veya çoklu gömü yapılmıştır ve mezarlarda yön birliği yoktur.

11T ve 10T yapı katlarının farklı mezar tiplerine benzer ölü hediyelerinin bırakıldığı ifade edilmiştir. Mezarlara bırakılan eşyalar arasında pişmiş toprak eserler yoğunluktadır. Bunlar arasında, çaydanlıklar, gaga ağızlı testiler, yonca ağızlı testiler, tabaklar, maşrapalar ve kantaroslar en çok karşılaşılan formlardır. Mezarlara bırakılan madeni eşyalar arasında tunç/bakır iğneler, küpeler, bilezikler, kurşun halkalar, bakır veya tunç kolye taneleri, altın ve gümüş halkalar ile tunç/bakır bıçak parçası yer almaktadır. Bunların dışında kemik iğneler, saplar, aşık kemikleri, taş mühür, amulet, hematit ağırlık ve taş boncuklar ele geçen diğer mezar hediyeleridir.¹¹⁷⁹

Aşağı şehirde, 11T yapı katında ele geçen arkeolojik veriler ve çivi yazılı vesikalar buranın Kaniş-Karum'unun II-IV. katları ile çağdaş olduğu ortaya koymuştur. Şiddetli bir yangınla son bulan 11T yapı katının ardından kurulan 10T yapı katının ise Kaniş-Karum'unun Ib-a yapı katı ile çağdaş olduğu belirtilmiştir.¹¹⁸⁰ Alishar'ın II. bin yapı katları üzerine bir değerlendirme yapan Gorny, 11T yapı katını, Kaniş-Karum II, Acemhöyük III, Boğazköy-Büyükale Vc ile eşleştirmiştir. 11T-10c yapı katının ise Kaniş-Karum Ib, Acemhöyük II, Büyükale IVd, Kuzeybatı Yamacı 8a, Gordion ve Yanarlar mezarlıkları ile çağdaş olduğunu belirtmiştir.¹¹⁸¹

¹¹⁷⁷ Schmidt 1932, 183, şek. 235.

¹¹⁷⁸ von der Osten 1937a, 85, 87, 88, 91, 93, 104.

¹¹⁷⁹ Schmidt 1932, 181-182, 185, 190; von der Osten 1937a, 84; Emre 1978, 52.

¹¹⁸⁰ von der Osten 1937a, 108.

¹¹⁸¹ Gorny 1990, 513, Tbl. 113.

IV. 1. 3. 4. Boğazköy

Çorum ili, Boğazkale ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. 1834 yılında C. Texier'in, Orta Anadolu'da yaptığı geziler sırasında keşfedilen Boğazköy, sonraki yıllarda Yakındoğu'da araştırma/keşif gezileri yapan gezginlerin uğrak yeri haline gelmiştir. Bu keşif gezilerinin ardından, ilk sistemli kazılar, 1931 yılında K. Bittel tarafından başlatılmış ve aralıklarla 1977 yılına kadar devam ettirilmiştir. Daha sonra, 1978-1993 yılları arasında P. Neve, 1994-2005 yılları arasında ise J. Seeher başkanlığında sürdürülen kazılar, 2006 yılından itibaren A. Schachner başkanlığında devam ettirilmektedir.¹¹⁸²

Yerleşim alanının oldukça büyük olması sebebiyle her bir kazı alanı ayrı sektörler halinde değerlendirilmiştir. Bu alanlarda gerçekleştirilen kazılar sonucunda, Büyükkale'nin, Va, IVd-IVc; kuzeybatı yamacının 8-7; Aşağı Şehrin 4-3. yapı katlarının Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın erken zamanından Eski Hitit Çağı'na kadar uzanan zaman dilimini kapsadığı belirlenmiştir. Söz konusu alanlarda M.Ö. II. binin ilk çeyreğinde yerleşim içine gömü yapıldığını gösteren sonuçlara ulaşılmıştır.¹¹⁸³

Büyükkale'de bulunan beş mezardan üçüne IVc-b yapı katına ait evlerin tabanları altında ulaşılmıştır. Söz konusu üç mezar da basit toprak mezar tipindedir.¹¹⁸⁴ Diğer mezar IVd yapı katına aittir ve bir evin avlusunda yer alan ocağın kuzeydoğusunda açığa çıkarılmıştır.¹¹⁸⁵ Son mezar Va yapı katına ait bir evin doğu ve güney duvarlarının kesiştiği köşede bulunmuştur. P. Neve bu cesedin bilinçli bir şekilde buraya gömüldüğünü ifade etmiştir.¹¹⁸⁶

Aşağı şehirde biri 3. ve üçü de 4. yapı katına ait olduğu belirtilen dört mezar açığa çıkarılmıştır. Söz konusu mezarların üçü basit toprak biri de

¹¹⁸² Schachner 2008, 167.

¹¹⁸³ Emre 1978, 52.

¹¹⁸⁴ Bittel 1936, 9; Bittel ve Naumann 1952, 116.

¹¹⁸⁵ Neve 1982, 27; şek. 12.

¹¹⁸⁶ Neve 1982, 19, şek. 7.

üzeri seramik parçalı mezar¹¹⁸⁷ tipindedir.¹¹⁸⁸ Basit toprak mezarlardan ilki J/20 plankaresinde yer alan bir evin 15 numaralı odasının tabanı altında bulunmuştur.¹¹⁸⁹ İkinci basit toprak mezarın üzeri kireçtaşıdan yassı blok taşlarla örtülmüştür. Bu tipteki son mezar ikinci mezarın kuzeydoğusunda bulunmaktadır.¹¹⁹⁰ Tek örneği Aşağı Şehir'de bulunan üzeri seramik parçalı mezar 4. yapı katına ait 38 numaralı odanın doğusunda bulunmuştur. Cesedin üzeri ortadan ikiye ayrılmış bir kübün parçaları ile kapatılmıştır.¹¹⁹¹

Kuzeybatı yamacının 7. yapı katında (Eski Hitit Çağı) yerleşim içi mezarlara rastlanmıştır. Bu yapı katına ait bir evin tabanı altında açığa çıkarılan basit toprak mezarın¹¹⁹² etrafının birkaç taş sırası ile çevrelendiği belirlenmiştir. Yine bu yapı katında tespit edilen dört yetişkine ait iskeletlerin bir mezara ait olup olmadıkları anlaşılamamıştır.¹¹⁹³

Büyükkale, Aşağı Şehir ve Kuzeybatı yamacında yön birliği göstermeyen mezarlara bireyler dorsal veya hoker pozisyonda gömülmüşlerdir. Bunlardan; Büyükkale IVb-c yapı katlarına ait basit toprak mezarlara bebek, genç ve yetişkin bireylerin¹¹⁹⁴, Büyükkale IVd, Va yapı katlarına ait mezarlara ise çocukların gömüldüğü tespit edilmiştir.¹¹⁹⁵ Aşağı Şehir'deki basit toprak mezarlara çocuk, genç ve yetişkinler, üzeri seramik parçalı mezara ise bir yetişkin gömülmüştür.¹¹⁹⁶ Kuzeybatı yamacının 7. yapı katındaki iki basit toprak mezardan biri bir çocuğa diğeri de bir bebeğe aittir.¹¹⁹⁷

Yukarıda sözü edilen mezarlardan, Büyükkale IVd yapı katındaki bebek mezarında herhangi bir buluntuya rastlanmazken, erkek mezarında bir

¹¹⁸⁷ K. Bittel bu mezarı küp mezar olarak yorumlamıştır, ancak M. Akyurt ise bu mezarın üzeri seramik parçalı mezar olarak yorumlanması gerektiğini belirtmiştir. Akyurt 1998, 57, dn. 518.

¹¹⁸⁸ Bittel ve Naumann 1939, 12; Bittel ve Naumann 1952, 112, 116-117.

¹¹⁸⁹ Kurth 1957, 69; Bittel vd. 1957, 23, taf. 38/6.

¹¹⁹⁰ Bittel ve Naumann 1952, 117; Emre 1978, 53.

¹¹⁹¹ Bittel ve Naumann 1939, 12, şek. 4, 7.

¹¹⁹² Schirmer 1969, 28.

¹¹⁹³ Schirmer 1969, 28-29.

¹¹⁹⁴ Bittel 1936, 9; Bittel ve Naumann 1952, 116; Fischer 1963, 118.

¹¹⁹⁵ Neve 1982, 19, 27, şek. 7, 12.

¹¹⁹⁶ Emre 1978, 53.

¹¹⁹⁷ Schirmer 1969, 28-29, şek. 10; Boehmer 1972, 122.

testiye, genç kadın mezarında ise tunçtan küpe ve bileziklere rastlanmıştır.¹¹⁹⁸ Aşağı Şehir’de açığa çıkarılan basit toprak mezarlardan birine hayvan kemiklerinin bırakıldığı, diğerine ise kırmızı astarlı ve perdahlı küçük bir testi, yine kırmızı astarlı şişe ve akıtacaklı bir testi, gri astarlı bir vazo ve çanak ile fazla sayıda hayvan kemiğinin bırakıldığı ifade edilmiştir.¹¹⁹⁹ Kuzeybatı yamacının 7. yapı katında açığa çıkarılan bebeğin kollarında in-situ durumda iki bakır bilezik bulunmuştur.¹²⁰⁰ Büyükkale Va yapı katında açığa çıkarılan mezarın aynı yapı katındaki eserlerle birlikte değerlendirildiğinde Kaniş-Karum II. yapı katı ile eşleştirilmiştir. Aşağı Şehir 4. yapı katında ve Kuzeybatı yamacı 7. yapı katındaki yerleşim içi mezarlar ait oldukları tabakada ele geçen diğer buluntularda göz önünde bulundurularak Asur Ticaret Kolonileri Çağı’nın geç zamanına tarihlendirilmiştir.¹²⁰¹ Büyükkale IVc yapı katının ise Eski Hitit Çağı’na ait olduğu belirlenmiştir.¹²⁰²

IV. 1. 3. 5. İkiztepe

Samsun ili, Bafra ilçesinin 7 km kuzeybatısında, yer almaktadır.¹²⁰³ 1941 yılında, Orta Karadeniz bölgesinde T. Özgüç, N. Özgüç ve K. Kökten’in yaptığı araştırmalar sırasında keşfedilen İkiztepe’de 1974 yılında U. B. Alkım yönetiminde başlayan geniş çaplı kazılar, Ö. Bilgi başkanlığında devam ettirilmektedir.¹²⁰⁴

İkiztepe ören yerinin dört tepesinde ve tepeler arasındaki boyun kısımlarında Geç Kalkolitik¹²⁰⁵, Eski Tunç Çağı I-III, Er Hitit, Eski Hitit Çağı ve Hellenistik Dönem’e ait iskânın izlerine rastlanmıştır.¹²⁰⁶

¹¹⁹⁸ Boehmer 1972, 122.

¹¹⁹⁹ Bittel ve Naumann 1939, 112; Bittel ve Naumann 1952, 118.

¹²⁰⁰ Schirmer 1969, 28; Boehmer 1972, 122.

¹²⁰¹ Emre 1978, 53.

¹²⁰² Neve 1982, 5, tbl. 5.

¹²⁰³ Alkım, U. B. vd. 1988, 5.

¹²⁰⁴ Alkım, U. B. vd. 2003, XXVII.

¹²⁰⁵ Alkım, U. B. vd. 1988, 50-52.

¹²⁰⁶ Alkım, U. B. vd. 2003, XXIII.

Eski Tunç Çağı'nın son evresi ile Orta Tunç Çağı'nın ilk çeyreğine tarihlendirilen altı evreli I. yapı katında yerleşim içi gömme geleneğini gösteren mezarlar bulunmuştur.¹²⁰⁷ Ele geçen toplam on beş yerleşim içi mezardan on dördü çömlek mezar, biri de küp mezar türündendir. G, A, Å, H, H-A ve D açmalarında ele geçen on dört çömlek mezarın üçü I. yapı katının 1. evresinde¹²⁰⁸, beşi I. yapı katının 2. evresinde ve dördü de I. yapı katının 3. evresinde açığa çıkarılmıştır. Tek örneği bulunan küp mezar ise I. yapı katının 2. evresine aittir.¹²⁰⁹ Çömlek mezarların bulundukları yapı katına ait evlerin tabanları altına dik pozisyonda yerleştirildikleri ifade edilmiştir.¹²¹⁰ Ayrıca bu mezarlara genellikle bebek veya çocukların ceset halinde gömüldüğü belirtilmiştir.¹²¹¹

İkiztepe yerleşim içi mezarlarının çoğunluğunu oluşturan çömlek mezarlar ölü hediyesi açısından oldukça fakirdir. Buna karşın tek örneği bulunan küp mezardan altın ve tunçtan bilezik parçası, başı altın kaplamalı iğne ve pişmiş topraktan yapılmış bir ağırşak ele geçmiştir.¹²¹² Ö. Bilgi, altı evreli I. yapı katında ele geçen mezarları ait oldukları yapı katındaki arkeolojik malzemeleri de göz önünde bulundurarak M.Ö. II. binin ilk çeyreğine tarihlendirmektedir.¹²¹³

IV. 1. 4. Batı Anadolu

IV. 1. 4. 1. Beycesultan

Denizli ilinin; Çivril ilçesinin yaklaşık 5 km batısında yer almaktadır. J. Mellaart'ın bölgede yaptığı yüzey araştırmalarında saptanan Beycesultan'da, 1954-59 yılları arasında S. Lloyd ve J. Mellaart yönetiminde kazılar

¹²⁰⁷ Akyurt 1998, 52.

¹²⁰⁸ I. yapı katı 2. evreye ait kil sıvalı taban üzerinde içinde bebek iskeleti bulunan üç çömlek mezar bulunmuştur. İkiztepe hafirleri bu mezarların I. yapı katının 1. evresinin tabanı altına gömüldükleri kabul edildiğinde, bunların I. yapı katının 1. evresine ait olduğunun düşünülmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Alkim, U. B. vd. 2003, 2.

¹²⁰⁹ Akyurt 1998, 52-53; Alkim, U. B. vd. 2003, 3.

¹²¹⁰ Alkim, U. B. vd. 1988, 80; Alkim, U. B. vd. 2003, 2, 3, 30.

¹²¹¹ Bilgi, 2002, 247.

¹²¹² Alkim, U. B. vd. 2003, 30.

¹²¹³ Alkim, U. B. vd. 2003, 141.

yapılmıştır. 2007 yılından itibaren Beycesultan kazıları E. Abay başkanlığında sürdürülmektedir.¹²¹⁴

Geç Kalkolitik Çağ'dan başlayarak Geç Tunç Çağı'nın sonuna kadar uzanan kırka yakın kültür katı tespit edilen höyükte; Orta Tunç Çağı'na tarihlendirilen IV. yapı katında yerleşim içi mezarlara rastlanmıştır. Söz konusu mezarlar çömlek mezar tipindedir ve iki örneği açığa çıkarılmıştır. Mezarlara ceset halinde yatırılmış bebeklerin pozisyonları bozulmuş olsa da hoker tarzda yatırılmış oldukları düşünülmektedir. Herhangi buluntu ele geçmeyen mezarların IV. yapı katının hangi evresine ait oldukları belirtilmemiştir. IV. yapı katı ele geçen diğer buluntular göz önünde bulundurularak M.Ö. 1750-1450 yılları arasına tarihlendirilmiştir.¹²¹⁵

IV. 1. 4. 2. Demircihüyük

Eskişehir Ovası'nın batısında, Çukurhisar Kasabası'nın kuzeybatısında yer almaktadır. Bursa-Eskişehir karayolunun yapımı sırasında güney eteği tahrip edilen Demircihüyük'te 1937 yılında K. Bittel ve H. Otto tarafından üç hafta süren bir kazı gerçekleştirilmiştir.¹²¹⁶ Bu kısa süreli kazının ardından 1975-78 yılları arasında M. Korfmann yönetiminde kazılara devam edilmiştir.

M. Korfmann dönemi kazılarında, Demircihüyük sakinlerinin ölülerini Orta Tunç Çağı'nın ilk yarısında yerleşim içerisine gömdüklerini gösteren bulgulara ulaşılmıştır.¹²¹⁷ 1975 yılında, höyüğün doğu yamacında 2-3 ve 4. yapı katlarına ait bir bütünlük vermeyen mimari kalıntıların taban seviyelerinin altında üç çömlek mezar bulunmuştur.¹²¹⁸ Söz konusu mezarlardan ikisinin bebek ve birinin de çocuk mezarı olduğu anlaşılmıştır.¹²¹⁹ Pozisyonları tam olarak anlaşılamayan bireylerin mezarlara hoker pozisyonunda yatırıldıkları

¹²¹⁴ Abay 2010, 40.

¹²¹⁵ Lloyd ve Mellart 1965, 58, 73.

¹²¹⁶ Bittel ve Otto 1939.

¹²¹⁷ Korfmann 1979a, 95; Korfmann 1979b, 25, 43; Kull 1988, 19, 222, 225.

¹²¹⁸ Kull 1988, 19, 20.

¹²¹⁹ Kull 1988, 20, Şek. 25-28, Lev. 34-1.

düşünülmektedir.¹²²⁰ Mezarlardan sadece çocuklara ait olanlara kurşun halka parçalarının bırakıldığı ifade edilmiştir. Bu mezarın ve üzeri kireçtaşı kırıkları ile örtülü bebek mezarının etrafında ele geçen diğer arkeolojik buluntuların mezarlarla herhangi bir ilişkisinin bulunmadığı belirtilmiştir.¹²²¹

Demrichöyük'ün Orta Tunç Çağı'na ait 2-3. yapı katları Kaniş-Karumu Ib ve Boğazköy-Büyükklale IVd, Boğazköy-Aşağı Şehir IV ile eşleştirilmiş, 4. yapı katının da Eski Hitit Çağı ile çağdaş olduğunu belirtmiştir.¹²²²

IV. 1. 4. 3. Seyitömer

Kütahya ili, Seyitömer kasabasında yer alan höyükte, höyüğün bulunduğu alandaki linyit rezervlerinin kullanılabilir duruma getirilebilmesi için 1989-1996 yılları arasında Afyon Müzesi tarafından gerçekleştirilen kazıların ardından, Seyitömer kazıları 2006 yılından itibaren Nejat Bilgen başkanlığında sürdürülmektedir.¹²²³

Söz konusu kazılar sonucu höyüğün Eski Tunç Çağı'nın sonundan Roma Dönemi'ne kadar kesintisiz iskân edildiği tespit edilmiştir.¹²²⁴ Orta Tunç Çağı'nı temsil eden iki evreli IV. yapı katının¹²²⁵ B evresinde yerleşim içi mezarlarla karşılaşmıştır. Söz konusu mezarlar basit toprak, sanduka ve çömlek türündendir. Basit toprak ve sanduka mezarlara genç ve erişkinler, çömlek mezarlara bebek ve çocukların gömüldüğü belirtilmiştir. Tek veya çift gömülerin görüldüğü mezarlara bireyler hoker veya yarı hoker pozisyonda yatırılmıştır. Orta büyüklükte taşların örülmesiyle oluşturulmuş dikdörtgen biçimli sanduka mezarların iç kısımlarının sıvalı olduğu ifade edilmiştir.¹²²⁶ Bir örneğin tabanının taş döşeli olduğu ve tabanın üzerinin duvarlarla birlikte sıvandığı belirtilmiştir. Mezarlar yön birliği göstermemektedir. Mezarlarda ele geçen buluntuların az sayıda olduğu ve çoğunun iskeletlerin kafatası

¹²²⁰ Kull 1988, 20.

¹²²¹ Kull 1988, 19-20, Lev. 34-8.

¹²²² Kull 1988, 216.

¹²²³ Bilgen 2011, 1.

¹²²⁴ Bilgen 2008, 49-50.

¹²²⁵ Bilgen 2011, 22.

¹²²⁶ Bilgen 2011, 265-266, 389-390, 473.

etrafında bulunan tunç küpelerden oluştuğu belirtilmiştir. Ek olara kemik, taş, deniz kabuğu veya cam hamurundan yapılmış kolye tanelerinin bulunduğu da ifade edilmiştir. Süs eşyaları dışında çömlekler, iğneler ve ağırşakların ölü hediyesi olarak mezarlara bırakıldığı tespit edilmiştir. Mezarların bulunduğu IVB evresi yaklaşık olarak M.Ö. 1800'lere tarihlendirilmiştir.¹²²⁷

IV. 1. 4. 4. Kusura

Afyonkarahisar ili, Sandıklı ilçesinin 12 km güneyinde yer almaktadır. Kusura Höyüğü'nde 1935-37 yılları arasında W. Lamb başkanlığında kazılar yapılmıştır.¹²²⁸

Bu kazılarda belli bölümlerde ana toprağa kadar inilmiş ve üç ana tabaka tespit edilmiştir.¹²²⁹ Eski Tunç Çağı'nın başına tarihlendirilen A tabakasının üzerindeki B tabakası (1-6), Eski Tunç Çağı II-III'e tarihlendirilmiştir. 7. yapı katı B tabakasından C tabakasına geçişi temsil etmekte ve Eski Tunç Çağı'nın sonu, Orta Tunç Çağı'nın başına tarihlendirilmektedir.¹²³⁰ C tabakası ise M.Ö. II. binin ilk çeyreğine verilmektedir.¹²³¹ Bu tabakaya ait mekânların içinde basit toprak ve küp mezarlar bulunmuştur.¹²³² Basit toprak mezarlar, X. kazı alanında fırınlı oda olarak adlandırılan mekânın içerisinde ele geçmiştir. Söz konusu beş mezar da bebeklere aittir.¹²³³ Küp mezarlar, X. kazı alanının güneyinde yer alan III. kazı alanında C evresinin en erken safhasına ait hol/avlunun tabanı altında yan yatırılmış pozisyonda tespit edilmiştir.¹²³⁴ Küp mezarların bulunduğu mekânın içerisinde ele geçen iki kafatası ve dağınık kemiklerin de mezar olarak değerlendirilebileceği belirtilmiştir.¹²³⁵ W. Lamb, küp mezarlar ve söz

¹²²⁷ Bilgen 2011.

¹²²⁸ Lamb 1938, 218-219.

¹²²⁹ Lamb 1937, 11.

¹²³⁰ Lamb 1938, 228.

¹²³¹ Emre 1978, 54.

¹²³² Lamb 1937, 14; Lamb 1938, 234; Emre 1978, 54-55.

¹²³³ Lamb 1938, 234.

¹²³⁴ Lamb 1937, 14, fig. 2, 4-5, 8.

¹²³⁵ Lamb 1937, 14; Akyurt 1998, 39.

konusu iskelet kalıntılarının birlikte düşünüldüğünde bu kesimin mezarlar için özellikle ayrılmış bir alan olabileceğini belirtmiştir.¹²³⁶

X. kazı alanında açığa çıkarılan basit toprak mezarlara bebeklerin gömüldüğü tespit edilmiştir. III. kazı alanı, C katında bulunan beş küp mezara genç ve yetişkinlerin gömüldüğü ifade edilmiştir. Mezarların tamamına bireylerin hoker pozisyonunda yatırıldıkları belirlenmiştir.¹²³⁷ X. kazı alanındaki beş basit toprak mezara ait herhangi bir buluntu rapor edilmemiştir.¹²³⁸ Ancak, bu alanda bulunan bir mezarda ki bebeğin kafatası üzerinde yer alan taşın bilinçli olarak buraya konduğu belirtilmiştir.¹²³⁹ C tabakasına ait mezarlarda da herhangi bir buluntu ele geçmemiştir.¹²⁴⁰

W. Lamb tarafından Koloni Çağı ve Eski Hitit dönemine tarihlendirilen C tabakası, K. Bittel tarafından M.Ö. 2000-1600 yılları arasına tarihlendirilmiştir.¹²⁴¹

IV. 1. 4. 5. Troia

Günümüzde Hisarlık Tepesi olarak bilinen Troia'nın bulunduğu mevki; Çanakkale ilinin yaklaşık 30 km güneyinde, Çanakkale Boğazı ve Ege Denizi'ne hâkim bir konumdadır.

Troia'da, 1870'li yılların başında H. Schliemann tarafında başlatılan kazılar¹²⁴², 1893-94 yıllarında W. Dörpfeld¹²⁴³, 1932-38 yılları arasında C. Blegen¹²⁴⁴, 1988-2005 yılları arasında M. Korfmann¹²⁴⁵ ve 2005 yılından itibaren de E. Pernicka ve P. Jablonka yönetiminde devam ettirilmektedir.¹²⁴⁶

¹²³⁶ Emre 1978, 55.

¹²³⁷ Lamb 1938, 234.

¹²³⁸ Akyurt 1998, 39.

¹²³⁹ Lamb 1938, 234.

¹²⁴⁰ Emre 1978, 55.

¹²⁴¹ Bittel 1942, 185-186.

¹²⁴² Bu yıllar arasında zaman zaman kazılara ara verilmiştir.

¹²⁴³ Blegen vd. 1953, 3-4.

¹²⁴⁴ Blegen vd. 1953, 3-4.

¹²⁴⁵ Korfmann 1990, 283.

¹²⁴⁶ Jablonka 2007, 701.

Hisarlık Tepesi'nde gerçekleştirilen kazılar sonucunda Eski Tunç Çağı'ndan, Ortaçağ'a kadar uzanan yerleşimin varlığını gösteren 10 yapı katı tespit edilmiştir.¹²⁴⁷

Troia'da, Orta Tunç Çağı'nın ilk yarısında yerleşim içi gömü geleneğini gösteren sonuçlara C. Blegen ve M. Korfmann başkanlığında yapılan kazılarda ulaşılmıştır. Açığa çıkarılan sekiz mezardan dördü basit toprak mezar, ikisi çömlek mezar ve ikisi de taş sanduka mezardır. Basit toprak mezarlardan biri 630 numaralı evin güneydoğusunda yer alan odalarından birinin tabanı altında bulunmuştur. Diğeri ise 601 numaralı odanın kuzeydoğu köşesinde yine taban altında tespit edilmiştir.¹²⁴⁸ Bu mezarlara ek olarak, güneybatı kale girişinin hemen önünde Troia VI dönemine ait iki basit toprak mezar bulunduğu belirtilmiştir.¹²⁴⁹ Çömlek mezarlardan biri 601 numaralı odanın kuzeydoğu köşesinde, diğeri de odanın içerisindeki ocağın batısında açığa çıkarılmıştır.¹²⁵⁰ Taş sanduka mezarlardan biri zA/7 açmasında, Troia VI caddesinin hemen altında ortaya çıkarılan evlerden birinin tabanı altında¹²⁵¹, diğeri K/8 açmasında tespit edilmiştir.¹²⁵² Blegen kazılarında, VIa yapı katında ele geçen basit toprak mezara yeni doğmuş bebeklerin hoker pozisyonunda yatırıldıkları belirlenmiştir.¹²⁵³ Korfmann döneminde bulunan basit toprak mezarlara da hoker pozisyonunda, erişkin bireyler gömülmüştür.¹²⁵⁴ Çömlek mezarlara ise bebekler gömülmüştür. zA/7 açmasında bulunan mezar, içinin kerpiçe örülmesi bakımından dikkat çekmektedir ve bu mezara bir çocuk hoker tarzda yatırılmıştır. Diğeri taş sanduka mezar ise bir bebeğe aittir.¹²⁵⁵

¹²⁴⁷ Korfmann 2001, 203.

¹²⁴⁸ Blegen vd. 1953, 122.

¹²⁴⁹ Korfmann 2003, 116, res. 8.

¹²⁵⁰ Blegen vd. 1953, 128.

¹²⁵¹ Korfmann 1998, 429, çiz. 1, res. 5.

¹²⁵² Korfmann 1993, 385, res. 20.

¹²⁵³ Blegen vd. 1953, 122, 128.

¹²⁵⁴ Korfmann 2003, 116, res. 8.

¹²⁵⁵ Korfmann 1993, 385, res. 20; Korfmann 1998, 429.

Basit toprak mezarlarda, küçük bir kap, tunçtan kama ve iğne¹²⁵⁶ çömlek mezarların birinde çift kulplu bir çanak parçası, diğerinde ise seramik parçaları ve deniz kabuğu ele geçmiştir.¹²⁵⁷ Sanduka mezarlarda ise orta Minyas testisi ile dağ kristali, altın ve çeşitli taşlardan yapılmış boncuklara rastlanmıştır.¹²⁵⁸

C. Blegen F-G/7-8 plankarelerinde açığa çıkarılan ve VI. yapı katının erken zamanına (VIa yapı katı) tarihlendirilen evlerin¹²⁵⁹ tabanları altındaki söz konusu mezarları M.Ö. 1800-1700 aralığına tarihlendirmiştir.¹²⁶⁰

IV. 2. YERLEŞİM DIŞI MEZARLIKLAR

IV. 2. 1. Güneydoğu Anadolu

IV. 2. 1. 1. Gedikli-Karahöyük

Gaziantep ilinin, İslâhiye ilçesinin yaklaşık 25 km kuzeydoğusunda yer almaktadır.¹²⁶¹

1963-1967 yılları arasında Gedikli-Karahöyük'te, Alkım, U. B. Başkanlığında gerçekleştirilen kazılar neticesinde¹²⁶² Erken Kalkolitik Çağ'dan Osmanlı Dönemi'ne kadar uzanan yerleşimin var olduğunu gösteren verilere ulaşılmıştır.¹²⁶³

Höyükte dört kültür katı tespit edilmiştir ve bunların da kendi içlerinde birkaç evrelili olduğu belirtilmiştir.¹²⁶⁴ Bunlardan en eskisi IV. kültür katıdır ve Erken Kalkolitik Çağ'ın ortalarından başlayıp Geç Kalkolitik Çağ'ın sonlarına kadar uzanır. III. kültür katı Eski Tunç Çağı II-III'e tarihlendirilmiştir.¹²⁶⁵ II. kültür katı Orta Tunç Çağı'nda, son kültür katı olan I. kültür katı ise Demir

¹²⁵⁶ Korfmann 2003, 116.

¹²⁵⁷ Angel, 1951, 12; Blegen vd. 1953, 128; fig. 120: 42: 35. 457.

¹²⁵⁸ Korfmann 1993, 385, res. 20; Korfmann 1998, 429.

¹²⁵⁹ Blegen vd. 1953, 119-128.

¹²⁶⁰ Blegen vd. 1953, 19, 128.

¹²⁶¹ Alkım, U. B. ve H. Alkım 1966, 2; Duru 2006, 2, lev. 1;2/2.

¹²⁶² Duru 2006, 1.

¹²⁶³ Alkım, U. B. ve H. Alkım 1966, 6; Duru 2006, 3-4, 88; Duru 2010, 115.

¹²⁶⁴ Duru 2006, 8-16.

¹²⁶⁵ Duru 2006, 87-90.

Çağı'nda iskân edilmiştir.¹²⁶⁶ II. kültür katında herhangi bir mezar bulunamamıştır.¹²⁶⁷ Buna karşılık höyüğün güneydoğu eteklerinde bir mezarlık alanı vardır. Burada açığa çıkarılan çok sayıda mezar Orta Tunç Çağı'nın ilk çeyreğinden Eski Tunç Çağı II' ye kadar uzanan bir zaman dilimine aittir.¹²⁶⁸

Gedikli-Karahöyük hafirleri mezarlık alanında tespit edilen iki yüz yetmiş bir kremasyon mezarın¹²⁶⁹ tamamının Eski Tunç Çağına ait olamayacağı belirtmişlerdir. Gerek tabakalaşma durumu, gerekse de buluntular göz önünde bulundurulduğunda bunların bir bölümünün özellikle de üst seviyelerde olanlarının Orta Tunç Çağı'nın ilk çeyreğine¹²⁷⁰ ait olması gerektiğini vurgulamışlardır.¹²⁷¹ Mezarlık alanında bulunan kremasyon gömülerin dışında basit toprak mezarların ve basit taşlarla çevrili toprak mezarlarında Orta Tunç Çağı'nın ilk yarısına ait olduğu belirtilmiştir.¹²⁷² Söz konusu bu basit toprak mezarlara ve basit taşlarla çevrili toprak mezarlara iki yarı hoker örneğin dışında ölülerin dorsal yatırıldığı ifade edilmiştir.¹²⁷³ Bu mezarlarından sadece ikisine birer küçük vazonun hediye olarak bırakıldığı tespit edilmiştir. Kremasyon mezarların yanına pişmiş toprak, metal, taş ve çeşitli maddelerden yapılmış eşyaların bırakıldığı yayınlarda vurgulanmıştır. Sayıları yüzleri aşan bu eşyalar arasında silah türünden herhangi bir eşyanın bulunmamış olması ise dikkat çekicidir.¹²⁷⁴

Gedikli-Karahöyük'te II. kültür katında bulunan "Habur Boyalıları" ile krem astar üzerine kahverengi bezekli "Kuzey Suriye Boyalıları" bu kültür katının M.Ö. II. bin yılın ilk çeyreğine tarihlendirilebileceğini

¹²⁶⁶ Duru 2010, 2.

¹²⁶⁷ Duru 2006, 18. Bu durum söz konusu kültür katının sınırlı alanlarda araştırılması ile açıklanmaktadır.

¹²⁶⁸ Duru 2006, 56.

¹²⁶⁹ Duru, bu sayının tam olarak ele geçmeyen ve parçalar halinde yüzeye dağılmış olanlarla birlikte beş yüze yakın olduğunu belirtmiştir. Duru 2006, 57.

¹²⁷⁰ Gedikli-Karahöyük ile ilgili yayınlarda bu durum sıkça vurgulanırken hangi mezarların bu döneme ait olduğu ve sayılarının ne kadar olduğu net olarak belirtilmemiştir.

¹²⁷¹ Duru 2006, 60.

¹²⁷² Duru 2006, 62.

¹²⁷³ Duru 2006, 28-29.

¹²⁷⁴ Duru 2006, 60.

göstermektedir.¹²⁷⁵ Mezarlık alanının üst seviyelerinde de söz konusu bu tip seramiklerin ele geçmesi ve alınan karbon örneklerinin de bu tarihi desteklemesi üst seviyelerde tespit edilen mezarların Orta Tunç Çağı'nın ilk çeyreğine tarihlendirilmesini kolaylaştırmıştır.¹²⁷⁶ Mezarlığın üst seviyelerindeki kremasyonları Orta Tunç Çağının başına tarihlendiren Duru ve Alkım bu mezarların yanında ve hemen üstünde yer alan basit toprak ve basit taşlarla çevrili basit toprak mezarların da Orta Tunç Çağı'nın ilk yarısına tarihlendirmenin doğru olacağını belirtmişlerdir.¹²⁷⁷

IV. 2. 1. 2. Horum Höyük

Gaziantep ili, Nizip ilçesinin 15 km batısında, Fırat Nehri'ne yakın bir konumda bulunmaktadır.¹²⁷⁸

1990'lı yılların başında G. Algaze'nin Güneydoğu Anadolu'da yaptığı yüzey araştırmalarında tespit edilen Horum Höyük'te¹²⁷⁹ 1996 yılından, 2000 yılına kadar Gaziantep Müzesi başkanlığında, C. Marro ve A. Tibet yönetiminde kurtarma kazıları yapılmıştır.¹²⁸⁰ Söz konusu kazılarda Kalkolitik, Eski Tunç, Orta-Geç Tunç, Hellenistik, Roma ve Geç Roma dönemlerine ait buluntu ve kalıntılara rastlanmıştır.¹²⁸¹

1996 ve 1997 yıllarında höyüğün kuzeyinde açılan B açmasında Orta Tunç Çağı'nın ilk yarısına ait bir nekropol ortaya çıkarılmıştır. Mezarlığın üzerine kurulan Ortaçağ yerleşimi tarafından tahrip edildiği belirtilmiştir.¹²⁸² Mezarlıkta iki farklı mezar tipinin var olduğu ifade edilmiştir. Bunlar; erişkinlerin gömüldüğü sanduka mezarlar ve bebek ya da çocukların gömüldüğü ağızları bazalttan yapılmış ezgi taşları ile kapatılan çömlek

¹²⁷⁵ Duru 2006, 26; Duru 2010, 73, 81.

¹²⁷⁶ Alkım, U. B. ve Alkım, H. 1966, 8.

¹²⁷⁷ Duru 2006, 62.

¹²⁷⁸ Marro vd. 1998, 252.

¹²⁷⁹ Algaze 1994, 30-31.

¹²⁸⁰ Marro vd. 1998, 252; Tibet vd. 1999, 219.

¹²⁸¹ Algaze 1994, 30-31; Marro vd. 1998, 259; Tibet vd. 1999, 227.

¹²⁸² Marro vd. 1998, 256.

mezarlardır.¹²⁸³ Taş sanduka mezarlara ait kapak taşlarından bahsedilmeyişi ve bu mezarlardan birinin hemen yanında organik karbonlaşmış kalıntıların görülmesi söz konusu mezarların üzerinin ahşap örtü ile kapatıldığını akla getirmiştir.¹²⁸⁴

Mezarlara bireylerin hoker tarzda yatırılmış oldukları görülmüştür. Yatırılış pozisyonları bozulmuş ancak in-situ durumdaki bazı kemiklerin yardımıyla yarı hoker gömmelerin de yapıldığı anlaşılmıştır. Mezarlardan ele geçen sınırlı eşyalar içinde pişmiş toprak figürin başı, çömlekler, şişeler¹²⁸⁵ ve kâseler; bronzdan hançer ve halka parçaları yer almaktadır.

Mezar hediyelerinin ve mezarların etrafında ele geçen seramiklerin benzerlerine Lidar Höyük'ün 4. ve 5. yapı katlarında, Karkamış'ın Orta Tunç Çağı mezarlarında rastlanmıştır.¹²⁸⁶ Ayrıca, sanduka mezarlardan birinde ele geçen ve M.Ö. II. binin ilk yarısına tarihlendirilen bronz bir hançerin¹²⁸⁷ benzerlerine Kültepe, Alişar ve Boğazköy'de rastlanmaktadır.¹²⁸⁸

IV. 2. 2. Güney Anadolu

IV. 2. 2. 1. Karataş-Semayük

Antalya ili, Elmalı ilçesinin yaklaşık 6 km doğusunda; Bozüyük (Semayük) Köyü'nün batısında yer almaktadır.¹²⁸⁹

1949 yılında S. Hood; 1951-52 yıllarında J. Mellaart tarafından incelenen Semayük'te; 1963-1974 yılları arasında M. Mellink başkanlığında kazılar yapılmıştır. 1966 yılında; höyüğün güney yamaçlarında, Eski Tunç Çağı'na ait yapı kalıntılarının içerisinde gömülmüş Orta Tunç Çağı'na ait küp

¹²⁸³ Parçaları tabanın üzerine saçılmış olarak ele geçen iki çömlek mezar ve etrafında ele geçen buluntular ile birlikte düşünüldüğünde burada bir mezar odasından ya da terk edildikten sonra bu tür bir işlev verilmiş eski bir yapıdan söz etmenin mümkün olabileceği ancak bu durumun netlik kazanmadığı belirtilmiştir. Marro vd. 1998, 256, 257; Tibet vd. 1999, 223.

¹²⁸⁴ Marro vd. 1998, 258.

¹²⁸⁵ Marro vd. 1998, çiz. 9.

¹²⁸⁶ Marro vd. 1998, 257-258.

¹²⁸⁷ Marro vd. 1998, çiz. 10.

¹²⁸⁸ Erkanal, H. 1977, 35, lev. 12.

¹²⁸⁹ Mellink 1964, 271, çiz. 1.

mezarlara rastlanmıştır.¹²⁹⁰ Bu mezarlara 1968 yılında yine bir Eski Tunç Çağı yapısı içerisinde bulunan bir küp mezar daha eklenmiştir.¹²⁹¹

Gövdeleri yatay bantlarla bezeli, ağız kenarı dışarı kalınlaştırılmış olan küplerin mezar çukuruna kuzey-güney yönünde ve eğimli bir biçimde yerleştirildikleri tespit edilmiştir.¹²⁹² Ayrıca ağızları yassı taşlarla kapatılmış mezar küplerinin üzerlerine daire yapacak biçimde taşlar dizilerek mezar yerinin belirtildiği ifade edilmiştir.¹²⁹³ M. Mellink; höyükte bol miktarda Orta Tunç Çağı'na ait seramiğin bulunmasına rağmen iskâna dair izlerin olmayışı nedeniyle söz konusu mezarların yakın çevredeki düz bir yerleşim yerine ait olabileceğini belirtmiştir.¹²⁹⁴

Mezar çukuruna ağızları doğuya dönük olarak yerleştirilen mezar küplerinin içerisine yetişkin bireylerin hoker tarzda yatırıldığı belirlenmiştir. Az sayıda ele geçen ölü hediyeleri arasında tunçtan bir yüzük, çömlek, çanak ve ağırşak yer almaktadır.¹²⁹⁵

Mezar küplerini ve buluntularını diğer yerleşimlerde ele geçen buluntularla karşılaştıran M. Mellink, Karataş-Semayük mezarlarının M. Ö. 1800-1600 aralığına tarihlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir.¹²⁹⁶

IV. 2. 2. 2. Bağbaşı

Antalya ili, Elmalı ilçesinin yaklaşık 7 km doğusunda, Karataş-Semayük'ün 500 m kuzeybatısında bulunmaktadır.¹²⁹⁷

1967 yılından 1969 yılına kadar M. Mellink yönetiminde Bağbaşı'nda yapılan kazılarda Karataş-Semayük mezar küplerine benzer tarzda, çark

¹²⁹⁰ Mellink, Gerek Karataş-Semayük'te gerekse de Bağbaşı mezarlıklarının tam olarak bir mezarlığı ifade etmese de küçük mezar gruplarının bulunduğu alanlar olduğunu belirtmiştir. Mellink 1986, 288.

¹²⁹¹ Mellink 1967, 257, lev. 78; Mellink 1969, 330.

¹²⁹² Emre 1978, 58-59.

¹²⁹³ Semayük'ün Eski Tunç Çağı mezarlarında da bu uygulamaya rastlanmakta ve bu durumun ölü gömme geleneklerinin devam ettiğini göstermesi bakımından önemli olduğu belirtilmektedir. Emre 1978, 59.

¹²⁹⁴ Mellink 1969, 330.

¹²⁹⁵ Mellink, 1986, 288.

¹²⁹⁶ Mellink 1967, 257; Mellink, 1986, 289.

¹²⁹⁷ Mellink, 1986, 287.

yapımı, gövdesi bant bezemeli ağız kısmından altı korunmuş bir küp mezar bulunmuştur. Bu mezarın da mezar çukuruna doğu-batı yönünde ve ağzı yukarıya bakacak şekilde eğimli olarak yerleştirildiği, kenarlarının taşlarla desteklendiği ve ağzının yassı kapak taşları ile kapatıldığı anlaşılmıştır.¹²⁹⁸ Söz konusu mezara erişkin bir kadın hoker tarzda yatırılmıştır.¹²⁹⁹ Mezara küçük bir çömlek ve bir çaydanlığa/çömleğe ait olabilecek kap parçaları ölü hediyesi olarak bırakılmıştır.¹³⁰⁰

Bağbaşı küp mezarı, Karataş-Semayük örneklerinde olduğu gibi Koloni Çağı'nın geç evresi ile Eski Hitit Çağı'nın başına tarihlendirilmektedir.¹³⁰¹

IV. 2. 2. 3. Harmanören

Isparta ilinin 27 km doğusundaki Tavşan Tepe'nin güney eteklerinde yer almaktadır.

Göndürle Höyüğü sakinlerine ait olduğu anlaşılan mezarlık höyüğün 500 m kuzeyindedir. Mezarlık alanında, Isparta Müzesi tarafından 1989, 1991 ve 1992 yıllarında gerçekleştirilen kazıların ardından 1993 yılından itibaren mezarlık kazıları M. Özsait yönetiminde devam ettirilmektedir.¹³⁰²

Bu kazılar sonucu tamamı küp mezarlardan oluşan Eski Tunç Çağı II, III ve Orta Tunç Çağı'nın başına tarihlendirilen yüz yetmişe yakın mezar gün yüzüne çıkarılmıştır. Eski Tunç Çağı mezarlarından biçimsel açıdan ayrılabilen Orta Tunç Çağı küp mezarları¹³⁰³ kullanım yönünden de bazı farklılıklara sahiptir. Eski Tunç Çağı küp mezarları 45°'ye yakın bir eğimle mezar çukuruna bırakılmışlardır; fakat Orta Tunç Çağı küp mezarlarının çoğu dik pozisyonda çukura yerleştirilmiş ve üzerleri taş ve küp kırıkları ile

¹²⁹⁸ Mellink, 1967, 257, 267; Mellink, 1969, 330; Mellink, 1986, 289.

¹²⁹⁹ Mellink, 1986, 289.

¹³⁰⁰ Akyurt 1998, 36.

¹³⁰¹ Mellink, 1986, 289; Akyurt 1998, 36.

¹³⁰² Özsait 1995, 153.

¹³⁰³ Özsait 2004, 443.

kapatılmıştır.¹³⁰⁴ Bazı mezarların üzerinin Karataş-Semayük'te olduğu dairesel bir biçimde taşlara çevrelendiği ifade edilmiştir. Diğer belirgin bir farklılık da Orta Tunç Çağı mezarlarının, Eski Tunç Çağı mezarlarının aksine buluntular açısından fakir olmasıdır. Mezarların tamamında neredeyse sadece küpe, hırma, yüzük türünden buluntulara rastlanmıştır.¹³⁰⁵ Ölülerin bu dönemde yine hoker tarzda yatırımlarına karşın sırtüstü yerleştirilerek kolların karın altında birleştirildiği belirlenmiştir.¹³⁰⁶ Mezarlık alanından Eski Tunç Çağı ile Orta Tunç Çağı arasında görülen bu farklılıklar M. Özsaıt'e göre bölgeye ayrı inanç ve gelenekte bir toplumun gelmesiyle alakalıdır.¹³⁰⁷

M. Özsaıt, Harmanören Mezarlığı'nda ele geçen az sayıda Orta Tunç Çağı buluntularının M.Ö. II. bin yılın başlarına tarihlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir.¹³⁰⁸

IV. 2. 3. Orta Anadolu ve Kuzeyi

IV. 2. 3. 1. Ilıca

Ankara ili, Ayaş ilçesinin 12 km kuzeybatısında yer alan Ilıca Köyü sınırları içerisinde bulunmaktadır.¹³⁰⁹

İlk kez, K. Kökten'in, Ayaş çevresinde yaptığı araştırmalarda tespit edilen Ilıca Mezarlığı'nda, Kökten tarafından 1945 yılında kısa süreli bir çalışma gerçekleştirilmiş ve bu çalışma sonucunda bir küp ve iki üzeri taş bloklu mezar ortaya çıkarılmıştır.¹³¹⁰ Mezarlık alanında kaçak kazıların artması üzerine 1963-1964 yıllarında, W. Orthmann başkanlığında Ilıca Mezarlığı'nda kazılar tekrar başlamıştır.¹³¹¹ 70x200 m.lik bir alanda açığa çıkarılan mezarların üç ayrı döneme ait olduğu belirtilmiştir. A, B ve C dönemleri olarak gruplandırılan mezarlardan A grubunun Eski Tunç Çağı'nın

¹³⁰⁴ Özsaıt 2004, 443.

¹³⁰⁵ Özsaıt 1997, 460-461.

¹³⁰⁶ Eski Tunç Çağı mezarlarında yatırımlı pozisyonları bozulmamış bireylerin tamamının hoker pozisyonunda oldukları belirtilmiştir.

¹³⁰⁷ Özsaıt 2004, 444.

¹³⁰⁸ Özsaıt 1997, 462.

¹³⁰⁹ Orthmann 1967, 7.

¹³¹⁰ Kökten 1947, 442.

¹³¹¹ Orthmann 1967, 5.

sonuna, B grubunun Orta Tunç Çağı'nın ilk çeyreğine, C grubunun ise Geç Hellenistik-Roma Dönemi'ne ait olduğu tespit edilmiştir.¹³¹² Mezarlık çevresinde yapılan incelemeler sonucu mezarlığı kullananların mezarlığın kuzeyinde bulunan Asarcık Höyük'te yerleşmiş olabileceklerine dair izlere rastlanmıştır. Asarcık Höyük'te yapılan araştırmalarda IV. yapı katının Eski Hitit Çağı'na ait olduğu anlaşılmıştır.¹³¹³

B evresine ait yüz otuz bir mezar, basit toprak, üzeri seramik parçalı, kap/urne ve taş sanduka mezar tipindedir.¹³¹⁴ Ilıca Mezarlığı'nda söz konusu mezarlar arasına belirli aralıklarla yerleştirilmiş dikili taşlara rastlanmıştır. Mezarlığın kuzeyine doğru yoğunlaşan bu dikili taşların mezarların yerlerini belirtmek üzere yerleştirilmiş olabilecekleri ya da belirli aile gruplarının mezarlarını temsil etmek üzere yerleştirildikleri düşünülmektedir.¹³¹⁵

Ilıca Mezarlığı'nda görülen yakarak gömme mezarlar, ölülerin küllerinin bulunduğu gaga ağızlı testilerden oluşmaktadır. Bu kaplar boylarıyla orantılı olarak 60-80 cm derinliğindeki çukurlara ağızları yukarı bakacak şekilde eğimli olarak yerleştirilmişlerdir. Bu şekilde yerleştirilen testilerin, ağızları kırık kap parçaları ile kapatılmış ve gövdelerine özel olarak delikler açılmıştır.¹³¹⁶ İri kaya bloklarının dibine yerleştirildiği görülen urnelerin mezarlıktaki dağılımlarının bu şekilde belirlendiği düşünülmektedir. Alanın ortasındaki kremasyon mezarların bir dikili taşın etrafını saracak şekilde; güneyinde kalanların da bir dikili taşın dibine bir urne gelecek şekilde konumlandırıldığı ifade edilmektedir.¹³¹⁷ Mezarlıkta ölü yakma yeri olabilecek bir yer tespit edilememiştir.

Çoğu kremasyonlardan oluşan Ilıca Mezarlığı'nda ölülerin yaşlarını ve cinsiyetlerini tespit etmek oldukça zor olmuştur. Ceset gömmenin yapıldığı mezarlara her yaştan bireyin gömüldüğü ve bazı mezarlara çift gömü

¹³¹² Orthmann 1967, 60; Emre 1978, 58; Akyurt 1998, 44.

¹³¹³ Orthmann 1965, 108.

¹³¹⁴ Emre 1991a, 5.

¹³¹⁵ Orthmann 1967, 38, plan 12, 13.

¹³¹⁶ Orthmann bu deliklerin bilerek açıldığını ölü gömme gelenekleri ile doğrudan ilişkili olduğunu belirtmektedir. Orthmann 1967, 35-36; Emre 1978, 58.

¹³¹⁷ Orthmann 1967, 38.

yapıldığı anlaşılmıştır. Urnelere ise genellikle tek gömmenin, az bir kısmında ise ikili ya da üçlü gömmenin yapıldığı belirlenmiştir.¹³¹⁸

Ölü hediyeleri bakımından çok zengin olmayan mezarlarda, hediyeler mezarın içine veya dışına bırakılmıştır. Mezarlara bırakılan eşyalar arasında genellikle kulplu, kulpsuz çanaklar, fincanlar, maşrapalar, gaga ağızlı testiler, çift kulplu çömlekler, ibrikler, insan figürini, hayvan ritonu, sepetkulplu çaydanlık ve ağırşaklar yer almaktadır.¹³¹⁹ Tunçtan bilezik, küpeler ve iğneler az sayıda ele geçen metal eşyalardandır.¹³²⁰

W. Orthmann, Ilıca Mezarlığı'nı Kaniş-Karum'unun II. yapı katı sonrası ile Eski Hitit Çağı'nın öncesine tarihlendirmiştir.¹³²¹

IV. 2. 3. 2. Gordion

Ankara'nın, Polatlı ilçesi sınırları içinde kalan Yassihöyük/Gordion'un 850 m kuzeydoğusunda bulunmaktadır.¹³²²

1951-1953 yılları arasında M. Mellink başkanlığında Gordion Mezarlığı'nda 100x60 m.lik bir alanda yapılan kazılar sonucu, Orta Tunç Çağı'nın ilk yarısına ait kırk yedi mezar açığa çıkarılmıştır. Çoğu iyi korunmuş mezarların yirmi dokuzu küp, yedisi basit toprak, üçü çömlek, üçü taş sanduka, biri de etrafı taş çevrili mezar tipindedir.¹³²³ Yoğunluğu oluşturan küp mezarların, ana kayaya veya doğrudan toprağa açılan çukurlara ağız yukarıya bakacak şekilde eğimli olarak yerleştirildiği, kenarlarının taşla, toprakla desteklendiği ve ağızlarının yassı taşlarla kapatıldığı belirtilmiştir.¹³²⁴ Gordion Mezarlığı'nda, çömlek mezarların bazılarının ağız kısımları taş veya

¹³¹⁸ Helmuth 1967, 67, 69.

¹³¹⁹ Orthmann 1967, 40-52; Emre 1991a, 5.

¹³²⁰ Orthmann 1967, 40-53.

¹³²¹ Orthmann 1967, 61; Emre 1978, 58; Emre 1991a, 5.

¹³²² Mellink 1956, xi, Pl. 3.

¹³²³ Mellink 1956, 4-17.

¹³²⁴ Mellink 1956, 3-4, Pl. 8-10.

kerpiçle kapatıldıktan sonra çömleğin ağız kenarının çamur ile sıvandığı ifade edilmiştir.¹³²⁵

Mezarların tamamına bireyler ceset halinde gömülmüştür. Ölülerin mezarlara hoker veya yarı hoker tarzda yatırıldıkları tespit edilmiş ve sadece küp mezarlara çift gömmenin yapıldığı belirtilmiştir. Çömlek mezarlar hariç diğer tüm mezarlara genç ve erişkinler gömülürken çömlek mezarlara bebek ya da çocuklar gömülmüştür. Kabaca güneydoğu-kuzeybatı yönünde konumlandırılan küp mezarların dışında, mezarlığın geneline bakıldığında belirli bir yön birliğinin olmadığı gözlenmiştir. M. Mellink, Gordion Mezarlığı'nda mezarların yerlerini belli edecek işaretlerin olması gerektiğini belirtmekte ve mezarların birbirlerine belirli mesafelerde yerleştirilmiş olması ve birbirini bozan mezarların bulunmayışının da bu fikri desteklediği ifade edilmiştir.¹³²⁶

Mezar hediyelerinin, dönemin günlük hayatında kullanılan eşyalar arasından seçilmiş eşyalar olduğu, dolayısıyla mezarlar için özel olarak üretilmedikleri ifade edilmiştir.¹³²⁷ Mezar hediyelerinin çoğu mezarların içine, az bir kısmı da mezarların dışına bırakılmıştır. Ölü hediyeleri arasında pişmiş topraktan yapılmış çömlekler, maşrapalar, gaga ağızlı testiler, yuvarlak ağızlı testiler, vazolar ve çaydanlıklar, tunçtan iğneler, tunç, altın, gümüş ve kurşundan halkalar, tunçtan bilezikler, fayanstan damga mühür, pişmiş toprak ağırşaklar ve aşık kemikleri yer almaktadır.¹³²⁸ Gordion Mezarlığı'nda dönemin birçok mezar veya mezarlıklarında olduğu gibi silah ya da aletlere rastlanmamıştır. Özellikle iğnelerin ve bazı mezar eşyalarının in-situ durumlarına göre ölülerin giyimli oldukları düşünülmektedir.¹³²⁹

M. Mellink, mezar hediyelerine göre özellikle basit toprak mezarların küp mezarlara oranla daha erken döneme ait olabileceğini belirtmiştir.¹³³⁰

¹³²⁵ Mellink 1956, 16, Pl. 10f.

¹³²⁶ Mellink 1956, 3.

¹³²⁷ Mellink 1956, 22; Emre 1978, 57.

¹³²⁸ Mellink 1956, 19-44.

¹³²⁹ Akyurt 1998, 51.

¹³³⁰ Emre 1978, 57.

Birkaç nesil boyunca kullanılmış olduğu anlaşılan Gordion Mezarlığı, Koloni Çağı ile Eski Hitit Çağı aralığına tarihlendirilmiştir.¹³³¹

IV. 2. 3. 3. Balıbağı

Çankırı'nın 20 km doğusunda, Çankırı-İskilip karayolunun 2 km güneyinde yer almaktadır. Mezarlığın yakınında bulunan Sariçi Höyüğü'nün mezarlık sahiplerinin yerleşim alanı olduğu düşünülmektedir.¹³³²

Balıbağı Mezarlığı'nda 1988-1991 yılları arasında Çankırı Müzesi başkanlığında M. Süel yönetiminde kazılar yapılmıştır.¹³³³ Bu kazılar sonucunda mezarlık alanının Eski Tunç Çağı III döneminden, M.Ö. II. binin başlarına kadar kullanıldığı anlaşılmıştır.

İki evreli olduğu belirtilen mezarlıkta basit toprak mezar, sanduka mezar ve küp mezar türünden mezarlar açığa çıkarılmıştır.¹³³⁴ Tamamına bakıldığında küp ve sanduka mezarların sayısı fazladır. Balıbağı'nda küp mezarların etrafının taşlarla desteklendiği, ağzının da bir veya birden çok yassı taşla kapatıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca bu mezarlara, cesedin sığmadığı durumlarda kübün dibinin kırılarak cesede yer açıldığı gözlenmiştir.¹³³⁵ Sanduka mezarların kenarları işlenmiş yekpare taşlardan inşa edilmiştir. Üzeri de yine bir kapak taşı ile kapatılmıştır. Ayrıca sanduka mezarların, kare veya dikdörtgen olanlarının yanı sıra bölmeli olanlarının da bulunduğu belirtilmiştir.¹³³⁶ Ancak mezarların tamamının evrelere göre dağılımına değinilmemiştir. Farklı mezar tiplerinin görülüyor olmasına rağmen mezar armağanlarının yoğunluğunun ve zenginliğinin aynı olmasından, mezar tiplerinin ölünün ekonomik durumunu veya sosyal statüsünü göstermediği ifade edilmiştir. Söz konusu mezarlara genellikle erişkinlerin hoker veya yarı hoker pozisyonunda gömüldüğü ve belirli bir yön birliğinden

¹³³¹ Mellink 1956, 51-57; Özgüç 1978, 28; Emre 1978, 57; Akyurt 1998, 51.

¹³³² Süel, M. 1989, 145.

¹³³³ Süel, M. 1989, 146; Süel, M. 1991, 205-217; Süel, M. 1992, 129-136.

¹³³⁴ Mezarlık alanında açığa çıkarılan mimari kalıntıların mezarlığın çevre duvarı olması gerektiği belirtilmiştir. Süel, M. 1991, 206; Süel, M. 1992, 130-131.

¹³³⁵ Süel, M. 1989, 147.

¹³³⁶ Süel, M. 1989, 147-148.

bahsetmenin zor olduğu belirtilmiştir.¹³³⁷ Bazı mezarlara çift gömülerin yapıldığı belirlenmiştir.¹³³⁸

Balıbağı Mezarlığı'nda başta maden ve pişmiş topraktan yapılmış ölü hediyelerine rastlanmıştır.¹³³⁹ Pişmiş toprak eserler arasında gaga ağızlı testiler, çömlekler ve çaydanlıklar yer almaktadır.¹³⁴⁰ Az sayıda altın, gümüş ve genellikle tunç eşyaların bulunduğu madeni eşyalar içerisinde iğneler küpeler, bilezikler, saç halkaları, mızrak uçları, kurs, balta, tork ve halkalar yer almaktadır.¹³⁴¹ Taş eserlerin çoğunluğunu boncuklardan oluşan süs eşyaları oluşturmaktadır. Ölü hediyeleri arasında biri mezarlık buluntusu birisi de satın alma idoller de bulunmaktadır.¹³⁴² Tahrip edilmemiş mezarların hediyelerine ve özellikle madeni süs eşyalarının in-situ pozisyonlarına bakıldığında ölülerin giyimli bir şekilde mezarlara bırakıldığı belirtilmiştir.¹³⁴³ Bazı aplik ve tek başına kullanılmaya uygun olmayan eşyalardan hareketle mezarlara ahşap eşyaların da bırakıldığı ifade edilmektedir.¹³⁴⁴ Üç sezon kazılan Balıbağı Mezarlığı Eski Tunç Çağı III dönemine tarihlendirilmiştir.¹³⁴⁵ Ancak, kapaklı vazolar, gaga ağızlı testiler ile kolcuklu balta¹³⁴⁶ gibi bazı mezar buluntularının varlığı ve mezarlığın iki evreli olduğunun anlaşılması Balıbağı'nın Orta Tunç Çağı'nın başında da kullanıldığını da göstermektedir.

IV. 2. 3. 4. Kazankaya

Yozgat'ın, Çekerek ilçesinin 30 km kuzeybatısında yer almaktadır.¹³⁴⁷ 1976 yılında, Kazankaya Köyü yakınlarından çıkarılan bir grup eserin Amasya Müzesi tarafından satın alınmasının ardından, aynı yıl T. Özgüç

¹³³⁷ Süel, M. 1992, 132.

¹³³⁸ Süel, M. 1991, 206-207; Süel, M. 1992, 132.

¹³³⁹ Süel, M. 1989, 149-150; Süel, M. 1991, 207-208; Süel, M. 1992, 133-134.

¹³⁴⁰ Süel, M. 1989, 149; Süel, M. 1991, 207; Süel, M. 1992, 133.

¹³⁴¹ Süel, M. 1989, 150; Süel, M. 1991, 208; Süel, M. 1992, 134.

¹³⁴² Süel, M. 1989, 150.

¹³⁴³ Süel, M. 1991, 207-208.

¹³⁴⁴ Süel, M. 1991, 208.

¹³⁴⁵ Kazılar başlamadan önce Balıbağı civarından satın alma eserlerin arasında M.Ö. II. bine ait malzemelerin olduğu vurgulanmıştır. Süel, M. 1989.

¹³⁴⁶ Emre 1992, 109-110.

¹³⁴⁷ Özgüç, T. 1978, 19.

Kazankaya Köyü'nde araştırmalar yapmıştır. Bu araştırmalar sonucunda eserlerin çıkarıldığı yerin bir mezarlık olduğu tespit edilmiştir.¹³⁴⁸

Mezarlığın yer aldığı tarlada 120 m²'lik bir alanda gerçekleştirilen kazılar neticesinde, dağıtılmış olanlarla birlikte Kazankaya Mezarlığı'nda otuza yakın üzeri seramik parçalı mezarın bulunduğu kaydedilmiştir. Yaklaşık 50x150x100 cm ölçülerinde bir mezar çukuru hazırlandıktan sonra ölünün mezara yatırıldığı ve üzerinin kırık küp ve çömlek parçaları ile kapatıldığı, bunların da üzerine moloz taşların konduğu belirtilmiştir.¹³⁴⁹ Mezarların çoğunun dağıtılmış olmasından dolayı ölümlerin yatırılış pozisyonlarını belirlemek zor olmuştur; ancak eldeki az sayıda bulgudan bireylerin hoker ya da dorsal şekilde yatırılmış oldukları anlaşılmıştır. Mezarların aynı yönde uzanmadığı ve bazılarında da çoklu gömünün yapıldığı ifade edilmiştir.¹³⁵⁰

Mezar hediyelerinin çoğunluğunu pişmiş topraktan yapılmış çanaklar, çaydanlıklar ve gaga ağızlı testiler oluşturmaktadır. Mezarlarda kristal başlı bir tunç iğne dışında metal esere rastlanmamıştır.¹³⁵¹ T. Özgüç; mezarların üzerini örten seramikler arasında yer alan iki veya dört kulplu kap parçalarının, "V" kulplu çömlek parçalarının ve pişmiş topraktan sunak (meyvelik formlu) parçalarının çoğuna Koloni Çağı'nın geç evresinden itibaren rastlandığını belirtmektedir. Ayrıca, Kazankaya seramiğinin Kaniş-Karum Ib ve özellikle Ia yapı katı seramiği ile yakın benzerlikler gösterdiği ifade edilmiştir. Bu durumun Kazankaya Mezarlığı'nın erken safhasını göstermesi bakımından önemli olduğu belirtilmiştir.

Kazankaya ve Sarıbaba'da bulunan sunakların tam benzerlerine İnandık Tepe'de rastlandığı ve bunlardan hareketle Kazankaya Mezarlığı'nın

¹³⁴⁸ Özgüç, T. 1978, 19, 20. T. Özgüç'ün mezarlığın etrafında yaptığı araştırmalarda Kazankaya Köyü'nün güneyinde yer alan Sarıbaba Tepesi'nin ve bu bölgedeki diğer tepelerin Çekerek Irmağı'na ve etrafındaki bereketli ovalara hâkim bir konumda olduklarını ve bu tepelerin üzerinde görülen bol miktardaki çanak çömlek parçasının M.Ö. II. bine ait olduğunu ifade etmiştir. Bu tepelerde mezarlığı kullananların yerleşmiş olabileceği belirtilmektedir. Özgüç, T. 1978, 20-22.

¹³⁴⁹ Özgüç, T. 1978, 21.

¹³⁵⁰ Özgüç, T. 1978, 22; Akyurt 1998, 55.

¹³⁵¹ Özgüç 1978, 23-25; Emre 1991a, 3.

M.Ö. 17. yüzyılın ilk çeyreğinden daha geç olamayacağı ifade edilmektedir.¹³⁵²

IV. 2. 3. 5. Osmankayası

Boğazköy'ün yaklaşık 800 m uzağında yer alan Bağlarbaşı kayası Mezarlığı'nın¹³⁵³ 50 m doğusunda bulunmaktadır.¹³⁵⁴ Osmankayası'nda 1952 yılında K. Bittel başkanlığında kazılar yapılmış ve burada M.Ö. II. binin ilk yarısına ait bir mezarlığın var olduğu anlaşılmıştır.¹³⁵⁵ Mezarlığın kullanımından sonra geçen zaman içerisinde kayalıkta oluşan göçükler, akıntılar ve birikintilerin mezarların çoğunu tahrip etmesine karşın, bazılarının da el değmeden günümüze ulaşmasını sağlamıştır.¹³⁵⁶ Mezarlık alanının sınırlı olması,¹³⁵⁷ nedeniyle kullanım süresi boyunca, bir sonraki evre mezarları erken mezarlarının tahrip olmasına yol açmıştır.¹³⁵⁸

Osmankayası Mezarlığı'nda açığa çıkarılan yüz bir mezarın yetmişe yakını yakarak gömme mezar türündendir. Bu mezarlar kendi içerisinde evrelere ayrılmış durumdadır ve en eski, eski ve geç olanlar, şeklinde gruplandırılmışlardır. Farklı evrelere ait mezarların bulunmasına rağmen eski ve yeni mezarlar arasında ölü hediyeleri ve ölü gömme gelenekleri açısından bir fark görülmemiştir.¹³⁵⁹ İn-situ pozisyonları bozulmamış olan kremasyon mezarlardan; urnelerin mezar çukurlarına ağızları yukarıya bakacak şekilde eğimli olarak yatırıldıkları, etraflarının taşlarla desteklendiği ve bazılarının ağızlarının çömlek parçaları ile kapatıldığı belirlenmiştir.¹³⁶⁰ Mezar kaplarının birçoğunun benzerlerine yerleşim yerinde de rastlanmıştır. Ancak, urne olarak kullanılan çift kulplu vazolara yerleşim içerisinde rastlanmamış olması,

¹³⁵² Özgüç, T. 1978, 27-28; Emre 1978, 59; Emre 1991a, 3.

¹³⁵³ 1907-12 yılları arasında Boğazköy kazılarını yürüten H. Winckler, Bağlarbaşı kayası'nda kremasyon mezarların var olduğundan söz etmiştir. Emre 1978, 59.

¹³⁵⁴ Bittel vd. 1958, 2-4, abb. 1.

¹³⁵⁵ Kayalığa, tarla sahibinin adından dolayı Osmankayası adı verilmiştir. Bittel vd. 1958, 1; Akyurt 1998, 57.

¹³⁵⁶ Bittel vd. 1958, 4, 6.

¹³⁵⁷ Kayalığın batıya bakan yamaçlarındaki yaklaşık 50 m²'lik bir boşluğun mezarlık olarak kullanıldığı görülmüştür. Bittel vd. 1958, abb. 2, 3, 6.

¹³⁵⁸ Emre 1978, 59-60; Emre 1991a, 4.

¹³⁵⁹ Bittel vd. 1958, 22; Özgüç, T. 1978, 28.

¹³⁶⁰ Bittel vd. 1958, Pl. VII, 1,2; lev. IX, 1, 3.

bu kapların mezarlar için özel olarak üretilmiş olduklarını akla getirmiştir.¹³⁶¹ Yakarak gömme mezarların dışında, çoğu tahrip olmuş durumda otuza yakın basit toprak mezar ele geçmiştir. Bunların geç evreye ait mezarlar tarafından tahrip edildiği ifade edilmektedir. Söz konusu mezarların on beşi en eski, yedisi geç evre mezarlarıdır.¹³⁶² Mezarlığın hemen kuzeyinde 9 cm aralıklarla, sistemli bir şekilde açılmış, ölü gömme törenleri ile ilgili olduğu düşünülen iki adak çukuru bulunmaktadır. Bu çukurların mezarlarla ilişkili olması gerektiği ifade edilmiştir.¹³⁶³ Ayrıca mezarlıkta aynı zaman sürecinde iki farklı gömü uygulamasının görülüyor olmasını K. Bittel, öteki dünya inançları farklı olan iki topluluğun aynı mezarlığı kullanıyor olması ile açıklamaktadır.¹³⁶⁴

Gerek kremasyon mezarlarda, gerekse basit toprak mezarlarda tek veya çift gömmelere rastlanmıştır. Basit toprak mezardan ikisinde üç bireyin gömüldüğü tespit edilmiştir.¹³⁶⁵ Basit toprak mezarlara sadece genç veya yetişkinler gömülürken, yakarak gömme mezarlarda her yaştan ve cinsiyetten bireyin gömüldüğü belirlenmiştir. İn-situ pozisyonu bozulmamış iskeletlerin hoker tarzda oldukları rapor edilmiştir.¹³⁶⁶

Osmankayası Mezarlığı'nda; hayvan kafatasları, midye kabukları, tunç tel parçaları, çanak, yuvarlak ağızlı testi ve çekiç başlı mühür gibi buluntular ele geçmiştir. Mezar buluntuları açısından oldukça fakir olan ve bu sebeple K. Bittel tarafından halk mezarlığı olarak yorumlanan Osmankayası'nda bol miktarda hayvan kalıntılarına rastlanması da hayvan kurbanı yapıldığı şeklinde yorumlanmıştır.¹³⁶⁷

K. Bittel, Osmankayası'nda ele geçen urnelerin ve çok sayıda seramik parçasının Kaniş-Karum Ib-a, Alaca Höyük 2-3, Alishar 10T, Kusura C ve Beycesultan I-II yapı katlarında görülen örneklerle benzer nitelikte olduğunu

¹³⁶¹ Bittel vd. 1958, 23; Emre 1978, 60; Kulakoğlu 1999, 90.

¹³⁶² Bittel vd. 1958, 14; Özgüç, T. 1978, 28.

¹³⁶³ Neve 1977/78, 71.

¹³⁶⁴ Bittel vd. 1958, 24; Emre 1991a, 4; Kulakoğlu 1999, 88, 90.

¹³⁶⁵ Bittel vd. 1958, 16, 39, Pl. XXVII, 1-6.

¹³⁶⁶ Emre 1978, 60.

¹³⁶⁷ Bittel vd. 1958, 24.

belirtmektedir. K. Bittel, bu sebeple mezarlığın erken evresinin M.Ö. 18. yüzyıla kadar inebileceğini; yaygın olarak kullanıldığı zamanın Eski Hitit Çağı başı olabileceğini ifade etmektedir.¹³⁶⁸

IV. 2. 3. 6. Yazılıkaya

Boğazköy'ün yaklaşık 1,5 km kuzeybatısında bulunan Yazılıkaya'da, K. Bittel tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda, A odasında kaya oyuklarının içine gömülmüş dört basit toprak mezara rastlanmıştır.¹³⁶⁹ Dördüncü mezar hariç diğer üç mezara ait iskeletlerin tahrip olması nedeniyle ölülerin mezarlara yatırılış pozisyonları belirlenememiştir.¹³⁷⁰ 4 no.lu mezara bireyin hoker tarzda yatırıldığı belirtilmiştir. Mezarlara ait kemik kalıntılarından 1. no.lu mezara bir kadın ve bir bebeğin gömüldüğü tespit edilmiştir. 2 ve 3 no.lu mezarlara gömülen bireylerin cinsiyetleri belirlenememiş ancak bu mezarlara en az iki bireyin gömüldüğüne dair bulgulara ulaşılmıştır.¹³⁷¹

Eldeki verilerin bu mezarlara bireylerin ceset halinde gömüldüğünü göstermektedir. 2 ve 3 no.lu mezarlardan bir pişmiş topraktan çanak ve hilal biçiminde bir gümüş eser ele geçmiştir.

Özellikle 3 no.lu mezarda bulunan çanağın benzerlerine Büyükkale IVc yapı katında rastlandığını belirten K. Bittel, Yazılıkaya mezarlarını Eski Hitit Dönemi'ne tarihlendirmiştir.¹³⁷²

IV. 2. 3. 7. Büget-Ferzant

Çorum ilinin 35 km kuzeydoğusunda, Ferzant Köyü yakınlarında yer almaktadır.¹³⁷³

Anadolu Medeniyetleri Müzesi tarafından satın alınan Ferzant civarından getirildiği anlaşılan üç yüz kadar eser üzerinde inceleme yapan T.

¹³⁶⁸ Bittel vd. 1958, 24, 29; Emre 1991a, 4; Akyurt 1998, 63.

¹³⁶⁹ Bittel vd. 1975, 80.

¹³⁷⁰ Akyurt 1998, 61.

¹³⁷¹ Bittel vd. 1975, 80, 82.

¹³⁷² Bittel vd. 1975, 90.

¹³⁷³ Özgüç, T. 1986d, 384.

Özgüç 1976 yılında Maşat Höyük ve Kazankaya Mezarlığı'nda kazıları sırasında Ferzant'ı da ziyaret etmiştir. Bu ziyaret sırasında eserlerin yalnız Ferzant'tan çıkarılmadığı bir kısmının da Ferzant yakınlarındaki Büget Köyü civarından olduğu anlaşılmıştır.¹³⁷⁴

Eserlerin çıktığı mezarlık alanının Ferzant'ın kuzeyindeki Ayvalı Köyü'ndeki Körpınar Mevki'sinin kuzeydoğusuna bakan sırtta yer aldığı düşünülmektedir. Çevrede yapılan araştırmalarda yerleşim yeri olabilecek bir yer bulunamamıştır. Fakat mezarların sahiplerinin mezarlığa çok uzak olmayan bir yerde düz bir yerleşim yerinde yerleşmiş olabilecekleri belirtilmiştir. T. Özgüç, küçük olduğunu düşündüğü bu mezarlık alanının tamamen tahrip edildiğini belirtmektedir. Eldeki bulgulardan burada 40-60 mezarın olabileceğini ifade etmiştir.¹³⁷⁵ Ayrıca ölülerin basit toprak mezarlara veya kaya oyuklarına gömüldüklerine dair ipuçlarına rastlanmıştır. Büget'te köylülerin buldukları mezarın, taş sanduka mezar olabileceği üzerinde durulmuştur.¹³⁷⁶

T. Özgüç, toprak yığınları içerisinde yakılmış insan kemiklerine rastlanmadığını, bu durumun sadece ceset gömmenin var olduğunu gösterdiğini belirtmektedir.¹³⁷⁷ Mezarlığın bulunduğu düşünülen alanda görülen bulgulardan mezarların yönü, bireylerin cinsiyetleri ve yatırılış biçimleri hakkında fikir yürütmek olanaksızdır.

Anadolu Medeniyetleri Müzesi dışında, Avrupa ve Amerika müzelerine kadar dağılmış durumda bulunan Büget-Ferzant buluntularına bakıldığında, T. Özgüç eserlerin sayı bakımından fazlaca olmasına rağmen çeşitlilik açısından zayıf olduğunu belirtmiştir.¹³⁷⁸ Mezarlara bırakılan eserler hakkında sadece pişmiş toprak kaplar hakkında bilgi sahibi olduğumuz ifade

¹³⁷⁴ Özgüç, T. 1978, 29; Özgüç, T. 1986d, 383; Kulakoğlu 1999, 87-114.

¹³⁷⁵ Özgüç, T. 1986d, 383, 384.

¹³⁷⁶ Özgüç, T. 1978, 29; Emre 1991a, 3.

¹³⁷⁷ Özgüç, T. 1986d, 383, 390.

¹³⁷⁸ Kulakoğlu 1999, 91.

edilmiştir.¹³⁷⁹ Bu eserler arasında çift kulplu çömlekler, gaga ağızlı testiler, yuvarlak ağızlı testiler, çaydanlıklar ve meyvelikler yer almaktadır.¹³⁸⁰

Büget-Ferzant Mezarlığı'nın bir halk mezarlığı olduğu ve buluntularına göre Kaniş-Karum Ib yapı katının son safhası ile Eski Hitit Çağı arasında kullanılmış olduğu belirtilmiştir.¹³⁸¹

IV. 2. 4. Batı Anadolu

IV. 2. 4. 1. Ağızören

Kütahya ili, Höyüktepe Höyüğü'nün doğusunda, Seyitömer Höyüğü'nün yakınında yer almaktadır.¹³⁸²

1999 ve 2000 yıllarında Ağızören köylülerinin tarlalarında buldukları eserleri Kütahya Müzesi'ne getirmeleri sonucu, müze; Ağızören Mezarlığı'nın bulunduğu mevkide kazı yapılmasına karar vermiştir. Mezarlık alanında yapılan kazılarda tamamı taş sanduka mezar olmak üzere on bir mezar bulunmuştur. Tek parça blok taşlardan inşa edilen sandukaların kapı yerlerinin güney kısımda olduğu ve üzerlerinde yassı kapak taşlarının bulunduğu belirtilmiştir. Fazlaca tahrip olmuş durumda bulunan ve herhangi bir yön birliği olmayan mezarlara ait iskeletlerin korunaklı olanlarının hoker pozisyonunda olduğu ifade edilmiştir. Mezarlara çocuk, genç veya erişkin bireylerin tekli veya çoklu halde gömüldüğü gözlemlenmiştir. Mezar hediyeleri açısından çok zengin olmayan Ağızören mezarlarından, çanaklar, testiler, kaseler, akıtacaklı kaplar, kurşun halkalar, bronz küpeler ve iğneler, aşık kemikleri ile kemikten kolye uçları ele geçmiştir.¹³⁸³

¹³⁷⁹ Köylüler mezarlarda madeni iğne ve bileziklerinde görüldüğünü belirtmişlerdir. Özgüç, T. 1986d, 383, 384.

¹³⁸⁰ Akyurt 1998, 54.

¹³⁸¹ Özgüç, T. 1986d, 383, 391; Emre 1991a, 3.

¹³⁸² Seyitömer Höyüğü'nün yakınındadır. Türktüzün 2002, 241.

¹³⁸³ Türktüzün 2002, 242-244.

Anadolu'nun II. bin mezarlıklarıyla karşılaştırıldığında Ağızören Mezarlığı'nın M.Ö. 18-17. yüzyıla ait olması gerektiği belirtilmiştir.¹³⁸⁴

IV. 2. 4. 2. Yanarlar

Afyonkarahisar ilinin 30 km kuzeydoğusunda bulunan İşçehisar ilçesine bağlı Seydiler Köyü sınırları içerisinde yer almaktadır.¹³⁸⁵

Yanarlar Mezarlığı, köylülerin bu mevkide yaptıkları tarımsal faaliyetler sebebiyle yıllarca tahribata uğramıştır. 1974 yılında köylülerin buldukları eserleri Afyon Müzesi'ne getirmeleri ile birlikte burada M.Ö. II. bin yıla ait bir mezarlığın olduğu anlaşılmıştır. Mezarlığın yakınlarında yapılan çalışmalarda bir yerleşim yeri tespit edilememiştir.¹³⁸⁶

1975-1976 yıllarında K. Emre başkanlığında mezarlık alanında kazılar yapılmıştır. İki sezon yürütülen kazılarda dokuz farklı alanda çalışılmış ve kırk bir küp mezar açığa çıkarılmıştır.¹³⁸⁷ Küp mezarların çoğunun, açılan bir çukura yerleştirildiği, kübün altına ve etrafına destekleyici taşların konduktan sonra ağzının genellikle yassı kapak taşları ile kapatıldığı tespit edilmiştir.¹³⁸⁸ Mezarların tamamına ceset gömmenin yapıldığı görülmüştür. Yalnız 33 numaralı mezardaki kemik kalıntılarının ateşe maruz bırakıldığı görülmüştür. K. Emre, 135 cm.lik mezar kübünün kül kabı olarak kullanılmaya elverişli olmadığını, bu durumun Kaniş-Karum'un II. yapı katında bir taş sanduka mezarda görülen kısmen yakma/tathir işlemi ile benzer bir uygulama olduğunu belirtmiştir. Yoğun tahribata uğramış mezarlar, bireylerin yatırılış pozisyonları ile ilgili bilgi vermemektedir, fakat iyi korunmuş mezarlara ölümlerin ayakları kübün dibine gelecek şekilde hoker pozisyonunda yatırıldıkları belirlenmiştir. Sadece iki mezarda çoklu gömme geleneğinin var olduğu tespit edilmiştir.¹³⁸⁹

¹³⁸⁴ Türktüzün 2002, 244.

¹³⁸⁵ Emre 1978, 1

¹³⁸⁶ Emre 1978, 1-2, 69.

¹³⁸⁷ Emre 1978, 3.

¹³⁸⁸ Emre 1978, 35-13; Akyurt 1998, 40.

¹³⁸⁹ Emre 1978, 16, 64, 69.

Mezarlıkta iki seviye olduğu ancak farklı seviyelerdeki mezarların her yönüyle benzer özellikler taşıdığı görülmüştür. Sadece küp mezarlara rastlanmasına rağmen, ölü hediyelerinin çeşitliliğinden söz edilmiştir. Genellikle mezar küplerinin ağız kısmına bırakılmış kaplara bakıldığına; çanaklar, yonca ağızlı testiler, yuvarlak ağızlı testiler, ibrikler, sepetkulplu çaydanlık ve vazoların yoğunlukta olduğu görülmektedir. K. Emre, bu tip kapların yoğun olarak bulunmasını, mezarlara daha çok sıvı maddelerin konması veya gömme sırasında libasyon yapılan kapların kübün dışına bırakılması ile açıklamaktadır.¹³⁹⁰ Süs eşyaları arasında gümüşten ve tunçtan iğneler, tunçtan halkalar, çeşitli malzemelerden yapılmış (tunç, fayans, dağ kristali, akik, mermer) kolye taneleri görülmektedir.¹³⁹¹ Mezar hediyeleri arasında silah ele geçmediği kaydedilmiştir. Mezar küpleri genellikle günlük hayatta kullanılan ve işlevini kaybetmiş küplerdir. Mezarlığın genelinde mezar tiplerinde, gömme biçimlerinde ve mezar eşyalarının seçiminde tam bir birlik gözlenmiştir. Bu durum buraya gömülen insanların aynı dinsel inançları paylaştıkları düşüncesiyle açıklanmıştır.¹³⁹²

Yanarlar Mezarlığı'nın başta Gordion Mezarlığı olmak üzere; Ilıca, Osmankaya, Alishar ve Kültepe mezarları ve mezar buluntuları ile benzer özellikler gösterdiğini belirten K. Emre; mezarlığı Koloni Çağı'nın geç evresi (Kaniş-Karum Ib) ile Eski Hitit Çağı aralığında kullanıldığını belirtmektedir.¹³⁹³

IV. 2. 4. 3. Dede Mezarı

Afyonkarahisar'ın, Bayat ilçesi, Yukarı Çaybelen Köyü'nün 400 m batısında bulunmaktadır.¹³⁹⁴

Afyon Müzesi başkanlığında, Ö. Koçak yönetiminde Dede Mezarı'nda 2005 yılında başlatılan kazılar halen devam ettirilmektedir. Mezarlığın çevresinde yapılan yüzey araştırmaları sonucu mezarlığın 400 m

¹³⁹⁰ Emre 1978, 67.

¹³⁹¹ Akyurt 1998, 42.

¹³⁹² Emre 1978, 65.

¹³⁹³ Emre 1978, 63-65.

¹³⁹⁴ Üyümez vd. 2008, 403.

kuzeybatısında yer alan Köy Kalesi'nin¹³⁹⁵, mezarlığı kullananların yerleşim yeri olabileceği düşünülmüştür.¹³⁹⁶

Mezarlıkta; küp, taş sanduka, kaya oygu¹³⁹⁷ ve çömlek türünden otuza yakın mezar kazılmıştır.¹³⁹⁸ Bunlar içerisinde küp mezarların en yaygın tipi oluşturduğu ifade edilmiştir.¹³⁹⁹

Kayalık bir sırt üzerinde yer alan Dede Mezarı'nda, küp mezarlar kaya zemini üzerinden 1,5 m.ye kadar ulaşabilen ovalimsi çukurlar içine ağız 45°'ye yakın bir açıyla yukarıya bakacak şekilde yerleştirilmişlerdir.¹⁴⁰⁰ Mezarların ağız kısımları, yanları ve dipleri iri taşlarla desteklenmiş ve ağızları kapak taşları ile kapatılmıştır.¹⁴⁰¹ Taş sanduka mezarlar da kaya zemini içerisine açılan dikdörtgen veya kareye yakın çukurlara yerleştirilmişlerdir. Kaya oygu mezarlar ise kaya zemin içerisine açılan dörtgen çukurlardan oluşmaktadır. Yakın çevredeki benzer niteliktekileden farklı olarak Dede Mezarı'nda çoğu mezarları birbirine bağlar şekilde açılmış kanallar bulunmaktadır. İşlevi tam olarak açıklanamayan bu kanalların kurban sunumları ile ilgili olma ihtimali üzerinde durulmuştur.¹⁴⁰²

Gerek kaçak kazılar, gerekse tarımsal faaliyetler ve iklim şartları sebebiyle iskeletler tahrip olmuştur. Bu sebeple, iskeletlerin yatırılış pozisyonlarını belirlemek zorlaşmıştır. Ancak kısmen korunabilmiş örneklerden mezarlara bireylerin hoker veya yarı hoker pozisyonda yatırıldıkları anlaşılmıştır. Aynı olumsuz şartlar mezarlara yatırılan bireylerin yaş ve cinsiyetlerinin belirlenmesini de zorlaştırmıştır. Bazı mezarlardan ise

¹³⁹⁵ Köy Kalesi'nde yapılan incelemelerde, yerleşimin Eski Tunç Çağı, Orta Tunç Çağı ve Roma Dönemi'ne ait bulgular içerdiği anlaşılmıştır. Köy Kalesi sakinlerinin ölülerini gömmek için Orta Tunç Çağı'nda Dede Mezarı'nı; Eski Tunç Çağı ve Roma Dönemi'nde, Dede Mezarı'nın güneyinde yer alan Gâvur İni Önü Mevkii'ni kullanmış olabilecekleri belirtilmiştir. Koçak 2004, 48.

¹³⁹⁶ Üyümez vd. 2007, 812-813.

¹³⁹⁷ Üyümez vd. 2008, res. 8.

¹³⁹⁸ Üyümez vd. 2008, 407.

¹³⁹⁹ Üyümez vd. 2009, 190. Küp mezarların, mezarlar içerisinde 70% oranında olduğu geri kalanının büyük bir kısmını taş sanduka mezarlar ve az bir kısmını da kaya oygu mezarlar ve çömlek mezarlardan oluştuğu ifade edilmiştir.

¹⁴⁰⁰ Üyümez vd. 2007, 832, çiz. 7; Üyümez vd. 2008, 407.

¹⁴⁰¹ Üyümez vd. 2007, 819, 820.

¹⁴⁰² Üyümez vd. 2008, 406, res. 7; Üyümez vd. 2009, 190, res. 1.

çift gömü uygulamasının var olduğuna dair ipuçları elde edilebilmiştir. Sadece bir örnek dışında ölümler mezarlara ceset halinde yatırılmışlardır. Tek örneği bulunan yakarak gömme uygulaması bir çömlek mezar da tespit edilmiştir.¹⁴⁰³

Mezar hediyeleri, pişmiş toprak, metal ve kemik eşyalardan oluşmaktadır. Hediyeler mezarların içine ve dışına bırakılmıştır. Pişmiş toprak eserler arasında kâseler, çömlekçikler, çömlekler, çaydanlıklar, vb. kaplara ait parçalar ile boncuklar yer almaktadır.¹⁴⁰⁴ Metal eşyalar ise tunçtan süs eşyalarından oluşmaktadır. Dede Mezarı'nda da silah bulunmamıştır.¹⁴⁰⁵

Dede Mezarı'nda ele geçen buluntuların ve ölü gömme geleneklerinin; başta Yanarlar ve Çavlum mezarlıkları ile benzer özelliklerde olduğu ve Koloni Çağı'nın geç evresi ile Eski Hitit Çağı aralığına tarihlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca mezarlardan alınan analiz örnekleri de M.Ö. II. binin ilk çeyreğine ait sonuçlar vermiştir.¹⁴⁰⁶

IV. 2. 4. 4. Demircihüyük-Sarıket

Bilecik sınırları içerisinde, Eskişehir yakınlarında ve Demircihüyük'ün 250 m kadar batısındaki teras üzerinde yer almaktadır.¹⁴⁰⁷

1937'de K. Bittel, 1975-1978 yılları arasında M. Korfmann tarafından Demircihüyük'te kazılar yapılmış, bu yerleşmenin mezarlık alanı ise 1980'li yılların başında T. Efe'nin bölgede yaptığı araştırmalar sırasında tespit edilmiştir. Bulunduğu mevkiinin Sarıket olarak adlandırılmasından dolayı, mezarlık alanı Demircihüyük-Sarıket olarak bilim dünyasına tanıtılmıştır. Demircihüyük-Sarıket Mezarlığı'nda 1990-1991 yıllarında Bursa Müzesi başkanlığında, J. Seeher yönetiminde yapılan kazılarda Eski Tunç Çağı II

¹⁴⁰³ Üyümez vd. 2008, 406.

¹⁴⁰⁴ Mezar küpleri genellikle oluk veya yiv bezemelidir. Üyümez vd. 2007, 833, çiz. 13-14.

¹⁴⁰⁵ Üyümez vd. 2007, 836-839.

¹⁴⁰⁶ Üyümez vd. 2007, 825-830; Üyümez vd. 2008, 407-408.

¹⁴⁰⁷ Seeher 1992, 163.

dönemine ait dört yüz doksan yedi, Orta Tunç Çağı'nın başına ait toplam yetmiş sekiz mezar bulunmuştur.¹⁴⁰⁸

Orta Tunç Çağı'nın başına tarihlendirilen mezarların çoğunun Eski Tunç Çağı mezarlığının üzerine gelecek şekilde dağılım gösterdiği belirtilmiştir. Mezarların; B 84, B 86 plankarelerine kadar uzandığı ve yoğunluğun XX plankarelerinin güney yarısında Eski Tunç Çağı mezarlığının bittiği yerde olduğu ifade edilmiştir.¹⁴⁰⁹ Mezarların üç tipte olduğu kaydedilmiştir. Bunlar, ağzı yassı taşlarla kapatılmış küp mezarlar, doğrudan toprağa açılmış çukurlar şeklindeki basit toprak mezarlar ve düzgün işlenmiş taş plakalardan oluşturulan taş sanduka mezarlardır.¹⁴¹⁰ Az sayıda da olsa farklı mezar tiplerinin hepsinde çoklu gömme âdetinin görüldüğü belirtilmiştir. Her yaştan bireylerin gömüldüğü ve yön birliğinin net olarak görülmediği mezarlara, bireylerin hoker tarzda ve güneydoğuya bakar şekilde yatırıldığı tespit edilmiştir.¹⁴¹¹ Demircihüyük-Sarıket Mezarlığı'nda yapılan en önemli keşiflerden birisi de Orta Tunç Çağı mezarlığında ceset gömmenin yanı sıra kremasyon geleneğinin de var olmasıdır. Bunlar ya ayrı kap içine ya da içinde bir gömü olan kübe konan yakma artıkları şeklinde görülmektedir.¹⁴¹²

Mezarların soyulmuş ve tahrip edilmiş olmasına rağmen dönemin kap repertuarı için önemli bilgiler verdiği üzerinde durulmuştur.¹⁴¹³ Küp mezarlara bırakılan hediyelerin genellikle kübün dışına, ağız kısmının yakınına bırakıldığı, taş sanduka mezarlarda ise hediyelerin genellikle mezarın içine bırakıldığı rapor edilmiştir.¹⁴¹⁴ Ölü hediyeleri arasında pişmiş topraktan çanaklar, kâseler, gaga ağızlı testiler, çömlekler, çift kulplu boyunlu kaplar, kulplu şişe, küpler ve kazan yer almaktadır. Madeni eşyalar arasında tunç/bakırdan iğneler, yüzükler, küpeler, bilezikler, boncuklar, külçeler

¹⁴⁰⁸ Seeher 1993, 365; Seeher 2000, 177 vd., 224-225, 230-231.

¹⁴⁰⁹ Seeher 1992, 166; Seeher 1993, 368.

¹⁴¹⁰ Seeher 1993b, 368-369.

¹⁴¹¹ Seeher 2000, 230.

¹⁴¹² Bu duruma en iyi örnek M-196'dır. Bu küp mezarda çok sayıda yanmış insan kemiği parçalarının bulunduğu tabakanın altında, yanmamış iki birey görülmüştür Seeher 2000, 230; Seeher 1993b, 369.

¹⁴¹³ Seeher 1992, 166.

¹⁴¹⁴ Seeher 2000, 183.

bulunmaktadır.¹⁴¹⁵ Kurşun halkalara ise bu mezarlarda ilk kez rastlandığı ifade edilmiştir. Bir çocuk mezarında diğer buluntuların yanında ele geçen sarımsı yeşilimsi toz haline gelmiş fayans boncuklar dikkat çeken buluntular arasındadır.¹⁴¹⁶ Pişmiş topraktan yapılmış eşyaların mezarlar için özellikle üretilmedikleri belirtilmiştir. Metal eşyalar içerisinde de silahların ve benzeri aletlerin yer almaması mezar hediyesi olarak tercih edilmedikleri şeklinde açıklanmıştır.¹⁴¹⁷

Demircihüyük-Sarıket'te ele geçen mezar hediyeleri dikkate alınarak yapılan değerlendirmeler sonucunda mezarlığın Kaniş-Karumu'nun II. yapı katı ile çağdaş dönemde kullanılmaya başlandığı ve Ib yapı katının sonuna kullanılmaya devam ettiği anlaşılmıştır.¹⁴¹⁸

IV. 2. 4. 5. Çavlum

Eskişehir ilinin 16 km doğusunda,¹⁴¹⁹ Porsuk Çayı'nın suladığı verimli Alpu Ovası'nın üzerinde yer alan mezarlık alanında, 1998 yılında Eskişehir Müzesi tarafından başlatılan kazılar 1998-2002 yılları arasında N. Bilgen yönetiminde sürdürülmüştür.¹⁴²⁰

Mezarlıkta yürütülen kazılar neticesinde, küp, çömlek, taş sanduka, oda ve basit toprak olmak üzere beş mezar tipi belirlenmiştir.¹⁴²¹ Bunlar içerisinde en yaygın olanın kırk altı örnekle küp mezarlar olduğu kaydedilmiştir. Mezar küplerinin ağzının yassı kapak taşı, ikinci bir küp veya çömlek ile kapatıldığı belirtilmiştir.¹⁴²² Tek küpten, iki küpten veya bir küp ile bir çömlekten oluşabilen üç farklı şekildeki küp mezarların bazılarının altında

¹⁴¹⁵ Soyulmuş küp mezarlardan birinin dibinde gözden kaçan dört bakır halka Seeher tarafından külçe olarak yorumlanmıştır. Seeher 1992, 166; Seeher 2000, 183-194.

¹⁴¹⁶ Seeher 1992, 166, res. 23.

¹⁴¹⁷ Seeher 2000, 230.

¹⁴¹⁸ Seeher 2000, 183-194, 230.

¹⁴¹⁹ Bilgen 2001, 40, hrt. 1.

¹⁴²⁰ Bilgen 2005, 1-2.

¹⁴²¹ Bilgen 2003, 391; Bilgen 2005, 3.

¹⁴²² Bilgen 2005, 3.

destek amacıyla konulmuş taşlar bulunmuştur. Ayrıca bazı küp mezarların üzerinin ve yanlarının da taşlarla kapatıldığı belirlenmiştir.¹⁴²³

On sekiz örneği bulunan çömlek mezarların tek veya iki çömlekten oluştuğu ifade edilmiştir.¹⁴²⁴ Bunların dışında yoğunluk olarak üçüncü sırada basit toprak mezarların yer aldığı¹⁴²⁵, taş sanduka ve oda mezar türünün ise tek örnekle temsil edildiği rapor edilmiştir.¹⁴²⁶

Çavlum'da tekli gömmenin yanı sıra çoklu gömmenin yapıldığı da belirtilmiştir. Mezarların yön birliği göstermediği ifade edilmiştir. Yaygın olarak görülen gömme biçiminin inhumasyon olduğu vurgulanmıştır. Az sayıda kremasyon uygulamasına rastlanmıştır.¹⁴²⁷ Her yaştan bireyin tekli veya çoklu inhumasyon veya kremasyon şeklinde gömülebildikleri tespit edilmiştir.¹⁴²⁸

Mezarlara bir örnek dışında bireylerin tamamı hoker pozisyonunda yatırılmıştır.¹⁴²⁹ Mezarlarda bulunan pişmiş toprak eserler arasında küpler, çömlekler, testiler, vazolar, ibrikler, çanaklar, fincanlar ve ağırşaklar yer almaktadır.¹⁴³⁰ Metal eserler içerisinde; tunçtan küpeler, halkalar, iğneler, kolye taneleri ve boncuklar; kurşundan küpeler, sarmal levhalar, halkalar ve gümüşten küpeler bulunmaktadır. Taş eserler arasında akik; karnelyan, agat, kaya kristalinden yapılmış boncuklar ile lüle taşından damga mühür bulunmaktadır. Ayrıca cam hamuru, frit boncuklar ve fayanstan mühür ile kemikten iğne ve oyuncaklar bulunmuştur.¹⁴³¹ Söz konusu armağanların mezarların içine veya dışına bırakıldığı gözlemlenmiştir. Mezar eşyalarının bir bölümü cesedin üzerine, bir kısmı da yanına bırakılmıştır.¹⁴³² Ayrıca bazı

¹⁴²³ Bilgen 2002, 355; Bilgen 2003, 391; Bilgen 2005,3, lev. LXIII. 1, 3, 5; Bilgen 2005, 6.

¹⁴²⁴ Bilgen 2005,5, lev. LXIII. 6-7.

¹⁴²⁵ Bilgen 2003, 391; Bilgen 2005,6.

¹⁴²⁶ Bilgen 2005,5, lev. LXIII. 4; Bilgen 2005,5, lev. LXIII. 8.

¹⁴²⁷ Bilgen 2005, 11.

¹⁴²⁸ Bilgen 2002, 355; Bilgen 2005, 11-12.

¹⁴²⁹ Bilgen 2002, 355; Bilgen 2005, 12-13.

¹⁴³⁰ Bilgen 2005, 17.

¹⁴³¹ Bilgen 2005, 17-20.

¹⁴³² Bilgen 2003, 392; Bilgen 2005, 39-40.

pişmiş toprak eşyaların mezar hediyesi olarak özellikle üretildiği belirtilmiştir.¹⁴³³

Yukarıda sözü edilen hediyelerin M.Ö. II. binin ilk çeyreğine ait diğer mezarlıklardaki hediyeler ile olan büyük benzerlikleri göz önüne alınarak Çavlum Mezarlığı'nda bu döneme tarihlendirilmiştir.¹⁴³⁴

IV. 2. 4. 6. Bayraklı

İzmir il merkezine yaklaşık 4 km uzaklıkta, Bayraklı Höyük'ün kuzeyinde yer almaktadır. Bayraklı'da sistemli ilk kazılar M. Cook ile E. Akurgal'ın yönetiminde 1948-1951 yılları arasında gerçekleştirilmiştir.¹⁴³⁵ Daha sonra ikinci dönem kazıları ise E. Akurgal başkanlığında 1967-1981 yılları arasında yapılmış olup, son dönem kazıları M. Akurgal yönetiminde sürdürülmektedir.

Söz konusu kazılarda, M.Ö. III. bin yıla kadar uzanan yerleşimin izlerini gösteren bulgulara ulaşılmıştır. Bayraklı-II olarak adlandırılan dönemin özellikle seramik buluntuları açısından Orta Anadolu ile benzer özelliklerine dikkat çeken E. Akurgal bu yapı katının seramiklerinin Kusura C tabakası ile çağdaş olduğunu belirtmiştir.¹⁴³⁶

Höyüğün kuzeyinde gerçekleştirilen kazılarda bir yerleşim dışı mezarlık bulunmuştur.¹⁴³⁷ Henüz yayınlanmamış mezarların tamamının küp mezarlardan oluştuğu, ölülerin küplere ceset halinde gömüldüğü ve hoker pozisyonunda yatırıldığı E. Akurgal tarafından M. Akyurt'a bildirilmiştir.¹⁴³⁸ Burada açığa çıkarılan vazoya benzer bir müzik aletinin paralel örneklerine Aphrodisias¹⁴³⁹ ve Beycesultan'da¹⁴⁴⁰ rastlanmıştır.

¹⁴³³ Bilgen 2005, 44.

¹⁴³⁴ Bilgen 2003, 392; Bilgen 2005, 45.

¹⁴³⁵ Akurgal 1950, 2.

¹⁴³⁶ Akurgal 1950, 4-8.

¹⁴³⁷ Akurgal 1971, 344.

¹⁴³⁸ Akyurt 1998, 24.

¹⁴³⁹ Joukowsky 1986.

¹⁴⁴⁰ Akurgal 1971, 345.

E. Akurgal mezarlığın buluntularının Troia VI. katı ile benzer nitelikte özelliklere sahip olduğunu ve M.Ö. 1800-1600 yılları arasına tarihlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.¹⁴⁴¹

IV. 2. 4. 7. Troia

Hisarlık Tepesi'nde, Troia VI surunun "U" kapısının 1,5 m batısında, sokağın altına gömülmüş bir çömlek mezar tespit edilmiştir. Çömleğe; hoker pozisyonunda bir 5-6 yaşlarında bir çocuk gömülmüştür. Çömleğin batıya bakan ağzının taş ve büyük bir kerpiç parçası ile kapatıldığı görülmektedir. Etrafında görülen birkaç parça seramiğin dışında ölü hediyesi olabilecek herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır.¹⁴⁴²

C. Blegen, çömlek mezarı konumuna ve etrafındaki seramik parçalarına göre, M.Ö. 1800-1600 aralığına (Troia VIa) tarihlendirmiştir.¹⁴⁴³

¹⁴⁴¹ Akurgal 1971, 344; Akyurt 1998, 24.

¹⁴⁴² Angel 1951, 12; Blegen vd. 1953, 164 vd; fig. 250, 251.

¹⁴⁴³ Blegen vd. 1953, 164 vd.

V. BÖLÜM

BAŞLANGICINDAN M.Ö. II. BİNİN SONUNA KADAR ANADOLU'DA YAKARAK GÖMME (KREMASYON) GELENEĞİ

Ölü bedeninin, toprağa açılan basit bir çukura veya küp ya da sanduka gibi çeşitli mezar tiplerine konularak gömülmesi *inhumasyon/ceset gömü* olarak tanımlanmaktadır.¹⁴⁴⁴ Daha önce de belirtildiği gibi inhumasyon gömme biçimi bilinen en eski ve yaygın gömme türüdür.

Anadolu'da, Neolitik Çağ'a ait yerleşimlerin birçoğunda evlerin tabanları altına, sekilerin içine, evlerin arasındaki boşluklara inhumasyon gömü yapıldığını gösteren sonuçlara ulaşılmıştır.¹⁴⁴⁵ Çayönü¹⁴⁴⁶, Demirköy¹⁴⁴⁷, Körtik Tepe¹⁴⁴⁸, Aşıklı Höyük¹⁴⁴⁹, Çatal Höyük¹⁴⁵⁰, Hacılar¹⁴⁵¹, Pınarbaşı¹⁴⁵², Tepecik-Çiftlik¹⁴⁵³ ve Köşk Höyük¹⁴⁵⁴ bu yönde bulguların ele geçtiği Neolitik Çağ yerleşimlerinden bazılarıdır. Bu yerleşimlerden farklı olarak Öküzini Mağarası 1. no.lu alanında Neolitik Çağ'a ait bir mezarlık alanı tespit edildiği belirtilmiştir.¹⁴⁵⁵ Etrafı taşlarla çevrili basit toprak mezarların bulunduğu alan, Anadolu'da mağara tipi yerleşimlerde tespit edilen en erken mezarlık olarak ifade edilmiştir.

Kalkolitik Çağ'dan itibaren giderek gelişen ve Eski Tunç Çağı ile birlikte yaygınlaşan yerleşim dışı mezar geleneğinde de yaygın olan gömme türü inhumasyondur.

¹⁴⁴⁴ Uhri 2010, 55.

¹⁴⁴⁵ Özgüç, T. 1948, 49.

¹⁴⁴⁶ Özdoğan, A. E. 2007, 67 vd.

¹⁴⁴⁷ Rosenberg 2007, 16-17.

¹⁴⁴⁸ Özkaya ve San 2007, 23-24.

¹⁴⁴⁹ Esin ve Harmankaya 2007, 265-267.

¹⁴⁵⁰ Seeher 1993, 11; Hodder 2007, fig. 6, 9, 10, 16.

¹⁴⁵¹ Duru 2007, 333.

¹⁴⁵² Baird 2007, 297.

¹⁴⁵³ Bıçakçı vd. 2007, fig. 21.

¹⁴⁵⁴ Öztan 2007b, 225-226.

¹⁴⁵⁵ Yalçınkaya vd 1999, 52.

İnhumasyon gömme kadar yaygın olmayan diğer bir ölü gömme türü de ölülerin yakıldıktan (*yakarak gömme/kremasyon*) sonra gömülmesidir.¹⁴⁵⁶ Bu uygulama, cesedin ateşe maruz bırakıldıktan sonra kemiklerin belirli ölçülerde boyut ve biçimlerini kaybedinceye kadar yakılması şeklinde gerçekleştirilir. Ceset yakma işleminden sonra geriye kalan yanmış kemikler ile küller bir kabın içerisine konmakta ve mezar kabı (urne) daha önceden açılmış sığ çukurun içine yerleştirilmektedir. Bazen de cesedin yakılmasından sonra geriye kalan artıklar doğrudan doğruya daha önceden açılmış mezar çukurlarına konmaktadır.¹⁴⁵⁷

Cesedin tam olarak yanmadığı, küle dönüşmediği sadece yumuşak dokularından arındırıldığı veya kemiklerin yüzeysel olarak ateşe maruz bırakıldığı durumlar için *kısmi yakma* ifadesi kullanılmaktadır. Ancak ceset ister tam anlamıyla küle dönüşmüş olsun isterse yumuşak dokularından arındırıldıktan sonra yüzeysel olarak yakılmış olsun her iki durum içinde yakarak gömme/kremasyon ifadesi kullanılmaktadır.¹⁴⁵⁸

“Yakmak” anlamına gelen Lâtince “cremare” kökünden türetilmiş olan kremasyonun, ateşin arındırıcı özelliği ile ilgili bir inancın zamanla ölümlere (cesetlere) uygulanan bir gelenek haline dönüştüğü düşünülmektedir. Söz konusu uygulamanın, yani cesedin neden yakıldığı ile ilgili araştırmacıların farklı görüşleri bulunmaktadır. Bunlar arasında yeniden doğuş¹⁴⁵⁹, kötülüklerin uzaklaştırılması¹⁴⁶⁰, ruhun ve bedenin tam olarak temizlenmesi¹⁴⁶¹, bedenin ve ruhun öteki dünyaya eksiksiz olarak ulaşabilmesi gibi düşünceler yer almaktadır.¹⁴⁶² Diğer bir görüş yer tasarrufu elde edilmesi ve hijyen sağlanmasıdır.¹⁴⁶³ Farklı bir öneri de, bu dünyadan öteki dünyaya geçiş aşamasını temsil eden ölünün gömülmesi sırasında bu işlemin sorunsuz gerçekleştirilmesi ve ruhun bedene geri dönmemesi için

¹⁴⁵⁶ Gallis 1975, 257.

¹⁴⁵⁷ Yıldız ve Erdal 2008, 41-42; Akyurt 1998, 6.

¹⁴⁵⁸ Buluç 1993, 83.

¹⁴⁵⁹ Thomson, 2007, 498.

¹⁴⁶⁰ Hançerlioğlu 1975, 76.

¹⁴⁶¹ Erdal 2002, 116.

¹⁴⁶² Uhri 2010, 84-85.

¹⁴⁶³ Deniz, 1987, 119; Erdal 2002, 116.

ölünü yakılmış olduğudur.¹⁴⁶⁴ Şenyurt ise cesedin yakılması âdeti ruhun bedenden çıkışını ve öteki dünyaya geçişini hızlandıran bir inançtan kaynaklanıyor olabileceği üzerinde durmaktadır.¹⁴⁶⁵

V. 1. ANADOLU VE ÇEVRE KÜLTÜR BÖLGELERİNDE YAKARAK GÖMME (KREMASYON) GELENEĞİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

Yakarak gömme geleneği ile ilgili bilgilerimiz şimdilik Üst Paleolitik Çağ'a kadar uzanmaktadır. Avustralya'da Mungo Gölü'nde bulunan ve günümüzden yaklaşık 26 000 yıl öncesine ait olduğu belirtilen kremasyon gömü bu uygulamanın bilinen en eski örneği olarak kabul edilmektedir.¹⁴⁶⁶

Geçtiğimiz yüzyılda Yakındoğu'nun çeşitli bölgelerinde yapılan kazı ve araştırmalar sonucu yakarak gömme geleneğinin Epipaleolitik Çağ'a kadar uzandığını gösteren sonuçlara ulaşılmıştır.¹⁴⁶⁷

V. 1. 1. Avrupa

Avrupa'da yakarak gömme geleneği ile ilgili en erken bilgilere Franchti Mağarası'nın Mezolitik Çağ'a ait kültür seviyelerinde ulaşılmıştır.¹⁴⁶⁸ Ancak söz konusu bulgular daha çok ölünün yüzeysel olarak¹⁴⁶⁹ ateşe maruz bırakıldığı yönündedir.¹⁴⁷⁰ Sırbistan'da Vlasac'ta¹⁴⁷¹, Polonya'da Pomorsko 1 ve Wieliszew VII'de Mezolitik Çağ seviyelerinde bulunan yanmış çocuk ve yetişkin mezarları Avrupa'nın en erken kremasyon mezarları olarak gösterilmektedir.¹⁴⁷² Mezolitik Çağ'a ait söz konusu kremasyon mezarlar arkeolojik buluntular ve karbon örneklerine göre M.Ö. 8-7. bin yıla

¹⁴⁶⁴ Uhri 2010, 56, 183.

¹⁴⁶⁵ Şenyurt 1997, 19.

¹⁴⁶⁶ Bowler vd. 1970, 39, 56-58.

¹⁴⁶⁷ 20. Yüzyılın başında özellikle Avrupa'da bulunan kremasyonlardan yola çıkan bazı araştırmacılar bu geleneğin Hint-Avrupalılara özgü uygulama olduğunu belirtmişlerdir. Akyurt 1998, 126.

¹⁴⁶⁸ Mağara'nın Mezolitik seviyelerinden alınan karbon örnekleri M.Ö. 8000-7600'ü vermiştir. Cullen 1995, 277. Ancak mezarların bu tarihlerden biraz daha geç olması gerektiği bazı araştırmacılar tarafında kabul görmektedir. Borić vd. 2009, 271-272.

¹⁴⁶⁹ Cullen, Franchti Mağarası'nda bulunan kemikler üzerinde yaptıkları incelemeler sonucu cesetlerin 400-1100°C arasında yakıldığının anlaşıldığını ancak yakıldıktan sonra hala kemiklerin belli bölümlerinin etli olduğunu belirtmektedirler. Cullen 1995, 277.

¹⁴⁷⁰ Bacvarov 2006, 103.

¹⁴⁷¹ Borić vd. 2009, 273.

¹⁴⁷² Sulgostowska 2006, 193-203.

tariflendirilmişlerdir.¹⁴⁷³ Erken Neolitik Dönem’de de devam ettiği görülen bu geleneğe, Makedonya’da Nea Nikomedeia¹⁴⁷⁴, Teselya’da Prodomos¹⁴⁷⁵ ve Soufli Magoula¹⁴⁷⁶, Kuzey Yunanistan’da Avgi¹⁴⁷⁷, doğu Trakya’da Tell Azmak ve Tisza Vadisi’nde Gorza¹⁴⁷⁸ yerleşimlerinde rastlanmıştır.

Orta Avrupa’daki Neolitik Dönem’e ait yakarak gömme mezarlar ise doğu ve güneydoğu Avrupa’daki mezarlara göre daha çok yerleşim dışında, küçük gruplar halinde bulunmuşlardır.  ek Cumhuriyeti’nde Tesetice, Vedrovice¹⁴⁷⁹, Slovakya’da Nitra¹⁴⁸⁰, Aşağı Avusturya’da Kleinhadersdorf¹⁴⁸¹, Almanya’nın güneydoğusunda Bavyera, Wandersleben¹⁴⁸² ve Hollanda’nın Elsloo¹⁴⁸³ mezarlıkları yakarak gömme geleneğinin Orta Avrupa’da g r ld ğu mezarlıklardandır. Orta ve Doğu Avrupa’da, Mezolitik ve Neolitik çağlara ait yukarıda adı geçen yerleşimlerde bulunan mezarlarda veya yerleşim dışı mezarlıkların çoğunda ceset yakma uygulamasına rastlanmasına rağmen yaygın olan gömme biçiminin daima ceset gömme olduğu görülmektedir.¹⁴⁸⁴ K. Bittel’in da belirttiği gibi bu geleneğin bu dönemde hiçbir kültür grubunda yaygın hale gelmediği anlaşılmaktadır.

V. 1. 2. Anadolu

Son yıllarda Anadolu’da yapılan araştırmalar da bu geleneğin, Neolitik  ağ’a kadar uzandığını göstermiştir. Diyarbakır-Çayönü’nde, “Kafataslı Bina” olarak adlandırılan yapının kuzeyindeki bir çukur içine binanın yeniden kullanımı sırasında değişik yerlerden toplanıp buraya getirildiği anlaşılan kemiklerin bazılarında belirgin yanma izleri tespit edilmiştir.¹⁴⁸⁵ Bu

¹⁴⁷³ Bori  vd. 2009, 271-273.

¹⁴⁷⁴ Rodden 1962, 286.

¹⁴⁷⁵ Stratouli vd. 2010, 95.

¹⁴⁷⁶ Gallis 1975, 257-258.

¹⁴⁷⁷ Stratouli vd. 2010, 95.

¹⁴⁷⁸ Bacvarov 2006, 103.

¹⁴⁷⁹ Lenneis 2007, 130.

¹⁴⁸⁰ Pav k 1972, 39, plan 1.

¹⁴⁸¹ Neugebauer 1992, 5-8.

¹⁴⁸² Hoffmann 1989, 105.

¹⁴⁸³ Moddermann 1985, 100-101.

¹⁴⁸⁴ Lenneis 2007, 131.

¹⁴⁸⁵  zbek 1990, 162, 163.

uygulamanın inanç ya da gelenek anlamında bir uygulamadan çok, ikincil gömmelerle ilgili ve yumuşak dokuların kemiklerden arındırılmasına yönelik bir işlem olduğu ifade edilmiştir. Yine Çayönü'nde bulunan bir başka örnek "DE yapısının" kuzeyindeki masa biçimli platformun içerisinde bulunmuştur. İlk etapta işlik sanılan platformun içi açıldığında ortasındaki kilden teknenin içerisine tam büzülmüş durumda (hoker) ve aşırı yanmış bir iskeletin yerleştirildiği görülmüştür. İskeletin ayakucuna çakmaktaşı ve obsiyenden bazı aletlerin bırakıldığı, mezarın üzerinin önce organik katkı, kil ve kireçli bir madde ile örtüldükten sonra kalın lifli bir ip ile bağlandığı ve daha da sonra üzerinin platformun son biçimini veren örtü ile kapatıldığı belirtilmiştir.¹⁴⁸⁶ Akeramik Neolitik Dönem'e ait söz konusu yapı içinde ele geçen, bu örnekte görülen yanma izleri eğer bilinçli bir uygulama ise kremasyon geleneğinin Yakındoğu ve Anadolu'daki en eski örneklerinden birisidir. Güneydoğu Anadolu bölgesinde yakma âdeti ile ilgili bilgilere ulaşılan bir başka merkez Demirköy'dür. Burada yerleşim içinde tespit edilen sağ tarafına yatırılmış bir iskeletin bir dereceye kadar yakılmış olduğu Demirköy hafirleri tarafından belirtilmiştir.¹⁴⁸⁷

Anadolu'nun güneyinde ise en erken yakarak gömme mezarlara, Mersin-Yumuktepe ve Tell Kurdu yerleşimlerinde rastlanmıştır. Yumuktepe'de, Halaf Dönemi'ne tarihlendirilen XIX. yapı katında inhumasyon mezarlarla birlikte iki kremasyon mezar bulunduğu kaydedilmiştir. İlk mezar bir çocuğa aittir. Kemikler üzerinde ve mezar çevresinde yanma izlerine görülmüş, ancak mezarda ölü hediyesi olabilecek herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır. Yine aynı tabakadaki bir başka kremasyon mezar, sayısı tespit edilemeyen yetişkinlere ait bir toplu mezardır. Mezarda bazı kemik kalıntıları ile birlikte ezilmiş ve yanmaktan dolayı kararmış seramikler bulunmuştur.¹⁴⁸⁸ Akkermans, Yumuktepe mezarının Yarım Tepe ve Arpachiyah'ta bulunan mezarlarla çağdaş olduğunu ve benzer özellikler

¹⁴⁸⁶ Çambel vd. 1990, 70, 71.

¹⁴⁸⁷ Rosenberg 2007, 17.

¹⁴⁸⁸ Garstang 1953, 111.

taşıdığını belirtmektedir.¹⁴⁸⁹ Tell Kurdu'nda ise Amuq C evresine¹⁴⁹⁰ tarihlendirilen bir mekânın güneydoğu köşesinde ki bir çukurun içerisinde ince cidarlı, uzun boyunlu, perdahsız aşırı yanmış bir çömleğin içerisinde yanmış insan kemiklerine rastlanmıştır. A. Yener, Tell Kurdu kremasyon mezarının, Yarım Tepe II' de bulunan kremasyon mezarlardan biçimsel olarak farklı olduğunu belirtmiştir.¹⁴⁹¹

Anadolu'da, Neolitik Çağ'a ait yakarak gömme uygulamasına ilişkin bulgulara ulaşılan bir başka yerleşim, Aksaray-Aşıklı Höyük'tür. Bu yerleşimin 1989 ve 1991 yılı iskeletleri üzerinde inceleme yapan M. Özbek, Aşıklı Höyük'te inhumasyon geleneğinin yanında kremasyon geleneğinin de var olduğunu gösteren bulgular tespit ettiğini belirtmektedir. Yakarak gömme yapıldığı tespit edilen örneklerde yakma olayının tüm vücudu kapsayacak biçimde gerçekleştirildiği ve ölülerin 200°C'yi geçmeyen hafif bir ateşe maruz bırakıldığı ifade edilmiştir. Yakılan bireylerin her yaştan ve her cinsiyetten olabildiği, hatta birkaç aylık bebeklerin bile yakıldıktan sonra gömüldüğü belirtilmiştir. Ölülerin gömüldüğü taban altı çukurlarda hiçbir yanma izinin olmaması, bunların bir başka yerde yakıldıktan sonra getirilip, evlerin taban altlarına hoker pozisyonunda gömüldüklerini göstermiştir. Ayrıca erişkin bir erkeğe ait iskelet üzerinde bulunan çok miktardaki yanmış odun parçacıkları, ölülerin genellikle yakıldıktan hemen sonra çukura gömüldüğünün göstergesi olarak kabul edilmiştir. İskeletlerdeki anatomik pozisyonun hiç bozulmamış olmasının da bunu desteklediği vurgulanmıştır.¹⁴⁹² Özbek, söz konusu iskeletlerin Ortadoğu'da bilinçli bir şekilde yakarak gömme geleneğini yansıtan en eski mezar örneklerinden olduğunu belirtmektedir.

Orta Anadolu'da, iskeletler üzerinde yanma izlerini görüldüğü bir başka yerleşim Çatalhöyük'tür. J. Mellart, Neolitik Dönem'e ait evlerin tabanı altında bulunan iskeletlerin belirli bölümlerinin eksik, kafatasının gövdeden ayrılmış ve anatomik pozisyonlarının büyük ölçüde kaybolmuş olması nedeniyle

¹⁴⁸⁹ Akkermans 1989, 81.

¹⁴⁹⁰ Braidwood 1937.

¹⁴⁹¹ Yener vd. 2000, 209.

¹⁴⁹² Özbek 1993, 206.

bunların ikinci gömmeler sırasında yumuşak dokuların yakarak temizlenmesi için ateşe maruz bırakılmış olduklarını belirtmektedir.¹⁴⁹³

Yukarıda sözü edilen örneklerin yanında Marmaray Projesi kapsamında İstanbul-Yenikapı'da gerçekleştirilen kazılarda, Geç Neolitik Çağ'da ölülerin yüksek ısıda yakıldıktan sonra arta kalan kemik ile küllerinin mezar kaplarına konduğu ve yanına mezar hediyelerinin bırakıldığını gösteren altı mezar bulunmuştur.¹⁴⁹⁴ Bu mezarlar, özellikle Batı Anadolu'daki en eski kremasyon mezarlar olmaları bakımından da son derece önemlidirler.¹⁴⁹⁵

V. 1. 3. Mezopotamya ve Levant

Yakındoğu'da bilinen en eski kremasyon mezarlara Levant'ta, Kebara Mağarası¹⁴⁹⁶ ve Wadi Hammeh'in¹⁴⁹⁷ Natufyan kültür evrelerinde rastlanmıştır.¹⁴⁹⁸ Yine bu bölgede Gezer, Jericho ve Ala Safat yerleşimlerinin Proto-Urban A Dönemi'nde¹⁴⁹⁹, Mezopotamya'da Halaf Dönemine tarihlenen, Yarım Tepe II¹⁵⁰⁰, Chagar Bazar¹⁵⁰¹ ve Arpachiyah'ta¹⁵⁰² kremasyon mezarlar açığa çıkarılmıştır.¹⁵⁰³ Özellikle, Yarım Tepe II'de bulunan yedi kremasyon mezar Halaf Dönemi'nde Kuzey Mezopotamya'daki kremasyon geleneği hakkında fazlaca bilgi sunmaktadır.¹⁵⁰⁴ Yarım Tepe II'de, 7-8. seviyeler arasında bulunan bu mezarlara genel olarak bakıldığında ölülerin giyimli bir şekilde yakıldıkları, yakma sırasında ölüye ait bazı eşyaların kırılarak ateşe

¹⁴⁹³ Seeher 1993a, 11.

¹⁴⁹⁴ Özdoğan 2010, 42.

¹⁴⁹⁵ Dönmez 2011, 22; Özdoğan 2010, 42.

¹⁴⁹⁶ Bar-Yosef ve Sillen 1993, 205-208.

¹⁴⁹⁷ Webb ve Edwards 2002, 109, 117.

¹⁴⁹⁸ Kebara Mağarası'nda bulunan iskeletlerin 200-600°C arasında yakıldığı tespit edilmiştir. Bar-Yosef ve Sillen 1993, 207.

¹⁴⁹⁹ Bienkowski 1982, 89.

¹⁵⁰⁰ Munchaev 1973, 203; Munchaev 1976, 78.

¹⁵⁰¹ Mallowan 1936, 44, 45.

¹⁵⁰² Mallowan ve Rose 1933, 36.

¹⁵⁰³ Oates 1978, 119. Yakarak gömme geleneğinin Mezopotamya'da Proto Urban A Dönemi'nden itibaren bilinmesine rağmen Avrupa'daki örnekler kadar yaygın olarak karşılaşılmaması bazı araştırmacılar tarafından, bölgede ağacın az bulunması ve bu nedenle önemli bir ekonomik boyutunun olması ile açıklanmıştır. (Sołtysiak 2008, 69-70)

¹⁵⁰⁴ Munchaev 1973, 203; Munchaev 1976, 78.

atıldığı, diğer bazı eşyaların da ölü ile beraber yakıldığı ve ölünün yakılması için özel alanlar hazırlandığına dair izlere ulaşılmıştır.¹⁵⁰⁵

Kıbrıs'ta ise Yakındoğu'nun çeşitli kültür bölgelerine göre kremasyonun daha geç dönemlerde ortaya çıktığı görülmektedir. Kaloriziki, Keramikos ve Mouliana'da bulunan kremasyon mezarlar Genç Tunç Çağı'na aittir. Araştırmacılar tarafından bu geleneğin Kıbrıs'a, Suriye-Filistin üzerinden geçtiği varsayılmaktadır.¹⁵⁰⁶

V. 1. 4. Kafkasya, İran ve Çevresi

Kafkaslarda, İran ve Azerbaycan'da en eski kremasyon mezarlara Trialeti¹⁵⁰⁷, Alakul, Fedorovo ve Andronovo kültürlerinde¹⁵⁰⁸ rastlanmıştır. Orta Asya'da Kazakistan'da Fedorovo kültüründe ve Özbekistan'ın güneyinde Bustan Mezarlığı'nda bulunan yakarak gömme mezarların yanında Andronovo tipi seramikler, insan ve at figürini bulunmuştur.¹⁵⁰⁹ Hindistan'da ise bu geleneğin en erken örneklerine Mohenjodaro ve Harappa kültürlerinde rastlanmıştır.¹⁵¹⁰

Sonuç olarak, Neolitik Çağ'dan itibaren Yakındoğu'nun neredeyse tamamında görülmeye başlayan kremasyon geleneğinin, ceset gömmeler kadar yaygın olmasa da çeşitli kültür bölgelerinde bilindiği açıkça görülmektedir. Araştırmacıların bu geleneğin ortaya çıkışı ve inançsal anlamda ifade etikleri üzerinde çeşitli fikirleri tartışmaktadırlar. Konu ile ilgili olarak, Ina Wunn, Avrupa'da geniş bir alanda görülen kremasyon geleneğinin inançsal bir uygulama olduğunu, ölü yakma yoluyla dünyevi kabuğundan kurtulan ruhun başka bir varoluşa sahip olduğunu belirtmiştir.¹⁵¹¹ Bacvarov ise buna karşı çıkmakta ve bu uygulamanın da öteki dünya kavramının bir sonucu olduğunu, ceset gömmelerle beraber görülüyor olmasından dolayı

¹⁵⁰⁵ Merpert vd. 1976, 51, 52; Merpert vd. 1977, 91-92; Oates 1978, 119.

¹⁵⁰⁶ Cook 2010, 151, 189, 197.

¹⁵⁰⁷ Bertram 2003, 121-122.

¹⁵⁰⁸ Karlovsky 2002, 76.

¹⁵⁰⁹ Parpola 2005, 151.

¹⁵¹⁰ Rissman 1988, 211; Buluç 1993, 86.

¹⁵¹¹ Wunn 2001, 134-137.

onlardan farklı bir inancın sonucu ortaya çıkmadığını vurgulamaktadır. Ancak bu uygulamanın ateşle ilgili bir yönünün bulunduğunu, yanmış insan kemiklerinin çömlekler içerisine konulmasının, bu uygulamanın sembolik yönünü gösterdiğini belirtmektedir.¹⁵¹² Bazı araştırmacılar Avrupa'nın çeşitli yerleşimlerinin Mezolitik Çağ'a ait kültür evrelerinde bulunan az sayıdaki kremasyon mezarların bu dönemde mevsimlik hareketlilikler sırasında uzun mesafelerde ölen kişinin taşınmasının kolaylıkla sağlanabilmesi için gerçekleştirilmiş olabileceğini öne sürmektedir.¹⁵¹³

Akkermans, Yarım Tepe II'de Halaf Dönemi'ne tarihlenen kremasyon mezarlarda bulunan kırılmış kaplarla ilgili olarak, bunların ölü yakılması sırasında bilinçli bir şekilde kırıldığını ve bu işlemin kırma ritüelleri ile yakından ilgili olduğunu belirtmektedir. Akkermans'a göre kırma ritüeli sırasında ölünün eşyalarının da kırılması ve yakılması onların da ölümünü ifade etmektedir. Ayrıca mezarların etrafında bulunan minyatür kapların kremasyon işleminden sonra libasyon yapıldığına işaret etmektedir.¹⁵¹⁴ Thomson, Karsten'in bu geleneği, öteki dünyada kullanılma gereksinimi duyulmayan bu eşyaların içlerindeki büyüünün çıkarılmasıyla açıkladığını belirtmektedir.¹⁵¹⁵ Braithwate ise Geç Tunç Çağı Avrupa'sında görülen kremasyon eylemini, bireyin ölümü ile varlığının yok olması; hayat ve ölüm arasındaki bir sürekliliğin kırılması olarak yorumlamaktadır.¹⁵¹⁶ Kremasyon geleneği ile ilgili bir başka görüş ise kremasyonların toplumun sadece bazı gruplarına özgü bir uygulama olduğu yönündedir. Akkermans ise Yarım Tepe II'deki kremasyonların bu şekilde gerçekleşmiş olmadığını ve bunun tamamen manevi hayatın doğal nedenleri altında yatan temellerle ilgili olduğunu belirtmektedir.¹⁵¹⁷

¹⁵¹² Bacvarov 2006, 103. Tell Azmak'ta bir evin içerisinde fırının yanında ve Tisza Vadisi'ndeki Gorza yerleşiminde bulunan mezarların da bunu desteklediğini belirtmiştir.

¹⁵¹³ Buluç 1993, 84; Sulgostowska 2006, 197.

¹⁵¹⁴ Akkermans 1989, 85.

¹⁵¹⁵ Thomson, 2007. 498, dn. 9-10.

¹⁵¹⁶ Braithwate 1984, 105.

¹⁵¹⁷ Akkermans 1989, 85-86.

Mallowan, Ninive’de Ubeyd Dönemi’ne ve Arpachiyah’ta daha erken döneme ait bazı mezarların kısmen yakma içerdiklerini belirtmektedir. Mallowan bu mezarları da yakarak gömme mezarlarla birlikte değerlendirmekte ve bunları da Hindistan ve Belucistan’da görülen kısmen yakma mezarlarla ilişkilendirmektedir. Ayrıca, Tell Chuera ve Ur kral mezarlarında bazı mezarlarda görülen kısmen yakma âdeti gibi bu geleneğin yer tasarrufu elde edilmesi ve mezar mahallinin temizlenmesi ile ilgili ihtiyaçlarla geliştiğini ve daha sonra bu işlemin bir gelenek haline dönüştüğünü belirtmektedir.¹⁵¹⁸ J. Mellart ise Çatalhöyük’te Neolitik Dönem’e ait bazı iskeletler üzerinde bulunan yanma izlerinin, iskeletlerin belirli bölümlerinin eksik, kafatasının gövdeden ayrılmış ve iskeletlerin anatomik pozisyonunu büyük ölçüde kaybetmiş olmasından olayı bunların ikinci kez gömmeler esnasında yumuşak dokularının yakarak temizlenmesi için ateşe maruz bırakıldıklarını ifade etmektedir.¹⁵¹⁹ T. Özgüç, Kaniş-Karumu’nda taş sanduka mezarlardan birisinde cesetlerin belirli bölümlerinin ve yanındaki bazı hediyelerin yakıldığını ve bu uygulamanın kısmen yakma/tütsüleme amacıyla yapıldığını belirtmekte, bu işlem için “tathir” ifadesini kullanmaktadır. T. Özgüç, Kaniş-Karumu’nda görülen tathir işleminin Kaledoruğu’nda ve Alaca Höyük krali mezarlarında da benzeri şekilde görüldüğünü belirtmiştir.¹⁵²⁰ Akyurt ise bu uygulamayı anlam olarak Myken kültür bölgesinde ki oda mezarlarda, mezarların ikinci defa kullanımı sırasında odanın ateşle tütsülenmesi ile açıklamaktadır.¹⁵²¹ M. Mellink de bu işlemin yakma olarak değerlendirilmesi gerektiğini ve bu durumun bir inanç değişikliğine işaret ettiğini belirtmektedir.¹⁵²² K. Bittel ise bu uygulamanın tütsüleme şeklinde gerçekleştiği ve Osmankayası’ndaki yakarak gömme mezarlarla karşılaştırılmaması gerektiğinin üzerinde durmaktadır.¹⁵²³

¹⁵¹⁸ Mallowan ve Rose 1933, 36.

¹⁵¹⁹ Seeher 1993a, 11.

¹⁵²⁰ T. Özgüç 1950, 54-55, 57; Emre 1978, 64. Yanarlar Mezarlığı’nda bulunan bir örnekte bu şekilde değerlendirilmiştir.

¹⁵²¹ Akyurt 1998, 129.

¹⁵²² Mellink 1956, 46.

¹⁵²³ Bittel vd. 1958, 30.

Kafkaslar'da ve Hindistan'da kronolojik olarak Anadolu ve Mezopotamya'ya göre daha geç dönemlerde görülen yakarak gömme geleneğinin Neolitik Çağ'da Mezopotamya'dan, Orta Avrupa'ya kadar geniş bir sahaya yayıldığı anlaşılmaktadır. E. Lenneis, güneydoğu Avrupa ve Balkanlar'da M.Ö. 6. bin yıl içerisinde değerlendirilen Erken Neolitik yerleşimler ve bu yerleşimlerde bulunan kremasyon mezarlarına göre orta Avrupa'da bulunan özellikle yerleşim dışı mezarlıkların beş yüzyıl kadar daha geç olduğunu ve bu nedenle kremasyon âdetinin Orta Avrupa'ya, doğu ve güneydoğudan girmiş olduğunu belirtmektedir.¹⁵²⁴ K. Bittel ise Neolitik Çağ'da Orta Avrupa'da görülen kremasyon geleneğinin zamanla Güney Rusya'ya, buradan da güneye doğru yayıldığını ve geleneğin daha önce de belirtildiği gibi hiçbir kültür bölgesinde yaygın hale gelmediğini belirtmektedir.¹⁵²⁵ M. Akyurt'un¹⁵²⁶ da belirttiği gibi bu günkü bilgiler ışığında Anadolu ve Yakındoğu'daki yakarak gömmelerin kronolojik ve coğrafi dağılımlarına bakıldığında, bu geleneğin Anadolu'ya daha çok güney ya da güneydoğudan geldiği anlaşılmaktadır.

İslâhiye Ovası'nda, Gedikli-Karahöyük'te, Eski Tunç Çağı'nın sonundan M.Ö. II. binin ilk çeyreğine kadar uzanan süreçte kullanıldığı görülen mezarlıkta, iki yüz yetmişe yakın yakarak gömme mezar bulunmuştur.¹⁵²⁷ Gedikli mezarlarının ölü yakma geleneğini gösteren birçok bulguyu içermesi, bu geleneğin Anadolu'ya geliş yönüne ışık tutması ve M.Ö. II. binde Anadolu'da yaygın hale gelen bu geleneğin öncüsü olması bakımından da büyük öneme sahiptir.¹⁵²⁸ Bu bölgede Eski Tunç Çağı'na ait yakarak gömme geleneğini yansıtan bir başka yerleşim ise Girnavaz'dır. Yerleşimin kuzeydoğu terasında bulunan mezarlıkta bulunan ve ikinci kez kullanıldığı görülen kerpiç sanduka mezarlardan birisinde kemikler üzerinde

¹⁵²⁴ Lenneis 2007, 131.

¹⁵²⁵ Bittel vd. 1958, 31.

¹⁵²⁶ Akyurt 1988, 126.

¹⁵²⁷ Duru 2006, 57.

¹⁵²⁸ Emre 1978, 64.

yer yer yanık izlerine rastlanmıştır. Özellikle iskeletlerden bir tanesinin kemik yapısı bozulmayacak şekilde tamamen yandığı görülmüştür.¹⁵²⁹

Eski Tunç Çağı'nda Orta Anadolu'da da yakarak gömme geleneğinin var olduğunu Çorum-Kuşsaray'dan öğrenmekteyiz. H. Z. Koşay, 1966 yılı kazılarında höyüğün batı eteklerinde Eski Tunç Çağı'nın sonuna ait urnelerin ve yanmış insan kemiklerinin köylüler tarafından bulunduğunu belirtmektedir.¹⁵³⁰ Batı Anadolu'da ise Afyon-Kaklık'ta açığa çıkarılan Eski Tunç Çağı'na ait mezarların arasında bir örneğin yakarak gömme türünden olduğu belirtilmektedir.¹⁵³¹ Joukowsky, Aphrodisias'ta ele geçen bazı küp mezarlarda ve mezarlık alanında yer yer görülen kül ve yanık artıkların kremasyonu işaret ettiğini belirtmek için yeterince kanıt bulunmadığı belirtilmektedir.¹⁵³² Yine benzer şekilde, Afyon'un İşçehisar ilçesinde Karaağaç köyünde bulunan höyüğün yakınlarında ele geçen bir pithos mezardan yanmış insan kemikleri ile beraber depas, mermer idol ve pişmiş topraktan bazı eşyalar bulunmuştur. Mezarın bir kremasyon mezarı olup olmadığı hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.¹⁵³³ Sayıları az olsa da Kuşsaray ve Kaklık örnekleri Eski Tunç Çağı'nda Orta ve Batı Anadolu'da yakarak gömme âdetinin bilindiğini göstermesi açısından son derece önemlidir.

V. 2. M.Ö. II. BİNDE ANADOLU'DA YAKARAK GÖMME (KREMASYON) GELENEĞİ

V. 2. 1. Arkeolojik Verilere Göre M.Ö. II. Binde Anadolu'da Yakarak Gömme (Kremasyon) Geleneği

Anadolu'da; Eski Tunç Çağı sonrasında yakarak gömme geleneğinin yaygın hale geldiği görülmektedir. Özellikle, Orta Anadolu'da Orta Tunç Çağı'nın başından itibaren yaygınlaştığı görülen bu geleneğin varlığını

¹⁵²⁹ Erkanal, H. 1991, 282.

¹⁵³⁰ Koşay 1968, 89.

¹⁵³¹ Topbaş vd. 1998, 77.

¹⁵³² Joukowsky 1986, 121.

¹⁵³³ Alp 1965, 5.

gösteren kanıtlara aşağıda belirtilen yerleşim içi mezarlarda ve mezarlıklarda ulaşılmıştır.

V. 2. 1. 1. Mezar ve Mezarlıkların Yayılımı

M.Ö. II. binin ilk yarısında, Acemhöyük'te yerleşim alanı içinde yakarak gömme geleneğini gösteren bir örneğin¹⁵³⁴ bulunmasına rağmen, Arıbaş Mezarlığı'nda bu geleneği gösteren yüz otuz dokuz örneğe rastlanmıştır.¹⁵³⁵ Arıbaş Mezarlığı, ceset gömmelerin yanında, daha yoğun oranda yakarak gömme mezarlar içermekte ve mezarların etrafındaki buluntu ve kalıntılar, ölü yemeği ve törenlerine dair çeşitli bilgiler sunmaktadır. Yakarak gömme geleneğine, yine bu dönemde Orta Anadolu'da yerleşim içinde Konya-Karahöyük'te¹⁵³⁶, yerleşim yeri dışında Ayaş-Ilıca¹⁵³⁷ ve Osmankayası¹⁵³⁸ mezarlıklarında rastlanmıştır.

Batıda, ise Eskişehir yakınlarındaki Demircihüyük-Sarıket¹⁵³⁹ ve Çavlum¹⁵⁴⁰, Afyon'da Dede Mezarı¹⁵⁴¹ mezarlıklarında görülen yakarak gömme örnekleri M.Ö. II. binin ilk çeyreğine tarihlendirilmişlerdir. Birbirine oldukça yakın konumlarda bulunan bu mezarlıklar ceset gömmelere göre az sayıda yakarak gömme mezar içermesi, buluntuları ve mezarların konumları itibarıyla de birbirlerine çok benzemektedirler.

Güneyde, Tarsus-Gözlükule'de bu geleneği gösteren tek örnek bulunmuştur. Burada ceset yakıldıktan sonra külleri ve arta kalan kemikleri bilinçli bir şekilde ağzı kırılmış bir urnenin içerisine konulmuştur. Daha sonra urnenin ağzının büyük bir kap parçası ile kapatıldığı ve sığ bir çukura dik pozisyonda yerleştirildiği kaydedilmiştir.¹⁵⁴² Söz konusu mezar Geç Tunç I

¹⁵³⁴ Öztan 2006, 395-396.

¹⁵³⁵ Öztan 1998, 168-169.

¹⁵³⁶ Alp 1954, 402; Alp 1956, 35; Alp 1961, 524.

¹⁵³⁷ Orthmann 1965, 107-114; Orthmann 1967.

¹⁵³⁸ Bittel 1953, 37 vd.

¹⁵³⁹ Seeher 1992, 163-175; Seeher 1993, 365-379; Seeher 2000.

¹⁵⁴⁰ Bilgen 2002, 353; Bilgen 2001, 401-402; Bilgen 2003, 390-391; Bilgen 2004, 139-140; Bilgen 2005, 44-45.

¹⁵⁴¹ Üyümez vd. 2008, 406.

¹⁵⁴² Goldman 1956, 64, fig. 167.

Dönemi'ne (M.Ö. 1650-1450) tarihlendirilmiştir.¹⁵⁴³ Bu bölgede M.Ö. II. binin ilk yarısında yakarak gömme geleneğini gösteren diğer bir merkez Tell Açana'dır. Burada yerleşim içinde V. yapı katında bulunan iki çömleğin içerisinde yanmış insan kemikleri bulunmuştur.¹⁵⁴⁴

Güneydoğu Anadolu'da, M.Ö. II. binin ilk yarısında bu âdetin bilindiğini gösteren bulgulara Diyarbakır-Salat Tepe'de ulaşılmıştır. Höyükte, 2008 yılı kazılarında L14 açmasında bir urne mezar bulunmuştur. Bunun dışında L13 açmasında bir mekân içerisindeki şişkin silindirik kil platformun çevresinde yoğun kül yığıntıları ile birlikte yanmış insan ve hayvan kemiklerinin bulunması, buranın bir kremasyon alanı, silindirik platformun da bir tür sunak olabileceğini akla getirmiştir.¹⁵⁴⁵

M.Ö. II. binin ikinci yarısına gelindiğinde ise Anadolu'nun ilk keşfedilen kremasyon mezarlığı olan ve Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen Troia VI Mezarlığı akla gelmektedir.¹⁵⁴⁶ Sonraki yıllarda yapılan kazılarda da Hitit İmparatorluk Dönemi ile çağdaş bazı mezar veya mezarlık alanlarında da yakarak gömme uygulamasına rastlanılmıştır. Troia dışında yine Batı Anadolu'da M.Ö. 14-13. yüzyıllara tarihlenen kremasyon mezarlara Panaztepe¹⁵⁴⁷ ve Müskebi'de¹⁵⁴⁸, M.Ö. 13. yüzyıla tarihlenenlere Beşiktepe¹⁵⁴⁹ ve Baklatepe'de rastlanılmıştır.¹⁵⁵⁰ Ayrıca; Muğla-Pedasa¹⁵⁵¹ ve İzmir-Ulucak Höyüğü'nün 150 m. güneyinde yer alan yerleşim dışı mezarlık alanında yapılan kazılarda¹⁵⁵² M.Ö. II. binin ikinci yarısına ait yakma mezar örneklerinin bulunması söz konusu uygulamanın Batı Anadolu'da yaygın bir gelenek olduğunu göstermiştir.

¹⁵⁴³ Goldman 1956, 47.

¹⁵⁴⁴ Wolley 1955, 217-218.

¹⁵⁴⁵ Ökse 2009, 25.

¹⁵⁴⁶ Blegen 1938, 228; Blegen vd. 1953, 370-377.

¹⁵⁴⁷ Erkanal, A. 1987, 154.

¹⁵⁴⁸ Boysal 1964, 81; Boysal 1967, 68.

¹⁵⁴⁹ Korfmann 1986, 231.

¹⁵⁵⁰ Erkanal, H. ve Özkan 1999, 399-403.

¹⁵⁵¹ Diler vd. 2008, 277.

¹⁵⁵² Abay vd. 2000, 361.

Orta Anadolu ve güneyinde kremasyon âdetinin M.Ö. II. binin ikinci yarısında da devam ettiğini gösteren mezar ve mezarlıklara rastlanmıştır. Bunlardan, Bağlarbaşı kayası Mezarlığı M.Ö. 14. yüzyıla tarihlendirilmiştir.¹⁵⁵³ Güney’de, Tell Açana’daki yakma gömüler ise M.Ö. 15-12. yüzyıllara aittir.¹⁵⁵⁴ Mersin-Soloi’de bulunan Hitit İmparatorluk Çağı’na tarihlenen iki yakarak gömme mezar örneği¹⁵⁵⁵ bu âdetin güneyde uzun süre devam ettiğini göstermesi bakımından önemlidir.

V. 2. 1. 2. İnhumasyon-Kremasyon İlişkisi

M.Ö. II. binde Anadolu’da yakarak gömme geleneğinin görüldüğü mezarlara veya mezarlıklara bakıldığında, münferit halde ele geçen bazı örnekler hariç kremasyon mezarların genellikle inhumasyon mezarlarla bir arada bulunduğu ve inhumasyon mezarların kremasyon mezarlara göre daha yoğun olduğu dikkati çekmektedir. Ancak, yoğunluk bakımından Arıbaş, Osmankayası, Ilıca, Troia ve Konya-Karahöyük mezarlıkları bu genellemenin dışında tam tersi özellik göstermektedir.¹⁵⁵⁶ K. Bittel aynı alanda iki farklı gömme geleneğinin görülüyor olmasını öteki dünya inançları farklı olan iki topluluğun aynı mezarlık alanını kullanıyor olması ile açıklanabileceğini belirtmektedir.¹⁵⁵⁷ Bazı araştırmacılar göre, belirli bir kültür bölgesinde ölü yakma geleneğinin ortaya çıkması, o bölgeye sonradan gelen yabancı kültür gruplarının varlığına işaret etmektedir ve genellikle Hint-Avrupalı kavimlerin göçleriyle ilişkilendirilmektedir.¹⁵⁵⁸ Bienkowski, bir bölgede kremasyon geleneğinin görülmeye başlanmasının, tek başına yabancı toplulukların bölgeye gelişiyle açıklanamayacak kadar karmaşık bir konu olduğunu belirtmektedir. Ona göre, aynı toplum içinde yakarak gömme veya ceset gömme uygulamasını tercih edenler olabileceği gibi, toplumların biri yerine diğerini tercih etmeye başlaması her zaman yabancıların gelişine veya dini

¹⁵⁵³ Akyurt 1998, 125; Öztan 1998, 172.

¹⁵⁵⁴ Akyurt 1998, 125.

¹⁵⁵⁵ Yağcı 2008, 152.

¹⁵⁵⁶ Troia mezarlığında bu oranın %65 olduğu belirtilmiştir.

¹⁵⁵⁷ Bittel vd. 1958, 24; Emre 1991, 4; Kulakoğlu 1999, 88, 90.

¹⁵⁵⁸ Akyurt 1998, 126.

görüşlerdeki değişikliklere işaret etmeyebilir.¹⁵⁵⁹ Aynı şekilde J. Seeher de yakarak gömme ile ceset gömme âdetinin bir arada görülmesini bölgede yaşayan farklı etnik gruplar veya dinlerle açıklamak yerine Antik Yunanistan'da olduğu gibi yerel farklılıklar ve ölen kişinin ya da geride kalan aile bireylerinin tercihi olarak yorumlamanın daha doğru olacağını belirtmiştir.¹⁵⁶⁰

Bir yerleşim yerinde yaşayanların farklı alanları mezarlık olarak kullandığını gösteren örnekler de bulunmaktadır. Konya-Karahöyük örneğinde olduğu gibi yerleşim içerisinde, merkezde yer alan kremasyon mezarlar, höyüğün güneyinde bulunan ve daha çok küp mezarlardan oluşan inhumasyon mezarlarla, aynı zamanda kullanılmışlardır.¹⁵⁶¹ Bağlarbaşı kayası¹⁵⁶² ve Osmankaya'sının geç evresinde¹⁵⁶³ bulunan yakarak gömme mezarlar ile Yazılıkaya'da¹⁵⁶⁴ ve Boğazköy'de bulunan inhumasyon mezarlar¹⁵⁶⁵ dikkate alındığında Boğazköy'de de aynı dönemde farklı mezarlık alanlarında farklı gömme biçimlerinin var olduğu görülmektedir.

V. 2. 1. 3. Mezar Tipleri

Anadolu'da M.Ö. II. bin yıla ait kremasyon mezarların biçimsel özelliklerine bakıldığında genel anlamda kap mezar/urneler, küp mezar, basit kremasyon mezar, sanduka mezar ve oda mezar olmak üzere beş farklı mezar tipinin olduğu görülmektedir. Bunlardan yaygın olarak görüleni kap/urne mezarlardır. Bu mezar kaplarının da çeşitli tiplerde olduğu görülmektedir. En sık rastlanılan kap mezar/urne tipi olan, orta ya da küçük boydaki çömlekler, hemen hemen kremasyon geleneğinin görüldüğü her merkezde tespit edilmiştir. Çömleklerden başka yuvarlak ağızlı, gaga ağızlı, yonca ağızlı ve akıtacaklı testiler, mataralar, çift veya tek kulplu vazolar, kantaroslar, büyük fincanlar, tabaklar, kâseler ve ev modeli şeklinde kaplar

¹⁵⁵⁹ Bieńkowski 1982, 80, 87.

¹⁵⁶⁰ Seeher 1993, 15.

¹⁵⁶¹ Alp 1954, 402-403; Alp 1956, 35; Alp 1961, 524.

¹⁵⁶² Bittel vd. 1958, 1, 32-33.

¹⁵⁶³ Bittel 1953, 1; Bittel vd. 1958, 1.

¹⁵⁶⁴ Bittel vd. 1975, 80.

¹⁵⁶⁵ Emre 1978, 53.

da urne olarak kullanılmışlardır. Yukarıda bahsi geçen tabak ve kâselerin urne olarak kullanıldığını gösteren tek mezarlık Arıbaş Mezarlığı'dır.¹⁵⁶⁶ Yine benzeri şekilde Osmankayası¹⁵⁶⁷ ve Troia'da bulunan matara¹⁵⁶⁸ ile Konya-Karahöyük'te¹⁵⁶⁹ ele geçen ev modeli şeklindeki urnelerin şimdilik tek oldukları görülmektedir. Arıbaş Mezarlığı'nda, diğer mezarlıklara göre çeşitli kapların urne olarak seçildiği görülürken, Ilıca'da ele geçen yüzü aşkın urnenin tamamı gaga ağızlı testilerden oluşmaktadır ve testilerin ağızları genellikle doğuyu gösterecek şekilde konumlandırılmıştır.¹⁵⁷⁰ Buradan hareketle, mezar kaplarının seçiminde sıkı kuralların olup olmasının bölgelere ve yerleşimlere göre değiştiği anlaşılmaktadır. Öztan'a göre, Arıbaş Mezarlığı'nda kullanılan mezar kaplarının yerleşim içinde tam benzerlerinin bulunuyor olması ve bezemeli kapların sayıca az olması, mezarlar için özellikle kap üretilmediğini göstermektedir. Öztan'a göre, bu kaplar günlük hayatta kullanılan ve işlevini yitirmiş kaplardır.¹⁵⁷¹ K. Bittel ise, Osmankayası'nda ölülerin küllerinin konduğu pişmiş toprak kapların birçoğunun benzerlerine yerleşim yerinde rastlanmasına karşın, yine urne olarak kullanılan çift kulplu vazolara yerleşim içinde rastlanmamasından dolayı bunların özellikle kremasyon mezarlar için seçildiklerine işaret etmektedir.¹⁵⁷²

Ana hatlarıyla bu mezar tipinde, ceset tamamen yakıldıktan sonra arta kalan kemikler ve küller bir kabın içerisine konulmakta, ağız yine başka bir kap ya da bir kap parçası ile kapatıldıktan sonra mezar kabı daha önceden açılmış sığ çukurlara veya kaya oyuklarına yerleştirilmektedir.

¹⁵⁶⁶ Öztan 1998, 168.

¹⁵⁶⁷ Akyurt 1998, 60.

¹⁵⁶⁸ Akyurt 1998, 10, lev. 3c.

¹⁵⁶⁹ Akyurt 1998, 77.

¹⁵⁷⁰ Orthmann 1967, 35-36.

¹⁵⁷¹ Öztan, 1998, 167.

¹⁵⁷² Akyurt 1998, 60.

Gedikli-Karahöyük'te bulunan kalıntılar bu işlemin nasıl ve hangi sırayla yapıldığına dair önemli ipuçları sunmaktadır.¹⁵⁷³ U. B. Alkım'a göre, ölü bir yerde yakıldıktan sonra cesedin tamamen küle dönüşmediği bir anda ateş bir çeşit sıvı ile söndürülmekte sonra kalan kemik kalıntıları bir beze sarılmakta ve bu bez bir iğne ile tutturulduktan sonra dibinde ve gövdesinde genellikle küçük bir delik bulunan kremasyon kabının/urnenin içine konmaktadır. Kemik ve küllerin üzerine ise ölü hediyesi konduktan sonra ağzı kırılmış olan mezar kabının üstü bir kap parçası ile kapatılmaktadır.¹⁵⁷⁴ Ölü yakma işleminin nasıl yapıldığına dair Gedikli'de gördüğümüz bazı uygulamalara M.Ö. II. bin mezarlıklarında da rastlamaktayız. Osmankayası'nda ve Ilıca'da urne olarak kullanılan testilerin de hemen hemen hepsinin gövdesinde ve ağzına yakın kısımlarında bir ya da birkaç tane küçük delik bulunduğu ve ağızlarının kırık olduğu belirtilmiştir.¹⁵⁷⁵ W. Orthmann bu delik ve kırıkların bilerek yapıldığını ve ölü gömme gelenekleri ile doğrudan ilişkili olduğu görüşündedir.¹⁵⁷⁶ M. Akyurt'a göre, Megalitik Hintliler'de ölümden sonra ruhun bedenden ayrıldığına ve daha sonra geri döneceğine inanılması sebebiyle mezarlara ruh deliği açılmaktadır. Ayrıca, Macaristan'da Eski Tunç Çağı'na ait bir mezarlıkta bulunan urnelerin, dip ve gövde kısımlarında deliklerin bulunması bu geleneğin sadece Anadolu'ya özgü olmadığını göstermektedir.¹⁵⁷⁷ Arıbaşı'ta da urnelerin tamamına yakınının kulp ve ağız kenarlarının kırık olduğu tespit edilmiştir. A. Öztan'a göre, kulpları ve ağız kenarlarının belirli bölümleri günlük kullanım sırasında kırılan kaplar mezar kabı olarak değerlendirilmekte, boyun kısımları ise cesedin yakılmasından sonra arta kalan kemiklerin ve küllerin konulması için yeterli açıklık elde edilecek şekilde bilinçli olarak genişletilmektedir.¹⁵⁷⁸ Yakılmış cesetlerin urnelere konulması için mezar kabının ağzının

¹⁵⁷³ Hitit metinleri ve Homer destanlarında ölü yakma işleminin nasıl gerçekleştirildiği hangi törenlerin yapıldığı yakma işleminin hangi işlemlerle gerçekleştirildiğine dair bilgiler bulunmaktadır. Bkz. V. 2. 2. 2.

¹⁵⁷⁴ Alkım, H. ve Alkım, U. B. 1966, 14.

¹⁵⁷⁵ Helmuth 1967, 67; Bittel vd. 1958, 15, fig. 7-12,13, lev. 12-24.

¹⁵⁷⁶ Orthmann 1965, 107.

¹⁵⁷⁷ Kuzeybatı Pakistan'da bulunan Geç Tunç Çağı'na ait Leobanır Mezarlığı'nda bulunan bazı urneler üzerinde delikler bulunmaktadır. Akyurt 1998, 128.

¹⁵⁷⁸ Öztan 1998, 168.

genişletildiği görülürken, diğer bir uygulama da arta kalan kemiklerin kesilmesidir. Troia'da bulunan bir örnekte, kemiklerin yuvarlak ağızlı testiye kolaylıkla konulabilmesi için kesildiği belirlenmiştir.¹⁵⁷⁹

Arıbaş'ta tespit edilen bazı iğneler üzerindeki kumaş izleri, B. Alkım'ın belirttiği cesedin yanmasından sonra arta kalanların beze sarıldığı ve bezin bir iğne ile tutturulduğunu destekler niteliktedir.¹⁵⁸⁰ M.Ö. II. bin yakarak gömme kap mezarların birçoğunda tespit edilen bir başka husus da hemen hemen bütün mezar kaplarının ağzının bir çanak/kâse benzeri bir kapla ya da irice bir kap parçası ile kapatıldığıdır.

Ele geçen az sayıda kremasyon küplerinin aslında bir inhumasyon mezarı olmalarına karşın, ikincil gömülerin yakıldıktan sonra aynı küp mezara konduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu uygulamaya, Çavlum¹⁵⁸¹, Dede Mezarı¹⁵⁸², Demircihüyük¹⁵⁸³ ve Müskebi¹⁵⁸⁴ mezarlıklarında bir ya da birkaç örnekte rastlanmıştır. Aynı şekilde, sonradan yapılan gömünün yakıldıktan sonra pithosa değil de taş sanduka mezara gömüldüğünü Pedesa¹⁵⁸⁵ ve Demircihüyük'ten¹⁵⁸⁶ biliyoruz. Duvar diplerine dizilmiş urnelerin bulunduğu sahte kubbeli oda mezara Panaztepe'de¹⁵⁸⁷, sayısı tam olarak belirlenemeyen urnelerin bulunduğu bir başka oda mezara Baklatepe'de¹⁵⁸⁸ rastlanmıştır. Toprağa açılmış sığ çukurların kremasyon mezarı olarak kullanıldığı basit kremasyon mezarlar ise Konya-Karahöyük¹⁵⁸⁹ ve Arıbaş Mezarlığı'nda¹⁵⁹⁰ açığa çıkarılmıştır. Her iki mezarlıkta da kemik kalıntılarının ve küllerin altında ve/veya üstünde seramik parçalarının bulunduğu gömüler de ele geçmiştir.

¹⁵⁷⁹ Akyurt 1998, 123.

¹⁵⁸⁰ Öztan 1998, 170-171.

¹⁵⁸¹ Bilgen 2002, 355; Bilgen 2005, 11-12.

¹⁵⁸² Üyümez vd. 2008, 405, 407.

¹⁵⁸³ Seeher 1993b, 369; J. Seeher, 2000, 230.

¹⁵⁸⁴ Akyurt 1998, 31.

¹⁵⁸⁵ Diler vd. 2008, 277-278.

¹⁵⁸⁶ Seeher 1993b, 368-369.

¹⁵⁸⁷ Erkanal, A. 1987, 257.

¹⁵⁸⁸ Erkanal, H. 1998, 403; Erdal 2002, 118-122.

¹⁵⁸⁹ Alp 1954, 402; Alp 1956, 35.

¹⁵⁹⁰ Öztan 1998, 168.

Hangi tipte olursa olsun M.Ö. II. binde Anadolu'da bulunan kremasyon mezarların belirli bir yön birliği göstermediği görülmektedir. Yalnız, Ilıca Mezarlığı bu genellemenin dışındadır. Ilıca'da bulunan kremasyon kabı olan testilerin neredeyse tamamının ağızları doğuyu gösterir ve hafifçe yukarıya bakacak şekilde, yatay olarak mezar alanına yerleştirilmişlerdir.¹⁵⁹¹ Yukarıda sözü edilen mezar ve mezarlıklar da bir yön birliğinden söz edilemese de in-situ halde bulunan urnelerin genellikle ağızları yukarıya bakacak şekilde dik veya dike yakın bir şekilde gömüldükleri tespit edilmiştir. Urnelerin konumları ve pozisyonları ile ilgili dikkati çeken bir başka husus da sığ bir çukurun içine konduktan sonra etraflarının küçük taşçıklarla veya seramiklerle desteklendiğidir. Hemen hemen bütün kremasyon mezarlarda bu durumu görmek mümkündür. Arıbaş Mezarlığı'nda urnelerin yerlerinin sabitlenmesi için kap kırıklarının kullanılmasının yanı sıra öğütme taşları da destekleyici olarak kullanılmıştır.¹⁵⁹²

V. 2. 1. 4. Mezarlık Alanlarının Seçimi ve Mezar Düzenlemeleri

M.Ö. II. binde, Anadolu'da kremasyon mezarların bulunduğu merkezlere bakıldığında, söz konusu mezarların hem yerleşim içinde hem de yerleşim dışında bulunduğu görülmektedir. Troia, Gözlükule, Soloi, Tell Açıana, Salat Tepe, Konya-Karahöyük ve Acemhöyük yerleşim içi kremasyon geleneğinin görüldüğü yerlerdir. Beşiktepe, Troia, Panaztepe, Baklatepe, Müskebi, Pedesa, Demircihöyük-Sarıket, Çavlum, Ulucak, Dede Mezarı, Ilıca, Osmankayası ve Bağlarbaşıkayasası ise kremasyon mezarların yerleşim dışında bulunduğu mezarlıklardır.

Bu konuda kesin bir sonuca ulaşmak ancak yerleşimlerin tamamının kazıldığında mümkün olacağı da belirtilmelidir. Bunlardan, Troia¹⁵⁹³ ve Acemhöyük¹⁵⁹⁴ hem yerleşim içinde hem de yerleşim dışında bu geleneği

¹⁵⁹¹ Orthmann 1967, 36.

¹⁵⁹² Öztan 1998, 168-169.

¹⁵⁹³ Blegen vd. 1953, 122, 371.

¹⁵⁹⁴ Öztan 1998, 167; Öztan 2006, 395.

yansıtan örnekler içermesi; Konya-Karahöyük¹⁵⁹⁵ ise yerleşim içinde birden fazla örnek içermesi bakımından diğerlerinden ayrılmaktadır.

Yerleşim dışı mezarlıkların topografik özelliklerine bakıldığında bunların daha çok hafif engebeli veya düzlük alanlarda olduğu dikkati çekmektedir. Bu özellikleri nedeniyle fark edilmesi oldukça zor olan mezarlıkların çoğu kaçak kazılar veya tarımsal faaliyetler esnasında ortaya çıkan buluntular sayesinde keşfedilmiştir. Yerleşim dışı mezarlıklardan Osmankayası ve Bağlarbaşıkayasası ise doğal kaya girintilerinin düzenlenerek, urnelerin konulduğu alanlar olması bakımından diğerlerinden ayrılmaktadırlar.

Bunların dışında mezarlarda ve etraflarında çeşitli düzenlemelerin ve dikkat çekici hususların olduğu görülmektedir. Özellikle, Ilıca Mezarlığı'nda bulunan ve mezarların yerini işaret ettiği Orthmann tarafından belirtilen dikili taşların/stellerin varlığı, diğer mezarlıklarda görülmeyen ayırt edici bir özelliktir. Ilıca'da dikili halde bulunan büyük ve yassı taşların alt kısmı yeterli seviyedeki bir çukura yerleştirildikten sonra etrafı küçük taşlarda desteklenmiştir.¹⁵⁹⁶ Stellerin mezarlığın kuzeyinde yoğunlaştığı, güneye doğru her bir taşın dibine tek mezar gelecek şekilde seyredildiği görülmektedir. Orthmann'a göre bu dikili taşların bir aile mezarını temsil etme ihtimali yüksektir.¹⁵⁹⁷ H. Müller-Karpe, Ilıca Mezarlığı'nda urnelerin etrafında bulunan dikili taşların-stellerin ölü kültü ile ilişkilendirilmesi kanaatindedir.¹⁵⁹⁸ Akyurt ise, mezarlık alanında urne formlarına göre ve ölümlerin yaşlarına göre sistemli bir ayırım tespit edilmediğinden bunların aile mezarlarını temsil edip etmediğinin anlaşılmasının zor olduğunu ve söz konusu stellerin günümüzde olduğu gibi ölüyü mezarı başında anabilmek, en azından ilgili mezarın bulunmasını kolaylaştırmak amacıyla mezarlık alanına konmuş olabileceğini

¹⁵⁹⁵ Alp 1954, 402; Alp 1956, 35.

¹⁵⁹⁶ Orthmann 1967, 7; Orthmann 1965, 107.

¹⁵⁹⁷ Orthmann 1967, 38.

¹⁵⁹⁸ Müller-Karpe 1980, 680.

belirtmektedir. Bu sebeple Ilıca'daki mezar stellerinin de temelde ölü kültü ile ilgili olması gerektiği üzerinde durmaktadır.¹⁵⁹⁹

Kaniş-Karumu'nda bazı evlerin önünde¹⁶⁰⁰ Şalim Aşşur'un arşivinde bahsi geçen stelleri anımsatan yükseklikleri 1 m.den fazla olan, andezitten dikili taşlar bulunmuştur ve T. Özgüç bunların günümüz mezar taşlarını anımsattığını belirtmiştir.¹⁶⁰¹ Ayrıca, Beycesultan'da yanık sarayın batı girişine yakın bir konumda kireç taşından yapılmış üç stel ortaya çıkarılmıştır.¹⁶⁰² Bu dikili taşları mezarlar için yapılmış dini amaçlı anıtsal mezar stelleri olarak yorumlamak mümkündür. Bu şekilde stellerin dikili taşların bulunduğu bir başka merkez Troia'dır. W. Dörpfeld dönemi kazılarında Troia VI kalesinin güney girişindeki VIT kapısının önünde bulunan taş stellerin ritüel veya dini törenler için kullanılan sembolik taşlar olduğu Korfmann tarafından ifade edilmiştir.¹⁶⁰³ Kültepe'de Ib yapı katında stelli oda olarak adlandırılan mekânın içerisinde bir küp mezarın açığa çıkarılması¹⁶⁰⁴, söz konusu stelin mezarı veya mezar yerini ifade ettiğini akla getirmektedir. Beycesultan'da, bu stellerin bulunduğu alanda mezar olabilecek herhangi bir buluntu ya da kalıntıya rastlanılmamıştır. Son yıllarda, Kaniş-Karumu'nda, bulunan Şalim Aşşur isimli tüccarın arşivinde, Şalim Aşşur'un Durhumit'te öldüğü ve oğulları tarafından çeşitli yas törenleri yapıldıktan sonra mezarının karşısına bir anıt/stel diktirildiği anlatılmaktadır.¹⁶⁰⁵ Hitit yazılı belgelerinde de kutsal işlevi olan "Huvaşi" isimli taşlardan sıkça bahsedilmekte ve bunların dikili steller olduğu anlaşılmaktadır.¹⁶⁰⁶ Dolayısıyla, gerek yazılı belgelerde ve gerekse arkeolojik verilerde, Orta Tunç Çağı'nda, Anadolu'da dini amaçlı stellerin kullanıldığını görmekteyiz. Darga, Hitit metinlerinde geçen Huvaşi taşlarının belgelerden anlaşıldığı kadarıyla, dik duran objeler olduğunu, ancak Hitit İmparatorluk Çağı'na tarihlenen arkeolojik malzemeler arasında

¹⁵⁹⁹ Akyurt 1998, 46, 155.

¹⁶⁰⁰ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, Lev. VII-22, 24, 25.

¹⁶⁰¹ Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953, 6.

¹⁶⁰² Lloyd ve Mellart 1965, 28-29, Pl. XIXa.

¹⁶⁰³ Korfmann 1998b, 39 vd.

¹⁶⁰⁴ Özgüç, T. 1959, 54.

¹⁶⁰⁵ Larsen 2010, 66.

¹⁶⁰⁶ Darga 1969, 498-500.

Huvaşı taşı olarak tanımlanacak bir kalıntının şimdilik bulunamadığını belirtmektedir. Ancak, Darga, Geç Hitit Çağı'na ait arkeolojik buluntuların yardımıyla, bunların stilize bir tepeyi temsil eden, özellikle stel şeklindeki kült taşları olduğunu düşünmektedir. Buradan yola çıkarak, Darga'nın yorumuna göre Güterbock ve Goetze'nin Elbistan-Karahöyük stelini Huvaşı taşı olarak yorumlamaları doğru kabul edilirse Altıntepe'deki Urartu dönemine ait yan yana dört stelin açık hava tapınağına ait olduğu gibi, Elbistan-Karahöyük steli de bir açık hava tapınağına ait mimari öğelerden olabilir. Darga'ya göre bunlar, tapınakların olmadığı alanlarda onların yerini tutuyor ve gerekli törenlerin yapılması için tapınak fonksiyonu görüyordu.¹⁶⁰⁷

Arıbaş Mezarlığı'nda da mezarların in-situ durumlarına bakıldığında birçoğunun belirli gruplar halinde dizildiği görülmektedir (Plan 5-6). Öztan'a göre, grup halinde bulunan ve genellikle kuzeydoğu-güneybatı yönünde dizilmiş kremasyon mezarlar bir aile mezarlıklarını simgeliyor olabilirler.¹⁶⁰⁸ Bağlarbaşı kayası'nda bulunan urneler, buradaki A ve B olarak adlandırılan oyukların kuzey ve batı kenarları boyunca dizili halde ele geçmiştir.¹⁶⁰⁹

Panaztepe'de sahte kubbeli oda mezar içerisinde bulunan urneler de dağınık halde olmayıp oda mezarın duvarının dibine dizilmiş halde bulunmuşlardır.¹⁶¹⁰ Yine Baklatepe'de bulunan oda mezar içerisindeki urnelerin in-situ pozisyonları bozulmuş ancak en az on iki kişinin gömüldüğü anlaşılan kremasyon mezarlar bulunmuştur.¹⁶¹¹ Ilıca ve Arıbaş örnekleri göz önünde tutulduğunda Panaztepe ve Baklatepe'de bulunan oda mezarlar içerisindeki urnelerin bir ya da birkaç aile tarafından kullandığı düşünülebilir. Urnelerin bu şekilde anıtsal mezarlar içine konmasını ölüye saygı amaçlı veya ölüyü koruma amaçlı olması da olasıdır.

¹⁶⁰⁷ Darga 1969, 500-502.

¹⁶⁰⁸ Öztan 1998, 169.

¹⁶⁰⁹ Bittel vd. 1958, 33.

¹⁶¹⁰ Erkanal, A. 1987, 257.

¹⁶¹¹ Erdal 2002, 121.

V. 2. 1. 5. Mezar Hediyeeleri

Anadolu'da M.Ö. II. bine ait kremasyon mezarlara bırakılan hediyelere bakıldığında bunların çok zengin ve çeşitli olmadığı, genellikle pişmiş topraktan yapılmış eşyalardan oluştuğu dikkati çekmektedir. Bunların dışında taş, kemik, fayans, bronz, kurşun, altın ve yumuşakça kabuklarından yapılmış mezar eşyaları da ele geçmiştir. Söz konusu hediyelerin hem mezar içine hem de dışına bırakıldığı görülmektedir. Ancak burada dikkat çekici olan birçok mezar ve mezarlıkta tespit edilmiş olan mezar eşyalarının da ölü ile beraber yakılmasıdır. Bazı araştırmacılar kremasyon mezarlarda az sayıda mezar hediyesinin bulunmasını mezar eşyalarının da ölü ile beraber yakılmasına bağlamaktadır. Bu uygulama, Troia, Beşiktepe, Baklatepe, ve Panaztepe mezarlarında tespit edilmiştir. Troia'da urnelere bırakılan eşyaların ateşe maruz bırakılmaları sebebiyle deforme oldukları belirtilmiştir.¹⁶¹² Beşiktepe'de de mezarlardan birinde ele geçen kılıcın, ölü ile beraber yakılmasından dolayı tahrip olduğu kaydedilmiştir.¹⁶¹³ A. Erkanal, Panaztepe'deki kremasyon mezarlardan birinde ele geçen ve iğne başı olduğu düşünülen kemik bir eserin ceset ile birlikte yakıldığını belirtmektedir.¹⁶¹⁴ H. Erkanal ise Baklatepe oda mezarında bulunan formunu kaybetmiş tunçtan hayvan heykelciklerinin cesedin yakılması sırasında ateşe atıldığını ve bu nedenle formlarını büyük ölçüde kaybettiklerini bildirmektedir.¹⁶¹⁵ Arıbaş'ta ele geçen kemik ve fildişinden yapılmış aplik parçalarının ateşe maruz kalmaları nedeniyle şekillerinde bozulmaların meydana geldiği görülmektedir. Öztan'a göre, çoğu içi içe giren halkalar, çapraz, paralel ve zigzag çizgilerle bezeli ve üzerinde çivi delikleri bulunan kemik objeler bugün ne olduğunu anlayamadığımız bir objenin/objelerin parçasıydılar ve sıcak kemiklerin yanına konmaları sebebiyle renklerinde ve formlarında değişiklikler olmuştur.¹⁶¹⁶ Tell Açana'da ise fazlaca bulunan kap

¹⁶¹² Blegen vd. 1953, 376, 386.

¹⁶¹³ Korfmann 1988, 50.

¹⁶¹⁴ Erkanal, A. 1988, 349.

¹⁶¹⁵ Erkanal, H. ve Özkan 1998, 403.

¹⁶¹⁶ Öztan 1998, 170.

kırıklarının ceset yakma işlemi sırasında kırıldığı belirtilmiştir.¹⁶¹⁷ Ayrıca kap kırma geleneği Beşiktepe, Yanarlar ve Gordion mezarlığında da tespit edilmiştir.¹⁶¹⁸ Thomson, beden ve ruhun ölümüyle birlikte, eşyalarının da kırıldığını düşünmektedir.¹⁶¹⁹ Akyurt, ölü ile beraber, ona ait eşyaların kırılmasının ve yakılmasının da bu çerçevede açıklanabileceğini belirtmektedir.¹⁶²⁰ Şenyurt, ölü ritüellerinde, elbiselerle birlikte sığır, at ve koyun, otlaklar için bir parça çimen ve çeşitli tarım aletlerinin kırılarak ölüyle birlikte öbür dünyaya gönderildiğinden bahsedildiğini belirtmekte ve bu durumu yine metinlerde ifade edilen kralın öbür dünyada bir hayvan yetiştiricisi ve köylü olarak varlığını sürdürmesi ile ilişkilendirmektedir.¹⁶²¹ van den Hout ise eşyaların başkaları tarafından bir daha kullanılmaması ve sonsuza kadar ölünün malı haline gelmesi için kırıldığını ve bu eylemin kederden kaynaklı olduğunu belirtmektedir.¹⁶²² Daha önce belirtildiği gibi Akkermans'a göre Yarım Tepe II mezarlarında yanma işlemi sırasında çeşitli eşyalar da kırılarak ateşe atılmakta ve bu şekilde söz konusu eşyalar da yakılmaktadır. Yakma işleminden sonra libasyon için kullanılan minyatür kaplar da mezara bırakılmaktadır.¹⁶²³ Arıbaş mezarlığında en sık rastlanan gömü hediyesi yonca ağızlı testilerdir. Öztan, boş ele geçen bu kapların muhtemelen içerisinde sıvıların bulunduğu libasyon kapları olduğunu belirtmektedir.¹⁶²⁴

M.Ö. II. bin kremasyon mezarlarında dikkat çeken bir başka özellik ise silah türünden eşyaların çok az bulunmuş olmasıdır. Aslında bu durum sadece kremasyon mezarlar için değil, Anadolu'da M.Ö. II. bin mezar ve

¹⁶¹⁷ Eski Tunç Çağı'nda kap kırma geleneğinin Resuloğlu Mezarlığı'nda bilindiği ve bazı küp mezarların ağızlarını örten taşların arasına kırılan kapların bırakıldığı hocam Prof. Dr. Tayfun YILDIRIM tarafından ifade edilmiştir. Hocam T. YILDIRIM'a vermiş olduğu bilgilerden dolayı teşekkür ederim.

¹⁶¹⁸ Akyurt 1998, 87-143.

¹⁶¹⁹ Thomson 2007.

¹⁶²⁰ Akyurt 1988, 144.

¹⁶²¹ Şenyurt 1997, 19; Şenyurt 1998, 573 vd.

¹⁶²² van den Hout 1994, 54.

¹⁶²³ Akkermans 1989, 85.

¹⁶²⁴ Öztan 1998, 170.

mezarlıklarının çoğunda görülen bir özelliktir.¹⁶²⁵ K. Emre¹⁶²⁶ ve M. Akyurt¹⁶²⁷, bu durumun ortak dini inançlarla ilgili olduğunu düşünmektedirler. J. Seeher göre ise, mezarlara bırakılan metal eşyalar içerisinde silahların ve benzeri aletlerin yer almamasını mezar hediyesi olarak tercih edilmemeleri ile açıklamaktadır.¹⁶²⁸

V. 2. 1. 6. Ölü Yakma İşlemi ve Ölü Yakma Törenlerine İlişkin Bulgular

Yukarıda bahsi geçen mezar ve mezarlıklarda ölü yakma törenleri ve bu törenlere ilişkin düzenlemelere dair sınırlı da olsa bazı bilgiler bulunmaktadır. Troia'da stadelin güneyindeki iki alan ve batısındaki bir başka alan D. Rawson tarafından ceset yakma alanı olarak değerlendirilmiştir. Mezarlığın yaklaşık 200 m kuzeydoğusunda bulunan ilk alanda, 50 cm aralıklarla iri kerpiçlerden örülmüş yarım daire planlı iki mimari eleman bulunmuştur. Söz konusu yarım daire planlı mimari elemanların hemen arkalarında yanma nedeniyle kırmızı tonlarda sertleşmiş taban bulunmaktadır. D. Rawson, bu alanda, mezarlıkta bulunan kap parçalarının tam benzerlerin fazla sayıda ve etrafa dağılmış halde bulunması, ayrıca mezarlıkta bulunanlarla benzer deniz kabukları, maden artıkları, hayvan kemikleri taş atıklarının bulunması, sık sık yangın izlerinin görülmesi, yarım daire planlı mimari elemanların bir çeşit ateş yakma yerini ocağı anımsatması sebebiyle bu alanları ceset yakma alanı olarak değerlendirmiştir.¹⁶²⁹ Ayrıca bu mimari öğelerin arkalarında bulunan açıklıklar bir çeşit havalandırma deliği veya külhan ağzı olarak değerlendirilmiş ve bunların da bu mimari öğelerin ceset yakma yeri olabileceği fikrini desteklediğini belirtmiştir. D. Rawson'un ceset yakma yeri olduğunu düşündüğü bir başka alan da stadelin kuzeybatısında yer almaktadır. Bu alanda da yarı yanmış insan kemikleri, hayvan kemikleri ve Troia VII'ye ait kap parçalarının bulunması nedeniyle

¹⁶²⁵ Akyurt 1998, 135.

¹⁶²⁶ Emre 1978, 64.

¹⁶²⁷ Akyurt 1998, 139.

¹⁶²⁸ Seeher 2000, 230.

¹⁶²⁹ Blegen vd. 1953, 391, 393, 394.

buranın ceset yakma yeri olabileceği düşünülmüştür.¹⁶³⁰ Salat Tepe’de ele geçen kremasyon mezarın hemen yakınındaki bir mekan içerisinde ortaya çıkarılan yanmış insan ve hayvan kemikleri, yoğun kül kalıntılarının bulunduğu alanı kremasyon alanı olarak yorumlayan T. Ökse yine bu alanda bulunan platformun ise bir tür sunak olabileceğini ifade etmektedir.¹⁶³¹ Çavlum’da, F-2 açmasında, yaklaşık 70 cm.lik toprak tabanı korunmuş, tabanı kül ve çakıllarla döşenmiş ve üst kısmı ateşe maruz kalmasından dolayı sertleşmiş bir ocak bulunmuştur. N. Bilgen, bu ocağın kremasyon geleneği ile ilgili olup olmadığının ve ceset yakma yeri olduğunu belirtmenin zor olduğunu vurgulamıştır.¹⁶³²

Araştırmacılar mezarlık alanlarında ölü yakma işleminin gerçekleştirildiği mekân veya alana dair izlerin neredeyse yok denecek kadar az olmasından dolayı; cesetlerin, mezarlığın uzağındaki bir yerde yakıldıktan sonra (krematoryumda) arta kalan kemik ve küllerin bir kaba veya mezar çukuruna yerleştirildiğini belirtmektedirler. Baklatepe’de, yanmış iskelet kalıntıları üzerinde inceleme yapan Y. S. Erdal söz konusu kalıntılar ile birlikte karbon kalıntılarına rastlanmaması, mezarlık alanında yok denecek kadar az külün bulunması ve mezar odasının içerisinde ölü yakma ile ilgili mimari bir öğenin bulunmaması sebebiyle ölü yakma işleminin mezar dışında bir alanda yapıldığını belirtmektedir.¹⁶³³ Ilıca mezarlığında yapılan çalışmalarda da ceset yakma yeri olabilecek herhangi bir alan saptanamamıştır. Ancak urnelerin mezarlığın kuzey kesiminde yoğunlaşması sebebiyle iskân yerinin, hatta ceset yakma yerinin, bu kesimle aynı yönde olabileceği belirtilmiştir.¹⁶³⁴

M.Ö. II. bin mezarlıklarının bazılarında ceset yakma alanı olabilecek yerlerin yanında, ölü yemeğine ve çeşitli törenlere ilişkin bazı verilere ulaşılmıştır. Osmankayası’nda mezarlık alanı olarak kullanılan sığınağın

¹⁶³⁰ Blegen vd. 1953, 394.

¹⁶³¹ Ökse 2009, 25.

¹⁶³² Bilgen 2005.

¹⁶³³ Erdal 2002, 123.

¹⁶³⁴ Orthmann 1967, 38.

hemen kuzeyinde, 9 cm aralıklarla düzenli bir şekilde açılmış libasyonla ilişkili iki adak çukuru bulunmaktadır.¹⁶³⁵ P. Neve, bu çukurların mezarlık ile ilgili olduğunu ve ölü gömme törenlerinde kullanıldığını belirtmektedir.¹⁶³⁶ Bağlarbaşı kayası kremasyon mezarlığında da yine ölü gömme törenleri ile ilgili olduğu düşünülen kalıntılar bulunmuştur. Bu alanda bulunan A ve B oyukları arasında, 1,5 m genişliğinde bir geçit oluşturacak şekilde, birbirine paralel iki duvar inşa edilmiştir. Bittel'a göre Hitit duvar tekniğinde yapılmış bu duvarlar, hem destek duvarı vazifesi görüyordu hem de mezarlık alanına geçişi kolaylaştırmaktaydı.¹⁶³⁷ Panaztepe oda mezarında, mezar duvarlarının alt kısımlarında ve taban üzerinde görülen yanık izleri ölü yakma törenleri ile ilişkilendirilmiştir.¹⁶³⁸ Troia mezarlığında yanmış ve yanmamış halde ele geçen kuş kemikleri ile birlikte bulunan hayvan kemikleri, ölü gömme törenleri ile ilişkilendirilmiştir. Yine Troia'da ceset yakma alanı olarak tanımlanan alanlarda, yanmış insan kemiklerinin bulunması da ceset yakma yerinden kalıntıların tamamının toplanmadığını ve bunun da ritüelin bir parçası olduğunu göstermiştir.¹⁶³⁹ Arıbaş mezarlığında ise hem inhumasyon hem de kremasyon gömüler için kullanıldığı düşünülen yuvarlak formlu, kenarları yükseltilmiş, yirmiye yakın ocak bulunmuştur. Ocakların içinde, yanmış hayvan kemikleri, karbonlar, yoğun kül kalıntısı ve kap kırıklarına rastlanmıştır. Mezarlık alanında bazı kapların içinde hayvan kemiklerinin bulunması ve sığır başlarının bulunması A. Öztan tarafından ölü yemeği törenleri ile ilişkilendirilmiştir. Ayrıca mezarlık alanında bulunan geyik boynuzundan yapılmış çekiç, obsidyen ve çeşitli taşlara ait atıklar, potalar ve kalıpların bulunması bazı hediyelerin söz konusu törenler sırasında üretildiğini göstermektedir.¹⁶⁴⁰

Antropolojik değerlendirmesi yapılan mezar veya mezarlıklarda, hemen hemen her yaştan bireyin gömüldüğünü gösteren sonuçlara

¹⁶³⁵ Bittel vd. 1958, 4.

¹⁶³⁶ Neve 1977/78, 71.

¹⁶³⁷ Bittel vd. 1958, 33.

¹⁶³⁸ Erkanal, A. 1987, 256-257.

¹⁶³⁹ Akyurt 1998, 12.

¹⁶⁴⁰ Öztan 1998, 171.

ulaşılmıştır. Ayrıca çoklu gömü yapılmış olan kremasyon mezarlarda cinsiyet ayrımının da olmadığı anlaşılmıştır. Ancak özellikle, Troia mezarlığında ele geçen urnelerden birinde, ceset halinde gömülmüş biri yeni doğmuş, diğeri ise beş aylık bir bebeğe ait kemiklerin bulunması, yeni doğmuş bebeklerin yakılmadan gömüldüğünü akla getirmiştir.¹⁶⁴¹ Beşiktepe’de bulunan bir örnekte, beş yaşlarındaki bir çocuğa ait yanmış kemikler ile birlikte, yeni doğmuş bir bebeğin ceset halinde bir urne içerisine konduğu görülmüştür. Bu örnekler özellikle bir yaşın altındaki bireylerin yakılmadığı fikrini desteklemektedir. M. Akyurt, Troia ve Beşiktepe’de bir yaşından küçük bireylerin yakılmadan gömülmesinin, küçük bebeklerin ruhunun ve bedeninin kirlenmediği düşüncesiyle gerçekleştirilmiş olabileceğini ve bebeklerin yakılmadan, yakılmış erişkin bireylerle gömülmüş olmasının da bu fikri desteklediğini belirtmektedir.¹⁶⁴²

V. 2. 2. Filolojik Verilere Göre M.Ö. II. Binde Anadolu’da Yakarak Gömme (Kremasyon) Geleneği

Bu güne değin yapılan arkeolojik araştırmalarda Asur Ticaret Kolonileri Çağı’na ait bazı mezar ve mezarlıkların tespit edilmesine rağmen dönemin yazılı belgelerinde ölü gömme adetleri hakkında neredeyse hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Fakat son yıllarda Kaniş-Karumu’nda, Şalim-Aşşur isimli tüccarın evinde ele geçen çivi yazılı tabletlerde, kendisinin Durhumit’de, öldüğü ve oğullarının burada onun mezarını yaptırdığı ve mezarının önüne 2 talent, 15 mina bakıra mal olan bir anıt yaptırıldığı belirtilmektedir.¹⁶⁴³ Yine Kültepe’de önceki yıllarda bulunmuş bazı metinlerde, T. Özgüç’ün belirttiği şekilde ölünün gömüldüğü oda veya evin terk edilmesini teyit eden bilgiler bulunmaktadır.¹⁶⁴⁴ Ancak, bu belgelerde, ölü gömme törenleri hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Öte yandan, Eski Hitit Çağı’na ait bir yazılı belgede I. Hattuşili eşi Haştayar’a “(Öldüğüm zaman) [beni] iyice [yıkı!? Beni göğ]sünde [tut!] Beni göğsünde [toprağa taşı!] (Beni) toprakta

¹⁶⁴¹ Akyurt 1998, 10, 123.

¹⁶⁴² Akyurt 1998, 15, 123.

¹⁶⁴³ Larsen 2010.

¹⁶⁴⁴ Özgüç, T. 1959, 11, 12, 39.

ko[ru]!” demektedir. Söz konusu metinden, Hitit kralının ölümünün ardından ne gibi törenler uygulamalar yapıldığı anlatılmasa da en azından I. Hattuşili’nin yakılmadan gömüldüğü ve belki de dönemin bir geleneği olarak kralın yıkandıktan sonra gömüldüğü anlaşılmaktadır.¹⁶⁴⁵

Görüldüğü gibi, Anadolu’da, M.Ö. II. bin yılın ilk yarısına ait filolojik belgelerde ölü gömme törenleri ve bu törenlerde gerçekleştirilen uygulamalara dair bilgiler yok denecek seviyededir. Anadolu dışında, Nuzi’de bulunan bir tablette, Alalah kralı Idrimi ile çağdaş olduğu düşünülen kral *Parratarna’nın öldüğü ve yakıldığı zaman* ifadesi geçmektedir. Araştırmacıların bazıları ölü yakma geleneği ile ilişkili en eski yazılı belgenin bu metin olduğunu düşünmektedirler.¹⁶⁴⁶ Buna karşılık, Boğazköy’de ele geçen Hitit imparatorluk çağına ait çivi yazılı tabletlerde kral ya da kraliçenin ölümünden sonra gerçekleştirilen ölü ritüelleri ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Bu metinlerde kral ya da kraliçenin ölümü için “šalliš waštaiš”, “büyük günah” anlamına gelen edebi bir ifade kullanılmaktadır.¹⁶⁴⁷ Bu ifade, başlangıç mısralarında “*Hattuşa’da büyük günah meydana geldiğinde, kral ya da kraliçe tanrı olur, herkes içki kamışını kaldırır ve ağıt yakmaya başlar*”, şeklinde görülmektedir. İçki kamışlarının kaldırılmasını gündelik hayatın bir parçası olarak yorumlamak mümkünken, gömme esnasında kral ya da kraliçenin kutsal bir statüye kavuştuğu ve tanrısallaştırıldığı kesin bir şekilde ifade edilmiştir.¹⁶⁴⁸ Söz konusu ritüellerin anlatıldığı metinler, cesedin yakılmasından önce ve yakılmasından sonra gerçekleştirilen törenlerin nasıl ve hangi sırayla olduğunu anlatması bakımından son derece önemli bilgiler içermektedir.

Bazı bölümleri eksik halde ele geçmiş olan tabletlerden, en az on dört gün süren cenaze ritüellerinde nelerin yapıldığı anlatılmaktadır. Metinlerden, kralın veya kraliçenin ölümü nedeniyle yapılan törenlerin, yaklaşan kötülükler,

¹⁶⁴⁵ Bittel 1940, 14; Alp 2001, 71.

¹⁶⁴⁶ Alpman 1981-82, 316-318.

¹⁶⁴⁷ Haas 1995, 2021-2025; van den Hout 1994, 56-61; Kassian vd 2002.

¹⁶⁴⁸ Rutherford 2008, 223-224.

belalar dönemini temsil eden bir yemek yeme yasağı ile birlikte başladığı anlaşılmaktadır.¹⁶⁴⁹

Törenlerin birinci gününde, ölünün ayakucunda bir sığır kurban edilir. Sığır kurbanının ardından şarap libasyonu yapılır ve libasyonun yapıldığı testi kırıldıktan sonra ölüye sunulur. Gün batımının ardından devam eden törenlerde bir erkek keçi¹⁶⁵⁰ dualar eşliğinde ölünün üzerinde, bedenine dokundurulmadan ileri geri sallanır.¹⁶⁵¹ Söz konusu ilk gün törenlerinin ardından geceyi herkes uyanık geçirir.¹⁶⁵² Törenlerin ertesi gününde, ölü hayvanların çektiği bir araba üzerinde ölü yakma yerine¹⁶⁵³ taşınır. Yakma yerinin bulunduğu alana bir çadır kurulur ve günün ritüellerinin çoğu bu çadırın içinde veya dışında gerçekleştirilir.¹⁶⁵⁴ Yeryüzünün güneş tanrıçası, cennetin güneş tanrıçası, ataların ruhları ve ölü için yiyecek sunumları yapılır ve gün, ölü için yakılan ağıtlarla son bulur.¹⁶⁵⁵ Bugün yapılan törenler ölüm günü “iyi gün”¹⁶⁵⁶ olarak ifade edilmektedir.¹⁶⁵⁷

Üçüncü günden altıncı güne kadar geçen sürede gerçekleştirilen ritüellerin anlatıldığı metinlerin çok iyi korunamamış olmasından dolayı bu günler de yapılan törenler hakkında yeterince bilgiye sahip değiliz. Ancak, cesedin ikinci gün ile üçüncü arasında bir zamanda yakılmış olduğu düşünülmektedir.¹⁶⁵⁸

¹⁶⁴⁹ Haas 1995, 2024; Rutherford 2008, 224.

¹⁶⁵⁰ Erkek keçinin ölünün üzerinde ileri geri sallanması arınma, saflaşma amacı taşıdığı düşünülmektedir. Ayrıca; sonradan kurban edildiği düşünülen erkek keçinin “günah keçisi” ile ilişkili olduğu ve hatta kurban edilmeden önce ölünün üzerinde sallanmasının ölünün günahlarını toplasın diye gerçekleştirildiği düşünülmektedir. Gurney 1977, 52, 59.

¹⁶⁵¹ Otten 1958a, 13.

¹⁶⁵² Otten 1958a, 20; Kassian vd. 2002, 50.

¹⁶⁵³ Hititçesi *ukturi* Ünal 2007, 755.

¹⁶⁵⁴ Haas 1995, 2024.

¹⁶⁵⁵ Kassian 2002, 22-24.

¹⁶⁵⁶ Bu ifadenin törene katılan ölü yakınlarının acılarını, üzüntülerini artırmamak, ölüyü gücendirmemek amacıyla kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.

¹⁶⁵⁷ Haas 1995, 2024.

¹⁶⁵⁸ Kassian 2002, 25-26; Haas 1995, 2024. Otten ise ertesi günün sabahında kadınların bira ve şarapla ceset yakma yerindeki ateşi söndürdüklerinin belirtilmesi nedeniyle cesedin ilk günün akşamı yakıldığı görüşündedir. Otten 1958b, 82.

Dördüncü güne ait olan metinlerde, yeni kralın ve saray erkânının eşleriyle birlikte törenlere katıldıkları anlatılmaktadır.¹⁶⁵⁹ Bu günde yanmış olan cesetten arta kalanlar bir beze sarılır ve eğer ölü kral ise bir sandalyenin, kraliçe ise bir taburenin üzerine konur ve törene katılanlar ölünün karşısında anma işini gerçekleştirirlerdi. Bu tören sırasında üç kere kadeh kaldırılır ve ölünün ruhuna üç kez içki sunumu gerçekleştirilirdi.¹⁶⁶⁰

Törenlerin beşinci gününe ait metinlerde, bir rahibenin, başta kuru üzüm ve zeytin olmak üzere çeşitli yiyeceklerle ölünün tasvirini yaptıktan sonra tasvirin üzerine bira serpiştirdiği anlatılmaktadır.¹⁶⁶¹ Rahibe ölünün tasvirini yaptıktan sonra bir terazi alır ve terazinin keferelerinden birine altın, gümüş ve değerli taşlar, diğerine ise çamur koymaktadır.¹⁶⁶²

Beşinci günden on dördüncü güne kadar süren törenlerin anlatıldığı tabletlerde, iki öküz ve on sekiz koyunun yeryüzünün güneş tanrıçasının ve ölünün ruhuna sunulduğu belirtilmektedir. Daha sonra toplanan kemikler mezar odasına, yani “*Taş Ev*”e¹⁶⁶³ götürülür sonra kemiklerin bir sekinin üzerine serildiği ve ölünün yemesi için huzuruna ekmek, bal ve etin bırakıldığı anlatılmaktadır.¹⁶⁶⁴

Törenlerin yedinci gününü anlatan metinlerde, törenlerin ölünün heykeline el suyu verilmesiyle başladığı anlatılmaktadır. Bu başlangıcın ardından heykele güzel kokulu bir yağ damlatılır ve ölüye bir sığır ve sekiz koyun sunulur. Metinlerde, bu törenlerin ardından gerçekleştirilen ziyafette, ölünün kurbanın karaciğerini aldığı üzerinde özellikle durulmaktadır. Ziyafetin ardında *ezzan*¹⁶⁶⁵ yakılır. Ezzanın yakılmasını, ölüye ait olduğu düşünülen

¹⁶⁵⁹ Söz konusu metinlerde törene katılanların başlarının örtülü olduğunun belirtilmesi tören için uygun bir kıyafetin ifade edilmesi şeklinde açıklanmaktadır. Otten 1958a, 52-53.

¹⁶⁶⁰ Christmann-Franck 1971, 64-68; Haas 1995, 2024.

¹⁶⁶¹ Bu ritüelin gerçekleştirilmesiyle ölünün güzel yiyeceklerden etkilenecek bu tasvirin içine gireceğine inanıldığı düşünülmektedir. Gurney 1977, 60; Haas 1995, 2024.

¹⁶⁶² Kassian vd. 2002, 27.

¹⁶⁶³ Metinlerde “taş ev” olarak bahsedilen ve “kaya zirvesindeki taş ev” anlamına gelen ve kral ve kraliçenin küllerinin bulunduğu ve korunduğu “É.NA₄ hekur”un ölümlerinin ruhu için tahsis edilmiş kaya tapınağı anlamı içerdiği kabul görmektedir. Otten 1958a, 107; Akyurt 1998, 149. Börker-Klähn ise bu ifadenin “kutsal dağ zirvesi” anlamına geldiğini belirtmektedir. Börker-Klähn 1995, 74.

¹⁶⁶⁴ Haas 1995, 2024.

¹⁶⁶⁵ Ezzanın samana karşılık geldiği kabul görmektedir. Kassian vd. 2002, 789.

kıyafetlerin yakılması takip eder. Saman ve kıyafetlerin yakılmasının ardından bir sığır ve sekiz koyun iyi gün tanrısına adandıktan sonra kurban edilir, ölüye adanan kaplar kırılır ve *taptara*¹⁶⁶⁶ kadınları tören alanının etrafında dönmeye başlar. Ardından güneş tanrısının karşısında bir ziyafet daha verilir. Ziyafetin başladığı sırada “yaşlı kadın” yakılanlardan geriye kalanları ve külleri, at ve sığır kafalarının bulunduğu alana taşır. Heykelin yemesi için ona da yemek verilir ve yemeğin yeneceği alan süpürülür. Daha sonra herkes yemeğe davet edilir. Ziyafetin ardından yedinci gün törenleri tanrıyı, ölenleri ve iyi günü içme ve ekmek parçalama ritüelleri ile devam etmektedir. Yine bu gün, erkek çalgıcıların çalgılar çaldıkları heykel tapıcısının gösteriler yaptığı da yedinci güne ait metinlerde anlatılmaktadır.¹⁶⁶⁷

Tabletlerde sekizinci günden domuzun suya sürüldüğü ve çayırın kesildiği gün olarak bahsedilir. Bu günü anlatan tabletlerde, törenler için gerekli olan malzemelerden de bahsedilir. Bunlar arasında kazma, kürek, şarap kabı, bir domuz ve beş arda kuşu, beş gümüş, bir altın vazo, kaya kristali ve lapislazuli ve benzeri eşyaları görmek mümkündür.¹⁶⁶⁸ Bunların mezar hediyeleri olması yüksek bir ihtimaldir.

Suya sürülme ritüelinden sonra, ölünün sonraki yaşamı için gerekli olduğu düşünülen ihtiyaçları giderilir. Sığır, at ve eşekler yakınlardaki bir pınarda kesildikten sonra ölüye sunulur. Beş tane arda kuşu muhtemelen yer altı tanrısına sunulmak üzere kesilir. Bir şarap testisi kırıldıktan sonra ölüye sunulur, yakılan kazma ve küreklerin küllerinin etrafa saçılmasıyla törenlere devam edilir ve çayır kesme törenlerine geçilir. Çayır kesilir ve yaşlı kadın, çayırı bir somunun üzerine koyarak güneş tanrıçasına uzatır, bu sırada yaşlı kadın diğer elinde bir terazi tutmaktadır. Yaşlı kadın güneş tanrıçasının huzurunda, ölüye dualar eder ve çayırı ve bu çayırda otlayacak sığırları, koyunları, atları ve eşekleri, ölünün ebedi hayatına bağışlaması için

¹⁶⁶⁶ Törenlerde ağıt yakan kadınları ifade etmektedir. Rutherford 2008.

¹⁶⁶⁷ Haas 1995, 2025; Rutherford 2008, 225.

¹⁶⁶⁸ van den Haut 1994, 65-66; Haas 1995, 2025.

yalvarır.¹⁶⁶⁹ Bu ritüellerin ardından sekizinci gün yeme içme törenleri ile devam eder.¹⁶⁷⁰ Törenler sırasında ölünün heykeline içki verilir, görevliler gösterilerine devam ederler ve daha sonra arabanın üzerinde duran ölünün heykeli, tören alanında bulunan çadırın içine sokulur ve altından bir tahtın üzerine oturtulur; eğer ölen kişi kadın ise altından bir tabureye oturtulur. Bu işlemin ardından ziyafete geçilir ve ağıtçı kadınlara ekmek ikram edilir.¹⁶⁷¹

Dokuzuncu günden, on birinci güne kadar süren aktivitelerin anlatıldığı metinler iyi korunamamıştır.¹⁶⁷² Onuncu günü belirten küçük bir parçaya göre, ağıtçı kadınlar feryat eder ve bir sabanı parçalarlar, sonra da yakarlar. Büyücü rahibe külleri alır ve onları yakma yerinin üzerine serper. Daha sonra öküz kesilir ve etleri aşçılar alır.¹⁶⁷³

Törenlerin on ikinci gününde, sabahın erken saatlerinde evin içinde olduğu belirtilen heykele, bir sığır ve yedi koyun adandıkları tanrılara kurban edilmek suretiyle sunulur. Bir paça karaciğer, ölünün heykeline uzatıldıktan sonra heykel dışarı çıkarılır ve arabanın üzerine yerleştirilir sonra tören çadırı yerinden sökülür. Ağıtçı kadınlar hareket eden arabanın ardından onu takip ederler.¹⁶⁷⁴ On ikinci gün yapılan diğer bir ana tören, asma kesme ritüelidir. Bu ritüelde, bir asma, bez bir kuşakla sarıldıktan sonra üzüm ve bazı meyveler ve yün parçaları ile süslenir ve ağıtçı kadınlar tarafından çadırın içine, ölünün masasının karşısına bırakılır. Yine daha önceden buraya getirilmiş olan bir başka masanın üzerine değerli eşyalar konduktan sonra eşyaların üzerine şarap dökülür ve ardından daha önceden ölüye sunulmuş olan bir sığır ve yedi koyun bu masanın üzerinde kurban edilir. Bu ritüellerin ardından büyük bir ziyafetin verildiği, tanrıların sırasıyla içildiği, şarkıcıların çalgılar çaldığı ve heykel tapıcısının gösteriler yaptığı metinlerden anlaşılmaktadır. Metinlerin devamında, hayvan kesilen masanın yıkandığı ve onu süsleyen altın ve gümüşlerin sökülerek “taş eve” götürüldüğü ve

¹⁶⁶⁹ Haas 1995, 2025.

¹⁶⁷⁰ Kassian vd. 2002, 384; Otten 1958a, 60; Christmann-Franck 1971, 72.

¹⁶⁷¹ Haas 1995, 2025.

¹⁶⁷² Kassian vd. 2002, 610; Otten 1958a, 48.

¹⁶⁷³ Haas 1995, 2025.

¹⁶⁷⁴ Rutherford 2008, 226.

manın parçalanarak ocağın içine atıldığı anlatılmaktadır. Törenlerin devamında, ölünün ailesinden bir kişi (muhtemelen veliaht prens) elindeki gümüş balta ile asmayı keser bu sırada saki elindeki kabı yere fırlatır ve ağıtçı kadınlar ile birlikte ağlamaya başlar. Kesilenlerin, ocağa atılması ile birlikte ağıtçı kadınlar da ocağın etrafında dönerler. On ikinci gün törenleri heykelin dışarıya çıkarılıp arabaya oturtulması ve ağıtçı kadınların onu takip etmesiyle son bulur.¹⁶⁷⁵

Törenlerin on üçüncü gününü anlatan tabletlerde *lahant* kuşları ile yapılan ayinlerden bahsedilir.¹⁶⁷⁶ Çoğunun yapay olduğu anlaşılan bu kuşlar, mezar odasına getirilir ve buradaki bazı eşyalar ile birlikte yakılır. Kuşların yakılmasından sonra büyük bir ziyafetin verildiği anlaşılmaktadır. Sonra yeni yapılmış heykel altından tahtın yanında bulunan bir çeşit kaide üzerine oturtulur. Bu işlemlerin ardından, kurban sahnesi gelmektedir. Üzüm asması bir kez daha ocağın üzerine konur ve bir sığır ile sekiz koyun ölünün ruhu için kurban edilir. Kurbanların karaciğer ve yüreklerinden ölüye ikramda bulunulur. Gece, şarap libasyonu gerçekleştirilir. Kupa taşıyıcılarından ikisi, ocağın sağına ve soluna geçtikten sonra kupalarındaki şarabı ölünün ruhu için ocağın üzerine serperler. Daha sonra somunları yerleştirirler ve dualar edildikten sonra pişmiş halde bulunan yiyecekler ve meyveler ölünün huzuruna bırakılır. Bundan sonra iyice yağlanan bir ip/urgan ocağın üzerine atılır ve ağıtçı kadınlar “çayırılığa gittiğinde bu ipi çekme” diye feryat ederler.¹⁶⁷⁷ On üçüncü günün akşamı törenlere devam edilir ve ölünün ruhunun rahatlaması ve bu dünyadan kızgın ayrılmaması için gereken her şey yapılır. On üçüncü günün bitiminden on dördüncü güne kadar kimse uyumaz ve törenlere devam edilir. On dördüncü gün törenlerin sonlandırıldığı gündür.¹⁶⁷⁸

¹⁶⁷⁵ Haas 1995, 2026.

¹⁶⁷⁶ Kassian “lahant”ı ördek olarak belirtmiştir. Kassian vd. 2002; Otten ise “lahant” için ev hayvanı yorumunu yapmıştır. Otten 1958a, 133.

¹⁶⁷⁷ Haas 1995, 2026.

¹⁶⁷⁸ Akyurt 1998, 147-150.

M.Ö. II. bin yıl Anadolu'sunda görülen ölü gömme gelenekleri ile ilgili bilgiler veren Hitit yazılı belgelerine genel olarak bakıldığında; bu metinlerin kral ya da kraliçenin ölümü sonrasında gerçekleştirilen törenler olduğu, “šalliš waštaiš” “büyük günah” törenleri olarak nitelendirildiği ve on dört gün boyunca devam ettiği anlaşılmaktadır.¹⁶⁷⁹ Bazı kısımlarının eksik olmasına rağmen önemli bilgiler sunan bu metinleri cesedin yakılması ve kemiklerin yok edilmesini içeren uygulamalar ve kral ya da kraliçenin heykeline odaklanmak suretiyle gerçekleştirilen ritüeller olmak üzere iki kısma ayırmak mümkündür. Ritüellerin temelinde genel olarak libasyon törenleri, hayvan kurban edilmesi ve ölü yemeğinin yenmesi olduğunu görmekteyiz.

Kral ya da kraliçenin ölümünün ardından yapılan törenlerin anlatıldığı metinlerin, *Eğer Hattuša'da kral ya da kraliçenin tanrı olacağı büyük bir fenalık-büyük bir bozulma olursa*, şeklinde başlaması Şenyurt tarafından geride kalanlar açısından kral ya da kraliçenin ölümünün büyük bir bozan ve felaket olarak algılanması ile açıklanmaktadır. Şenyurt'a göre kral; tanrı ve insanlar arasında bulunan toplumun ve ülkenin varlığını temsil eden bir güçtür ve onun ölümü bir felaket ve bozandır.¹⁶⁸⁰

Törenlerde, ayinlerin yapılabilmesi için bazı hazırlıkların yapıldığı ve söz konusu ritüellerin organize bir biçimde gerçekleştirildiği görülmektedir. Yapılan hazırlıkların başında cesedin yakılacağı alanın ve tören alanının hazırlanması ile tören alanının ortasına bir çadırın kurulması gelir. Törenlerin birçoğu bu alanda yapılır ve zaman zaman çadırın içinde ve dışında söz konusu ritüeller gerçekleştirilir. Adı geçen bu alanın, Hitit başkentinde ya da yakınlarında olduğunun düşünülmesine rağmen buranın neresi olduğu kesinlik kazanmamıştır.

Tabletlerde, “cesedin yakılmasından sonra bazı ritüel yapılır ve geriye kalan kemik kalıntıları ve küller “Taş Ev”e taşınır” ifadesi geçmektedir. van den Hout'a göre, taş ev, ölü için hazırlanan bir anıt mezar ya da mozole

¹⁶⁷⁹ Otten 1958a, 7.

¹⁶⁸⁰ Şenyurt 1997, 19.

olarak düşünölmelidir.¹⁶⁸¹ Bunun yanında, ölü ritüellerini anlatan bazı metinlerde, “É.NA₄” yani taş evin dışında başka bir takım evlerden de (É^{MEŠ}) bahsedilmektedir. Börker-Klähn’a göre, farklı yapıları ifade eden É.Na₄ ve É^{MEŠ} adıyla anılan yapılardan ilki yer üstünden görölebilen, diğeri ise yer altına inşa edilmiş, birbirleri ile bağlantıları olan yapılardır.¹⁶⁸² Bu şekilde düşünöldüğünde ve bazı metinlerin verdiği bilgiler dikkate alındığında taş evin tek başına basit bir yapı olmadığı¹⁶⁸³, kendisine ait özel mülkiyetleri bulunan, belirli zamanlarda ölünün anıldığı, çeşitli törenlerin yapıldığı, görevlileri ve idarecileri bulunan kompleks bir kamu yapısı olduğu akla gelmektedir. Söz konusu metinlerde, bazı kral ve kraliçelerin daha hayatta iken kendileri için mezar yaptırdıkları ve hatta heykellerini oraya koydurdukları da anlatılmaktadır.¹⁶⁸⁴ Kral ve kraliçelerin ölülerinin bulunduğ u bu mekânların kutsallığının son derece önemli olduğu ve herkesçe saygı duyulduğu da yine metinlerden anlaşılmaktadır. Öyle ki metinlerin birinde, havlayan köpeğin bile taş evin bulunduğ u yere geldiğinde sustuğ u belirtilmiştir.¹⁶⁸⁵

Metinlerde taş ev hakkında fazlaca bilgi bulunmasına rağmen bu güne kadar yapılan araştırmalarda taş ev olabilecek bir yapı henüz keşfedilmemiştir. Ancak araştırmacıların taş ev olabileceğini düşündüğ ü bazı yerler bulunmaktadır.¹⁶⁸⁶ Bunlar; Ankara’nın Haymana ilçesi yakınlarındaki Gâvurkale¹⁶⁸⁷, Boğazköy’de Büyökkale’nin güneyinde yer alan Nişantaş¹⁶⁸⁸, Boğazköy, yukarı şehirdeki Sarıkale¹⁶⁸⁹ ve Yazılıkaya B odasıdır.¹⁶⁹⁰ Farklı bir öneri de Konya-Karahöyük’te bulunan ev şeklinde urnenin ölü evi kavramını yansıtan ve metinlerde bahsi geçen taş evi sembolize ettiğ idir.¹⁶⁹¹

¹⁶⁸¹ van den Hout 1994, 48.

¹⁶⁸² Börker-Klähn 1995, 74.

¹⁶⁸³ Otten 1958a, 133.

¹⁶⁸⁴ Otten 1958a, 107.

¹⁶⁸⁵ Otten 1958a, 106.

¹⁶⁸⁶ Ökse 2005, 5.

¹⁶⁸⁷ Bossert 1942, 52.

¹⁶⁸⁸ Bittel 1981, 67.

¹⁶⁸⁹ Güterbock 1967, 81.

¹⁶⁹⁰ Bittel vd. 1975, 45.

¹⁶⁹¹ Akyurt 1998, 153.

Bazı metinlerde yer alan “O kendi taş evinin bulunduğu şehirde”, “taş evin bulunduğu şehirde” gibi ifadelerden hareketle H. Otten, Hattuša dışında da kral ya da kraliçelerin mezarlarının bulunduğu anlaşılabileceğini vurgulamaktadır.¹⁶⁹² Yine metinlerde bulunan bilgilerden Hattuša dışında bulunan hanedan mensuplarının da ölümlerinin ardından Hattuša’ya getirildiği ve burada gömüldüğünü anlıyoruz. Bu durumu en iyi anlatan örnek II. Murşili dönemine ait bir belgede karşımıza çıkmaktadır. Belgede, Karkamış kralı olan II. Murşili’nin kardeşi Şarrukušuh’un ölümünün ardından, cesedinin Hattuša’ya getirildiği törenlerin ardından defnedildiğini anlatılmaktadır.¹⁶⁹³

Metinlerde dikkati çeken bir nokta da ölünün yakılmasının ardından geriye kalan kemik ve küllerin bir kabın/urnenin içerisine konup konmadığının tam olarak anlaşılamamasıdır. Metinlerde taş eve götürülen kemik ve küllerin bir beze sarılarak buradaki yatak/sedirin üzerine konduğu belirtilmektedir. Metinlerde bu bölümlerin anlatıldığı yerlerin eksik olması nedeniyle bu konu tam olarak anlaşılamamaktadır. Tchoga Zanbil’de ki yakma gömmelere dikkati çeken Akyurt M.Ö. 13. yüzyıla ait III. no.lu saraydaki beş krali hipojeden dördünde, beze sarılmış halde çok sayıda yakarak gömme saptandığını belirtmektedir ve Hitit yakarak gömmelerinin de bu şekilde olabileceğini belirtmektedir.¹⁶⁹⁴

Metinlerin verdiği bilgilere göre, törenler sırasında özellikle arınma ritüellerinin yapılması büyük önem taşımaktadır.¹⁶⁹⁵ Şenyurt’a göre bu seramonilerin büyük bir dikkat ve özenle yapılmış olması, bireylerin tanrıların önüne çıkmadan önce günahlarından ve kirliliklerinden arınmak zorunda olduklarının göstergesidir.¹⁶⁹⁶

Metinlerdeki bir başka husus da törenlerde çok sayıda görevli oyuncu ve katılımcının bulunmasıdır. Bunlar arasında hizmetkârlar, berberler,

¹⁶⁹² Otten 1958a, 133, dn. 2.

¹⁶⁹³ Otten 1958a, 9.

¹⁶⁹⁴ Akyurt 1998, 152-153.

¹⁶⁹⁵ Ünal 1980, 165 vd.

¹⁶⁹⁶ Şenyurt 1997, 19.

komedyenler gibi görevliler, yeni kral ve kraliçe, üst dereceli memurlar ve eşlerini sayabiliriz. Yeni kralın törenlerdeki rolü ve törenlere katılan memurların pozisyonları hakkında ise metinlerde yeterli bilgi bulunmamaktadır.¹⁶⁹⁷ van den Hout, törenlere pek çok görevlinin, yüzün üzerinde hayvanın, bol miktarda yiyeceğin ve her çeşit malzemenin dâhil edildiğini ve bütün ritüellerin sorunsuz olarak gerçekleştirilmesinin önemli olduğunu belirtmektedir.¹⁶⁹⁸ Bu çerçevede düşünüldüğünde herhangi bir karışıklılığa sebebiyet vermemek, günlerce devam eden cenaze törenlerinin eksiksiz yapılabilmesini sağlamak için bunların kayıt altına alınması oldukça doğal karşılanmalıdır.

Araştırmacıların birçoğu, Hitit metinlerinde anlatılan ve günlerce süren ölü yakma törenleri ile Homeros destanlarında anlatılan ölü yakma törenleri arasındaki benzer veya farklı yönleri ortaya koymaya çalışmışlardır.¹⁶⁹⁹ Anlattığı olaylardan yaklaşık beş yüz yıl kadar sonra yaşayan şair Homeros tarafından kayıt altına alındığı düşünülen destanların (İlyada ve Odysseie) doğruluğu tartışılabilir çok önemlidir. İlyada'da da ölü yakma geleneğini en iyi şekilde yansıtan olay Patroklos'un ölümüdür.¹⁷⁰⁰ İlyada'da, Patroklos'un ölümünden sonra yapılan törenlerin başlangıcında cesedin etrafında atlı arabaların dolaştırıldığı ve ardından bir ölü yemeğinin yendiği, bir sonraki gece Akilleus'un rüyasına Patroklos'un girdiği ve ondan altından bir kabın içerisinde birlikte gömülmeyi istediği anlatılmaktadır.¹⁷⁰¹ Ertesi sabah Myrmidonlar ve Akilleus cesedi yakılacak yere taşırırlar ve cesedin üzerini kestikleri saçlarla örterler. Gün batarken yakma yeri (pyre) hazırlanır ve Patroklos'un cesedi pyrenin üzerine yerleştirilir.¹⁷⁰² Kurban edilen hayvanların yağları ile ceset yağlanır ve hayvanların postları cesedin üzerine örtülür. Pyrenin yanına yağ ve bal dolu kaplar konduktan sonra Patroklos'un iki köpeği ve on iki Troialı erkek kurban edilir ve yapılan bu işlemler sanki

¹⁶⁹⁷ Rutherford 2008, 224.

¹⁶⁹⁸ van den Hout 1994, 57.

¹⁶⁹⁹ Puhvel 1991, 7; Christmann-Franck 1971, 62 vd.

¹⁷⁰⁰ Homeros, İlyada, XVI. 820-825.

¹⁷⁰¹ Homeros, İlyada, XXIII. 65-90.

¹⁷⁰² Homeros, İlyada, XVI. 130-150.

Patroklos duyuyormuşçasına ona söylenir.¹⁷⁰³ Ardından ateş yakılır ve bütün gece libasyonlar eşliğinde geçer. Bütün bu işlemlerin Patroklos'un ruhunu mutlu ettiğine inanılmaktadır. Bir sonraki sabahın erken saatlerinde ateş şarap ile söndürülür ve geriye kalanlar altın bir kaba (urne) konduktan sonra hayvan yağları ile sarılır. Daha sonra urnenin ve yakma yerinin üzeri bir tepe ile kapatıldıktan sonra cenaze için yapılan törenlere ve oyunlara devam edilmektedir.¹⁷⁰⁴

Hmeros destanlarında anlatılan ölü yakma işlemi, kahramanların ölümünden sonra onların yakılması şeklinde görülür.¹⁷⁰⁵ Yakma işleminden sonra geriye kalanların toplanması, erkek akrabalar tarafından gerçekleştirilirken, cesedin hazırlanması ve yas törenlerinin yapılmasından ise kadınlar sorumludur.

Araştırmacıların birçoğu, Hmeros destanlarında anlatılan olayların Kıta Yunanistan'daki Protogeometrik dönemin bir yansıması olduğu düşünmektedir.¹⁷⁰⁶ Çünkü olayların yaşandığı dönemde Myken geleneğinde baskın olan gömme biçiminin inhumasyon olduğu görülmektedir. Özellikle Geç Hellas IIIA-B döneminde ölü yakma işlemi çok azdır; nispeten Geç Hellas IIIC'de az da olsa bir artış olduğu görülmektedir. Protogeometrik Dönem'e gelindiğinde bu oranın gözle görülür bir şekilde arttığı dikkati çekmektedir.¹⁷⁰⁷ Araştırmacıların bazıları ise Kıta Yunanistan'da Geç Tunç Çağı'nın sonlarına doğru az da olsa görülmeye başlayan ve Protogeometrik Dönem'de yaygınlaşan kremasyon geleneğinin Anadolu'da da daha erken dönemlerden itibaren bilinen bir gelenek olduğunu ve zamanla Kıta Yunanistan'a aktarılmış olduğu üzerinde durmaktadırlar.¹⁷⁰⁸ Geç Tunç Çağı'nda Hitit kralı ile Ahhiyava kralının ilişkilerini yansıtan mektupların ve yine bu iki krallık arasında ittifak amaçlı gerçekleştirilen evliliklerin yapıldığı

¹⁷⁰³ Homeros, İlyada, XVI. 170-185.

¹⁷⁰⁴ Homeros, İlyada, XVI. 225-265.

¹⁷⁰⁵ Patroklos'un ölümünden sonra yapılan işlemlerin birçoğu Hektor'un ölümünden sonra da yapılmıştır. Homeros, İlyada, XXIV. 782-804.

¹⁷⁰⁶ Homeros, İlyada, 17.

¹⁷⁰⁷ Rutherford 2008, 227.

¹⁷⁰⁸ Mylonas 1948.

görülmektedir. Ayrıca, Yunanistan'da Pilos'ta ele geçen Linear B tabletlerinden Anadolu kökenli grupların Yunanistan'daki varlığını bilmekteyiz. Kremasyonun kültürel anlamda Anadolu'dan Kıta Yunanistan'a geçmiş olabileceği üzerinde duran araştırmacılar bu etkileşimin başlangıçta elitler seviyesinde gerçekleşmiş olmasından dolayı Geç Tunç Çağı'nda Kıta Yunanistan'da kremasyonun az görüldüğünü belirtmektedirler.¹⁷⁰⁹

Hitit geleneğinde görülen ölü yakma törenleri ile Homeros destanlarında bahsedilen ölü yakma işlemine ve bu esnada gerçekleştirilen uygulamalara bakıldığında temelde her ikisinde de önemli şahsiyetlerin ölü merasimlerinin anlatıldığı dikkati çekmektedir ve uygulamalar açısından birçok benzerlik göze çarpmaktadır. Anadolu ve Kıta Yunanistan'da sıradan kişilere ait olduğu anlaşılan bazı yakarak gömme mezar veya mezarlıklar bulunmuş olsa da M.Ö. II. binde sıradan kişilerin ölümünden sonra nasıl yakıldığı ve ne gibi törenlerin yapıldığını anlatan bir belge elimize geçmemiştir.

Yukarıda bahsi geçen yakarak gömme geleneğinin Anadolu'dan Kıta Yunanistan'a elitler seviyesinde geçtiği fikri ilk bakışta anlamlı olarak görülse de törenler sırasında gerçekleştirilen uygulamalar ve ritüeller anlamında bazı farklılıklar da göze çarpmaktadır. İlk olarak şalliş waštaiş törenlerinde görülen üst düzey memurlar ve bu törenleri yönlendirmek üzere törene katılan görevlilerin yerine, Homeros destanlarında törenlere akraba ve arkadaş çevresinden kişilerin katıldığı dikkati çekmektedir. Yine şalliş waštaiş metinlerinde anlatılan ölü yakma ritüellerinin anlam bakımından ifade ettikleri ile İlyada'da anlatılan ölü yakma ritüellerinin ifade ettikleri yönünden de bazı farklılıklar görülmektedir. Hitit ritüellerinde esas olan nokta, kralın ruhunun bir tür cennette sonuçlanacağıdır ve gerçekleştirilen tahrip ritüellerinin amacı ölen kralın öbür dünyada daha rahat bir hayat sürmesidir. Kralın ölümü sonrasında gerçekleştirilen ritüeller bir anlamda kralın tanrılık mertebesine çıkışı için de gerçekleştirilmektedir. Homeros destanlarında vurgulanan ise

¹⁷⁰⁹ Rutherford 2008, 228.

ölen kişinin bu törenlerin ardından karanlık kötümser bir dünyaya gideceğidir. Şenyurt'a göre, Hitit ölü gömme törenlerinin anlatıldığı metinlerinde "Eğer otlağa gidersen" gibi ifadelerin bulunması ve büyü ritüellerinde büyücünün temsili bebeği kırması, onu ölüye benzer bir duruma sokarak yer altı dünyasına göndermesi, ölümden sonraki hayatın bu dünyadakine benzer bir şekilde olduğunu ve Hitit inancında öbür dünyanın pozitif yönlerinin bulunduğunu göstermektedir.¹⁷¹⁰

Yazılı kaynakların dışında M.Ö. II. bindeki ölü yakma törenleri hakkında bilgi veren tasvirli sanat eseri ise, Boston Fine Arts Museum'da korunmakta olan "Tyskiewicz Mührü"dür. Her yönü ile Anadolu özellikleri taşıyan söz konusu mühür Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın geç zamanı ile Eski Hitit Çağı aralığına tarihlendirilmiştir.¹⁷¹¹ Söz konusu mühürde iki ana sahne bulunmaktadır, bunlardan ilki tanrılar alayını temsil ettiği düşünülen sahne, ikincisi ise ölü yakma işlemi olduğu düşünülen sahnedir. Akyurt, mühürde masa üzerinde yatan şahsın tek boynuzlu bir başlık giydiğini ve dolayısıyla onun bir tanrı olması gerektiğini, tanrının başı ucundaki kişinin elindeki gaga ağızlı testiye tanrının ve alevlerin üzerine doğru tuttuğunu, ayakucundaki bir başka kişinin de yukarı kaldırdığı elinde, ok ucuna benzer bir nesne ve ileri doğru uzattığı sol elinde at nalı şeklinde bir obje tuttuğunu belirtmektedir.¹⁷¹²

M. Akyurt'a göre, masanın üzerindeki kişinin bacaklarının duruş şekli, yanma pozisyonunu ve başucunda duran kişinin elindeki testiye tutuş şeklinin de ateşi söndürür pozisyonunu anımsattığını belirtmektedir ve dolayısıyla burada bir ölü yakma sahnesi temsil ediliyor olmalıdır.¹⁷¹³ A. Öztan ise söz konusu mühürde mitolojik bir sahnenin işlendiğini ve eğer bu sahne bir yakma töreni ise bu konuda Anadolu'da bilinen en eski ve tek tasvirin bu eser olduğu belirtilmektedir.¹⁷¹⁴ S. Alp ise yakma töreni olarak değerlendirdiği bu

¹⁷¹⁰ Şenyurt 1997, 19.

¹⁷¹¹ Alexander 1973-76, 178-179, Alp 1999, 259-261.

¹⁷¹² Akyurt 1998, 153.

¹⁷¹³ Akyurt 1998, 153-154.

¹⁷¹⁴ Akyurt 1998, 153.

mühürdeki sahnede, M. Akyurt'un belirttiği ölünün ayakucunda bulunan kişinin elinde tuttuğu ok ucuna benzer bir nesnenin körük olabileceğini belirtmiştir.¹⁷¹⁵ R. Alexander ise bu sahneye şüphe ile yaklaşmakla beraber, bunun M.Ö. II. bin yılbaşı için paraleli olmayan bir sahne ifadesini kullanmıştır.¹⁷¹⁶

¹⁷¹⁵ Alp 1999, 44-45.

¹⁷¹⁶ Alexander 1973-76, 149.

SONUÇ

Bu çalışmada, Acemhöyük'ün Asur Ticaret Kolonileri Çağı'na tarihlendirilen, yerleşim içi ve yerleşim dışı mezarları bütün yönleri ile incelenmiştir.

Anadolu'da M.Ö. II. binin ilk yarısına ait, ölü gömme gelenekleri ile ilgili bilgi veren birçok merkezin varlığı bilinmektedir. Bu merkezlere genel olarak bakıldığında, yerleşim dışında tespit edilen mezarlıkların ait oldukları yerleşimlerin birçoğu tespit edilememiştir. Tam aksi düşünüldüğünde ise sistemli kazılar ile açığa çıkarılmış birçok yerleşimin mezarlık alanlarının da henüz keşfedilmediği de görülür. Acemhöyük, bu açıdan ele alındığında yerleşim içi ve yerleşim dışı gömme geleneklerini birlikte barındırdığı için ayrıcalıklı bir konuma sahiptir.

Acemhöyük'te, yerleşim içinde bulunan mezarların tamamına yakını mekânların tabanları altında veya evlerin arasındaki boşlukların altında ele geçmiştir ve mezarların çoğu bebek-çocuklara aittir. Bu mezarlara bireyler genellikle ceset halinde gömülmüştür. Yalnız bir örnekte, yakarak gömme uygulaması tespit edilmiştir. Çoğu II. ve I. yapı katlarına ait mekânların tabanları altında bulunan bu mezarların çoğu basit toprak mezar tipindedir. Fakat üzeri seramik parçalı mezar tipi ve kap mezar tipi birer örnekle temsil edilmektedir. Basit toprak mezarların birçoğunun tabanına, çanak çömlek kırıklarının, seyrek bir şekilde yerleştirilmesi ve bazı örneklerde cesedin kafatasının veya kollarının altına kap kırıklarının konması Acemhöyük yerleşim içi mezarlarının dikkat çekici bir özelliğidir. Tabanı kerpiç döşeli basit toprak mezar ve üzeri toprakla kapatıldıktan sonra kil ile sıvandığı tespit edilen basit toprak mezarlar, birer örnekle temsil edilen mezar tipleridir. Yön birliği göstermeyen söz konusu mezarlara, cesetler genellikle hoker pozisyonunda yerleştirilmiştir.

Yerleşim içi mezarlar, ölü hediyeleri bakımında fakirdir. Ancak, Aşağı Şehir'de bulunan üzeri seramik parçalı mezar, bu genellemenin dışında zengin buluntuları ile dikkat çekmektedir.

Acemhöyük mezarları ile çağdaş mezarların çoğunda Acemhöyük'te olduğu gibi bebek ve çocuk gömüleri ile karşılaşmıştır. Nadiren, genç ve erişkin bireylerinde yerleşim içine gömüldüğü görülmüştür. Daha öncede sözü edildiği gibi, söz konusu mezarların çoğu ölü hediyeleri bakımından fakirdir. Fakat Kültepe'de Karum alanında açığa çıkarılan mezarlarda, çağdaşı mezar ve mezarlıklardan farklı olarak çok sayıda ölü hediyesi ele geçmiştir. T. Özgüç'ün belirttiği gibi Kaniş-Karum'unda yaşanan canlı ticaret ağı ve bu ticaret sisteminde önemli yeri bulunan yabancı tüccarların yanlarında bulunan başta metal alet ve silahlar olmak üzere çok çeşitli şahsi eşyalarını, yaşadıkları ve öldükleri şehirlerde bırakmaları bu zenginliğin en önemli sebeplerindendir.¹⁷¹⁷

Acemhöyük'te yerleşim alanının yaklaşık 500 m. güneydoğusunda bulunan Arıbaş Mezarlığı, farklı mezar tipleri, gömme biçimleri ve ölü hediyeleri ile Koloni Çağı ölü gömme geleneklerinin anlaşılmasına önemli katkılar yapmıştır. Düz bir topografyaya sahip mezarlık alanında, 225 m²'lik bir alanda, ortalama 2 m derinliğe kadar inen kültür dolgusu içerisinde, üç farklı evreye ait yüz altmış yedi mezar açığa çıkarılmıştır. Yüzeyi tarım faaliyetleri sebebiyle düzleşen mezarlık alanının, Karasu Çayı'na ve yerleşim alanına doğru hafif eğimli olduğu tespit edilmiştir.

İlk evreye ait mezarların tamamı yakarak gömme mezarlardan oluşmaktadır. İkinci ve üçüncü evrede yakarak gömme mezarlarla birlikte ceset gömme mezarlar da görülmektedir. Mezarlığın ikinci evresinde, içlerinde kap kırıkları, yanmış ağaç parçaları ve hayvan kemikleri bulunan ocakların bulunması, bunlarla aynı seviyede öğütme taşı, havaneli, içlerinde hayvan kemiği bulunan pişirme kaplarının bulunması, gömme işlemi sırasında ölü yemeği yendiğinin ve çeşitli törenlerin yapıldığının göstergesidir.

Arıbaş Mezarlığı'nın büyük bir bölümü Yeşilova sakinlerinin evleri ve tarlaları altında kalmıştır. Mezarlık alanında üç sezon sürdürülen kazılarda,

¹⁷¹⁷ Özgüç, T. 1959, 57.

mezarlığın ancak kuzey sınırı tespit edilebilmiştir. Arıbaş Mezarlığı'nın yaklaşık 100 m. güneyinde sürdürülen tarım faaliyetleri sırasında vatandaşların bulduğu eserler, mezarlığın bu yöne doğru devam ettiğini göstermektedir. A. Öztan Acemhöyük'ün Koloni Çağı'ndaki büyüklüğü ve nüfus yoğunluğu dikkate alındığında Arıbaş Mezarlığı dışında başka mezarlıkların da olabileceğini belirtmiştir.¹⁷¹⁸

Arıbaş Mezarlığı'nda tespit edilen mezar tipleri ve gömme biçimleri yerleşim içinde tespit edilen mezar tipleri ve gömme biçimlerine göre daha çeşitlidir. Mezarlıkta, kremasyon ve inhumasyon olmak üzere iki gömme biçimi uygulanmıştır. Bu özelliği ile Arıbaş Mezarlığı, Orta Tunç Çağı'nın başlarına ait mezarlıklar içerisinde inhumasyon ve kremasyon geleneğinin bir arada tespit edildiği ender mezarlıklardandır. Bilindiği gibi, bu geleneğin Anadolu'da kısmen de olsa Neolitik Çağ'a kadar uzandığını gösteren bulgulara Çayönü, Demirköy ve Aşıklı Höyük'te ulaşılmıştır. Marmaray kazılarında bulunan urne mezarlar, bu geleneğin tam manası ile Geç Neolitik Çağ'da var olduğunu kanıtlamıştır. Eski Tunç Çağı'nın sonunda Güneydoğu Anadolu'da Gedikli-Karahöyük'teki çok sayıda örnekten ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bulunan tekil örneklerden bilinen kremasyon mezarların sayısı Orta Tunç Çağı'nın başında artış göstermiştir. Ancak bu dönemde tamamı kremasyon mezarlardan oluşan bir mezarlık henüz keşfedilmemiştir. Söz konusu dönemde kremasyon mezarların daima inhumasyon mezarlarla bir arada bulunduğu anlaşılmaktadır. Arıbaş Mezarlığı, Ilıca ve Osmankayası'nda olduğu gibi kremasyon mezarların sayısal anlamda inhumasyon mezarlara göre baskın olduğu mezarlıklardan birisidir. Kremasyon geleneği, M.Ö. II. binde Anadolu'nun birçok bölgesinde yerleşim içinde ve yerleşim dışında karşılaşılan bir gelenek olmasına rağmen J. Seeher'in de belirttiği gibi tek geçerli gelenek halini almamıştır.¹⁷¹⁹

Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın sonundan itibaren Anadolu'da egemen güç haline gelen Hititlere ait yazılı belgelerde, Hitit kral veya kraliçesinin

¹⁷¹⁸ Öztan 1998, 172.

¹⁷¹⁹ Seeher 1993a, 15.

yakıldıktan sonra gömüldüğünden bahsedilmektedir. Söz konusu metinlerde, kral veya kraliçenin cesedinin yakılmasından önce ve sonra gerçekleştirilen törenlerin nasıl ve hangi sırayla yapıldığı detaylı bir biçimde anlatılmıştır. Bu filolojik belgeler sayesinde, yakarak gömmenin Hititlerde yaygın bir gelenek olduğunun anlaşılması ve Hititlerin etnik kökeninden dolayı çoğu zaman bu geleneğin Hint Avrupalılarla özdeşleştirilmesi, henüz tartışması devam eden bir problemdir. Öyle ki, Eski Hitit Çağı'na ait bir yazılı belgede I. *Hattuşili* eşi *Haştayar'a* “(Öldüğüm zaman) [beni] iyice [yık]!? Beni göğ[sünde] [tut!] Beni göğ[sünde] [toprağa taşı!] (Beni) toprakta ko[ru]!” demektedir. Söz konusu metinden, I. Hattuşili'nin yakılmadan gömüldüğü net olarak anlaşılmaktadır.¹⁷²⁰ Bu durumda Hitit kraliyet mensuplarının tamamının yakılarak gömülmediği ortaya çıkmakta ve durum daha da karmaşık bir hale gelmektedir.

Araştırmacıların birçoğu, çeşitli bölgelerde ve kültür evrelerinde kremasyon geleneğinin ortaya çıkışını, yabancı halk gruplarının varlığına ve özellikle Hint Avrupalı kavimlerin göçlerine bağlamaktadır. Ancak, son yıllarda Levant ve Mezopotamya'nın çeşitli yerlerinde yapılan çalışmalar, bu geleneğin erken dönemlerden itibaren, bu bölgelerde var olduğunu ortaya koymuştur. Kebara Mağarası ve Wadi Hammeh'in Natufyan kültür evrelerinde; Gezer, Jericho ve Ala Safat yerleşimlerinin Proto-Urban A Dönemi'nde mezarlarla karşılaşılması M. Akyurt'un¹⁷²¹ kremasyon geleneğinin kronolojik ve coğrafi açıdan Anadolu'ya daha çok güney ya da güneydoğudan geldiği görüşünü doğrulamaktadır.

Arıbaş Mezarlığı gömü biçimlerinde olduğu gibi, mezar tipleri açısından da farklılıkların bulunduğu bir mezarlıktır. Mezarlıkta, basit toprak, küp, kap ve basit toprak kremasyon mezarlar olmak üzere dört farklı mezar tipinin var olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan küp ve basit toprak mezarlar inhumasyon gömüler için; kap ve basit toprak kremasyon mezarlar ise yakarak gömme mezarlar için kullanılmıştır. İnhumasyon gömülerin çoğu

¹⁷²⁰ Bittel 1940, 14; Alp 2001, 71.

¹⁷²¹ Akyurt 1988, 126.

hoker veya yarı hoker tarzda iken bunun yanında dorsal pozisyonda yatırılan az sayıda örnek de bulunmaktadır.

Yüz on üç örneği bulunan kap mezarlar Arıbaş Mezarlığı'nın, en yaygın mezar tipini temsil etmektedir. Bu mezar tipini oluşturan kaplar içinde "kapaklı vazolar" en çok kullanılan formdur. Çoğu, Acemhöyük'te yerleşim alanından tanınan kaplardır. Genellikle yan yana ve kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanan urne mezarların aile mezarlarını veya belirli grupları temsil ettikleri olasıdır.

Arıbaş Mezarlığı'nda üç ayrı evrede, çeşitli mezar tipleri ve gömme biçimlerinin tespit edilmesine rağmen, ölü hediyelerinin mezar tiplerine veya seviyelere göre değişmediği görülmüştür. Bu durum, K. Bittel'in¹⁷²² ifade ettiği gibi, farklı inanç veya geleneklere sahip bir arada yaşayan insanların birkaç nesil boyunca aynı mezarlık alanını kullandıklarının göstergesidir. Mezar tipleri içerisinde küp mezarlara bırakılan ölü hediyeleri diğer mezar tiplerine göre daha fazladır. Bu durum küp mezarların ekonomik yönden daha zengin bireylere ait olması ile açıklanabilir.

Ölü hediyelerinin bazılarını mezar sahiplerinin yaş, statü veya meslekleri ile ilişkilendirmek mümkündür. 1993 yılı kazılarında M-16 no.lu mezara hiç kullanılmadan bırakılan pota, çağdaşı mezar veya mezarlıklarda ele geçen tek örnek olması bakımından ayrı bir öneme sahiptir. Yanı sıra diğer mezarlarda bulunan terazi kefeleri ve bızların da mezar sahiplerinin meslekleri ile ilgili olmaları muhtemeldir. Bunlara ek olarak, mezarlarla doğrudan bağlantılı olamayan ancak mezarlık alanında ele geçen, fırçalar/kirkitler, boynuzdan yapılmış çekiçler ve dağ kristali çekirdek gibi eşyalar da çeşitli mesleklere ait alet ve gereçlerdir. Bu eşyaların mezarlara hediye olarak bırakıldığı ve zamanla in-situ pozisyonlarının bozulduğu düşünülürse Arıbaş Mezarlığı'nda mezarlara bireylerin meslekleri ile ilgili eşya bırakma geleneğinin var olduğu akla gelir.

¹⁷²² Bittel vd. 1958, 24.

Aşağı Şehir’de, üzeri seramik parçalı mezarda bulunan kolcuklu balta, çok sayıda paraleli içerisinde, mezarda ele geçen tek örneği temsil etmektedir. Anadolu’da mezarlara silah bırakma geleneği, Orta Tunç Çağı’na tarihlenen Acemhöyük, Balıbağı¹⁷²³, Sinop-Hıdırlı¹⁷²⁴, Kültepe¹⁷²⁵, Karkamış¹⁷²⁶ ve Horum Höyük¹⁷²⁷ mezarları dışında başka bir yerde henüz keşfedilmemiştir. Karkamış, Horum Höyük ve Acemhöyük’te birer örneğin bulunmasına rağmen, Kaniş-Karum mezarlarında çok sayıda silah bulunması, T. Yıldırım’ın ifade ettiği gibi, Kaniş’teki Asurlu metal ustalarının varlığı ve Kaniş’in gelişmiş ticaret ağındaki yeri ile açıklanır.¹⁷²⁸ Ö. Bilgi, Sinop-Hıdırlı’da mezarlarda bulunan silahların, M.Ö. II. binde Anadolu ile Mezopotamya ve Suriye arasında gelişen ticaret ağının bir sonucu olduğunu belirtmektedir.¹⁷²⁹ Bu konu ile ilgili olarak Garfinkel’in incelediği Orta Tunç Çağı’na ait otuz iki mezar veya mezarlık içerisinde sadece iki mezar Anadolu’ya aittir.¹⁷³⁰

Arıbaş Mezarlığı’nda çağdaşı birçok mezarlıkta olduğu gibi çok sayıda metal iğne ele geçmiştir. Araştırmacıların birçoğu mezarlarda bulunan iğnelerin ölümlerin giyimli olduklarının veya bugün kefen adı verdiğimiz bir beze sarıldığıнын göstergesi olarak kabul etmektedirler.¹⁷³¹ Kremasyon mezarlarda bulunan iğnelerin ise ölüden arta kalan küllerin ve kemiklerin sarıldığı bezleri tutturmak için kullanıldığı ifade edilmektedir.¹⁷³² A. Öztan’ın, Arıbaş Mezarlığı’nda bulunan bazı iğnelerin üzerinde kumaş izlerinin görüldüğünü belirtmesi söz konusu iğnelerin yukarıda sözü edilen nedenlerle mezarlara bırakılmış olabileceğini akla getirmektedir.

¹⁷²³ Emre 1992, 109-110.

¹⁷²⁴ Bilgi 2005, 121-122.

¹⁷²⁵ Yıldırım 2011a, 116.

¹⁷²⁶ Woolley 1952, 222.

¹⁷²⁷ Marro vd. 1998, çiz. 10.

¹⁷²⁸ Yıldırım 2011, 116.

¹⁷²⁹ Bilgi 2005, 121-122.

¹⁷³⁰ Garfinkel 2001, Tablo 8.

¹⁷³¹ Yıldırım 2011b, 20.

¹⁷³² Alkim, H. ve Alkim, U. B. 1966, 14.

Mezar hediyelerinin çoğunu, pişmiş topraktan yapılmış çanak çömlek buluntular oluşturmaktadır. Bunlar üzerinde yapılan tipolojik değerlendirme sonucunda tabaklar, çanaklar, maşrapalar, fincanlar, testiler, ibrikler, çaydanlıklar, çömlekler, vazolar, kantaroslar, kapaklar, kaideler ve iri küpler olmak üzere on üç farklı kap formunun bulunduğu ve bunların da kendi içinde alt tiplere ayrıldığı tespit edilmiştir. Söz konusu kapların, birkaç örnek dışında tamamı çark yapımı ve iyi pişirilmiş örneklerden oluşmaktadır. Bunlar içinde, çanaklar, fincanlar, testiler, çömlekler ve vazolar en çok kullanılan kap formlarıdır. Daha önce de belirtildiği gibi vazolar, daha çok urne olarak kullanılmıştır. Testiler ise yaygın olarak kullanılan ölü hediyelerindendir. Söz konusu bu kapların, özellikle ölü yemeği törenleri sırasında çeşitli sıvılar için kullanıldıktan sonra mezarlara bırakılmış olması olasıdır. Mezarlıkta tespit edilen, farklı formlara sahip kapların tamamına yakını, Acemhöyük yerleşim alanından bilinen yerli üretim kaplarıdır.

Ölü hediyesi veya mezar kabı olarak kullanılan kapların özel olarak üretilmedikleri, üzerlerindeki izlerden anlaşılmaktadır. Bu kaplar, astar veya perdahlarında dökülmeler bulunan, döneminde işlevini kaybetmiş kaplardır.

Mezarlık alanında bulunan sayıları binleri aşan kırık kap parçalarını, Hitit ölü gömme ritüellerinde sözü edilen libasyon törenlerinden sonra gerçekleştirilen seramik kırma âdeti ile açıklamak mümkündür. Seramik kırma âdeti, Arıbaş'ın çağdaşı mezarlıkların birçoğunda saptanmıştır. M. Akyurt'un da belirttiği gibi Anadolu ve çevresinde M.Ö. II. binde yaygın olarak görülen seramik kırma âdetinin geniş bir alana yayıldığı anlaşılmaktadır.

Çalışma sonunda tespit edilen kap formlarının, birçoğu Orta Anadolu'da, Asur Ticaret Kolonileri Çağı ve Eski Hitit Çağı'nın başına tarihlenen yerleşimler, mezarlar veya mezarlıklarda ele geçen buluntularla paralel özellikler göstermektedir. Bu açıdan bu kaplar tarihlemeye önemli bir yere sahiptirler. Kap formlarının paralel örnekleri dikkate alındığında, Arıbaş Mezarlığı'nı, Kaniş-Karum II. yapı katı ile Eski Hitit Çağı aralığına tarihlendirmek mümkündür. Yerli geleneği yansıtan kap formları yanı sıra çok

fazla çeşitlilik göstermeyen küçük buluntular içerisindeki fayans eserler, özellikle tarihlemeye önemli yer tutmaktadır. Anadolu ve Kuzey Suriye’de bazı mezarlar ve yerleşimlerde bulunan üzerinde omega işareti “Ω” taşıyan damga mühürlerin tarihleri konusunda araştırmacıların, birçoğu aynı görüştedir. Boehmer, bu mühürleri Kaniş-Karum Ib ile Hattuşili arasına yerleştirmiştir.¹⁷³³ Sonuç olarak elde edilen verilerin tamamı Acemhöyük’ün anıtsal saraylarının inşa edildiği III. yapı katı ile çağdaş bir zamanda kullanılmaya başlayan Arıbaş Mezarlığı’nın M.Ö. 17. yüzyılın ortalarına kadar kullanım gördüğünü göstermektedir (Tablo 4, 5).

¹⁷³³ Boehmer 1989, 40 vd.

KATALOG

Tabaklar

Kat. No :	1	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1.1.1
Lev. No :	1.1	Cinsi :	Tabak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-196	Ölçüleri:	A.ç: 34,7 cm Y: 6,1 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-20'nin batısından	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum, mika, kireç ve taşçık katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde astarlıdır ve iyi perdahlanmıştır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarlı ve düz diplidir. Ağız ve gövde kısımlarındaki eksikleri alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	2	Tabaka :	3. evre	Tip No :	1.2.1
Lev. No :	1.2	Cinsi :	Tabak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-62	Ölçüleri:	A.ç: 13,6 cm Y: 3,3 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	Açmanın kuzeybatı köşesinde, -170 cm den	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum, mika ve taşçık katkılıdır. İçi ve dışı kırmızı astarlıdır ve iyi perdahlanmıştır. İçte dikey perdah izleri belirgindir. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. İç ve dışı çekik basit ağız kenarına dışta ip delikli, yatay ilmek kulp bağlanmıştır. Eksikleri alçı ile tamamlanmıştır.				

Çanaklar

Kat. No :	3	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.1.1
Lev. No :	1.3	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-5/1	Ölçüleri:	A.ç: 12 cm Kr. Y: 2,3 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-5'in etrafından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık kahverengi hamuru, ince kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı ince krem astarlıdır ve yüzeyi ıslakken düzeltilmiştir. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarlı yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	4	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.1.1
Lev. No :	1.4	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-8/1	Ölçüleri:	A.ç: 12 cm Kr. Y: 3,9 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-8'in etrafından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde astarlıdır ve yüzeyi ıslakken düzeltilmiştir. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarlı yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	5	Tabaka :	3. evre	Tip No :	2.1.1
Lev. No :	1.5	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-29	Ölçüleri:	A.ç: 11,9 cm Y: 4,2 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-19'un, içinden	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde ince astarlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarlı, yuvarlak diplidir. Eksiği bulunmamaktadır.				

Kat. No :	6	Tabaka :	3. evre	Tip No :	2.1.1
Lev. No :	1.6	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-39	Ölçüleri:	A.ç: 14,4 cm Y: 4,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-47'nin, hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kiremit kırmızısı hamuru, ince kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginden bir ton koyu astarlanmıştır. İçi ve dışı perdahlıdır ve içte dikey perdah izleri görülmektedir. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarı hafifçe içe çekilmiştir, yuvarlak diplidir. Omzundaki küçük eksikliği küçük eksikliği alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	7	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.1.1
Lev. No :	1.7	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-1/8	Ölçüleri:	A.ç: 12 cm Kr. Y: 3 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-1'in içinden	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık kahverengi hamuru, ince kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde astarlıdır ve yüzeyi ıslakken düzeltilmiştir. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarlı yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	8	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.1.1
Lev. No :	1.8	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-M-12/6	Ölçüleri:	A.ç: 12 cm Kr. Y: 3,6 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-12'nin etrafından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde astarlıdır ve yüzeyi ıslakken düzeltilmiştir. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarlı yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	9	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.1.1
Lev. No :	1.9	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-5/3	Ölçüleri:	A.ç: 18 cm Kr. Y: 3,7 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-5'in etrafından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık kahverengi hamuru, ince kum, kireç ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde astarlıdır ve yüzeyi ıslakken düzeltilmiştir. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarlı yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	10	Tabaka :	3. evre	Tip No :	2.1.2
Lev. No :	1.10	Cinsi :	Kulplu çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-190	Ölçüleri:	A.ç: 10,1 cm Y: 4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-19'un hediyesi	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Gri hamuru, ince kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde astarlı ve iyi perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. İçte dışta çark izleri ve içte dikey perdah izleri görülmektedir. Basit ağız kenarlı ve düz diplidir. Ağız kenarından yükselen şerit kulbu gövdenin orta kısmına bağlanmaktadır. Gövdenin eksik bölümü alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	11	Tabaka :	2. evre	Tip No :	2.1.3
Lev. No :	2.1	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-20/7	Ölçüleri:	A.ç: 12 cm Kr. Y: 2,7 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-20 iskeletin altından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı ince hamurunun renginde astarlıdır ve yüzeyi ıslakken düzeltilmiştir. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. İçte kalınlaştırılmış ağız kenarlı, yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	12	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.1.3
Lev. No :	2.2	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-5/20	Ölçüleri:	A.ç: 14 cm Kr. Y: 2,8 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-5'in hediyesi	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık gri hamuru, ince kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı ince krem astarlıdır ve yüzeyi ıslakken düzeltilmiştir. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. İçte kalınlaştırılmış ağız kenarlı, yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	13	Tabaka :	2. evre	Tip No :	2.1.3
Lev. No :	2.3	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-20/6	Ölçüleri:	A.ç: 14 cm Kr. Y: 2,9 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-20 iskeletin altından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık gri hamuru, ince kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı ince krem astarlıdır ve yüzeyi ıslakken düzeltilmiştir. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. İçe kalınlaştırılmış ağız kenarlı, yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	14	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.1.4
Lev. No :	2.4	Cinsi :	Derin çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-M-5/1	Ölçüleri:	A.ç: 20 cm Kr. Y: 3,8 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-5'in etrafından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık gri hamuru, ince kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı devetüyü astarlıdır ve yüzeyi ıslakken düzeltilmiştir. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. İçe kalınlaştırılmış ağız kenarlı, yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	15	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.1.4
Lev. No :	2.5	Cinsi :	Derin çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-5/2	Ölçüleri:	A.ç: 15,6 cm Kr. Y: 4,6 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-5'in etrafından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık kahverengi hamuru, ince kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı ince krem astarlıdır ve yüzeyi ıslakken düzeltilmiştir. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. İçe kalınlaştırılmış ağız kenarlı, yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	16	Tabaka :	2. evre	Tip No :	2.1.4
Lev. No :	2.6	Cinsi :	Derin çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-14/9	Ölçüleri:	A.ç: 20 cm Kr. Y: 5,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-14'ün içinden	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde astarlıdır ve yüzeyi ıslakken düzeltilmiştir. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. İçe kalınlaştırılmış ağız kenarlı, yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	17	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.2.1
Lev. No :	2.7	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-5/17	Ölçüleri:	A.ç: 16,8 cm Kr. Y: 2,6 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-5'in içinden	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde astarlıdır ve yüzeyi ıslakken düzeltilmiştir. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarı hafifçe içe dönük yuvarlak omuzlu ve yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	18	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.2.1
Lev. No :	2.8	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-5/18	Ölçüleri:	A.ç: 16,7 cm Kr. Y: 3,7 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-5'in içinden	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu üzeri	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık gri hamuru, ince kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı ince krem astarlıdır ve yüzeyi ıslakken düzeltilmiştir. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarı hafifçe içe dönük yuvarlak omuzlu ve yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	19	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.2.1
Lev. No :	2.9	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-61	Ölçüleri:	A.ç: 19,5 cm Y: 8,3 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-28 mezar kabının kapağı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde ıslakken sıvazlanmıştır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Dışta çark izleri belirgindir. Basit ağız kenarı hafifçe içe çekilmiştir. Sivri dipli ve yuvarlak omuzludur. Ağız kenarındaki küçük ekşiği alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	20	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.2.2
Lev. No :	2.10	Cinsi :	Derin Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-31	Ölçüleri:	A.ç: 9,9 cm Y: 4,8 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-23'ün hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmış ve ıslakken pürüzlü yüzeyleri sıvazlanarak düzeltilmiş. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. İçte ve dışta çark izleri görülmektedir. Basit ağız kenarı çok hafif içe dönük, yuvarlak gövdeli ve düz diplidir. Ağızdan daralarak dibe doğru uzanan eksik bölümü alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	21	Tabaka :	3. evre	Tip No :	2.3.1
Lev. No :	3.1	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-73	Ölçüleri:	A.ç: 10,1 cm Y: 4,3 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	Açmanın güneydoğusundan - 180 cm den	Kor. Yr :	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Mat devetüyü hamuru, ince kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmış, ıslakken sıvazlanmıştır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarlı, keskin omuzlu, yayvan gövdeli ve sivri diplidir. Omzundaki küçük eksiği küçük eksiği alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	22	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.3.1
Lev. No :	3.2	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-M-16/1	Ölçüleri:	A.ç: 18 cm Kr. Y: 4,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-16'nın hediyesi	Kor. Yr :	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmış, ıslakken sıvazlanmıştır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarı hafifçe içe dönük, keskin omuzlu ve yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	23	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.3.1
Lev. No :	3.3	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-M-16/1	Ölçüleri:	A.ç: 20 cm Kr. Y: 3,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-16'nın hediyesi	Kor. Yr :	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmış, ıslakken sıvazlanmıştır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarı hafifçe içe dönük, keskin omuzlu ve yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	24	Tabaka :	3. evre	Tip No :	2.3.1
Lev. No :	3.4	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-19/7	Ölçüleri:	A.ç: 22 cm Kr. Y: 5,6 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-19'un yanından	Kor. Yr :	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık gri hamuru, ince kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı devetüyü astarlı ve hafif perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarı hafifçe içe dönük, keskin omuzlu ve yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	25	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.4.1
Lev. No :	3.5	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-5/26	Ölçüleri:	A.ç: 15,4 cm Kr. Y: 2,9 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-5'in yanından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmış ve ıslakken sıvazlanmıştır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. İçe çekik ağız kenarlı, keskin omuzlu ve yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	26	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.4.1
Lev. No :	3.6	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-1/5	Ölçüleri:	A.ç: 18 cm Kr. Y: 3,3 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-1'in yanından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık kahverengi hamuru, ince kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı ince kırmızı astarlı ve perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. İçe çekik ağız kenarlı, keskin omuzlu ve yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	27	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.4.1
Lev. No :	3.7	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-5/7	Ölçüleri:	A.ç: 18,6 cm Kr. Y: 3,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-5'in yanından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık kahverengi hamuru, ince kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı ince kırmızı astarlı ve perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. İçe çekik ağız kenarlı, keskin omuzlu ve yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	28	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.4.1
Lev. No :	3.8	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-1/3	Ölçüleri:	A.ç: 19 cm Kr. Y: 3 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-1'in yanından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmış ve ıslakken sıvazlanmıştır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. İçe çekik ağız kenarlı, keskin omuzlu ve yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	29	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.4.1
Lev. No :	3.9	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-45	Ölçüleri:	A.ç: 19,8 cm Y: 7,2 cm Dç: 4,1 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-34'ün yanından	Kor. Yr :	Aksaray Müzesi	Yayın :	Öztan 1998, 173, fig. 1/1.
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı kalın kırmızı astarlıdır ve iyi perdahlanmıştır. İç ve dış yüzeyinde perdah izleri belirgindir. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. İç çukuk basit ağız kenarlı, keskin omuzlu, halka diplidir. Eksiği bulunmamaktadır.				

Kat. No :	30	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.4.2
Lev. No :	4.1	Cinsi :	Derin Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-M-3/11	Ölçüleri:	A.ç: 18 cm Kr. Y: 5,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-3'ün yanından	Kor. Yr :	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı kırmızı astarlıdır ve iyi perdahlanmıştır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. İç çukuk basit ağız kenarlı, keskin omuzlu ve yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	31	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.4.2
Lev. No :	4.2	Cinsi :	Derin Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-3/4	Ölçüleri:	A.ç: 20 cm Kr. Y: 1,8 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-3'ün yanından	Kor. Yr :	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmış ve ıslakken sıvazlanmıştır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. İç çukuk basit ağız kenarlı, keskin omuzlu ve yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	32	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.4.2
Lev. No :	4.3	Cinsi :	Derin Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-M-63/2	Ölçüleri:	A.ç: 24,4 cm Kr. Y: 5,3 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-63'ün etrafından	Kor. Yr :	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı kırmızı astarlıdır ve perdahlanmıştır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. İç çukuk basit ağız kenarlı, keskin omuzlu ve yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	33	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.4.2
Lev. No :	4.4	Cinsi :	Derin Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-M-58/3	Ölçüleri:	A.ç: 32,4 cm Kr. Y: 11,2 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-58'in yanından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı kırmızı astarlıdır ve iyi perdahlanmıştır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. İçe çekik basit ağız kenarlı, keskin omuzlu ve yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	34	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.4.3
Lev. No :	4.5	Cinsi :	Derin Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-9/1	Ölçüleri:	A.ç: 24,5 cm Kr. Y: 6,2 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-9'un etrafından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık gri hamuru, ince kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı kalın kırmızı astarlıdır ve iyi perdahlanmıştır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. İkte çark izleri belirgindir. İçe kalınlaştırılmış ağız kenarlı, keskin omuzlu ve yayvan gövdelidir.				

Kat. No :	35	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.5.1
Lev. No :	4.6	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-M-58/6	Ölçüleri:	A.ç: 13,6 cm Kr. Y: 3,2 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-58'in etrafından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum, taşçık ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmış ve ıslakken sıvazlanmıştır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarı hafifçe dönük, keskin gövdesi dibe doğru daralmakta ve yayvanlaşmaktadır.				

Kat. No :	36	Tabaka :	2. evre	Tip No :	2.5.1
Lev. No :	4.7	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-14/1	Ölçüleri:	A.ç: 16 cm Kr. Y: 3,8 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-14'ün etrafından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık gri hamuru, ince kum, taşçık ve mika katkılıdır. İçi ve dışı kırmızı astarlı ve perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarı hafifçe dönük, keskin gövdesi dibe doğru daralmakta ve yayvanlaşmaktadır.				

Kat. No :	37	Tabaka :	3. evre	Tip No :	2.6.1
Lev. No :	5.1	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-36	Ölçüleri:	A.ç: 11,6 cm Y: 4,5 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-48'in, hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde astarlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarı hafifçe içe çekilerek yuvarlatılmış, yarı küresel gövdeli ve yuvarlak diplidir. Ağız kısmındaki küçük eksiği alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	38	Tabaka :	3. evre	Tip No :	2.7.1
Lev. No :	5.2	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-19/3	Ölçüleri:	A.ç: 30 cm Kr. Y: 2,9 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-19'un üstünden	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık gri hamuru, ince kum, taşçık ve mika katkılıdır. İçi ve dışı kırmızı astarlı ve perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, yarı küresel gövdelidir.				

Kat. No :	39	Tabaka :	2. evre	Tip No :	2.8.1
Lev. No :	5.3	Cinsi :	Derin Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-19/2	Ölçüleri:	A.ç: 25,45cm Y: 12,6 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-19 ile M-18'in birleşme yerinin 200 m. batısından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Gri hamuru, ince kum, taşçık ve mika katkılıdır. İçi ve dışı kahverenginin tonlarında astarlanmıştır. İçi ve dışı zayıf perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve orta dereceli pişirilmiştir. Basit ağız kenarlı çan gövdeli, dudağın hemen altında başlayarak gövdeye birleşen bir kulbu bulunmaktadır ve düz diplidir.				

Kat. No :	40	Tabaka :	3. evre	Tip No :	2.9.1
Lev. No :	5.4	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-19/2	Ölçüleri:	A.ç: 10 cm Y: 1,9 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-19 etrafından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı kırmızı astarlı ve perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Dışa çekik ağız kenarlı omurgalı çanak.				

Kat. No :	41	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.9.1
Lev. No :	5.5	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-5/26	Ölçüleri:	A.ç: 8,2 cm Y: 1,9 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-5 etrafından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık kahverengi hamuru, ince kum, taşçık ve mika katkılıdır. İçi ve dışı ince kırmızı astarlı ve perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Dışa çekik ağız kenarlı omurgalı çanak.				

Kat. No :	42	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.9.1
Lev. No :	5.6	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-8/2	Ölçüleri:	A.ç: 12 cm Y: 1,8 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-8 etrafından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık kahverengi hamuru, ince kum, taşçık ve mika katkılıdır. İçi ve dışı ince kırmızı astarlı ve perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Dışa çekik ağız kenarlı omurgalı çanak.				

Kat. No :	43	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.9.1
Lev. No :	5.7	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-M-55/2	Ölçüleri:	A.ç: 22 cm Y: 4,6 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-55 etrafından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı kırmızı astarlı ve perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Dışa çekik ağız kenarlı omurgalı çanak.				

Kat. No :	44	Tabaka :	2. evre	Tip No :	2.10.1
Lev. No :	6.1	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995 10. Çukur/3	Ölçüleri:	A.ç: 15 cm Y: 2,7 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	10. çukur içinden	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık gri hamuru, ince kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı kırmızı astarlı ve perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. İçe çekik, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, "S" profilli çanak.				

Kat. No :	45	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.10.1
Lev. No :	6.2	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-14/7	Ölçüleri:	A.ç: 14 cm, Y: 2,7 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-14 etrafından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı kırmızı astarlı ve perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, "S" profilli çanak.				

Kat. No :	46	Tabaka :	2. evre	Tip No :	2.10.1
Lev. No :	6.3	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-14/8	Ölçüleri:	A.ç: 20 cm Y: 2,8 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-14 etrafından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı kırmızı astarlı ve perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, “S” profilli çanak.				

Kat. No :	47	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.10.1
Lev. No :	6.4	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-6/2	Ölçüleri:	A.ç: 24 cm Y: 3,9 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-6 etrafından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kahverengi hamuru, ince kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı kırmızı astarlı ve perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, “S” profilli çanak.				

Kat. No :	48	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.10.2
Lev. No :	6.5	Cinsi :	Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-5/8	Ölçüleri:	A.ç: 32 cm Y: 3,3 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-5 etrafından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık kahverengi hamuru, ince kum ve mika katkılıdır. Dışı ve dudak kısmının alt sınırına kadar kırmızı astarlı, bu kısmın altından itibaren hamurunun renginde bırakılmıştır. Dışı perdahlı, içte astarsız bölümleri yalın bırakılmıştır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. İçe dönük, ağız kenarlı, keskin karınlı “S” profilli çanak.				

Kat. No :	49	Tabaka :	3. evre	Tip No :	2.11.1
Lev. No :	6.6	Cinsi :	Kâse/Derin Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-19/6	Ölçüleri:	A.ç: 18 cm Y: 7 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-19'un etrafından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, kum ve mika katkılıdır. Yüzeyi hamurunun renginde bırakılmış ve ıslakken sıvazlanmıştır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. İçe çark izleri belirgindir. Basit ağız kenarı hafifçe içe dönük, dibe doğru daralan gövdeli derin çanak.				

Kat. No :	50	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2.12.1
Lev. No :	6.7	Cinsi :	Kâse/ Derin Çanak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-3	Ölçüleri:	A.ç: 15,2 cm Y: 13,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-11'in mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum ve mika katkılıdır. Kızıl kahverengi astarlı ve zayıf perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarı içe dönüktür. Yuvarlak omuzlu, dibe doğru daralan gövdeli ve halka diplidir. Ağız kenarından başlayarak dikey biçimde gövdeye doğru uzanan karşılıklı iki kabartma bezemesi bulunmaktadır. Eksikleri alçı ile tamamlanmıştır.				

Maşrapalar

Kat. No :	51	Tabaka :	3. evre	Tip No :	3.1.1
Lev. No :	7.1	Cinsi :	Maşrapa	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-184	Ölçüleri:	A.ç: 20 cm Y: 19,5 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-19'un hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru kireç, kum ve mika katkılıdır. Ağız kenarı dışı kulpunun üstü ve gövdenin üst kısmı şarap kırmızısı astarlı ve perdahlıdır. Gövdenin altı hamurunun renginde bırakılmış. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Dışa çekik kalınlaştırılmış ağız kenarlı, keskin karınlı, yuvarlak diplidir. Ağız kenarından yükselen şerit kulp gövde keskinliğine bağlanmış.				

Fincanlar

Kat. No :	52	Tabaka :	1. evre	Tip No :	4.1.1
Lev. No :	7.2	Cinsi :	Fincan	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-68	Ölçüleri:	A.ç: 7,4 cm Y: 8,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-57'nin 70 cm doğusundan	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde ince astarlı ve perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarlı ve sivri diplidir. Ağız kenarından çıkan ve gövdeye birleşen yuvarlak kulbu kırıktır. Eksikleri alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	53	Tabaka :	3. evre	Tip No :	4.2.1
Lev. No :	7.3	Cinsi :	Fincan	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-191	Ölçüleri:	A.ç: 6,4 cm Y: 12,2 cm Kr. Gn: 8,2 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-19'un hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık gri hamuru, ince elenmiş kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı koyu gri astarlı ve iyi perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarlı, silindir boyunlu, oval gövdeli ve sivri diplidir. Boynu üzerinde birbirine paralel sekiz yiv bezeme vardır. Boynun ortasından başlayarak omuz kısmına birleşerek sonlanan kulbu kabaca üçgen kesitlidir.				

Kat. No :	54	Tabaka :	3. evre	Tip No :	4.3.1
Lev. No :	7.4	Cinsi :	Fincan	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-77	Ölçüleri:	A.ç: 3,7 cm Y: 6,8 cm; Dç: 3,6	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	-190 cm'den.	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kahverengimsi gri hamuru, taşçık, saman ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmış ve düzeltilmiştir. Elde şekillendirilmiş ve orta dereceli pişirilmiştir. Basit ağız kenarlı, silindirik boyunlu, yuvarlak gövdeli ve düz diplidir. Ağız kenarından çıkan yuvarlak kesitli kulbu gövdeye birleşmektedir. Ağız kenarının bir bölümü eksiktir.				

Kat. No :	55	Tabaka :	1. evre	Tip No :	4.4.1
Lev. No :	8.1	Cinsi :	Fincan	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-81	Ölçüleri:	A.ç: 7,8 cm Y: 8,3 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	Açmanın güneybatısından	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kiremit kırmızısı hamuru, kum ve mika katkılıdır. Astarlı ve perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Dışa çekik ağız kenarlı, keskin karınlı ve sivri diplidir. Ağız kenarından yükselen yuvarlak kulbu karın keskinliğine bağlanmaktadır. Sağlam halde ele geçmiştir.				

Kat. No :	56	Tabaka :	3. evre	Tip No :	4.4.1
Lev. No :	8.2	Cinsi :	Fincan	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-19	Ölçüleri:	A.ç: 6,1 cm Y: 8 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-19'un içinden	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, kum, kireç ve az miktarda mika katkılıdır. Ağız kenarı ve karın keskinliğini hemen altından ağız kısmına doğru kırmızı astarlı ve perdahlıdır. Gövdenin altından dibe doğru astarsız hamurunun renginde bırakılmıştır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Dışa çekik ve dışta hafif kalınlaştırılmış ağız kenarlı, keskin karınlı ve hafifçe düzleştirilmiş diplidir. Ağız kenarından yükselen şerit kulbu karın keskinliğine bağlanmaktadır. Kırıkları yapıştırılmıştır.				

Kat. No :	57	Tabaka :	2. evre	Tip No :	4.4.2
Lev. No :	8.3	Cinsi :	Fincan	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-69	Ölçüleri:	A.ç: 9,5 cm Y: 11,3 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	10. ocak yerinin 20 cm doğusundan	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kiremidi hamuru ince kum ve mika katkılıdır. Ağız kenarı içi ve karın genişliğine kadar dışı açık kırmızı astarlı. Dışa çekik ağız kenarlı keskin karınlı ve düz diplidir. Ağız kenarından çıkan yuvarlak kesitli kulbu karın keskinliğine bağlanmaktadır. Karın keskinliği ile boyun arasında kalın oluk bezek vardır. Sağlam halde ele geçmiştir.				

Kat. No :	58	Tabaka :	2. evre	Tip No :	4.5.1
Lev. No :	8.4	Cinsi :	Fincan	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-74	Ölçüleri:	A.ç: 7,1 cm Y: 10,8 cm Kr. Gn: 11,3 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	Açmanın 180 m kuzeyinden	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Pembe hamuru ince kum ve mika katkılıdır. Dışı bej astarlı ve perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Kısa boyunlu, yuvarlak gövdeli ve düz diplidir. Boynun hemen altından çıkan yuvarlak kesitli kulbu karnın en geniş kısmına bağlanmaktadır. Eksikleri alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	59	Tabaka :	2. evre	Tip No :	4.5.1
Lev. No :	8.5	Cinsi :	Fincan	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-70	Ölçüleri:	D.ç: 7,1 cm Y: 12,8 cm Kr. Gn: 14,3 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	3. Ocak yerinin 1 m. güneyinden	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Pembe hamuru ince kum ve mika katkılıdır. Dışı bej astarlı ve perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Kısa boyunlu, yuvarlak gövdeli ve düz diplidir. Boynun hemen altından çıkan yuvarlak kesitli kulbu karnın en geniş kısmına bağlanmaktadır. Eksikleri alçı ile tamamlanmıştır.				

Testiler

Kat. No :	60	Tabaka :	3. evre	Tip No :	5.1.1
Lev. No :	9.1	Cinsi :	Testi	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-194	Ölçüleri:	Y: 10,3 cm Kr. Gn: 11 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-19'un hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Pembemsi devetüyü hamuru, ince kum, taşçık ve kireç katkılıdır. Dış ve içi hamurunun renginde astarlı, dışı ve içte dudak altına kadar olan kısmı perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Geniş gaga ağzının uç kısımları kesilmiş ve kenarları dışa kalınlaştırılmıştır. Kısa boyunlu, şişkin karınlı ve yuvarlak diplidir. Ağız kenarından çıkan şerit kulp karın genişliğine bağlanmaktadır. Gaganın altına, karın şişkinliğinin üzerine, iki adet ovalimsi memecik bezek olarak aplik edilmiştir.				

Kat. No :	61	Tabaka :	2. evre	Tip No :	5.2.1
Lev. No :	9.2	Cinsi :	Yonca ağızlı testicik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-65	Ölçüleri:	Y: 10,7 cm Kr. Gn: 11,1 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-79'un hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Öztan 1998, 175, fig. 3/1.
Tanımı :	Devetüyü hamuru ince kum kireç ve mika katkılıdır. Ağız kenarı içi ve gövdenin yarıya kadar dışı pembe astarlı ve perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Üç yaprak yonca ağızlı kısa boyunlu, keskin karınlı ve sivri diplidir. Ağız kenarından yükselen yuvarlak kesitli kulbu karın keskinliği üzerine bağlanmaktadır. Ağız ve kulbunda eksikler bulunmaktadır.				

Kat. No :	62	Tabaka :	2. evre	Tip No :	5.2.1
Lev. No :	9.3	Cinsi :	Yonca ağızlı testicik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-67	Ölçüleri:	Y: 4,7 cm Kr. Gn: 4,8 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-70'in 20 cm güneyinden	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Gri hamuru ince kum ve mika katkılıdır. Koyu gri astarlı, kahverengi alacalı ve perdahlıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Üç yaprak yonca ağızlı, keskin yuvarlak karınlı sivri diplidir. Ağız kenarından çıkan şerit kesitli kulbu karın keskinliğine bağlanmaktadır. Sağlam halde bulunmuştur.				

Kat. No :	63	Tabaka :	3. evre	Tip No :	5.2.2
Lev. No :	9.4	Cinsi :	Yonca ağızlı testi	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-56	Ölçüleri:	A.ç: 9,3x8 cm. Y: 13,8 cm Kr. Gn: 8,8 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-93'ün hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Gri hamuru ince kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamuru renginde bırakılmış. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Yonca ağızlı, kısa boyunlu, şişkin karınlı ve düz diplidir. Boynun da kabartma bant bezek vardır. Ağız kenarından çıkan şerit kesitli kulbu karın genişliğine bağlanmaktadır.				

Kat. No :	64	Tabaka :	1. evre	Tip No :	5.3.1
Lev. No :	10.1	Cinsi :	Yonca ağızlı testicik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-25	Ölçüleri:	A.ç: 9x6,5 cm Y: 19 cm Kr. Gn: 11,8 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-24'ün hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Yeşilimsi bej hamuru ince elenmiş kum az miktarda mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmış. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. İki yaprak yonca ağızlı gövdeye doğru hafif genişleyen boyunlu yumurta gövdeli ve sivri diplidir. Ağız kenarı altından çıkıp karın genişliği üzerine bağlanan kulbu yuvarlak kesitlidir. Boynun gövdeye birleşen kısmı kabartma hat bezeklidir. Sağlam halde ele geçmiştir.				

Kat. No :	65	Tabaka :	1. evre	Tip No :	5.4.1
Lev. No :	10.2	Cinsi :	Yonca ağızlı testicik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-26	Ölçüleri:	Y: 13,1 cm A.ç: 7,2x6,7 cm Kr. Gn: 8,6 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-21'in hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru kireç ve mika katkılıdır. Bej astarlı ve perdahlıdır. Gövdenin dibe yakın kısmı pembeleşme görülmektedir. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Üç yaprak yonca ağızlı, kısa boyunlu keskin karınlı ve sivri diplidir. Ağız kenarından çıkan yuvarlak kesitli kulbu biraz eğri olarak karın keskinliği üzerine bağlanmıştır. Eksiği alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	66	Tabaka :	1. evre	Tip No :	5.4.1
Lev. No :	10.3	Cinsi :	Yonca ağızlı testicik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-27	Ölçüleri:	Y: 13,1 cm A.ç: 7,4x8,3 cm Kr. Gn: 10,3 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-21'in hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru ince kum, mika ve kireç katkılıdır. Hamur renginin tonlarında astarlı ve perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Üç yaprak yonca ağızlı, kısa boyunlu, keskin karınlı, basık gövdeli ve sivri diplidir. Ağız kenarından çıkan yuvarlak kesitli kulbu karın keskinliğinin üzerine bağlanmaktadır. Dip ve ağız kısımlarındaki küçük eksiklikleri alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	67	Tabaka :	1. evre	Tip No :	5.4.1
Lev. No :	10.4	Cinsi :	Yonca ağızlı testicik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-28	Ölçüleri:	A.ç: 7,5x6,5 cm Y: 16,7 cm Kr. Gn: 11,2 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-19'un hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru kireç ve mika katkılıdır. Kirli bej astarlı ve perdahlanmıştır. Dış yüzeyinde yer yer islenmeler görülmektedir. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Üç yaprak yonca ağızlı, kısa boyunlu, keskin karınlı ve sivri diplidir. Ağız kenarından yükselen yuvarlak kesitli kulbu karın keskinliğinin üzerine birleşmektedir. Ağız kenarında ve boynunda bulunan eksikleri alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	68	Tabaka :	1. evre	Tip No :	5.4.2
Lev. No :	11.1	Cinsi :	Yonca ağızlı testi	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-5	Ölçüleri:	Y: 16,1 cm; Kr. Gn: 10,3 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-27 mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Öztan 1998, fig.
Tanımı :	Kiremidi devetüyü hamuru kireç ve mika katkılıdır. Dışı hamurunun renginde bırakılmış ve ıslakken sıvazlanmıştır. Çark yapımı ve iyi pişirilmiştir. Yonca ağızlı, keskin karınlı ve sivri diplidir. Ağız kenarından karın keskinliğine bağlanan yuvarlak kulbu bulunmaktadır. Tek bir hat halinde boynuna paralel ve onu dik bir şekilde bağlanan patlıcan moru renginde boya bezeklidir.				

Kat. No :	69	Tabaka :	3. evre	Tip No :	5.4.2
Lev. No :	11.2	Cinsi :	Yonca ağızlı testicik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-189	Ölçüleri:	Y: 13,3 cm Kr. Gn: 8,8 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-19'un hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Öztan 1998, 175, fig. 3/2.
Tanımı :	Devetüyü hamuru kum, kireç ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde astarlı ve perdahlıdır. Üç yaprak yonca ağızlı, kısa boyunlu, oval gövdeli ve sivri diplidir. Karın genişliği üstüne bağlanan yuvarlak kesitli kulbu ağız kenarına kadar korunmuştur. Boyunda tek sıra kırmızı renkli bant bezeme ve buna birleşik şekilde dibe kadar dikey halde uzanan yine kırmızı renkte boya bezeme bulunmaktadır. Gövde ve ağız kısmındaki eksikleri alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	70	Tabaka :	1. evre	Tip No :	5.4.2
Lev. No :	11.3	Cinsi :	Yonca ağızlı testi	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-4	Ölçüleri:	A.ç:10x9,7 cm Y: 20,6 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-1'in hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru kireç, kum ve az miktarda mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmış ve ıslakken sıvazlanarak pürüzleri giderilmiştir. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Üç yaprak yonca ağızlı, kısa boyunlu, oval gövdeli ve sivri diplidir. Ağız kenarından çıkan yuvarlak kesitli kulp omuz üzerine bağlanmaktadır. Kırıkları yapıştırılmış,				

Kat. No :	71	Tabaka :	2. evre	Tip No :	5.4.2
Lev. No :	11.4	Cinsi :	Yonca ağızlı testi	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-22	Ölçüleri:	Kr. Y: 18,5 cm Kr. Gn: 13,6 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-26'nın hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru kireç, kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmış ve ıslakken sıvazlanarak pürüzleri giderilmiştir. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. İçte ve dışta çark izleri belirgindir. Kısa boyunlu, oval gövdeli ve sivri diplidir. Ağız kenarından çıkan yuvarlak kesitli kulp omuz üzerine bağlanmaktadır. Ağız kenarının az bir kısmı korunmuştur. Mevcut halinden akıtacak kısmına denk gelen yaprağı daha dar geride kulba yakın kısmındaki iki yaprağı daha olmak üzere ağzının üç yapraklı yonca formunda olduğu anlaşılmaktadır.				

Kat. No :	72	Tabaka :	1. evre	Tip No :	5.4.3
Lev. No :	12.1	Cinsi :	Yonca ağızlı testi	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-151	Ölçüleri:	Y: 33,8 cm; Kr. Gn: 21,7 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-3 mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, kum, kireç ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmış ve ıslakken sıvazlanmıştır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Çark izleri belirgindir. Kısa boyunlu, oval gövdeli ve yuvarlak diplidir. Ağzının az bir kısmı korunmuştur. Mevcut halinden akıtacak kısmına bir ve kulp kısmında iki yaprağı olmak üzere üç yapraklı yonca ağzının olduğu anlaşılmaktadır. Şerit kulbu, ağız kısmından çıkıp omuz üstüne birleşmektedir. Boynuna paralel uzanan kırmızı boya bant bezemeye birleşen ve gövde üzerinde daire şekli alan aynı renk boya bezeme serbest fırça ile yapılmıştır. Eksikleri alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	73	Tabaka :	1. evre	Tip No :	5.4.4
Lev. No :	12.2	Cinsi :	Yonca ağızlı testi	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-15	Ölçüleri:	Y: 21 cm A.ç:10x10,1 cm D.ç: 2,8 cm.	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-12 mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru kireç kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmış, ıslakken sıvazlanmıştır. Çarkta yapılmış, iyi pişirilmiştir. Üç yaprak yonca ağızlı, kısa boyunlu, oval gövdeli ve düz diplidir. Eksikleri alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	74	Tabaka :	3. evre	Tip No :	5.5.1
Lev. No :	13.1	Cinsi :	Yonca ağızlı testi	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-182	Ölçüleri:	A.ç: 5x3,3 cm. Y:21 Kr. Gn: 16 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-18'in hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kiremidi hamuru orta boy taşçık, kum ve mika katkılıdır. Hamurunun rengindeki astarı karın keskinliği altına kadar bütün dış yüzüne sürülmüştür. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. İki yaprak yonca ağızlı, silindirik boyunlu, küre gövdeli, hafif keskin karınlı ve ufak düz diptir. Yonca ağzın uzun olan diliminin altından başlayan yuvarlak kesitli kulbu, omuz üstüne bağlanmaktadır. Sağlam halde ele geçmiştir.				

Kat. No :	75	Tabaka :	1. evre	Tip No :	5.6.1
Lev. No :	13.2	Cinsi :	Yonca ağızlı testi	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-168	Ölçüleri:	A.ç: 7,8x5,1 cm. Kr. Gn: 15,5 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-12'nin üzerinden	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru kum ve mika katkılıdır. Şarap kırmızısı astarlı ve parlak perdahlıdır. Çark yapımı ve iyi pişirilmiştir. İki yaprak yonca ağızlı, kısa boyunlu ve keskin karınlıdır. Gövdenin alt kısmının yarısı ve dibi kırıktır. Ağız kenarından çıkan köşeleri yuvarlatılmış, dikdörtgen kesitli kulbu karın keskinliğinin üstüne bağlanmıştır. Eksikleri tahmini olarak tamamlanmıştır.				

Kat. No :	76	Tabaka :	3. evre	Tip No :	5.6.2
Lev. No :	14.1	Cinsi :	Yonca ağızlı testi	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-9/1	Ölçüleri:	A.ç: 9x6 cm.	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-19'un etrafından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru kum ve mika katkılıdır. Şarap kırmızısı astarlı ve parlak perdahlıdır. Çark yapımı ve iyi pişirilmiştir. İki yaprak yonca ağızlı, uzun boyunludur. Boyundan aşağısı korunmamıştır. Ağız kenarı altından yükselen ve omuz üstüne birleşen kulp yeri bellidir.				

Kat. No :	77	Tabaka :	II. yapı katı	Tip No :	5.6.2
Lev. No :	14.2	Cinsi :	Gaga ağızlı testi	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. d.16	Ölçüleri:	Y: 40,5 cm Kr. Gn: 20 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	UA/7	Kor. Yr:	Niğde Müzesi	Yayın :	Emre, 1966, 59, Lev. XXXII, I.
Tanımı :	Açık devetüyü hamuru kum ve mika katkılıdır. Üst kısmı hamurunun renginde astarlı ve perdahlıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. İnce dar boyunlu, yuvarlak omuzlu, keskin karınlı, halka dibi kırıktır.				

Kat. No :	78	Tabaka :	II. yapı katı	Tip No :	5.7.1
Lev. No :	15.1	Cinsi :	Yuvarlak ağızlı testi	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. c.36	Ölçüleri:	Y: 24,2 cm Kr. Gn: 16 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	Yerleşim içi mezar hediyesi	Kor. Yr:	Niğde Müzesi	Yayın :	Emre, 1966, 59, Lev. XXXII, I.
Tanımı :	Devetüyü hamuru kum ve mika katkılıdır. Kırmızı astarlı ve parlak perdahlıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Yuvarlak ağız dışı kalınlaştırılmış, ince uzun boyunlu, yuvarlak gövdeli, ince halka dipli karın keskinliğinin üstü iki sıra yivlidir. Yuvarlak kesitli kulbu karnını boyna bağlamaktadır.				

Kat. No :	79	Tabaka :	II. yapı katı	Tip No :	5.7.1
Lev. No :	15.2	Cinsi :	Yuvarlak ağızlı testi	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. c.27	Ölçüleri:	Y: 28,2 cm Kr. Gn: 19 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	Yerleşim içi mezar hediyesi	Kor. Yr:	Niğde Müzesi	Yayın :	Emre, 1966, 59, Lev. XXXII, I.
Tanımı :	Pembensi devetüyü hamuru kum ve mika katkılıdır. Hamurunun renginde astarlıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Hafif çekik ağız kenarı kalınlaştırılmış, ince boyunlu, yuvarlak omuzlu, keskin karınlı ve düz diplidir. Yuvarlak kesitli kulbu karnını boyna bağlamaktadır.				

Kat. No :	80	Tabaka :	1. evre	Tip No :	5.8.1
Lev. No :	16.1	Cinsi :	Gaga ağızlı testi	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-15	Ölçüleri:	Y: 32,1 cm Kr. Gn: 22,5 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-69 mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Öztan 1998, 173, fig. 1/2.
Tanımı :	Devetüyü hamuru kum ve mika katkılıdır. Dibe yakın kısma kadar dışı kırmızı astarlı ve iyi perdahlıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Gaga ağızlı, keskin karınlı ve yuvarlak diplidir. Gövdenin her iki yanında, keskin karın üzerinden başlayan ve boyun ile omuz arasına bağlanan oval kesitli iki kulp ve gaga akıtacağın gerisinde ağız kenarından çıkarak boyun ile omuzun arasına bağlanan üçüncü bir kulbu bulunmaktadır. Gaga ucun altında şişkin karnın tam üzerinde iki tane memecik bezek bulunmaktadır. Eksikleri alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	81	Tabaka :	II. yapı katı	Tip No :	5.8.2
Lev. No :	17.1	Cinsi :	Gaga ağızlı testi	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. c.48	Ölçüleri:	Y: 40 cm Kr. Gn: 23,5 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	Yerleşim içi mezar hediyesi	Kor. Yr:	Niğde Müzesi	Yayın :	Emre, 1966, 59, Lev. XXXI, I.
Tanımı :	Devetüyü hamuru kum ve mika katkılıdır. Sarımsı kırmızı astarlı ve parlak perdahlıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Ufak gagasının ucu hafifçe öne kıvrık, ince boyunlu, yuvarlak omuzlu, hafif keskin karınlı ve kısa halka diplidir.				

Kat. No :	82	Tabaka :	1. evre	Tip No :	5.8.3
Lev. No :	17.2	Cinsi :	Testi	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-30	Ölçüleri:	Y: 28 Kr. Gn: 21 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-21'in yanından	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Öztan 1998, 173, fig. 1/3.
Tanımı :	Devetüyü hamuru ince elenmiş kum ve mika katkılıdır. Dışı kırmızı astarlı ve parlak perdahlıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Boyna kadar olan kısmı kırık, yarım küre gövdeli, keskin karınlığı, iç bükey olarak devam eden gövdeli ve pedestal diplidir. Omuza bağlanan şerit kesitli kulbu kırıktır. Ağız ve boyun kısmı ele geçmemiştir.				

Kat. No :	83	Tabaka :	1. evre	Tip No :	5.9.1
Lev. No :	18.1	Cinsi :	Testi	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-12	Ölçüleri:	Kr. Y: 26,4 cm Kr. Gn: 21,2 cm D.ç: 8,6 cm.	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-21'in yanından	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru kum ve mika katkılıdır. Krem astarı yer yer kızarmıştır. Zayıf perdahlıdır. Çarkta yapılmış ve orta dereceli pişirilmiştir. Oval gövdeli ve halka diplidir. Omuz üzerindeki oval kesitli kulbun ortası kırıktır. Boyun ve ağız kısmı ele geçmemiştir. Kulbun eksiği alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	84	Tabaka :	3. evre	Tip No :	5.10.1
Lev. No :	18.2	Cinsi :	Testi	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-38	Ölçüleri:	Kr. Y: 21 cm Kr. Gn: 16 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-47'nin hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru ince kum katkılı ve az miktarda kireç katkılıdır. Hamuru renginde astarlı ve perdahlıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Kısa boyunlu, torba gövdeli ve küçük düz kaideli diplidir. Karın şişkinliği üstüne bağlanan oval kesitli kulbu kırıktır. Ağız kısmı ele eksiktir.				

İbrikler

Kat. No :	85	Tabaka :	2. evre	Tip No :	6.1.1
Lev. No :	19.1	Cinsi :	İbrik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-17	Ölçüleri:	A.ç: 4,5cm D.ç: 5,8 cm Y: 17 cm Kr. Gn: 11,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-36'nın 1.20 m. batısından	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Öztan 1998, şek. 1/3.
Tanımı :	Devetüyü hamuru kum ve mika katkılıdır. Şarap kırmızısı astarlı ve parlak perdahlıdır. Kalınlaştırılmış yuvarlak ağız kenarlı, kısa boyunlu, keskin omuzlu, keskin karınlı ve düz kaidelidir. Keskin karnının hemen üzerine birleştirilmiş akıtacağı ve omuz üzerinden çıkarak keskin karnına bağlanan oval kesitli bir kulbu bulunmaktadır. Eksiği bulunmamaktadır.				

Kat. No :	86	Tabaka :	II. yapı katı	Tip No :	6.1.2
Lev. No :	19.2	Cinsi :	İbrik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. d.18	Ölçüleri:	Y: 22,5 cm Kr. Gn: 17 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	Yerleşim içi mezar hediyesi	Kor. Yr:	Niğde Müzesi	Yayın :	Emre, 1966, 61, Lev. XXXIV, 4.
Tanımı :	Devetüyü hamuru kum ve mika katkılıdır. Şarap kırmızısı astarlı ve parlak perdahlıdır. Kısa boyunlu, keskin omuzlu, keskin karınlı ve disk biçiminde kaidelidir. Emziğini yarısı kırık				

Çaydanlıklar

Kat. No :	87	Tabaka :	3. evre	Tip No :	7.1.1
Lev. No :	19.3	Cinsi :	Çaydanlık	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-19/3	Ölçüleri:	Kr. U: 8,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-19'un yanından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru ince kum ve mika katkılıdır. Dışı, kırmızı astarlı, içi hamurunun renginde yalın bırakılmıştır. Dışı perdahlı, iyi pişirilmiştir.				

Kat. No :	88	Tabaka :	1. evre	Tip No :	7.1.1
Lev. No :	19.4	Cinsi :	Çaydanlık	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-5/21	Ölçüleri:	Kr. U: 9,9 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-5'in yanından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru ince kum ve mika katkılıdır. Dışı kalın kırmızı astarlı, içi hamurunun renginde yalın bırakılmıştır. Dışı perdahlı, iyi pişirilmiştir.				

Kat. No :	89	Tabaka :	2. evre	Tip No :	7.1.1
Lev. No :	19.5	Cinsi :	Çaydanlık	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-16	Ölçüleri:	A.ç: 10,1cm Y: 13,6 cm Kr. G: 17,6 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	5 no.lu çukur içinden	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru kireç kum ve mika katkılıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Dışta ağız kenarından keskin karının hemen altına kadar astarlanmış ve perdahlanmıştır. Bu kısımdan, yuvarlak dibine kadar hamurunun renginde bırakılmıştır. Ağız kenarının hemen altından başlayan yuvarlak kesitli kulbu keskin karının üzerine bağlanmaktadır. Kulbunun büyük bir bölümü eksiktir. Kulbun karşısında karın üzerine bağlanan akitacağının üzeri düzleştirilmiştir. Kulbundaki eksikler dışında geri kalanı tamdır.				

Cömlekler

Kat. No :	90	Tabaka :	1. evre	Tip No :	8.1.1
Lev. No :	20.1	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-M-34/3	Ölçüleri:	A.ç: 14 cm Kr. Y: 7,7 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-34'ün yanından	Kor. Yr :	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru kireç kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmış ve ıslakken sıvazlanmıştır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarlı oval gövdeli boyunsuz çömlek.				

Kat. No :	91	Tabaka :	2. evre	Tip No :	8.1.1
Lev. No :	20.2	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-199	Ölçüleri:	A.ç: 17,5 cm Y: 16 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	Açmanın batısından	Kor. Yr :	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kahverengi hamuru kum, kireç ve mika katkılıdır. Hamurunun renginde astarlı ve perdahlıdır. Dışında islenmeler görülür. Basit ağız kenarlı, oval gövdeli, düz dipli. Omzunun üzerindeki tek kulbu kırıktır.				

Kat. No :	92	Tabaka :	3. evre	Tip No :	8.1.2
Lev. No :	20.3	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-M-94/2	Ölçüleri:	A.ç: 18 cm Kr. Y: 6,5 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-94'ün yanından	Kor. Yr :	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru kireç, kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmış ve ıslakken sıvazlanmıştır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarı içe kesik, oval gövdeli boyunsuz çömlek.				

Kat. No :	93	Tabaka :	1. evre	Tip No :	8.1.2
Lev. No :	20.4	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-M-34/1	Ölçüleri:	A.ç: 20,5 cm Kr. Y: 12,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-34'ün yanından	Kor. Yr :	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık gri hamuru taşçık, kum ve mika katkılıdır. Dışı kahverengi astarlı ve zayıf perdahlıdır. Dış yüzeyinde islenmeler bulunmaktadır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarlı, oval gövdelidir. Gövde üzerinde yatay bağlanmış, yuvarlak kesitli kulbu vardır.				

Kat. No :	94	Tabaka :	1. evre	Tip No :	8.2.1
Lev. No :	21.1	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-5/18	Ölçüleri:	A.ç: 10 cm Kr. Y: 2,3 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-5'in yanından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru kum, kireç ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmış ve ıslakken sıvazlanmıştır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarlı, küre gövdelidir.				

Kat. No :	95	Tabaka :	1. evre	Tip No :	8.2.1
Lev. No :	21.2	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-M-3/9	Ölçüleri:	A.ç: 13 cm Kr. Y: 3,7 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-3'ün yanından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru kum, kireç ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmış ve ıslakken sıvazlanmıştır. Çarkta yapılmış ve orta pişirilmiştir. Basit ağız kenarlı, küre gövdelidir.				

Kat. No :	96	Tabaka :	2. evre	Tip No :	8.2.1
Lev. No :	21.3	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-19/8	Ölçüleri:	A.ç: 19 cm Kr. Y: 4,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-19'un üstünden	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık gri hamuru kum, kireç ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmış ve ıslakken sıvazlanmıştır. Çarkta yapılmış ve orta pişirilmiştir. Basit ağız kenarlı, küre gövdelidir.				

Kat. No :	97	Tabaka :	3. evre	Tip No :	8.2.1
Lev. No :	21.4	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-140	Ölçüleri:	Kr. Y: 18,6 cm Kr. Gn: 23,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	-2,05 m.den	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Gri hamuru taşçık, saman ve kireç katkılıdır. Kırmızı astarlı ve zayıf perdahlıdır. Kötü pişirilmiştir ve elde şekillendirilmiştir. Küre gövdeli ve düz diplidir. Karın genişliği üzerindeki şerit kesitli karşılıklı iki kulbu gövde üzerine yatay olarak birleşmektedir. Eksikleri alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	98	Tabaka :	3. evre	Tip No :	8.2.2
Lev. No :	21.5	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-5/18	Ölçüleri:	A.ç: 16 cm Kr. Y: 3,6 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-18'in doğusundan	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Koyu kahverengi hamuru taşçık, kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı krem astarlı ve ıslakken sıvazlanmıştır. Orta dereceli pişirilmiş ve çarkta şekillendirilmiştir. İçe kalınlaştırılmış ağız kenarlı küre gövdelidir.				

Kat. No :	99	Tabaka :	1. evre	Tip No :	8.2.2
Lev. No :	21.6	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-M-12/3	Ölçüleri:	A.ç: 25 cm Kr. Y: 7,1 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-12'nin güneyinden	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kahverengi hamuru taşçık, kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı krem astarlı ve ıslakken sıvazlanmıştır. Orta dereceli pişirilmiş ve çarkta şekillendirilmiştir. İçe kalınlaştırılmış ağız kenarlı küre gövdelidir.				

Kat. No :	100	Tabaka :	2. evre	Tip No :	8.2.2
Lev. No :	21.7	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-14/7	Ölçüleri:	A.ç: 25 cm Kr. Y: 3,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-14'ün yanından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Koyu gri hamuru taşçık, kum ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı kahverengi astarlı ve zayıf perdahlıdır. Orta dereceli pişirilmiş ve çarkta şekillendirilmiştir. İçe kalınlaştırılmış ağız kenarlı küre gövdelidir.				

Kat. No :	101	Tabaka :	1. evre	Tip No :	8.2.2
Lev. No :	22.1	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-5/7	Ölçüleri:	A.ç: 25 cm Kr. Y: 14,3 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-5'in yanından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Koyu gri hamuru taşçık, kum ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı kahverengi astarlı ve zayıf perdahlıdır. Orta dereceli pişirilmiş ve çarkta şekillendirilmiştir. İçe kalınlaştırılmış ağız kenarlı küre gövdelidir. Omuzu üzerinde yuvarlak kesitli, dikey kulbu bulunmaktadır.				

Kat. No :	102	Tabaka :	1. evre	Tip No :	8.2.2
Lev. No :	22.2	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-32	Ölçüleri:	A.ç: 19 cm Y: 20 cm Kr. Gn: 26 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-68'in mezar kabı	Kor. Yr :	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum, mika ve kireç katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmış, pürüzleri düzeltilmiştir. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Basit, içe hafif kalın ağız kenarlı, yuvarlak omuzlu, küre gövdeli ve yuvarlak diplidir. Omuz üzerine bağlanan karşılıklı kulpları yuvarlak kesitlidir. Ağız kenarındaki küçük eksiği alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	103	Tabaka :	1. evre	Tip No :	8.3.1
Lev. No :	22.3	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-6/5	Ölçüleri:	A.ç: 10 cm Kr. Y: 2,8 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-6'nın yanından	Kor. Yr :	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum, kireç ve mika katkılıdır. İçi dışı hamurunun renginde astarlı ve ıslakken sıvazlanmıştır. İyi pişirilmiş ve çarkta şekillendirilmiştir. Basit ağız kenarı hafif dışa dönük, kısa dar boyunlu, küre gövdelidir.				

Kat. No :	104	Tabaka :	1. evre	Tip No :	8.3.1
Lev. No :	22.4	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-5/10	Ölçüleri:	A.ç: 7 cm Kr. Y: 4,5 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-5'in yanından	Kor. Yr :	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Sarımsı kırmızı hamuru, ince kum, kireç, mika ve çok az taşçık katkılıdır. Dışı ve içte dudağın alt sınırına kadar kırmızımsı kahve astarlı, içte dudak altından itibaren açık mat kahve astarlıdır. Dışı ve içte dudak altına kadar perdahlı ve dudak altı yalın bırakılmıştır. İyi pişirilmiş ve çarkta şekillendirilmiştir. Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, boyunsuz, şişkin gövdelidir.				

Kat. No :	105	Tabaka :	1. evre	Tip No :	8.3.1
Lev. No :	22.5	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-M-63/1	Ölçüleri:	A.ç: 10 cm Kr. Y: 7,1 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-63'ün yanından	Kor. Yr :	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum, kireç ve mika katkılıdır. İçi yalın bırakılmış, dışı ince kırmızı astarlıdır. Dışı perdahlı, içi yalın bırakılmıştır. İyi pişirilmiş ve çarkta şekillendirilmiştir. Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, boyunsuz, şişkin gövdelidir.				

Kat. No :	106	Tabaka :	1. evre	Tip No :	8.4.1
Lev. No :	23.1	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-2	Ölçüleri:	A.ç: 20,4 cm Y: 23 cm Kr. Gn: 25,5 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-61'in mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kiremidi hamuru kum ve mika katkılıdır. Dışta karın keskinliği altına kadar kırmızı astarlı ve perdahlıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Hafif dışa çekik ağız kenarlı omuzu iki evreli yivli, keskin karınlı ve halka diplidir. Ağız kenarı altından çıkan şerit kesitli kulpları karın keskinliğine bağlanmakta ve kulpların arasında karşılıklı birer memecik bulunmaktadır.				

Kat. No :	107	Tabaka :	1. evre	Tip No :	8.4.1
Lev. No :	23.2	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-57	Ölçüleri:	A.ç: 20,3cm Y: 24,6 cm Kr. Gn: 27,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-33'ün mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kiremidi hamuru kum ve mika katkılıdır. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Kırmızı astarı ağız kenarından karın keskinliği altına kadar sürülmüş ve iyi perdahlanmıştır. Hafif dışa çekik ağız kenarı içe doğru eğimlidir. Omuzu iki basamaklı yivli, şişkin gövdeli ve halka diplidir. Omuzdan çıkan karın genişliğine bağlanan karşılıklı dik iki kulbu şerit kesitlidir. Kulplar arasında karşılıklı iki memecik bulunmaktadır. Eksiği bulunmamaktadır.				

Kat. No :	108	Tabaka :	2. evre	Tip No :	8.4.1
Lev. No :	23.3	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-14/11	Ölçüleri:	A.ç: 9 cm Kr. Y: 4,3 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-11'in kuzeyinden	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum, kireç ve mika katkılıdır. Dışı ince kırmızı astarlı, içi yalın bırakılmıştır ve dışı perdahlıdır. İyi pişirilmiş ve çarkta şekillendirilmiştir. Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, boyunsuz dudak altında bir sıra kabartma bant bezek korunmuştur.				

Kat. No :	109	Tabaka :	2. evre	Tip No :	8.4.1
Lev. No :	23.4	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-19/6	Ölçüleri:	A.ç: 15 cm Kr. Y: 5,3 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-19'un üstünden	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum, kireç ve mika katkılıdır. Dışı ince kırmızı astarlı, içi yalın bırakılmıştır ve dışı perdahlıdır. İyi pişirilmiş ve çarkta şekillendirilmiştir. İç ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, boyunsuz dudak altında bir sıra kabartma bant bezek korunmuştur.				

Kat. No :	110	Tabaka :	1. evre	Tip No :	8.5.1
Lev. No :	24.1	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-M-34/4	Ölçüleri:	A.ç: 15,8 cm Kr. Y: 11,5 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-34'ün yanından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Koyu kahverengi hamuru, ince kum, kireç ve mika katkılıdır. İçi dışı hamurunun renginde astarlı ve zayıf perdahlıdır. Dışında yer yer ıslenmeler mevcuttur. Orta dereceli pişirilmiş ve çarkta şekillendirilmiştir. İçe kesik, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, kısa dar boyunlu, küre gövdelidir. Boynundan yükselerek omuz üzerine birleşen bir kulbu bulunmaktadır.				

Kat. No :	111	Tabaka :	2. evre	Tip No :	8.5.2
Lev. No :	24.2	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-3	Ölçüleri:	A.ç: 18,4 cm Y: 15,6 cm Kr. Gn: 20,2 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-77'nin mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kahverengi hamuru ince kum ve mika katkılıdır. Dışta, ağız kenarı üstü dibe kadar kırmızı astarlı ve perdahlıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Dışa çekik ağız kenarlı, keskin omuzlu ve halka dipliştir. Omuzdan çıkan karın genişliğine bağlanan karşılıklı dik kulpları yuvarlak kesitlidir. Kulplar arası karşılıklı iki memecik bulunmaktadır. Eksiği bulunmamaktadır.				

Kat. No :	112	Tabaka :	2. evre	Tip No :	8.5.2
Lev. No :	24.3	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-14/6	Ölçüleri:	A.ç: 20 cm Kr. Y: 2,7 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-14'ün yanından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Koyu gri hamuru, ince kum, az miktarda taşçık ve mika katkılıdır. Dışı ince kırmızı astarlı ve perdahlıdır, içi yalın bırakılmıştır. İyi pişirilmiş ve çarkta şekillendirilmiştir. Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, küre gövdelidir.				

Kat. No :	113	Tabaka :	1. evre	Tip No :	8.6.1
Lev. No :	25.1	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-M-55/12	Ölçüleri:	A.ç: 11 cm Kr. Y: 2,7 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-5'in yanından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, ince kum, kireç ve mika katkılıdır. İçi ve hamurunun renginde bırakılmış ve ıslakken sıvazlanmıştır. İyi pişirilmiş ve çarkta şekillendirilmiştir. Basit ağız kenarlı kısa bounlu, küre gövdelidir.				

Kat. No :	114	Tabaka :	3. evre	Tip No :	8.6.1
Lev. No :	25.2	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-M-94/8	Ölçüleri:	A.ç: 12 cm Y: 33 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-94'ün 115 cm batısından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru ince kum ve az miktarda kireç katkılıdır. Hamurunun renginde astarlı ve perdahlıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Silindir boyunlu, küre gövdeli ve düz diplidir. Ağız kenarı altında çıkan ve omuz üzerine bağlanan bir kulbu bulunmaktadır. Yarısı korunmuştur.				

Kat. No :	115	Tabaka :	1. evre	Tip No :	8.7.1
Lev. No :	26.1	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-5/27	Ölçüleri:	A.ç: 6 cm Y: 1,7 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-5'in yanından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Koyu gri hamuru ince kum, kireç ve mika katkılıdır. İçi ve dışı açık kahverengimsi gri astarlı ve perdahsızdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarı dışı kalınlaştırılmış kısa ve dar boyunlu şişe parçası.				

Kat. No :	116	Tabaka :	2. evre	Tip No :	8.7.1
Lev. No :	26.2	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-20/4	Ölçüleri:	A.ç: 8 cm Y: 2,7 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-20 iskeletin altından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru ince kum ve az miktarda kireç katkılıdır. İçi ve dışı kırmızı astarlı ve perdahlıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarı dışı çekik, kısa ve dar boyunlu şişe parçası.				

Kat. No :	117	Tabaka :	3. evre	Tip No :	8.7.2
Lev. No :	26.3	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-19/6	Ölçüleri:	A.ç: 10 cm Y: 4,8 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-19'un yanından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru ince kum ve az miktarda kireç katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun bir ton koyu tonunda (devetüyü) astarlı ve perdahlıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Basit ağız kenarlı, kısa ve dar boyunlu şişe parçası.				

Kat. No :	118	Tabaka :	1. evre	Tip No :	8.7.2
Lev. No :	26.4	Cinsi :	Şişe	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-25	Ölçüleri:	Y: 29 cm Kr. Gn: 21,5 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-37'nin mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru ince kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmıştır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Hafif dışa çekik ağız kenarlı, oval gövdeli ve yuvarlak diplidir. Ağız kenarının eksikleri alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	119	Tabaka :	1. evre	Tip No :	8.8.1
Lev. No :	27.1	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-1	Ölçüleri:	A.ç: 30 cm Y: 22 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-45'in mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kiremidi hamuru kum ve mika katkılıdır. Ağız kenarı üstü gövdenin yarısına kadar olan kısmı kırmızı astarlı ve parlak perdahlıdır. Çark yapımı ve iyi pişirilmiştir. İç ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, dibe doğru daralan gövdeli ve yuvarlak diplidir. Omuz üzerinde ikişer olarak birbirine yakın dört dik kulbu şerit kesitlidir. Ağız kenarı, gövde ve dibindeki küçük eksikler alçı ile tamamlanmıştır.				

Vazolar

Kat. No :	120	Tabaka :	1. evre	Tip No :	9.1.1
Lev. No :	28.1	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993- M-5/15	Ölçüleri:	A.ç: 14,5 cm Kr. Y: 5,9 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-5'in güneyinden	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık gri hamuru kum, kireç ve mika katkılıdır. İçi yalın bırakılmış dışı ve dudakğın iç kısmına kadar atsalı ve perdahlıdır. İyi pişirilmiş ve çarkta şekillendirilmiştir. Dışa kalın ağız kenarı dışa yatık, kısa dış bükey boyunlu, küre gövdeli çömlek.				

Kat. No :	121	Tabaka :	1. evre	Tip No :	9.1.1
Lev. No :	28.2	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-26	Ölçüleri:	A.ç: 16,5 cm Y: 30 cm Kr. Gn: 25,2 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-73'ün mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru taşçık, kum, kireç ve mika katkılıdır. Hamurunun renginde ince astarlanmıştır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Dışa çekik ağız kenarlı, kısa silindirik boyunlu, oval gövdeli ve yuvarlak diplidir. Karın şişkinliği üzerinde bulunan karşılıklı iki kulbu oval kesitlidir. Eksiği bulunmamaktadır.				

Kat. No :	122	Tabaka :	3. evre	Tip No :	9.1.1
Lev. No :	28.3	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993- M-18/22	Ölçüleri:	A.ç: 39,5 cm Kr. Y: 7,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-18'in yanından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Koyu kahverengi hamuru kum, kireç, az miktarda taşçık ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun bir ton koyu tonunda astarlanmış, içi dudak altına kadar yalın dışı zayıf bir şekilde perdahlanmıştır. Dışta yer yer islenmeler görülmektedir. Orta dereceli pişirilmiş ve çarkta şekillendirilmiştir. Dışa kalın ağız kenarı dışa yatık, kısa dış bükey boyunlu, küre gövdeli vazo.				

Kat. No :	123	Tabaka :	1. evre	Tip No :	9.1.1
Lev. No :	29.1	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-M-29/7	Ölçüleri:	A.ç: 15 cm Kr. Y: 3,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-29'un yanından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık kahverengi hamuru kum ve mika katkılıdır. İçi yalın bırakılmış, dışa kırmızı astarlanmış ve perdahlanmıştır. İyi pişirilmiş ve çarkta şekillendirilmiştir. Basit ağız kenarı dışa yatık, kısa dış bükey boyunlu, küre gövdeli çömlek.				

Kat. No :	124	Tabaka :	1. evre	Tip No :	9.1.1
Lev. No :	29.2	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-5/29	Ölçüleri:	A.ç: 16 cm Kr. Y: 3,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-5'in yanından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kiremidi hamuru kum ve mika katkılıdır. İçi hamurunun renginde bırakılmış, dışı kırmızı renkte astarlanmıştır. Dışı perdahlıdır. İyi pişirilmiş ve çarkta şekillendirilmiştir. Basit ağız kenarı dışa yatık, kısa dış bükey boyunlu, küre gövdeli çömlek.				

Kat. No :	125	Tabaka :	1. evre	Tip No :	9.1.1
Lev. No :	29.3	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-7	Ölçüleri:	A.ç: 13,2 cm Y: 24 cm Kr. Gn: 20 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-72'nin mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru kum, kireç ve mika katkılıdır. Dışı kirli sarı renktedir. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Dışa çekik ağız kenarlı, oval gövdeli ve düz diplidir. Karın genişliği üzerindeki yuvarlak kesitli dik kulplardan biri kırıktır. Bunun dışında eksikliği yoktur.				

Kat. No :	126	Tabaka :	2. evre	Tip No :	9.1.1
Lev. No :	29.4	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-Gn/1	Ölçüleri:	A.ç: 29 cm Kr. Y: 14,3 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	Açmanın batı kesiti dibinden	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kahverengi hamuru kum, kireç ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun bir ton koyu tonunda astarlanmış, içi dudak altına kadar yalın dışı zayıf bir şekilde perdahlanmıştır. Orta dereceli pişirilmiş ve çarkta şekillendirilmiştir. Basit ağız kenarı dışa yatık, kısa dış bükey boyunlu, küre gövdeli vazo.				

Kat. No :	127	Tabaka :	3. evre	Tip No :	9.1.1
Lev. No :	30.1	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-M-94/1	Ölçüleri:	A.ç: 7,1 cm Y: 4,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-94'ün doğusundan	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru ince kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı kırmızı astarlı ve perdahlıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Dışa çekik ağız kenarlı, uzun ve dar boyunludur.				

Kat. No :	128	Tabaka :	1. evre	Tip No :	9.1.1
Lev. No :	30.2	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-M-34/5	Ölçüleri:	A.ç: 10 cm Y: 11,9 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-34'ün batısından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru ince kum ve mika katkılıdır. İçi ve dışı kırmızı astarlı ve perdahlıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Dışa çekik ağız kenarlı, uzun ve dar boyunlu ve oval gövdelidir.				

Kat. No :	129	Tabaka :	1. evre	Tip No :	9.1.1
Lev. No :	30.3	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995- M-34/15	Ölçüleri:	A.ç: 10,5 cm Kr. Y: 9,5 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-34'ün yanından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kahverengi hamuru kum, kireç ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun bir ton koyu tonunda astarlanmış, içi dudak altına kadar yalın dışı perdahlanmıştır. İyi pişirilmiş ve çarkta şekillendirilmiştir. Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı kısa dar boyunlu, oval ya da küre gövdeli çömlek. Ağız kenarından yükselen kulbu omuz üzerine birleşmektedir.				

Kat. No :	130	Tabaka :	2. evre	Tip No :	9.1.1
Lev. No :	30.4	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-Gn/7	Ölçüleri:	A.ç: 20 cm Kr. Y: 17,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	Açmanın kuzeyinden	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kiremidi hamuru kum, kireç, az miktarda taşçık ve mika katkılıdır. İçi yalın bırakılmış dışı kalın kırmızı astarlanmış ve perdahlanmıştır, dışta kahverengini tonlarında alacalanmalar bulunmaktadır. İyi pişirilmiş ve çarkta şekillendirilmiştir. Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı kısa dar boyunlu, oval ya da küre gövdelidir. Omuzu üzerinde dikey bir kulbu bulunmaktadır.				

Kat. No :	131	Tabaka :	1. evre	Tip No :	9.1.2
Lev. No :	31.1	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-8/3	Ölçüleri:	A.ç: 20 cm Kr. Y: 3,1 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-8'in yanından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru kum, kireç ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmış, ıslakken sıvazlanmıştır. İyi pişirilmiş ve çarkta şekillendirilmiştir. Basit ağız kenarı dışa yatık, kısa dış bükey boyunlu, küre gövdeli çömlek.				

Kat. No :	132	Tabaka :	1. evre	Tip No :	9.1.2
Lev. No :	31.2	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-24	Ölçüleri:	A.ç: 16,9 cm Y: 29 cm Kr. Gn: 27 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-59'un mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru kum, kireç ve mika katkılıdır. Hamurunun renginde ince astarlanmıştır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Dışa çekik ağız kenarlı, kısa silindirik boyunlu, oval gövdeli ve yuvarlak diplidir. Karın şişkinliği üzerinde bulunan karşılıklı iki kulbu oval kesitlidir. Gövde üzerinde işlemler görülmektedir. Ağız kenarındaki eğriği alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	133	Tabaka :	1. evre	Tip No :	9.1.2
Lev. No :	31.3	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-5	Ölçüleri:	A.ç: 24,8 cm Y: 27,3 cm Kr. Gn: 28 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-24'ün mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kiremidi hamuru kireç ve mika katkılıdır. Kırmızı astarlı ve perdahlıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Dışa çekik ağız kenarlı, kısa boyunlu, yuvarlak gövdeli ve yuvarlak diplidir. Omuzdan karın şişkinliğine bağlanan dikey karşılıklı kulpları şerit kesitlidir.				

Kat. No :	134	Tabaka :	1. evre	Tip No :	9.1.3
Lev. No :	32.1	Cinsi :	Kapaklı Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-153	Ölçüleri:	A.ç: 28,5 cm Y: 37 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-5'in mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru, kum ve kireç katkılıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Ağız kenarının içi ve karın genişliğinin altına kadar olan gövdenin üstü kızıl kahverengi alacalı, astarlı ve parlak perdahlıdır, geri kalanı dibe kadar hamurunun renginde bırakılmıştır. Dışa çekik ağız kenarlı, ters koni biçimli boyunlu şişkin oval gövdeli ve hafif düzleştirilmiş diplidir. Omuz altını karın genişliğine bağlayan dört dikey şerit kulplu. Ağız kenarındaki eksikleri alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	135	Tabaka :	1. evre	Tip No :	9.2.1
Lev. No :	33.1	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-163	Ölçüleri:	D.ç: 5,3 cm Y: 20,3 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-10'un hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru kum ve kireç katkılıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Ağız kenarı altından dibin üstüne kadar dar olan kısmı kırmızı astarlı ve perdahlıdır. Dışa çekik ağız kenarlı, kısa boyunlu, hafif keskin karınlı ve halka diplidir. Omuz keskinliğinin üzeri çentik bezeme ile süslenmiştir. Omuz keskinliği altından çıkıp karın keskinliğine bağlanan simetrik dik bağlanmış, çift kulplu. Ağız kenarının büyük bir kısmı ve kulpları kırıktır.				

Kat. No :	136	Tabaka :	1. evre	Tip No :	9.2.1
Lev. No :	33.2	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-19	Ölçüleri:	A.ç: 12,1 cm D.ç: 4,9 cm Y: 22,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-31'in mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru kum ve mika katkılıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Kiremidi hamuru kum, kireç ve mika katkılıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Ağız kenarı içi ve dışı dibe yakın kısma kadar kırmızı astarlı ve parlak perdahlıdır. Dışa çekik ağız kenarlı, kısa boyunlu, keskin karınlı ve halka diplidir. Omuz üzerinde karşılıklı dikey kulpları yuvarlak kesitlidir ve aralarında memecik bulunmaktadır. Eksikler alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	137	Tabaka :	1. evre	Tip No :	9.2.1
Lev. No :	33.3	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-29	Ölçüleri:	A.ç: 15,1 cm Y: 30 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-56'nın mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru kum ve mika katkılıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Boyundan dibe yakın kısma kadar dışı kırmızı astarlı ve parlak perdahlıdır. Ağız kenarı ve boyununun üstündeki astar dökülmüş. Dışa çekik ağız kenarlı, oval gövdeli ve halka diplidir. Karın genişliği üstündeki karşılıklı dikey yuvarlak kesitli iki kulptan biri kırıktır. Eksikleri alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	138	Tabaka :	1. evre	Tip No :	9.2.2
Lev. No :	33.4	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-23	Ölçüleri:	A.ç: 16,5 cm Y: 33 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-43'ün mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru kum ve mika katkılıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Ağız kenarının üstü düzeltilmiş, ağız kenarı içi ve dibe yakın kısma kadar kırmızı astarlı veparlak perdahlıdır. Dibe yakın kısım ve dibi astarsız hamurunun renginde bırakılmıştır. Dışa çekik ağız kenarının üstü düzeltilmiş kısa boyunlu, oval gövdeli ve halka diplidir. Karın genişliği üzerindeki karşılıklı dik kırık kulpları yuvarlak kesitlidir. Kulplar arasında karşılıklı memecik bulunmaktadır.				

Kat. No :	139	Tabaka :	1. evre	Tip No :	9.3.1
Lev. No :	34.1	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-28	Ölçüleri:	A.ç: 14 cm Y: 28,5 cm Kr. Gn: 22,6 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-49'un mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kiremidi hamuru kum ve mika katkılıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Ağız kenarı içi ve dışı kırmızı kahverengi alacalı astarlı ve parlak perdahlıdır. Dış yüzeyde dikey perdah izleri görülmektedir. Dışa çekik ağız kenarlı, oval gövdeli ve halka dipli. Karın genişliği üzerindeki karşılıklı iki dik kulbu oval kesitlidir. Eksikleri alçı ile tamamlamıştır.				

Kat. No :	140	Tabaka :	1. evre	Tip No :	9.3.1
Lev. No :	34.2	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-150	Ölçüleri:	Y: 30 cm Kr. Gn: 24 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-49'un hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru ince kum, kireç katkılıdır. Karın keskinliği altına kadar sürülmüş şarap kırmızısı astarı dökülmüş, silindir boynu kırık. Yumurta gövdeli, hafif astarı dökülmüş, silindir boynu kırık. Yumurta gövdeli, hafif keskin karınlı ve halka diplidir. Omuz ortasını karın keskinliğine bağlayan yuvarlak kesitli simetrik kulbun biri kırık. Gövdenin üst kısmında kulplar arasında iki memecik bulunmaktadır.				

Kat. No :	141	Tabaka :	1. evre	Tip No :	9.4.1
Lev. No :	35.1	Cinsi :	Kapaklı Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-8	Ölçüleri:	A.ç: 14,7 cm Y: 26 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-66'nın mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kiremidi hamuru kum ve mika katkılıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Ağız kenarı içi ve dışı kırmızı astarlı ve parlak perdahlıdır. Dışa çekik ağız kenarlı, dar boyunlu, oval gövdeli ve halka diplidir. Omuzu karın üzerine bağlayan yuvarlak kesitli iki dikey kulpludur. Kulpların arasında karşılıklı memecik bezek bulunmaktadır. Eksikleri alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	142	Tabaka :	2. evre	Tip No :	9.4.1
Lev. No :	35.2	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-2	Ölçüleri:	D.ç: 6,3 cm Kr. Y: 29,3 cm Kr. Gn: 18,6 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-33'ün mezar kabı	Kor. Yr :	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru ince kum, kireç mika ve katkılıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Dışı kırmızı, devetüyü, krem alacalı astarlı ve zayıf perdahlıdır. Basit ağız kenarlı, kısa yuvarlak boyunlu boyun gövdeye birleşen kısmı kabartma yivli, oval gövdeli ve kısa halka diplidir. Karın genişliği üstündeki yuvarlak kesitli dik dört kulbundan birinin yarısı kırık birisi kavlaktır. Ağız kenarı ve boyununun bir kısmı kırıktır.				

Kat. No :	143	Tabaka :	2. evre	Tip No :	9.4.1
Lev. No :	35.3	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-7	Ölçüleri:	D.ç: 9,6 cm Kr. Y: 27,4 cm Kr. Gn: 22,1 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-37'in mezar kabı	Kor. Yr :	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru mika ve kireç katkılıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Şarap kırmızısı astarlı ve parlak perdahlıdır. Kısa boyunlu, oval gövdeli ve halka diplidir. Karın genişliği üzerinde karşılıklı yuvarlak kesitli iki kulbu ve bunların arasında birer memecik bulunmaktadır. Eksik ağız kenarı, alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	144	Tabaka :	1. evre	Tip No :	9.5.1
Lev. No :	36.1	Cinsi :	Kapaklı Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-32	Ölçüleri:	Y: 30, 7 cm Kr. Gn: 24 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-6'nın mezar kabı	Kor. Yr :	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kiremidi hamuru ince kum, kireç ve mika katkılıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Ağız kenarının içi dibe yakın kısma kadar dışı şarap kırmızısı astarlı ve perdahlıdır. Geniş, dışa çekik ağız kenarlı, kısa konik boyunlu, oval gövdeli ve halka diplidir. Karın genişliği üzerindeki dört kulbu oval kesitlidir. Eksikleri alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	145	Tabaka :	1. evre	Tip No :	9.5.2
Lev. No :	36.2	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993- M-6/4	Ölçüleri:	A.ç: 30 cm Kr. Y: 1,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-6'nın üstünden	Kor. Yr :	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kiremidi hamuru kum, kireç, az miktarda taşçık ve mika katkılıdır. Korunan kısımları kalın kırmızı astarlanmış ve perdahlanmıştır. İyi pişirilmiştir ve çarkta şekillendirilmiştir. Dışa çekik ağız kenarının üzerinde tek sıra kapak yivi açılmıştır.				

Kat. No :	146	Tabaka :	3. evre	Tip No :	9.5.2
Lev. No :	36.3	Cinsi :	Çömlek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993- M-19/1	Ölçüleri:	A.ç: 34 cm Kr. Y: 7,7 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-19'un batısından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru kum, kireç ve mika katkılıdır. Korunan kısımları kalın kırmızı astarlanmış ve perdahlanmıştır. İyi pişirilmiştir ve çarkta şekillendirilmiştir. Dışa çekik, içe kalın ağız kenarının üzerinde tek sıra kapak yivi açılmış, dışa yatı uzun boyunlu, oval ya da küre gövdelidir.				

Kat. No :	147	Tabaka :	1. evre	Tip No :	9.6.1
Lev. No :	37.1	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-150	Ölçüleri:	Y: 30 cm Kr. Gn: 24 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-49'un mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru ince kum, kireç katkılıdır. Karın keskinliği altına kadar sürülmüş şarap kırmızısı astarı dökülmüş, silindir boynu kırık. Yumurta gövdeli, hafif astarı dökülmüş, silindir boynu kırık. Yumurta gövdeli, hafif keskin karınlı ve halka diplidir. Omuz ortasını karın keskinliğine bağlayan yuvarlak kesitli simetrik kulbun biri kırık. Gövdenin üst kısmında kulplar arasında iki memecik bulunmaktadır.				

Kat. No :	148	Tabaka :	1. evre	Tip No :	9.6.1
Lev. No :	37.2	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-35	Ölçüleri:	Kr. Y: 25,5 cm Kr. Gn: 33 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-3'ün mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kiremidi hamuru kireç ve mika katkılıdır. Dışı şarap kırmızısı astarlı ve perdahlıdır. Ağız ve boynu kırık. Çarkta şekillendirilmiş ve iyi pişirilmiştir. Boynun gövdeye birleşen kısmının altında iki kabartma bant bezek mevcuttur. Yumurta gövdeli halka diplidir. Omuz altını karın genişliği üzerine bağlayan yuvarlak kesitli karşılıklı dört dik kulbu vardır.				

Kat. No :	149	Tabaka :	1. evre	Tip No :	9.7.1
Lev. No :	38.1	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-35	Ölçüleri:	Kr. Y: 20,5 cm Kr. Gn: 19 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-23'ün mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru ince kum ve mika katkılıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Dışı dibe yakın kısma kadar kırmızı astarlı ve perdahlıdır. Omuzu altı iki sıra yivli, keskin karınlı ve halka diplidir. Yivlerin hemen altından karın keskinliğine bağlanan dikey karşılıklı kulpları kırıktır. Kulplar arası memecikler bulunmaktadır. Boyundan üstü eksiktir.				

Kat. No :	150	Tabaka :	1. evre	Tip No :	9.7.1
Lev. No :	38.2	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-13	Ölçüleri:	Kr. Y: 28 cm Kr. Gn: 20 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-65'in mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru kum ve mika katkılıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Dışı kirli krem astarlıdır. İç bükey uzun boyunlu, oval gövdeli ve halka diplidir. Omuz üzerindeki dikey karşılıklı yuvarlak kesitli kulpları kırıktır. Kulpların arasında memecikler bulunmaktadır. Ağız kenarı eksiktir.				

Kat. No :	151	Tabaka :	2. evre	Tip No :	9.8.1
Lev. No :	38.3	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-9	Ölçüleri:	Kr. Y: 25,5 cm Kr. Gn: 20,2 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-35'in mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kiremidi hamuru kireç ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde bırakılmış, gövde altı pişirmeden krem renk almıştır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Kısa boyunlu, keskin karınlı halka dibinin gövdeden ayrılması ile sivri dip oluşmuş ve dip kısmında ayrılmadan oluşan üç adet yiv mevcuttur. Karın keskinliği üstündeki karşılıklı kulpları kırık, aralarda karşılıklı kabartma bezekler bulunmaktadır.				

Kat. No :	152	Tabaka :	2. evre	Tip No :	9.9.1
Lev. No :	38.4	Cinsi :	Vazo	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-10	Ölçüleri:	A.ç: 11,4 cm Kr. Gn: 16,6 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-38'in mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kiremidi hamuru kum ve mika katkılıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Ağız kenarı içi ve dışı kırmızı astarlı ve perdahlıdır. Dışa çekik basit ağız kenarlı, uzun silindir boyunlu ve keskin omuzludur. Yuvarlak dibi dikey üç ayak üzerine oturtulmuştur. Ayaklardan biri eksiktir ve alçı ile tamamlanmıştır.				

Kantaroslar

Kat. No :	153	Tabaka :	1. evre	Tip No :	10.1.1
Lev. No :	39.1	Cinsi :	Kantaros	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-24	Ölçüleri:	A.ç: 8,7x9,2 cm Y: 11 cm Kr. Gn: 7,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-24'ün hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru kireç ve kum katkılıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Devetüyü astarlı ve perdahlıdır. Dört yapraklı yonca ağızlı, keskin karınlı, konik gövdeli ve pedestal diplidir. Eksikleri alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	154	Tabaka :	2. evre	Tip No :	10.1.1
Lev. No :	39.2	Cinsi :	Kantaros	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-12	Ölçüleri:	A.ç: 18x17,5 cm Y: 16,5 cm Kr. Gn: 17,5 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-34'ün mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kiremidi hamuru kireç, kum ve mika katkılıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Dışı krem devetüyü alacalı astarlı ve zayıf perdahlıdır. Dört yapraklı yonca ağızlı biri süzgeçli, keskin karınlı ve halka diplidir. Halka dibi gövdeye birleşen yerinden kırıktır. Eksikleri tamamlanmıştır.				

Kat. No :	155	Tabaka :	1. evre	Tip No :	10.1.1
Lev. No :	39.3	Cinsi :	Kantaros	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-22	Ölçüleri:	A.ç: 15x14,5 cm Y: 17,5 cm Kr. Gn: 16 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-14'ün mezar kabı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kiremidi hamuru ince kum ve mika katkılıdır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Ağız kenarı üstü, kulpları ve gövdesi dibe yakın kısma kadar kırmızı astarlı ve zayıf perdahlıdır. Dört yaprak yonca ağızlı, yoncanın biri süzgeçli, keskin karınlıdır. Kırık dibi tamamlanmıştır. Ağız kenarından yükselen şerit kulpları karın keskinliği üzerinde bağlanmaktadır.				

Kapaklar

Kat. No :	156	Tabaka :	1. evre	Tip No :	11.1.1
Lev. No :	40.1	Cinsi :	Kapak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-198	Ölçüleri:	Ç: 13,1 cm Y: 5,2 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	Açmanın güneyinden	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru ince kum, kireç ve saman katkılıdır. Elde şekillendirilmiş, orta dereceli pişirilmiştir. Yassı disk biçimindedir ve üstte yuvarlak kesitli kulbu sepet gibi bağlanmıştır. Eksik kısmı alçı ile tamamlanmıştır.				

Kat. No :	157	Tabaka :	1. evre	Tip No :	11.2.1
Lev. No :	40.2	Cinsi :	Kapak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-5/13	Ölçüleri:	Ç: 14 cm Y: 1,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-5'in yanından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık kahverengi hamuru ince kum, kireç ve mika katkılıdır. Dışı ve içte dudak altına kadar kırmızı astarlıdır, içi hamurunun renginde bırakılmıştır. Kırmızı astarlı olan dışı ve içte dudak altına kadar perdahlanmıştır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı kulp veya tutamağa doğru daralan gövdelidir.				

Kat. No :	158	Tabaka :	1. evre	Tip No :	11.2.1
Lev. No :	40.3	Cinsi :	Kapak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-5/3	Ölçüleri:	Ç: 28 cm Y: 4,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-5'in yanından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık kahverengi hamuru ince kum, taşçık ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde astarlı ve ıslakken sıvazlanmıştır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı kulp veya tutamağa doğru daralan gövdelidir.				

Kaideler

Kat. No :	159	Tabaka :	1. evre	Tip No :	12.1.1
Lev. No :	40.4	Cinsi :	Kapak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-M-5/12	Ölçüleri:	Ç: 7,5 cm Y: 2,1 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-5'in yanından	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Açık kahverengi hamuru ince kum, taşçık ve mika katkılıdır. İçi ve dışı hamurunun renginde astarlı ve ıslakken sıvazlanmıştır. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Dışa çekik basit ağız kenarlı kulp iç bükey gövdelidir.				

Kat. No :	160	Tabaka :	1. evre	Tip No :	12.1.1
Lev. No :	40.5	Cinsi :	Kapak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-M-55/14	Ölçüleri:	Ç: 22 cm Y: 3,7 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-55'in kuzeyinden	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamuru ince kum ve mika katkılıdır. Dışı ve içte dudak altına kadar kırmızı astarlı ve perdelidir. Çarkta yapılmış ve iyi pişirilmiştir. Dışa çekik basit ağız kenarlı iç bükey gövdelidir.				

İri Küpler

Kat. No :	161	Tabaka :	2. evre	Tip No :	13.1.1
Lev. No :	41.1	Cinsi :	İri küp	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-176	Ölçüleri:	Kr. Gn: 56 cm Y: 75 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-16'nın mezar küpü	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kremidi hamuru kum, kireç, az miktarda mika katkılıdır. Kirlili sarı astarı yer yer korunmuş. Dışa çekik ağız kenarlı, kısa boyunlu, yumurta gövdeli şişkin yuvarlak diplidir. Omuz üzerinde oval kesitli karşılıklı dört kulplu, yapıstırılmış, tamirli.				

Kat. No :	162	Tabaka :	2. evre	Tip No :	13.2.1
Lev. No :	41.2	Cinsi :	İri küp	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-M-17/1	Ölçüleri:	Kr. Gn: 67 cm Y: 83 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	96/M-17'nin mezar küpü	Kor. Yr:	Acemhöyük kazı deposu	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kahverengi hamuru ince kum, taşçık ve mika katkılıdır. Dışı ve ağız kenarının üstü kırmız astarlı ve zayıf perdahlıdır. Astar üzerinde yer yer kahverenginin tonlarında alacalanmalar görülmektedir. Omuz üzerinde oval kesitli karşılıklı dört kulplu, yapıştırılmış, tamirli.				

Pişmiş Toprak Eserler

Kat. No :	163	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	42.1	Cinsi :	Ağırşak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-101	Ölçüleri:	Ç: 2,3 cm Y: 1 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-40'ın yanından	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Devetüyü hamurlu ve gri astarlıdır. Tepesi kesik koni biçimli, alt yüzü düzleştirilmiştir.				

Kat. No :	164	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	42.2	Cinsi :	Ağırşak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-54	Ölçüleri:	Ç: 4,4 cm Y: 1,7 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	Açmanın kuzeybatısından	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Kiremidi hamuru kum ve kireç katkılıdır. Yüzeyi hamurunun renginde bırakılmıştır. Altı düz tepesi kesik koni biçimindedir.				

Kat. No :	165	Tabaka :	1. evre	Tip No :	3
Lev. No :	42.3	Cinsi :	Ağırşak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-115	Ölçüleri:	Ç: 3 cm Y: 1,6 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	Açmanın güneyinden	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı :	Gri hamurlu kum ve mika katkılıdır. Tepesi kesik iki koninin tabanlarından birleşmesiyle oluşan şekildedir. İki yüzde de iç içe iki açıdan oluşan araları taralı, üçer grup bezeme mevcuttur.				

Kat. No :	166	Tabaka :	2. evre	Tip No :	3
Lev. No :	42.4	Cinsi :	Ağırsak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-111	Ölçüleri:	Ç: 2,5 cm Y: 1,6 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	Açmanın güneydoğusundan	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Grimsi kahverengi hamurludur. Basık küre biçimli, her iki yüzde de dört grup halinde dörder paralel dik çizgiden oluşan bezeme mevcuttur.					

Kat. No :	167	Tabaka :	1. evre	Tip No :	3
Lev. No :	42.5	Cinsi :	Ağırsak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-55	Ölçüleri:	Ç: 2,1 cm Y: 1,2 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-20'nin yanından	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Açık gri hamurludur. Astarsız. Ortası çukurlaştırılmış alt yüzünün kenarı şevli, tepesi kesik koni biçiminde. Şevli yüze uçları birbirine bağlı üç iç içe aç motiflerinden bezeme mevcuttur.					

Kat. No :	168	Tabaka :	2. evre	Tip No :	3
Lev. No :	42.6	Cinsi :	Ağırsak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-113	Ölçüleri:	Ç: 3 cm Y: 1,7 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	Açmanın doğusundan	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Gri hamurlu ve basık küre biçimlidir. Alt ve üst yüzde dört ila altı iç içe çizginin oluşturduğu yay bezeme mevcuttur.					

Kat. No :	169	Tabaka :	3. evre	Tip No :	3
Lev. No :	42.7	Cinsi :	Ağırsak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-112	Ölçüleri:	Ç: 3 cm Y: 2 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	-2.10 m.den	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Devetüyü hamurlu aynı renk astarlıdır. Gri alacalı. Basık küre biçimli, üzerinde bütün yüzü kaplayan altı paralel dalgalı hat bezeme mevcuttur.					

Kat. No :	170	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2
Lev. No :	42.8	Cinsi :	Ağırsak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-100	Ölçüleri:	Ç: 2,1 cm Y: 0,9 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-40'in yanından	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Devetüyü hamuru ince kum katkılıdır. Yüzeyi hamurunun renginde bırakılmıştır. Tepesi kesik koni biçimlidir. Alt yüzde delik çevresi çukurlaştırılmış bombelidir, yan yüz ise iç içe aç motifleri ile bezenmiştir.					

Kat. No :	171	Tabaka :	3. evre	Tip No :	2
Lev. No :	42.9	Cinsi :	Ağırsak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-104	Ölçüleri:	Ç: 2,2 cm Y: 0,9 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-91'in içinden	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Açık gri hamurlu, aynı renk astarlıdır. Tepesi kesik koni biçimli delik çevresi çukurlaştırılmış, düz olan yan yüzde içleri noktalı 7 grup halinde yapılmış bezeme bulunmaktadır.					

Kat. No :	172	Tabaka :	3. evre	Tip No :	2
Lev. No :	42.10	Cinsi :	Ağırsak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-103	Ölçüleri:	Ç: 2,3 cm Y: 0,9 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-91'in içinden	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Gri hamurlu ve gri- devetüyü astarlıdır. Tepesi kesik koni biçimli, delik çevresi çukurlaştırılmış, düz olan yüzde 4 grup halindeki içleri taralı açılardan arasına paralel çizgilerden oluşan bezeme yapılmıştır.					

Kat. No :	173	Tabaka :	3. evre	Tip No :	2
Lev. No :	42.11	Cinsi :	Ağırsak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-104	Ölçüleri:	Ç: 2,2 cm Y: 0,9 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-91'in içinden	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Açık gri hamurlu ve aynı renk astarlıdır. Tepesi kesik koni biçimli delik çevresi çukurlaştırılmış, düz olan yan yüzde içleri noktalı 7 grup halinde yapılmış bezeme mevcuttur.					

Kat. No :	174	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2
Lev. No :	42.12	Cinsi :	Ağırsak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-102	Ölçüleri:	Ç: 2,5 cm Y: 1 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-47'nin yanından	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Devetüyü hamurlu gri astarlıdır. Tepesi kesik koni biçimli delik çevresi çukurlaştırılmış, düz kenarına üç grup halinde araları ince çizgilerle doldurulmuş iç içe yayların arasına içleri çentik bezeme yapılmıştır.					

Kat. No :	175	Tabaka :	1. evre	Tip No :	2
Lev. No :	42.13	Cinsi :	Ağırsak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-99	Ölçüleri:	Ç: 3,1 cm Y: 1,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-37'nin yanından	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Gri hamuru kireç ve mika katkılıdır. Yüzeyi hamurunun renginde bırakılmış. Tepesi kesik koni biçimli alt yüzü çukurlaştırılmış, şevli yan yüzünde bir daire ve dışa doğru açılan çizgi bezekler mevcuttur.					

Kat. No :	176	Tabaka :	2. evre	Tip No :	2
Lev. No :	42.14	Cinsi :	Ağırsak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-109	Ölçüleri:	Ç: 3,4 cm Y: 1,3 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	Açmanın kuzeydoğusundan	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Devetüyü gri hamurlu, hamurunun renginde astarlanmıştır. Tepesi kesik koni biçimli delik çevresi çukurlaştırılmış, şevli yan yüzde içleri taralı beş aç bezeme mevcuttur.					

Kat. No :	177	Tabaka :	2. evre	Tip No :	4
Lev. No :	42.15	Cinsi :	Ağırsak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-106	Ölçüleri:	Ç: 2,7 cm Y: 1 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	3 no.lu ocağın yanından	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Gri hamurlu, gri siyah alacalı astarlı ve perdahlıdır. Basık tepesi kesik koni biçimli delik çevresi çukurlaştırılmış, şevli yan yüzünde 4 grup kenarları hafif iç bükey iç içe açılardan oluşan bezeme mevcuttur.					

Kat. No :	178	Tabaka :	2. evre	Tip No :	5
Lev. No :	42.16	Cinsi :	Ağırsak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-61	Ölçüleri:	Ç: 3 cm Y: 1,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	Açmanın kuzeybatısından	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Devetüyü hamuru kum katkılıdır. Hamuru renginde astarlıdır. Alt yüzün ortası çukurlaştırılmış, kenarı dış doğru şevli, tepesi kesik koni biçimindedir. Şevli kenar üzerine iç içe kavis motifleri ile bezelidir.					

Kat. No :	179	Tabaka :	1. evre	Tip No :	6
Lev. No :	42.17	Cinsi :	Ağırsak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-108	Ölçüleri:	Ç: 4,3 cm Y: 4,6 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	Açmanın kuzeyinden	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Siyah hamuru kum ve mika katkılıdır. Hamuru renginde bırakılmış. Küre biçimli delik çevresine iki taraftan da dört simetrik delik açılarak bezeme yapılmıştır.					

Kat. No :	180	Tabaka :	1. evre	Tip No :	6
Lev. No :	42.18	Cinsi :	Ağırsak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-116	Ölçüleri:	Ç: 3,4 cm Y: 2,5 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	Açmanın kuzeyinden	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Grimsi kahverengi hamurlu ve koyu gri astarlıdır. Astarı yer yer dökülmüştür. Delik çevresi iki taraftan da çukurlaştırılmış, küre biçimlidir.					

Kat. No :	181	Tabaka :	2. evre	Tip No :	6
Lev. No :	42.19	Cinsi :	Ağırsak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996-56	Ölçüleri:	Ç: 2,8 cm Y: 2,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	2. no.lu ocağın yanından	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Kahverengi hamurlu ince kum katkılıdır. Koyu kahverengi astarı dökülmüştür. Alt ve üstü hafif düzeltilmiş küre biçiminde. Delik çevresine bir yüzde 9 nokta bezek yapılmıştır.					

Kat. No :	182	Tabaka :	3. evre	Tip No :	1
Lev. No :	43.1	Cinsi :	Kirkit	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-123	Ölçüleri:	Kl: 3 cm Y: 7,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-94'ün doğusundan	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Devetüyü hamurlu, dışı hamuru renginde bırakılmıştır. Dikdörtgen yüzlü, yukarı doğru genişleyen kısa yüzleri üstte çatı şeklini almakta ve yuvarlak tepesi uzun kulplu ve ortası deliktir. Alt yüzde iki dar yüzün kenarı derin bir çizgiyle oyulmuş arada kalan yatay dört sıra halinde kıl deliği mevcuttur.					

Kat. No :	183	Tabaka :	3. evre	Tip No :	1
Lev. No :	43.2	Cinsi :	Kirkit	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-124	Ölçüleri:	Kl: 3,8 cm Y: 8 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-94'ün doğusundan	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Devetüyü hamurlu, dışı hamurunun renginde bırakılmıştır. Dikdörtgen yüzlü yukarı doğru genişleyen kısa yüzleri üstte çatı şeklini almakta ve düz uzun piramit biçimli kulbunun ortası deliktir. Alt yüzde dört sıra halinde kıl deliği mevcuttur.					

Kat. No :	184	Tabaka :	3. evre	Tip No :	1
Lev. No :	43.3	Cinsi :	Kirkit	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-125	Ölçüleri:	Kl: 3 cm Y: 8,4 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-94'ün doğusundan	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Devetüyü hamuru kum ve saman katkılıdır. Dış hamuru renginde bırakılmış, sapında işlenmeler görülmektedir. Dikdörtgen yüzlü, yukarı doğru genişleyen kısa yüzleri üstte çatı şeklini almaktadır. Yuvarlak uzun pramit biçimli tepesinin ortası deliktir. Alt yüzde dört sıra halinde kıl deliği mevcuttur.					

Kat. No :	185	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	43.4	Cinsi :	Hayvan Figürini	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-122	Ölçüleri:	U: 8,7 cm Y: 5,5 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	95/M-53'ün yanından	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Yeşilimsi sarı hamuru kum ve az mika katkılıdır. Dışı devetüyü astarlıdır. Şematik olarak yapılmış boğa figürini. Ağzı üç yatay çizgi ile belirtilmiş, burnu kırık, gözler birer nokta halinde, hafif kabartma boynuzların uçları kırık, kalın boyunlu sağrıları belirtilmiş, kuyruk kabartma olarak bırakılmıştır.					

Kat. No :	186	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	43.5	Cinsi :	Pota	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993-201	Ölçüleri:	U: 8,7 cm Y: 5,5 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	93/M-16'nın kuzeyinden	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Devetüyü hamuru kireç ve katkılıdır. Dışı hamurunun renginde bırakılmıştır. Oval bir uca doğru akıtacak yapılmış, yuvarlak gövdeli ve yuvarlak diplidir. Sağ kenarında çift tutamağı bulunmaktadır.					

Kat. No :	187	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	44.1	Cinsi :	Kalıp	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995-76	Ölçüleri:	U: 17 cm Y: 6,3 cm	Yp. Md :	Pişmiş Toprak
Bul. Yr :	-1.90 m.den	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Siyah hamuru orta ve ince kum katkılıdır. Dışı hamurunun renginde bırakılmıştır. Dikdörtgen prizma biçimli, üç yüzünde tek, bir yüzünde iki adet keski biçimli aletlerin kalıpları mevcuttur.					

Metal Eserler

Kat. No :	188	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	44.2	Cinsi :	Kolcuklu balta	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac.	Ölçüleri:	Gn: 7,2 cm U: 20,4 cm	Yp. Md :	Bronz
Bul. Yr :	Aşağı şehir Bölükbaşı mezarı	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Özgüç, N. 1968, 7, lev. XXI/2; Erkanal, H. 1977, taf. 1/8.
Tanımı : Kolcuklu balta. Sap ve gövdesi arasında bulunan, kolcuklardan itibaren ağız kısmına doğru içbükey biçimde daralan bir forma sahiptir. Baltanın, kolcuk çıkıntılarının arasına gelen kısmı, zigzag ve iç içe giren aç motifleri ile bezenmiştir.					

Kat. No :	189	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	45.1	Cinsi :	İğne	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.1	Ölçüleri:	Kr. U: 13,4 cm Baş. Ç: 1,7 Kl: 0,6 cm	Yp. Md :	Bronz
Bul. Yr :	Açmanın kuzeydoğusundan	Kor. Yr :	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Başı altı dilimlidir. İğne gövdesi yuvarlak kesitlidir. Ucu sivriltilmiştir.					

Kat. No :	190	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	45.2	Cinsi :	İğne	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.2	Ölçüleri:	U: 13,9 cm Baş. Ç: 1.4 cm Kl: 0,4 cm	Yp. Md :	Bronz
Bul. Yr :	3 no.lu çukurun yanından	Kor. Yr :	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Başı altı dilimlidir. İğne gövdesi yuvarlak kesitlidir. Ucu sivriltilmiştir.					

Kat. No :	191	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	45.3	Cinsi :	İğne	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.3	Ölçüleri:	U: 14,3 cm Baş. Ç: 2,2 cm Kl: 0,5 cm	Yp. Md :	Bronz
Bul. Yr :	95/M-81'in 1m güneyinden	Kor. Yr :	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Başı altı dilimlidir. İğne gövdesi yuvarlak kesitlidir. Ucu sivriltilmiştir.					

Kat. No :	192	Tabaka :	2. evre	Tip No :	2
Lev. No :	45.4	Cinsi :	İğne	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.4	Ölçüleri:	Kr. U: 12,3cm Baş. G: 1,2 cm Kl: 0,3 cm	Yp. Md :	Bronz
Bul. Yr :	95/M-90'ın kuzeyinden	Kor. Yr :	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Başı altı köşelidir. Gövde başın ortasına geçirilmiş ve üstte hafif bir kabarcık halinde çıkıntı yapmıştır. İğne gövdesi yuvarlak kesitlidir. ucu sivriltilmiştir.					

Kat. No :	193	Tabaka :	3. evre	Tip No :	2
Lev. No :	45.5	Cinsi :	İğne	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.5	Ölçüleri:	Kr. U: 10,1 cm Baş. G: 1,7 cm Kl: 0,3 cm	Yp. Md :	Bronz
Bul. Yr :	95/M-82'nin 10 cm güneyinden	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Başı altı köşelidir. Gövde başın ortasına geçirilmiş ve üstte hafif bir kabarcık halinde çıkıntı yapmıştır. İğne gövdesi yuvarlak kesitlidir. ucu sivriltilmiştir.					

Kat. No :	194	Tabaka :	2. evre	Tip No :	3
Lev. No :	45.6	Cinsi :	İğne	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996/Et.1	Ölçüleri:	U: 11,6 cm Baş. Ç: 1,8 cm Kl: 0,4 cm	Yp. Md :	Bronz
Bul. Yr :	Açmanın kuzeybatısından	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Basık küre formunda olan iğnenin gövdesi yuvarlak kesitlidir. Ucu sivriltilmiştir.					

Kat. No :	195	Tabaka :	1. evre	Tip No :	3
Lev. No :	45.7	Cinsi :	İğne	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993/132	Ölçüleri:	U: 10,2 cm Baş. Ç: 1,3 cm Kl: 0,4 cm	Yp. Md :	Bronz
Bul. Yr :	1993-M/6'nın yanından	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Başı mercimek biçimlidir. İğne gövdesi yuvarlak kesitlidir. Gövde ortasından eğilmiştir.					

Kat. No :	196	Tabaka :	3. evre	Tip No :	3
Lev. No :	45.8	Cinsi :	İğne	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993/133	Ölçüleri:	U: 8,7 cm Baş. Ç: 0,5 cm Kl: 0,3 cm	Yp. Md :	Bronz
Bul. Yr :	1993-M/18'in batısından	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : İğne gövdesi yuvarlak kesitlidir. Başındaki deliğin kenarı eksiktir.					

Kat. No :	197	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	45.9	Cinsi :	Uç	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.7	Ölçüleri:	U: 3,3 cm Kl: 0,4 cm	Yp. Md :	Bronz
Bul. Yr :	Açmanın kuzeyinden	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Dikdörtgen kesitli uç dökülerek yapılmıştır. Bir ucu sivriltilmiş, sapa geçen kısmı başı düz yassı-dikdörtgen kesitlidir.					

Kat. No :	198	Tabaka :	2. evre	Tip No :	2
Lev. No :	45.10	Cinsi :	Uç	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.8	Ölçüleri:	U: 3,7 cm Kl: 0,4 cm	Yp. Md :	Bronz
Bul. Yr :	Açmanın kuzeyinden	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Dikdörtgen kesitli uç dökülerek yapılmıştır. İki ucu da sivriltilmiş, sapa geçen kısmı yamuk kesitlidir.					

Kat. No :	199	Tabaka :	2. evre	Tip No :	3
Lev. No :	45.11	Cinsi :	Uç	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.9	Ölçüleri:	U: 4,2 cm Kl: 0,4 cm	Yp. Md :	Bronz
Bul. Yr :	1995-M/85 no.lu mezardan	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Dikdörtgen kesitli uç dökülerek yapılmıştır. Bir ucu sivriltilmiş, sapa geçen kısmı kare kesitlidir.					

Kat. No :	200	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	45.12	Cinsi :	Terazi kefesi	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996/Et.3	Ölçüleri:	Kr. U: 7,1 cm Kl: 0,3 cm	Yp. Md :	Bronz
Bul. Yr :	96/M-10'un hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Metal levhadan dövülerek şekillendirilmiştir. Üstüste konan keşeler birbirine yapışmış durumdadır. Yaklaşık 1/3'ü eksiktir.					

Halkalar

Kat. No :	201	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	46.1	Cinsi :	Halka	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996/41	Ölçüleri:	Ç: 2,5 cm Kl: 0,15 cm	Yp. Md :	Altın
Bul. Yr :	96/M-7'nin hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Yuvarlak kesitli bir telin uçları birbirine doğru gelecek biçimde halka şekline getirilmesi ile yapılmış.					

Kat. No :	202	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	46.2	Cinsi :	Halka	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.8	Ölçüleri:	Ç: 1,5 cm Kl: 0,3 cm	Yp. Md :	Bronz
Bul. Yr :	Açmanın doğusundan	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Yuvarlak kesitli bir telin uçları birbirinin üstüne doğru gelecek biçimde halka şekline getirilmesi ile yapılmış.					

Kat. No :	203	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	46.3	Cinsi :	Halka	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.9	Ölçüleri:	Ç: 1,7 cm Kl: 0,2 cm	Yp. Md :	Gümüş
Bul. Yr :	95/M-53'ün hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Yuvarlak kesitli bir telin uçları birbirinin üstüne doğru gelecek biçimde halka şekline getirilmesi ile yapılmış.					

Kat. No :	204	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	46.4	Cinsi :	Halka	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.10	Ölçüleri:	Ç: 1,9 cm Kl: 0,25 cm	Yp. Md :	Bronz
Bul. Yr :	96/M-43'ün hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Yuvarlak kesitli bir telin uçları birbirinin üstüne doğru gelecek biçimde halka şekline getirilmesi ile yapılmış.					

Kat. No :	205	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	46.5	Cinsi :	Halka	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.11	Ölçüleri:	Ç: 1,3 cm Kl: 0,15 cm	Yp. Md :	Bronz
Bul. Yr :	95/M-79'un hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Yuvarlak kesitli bir telin uçları birbirinin üstüne gelecek biçimde halka şekline getirilmesi ile yapılmış.					

Kat. No :	206	Tabaka :	3. evre	Tip No :	1
Lev. No :	46.6	Cinsi :	Halka	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.12	Ölçüleri:	U: 2,3 cm Kl: 0,2 cm	Yp. Md :	Bronz
Bul. Yr :	95/M-89'un hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Yuvarlak kesitli bir telin uçları birbirinin üstüne gelecek biçimde halka şekline getirilmesi ile yapılmış.					

Kat. No :	207	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	46.7	Cinsi :	Halka	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.13	Ölçüleri:	U: 2,2 cm Kl: 0,2 cm	Yp. Md :	Bronz
Bul. Yr :	96/M-89'un hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Yuvarlak kesitli bir telin uçları birbirinin üstüne doğru gelecek biçimde halka şekline getirilmesi ile yapılmış.					

Kat. No :	208	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	46.8	Cinsi :	Halka	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.14	Ölçüleri:	Ç: 2,6 cm Kl: 0,35 cm	Yp. Md :	Bronz
Bul. Yr :	Açmanın güneydoğusundan	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Yuvarlak kesitli bir telin uçları birbirinin üstüne doğru gelecek biçimde halka şekline getirilmesi ile yapılmış.					

Kat. No :	209	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	46.9	Cinsi :	Halka	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.15	Ölçüleri:	U: 2,4 cm Kl: 0,3 cm	Yp. Md :	Bronz
Bul. Yr :	Açmanın güneydoğusundan	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Yuvarlak kesitli bir telin uçları birbirinin üstüne doğru gelecek biçimde halka şekline getirilmesi ile yapılmış.					

Kat. No :	210	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	46.10	Cinsi :	Halka	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.16	Ölçüleri:	U: 1,9 cm Kl: 0,3 cm	Yp. Md :	Bronz
Bul. Yr :	95/M-35'in hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Yuvarlak kesitli bir telin uçları uç uca doğru gelecek biçimde halka şekline getirilmesi ile yapılmış. Sol kol üzerinde boğumlu bezeme yapılmıştır.					

Kat. No :	211	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	46.11	Cinsi :	Halka	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.17	Ölçüleri:	U: 2 cm Kl: 0,25 cm	Yp. Md :	Bronz
Bul. Yr :	95/M-35'in hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Yuvarlak kesitli bir telin uçları uç uca doğru gelecek biçimde halka şekline getirilmesi ile yapılmış. Sol kol üzerinde kabartma bezeme yapılmıştır.					

Kat. No :	212	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	46.12	Cinsi :	Halka	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996/Et.3	Ölçüleri:	U: 2,1 cm Kl: 0,35 cm	Yp. Md :	Kurşun
Bul. Yr :	96/M-17'in hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Yuvarlak kesitli bir telin uçları uç uca doğru gelecek biçimde halka şekline getirilmesi ile yapılmış.					

Kat. No :	213	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	46.13	Cinsi :	Halka	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996/Et.3	Ölçüleri:	Ç: 3,4 cm Kl: 0,25 cm	Yp. Md :	Bronz
Bul. Yr :	Açmanın güneydoğusundan	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Yuvarlak kesitli bir telin uçları uç uca doğru gelecek biçimde halka şekline getirilmesi ile yapılmış.					

Kat. No :	214	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	46.14	Cinsi :	Halka	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996/Et.4	Ölçüleri:	U: 2,4 cm Kl: 0,25 cm	Yp. Md :	Kurşun
Bul. Yr :	96/M-25'in hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Yuvarlak kesitli bir telin uçları uç uca doğru gelecek biçimde halka şekline getirilmesi ile yapılmış.					

Yumuşakça Kabuğundan Yapılmış Eserler

Kat. No :	215	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	47.1	Cinsi :	Kolye ucu	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/94	Ölçüleri:	4x4.4x1.4 cm	Yp. Md :	Kavka
Bul. Yr :	Açmanın güneyinden	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Deniz kabuğu baş kısmına ip askı deliği açılmış.					

Kat. No :	216	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	47.2	Cinsi :	Kolye ucu	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/95	Ölçüleri:	2x1.8x0.6 cm	Yp. Md :	Kavka
Bul. Yr :	Açmanın kuzeydoğusundan	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Deniz kabuğu baş kısmına ip askı deliği açılmış.					

Kat. No :	217	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	47.3	Cinsi :	Kolye ucu	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/85	Ölçüleri:	2x1.8x0.6 cm	Yp. Md :	Kavka
Bul. Yr :	95/M-12'nin hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Deniz kabuğu baş kısmına ip askı deliği açılmış.					

Frit ve Taş Eserler

Kat. No :	218	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	47.4	Cinsi :	Kolye ucu	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/91	Ölçüleri:	Ç: 1,1 cm Y: 1 cm	Yp. Md :	Frit
Bul. Yr :	95/M-65'nin hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Küre biçimlidir.					

Kat. No :	219	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	47.5	Cinsi :	Kolye ucu	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/96	Ölçüleri:	Ç: 0,8 cm Y: 0,9 cm	Yp. Md :	Taş
Bul. Yr :	Açmanın kuzeydoğusundan	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Küre biçimlidir.					

Kat. No :	220	Tabaka :	3. evre	Tip No :	1
Lev. No :	47.6	Cinsi :	Kolye ucu	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/98	Ölçüleri:	Ç: 0,4 cm Y: 0,35 cm	Yp. Md :	Frit
Bul. Yr :	Açmanın kuzeyinden	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Mavi renkli, küre biçimlidir.					

Kat. No :	221	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	47.7	Cinsi :	Kolye ucu	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/97	Ölçüleri:	Ç: 0,6 cm Y: 2,7 cm	Yp. Md :	Frit
Bul. Yr :	Açmanın kuzeyinden	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Zeytin çekirdeği formunda üzerinde yivler bulunmaktadır.					

Kat. No :	222	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	47.8	Cinsi :	Kesici	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996/30	Ölçüleri:	U: 6,1 cm Gn: 2,1 cm	Yp. Md :	Sileks
Bul. Yr :	Açmanın kuzeyinden	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Üç yüzeyli olup, yüzeylerden biri kabuklu, bir kenarı keskinleştirilmiştir. Bir ucu sivri, diğeri kırık ve üçgen kesitlidir.					

Kat. No :	223	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	47.9	Cinsi :	Çekirdek	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996/47	Ölçüleri:	4,5x1,9x1,9 cm	Yp. Md :	Dağ kristali
Bul. Yr :	95/M-24'ün hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Altıgen olarak kesilmiş, yüzlerden ikisi düzensiz, bir ucu kaba olarak bırakılmış, diğeri iki yüzeyli olarak kesilmiştir.					

Kat. No :	224	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	48.1	Cinsi :	Kolye	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/92	Ölçüleri:	U: 0,7-2 cm Ç: 0,7-1,1 cm	Yp. Md :	Frit
Bul. Yr :	95/M-69'un hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Zeytin çekirdeği biçimli 12 adet küre, biçimli 1 adet boncuktan oluşmaktadır.					

Kat. No :	225	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	48.2	Cinsi :	Kolye	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/88	Ölçüleri:	U: 1,5-2,3 cm Ç: 0,6 cm	Yp. Md :	Frit
Bul. Yr :	95/M-56'nın hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Zeytin çekirdeği biçimli çeşitli ölçülerde boncuklar. Biri düz diğerlerinin üzeri yivlerle bezenmiştir.					

Kemik ve Fildişi Eserler

Kat. No :	226	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	49.1	Cinsi :	Aplik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/132	Ölçüleri:	U: 2,8 cm Kl: 0,2 cm Gn: 0,6 cm	Yp. Md :	Kemik
Bul. Yr :	95/M-58'in hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Dikdörtgen şerit üzerine iç içe üç konsantrik daire bezek ve bir çivi deliği açılmıştır.					

Kat. No :	227	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	49.2	Cinsi :	Aplik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/131	Ölçüleri:	U: 4 cm Kl: 0,2 cm Gn: 1 cm	Yp. Md :	Kemik
Bul. Yr :	95/M-50'nin hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Yassı kemik merkezi noktalı üç konsantrik daire bezekten iki tane korunmuş biri tam ikisi yarısından kırılmıştır. Üç çivi deliği vardır.					

Kat. No :	228	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	49.3	Cinsi :	Aplik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993/Et.1	Ölçüleri:	U: 7,6 cm Kl: 0,2 cm Gn: 0,9 cm	Yp. Md :	Kemik
Bul. Yr :	93/M-12'nin hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Dikdörtgen şerit üzerine altı iç içe üç konsantrik daire bezek ve iki çivi deliği açılmıştır.					

Kat. No :	229	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	49.4	Cinsi :	Aplik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993/Et.2	Ölçüleri:	Kr. U: 4,7 cm Kl: 0,2 cm Gn: 0,9 cm	Yp. Md :	Kemik
Bul. Yr :	93/M-9'un hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Dikdörtgen şerit üzerine dört iç içe üç konsantrik daire bezek ve iki çivi deliği açılmıştır.					

Kat. No :	230	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	49.5	Cinsi :	Aplik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993/Et.3	Ölçüleri:	Kr. U: 2,8 cm Kl: 0,2 cm Gn: 0,9 cm	Yp. Md :	Kemik
Bul. Yr :	93/M-9'un hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Dikdörtgen şerit üzerine üç iç içe üç konsantrik daire bezek ve iki çivi deliği açılmıştır.					

Kat. No :	231	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	49.6	Cinsi :	Aplik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.14	Ölçüleri:	Kr. U: 2 cm Gn: 1,4 cm Kl: 0,2 cm	Yp. Md :	Kemik
Bul. Yr :	95/M-56'nın hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Dikdörtgen şerit üzerine üç iç içe üç konsantrik daire ve iki yatay bezek yapılmıştır.					

Kat. No :	232	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	49.7	Cinsi :	Aplik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.15	Ölçüleri:	Kr. U: 2,4 cm Gn: 2,2 cm Kl: 0,2 cm	Yp. Md :	Kemik
Bul. Yr :	95/M-47'nin hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Yassı kemik üzerine, dört sıra halinde birbirine paralel şekilde iç içe iki konsantrik daire bezeklerden 12 tane yapılmıştır.					

Kat. No :	233	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	49.8	Cinsi :	Aplik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.16	Ölçüleri:	Kr. U: 3,4 cm Gn: 0,7 cm	Yp. Md :	Kemik
Bul. Yr :	95/M-56'nın hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Dikdörtgen şerit üzerine dört adet iç içe dört konsantrik daire bezek yapılmıştır.					

Kat. No :	234	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	49.9	Cinsi :	Aplik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.17	Ölçüleri:	Kr. U: 3 cm Gn: 1,6 cm	Yp. Md :	Kemik
Bul. Yr :	95/M-47'nin hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Dikdörtgen şerit üzerine verrev ve tam ortasında birbirine paralel iki çizgi bezeme ile bir çivi deliği yapılmıştır.					

Kat. No :	235	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	49.10	Cinsi :	Aplik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993/Et.4	Ölçüleri:	Kr. U: 4 cm Gn: 1,2 cm Kl: 0,2 cm	Yp. Md :	Kemik
Bul. Yr :	95/M-12'nin hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Dikdörtgen şerit üzerine verrev ve tam ortasında birbirine paralel üç çizi bezeme yapılmıştır.					

Kat. No :	236	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	49.11	Cinsi :	Aplik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.18	Ölçüleri:	Kr. U: 1,6 cm Gn: 1,4 cm Kl: 0,2 cm	Yp. Md :	Kemik
Bul. Yr :	95/M-47'nin hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Dikdörtgen şerit üzerine ters yönlerde verrev bezeme yapılmıştır.					

Kat. No :	237	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	49.12	Cinsi :	Aplik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993/Et.5	Ölçüleri:	Kr. U: 3,1 cm Gn: 1,5 cm Kl: 0,2 cm	Yp. Md :	Kemik
Bul. Yr :	93/M-9'un hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Dikdörtgen şerit üzerine verrev bezeme yapılmıştır.					

Kat. No :	238	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	49.13	Cinsi :	Aplik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.19	Ölçüleri:	Kr. U: 2,5 cm Gn: 1,2 cm Kl: 0,2 cm	Yp. Md :	Kemik
Bul. Yr :	95/M-9'un hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Dikdörtgen şerit üzerine verrev bezeme ve bir çivi deliği açılmıştır.					

Kat. No :	239	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	50.1	Cinsi :	Aplik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993/Et.6	Ölçüleri:	Kr. U: 2,6 cm Gn: 0,7 cm Kl: 0,2 cm	Yp. Md :	Kemik
Bul. Yr :	93/M-12'nin hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Dikdörtgen şerit üzerine çapraz bezeme yapılmıştır.					

Kat. No :	240	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	50.2	Cinsi :	Aplik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.20	Ölçüleri:	Kr. U: 3 cm Gn: 0,7 cm Kl: 0,2 cm	Yp. Md :	Kemik
Bul. Yr :	95/M-56'nın hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Dikdörtgen şerit üzerine bir çapraz bezeme ve bir çivi deliği açılmıştır.					

Kat. No :	241	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	50.3	Cinsi :	Aplik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.21	Ölçüleri:	Kr. U: 3,7 cm Gn: 0,7 cm Kl: 0,2 cm	Yp. Md :	Kemik
Bul. Yr :	95/M-56'nın hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Dikdörtgen şerit üzerine iki çapraz bezeme ve bir çivi deliği (tahrip olmuş) açılmıştır.					

Kat. No :	242	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	50.4	Cinsi :	Aplik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.22	Ölçüleri:	Kr. U: 4,1 cm Gn: 0,7 cm Kl: 0,2 cm	Yp. Md :	Kemik
Bul. Yr :	95/M-56'nın hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Dikdörtgen şerit üzerine iki çapraz bezeme ve arasına bir iç içe üç konsantrik daireden oluşan bezeme yapılmıştır.					

Kat. No :	243	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	50.5	Cinsi :	Aplik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.22	Ölçüleri:	Kr. U: 2,1 cm Gn: 0,7 cm Kl: 0,2 cm	Yp. Md :	Kemik
Bul. Yr :	95/M-56'nın hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Dikdörtgen şerit üzerine çapraz ve verrev bezemeler arasına iç içe üç konsantrik daireden oluşan bezeme yapılmıştır.					

Kat. No :	244	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	50.6	Cinsi :	Aplik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1993/Et.7	Ölçüleri:	Kr. U: 2,8 cm Gn: 1,2 cm Kl: 0,2 cm	Yp. Md :	Kemik
Bul. Yr :	93/M-12'nin hediyesi	Kor. Yr :	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Dikdörtgen şerit üzerine uçları birleşen ters yönde yapılmış üç sıra verev bezemenin arasındaki boşluğa iki tane iç içe üç konsantrik daire bezek ve iki çivi deliği (tahrip olmuş) açılmıştır.					

Kat. No :	245	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	50.7	Cinsi :	Aplik	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/Et.23	Ölçüleri:	Kr. U: 3 cm Gn: 0,8 cm Kl: 0,2 cm	Yp. Md :	Kemik
Bul. Yr :	95/M-47'nin hediyesi	Kor. Yr :	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Dikdörtgen şerit üzerine uçları birleşen ters yönde yapılmış üç sıra verev bezemenin arasındaki boşluğa iki tane iç içe konsantrik daire bezek yapılmıştır.					

Kat. No :	246	Tabaka :	3. evre	Tip No :	1
Lev. No :	50.8	Cinsi :	Kapak	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/193	Ölçüleri:	Ç: 4,3 cm Kl: 0,5 cm	Yp. Md :	Fildişi
Bul. Yr :	93/M-19'un hediyesi	Kor. Yr :	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Arka yüzü konik sekiz yüzeyli olarak düzeltilmiş. Uç kısmı kesilerek düzeltilmiş. Ön yüzde kenar profilendirilmiş, merkezde bir delik açılmış, orta yerdeki dört konsantrik daire içinde kalan alana 20 yapraklı palmet çizilmiş, arada kalan dış boşluğa eşit uzaklıklarda açılan altı çukurdan birinde demir kabaca, uçünde demir izleri korunmuş. Ön yüzü kısmen arka yüz ise fazla isli.					

Kat. No :	247	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	50.9	Cinsi :	Sap ?	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/87	Ölçüleri:	Ç: 1,1 cm U: 4,5 cm	Yp. Md :	Kemik
Bul. Yr :	95/M-35'in hediyesi	Kor. Yr :	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Silindirik şeklindeki kemiğin üzeri birbirine paralel çizgiler ve bunların arasının ortada kafes şeklinde taranması bezeme yapılmıştır.					

Kat. No :	248	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	50.10	Cinsi :	Kolye ucu ?	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/89	Ölçüleri:	Ç: 1,1 cm U: 2 cm	Yp. Md :	Kemik
Bul. Yr :	95/M-56'nın hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Silindirik şeklindeki kemiğin üzeri birbirine paralel çizgiler ve bunların arasının ortada kafes şeklinde taranması bezeme yapılmıştır.					

Kat. No :	249	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	51.1	Cinsi :	Çekiç	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/128	Ölçüleri:	11,5x10,3x7,8 cm	Yp. Md :	Geyik boynuzu
Bul. Yr :	Açmanın güneyinden	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Geyik boynuzunun kökünden yapılmış, kesilen ana boynuzun ucu yuvarlatılarak vurma yüzü olarak kullanılmış. Ana koldan çıkan 1.yaş dalının ortasından geçen sap deliği 2.4cm'dir.					

Kat. No :	250	Tabaka :	2. evre	Tip No :	1
Lev. No :	51.2	Cinsi :	Çekiç	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1995/129	Ölçüleri:	11x8,8x4,9 cm	Yp. Md :	Geyik boynuzu
Bul. Yr :	Açmanın güneyinden	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Geyik boynuzunun kökünden yapılmış, kesilen ana boynuzun ucu yuvarlatılarak vurma yüzü yapılmış ve kullanılmış. Ana koldan çıkan 1. yaş dalının ortasından geçen sap deliği 2.3 cm diğer uçta 1.6 cm'dir.					

Fayans Eserler

Kat. No :	251	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	51.3	Cinsi :	Tavşan figürini	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996/45	Ölçüleri:	U: 1,4 cm Kl: 0,7 cm	Yp. Md :	Fayans
Bul. Yr :	96/M-24'ün hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Ön ayaklarını ileri uzatmış arka ayaklarını gövde altına toplamış olarak oturan tavşanın kulakları başının üstüne doğru yapışmıştır. Gözler yuvarlak birer çukur, ağız bir çizgi halinde gösterilmiştir. Gövdeyi boydan boya delen ip deliği mevcut. Kireçli üzerinde yer yer turkuvaz renk konmuştur.					

Kat. No :	252	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	51.4	Cinsi :	Maymun figürünü	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996/44	Ölçüleri:	Y: 1,5 cm Kl: 0,9 cm	Yp. Md :	Fayans
Bul. Yr :	96/M-24'ün hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Ayaklarını birleştirerek çömelmiş, kulakları yuvarlak olarak gösterilmiştir. Omuzlarından geçen delik boncuk olarak kullanıldığını göstermektedir.					

Kat. No :	253	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	51.5	Cinsi :	Tanrıça figürünü	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996/43	Ölçüleri:	Y: 1,7 cm Kl: 0,9 cm	Yp. Md :	Fayans
Bul. Yr :	96/M-24'ün hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Elleri ile göğüslerini tutmuş, iri kemerli burunlu, iri yuvarlak göz burunla birleşmiş, ağzı bir çizgi halinde gösterilmiş, kalçalar belirgin, bacakları birbirine yapışık olarak yapılmıştır. Kaşlara kadar inmiş duvağı vücudun arkasını kaplayıp yanlarda hafif kabartma olarak son bulmaktadır. Başın arkasından başlayıp topuklara kadar devam eden delik bir boncuk tanesi olarak kullanıldığını göstermektedir.					

Kat. No :	254	Tabaka :	1. evre	Tip No :	1
Lev. No :	51.6	Cinsi :	Mühür	Dönemi :	ATKÇ
Env. No:	Ac. 1996/46	Ölçüleri:	Y: 0,8 cm Ç: 1,1x1 cm	Yp. Md :	Fayans
Bul. Yr :	96/M-24'ün hediyesi	Kor. Yr:	Aksaray Müzesi	Yayın :	Prof. Dr. Aliye ÖZTAN'ın izni ile
Tanımı : Tepesi yuvarlak kaideye geçen kısmı yivli, oval mühür yüzlüdür. Mühür yüzünde omega işareti vardır. Ovalin dar yüzünün hizasına yiv kısmına ip deliği açılmıştır.					

KAYNAKÇA

Abay, E. 2010

“Çağlar Arası 40 Kültür Tabakası”, *Aktüel Arkeoloji Dergisi*, Mayıs 2010/15, s. 40- 41.

Abay, E., Sağlamtimur H. ve Özkan T. 2000

“Ulucak Höyük Kazıları 1998”, *XXI. KST/I*, s. 359-370, Ankara.

Akkermans, P. M. M. G. 1989

“Halaf Mortuary Practices: A Survey”, *to the Euphrates and Beyond Archaeological Studies in Honour of Maurits N. van Loon*, (Ed. O. M. C. Haex vd.), s. 75-88, Rotterdam, Balkema.

Akurgal, E. 1950

“Bayraklı Kazısı Ön Rapor”, *DTCFD*, VII/1-2, s. 1-51.

Akurgal, E. 1971

“Bayraklı ve Erythrai 1970 Çalışmaları”, *Belleten*, XXXV/138, s. 344-345.

Akyurt, İ. M. 1998

M.Ö. 2. Binde Anadolu’da Ölü Gömme Adetleri, TTKY, VI. Dizi, Sa. 49, Ankara.

Alexander R. L. 1973- 76

“The Tyszkiewicz Group of Stamp Cylinders”, *Anatolica V*, s. 141-215.

Algaze, G. 1990

Town and Country in Southeastern Anatolia Vol II: The Stratigraphic Sequence at Kurban Höyük, OIP 110, Chicago.

Algaze, G., Breuninger, R., Knudstad, J. ve Guillermo, A. 1994

“The Tigris-Euphrates Archaeological Reconnaissance Project: Final Report of the Birecik and Carkemish Dam Survey Areas”, *Anatolica XX*, s. 1-96.

Alkım, H. 1997

“Tilmen Höyük”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi 3*, s. 1777, İstanbul.

Alkım, U. B. 1974a

“Tilmen Höyük ve Samsun Bölgesi Çalışmaları 1971”, *TAD XX/II*, s. 5-16.

Alkım, U. B. ve Alkım H. 1966

“Gedikli (Karahüyük) Kazısı Birinci Ön Rapor”, *Belleten XXX/117*, s. 1–26.

Alkım, U. B., Alkım, H. ve Bilgi, Ö. 1988

İkiztepe I. Birinci ve İkinci Dönem Kazıları (1974-1975), TTKY, V. Dizi, Sayı 39, Ankara.

Alkım, U. B., Alkım, H. ve Bilgi, Ö. 2003

İkiztepe II. Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Dönem Kazıları (1976-1980), TTKY, V. Dizi, Sayı 39a, Ankara.

Alp, S. 1954

"Karahöyük Kazısı", *Belleten Haberler XVIII/71*, s. 402-404.

Alp, S. 1956

"Konya-Karahöyük Hafriyatı 1953", *TAD VII*, s. 35-37.

Alp, S. 1961

"Karahöyük Kazısı", *Belleten Haberler XXV/99*, s. 523-524.

Alp, S. 1965

"Güneybatı Anadolu'da Bulunan Erken Bronz Çağı'na Ait Mermer İdoller", *Belleten XXIX/113-116*, s. 4-14.

Alp, S. 1981

"1979 Konya-Karahöyük Kazıları", *II. KST*, s. 133-134.

Alp, S. 1994

Konya Civarında Karahöyük Kazılarında Bulunan Silindir ve Damga Mühürleri, TTKY. V.Dizi, Sayı 31, Ankara.

Alp, S. 1999

Hititler'de Şarkı, Müzik ve Dans, Hitit Çağında Anadolu'da Üzüm ve Şarap, Ankara.

Alp, S. 2001

Hitit Çağı'nda Anadolu. Çivi Yazılı ve Hiyeroglif Yazılı Kaynaklar, Ankara.

Alpman, A. 1982

"Kral Parratarna Öldü ve Yakıldı mı?", *Tarih Araştırmaları Dergisi 1981-1982*, XIV, s. 315-320.

Anan, A. 1987

Die Prähistorische Bestattungen Anatoliens, (PhD Thesis), München.

Angel, J. L. 1951

Troy Supplementary Monograph 1, The Human Remains, London.

Anlağan, Ç. ve Bilgi, Ö. 1989

Sadberk Hanım Müzesinde Bulunan Protohistorik Çağ Silahları, İstanbul.

Arık, R. O. 1937

Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alaca Höyük Hafriyatı, 1935 deki Çalışmalara ve Keşiflere Ait İlk Rapor, TTKY, V. Seri, Sayı 1, Ankara.

Arık, R. O. 1933

“Anadolu Arkeologya Tarihinde Alişar Hafriyatı”, *Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi I*, s. 19-63.

Arık, R. O. 1939

“Karaoğlan Höyüğü”, *Belleten III/9*, s. 27-42.

Arslan, M. ve Özil, D. 2011

Savaş, Güç ve İnanç, Ankara.

Atalay, İ. ve Mortan, K. 1995

Türkiye Bölgesel Coğrafyası, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.

Atik, Ş. 2007

“Çağlar Boyu Boncuk”, *Boncuk: İnanç, Güç ve Güzellik*, (Ed. M. Karalom), s. 10-13, İstanbul.

Bacvarov, K. 2006

“Early Neolithic Jar Burials in Southeast Europe, A Comperative Approach”, *Documenta Praehistorica XXXIII*, s. 101-106.

Baird, D. 2007

“Pınarbaşı: Orta Anadolu’da Epi-Paleolitik Konak Yerinden Yerleşik Köy Yaşamına”, *Türkiye’de Neolitik Dönem. Yeni Kazılar, Yeni Bulgular*, (Yay. N. Başgelen vd.), s. 285-313, İstanbul.

Balkan, K. 1957

Mama Kralı Anum-hirbi’nin Kaniş Kralı Warşama’ya Gönderdiği Mektup, TTKY, VII. Seri, No. 31, Ankara.

Barrelet, M. T. 1958

Deux Déesses Syro-Phéniciennes sur un Bronze du Louvre, *Syria XXXV*, s. 27-44.

Bar-Yosef, O. ve Sillen, A. 1993

“Implications of the New Accelerator Date of the Chared Skeletons from Kebara Cave (Mt Carmel)”, *Paléorient 19*, s. 205-208.

Baykal- Seeher, A. ve Kauder, J. O. 1996

Demircihöyük IV. Die Kleinfunde, Verlag Philipp von Zabern, Mainz.

Bertram, J. K. 2003

Grab und Bestattungssitten des Späten 3. und 2. Jahrtausends V. Chr. Im Kaukasgebiet, (PhD Thesis) Erscheinungsjahr.

Bıçakçı, E., Altınbilek-Algöl, E., Balcı, S. ve Godon, M. 2007

“Tepecik-Çiftlik”, *Türkiye’de Neolitik Dönem. Yeni Kazılar, Yeni Bulgular*, (Yay. N. Başgelen vd.), s. 237-255, İstanbul.

Bieńkowski, P. A. 1982

“Some Remarks on the Practice of Cremation in the Levant”, *Levant XIV*, s. 80-89.

Bilgen, A. N. 2001

“1999 Yılı Çavlum Köyü Mezarlık Kazısı”, *XXII. KST/II*, s. 399-408, Ankara.

Bilgen, A. N. 2002

“2000 Yılı Çavlum Köyü Mezarlık Kazısı”, *XXIII. KST/II*, s. 351-360, Ankara.

Bilgen, A. N. 2003

“2001 Yılı Çavlum Köyü Mezarlık Kazısı”, *XXIV. KST/II*, s. 389-396, Ankara.

Bilgen, A. N. 2004

“2002 Yılı Çavlum Köyü Mezarlık Kazısı”, *XXV. KST/I*, s. 139-146, Ankara.

Bilgen, N. 2005

Çavlum, Eskişehir Alpu Ovası’nda Bir Orta Tunç Çağı Mezarlığı, Eskişehir.

Bilgen, N. 2008

“Seyitömer Höyüğü 2006 Yılı Kazısı”, *XXIX. KST/I*, s. 321-333.

Bilgen, N. vd. 2011

“Seyitömer Höyük Projesi 2009 Yılı Kazı Sonuç Raporu”, *Seyitömer Höyük Kazısı Ön Raporu 2006-2010*, s. 204-372, Kütahya

Bilgi, Ö. 1984

“Metal Objects from İkiztepe-Turkey”, *Beitrage zur Allgemeinen und Vergleichenden Archaologie* 6, s. 31- 98.

Bilgi, Ö. 2002

“İkiztepe Kazılarının 2000 Dönemi Sonuçları”, *XXIII. KST/I*, s. 245-254, Ankara.

Bilgi, Ö. 2005

“Orta Karadeniz Bölgesi MÖ 2. Binyılı Metal Silahları”, *V. Uluslararası Hititoloji Kongresi Bildirileri*, s. 119-151, Çorum.

Bittel, K. 1936

“Vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen in Boğazköy 1935”, *MDOG*, 74, s. 1-63.

Bittel, K. 1937

Die Kleinfunde der Grabungen 1906-12, WVDOG/60, Leipzig.

Bittel K. 1940

“Hethitische Bestatungsbräuche”, *MDOG* 78, s. 12-28.

Bittel, K. 1953

“Osman-kayası, Eine Hethitische Grabstätte”, *MDOG* 86, s.37-47.

Bittel, K. 1942

“*Kleinasiatische Studien*”, *İstMitt* 5, Beiheft.

Bittel, K. ve Naumann R. 1939

“Vorläufiger Bericht über Die Ausgrabungen in Boğazköy 1938”, *MDOG*, 77, s. 1-46.

Bittel, K. 1981

“Hittite Tempels and High Places in Anatolia and Nord Syria” *Tempels and High Places in Biblical Times, Proceedings of the Colloquium in Honour of the Centennial of Hebrew Union College- Jewish Institute of Religion*. s. 63-73, Jerusalem.

Bittel, K. ve Naumann R. 1952

Boğazköy-Hattuša. Architektur, Topographie, Landeskunde und Siedlungsgeschichte, WVDOG 63, Stuttgart.

Bittel, K., Naumann R., Beran T., Hachman R. ve Kurth G. 1957

Boğazköy III, Funde aus den Grabungen 1952-1955, Berlin.

Bittel, K., Herre, W., Otten, H., Röhrs, M. ve Schäuble, J. 1958 (Ed.)

Die Hethitischen Grabfunde von Osmankayası, WVDOG 71.

Bittel, K., Boessneck, J., Dahm, B., Güterbock, H. G., Hauptmann, H., Naumann, R. ve Schirmer, W. 1975

Das Hethitische Felsheiligtum Yazılıkaya, Boğazköy-Hattuša IX, Berlin.

Bittel, K. ve Otto, H. 1939

Demirci-Hüyük, Eine Vorgeschichtliche Siedlung an der Phrygisch-bithynischen Grenze, Berlin.

Black, J. ve Green, A. 2003

Mezopotamya Mitolojisi Sözlüğü, Tanrılar İfritler Semboller, İstanbul.

Blegen, C. W. 1938

“Excavations at Troy”, *AJA* 43/2, s. 204-228.

Blegen, C. W., Caskey, J. L., Rawson, M. ve Sperling, J. 1950
Troy, The First and Second Settlement, Vol. I, Part 1, New Jersey.

Blegen, C. W., Caskey, J. L ve Rawson, M. 1951
Troy, The Third, Fourth and Fifth Settlement, Vol. II, Part 1, New Jersey.

Blegen, C. W., Caskey, J. L ve Rawson, M. 1953
Troy, The Sixth Settlement, Vol. III, Part 1, New Jersey.

Boehmer, R. M. 1972
Die Kleinfunde von Boğazköy, Berlin.

Boehmer, R.M. 1979
Die Kleinfunde aus der Unterstadt von Boğazköy, Berlin.

Boehmer, R.M. 1989
 "Zur Datierung des Karahöyük", *Tahsin Özgüç'e Armağan, Anatolia and the Ancient Near East*, (Ed. K. Emre vd.), s. 39-44, Ankara.

Boehmer, R. M. ve Güterbock, H. G. 1987
Glyptik aus Dem Stadt Geibet von Boğazköy, Berlin.

Borić, D., Raičević, J. ve Stefanović, S. 2009
 "Mesolithic Cremations as Elements of Secondary Mortuary Rites at Vlasac (Serbia)", *Documenta Praehistorica XXXVI*, s. 247-282.

Bossert, H. Th. 1942
Altanatolien, Kunst und Handwerk in Klainasien von den Anfängen, Berlin.

Boysal, Y. 1964
 "Milli Eğitim Bakanlığı Müskebi Kazısı 1963 Kısa Raporu" *TAD XIII/2*, s. 81-85.

Boysal, Y. 1967
 "Müskebi Kazısı 1963 Kısa Raporu/Vorläufiger Bericht über Grabungen 1963 in Müskebi" *Bellethen XXXI/121*, s. 67-77/77-83.

Bowler, J. M., Jones, R., Allen, H. ve Thorne, A. G. 1970
 "Pleistocene Human Remains from Australia: A Living Site and Human Cremation from Lake Mungo, Western New South Wales", *WorldA 2/1*, s. 39-60.

Börker-Klähn J. 1995
 "Auf der Suche nach Nekropolë: Hattusa", *SMEA XXXV*, s. 69-92.

Braidwood, R. J. 1937
Mounds in the Plain of Antioch: An Archaeological Survey, OIP 48, Chicago.

Braidwood, R. J. ve Braidwood, S. L. 1960

Excavation in the Plain of Antioch I, The Earlier Assemblages Phase A- J, OIP 61, Chicago.

Braidwood, R. J. 1995

Tarih Öncesi İnsan, (Çev. B. Altınok), İstanbul.

Braithwate, M. 1984

“Ritual and Prestige in the Prehistory of Wessex c. 2200-1400 BC: A New Dimension to the Archaeological Evidence”, *Ideology, Power and Prehistory*, (Ed. D. Miller vd.), s. 93-110, Cambridge.

Buluç, S. 1993

“Anadolu’da Kremasyon-Ölü Yakma Geleneği” 1992 Yılı Anadolu Medeniyetleri Müzesi Konferansları, s. 83-96, Ankara.

Collon, D. 1992

“The Near East Moon God”, *Natural Phenomena Their Meaning, Depiction and Description in the Ancient Near East*, (Ed. D. J. W. Meijer), s. 19-33, New York.

Collon, D. 2010

“Report on the Seals and Sealings Found at Tell Athchana During the 2003 Season of Excavation”, *Tell Atchana, Ancient Alalah Vol. 1, The 2003-2004, Excavations Seasons*, (Ed. K. A. Yener), İstanbul.

Cook, V. 2010

Cyprus During the Taransition from the Bronze to Iron Age, The Evidence of Foreign Contacts in Proto White Painted-White Painted I. Pottery Contexts, Paris.

Christmann-Franck, L. 1971

“Le Rituel Des Funerailles Royales Hittites”, *Revue Hittite et Asianique* 29, s. 61-111.

Cullen, T. 1995

“Mesolithic Mortuary Ritual at Franchthi Cave, Greece”, *Antiquity* 69, s. 270-289.

Çambel, H., Braidwood, R. J., Özdoğan, M. ve Schirmer, W. 1990

“1988 Yılı Çayönü Kazıları”, *XI. KST/I*, s. 59-81, Ankara.

Çınaroğlu, A. ve Genç, E. 2003

“Alaca Höyük 2001 Yılı Kazı Çalışmaları”, *24. KST/2*, s. 509- 519, Ankara.

Çınaroğlu, A. ve Genç, E. 2007

“2005 Yılı Alaca Höyük Kazısı”, *28. KST/2*, s. 305-317, Ankara.

Çınaroğlu, A. ve Genç, E. 2008

“2006 Yılı Kastamonu- Kınık Kazısı”, 29. *KST/2*, s. 513-525, Ankara.

Çınaroğlu, A. ve Çelik, D. 2010

Atatürk & Alaca Höyük, Ankara.

Darga, M. 1969

“Hitit Metinlerinde Geçen $^{NA}_4ZI.KIN=^{NA}_4$ huwaši Kelimesinin Anlamı Hakkında Bir Araştırma”, *Belleten XXXIII/132*, s. 493-505.

Deniz, E. 1986

“Acemhöyük Saray Kazılarında Çıkan Kemik Kalıntıları Üzerinde Arkeobiyolojik Araştırmalar”, *I. ArST*, s. 75-91, Ankara.

Deniz, E. 1987

“Kazılardan Elde Edilen Yanmış Kemikler Üzerine Arkeobiyolojik İncelemeler”, *II. ArST*, s. 119-127, Ankara.

Deniz, E., Sunguroğlu, K., Canpolat, O. ve Akpoyraz, M. 1991

“Acemhöyük Kazılarında Çıkan ve Türü Tükenmekte Olan Bir Hint Fili (*Elephas Maxima*) Dişi Üzerinde Arkeobiyolojik-Arkeometrik Etüdler”, *VI. ArST*, s. 13-21, Ankara.

Derin, Z. 2007

“Yeşilova Höyüğü”, *Türkiye’de Neolitik Dönem. Yeni Kazılar, Yeni Bulgular*, (Yay. N. Başgelen vd), s. 377-385, İstanbul.

Deshayes, J. 1960

Les Outils de Bronze de L’indus au Danube I-II, Paris.

Dikaïos, P. 1969

Enkomi Excavations 1948-1958, Vol. IIIa, Mainz.

Diler, A., Özer B., Çakmaklı Ö. D. ve Türkoğlu S. 2008

“Pedasa 2007”, *XXX. KST/III*, s. 267-284, Ankara.

Dirvana, S. 1994

“Cerablus Civarında Yunus’ta Bulunan Tel Halef Keramikleri”, *Belleten VIII/31*, s. 403-420.

Donbaz, V. 1989

“Some Remarkable Contracts of Ib Period Kültepe Tablets”, *Tahsin Özgüç’e Armağan, Anatolia and the Ancient Near East*, (Ed. K. Emre vd.), s. 76-102, Ankara.

Dönmez, Ş. 2008

“An Overview of the 2nd Millennium BC Cultures of the Central Black Sea Region in The Light of New Research”, *Tüba- Ar XI*, s. 87-104.

Dönmez, Ş. 2011

“Yeni Arkeolojik Araştırmalar Işığında İstanbul’un (Tarihi Yarımada) Neolitik, Kalkolitik ve Demir Çağı Kültürleri Üzerine Genel Değerlendirmeler”, *Restorasyon Yıllığı 2*, s. 19-25.

Dörner F. K. 1990

Nemrud Dağı’nın Zirvesinde Tanrıların Tahtları, (Çev. Vural Ülkü), TTKY, VI. Dizi, Sayı 31, Ankara.

Duru, R. 1996

Kuruçay Höyük II, TTKY, V. Dizi, Sa. 44a, Ankara.

Duru, R. 2003

Unutulmuş Bir Başkent: Tilmen. (İslâhiye Bölgesi’nde 5400 Yıllık Bir Yerleşmenin Öyküsü)/A Forgotten Capital City: Tilmen. (The Story of a 5400 Year, İstanbul.

Duru, R. 2006

Gedikli Karahöyük I: Prof. Dr. U. Bahadır Alkım’ın yönetiminde 1964-1967 yıllarında yapılan kazıların sonuçları/The results of excavations directed by Prof. Dr. U. Bahadır Alkım in the years 1964-1967, TTKY, V. Dizi, Sayı 51, Ankara.

Duru, R. 2007

“Göller Bölgesi Neolitiği: Hacılar- Kuruçay Höyüğü- Höyücek- Bademağacı”, *Türkiye’de Neolitik Dönem. Yeni Kazılar, Yeni Bulgular*, (Yay. N. Başgelen), s. 331-361, İstanbul.

Duru, R. 2010

Gedikli Karahöyük II: Prof. Dr. U. Bahadır Alkım’ın Yönetiminde 1964- 1967 Yıllarında Yapılan Kazıların Sonuçları, TTKY, V. Dizi, Sayı 51a, Ankara.

Dusinberre, E. R. M. 2005

Gordion Seals and Sealings, Individuals and Society, Philadelphia.

Efe, T. 1988

Demircihöyük, Die Ergebnisse der Ausgrabungen 1975-1978, Band III/2 Die Keramik 2C, Die Frühbronzezeitliche Keramik der Jüngeren, Mainz.

Efe, T. 2007

“The Theories of the ‘Great Caravan Route’ Between Cilicia and Troy: The Early Bronze Age III Period in Inland Western Anatolia” *AnatSt* 57, s. 47-64

Eliade, M. 2009

Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi, Cilt 3, (Çev. Ali Berkay), İstanbul.

Emre, K. 1963

"The Pottery of the Assyrian Colony Period According to the Building Levels of the Kaniş Karum" *Anadolu VII*, s. 87-99.

Emre, K. 1968

"Acemhöyük Seramiği", *Anadolu X*, s. 53-98.

Emre, K. 1971

Anadolu Kurşun Figürinleri ve Taş Kalıpları, TTKY, VI. Seri, Sayı 14, Ankara.

Emre, K. 1975

"Yassıdağ Kazısı", *Anadolu XVII*, s. 31-41.

Emre, K. 1978

Yanarlar. Afyon Yöresinde Bir Hitit Mezarlığı, TTKY VI. Dizi, Sa. 22, Ankara.

Emre, K. 1989

"Pottery of Levels III and IV at the Karum of Kanesh", *Tahsin Özgüç'e Armağan, Anatolia and the Ancient Near East*, (Ed. K. Emre vd.), s. 111-128, Ankara.

Emre, K. 1991a

"Cemeteries of the Second Millennium B.C. in Central Anatolia", *BMECCJ*, IV, s. 1-15.

Emre, K. 1991b

"1988 Yılı Kültepe Kazıları ile İlgili Çalışma Raporu", *Höyük 1*, s. 15-17.

Emre, K. 1992

"Çorum Müzesinden Bir Grup Hitit Seramiği", *1991 Yılı Anadolu Medeniyetleri Müzesi Konferansları*, s. 103-121.

Emre, K. 1992b

"Hanözü: Maşat Höyük Çevresinde Bir Hitit Yerleşmesi", *Sedat Alp'e Armağan, Hittite and Other Anatolian and Near Eastern Studies in Honour of Sedat Alp*, (Ed. Otten H. vd.), s. 137-158.

Emre, K. 1998

"Kantharoi from Kültepe/Kanesh", *Essays on Ancient Anatolia Second Millenium B.C.*, *BMECCJ X*, s. 1-11.

Emre, K. 2008

“A Group of Metal Vessels from Karum Kültepe/Kanesh” *Old Assyrian Studies in Memory of Paul Garelli Old Assyrian Archives, Studies*, (Ed. C. Mitchell), 3-12, Leiden.

Emre, K. 2011

“Kanişin Keşfinin Hikâyesi”, *Anadolu’nun Önsözü Kültepe Kaniş Karumu*, (Ed. F. Kulakoğlu vd.), s. 20-22, İstanbul.

Erdal, Y. S. 2002

“Baklatepe Geç Tunç Çağı Mezarından Gün Işığına Çıkarılan Yanmış İnsan İskelet Kalıntılarının Antropolojik Analizi”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 19/2, s. 115-130.

Erginer, G. 2004

“Bir Halk Bilimcinin Gözünden Ölüm”, *Cogito 40 Ölüm: Bir Topografya*, s. 286-292.

Erkanal, A. 1987

“Panaztepe Kazısı 1985 Yılı Sonuçları”, *VIII. KST*, s. 253-261, Ankara.

Erkanal, A. 1988

“Panaztepe Kazısı 1986 Yılı Sonuçları”, *IX. KST*, s. 345-350, Ankara.

Erkanal, H. 1991

“Girnavaz Kazıları”, *12. KST/I*, s. 277-293, Ankara.

Erkanal, H. 1977

Die Äxte und Beile des 2. Jahrtausends in Zentralanatolien, PBF IX/8, München.

Erkanal, H. ve Özkan T. 1998

“1996 Bakla Tepe Kazıları”, *XIX. KST/I*, Ankara, s. 399- 426.

Ertem, H. 1988

Korucutepe I, TTKY. V. Dizi, Sa. 42, Ankara.

Esin, U. 1982

“Tepecik Kazısı 1974”, *Keban Projesi 1974- 1975 Çalışması*, ODTÜ Keban Projesi Yayınları, Seri I, No. 7, Ankara.

Esin, U. 1993

“1991 Aşıklı Hüyük Kurtarma Kazısı”, *XIV. KST*, s. 131-146, Ankara.

Esin, U. ve Harmankaya, Ş. 2007

“Aşıklı Höyük”, *Türkiye’de Neolitik Dönem. Yeni Kazılar, Yeni Bulgular*, (Yay. N. Başgelen), İstanbul, s. 255-273, Ankara.

Fischer, F. 1963

Die Hethitische Keramik von Boğazköy, Boğazköy IV, Berlin.

Gallis, C. J. 1975

"Cremation Burials Since Early Neolithic Age in Thesally", *Athens Annual of Archaeology*, s. 257-258.

Garstang, J. 1953

Prehistoric Mersin Yümük Tepe in Southern Turkey, Oxford.

Gelb, J. I. 1939

Hittite Hieroglyphic Monuments, OIP XLV, Chicago.

Goel, T. 1974

Samosata Archaeological Excavations, Turkey 1967, National Geographic Society Research Reports.

Goldmann, H. 1956

Excavation at Gözlü Kule, Tarsus, Volume II. From the Neolithic through the Bronze Age, New Jersey.

Gorny, R. L. 1995

"Hittite Imperialism and Anti-Imperial Resistance as Viewed from Alişar Höyük", *BASOR*, 299/300, s. 65-89.

Gorny, R. L. 2006

"2002-2005 Yılları Arasında Çadır Höyük'te Düzenlenen Arkeolojik Kazı Çalışmaları İkinci Bin Yerleşimleri (1)", *İdol* 8/30, s. 8-24.

Greaves, A. M., Helwing, B. 2001

"Archaeology in Turkey: The Stone, Bronze and Iron Ages, 1997-1999", *AJA*, 105/ 3, s. 413-512.

Gorny, R. L. 1990

Alişar Höyük in the Second Millenium, (PhD. Thesis), Chicago Illinois.

Gunter, A. C. 1980

The Old Assyrian Colony Period Settlement at Boğazköy/Hattusa in Central Turkey: A Chorological Reassessment of the Archaeological Remains, UMI Dissertations Series, Columbia.

Gurney, O. R. 1977

Some Aspects of Hittite Religion, Oxford.

Guy, P. L. O. 1938

Megiddo Tombs, OIP 33, Chicago.

Güleç, E., Kuhn, S. L., Özer, İ. ve Stiner, M. C. 2003

"The 2001 Excavation Season at Üçağızlı Cave", 24. *KST/2*, s. 473-485, Ankara.

Günbattı, C. 1997

"Kültepe'den Akadlı Sargon'a ait bir Tablet", *ArcAnat* 3, s. 131-157.

Günbattı, C. 2008

"An Eponym List (KEL G) from Kültepe", *AltOrF* 35/1, s. 1-30.

Günel, S. 2008

"Çine-Tepecik 2007 Yılı Kazıları", 30. *KST/1*, s. 227-241, Ankara.

Güterbock, H. G. 1973

"Ivory in Hittite Texts", *Anadolu XV*, s. 1-7.

Güterbock, H. G. ve Kendall, T. 1995

"A Hittite Silver Vessel in the Form of Fist", *in the Ages of Homer. A Tribute to Emily Townsend Vermeule*, (Ed. J.B. Carter vd.), s. 45-60, Austin.

Haas, V. 1995

"Death and the Afterlife in Hittite Thought", *Civilizations of the Ancient Near East III*, (Ed. J. M. Sasson), s. 2021- 2030.

Hançerlioğlu, O. 1975

İnanç Sözlüğü: Dinler, Mezhepler, Tarikatlar, Efsaneler, İstanbul.

Hançerlioğlu, O. 1978

Felsefe Ansiklopedisi, İstanbul.

Hauptmann, H. 1985

"Lidar Höyük 1984", *AnatSt XXXV*, s. 203-205.

Hauptmann, H. 1997

"Lidar Höyük", *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, s. 1115-1116, İstanbul.

Hauptmann, H. 1999

"Fırat Bölgesi Kazıları", *Kayıp Zamanların Peşinde, Alman Arkeoloji Enstitüsü Anadolu Kazıları/Auf der Suche Nach Verschwundenen Zeiten, Die Ausgrabungen des Deutschen Archäologischen Instituts in der Türkei*, s. 65-80, İstanbul.

Helmuth, H. 1967

"Anthropologische Untersuchung von Leichenbränden", *Das Gräberfeld bei Ilıca*, (Ed. W. Orthmann), s. 65-84, Wiesbaden.

Helwing, B. ve Müller, U. 2004

“Untersuchte Metallobjekte aus Mesopotamien und Syrien”, *Die Metallindustrie Mesopotamiens von den Anfängen bis zum 2. Jahrtausend v. Chr.* (Ed. H. Hauptmann vd.), s. 91-104, Berlin.

Hoffmann, E. 1989

“Die Anfänge des Brandritus-Versuch einer Deutung”, *Religion und Kult in Ur-und Frühgeschichtlicher Zeit*, (Ed. F. Schlette vd.), s. 99-123.

Hogarth D. G. 1914

Carchemish, Report on the Excavations at Djerabis on Behalf of the British Museum, Part 1, London.

Homer, 1998

İlyada, (Çev. A. Erhat vd.), İstanbul.

Hrozny, B. 1927

“Rapport Preliminaire sur Les Fouilles Tchecoslovaques de Kültepe (1925)”, *Syria*, 8, s. 1-12.

Jablonka, P. 2007

“2005 Yılı Troia Kazı Sonuçları” 28. KST/2, s. 701-717, Ankara.

Jean-Marie, M. 1999

Tombes et Nécropoles de Mari, Mission Archéologique de Mari Tome V, Beyrouth.

Joukowsky, M. S. 1986

Prehistoric Aphrodisias I-II, Publications D’Histoire De L’Art et D’Archéologie De L’Université Catholique De Louvain XXXIX, Louvain- Belgium.

Kansu, Ş. A. 1940

Etiyokuşu Hafriyatı Raporu 1937, TTKY V. Seri, No. 4, Ankara.

Kara, D. ve Bozhan, N. 2006

Aksaray İl Çevre Durum Raporu (2006 Yılı), İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Aksaray.

Karlovsky, L. C. C. 2002

“Archaeology and Language, The Indo Iranians”, *Current Anthropology* 43/1, s. 63-88.

Kaschau, G. 1999

Lidar Höyük, Die Keramik der Mittleren Bronzezeit, *Archaeologica Euphratica*, İstanbul.

Kassian A., Korolev, A. ve Sidel'tsev, A. 2002

Hittite Funerary Ritual: šalliš waštaiš, Münster.

Kızılkaya, Y. 1990

"Acemhöyük Sikkeleri", *Belleten LIV/211*, s. 907-912.

Konyar, R. 2007

"Elazığ-İmikuşağı Höyüğü'nde Eski Hitit Dönemi: Stratigrafi ve Çanak Çömlek", *VITA Belkıs Dinçol ve Ali Dinçol'a Armağan*, (Ed. M. Alparslan vd), s. 405-415, İstanbul.

Korfmann, M. 1979a

"Die Grabungen am Demircihöyük bei Eskişehir im Jahre 1975", *VIII. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler 1*, s. 93-100, Ankara.

Korfmann, M. 1979b

"Demircihöyük", *İstMitt*, 29, s. 9-64.

Korfmann, M. 1983

Demircihöyük, Die Ergebnisse der Ausgrabungen 1975-1978. Vol. I. Demircihöyük I: Architektur, Stratigraphie und Befunde, Mainz.

Korfmann, M. 1986

"Beşik-Yassitepe, Beşik-Sivritepe ve Beşik Mezarlığı 1984 Ön Raporu", *VII. KST*, s. 229-238, Ankara.

Korfmann, M. 1990

"1988 Troia Çalışmaları" *XI. KST/1*, Ankara, s. 283-305, Ankara.

Korfmann, M. 1993

"1991 Yılı Troia Çalışmaları", *XIV. KST/I*, s. 381-407, Ankara.

Korfmann, M. 1994

"Troia 1992 Kazı Çalışmaları", *XXV. KST/1*, s. 325-361, Ankara.

Korfmann, M. 1998

"1996 Troia Çalışmaları", *XXIX. KST/I*, s. 425-455, Ankara.

Korfmann, M. 1998b

"Troia Kapılarındaki Steller. Truisa/Tarawa/Wilusa'da Apaliunas-Apollon?", *1997 Yılı Anadolu Medeniyetleri Müzesi Konferansları*, s. 39-49, Ankara.

Korfmann, M. 2001

"Tarihöncesi Yerleşim Yeri Hisarlık Tepesi. Aşağıdan Yukarıya Troia'nın On Kenti", *Düş ve Gerçek Troia*, s. 203-205, İstanbul.

Korfmann, M. 2003

“2001 Yılı Troia/Wilusa Kazısı”, *XXIV. KST/II*, s. 113-125, Ankara.

Koşay, H. Z. 1934

“Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâletince Yaptırılan Ahlatlıbel Hafriyatı”, *Türk Tarih Arkeologya ve Etnografya Dergisi* 2, s. 3-100.

Koşay, H. Z. 1938

Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alaca Höyük Hafriyatı, 1936’daki Çalışmalara ve Keşiflere Ait İlk Rapor, TTKY, V. Seri, No. 2, Ankara.

Koşay, H. Z. 1951

Alaca Höyük Kazısı, 1937-1939’daki Çalışmalara ve Keşiflere ait ilk Rapor, TTKY, V. Seri, No. 5, Ankara.

Koşay, H. Z. 1968

“Kuşsaray (Çorum) Sondajı ”, *TAD VII*, s. 89-97.

Koşay, H. Z. 1976

Keban Projesi Pulur Kazısı, Ankara.

Koşay, H. Z. ve Akok M. 1947

“*The Pottery of Alaca Höyük*”, *AJA* 51, s. 152-157.

Koşay, H. Z. ve Akok M. 1966

Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alaca Höyük Kazısı, 1940-1948’daki Çalışmalara ve Keşiflere ait ilk Rapor, TTKY, V. Seri, No. 5, Ankara.

Koşay, H. Z. ve Akok M. 1973

Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alaca Höyük Kazısı, 1963-1967 Çalışmaları ve Keşiflere ait ilk Rapor, TTKY, V. Seri, Sa. 28, Ankara.

Kökten, İ. K. 1947

“1945 Yılında Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Tarih Öncesi Araştırmaları”, *Belleten* XI/43, s. 431-462.

Kulakoğlu, F. 1996

“Ferzant- Type Bowls from Kültepe”, *BMECCJ IX*, s. 69-86.

Kulakoğlu, F. 1999

“Çorum’da Hitit Mezarlıkları”, *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 1998 Yıllığı*, s. 87-114, Ankara.

Kulakoğlu, F. 2008

“A Hittite God From Kültepe” *Old Assyrian Studies in Memory of Paul Garelli Old Assyrian Archives, Studies*, (Ed. C. Mitchell), s. 13-18, Leiden.

Kulakoğlu, F. 2011

"Kültepe Kanesh-Karum: The Earliest International Trade Center in Anatolia"
Anatolia's Prologue Kültepe Kanesh Karum, (Ed. F. Kulakoğlu vd.), s. 40-51,
 İstanbul.

Kulakoğlu, F. ve Kangal, S. 2011 (Ed.)

Anadolu'nun Önsözü Kültepe Kaniş Karumu, İstanbul.

Kull, B. 1988

*Demircihüyük V, Ergebnisse der Ausgrabungen 1975-1978. Vol. VI. Die
 Mittelbronzezeitliche Siedlung*, Mainz.

Kurth, G. 1957

"Schädel und Skelettenfunde von Büyükkaya und Aus Der Schicht 4 in der
 Nördlichen Understadt", (Ed. K. Bittel vd.), *Boğazköy III. Funde aus Den
 Grabungen 1952-1955*, Berlin.

Lamb, W. 1937

"Excavations at Kusura near Afyon Karahisar", *Archaeologia LXXXVI*, s. 1-
 64.

Lamb, W. 1938

"Excavations at Kusura near Afyon Karahisar", *Archaeologia LXXXVII*, s.
 217-273.

Larsen, M. T. 2010

*Kültepe Tabletleri Vla: The Archive of the Şalim Aşşur Family, Volume 1: The
 First two Generations*, TTKY, VI. Dizi, Sa. 33d-a, Ankara.

Lenneis, E. 2007

"Mesolithic Heritage in Early Neolithic Burial Rituals and Personal
 Adornaments", *Documenta Praehistorica XXXIV*, s. 129-137.

Lloyd, S. ve Gökçe, N. 1951

"Excavation at Polatlı: A New Investigation of Second and Third Millenium
 Stratigraphy in Anatolia", *AnatSt 1*, s. 21-75.

Lloyd, S. ve Mellaart, J. 1962

Beycesultan Vol. I. The Chalcolithic and Early Bronze Age Levels, London.

Lloyd, S. ve Mellaart, J. 1965

Beycesultan Vol. II. Middle Bronze Age Architecture and Pottery, London.

Mallowan, M. E. L. 1936

"The Excavations at Tall Chagar Bazar, and an Archaeological Survey of the
 Habur Region, 1934-5", *Iraq 3/1*, s. 1-85.

Mallowan, M. E. L. 1937

"The Excavations at Tall Chagar Bazar and an Archaeological Survey of the Habur Region", *Iraq* 4/2, s. 91-177.

Mallowan, M. E. L. 1947

"Excavations at Brak and Chagar Bazar", *Iraq* 9, s. 1-259.

Mallowan, M. E. L. and Rose, C. J. 1933

"Excavations at Tall Arpachiyah", *Iraq* 2/1, s. 1-178.

Marro, C., Tibet, A. ve Ergeç, R. 1998

"Horum Höyük, 1996 Çalışmaları", XIX. KST/1, s. 251-277, Ankara.

Massa, M. ve Şahoğlu, V. 2011

"Erken Tunç Çağı'nda Batı Anadolu'da Ölü Gömme Gelenekleri", Karşıdan Karşıya: M.Ö. 3. Bin'de Kiklad Adaları ve Batı Anadolu, (Ed. A. Anadol), s. 164-172.

Maxwell-Hyslop, R. 1953

"Bronze Lugged Axe or Adze Blades from Asia", *Iraq* XV, s. 69-87.

Mellaart, J. 1958

"Second Millenium Pottery from the Konya Plain and Neighbourhood", *Belleten XXII/87*, s. 311-345.

Mellaart, J. 1961

"Excavations at Hacilar: Fourth Preliminary Report", *AnatSt* 11, s. 37-77.

Mellaart, J. 1962

"Excavations at Çatal Hüyük", *AnatSt* 12, s. 41-65.

Mellaart, J. 2003

Anadolu'da Bir Neolitik Kent, İstanbul.

Mellaart, J. ve Murray, A. 1995

Beycesultan, Vol. III, Part II, Ankara.

Mellink, M. J. 1956

A Hittite Cemetery at Gordion, Philadelphia.

Mellink, M. J. 1963

"An Akkadian Illustration of a Campaign in Cilicia ?", *Anadolu VII*, s. 101-115.

Mellink, M. J. 1964

"Excavations at Karataş- Semayük in Lycia 1963", *AJA* 68, s. 269-278.

Mellink, M. J. 1967

"Excavations at Karataş- Semayük in Lycia 1966", *AJA*, 71, s. 251-267.

Mellink, M. J. 1969

"The Pratt Ivories in the Metropolitan Museum of Art-Kerma-Chronology and the Transition From Early Bronze to Middle Bronze", *AJA* 73/3, s. 285-287.

Mellink, M. J. 1984

"Archaeology in Asia Minor", *AJA* 88/4, s. 441-459.

Mellink, M. J. 1986

"The Remains of Second Millennium B. C. Habitation at Karataş-Semayük" *VII. KST*, s. 287-291, Ankara.

Merpert, N., Munchaev, R. ve Bader, N. 1976

"Investigations of the Soviet Expedition to Iraq 1973", *Sumer* 32, s. 25-62.

Merpert, N., Munchaev, R. ve Bader, N. 1977

"Investigations of the Soviet Expedition to Iraq 1974", *Sumer* 33, s. 65-104.

Merpert, N. ve Munchaev, R. M. 1987

"The Earliest Levels at Yarim Tepe I and Yarim Tepe II in Northern Iraq", *Iraq* 49, s. 1-36.

Michailidou, A. 2008

Weight and Value in Pre-Coinage Societies, Vol II. Sidelights on Measurement from the Aegean and the Orient, Athens.

Miyake, Y. 2007

"Salat Cami Yanı: Dicle Havzası'nda Çanak Çömlekli Neolitik Döneme Ait Yeni Bir Yerleşme", *Türkiye'de Neolitik Dönem. Yeni Kazılar, Yeni Bulgular*, (Yay. N. Başgelen), s. 37-47, İstanbul.

Moddermann, P. J. R. 1985

"Die Bandkeramik im Graetheidegebiet, Niderländisch- Limburg", *BerRGK* 66, s. 25-121.

Moorey, P. R. S. 1994

Ancient Mesopotamian Materials and Industries, Indiana.

Morales, V. B. 1990

"Figürines and Other Clay Objects Sarab and Çayönü", *Oriental Institute Communications No. 25*, Chicago.

Munchaev, R. 1973

"Yarim Tepe", *Iraq XXXV*, s. 202-203.

Munchaev, R. 1976

“Yarim Tepe II”, *Iraq XXXVII*, s. 77-78.

Muscerella, O. W. 1974

Ancient Art. Norbert Schimmel Collection, Mainz.

Müller-Karpe, H. 1980

Hethitische Töpferei Der Oberstadt Von Hattusa, Marburg/Lahn.

Müller-Karpe, A. 1988

“M.Ö. III. ve II. Binde Anadolu’da El Sanatları Konusunda Yapılan Araştırmalar 1986”, *V. AST/II*, s.203-210.

Müller-Karpe, A. 1994

Altanatolisches Metallhandwerk, Neumünster.

Müller-Karpe, M. 2004

“Untersuchte Metallobjekte aus Mesopotamien”, *Die Metallindustrie Mesopotamiens von den Anfängen bis zum 2. Jahrtausend v. Chr.*, (Ed. H. Hauptmann vd.), s.1-90, Berlin.

Müller-Karpe, A. 2006

“Hititler’de Metal Külçeler”, *Uluburun Gemisi 3000 Yıl Önce Dünya Ticareti*, (Ed. Ü. Yalçın vd.), s. 487-494, Bochum.

Mylonas, G. E. 1948

“Homeric and Mycenaean Burial Customs”, *AJA* 52, s. 56-81.

Naumann, R. 1975

Eski Anadolu Mimarlığı, (Çev. Beral Madra), TTKY; IV. Dizi, Sayı 9a, Ankara.

Neugebauer-Maresch Ch. 1992

“Der Bandkeramische Friedhof von Kleinhadersdorf”, *Archäologie Österreichs* 3/1, s. 5-11.

Neve, P. 1977/78

“Schalensteine und Schalenfelse in Boğazköy”, *IstMitt*, 27/28, s. 61-72.

Neve, P. 1982

Büyükkale, Die Bauwerke, Grabungen 1954-1966, Berlin.

Neve, P. 1984

“Ein althethitischer Sammelfund aus der Untersack”, *Boğazköy VI. Funde aus den Grabungen bis 1979*, s. 63-89, Berlin.

Novák, M., Kozal, E., Kummel, C., Ahrens, A. ve Laube, I. 2009

“2006-2007 Yıllarında Sirkeli Höyük'te (Adana-Ceyhan) Yapılan Türk-Alman Kazıları”, 30. *KST/3*, s. 297-304.

Oates, J. 1978

“Religion and Ritual in Sixth-Millennium B.C. Mesopotamia”, *WorldA 10/2*, s. 117-124.

Omura, S. 1994

“1992 Yılı Kaman- Kalehöyük Kazıları”, *XV. KST/1*, s. 271-292, Ankara.

Omura, S. 1995

“1993 Yılı Kaman Kalehöyük Kazıları”, *XVI. KST/1*. Cilt, s. 313-330.

Omura, S. 1996

“A Preliminary Report on the 10th Excavation at Kaman Kalehöyük (1995)” *Kaman Kalehöyük 5*, s. 1-69.

Omura, S. 1997

“A Preliminary Report on the 11th Excavation at Kaman Kalehöyük (1996)”, *Kaman Kalehöyük 6*, s. 1-66.

Omura, S. 1998

“A Preliminary Report on the 12th Excavation at Kaman Kalehöyük (1997)” *Kaman Kalehöyük 7*, s. 1-84.

Omura, S. 1999

“A Preliminary Report on the 13th Excavation at Kaman Kalehöyük (1998)” *Kaman Kalehöyük 8*, s. 1-78.

Omura, S. 2002

“2000 Yılı Kaman- Kalehöyük Kazıları”, 23. *KST/1*, s. 389-397, Ankara.

Orlin, L. L. 1970

Assyrian Colonies in Cappadocia, Paris.

Orthmann, W. 1963

Die Keramik der Frühen Bronzezeit aus Inner Anatolien, Berlin.

Orthmann, W. 1965

“Ausgrabungen in Ilıca 1963-1964”, *TAD XIII/1*, s.107-114.

Orthmann, W. 1967

Das Gräberfeld bei Ilıca, Wiesbaden.

Orhtmann, W. 1984

“Keramik aus den ältesten Schichten von Büyükkale”, *Boğazköy VI. Funde aus den Grabungen bis 1979*, s. 9-63, Berlin.

Otten, H. 1958a

Hethitische TotenRituale, Berlin.

Ökse, A. T. 1999

Önasya Arkeolojisi Seramik Terimleri, İstanbul.

Ökse, A. T. 2009

“Eski Çağ’dan Günümüze Ölü Gömme ve Anma Gelenekleri” *TAED-5*, (Yıl 2005), s. 1-7.

Ökse, A. T. 2009

“Salat Tepe Kazıları- 2008” *TEBE Haberler- 27*, (Ocak 2009), s. 24-25.

Ökse, A. T., Alp, A. O. ve İnal, N. 2004

“Ilisu Barajı-Salat Tepe 2000-2002 Yılı Kazıları” 25. *KST/1*, s. 331-339, Ankara.

Ökse, A. T., Görmüş, A. ve Bilici, M. A. 2010

“Ilisu Barajı-Salat Tepe 2008 Yılı Kazısı” 31. *KST/1*, s. 317-331, Ankara.

Özbaşaran, M. 2000

“Musular 1998 Yılı Kazısı”, 21. *KST/1*, s. 81-92, Ankara.

Özbek, M. 1990

“Son Buluntuların Işığında Çayönü Neolitik İnsanları”, V. *ArST*, s. 161-173, Ankara.

Özbek, M. 1993

“Aşıklı Höyük Neolitik Çağ İnsanları”, VIII. *ArST*, s. 201-213, Ankara.

Özbek, M. 2000

Dünden Bugüne İnsan, Ankara.

Özbek, M. 2011

50 Soruda Tarihöncesi İnsanın Evrimi, Ankara.

Özdoğan, M. 1977

Aşağı Fırat Havzası 1977 Yüzey Araştırmaları, Ankara.

Özdoğan, A. E. 2007

“Çayönü”, *Türkiye’de Neolitik Dönem. Yeni Kazılar, Yeni Bulgular*, (Yay. N. Başgelen), s. 57-99, Ankara.

Özdoğan, M. 2001

"The Bronze Age in Thrace in Relation to the Emergence of Complex Societies in Anatolia and in the Aegean", *AnMet II*, s. 67-76, Bochum.

Özdoğan, M. 2010

"Tarihöncesi Dönemlerin İstanbul'u", *Bizantion'dan İstanbul'a Bir Başkentin 10 000 Yılı*, s. 36-49, İstanbul.

Özgen, E. 1989

"Oylum Höyük, 1987", *X. KST/1*, s. 95-103.

Özgen, E., Helwing, B. ve Tekin, H. 1997

"Vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen auf dem Oylum Höyük", *İstMitt*, 7, s. 39-91.

Özgen, E. ve Helwing, B. 2001

"Ausgrabungen auf dem Oylum Höyük 1997- 2000, Zweiter Vorläufiger Bericht", *İstMitt*, 51, s. 61-137.

Özgen, E., Helwing, B. ve Engin, A. 2002

"Oylum Höyük, 2000", *XXIII. KST/2*, s. 12-23, Ankara.

Özgen, E., Engin, A. ve Eser, E. 2009

"Oylum Höyük, 2007", *XXX. KST/2*, s. 139-155, Ankara.

Özgüç, N. 1964

"Acemhöyük Kazıları", *TAD XIII/2*, s. 96-97.

Özgüç, N. 1965

Kültepe Mühür Baskılarında Anadolu Grubu, TTKY, V. Seri, No. 22, Ankara.

Özgüç, N. 1968a

"Acemhöyük Kazıları", *Anadolu X*, s. 1-28.

Özgüç, N. 1968b

Kanış Karumu Ib Katı Mühürleri ve Mühür Baskıları, TTKY, V. Seri, Sa. 25, Ankara.

Özgüç, N. 1973a

"Acemhöyük'te 1971 Yılı Çalışmaları", *Belleten Haberler XXXVI/143*, s. 430-432.

Özgüç, N. 1973b

"Acemhöyük Kazıları", *Belleten Haberler XXXVII. 147*, s. 441-442.

Özgüç, N. 1974

“Acemhöyük Kazıları 1973 Çalışmaları”, *Belleten Haberler XXXVIII/151*, s. 550-551.

Özgüç, N. 1975

“Acemhöyük Kazısı 1974 Çalışmaları”, *Belleten Haberler XXXIX/155*, s. 562-564.

Özgüç, N. 1976a

“Acemhöyük’te Bulunmuş Olan Bir Fildişi Kutu ve Kurşun Figürin Kalıbı”, *Belleten XL/160*, s. 547-553.

Özgüç, N. 1976b

“Acemhöyük ve Tepebağları Kazıları”, *Belleten Haberler XL/160*, s. 715-717.

Özgüç, N. 1977

“Acemhöyük Sarayı’nda Bulunmuş Olan Mühür Baskıları”, *Belleten XLI/162*, s. 357-381.

Özgüç, N. 1978

“Acemhöyük’te 1977 Çalışmaları” *Belleten Haberler XLII/167*, s. 540-541.

Özgüç, N. 1979a

“Acemhöyük’ün Eski Anadolu Sanatına Yeni Katkıları”, *Belleten XLIII/170*, s. 281-287.

Özgüç, N. 1979b

“Acemhöyük Kazısı 1978 Çalışmaları”, *Belleten Haberler XLIII/172*, s. 888-890.

Özgüç, N. 1980a

“Seal Impressions from the Palaces at Acemhöyük”, *Ancient Art in Seals* (Ed. E. Porada), s. 61-99.

Özgüç, N. 1980b

“Acemhöyük Kazısı 1979 Çalışmaları”, *Belleten Haberler XLIV/175*, s. 619-621.

Özgüç, N. 1981

“Acemhöyük Kazısı 1980 Çalışmaları”, *Belleten Haberler XLV*, s. 378-379.

Özgüç, N. 1984

“1982 Acemhöyük Kazıları”, *V. KST*, s. 109-110.

Özgüç, N. 1987

“1985 Yılında Yapılmış Olan Samsat Kazılarının Sonuçları”, *VIII. KST/1*, s. 297-304, Ankara.

Özgüç, N. 1990

“An Early Bronze Age Jar from Acemhöyük”, *Erlsr XXI, Ruth Amiran Volume*, s. 70-73.

Özgüç, N. 1993

“An Early Bronze Age Pot Grave of a Child from Acemhöyük”, *Between the Rivers and over the Mountains, Archaeologica Anatolica et Mesopotamica, Alba Palmieri Dedicata*, (Ed. Frangipane, M. vd.), s. 517-522, Roma.

Özgüç N. 2009

Samsat: Sümeysat, Samosata, Kumaha, Hahha, Hahhum: Bir Başkent ve Kalenin Uzun Yaşamının 6000 Yıllık Döneminden Kesitler, TTKY, V. Dizi Sayı 1, Ankara.

Özgüç, T. 1948

Öntarihte Anadolu'da Ölü Gömme Adetleri, TTKY, VII. Seri, No. 17, Ankara.

Özgüç, T. 1950

Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Kültepe Kazısı Raporu 1948, TTKY, V. Seri, No. 10, Ankara.

Özgüç, T. 1954

“Kültepe’de 1953 Yılında Yapılan Kazılar”, *Belleten XVII /71*, s. 357-372.

Özgüç, T. 1955

“Kültepe Hafriyatı 1954 Ib Katı Eserleri” *Belleten XIX/73*, s. 55-72.

Özgüç, T. 1959

Kültepe- Kaniş. Asur Ticaret Kolonilerinin Merkezinde Yapılan Yeni Araştırmalar, TTKY, V. Seri, No.19, Ankara.

Özgüç, T. 1964

“The Art and Architecture of Ancient Kanish”, *Anadolu VIII*, s. 27-48.

Özgüç, T. 1974

“Five Vessels Belonging to the Late Phase of the Assyrian Trading Colony Period”, *BaM 7*, s. 147-154.

Özgüç, T. 1978

Maşat Höyük Kazıları ve Çevresindeki Araştırmalar, TTKY, V. Dizi, Sa. 38, Ankara.

Özgüç, T. 1982

Maşat Höyük II: Boğazköy’ün Kuzeydoğusunda Bir Hitit Merkezi, V. Dizi, Sa. 38a, Ankara.

Özgüç, T. 1986a

Kültepe-Kaniş II. Eski Yakındoğu'nun Ticaret Merkezinde Yeni Araştırmalar/New Researches at the Trading Center of the Ancient Near East, TTKY, V. Dizi, Sayı 41.

Özgüç, T. 1986b

"New Observations on the Relationship of Kültepe with Southeast Anatolia and North Syria during the Third Millennium B.C. Ancient Anatolia", *Ancient Anatolia. Aspects of Change and Cultural Development. Essays in Honour of M. J. Mellink*, (Ed. J. V. Canby vd.), s. 31-47, Wisconsin.

Özgüç, T. 1986c

"Glazed Faience Objects from Kanish" *Bibliotheca Mesopotamica Vol. 21 Insight Through Images. Studies in Honor of Edith Podada*, (Ed. M.C. Buccelati), s. 201-208, Malibu.

Özgüç, T. 1986d

"Ferzant Hitit Mezarlığı Hakkında Yeni Gözlemler", *Belleten L/197*, s. 383-402.

Özgüç, T. 1988

İnandiktepe. Eski Hitit Çağı'nda Önemli Bir Kült Merkezi, TTKY, V. Dizi, Sa. 43, Ankara.

Özgüç, T. 1992

"New Glazed Faience Objects From Kanish", *von Uruk nach Tuttul, Festchrift für E. Strommenger*, (Ed. B. Hrouda), s. 159-162, München.

Özgüç, T. 1993

"Temples of Kanish", *İstMitt 43 Beiheft, Festchrift für P. Neve*, s. 167-174.

Özgüç, T. 1999

Kültepe-Kaniş/Neša Sarayları ve Mabetleri, TTKY, V. Dizi, Sa. 46, Ankara.

Özgüç, T. 2005

Kültepe Kaniş/Neša, İstanbul.

Özgüç, N. ve Özgüç, T. 1953

Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Kültepe Kazısı Raporu 1949, TTKY, V. Seri, No.12, Ankara.

Özgüç, T., Özgüç, N. ve Kökten, K. 1941

"1940 ve 1941 Yılında Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Samsun Bölgesi Kazıları Hakkında İlk Kısa Rapor", *Belleten IX/35*, s. 361-400.

Özkan, S. 1994

“Aksaray İli Araştırmalarına Toplu Bir Bakış”, *Tarih İncelemeleri Dergisi IX*, s. 159- 72.

Özkan, S. 2011

“Eski Anadolu’da Kuvars Taşı İşlemeciliği”, *Karadeniz’den Fırat’a Bilgi Üretimleri. Önder Bilgi’ye Armağan Yazılar*, (Ed. A. Öztan vd.), s. 325-338, Ankara.

Özkaya, V. ve Sam, O. 2007

“Körtik Tepe”, *Türkiye’de Neolitik Dönem. Yeni Kazılar, Yeni Bulgular*, (Yay. N. Başgelen), s. 21-37, İstanbul.

Özsait, M. 1995

“1993 Yılı Harmanören Mezarlık Kazısı” *XVI. KST/II*, s. 153-174, Ankara.

Özsait, M. 1997

“1995 Yılı Harmanören Mezarlık Kazısı” *XVIII. KST/I*, s. 457-475, Ankara.

Özsait, M. 2004

“2001 Yılı Harmanören (Göndürle Höyük) Mezarlık Kazısı”, *XXIV. KST/I*, s. 307-318, Ankara.

Öztan, A. 1979

“Acemhöyük Sarıkaya Sarayında Bulunan İki Taş Tabak”, *Belleten XLIII/170*, s. 381-387.

Öztan, A. 1988

“Acemhöyük Taş Kapları”, *Belleten LII/203*, s. 393-406.

Öztan, A. 1989

“A Group Early Bronze Age Pottery from the Konya and Niğde Region”, *Tahsin Özgüç’e Armağan, Anatolia and the Ancient Near East*, (Ed. K. Emre vd.), s. 407-418, Ankara.

Öztan, A. 1991

“1989 Yılı Acemhöyük Kazıları”, *XII. KST/1*, s. 247-258, Ankara.

Öztan, A. 1993

“1991 Yılı Acemhöyük Kazıları”, *XIV. KST/1*, s. 281-300, Ankara.

Öztan, A. 1994

“1992 Yılı Acemhöyük Kazıları”, *XV. KST/1*, s. 245-255, Ankara.

Öztan, A. 1995

“1993 Acemhöyük Kazıları”, *XVI. KST/1*, s. 189-192, Ankara.

Özta, A. 1996

“1994 Acemhöyük Kazıları”, *XVII. KST/1*, s. 209-213, Ankara.

Özta, A. 1997

“Acemhöyük Gümüş Hazinesi”, *Belleten LXI/231*, s. 233-271.

Özta, A. 1998

“Preliminary Report on the Arıbaş Cemetery at Acemhöyük”, *BMECCJ X*, s.167-175.

Özta, A. 2001

“1998-1999 Acemhöyük Kazıları”, *22. KST/1*, s. 119-128, Ankara.

Özta, A. 2002

“2000 Yılı Acemhöyük Kazıları”, *23. KST/2*, s. 327-334, Ankara.

Özta, A. 2003

“2001 Yılı Acemhöyük Kazıları”, *24. KST/1*, s. 39-48, Ankara.

Özta, A. 2004

“2002 Yılı Acemhöyük Kazıları”, *25. KST/1*, s. 231-238, Ankara.

Özta, A. 2005

“2003 Yılı Acemhöyük Kazıları”, *26. KST/2*, s. 91-102, Ankara.

Özta, A. 2006

“2004 Yılı Acemhöyük Kazıları”, *27. KST/1*, s. 393-402, Ankara.

Özta, A. 2007a

“Acemhöyük’den Assur Ticaret Kolonileri Çağı’na Ait İki Ender Buluntu”, *VİTA Belkıs Dinçol ve Ali Dinçol’a Armağan*, (Ed. M. Alparslan vd.), s. 609-621, İstanbul.

Özta, A. 2007b

“Köşk Höyük: Niğde Bor Ovası’nda Neolitik Bir Yerleşim”, *Türkiye’de Neolitik Dönem. Yeni Kazılar, Yeni Bulgular*, (Yay. N. Başgelen), s. 223-237, İstanbul.

Özta, A. 2008a

“2007 Yılı Acemhöyük Kazıları”, *30. KST/3*, s. 329-343, Ankara.

Özta, A. 2008b

“Some New Finds from Acemhöyük”, *Gesammelte Schriften zur Archäologie und Geschichte Alt Vorderasiens ad honorem Harmuth Kühne*, (Ed.D. Bonatz), s. 25-29, Wiesbaden.

Özta, A. 2009

“2007 Yılı Acemhöyük Kazıları”, *30. KST/3*, s. 329-343, Ankara.

Özyar, A., Danişman, G., Gürbüz, C. ve Özener, H. 2003

Tarsus-Gözlükule 2001 Yılı Enterdisipliner Araştırmaları, XXX. AST/1, s. 273-282, Ankara.

Özyar, A., Danişman, A., Kuruçayırılı, G. ve Ünlü, E. 2009

"Tarsus-Gözlükule 2007 Yılı Kazısı", XXX. KST/2, s. 47-61, Ankara.

Parpola, A. 2005

"The Face Urns of Gandhâra and the Nâsatya Cult", Migration, *Trade and Peoples, Part 3: Aryans and Nomads*, (Ed. A. Parpola), s.149-162, London.

Patrier, J. 2009

"L'alimentation des Momrts en Anatolie au Ile millénaire av. J.-C.: Une étude Préliminaire", *Cahier des thèmes transversaux Archéologies et Sciences l'Antiquité IX, 2007-2008*, s. 485-493, Nanterre.

Pavúk, J. 1972

"Neolithisches Gräberfeld in Nitra, *SlovA XX/1*, s. 5-105.

Przeworski, S. 1935

"Der Grottenfund von Ordu" *ArOr 7*, s. 390-414.

Puhvel, J. 1991

Homer and Hittite, Innsbruck Beiträge zur Sprachwissenschaft, Vorträge und kleinere Schriften 47. Innsbruck.

Rissman, P. 1988

"Public Displays and Private Values: A Guide to Buried Wealth in Harappan Archaeology", *WorldA 20/2*, s. 209-228.

Rodden, R. 1962

"Excavation at the Early Neolithic Site at Nea Nikomedeia, Greek Macedonia (1961 seasons), *ProcPrehistSoc 28*, s. 267-288.

Roodenberg, J. J. 1979/80

"Premiers Résultats des Recherches Archéologiques à Hoyaz Höyük", *Anatolica VII*, s. 3-21.

Rosenbeg, M. 2007

"Demirköy", *Türkiye'de Neolitik Dönem. Yeni Kazılar, Yeni Bulgular*, (Yay. N. Başgelen), s. 13-21, İstanbul.

Rutherford, I. 2008

"Achilles and Sallis Wastais Ritual: Performing Death in Greece and Anatolia", *Performing Death. Social Analyses of Funerary Traditions in the Ancient Near East and Mediterranean*, (Ed. N. Laneri), s. 223-237, Chicago.

Samman, A. 1997

Ancient Syrian Society in the Age of Iamhad (ca. 2000-1500 B.C.): Archaeological and Glyptic Studies, Berkeley.

Schaeffer, C. F. A. 1939

Ugaritica I, Tome III, Paris.

Schachner, A. 2008

"Boğazköy-Hattuša 2006 Yılı Çalışmaları", 29. *KST/3*, s. 167-185, Ankara.

Schaeffer, C. F. A. 1948

Stratigraphie Comparée et Chronologie de l'Asie Occidentale (IIIe et IIe Millénaires), London.

Schirmer, W. 1969

Die Bebauung am unteren Büyükkale Nordwesthang in Bogazköy, *WVDOG*, 81, Berlin.

Schmidt, E. F. 1932

The Alishar Hüyük. Seasons of 1928 and 1929, Part I, OIP XIX, Chicago.

Schoop, U. D. 2011

"Çamlıbel Tarlası ve Kuzey-Orta Anadolu'da Geç Kalkolitik Dönem", 1. *Çorum Kazı ve Araştırmalar Sempozyumu*, s. 137-161, Çorum.

Seeher, J. 1987

Demircihöyük, Die Ergebnisse der Ausgrabungen 1975-1978, Vol. III/I, Die Keramik, A. Neolitische und Chalkolitische Keramik, B. Die Frühbronzezeitliche Keramik der alteren Phasen (bis Phase G), Mainz.

Seeher, J. 1991

"Die Nekropole von Demircihöyük-Sarıket", *IstMitt* 41, s. 97-124.

Seeher, J. 1992

"Demircihöyük Nekropol Kazısı 1990 Yılı Sonuçları", *XIII. KST/I*, s. 163-175, Ankara.

Seeher, J. 1993a

"Tarihöncesi Çağlar'da Ölüm ve Gömü", (Çev. S. Gülçur), *Arkeoloji ve Sanat* 59, s. 9-15.

Seeher, J. 1993b

"Demircihöyük Nekropol Kazısı: 1991 Yılı Sonuçları", *XIV. KST/II*, s. 365-379, Ankara.

Seeher, J. 2000

Die Bronzezeitliche Nekropole von Demircihöyük-Sarıket, Tübingen.

Seeher, J. 2006

Hattuša Rehberi/ Hitit Başkentinde Bir Gün, İstanbul.

Seeher, J. 2007

“Boğazköy- Hattuša 2004-2005 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”, 28. *KST/ 2*, s. 27-42.

Serdaroğlu, Ü. 1977

Aşağı Fırat Havzası'nda Araştırmalar 1975, ODTÜ Aşağı Fırat Projesi, Ankara.

Sevin, V. 1985

“İmikuşağı Kazıları”, *V. KST*, s. 137-143, Ankara.

Silistreli, U. 1986

“1985 Köşk Höyüğü”, *VIII. KST*, s. 173-179, Ankara.

Sipahi, T. 1995

“Eski Tunç Çağı'nda Orta Anadolu Bölgesi Madeni İğneleri”, *DTCFD XXXVII/1-2*, s. 693-710.

Sipahi, T. 2006

“2004 Yılı Fatmaören Kazısı”, *27. KST/1*, s. 445-456, Ankara.

Sipahi, T. ve Yıldırım, T. 2002

“2000 Yılı Hüseyindede Kazısı”, *23. KST/2*, s. 257-265, Ankara.

Solecki, R. 1975

“Shanidar IV, A Neanderthal Flower Burial in Northern Iraq”, *Science* 190/4217, s. 880-881.

Sołtysiak, A. 2008

“Short Fieldwork Report: Tell Barri (Syria), Seasons 1980-2006”, *Bioarchaeology of the Near East* 2, s. 67-71.

Stratouli, G., Triantaphyllou, S., Bekiaris, T. ve Katsikaridis, N. 2010

“The Manipulation of Death: A Burial Area at the Neolithic Settlement of Avgi, NW Greece, *Documenta Praehistorica XXXVII*, s. 95-104.

Sulgostowska, Z. 2006

“Mesolithic Mobility and Contract on Areas of the Baltic Sea Watershed, The sudety and Carpathian Mountains”, *Journal of Anthropological Archaeology* 25, s. 193-203.

Süel, M. 1989

“Balıbağı/1988 Kurtarma Kazısı”, *TAD* 28, 145-163.

Süel, M. 1991

“Balıbağı/1989 Kurtarma Kazısı”, *I. Müze Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, s. 205-213, Ankara.

Süel, M. 1992

“Balıbağı/1990 Kurtarma Kazısı”, *II. Müze Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, s. 129-145, Ankara.

Süel, A. ve Süel, M. 2004

“2002 Yılı Ortaköy Şapinuwa Kazı Çalışmaları”, *XXV. KST/2*, s. 229-234, Ankara.

Şenyurt, S. Y. 1997

“Hititler Döneminde Öbür Dünya Anlayışı”, *Bilim ve Ütopya*, 36, s. 16-19.

Şenyurt, S. Y. 1998

“Ein Überblick über die hethitischen Jenseitsvorstellungen”, *III. Uluslararası Hititoloji Kongresi Bildirleri*, s. 573-585.

Tezcan, B. 1958

“Aksaray Çevresinden Derlenen Eserler”, *Belleten XXII/8*, s. 517-526.

Thomson, G. 2007

Tarihöncesi Ege. Eski Yunan Tolumu Üzerine İncelemeler, (Çev. Celal Üster), İstanbul.

Tibet, A., Marro, C. ve Ergeç, R. 1999

“Horum Höyük, 1997 Çalışmaları”, *XX. KST/1*, s. 219-241, Ankara.

Toklu, G. 1976

“Acemhöyük’te Bulunan Bir Kurşun Figürin Grubu” *Belleten XL/160*, s. 561-564.

Topbaş A., Efe T. ve İlaslı A. 1998

“Salvage Excavations of the Afyon Archaeological Museum, Part 2: The Settlement of Karaoğlan Mevkii and The Early Bronze Age Cemetery of Kaklık Mevkii”, *Anatolia Antiqua VI*: s. 21-94.

Topçuoğlu, O. 2011

“Anitta Metni”, *Anadolu’nun Önsözü Kültepe Kaniş Karumu*, (Ed. F. Kulakoğlu vd.), s. 24-29, İstanbul.

Türk, H. 1997

“Neanderthal İnsanda Törenselleşme”, *Bilim ve Ütopya*, 36, s. 10-14.

Türktüzün, M. 2002

“Kütahya İli, Merkez, Ağızören Köyü’ndeki Hitit Nekropolü Kurtarma Kazısı”, *XII. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, s. 241-250, Ankara.

Tütüncüler, Ö. 2011

“M.Ö. III. Binyılda Orta Anadolu’nun Kuzeyinde Bir Grup Madeni Vazo Başlı İğne, *Karadeniz’den Fırat’a Bilgi Üretimleri. Önder Bilgi’ye Armağan Yazılar*, (Ed. A. Öztan vd.), s. 437-449, Ankara.

Uhri, A. 2010

Anadolu’da Ölümün Tarihöncesi, İstanbul.

Uzunoğlu, E. 1978

“Küp Üzerinde Bir Hitit Silindir Mühür Baskısı”, *Anadolu Araştırmaları VI*, s. 179-183.

Ünal, A. 1980

“Hititlerde Ölülere Sunulan Kurban Hakkında Bazı Düşünceler”, *Anadolu XIX*, s. 165-174.

Ünal, A. 2007

Hititçe Çok Dilli El Sözlüğü, Vol. II N-Z, Hamburg.

Üyümez, M., Koçak, Ö., İlaslı, A., Çay, T. ve İşcan, F. 2007

“Afyonkarahisar’ın Doğusunda Önemli Bir Orta Tunç Çağı Nekropolü: Dede Mezarı”, *Belleten*, LXXI/262, s. 1-32.

Üyümez, M., Koçak, Ö. ve İlaslı, A. 2008

“Afyonkarahisar/Bayat İlçesi Dede Mezarı Orta Tunç Çağı Nekropolü 2006 Yılı Kazıları”, *XXIX. KST/2*, s. 403-416, Ankara.

Üyümez, M. Koçak, Ö. ve İlaslı, A. 2009

“Dede Mezarı Nekropolü 2008 Yılı Kazıları”, *XXX. KST/3*, s. 183-197, Ankara.

van Buren, E. D. 1945

Symbols of the Gods in Mesopotamian Art, AnOr 23, Rome.

van den Hout Th. P. J. 1994

“Death as a Privilege the Hitite Royal Funerary Ritual”, *Hidden Futures Death and Immortality in Ancient Egypt, Anatolia, the Classical, Biblical and Arabic- Islamic World*, (Ed. J. M. Bremer vd.), Amsterdam.

van Loon 1988

Hammam et Turkman I-II, Report on the University of Amsterdam's 1981-84 Excavations in Syria II, (Ed. van Loon), İstanbul.

Veenhof, K. R. 2003

The Old Assyrian List of Year Eponyms from Karum Kanish And Its Chronological Implications, TTKY, Seri. VI, No. 64, Ankara.

Veenhof, K. R. 2011

"Eski Asur Kronolojisi ve Kaniş", *Anadolu'nun Önsözü Kültepe Kaniş Karumu*. (Ed. F. Kulakoğlu), s. 30-40, İstanbul.

Veenhof, K. R. ve Eidem J. 2008

Mesopotamia, The Old Assyrian Period, Orbis Biblicus et Orientalis 160/5, Fribourg.

von der Osten, H. H. 1937a

The Alishar Hüyük, Seasons of 1930-32, Part II, OIP XXIX, Chicago.

von der Osten, H. H. 1937b

The Alishar Hüyük, Seasons of 1930-32, Part III, OIP XXX, Chicago.

von der Osten, H. H. 1937c

The Alishar Hüyük, Seasons of 1930-32. Part I, OIP XXVIII, Chicago.

von der Osten, H. H. ve Schmidt E. F. 1930

The Alishar Hüyük, Seasons of 1927, Part I, OIP VI, Chicago.

von der Osten, H. H. ve Schmidt E. F. 1932

The Alishar Hüyük, Seasons of 1927, Part II, OIP VII, Chicago.

Webb, S. G. ve Edwards, P. S. 2002

"The Natufian Human Skeletal Remains from Wadi Hammeh 27 (Jordan)", *Paléorient* 28, s. 103-124.

Wheeler, T. S. 1974

"Early Bronze Age Burial Customs in Western Anatolia", *AJA* 78, s. 415-425.

Westenholz, J. G. 1993

Seals and Sealing in the Ancient Near East, Bible Lands Museums, Jerusalem.

Wiesner, J. 1938

Grab und Jenseits, Untersuchungen im Ägäischen Raum zur Bronzezeit und frühen Eisenzeit, Breslau.

Woolley, L. C. 1921

Charchemish, Report on the Excavations at Jerablus on Behalf of the British Museum. Part II, The Town Defences, London.

Woolley, L. C. 1948

"Excavation at Atchana-Alalakh 1939", *Antiquares Journal* XVIII, s.1-28.

Woolley, L. C. 1952

Charchemish, Report on the Excavations at Jerablus on Behalf of the British Museum. Part III, The Excavations in the Inner Town, London.

Woolley, L. C. 1953

A Forgotten Kingdom, London.

Woolley, L. C. 1955

Alalakh, An Account of the Excavations at Tell Atchana in Hatay 1937- 1949, Oxford.

Woolley, L. C. 1969

Carchemish, Town Defences Report on the Excavations at Jerablus on Behalf of the British Museum, Part II, London.

Wunn, I. 2001

Götter, Mütter, Ahnenkult, Religionsentwicklung in der Jungsteinzeit, Oldenburg.

Yağcı, R. 2008

"Soloi/Pompeiopolis 2006 Yılı Kazıları", 29. *KST/3*, s. 149-166, Ankara.

Yağcı, R. 2011

"Soloi-Pompeiopolis Kazıları 2010", *TEBE-Haberler 32-Mayıs-2011*, s. 62-65.

Yalçıklı, D. ve Tekinalp, V. M. 2003

"Mezraa Höyük 2000-2001 Yılı Kurtarma Kazıları", XXIV. *KST/1*, s. 171-184, Ankara.

Yalçıklı, D. ve Tekinalp, V. M. 2003

"Mezraa Höyük 2000-2001 Yılı Kurtarma Kazıları", XXIV. *KST/1*, s. 171-184, Ankara.

Yener, K. A. 2006

"Aççana Höyüğü 2004 Yılı Kazı Sonuçları", XXVII. *KST/1*, s. 37-47, Ankara.

Yener, K. A. 2007

"The Anatolian Middle Bronze Age Kingdoms and Alalakh: Mukish, Kanesh and Trade", *AnatSt* 57, s. 151-160.

Yener, K. A. 2007b

“Aççana Höyüğü 2005 Yılı Çalışmaları”, *XXVIII. KST/1*, s. 223-231, Ankara.

Yener, K. A. 2009

“Alalakh (Aççana Höyük) 2007 Yılı Çalışmaları”, *XXX. KST/3*, s. 285-297, Ankara.

Yener, K. A. 2010

Tell Atchana, Ancient Alalah Vol. 1, The 2003- 2004 Excavations Seasons, İstanbul.

Yener, K. A., Edens, C., Harrison, T. P., Verstraete, J. ve Wilkinson, T. J. 2000

“The Amuq Valley Regional Project 1995-1998”, *AJA 104/2*, s. 163-220.

Yıldırım, T. 2000

“Yörüklü/Hüseyindede, Eine neue hethitische Siedlung im Südwesten von Çorum”, *İstMitt 50*, s. 43-63.

Yıldırım, T. 2001

“A Group of Hittite Bronze Objects from the Seben District of Bolu” *Anatolica XXVII*, s. 127-144.

Yıldırım, T. 2006

“An Early Bronze Age Cemetery at Resuloğlu, near Uğurludağ, Çorum, A Preliminary Report of the Archaeological Work Carried out Between Years 2003- 2005”, *Anatolica Antiqua XVI*, s. 1-14.

Yıldırım, T. 2011a

“Kültepe Silahları” *Anadolu’nun Önsözü Kültepe Kaniş Karumu*, (Ed. F. Kulakoğlu vd.), s.116-123, İstanbul.

Yıldırım, T. 2011b

“Resuloğlu Kazısı ve Anadolu Arkeolojisi’ne Katkıları”, *1. Çorum Kazı ve Araştırmalar Sempozyumu*, s. 11-29, Çorum.

Yıldırım, T. 2012

“Resuloğlu 2011 Yılı Çalışmaları”, *2. Çorum Kazı ve Araştırmalar Sempozyumu*, s. 33-44, Çorum.

Yıldırım, T. ve Ediz, İ. 2006

“2004 Yılı Resuloğlu Eski Tunç Çağı Mezarlık Kazısı”, *27. KST/2*, s. 57-65, Ankara.

Yıldırım, T. ve Ediz, İ. 2007

“2005 Yılı Resuloğlu Eski Tunç Çağı Mezarlık Kazısı”, *28. KST/2*, s. 211-223, Ankara.

Yıldırım, T. ve Ediz, İ. 2008

“2006 Yılı Resuloğlu Eski Tunç Çağı Mezarlık Kazısı”, 29. *KST/2*, s. 443-455, Ankara.

Yıldırım, T. ve İpek, Ö. 2010

“2008 Yılı Resuloğlu Eski Tunç Çağı Mezarlık Kazısı”, 31. *KST/3*, s. 21-37, Ankara.

Yıldırım, T. ve Sipahi, T. 2003

“2001 Yılı Hüseyindede Kazısı”, 24. *KST/2*, s. 259-267, Ankara.

Yıldız, Ö. ve Erdal, Y. S. 2008

“Antandros Antik Kentinde Ölü Yakma Geleneği”, 23. *ArST*, s. 41-55, Ankara.

Ek. 1. Acemhöyük İskeletrininin Paleoantropolojik Analizi¹

Acemhöyük kazılarında açığa çıkarılan insan ve hayvan kalıntıları üzerinde ilk detaylı çalışmalar Eşref Deniz tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmacı 1977-1982 yıllarında açığa çıkarılmış isletler üzerinde antropolojik çalışmaları yürütmüştür.

1977 yılı buluntuları:

A.Kuzey batı çukuru I. yapı katı ocağı altı; neonatal (yeni doğmuş) iki bireye ait kalıntılar.

B. Kuzey batı çukuru II. yapı katı ocağı altı mühür-ağırsak hediyesi, neonatal bir bireye ait kırık kemik kalıntıları.

C. Kuzey batı çukuru II. yapı katı, mühür-ağırsak hediyesi. İki infant (bebek) bireye ait iskelet kalıntıları tespit edilmiştir.

1979 yılı buluntuları

A.Bölükbaşı çukuru: iki çocuk birey ve erişkin bir bireye ait iskelet buluntusu saptanmıştır. G-K/L-19-20 plankarelerinde III. yapı katında, üst ve alt çeneye ait diş kalıntıları ve çeşitli kemik kalıntıları ele geçmiştir. Araştırmacı herhangi bir birey sayısı veya yaş gruplarından bahsetmemiştir.

1981 Yılı Buluntuları

A. Aşağı Şehir K-L/19-20 plankarelerinde, Asur Ticaret Kolonileri Çağı'na ait bir çocuğa ait birçok kemik kalıntısı saptanmıştır.

1982 Yılı Buluntuları

A. K/L-21 plankarelerinde I. yapı katında bulunan mezarın, bir çocuk mezarı olduğu kaydedilmiştir.

¹ Bu bölümü hazırlayan Doç. Dr. Ayşen AÇIKKOL-YILDIRIM'a ve Dr. İsmail BAYKARA'ya çok teşekkür ederim.

Sonuç olarak Eşref Deniz'in Acemhöyük iskelet kalıntıları çalışmaları insan ve hayvan kemik ayrımı yapılmasıyla sonuçlandırılmıştır. Dönemin paleodemografik yapısı hakkında bilgi verilmemiştir.

Acemhöyük insan kalıntlarına ait diğer bir çalışma ise Ayşen Açikkol (sözlü görüşme) tarafından 1992, 1995 ve 2000 yıllarına ait buluntular üzerine yapılmıştır. Açikkol, yerleşim alanında ve Acemhöyük-Arıbaş Mezarlığı'nda açığa çıkarılan Asur Ticaret Koloni Çağı'na ait iskeletlerin cinsiyet ve yaşları ile yerleşimin paleodemografik yapısı hakkında sonuçlar elde etmiştir. Ancak yayın çalışmaları tamamlanmamıştır. Tablo 1'de bireylerin gömü tiplerine göre dağılımı, Tablo 2'de ise incelenen bireyler yaş gruplarına göre ayrımı verilmektedir. Açikkol'un yapmış olduğu çalışmada Acemhöyük popülasyona ait 131 birey incelemiştir. Bireylerin 89 tanesi kremasyona uğramıştır. Arıbaş Mezarlığı'ndan 1995 yılında çıkarılan bireylerin büyük bir bölümünün yakıldıktan sonra gömüldüğü tespit edilmiştir. Aynı mezarlıkta 1996 yapılan çalışmalarda kremasyonlarla birlikte inhumasyon gömüler de açığa çıkarılmıştır. Her yaştan ve cinsiyetten bireyin yakılmış olması, Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Acemhöyük kültüründe kremasyon geleneğinin oldukça yaygın olduğunu göstermektedir.

Tablo 1: Acemhöyük Mezarlarının Gömü Tiplerine Göre Dağılımı

Buluntu Yılı	Inhumasyon	Kremasyon	Bilinmeyen	Toplam
AC'92	1	-	-	1
AC'95	-	53	-	53
AC'96	33	36	2	71
AC'00	6	-	-	6
Toplam	40	89	2	131

Tablo 2: Acemhöyük İskeletlerinin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Buluntu Yılı	Fetus	Bebek	Çocuk	Genç Erişkin	Orta Erişkin	İleri Erişkin	Erişkin	Belirlene meyen	Toplam
AC'92	1	-	-	-	-	-	-	-	1
AC'95	-	2	8	2	17	2	13	9	53
AC'96	-	1	14	3	21	7	19	6	71
AC'00	-	3	1	1	1	-	-	-	6
Toplam	1	6	23	6	39	9	32	15	131
%	0,76	4,58	17,56	4,58	29,77	6,87	24,43	11,45	100

Acemhöyük kazılarında ele geçmiş bir kafatasında saptanan trepanasyon vakası, bu yerleşimden bilinen son antropolojik çalışmayı oluşturmaktadır (Açıkkol 2009). Trepanasyon kafatası delme ameliyatıdır ve kafatasının değişik bölgelerinde, çeşitli tekniklerle farklı biçimlerle uygulanan cerrahi bir operasyondur. Kafatasındaki bu ameliyatlar, tedavi (Yaralanmış, kırılmış, iltihaplı kemiklerin temizlenmesi) ve büyü (baş ağrısı, epilepsy, intercranial tümörler, akıl hastalıkları) amaçlı yapılmaktadır (Güleç 1988).

Eski insan toplumlarında uygulanan beyin ameliyatlarının değişik tekniklerle gerçekleştirilmiştir. Bunlardan birisi olan kazıma tekniğinde lamina externa ve diploe kazınması ve daha sonra lamina internanın kazınarak dura materin ortaya çıkarılmasıyla sonuçlanan bir tekniktir. Olukla delme yöntemi ise kesici bir alet yardımıyla kafatası üzerinde oval bir alanda oluk açılarak parça elde edilmesidir. Delme-kesme tekniği matkap benzeri bir aletle delik açılmasıdır. Lamina internaya kadar daire şeklinde oluklar açılır ve daha sonra dura matere zarar vermeden olukların oluşturduğu parça çıkartılır (Güleç 1988). Diğer teknik ise delme ve kesme işlemi yaparak kafatasında dikdörtgen parça çıkarmadır (Crubezy v.d.2001).

Anadolu'da bilinen Trepenasyon örnekleri Neolitik Çağ'dan itibaren görülmeye başlar ve Osmanlı dönemine kadar devam etmektedir. Acemhöyük'ten bilinen trepenasyon örneği ikincil bir gömü olarak düşünülen ve sadece kafatası kemiği bulunan 45 yaşlarındaki bir bayan bireyde saptanmıştır. Acemhöyük trepenasyon örneği sol lambdoid sutur üzerinde bulunmaktadır. Delme tekniği uygulanan bireyin kafatasında 21,48 mm genişliğinde oval şekilli delik açılmıştır. Trepenasyon örneğinin makroskopik analizlerinde açılan delikte herhangi bir iyileşme gözlenmemiştir. Ancak radyolojik veriler bireyin yaşadığını ve trepenasyon yapıldıktan sonra öldüğünü düşündürmektedir (Açıkkol v.d. 2009).

Kaynakça

Açıkkol A., Günay I., Akpolat E., Güleç E., 2009

“A Middle Bronze Age Case of Trephination from Central Anatolia”, Turkey, *Bull Int Assoc Paleodont*, 3 (2): 28-39.

Akyurt, İ.M., 1998

M.Ö. 2. Binde Anadolu’da Ölü Gömme Adetleri, TTKY.

Crubezy E., Bruzek J., Guilaine J., Cunha E., Rouge D. and Jelinek J., 2001

“The antiquity of cranial surgery in Europe and in the Mediterranean basin”, *Earth and Planetary Sciences*, 332, 417-423.

Deniz E., 1985

“Acemhöyük Saray Kazılarında Çıkan kemik Kalıntıları Üzerinde Arkeobiyolojik Araştırmalar”, *I. Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 75-93.

Güleç E., 1988

“Van/Dilkaya’da İki Beyin Ameliyatı Vak’ası”, *IV. Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, 153–161, Ankara.

Özbek M., 2000, *Dünden Bugüne İnsan*, İmge Kitabevi Yayınları.

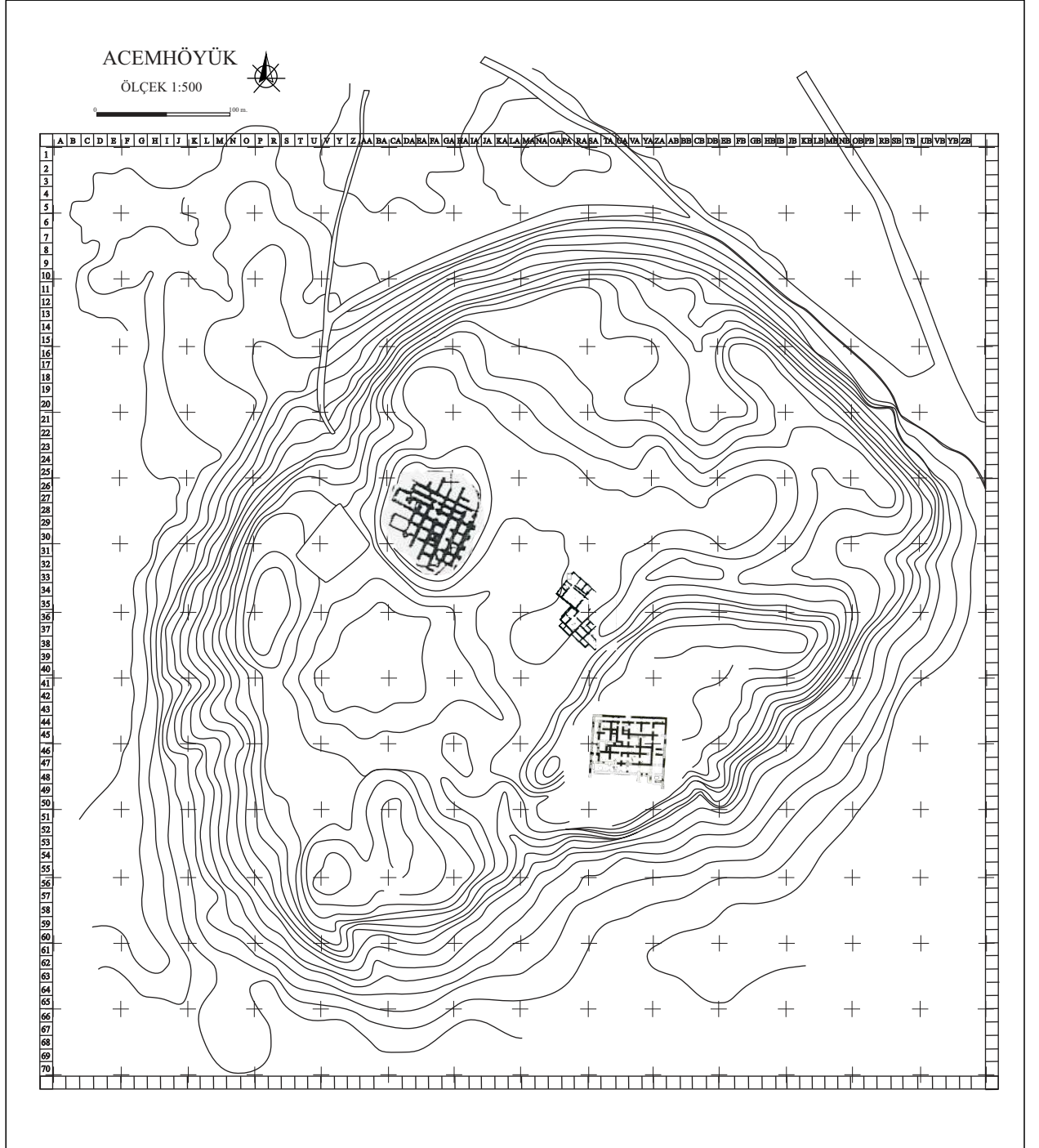

Harita 1: Çalışmada Adı Geçen M.Ö. II. Binin İlk Çeyreğine Ait Bazı Yerleşimler.

Harita 2: Acemhöyük ve Yakın Çevresinin Fiziki Coğrafyası.

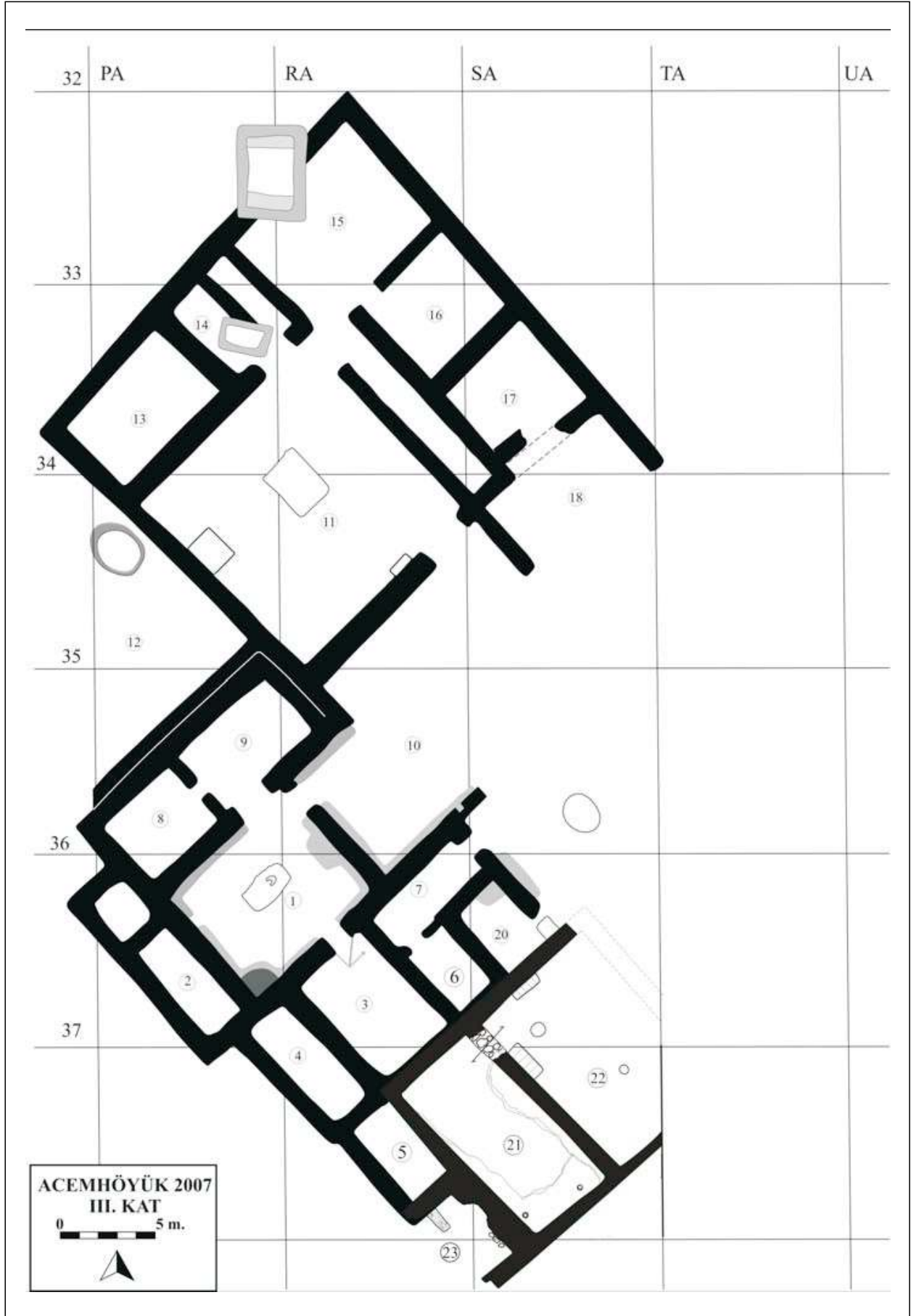

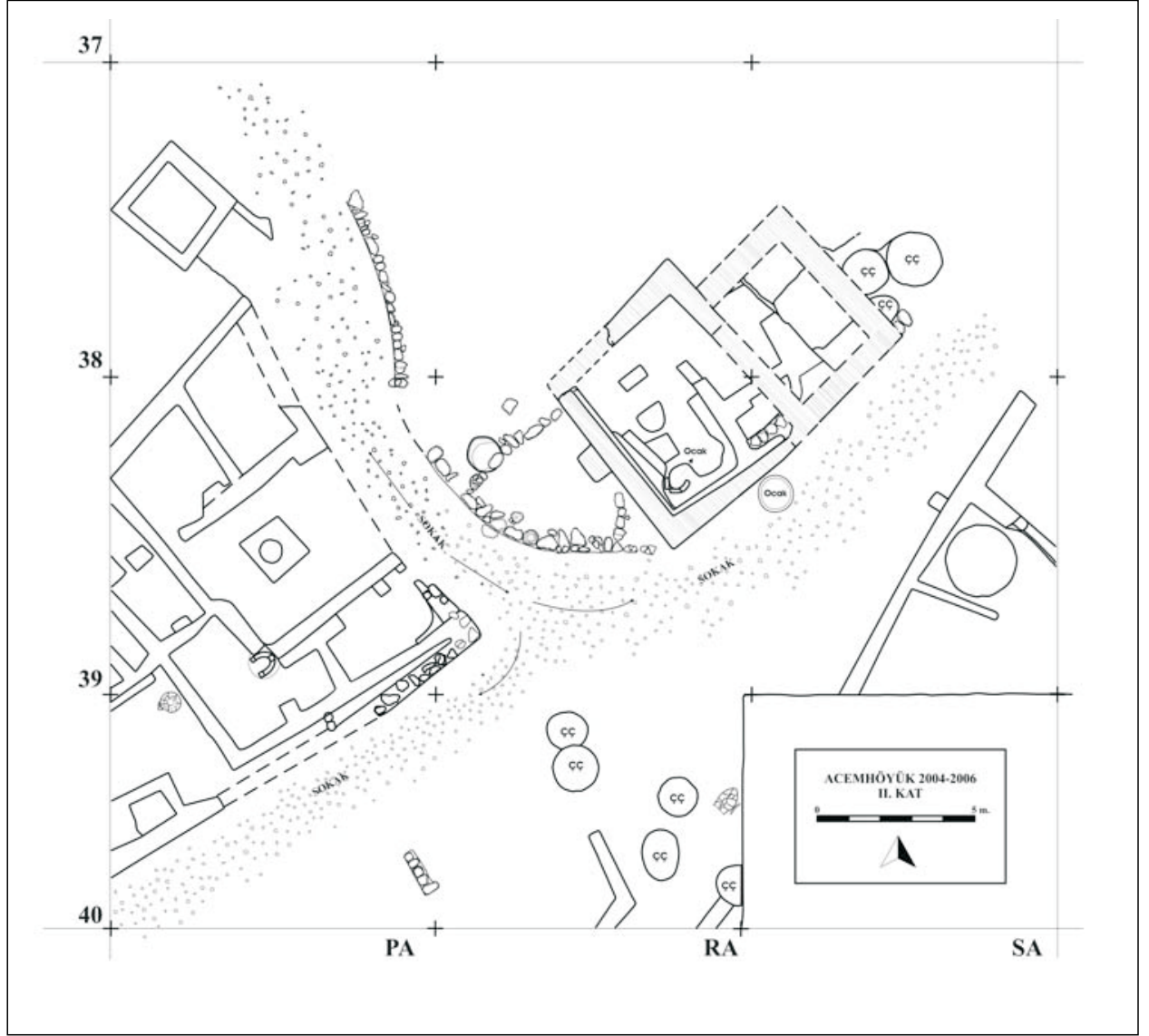
Plan 1: Acemhöyük Topografik Planı.

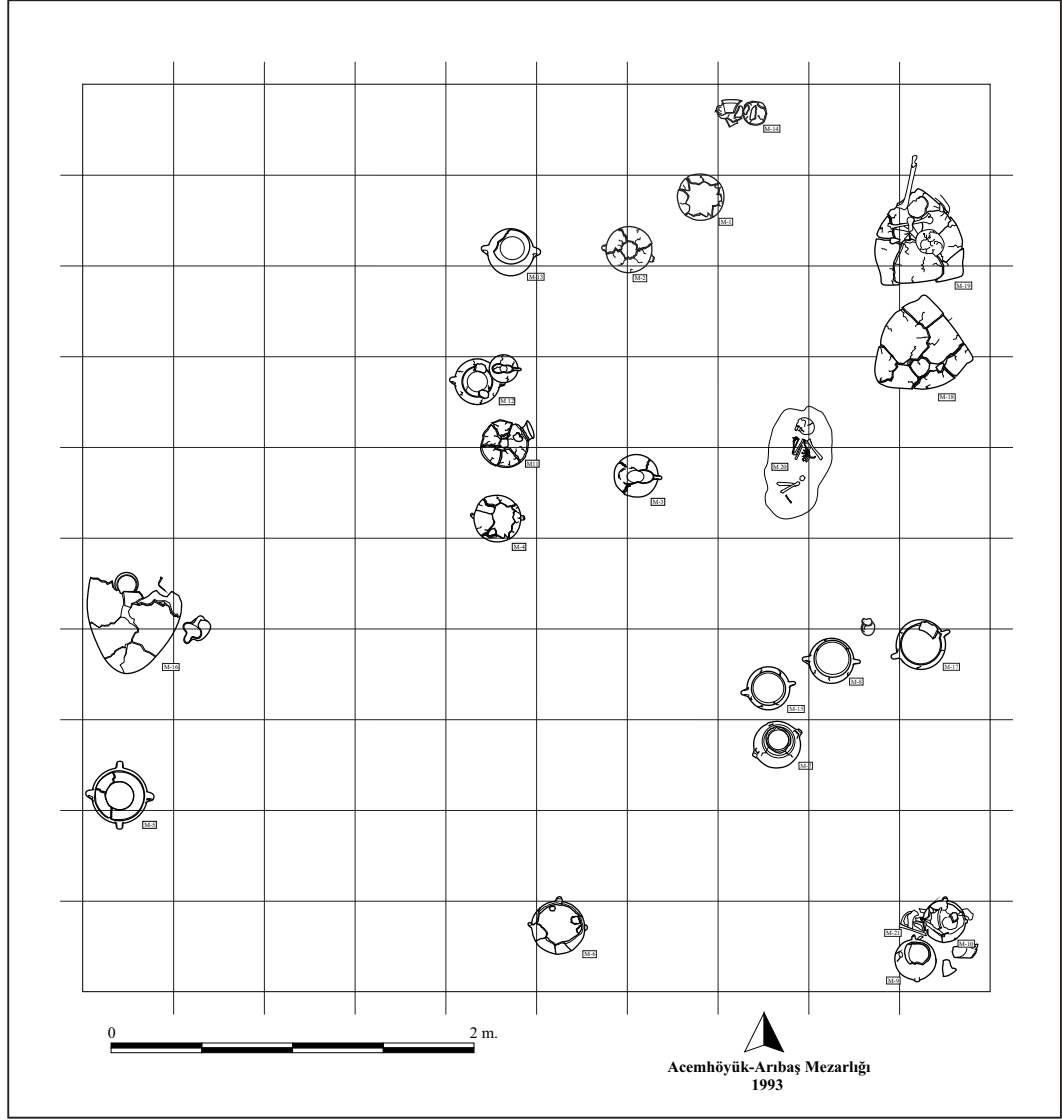
Plan 2: Sarıkaya Sarayı Planı.

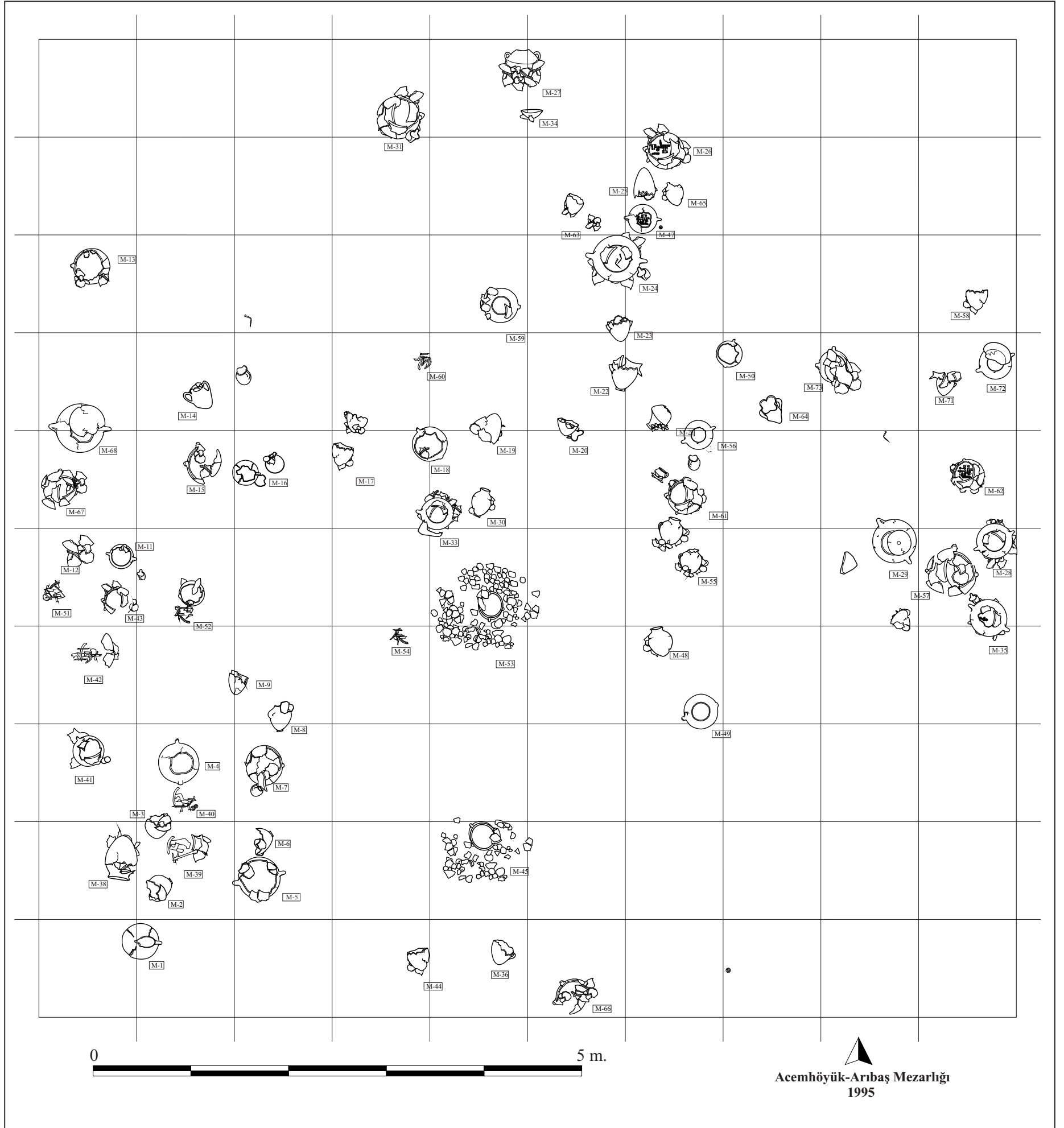
Plan 3: Hizmet Binası Planı.

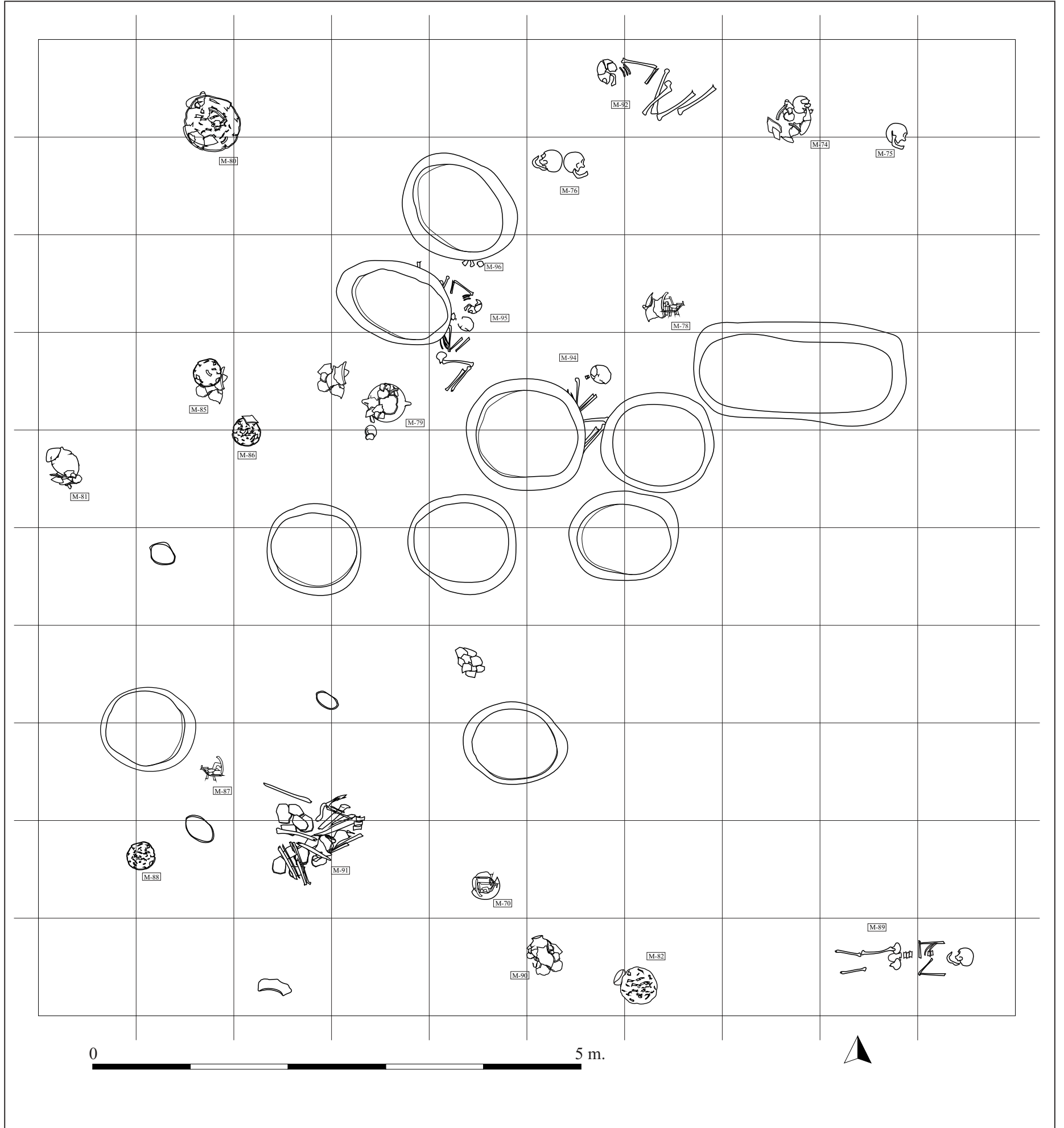
Plan 4: Acemhöyük II. Yapı Katı Planı .

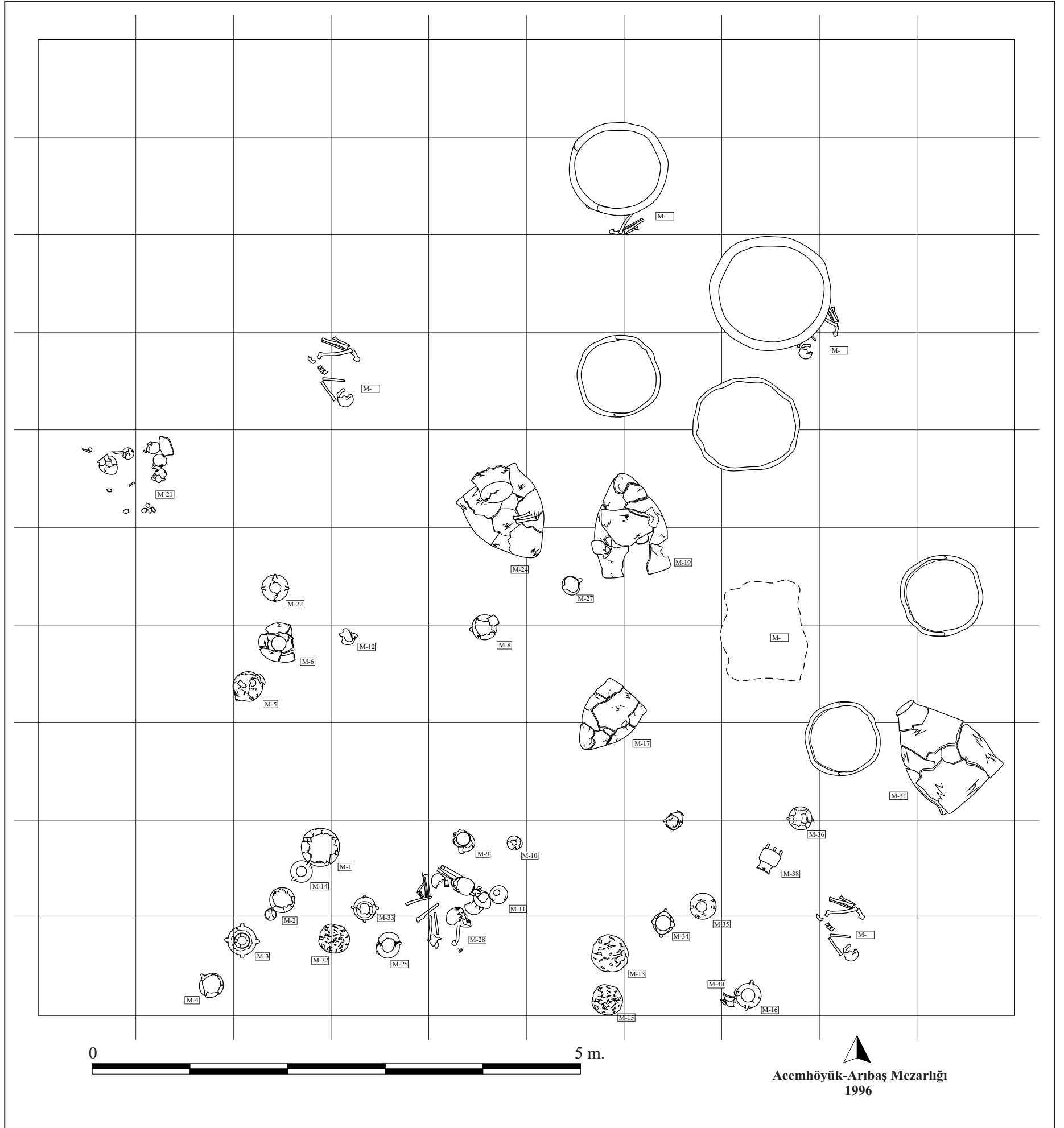
Plan 5: Arıbaş Mezarlığı 1993 Yılı Planı.

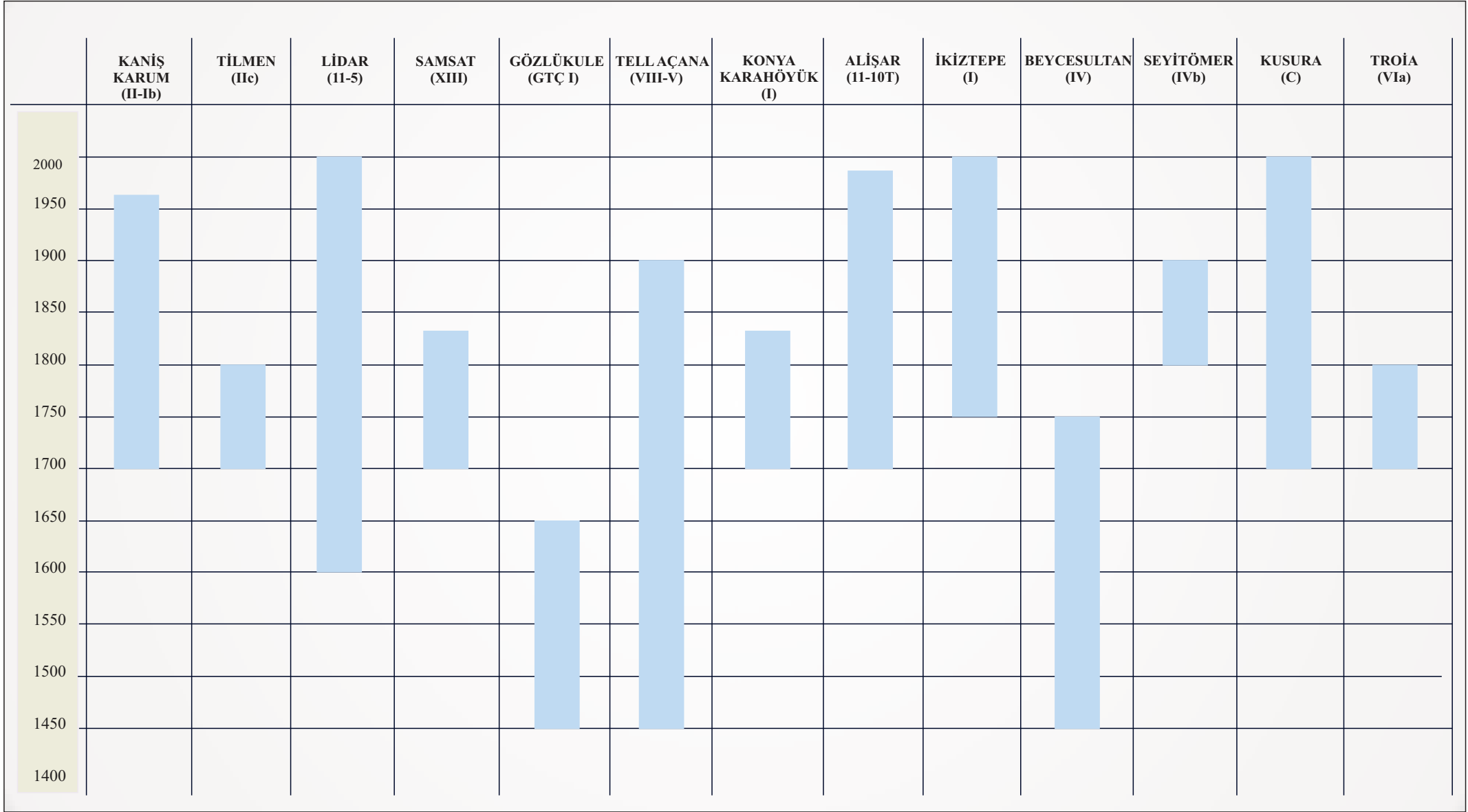
Plan 6: Arıbaş Mezarlığı 1995 Yılı 1. Evre Mezarları.

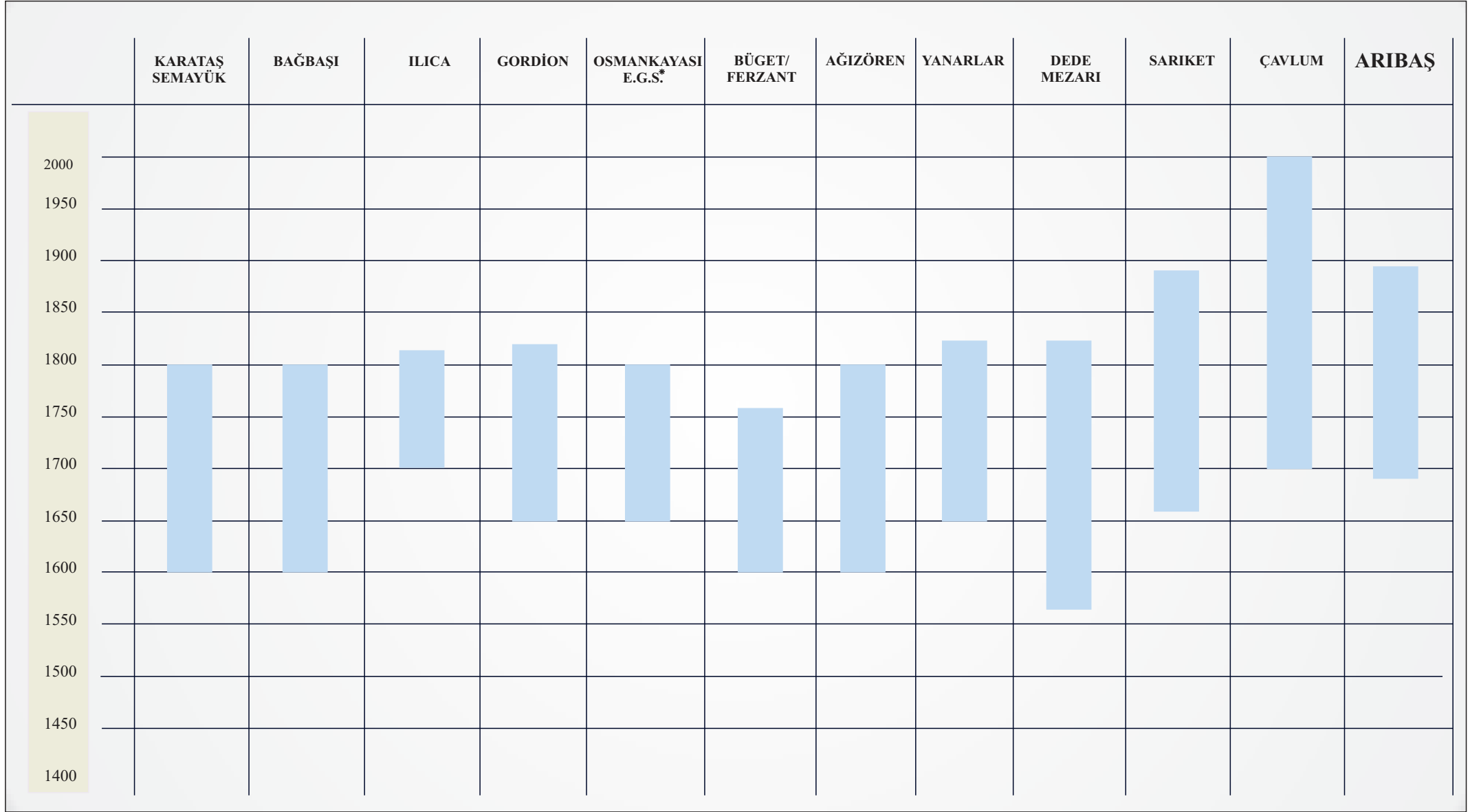
Plan 7: Arıbaş Mezarlığı 1995 Yılı 2-3. Evre Mezarları ve Pişirme Yerleri.

Plan 8: Arıbaşı Mezarlığı 1996 Yılı Planı.

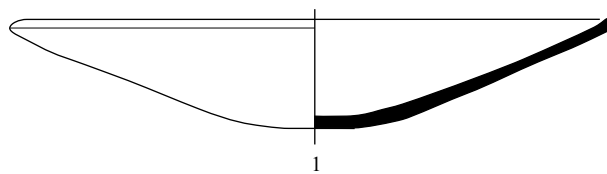
Tablo 4: M.Ö. II. Binin İlk Yarısına Ait Yerleşim İçi Mezarların Karşılaştırmalı Kronoloji Tablosu.

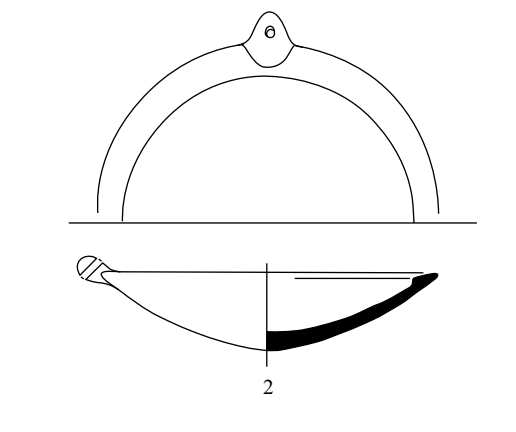
* Eski Gömü Seviyesi

Tablo 5: M.Ö. II. Binin İlk Yarısına Ait Yerleşim Dışı Mezarlıkların Karşılaştırmalı Kronoloji Tablosu.

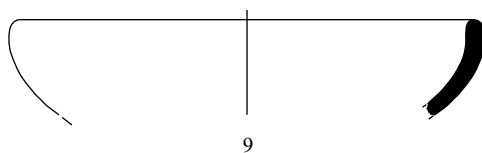
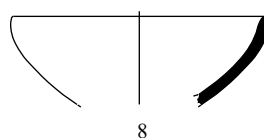
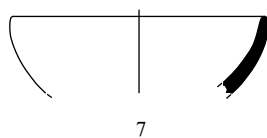
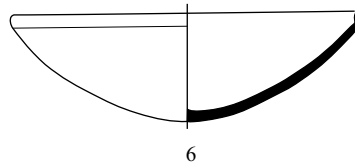
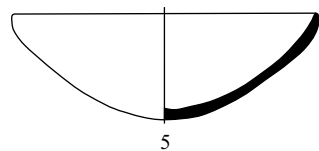
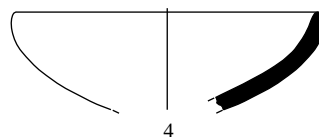
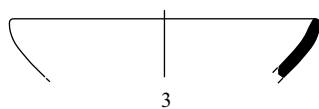
Tip 1.1.1

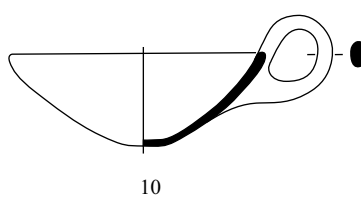
Tip 1.2.1

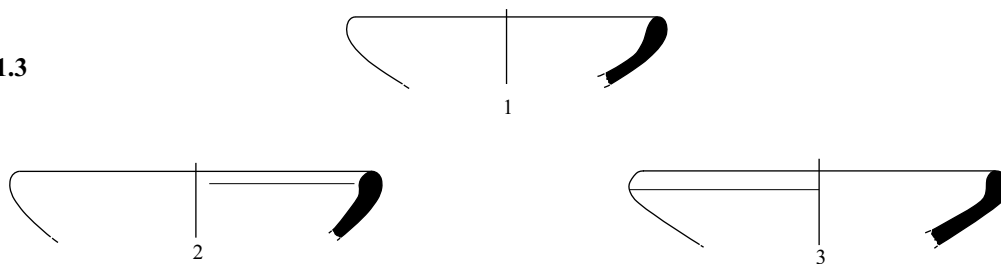
Tip 2.1.1

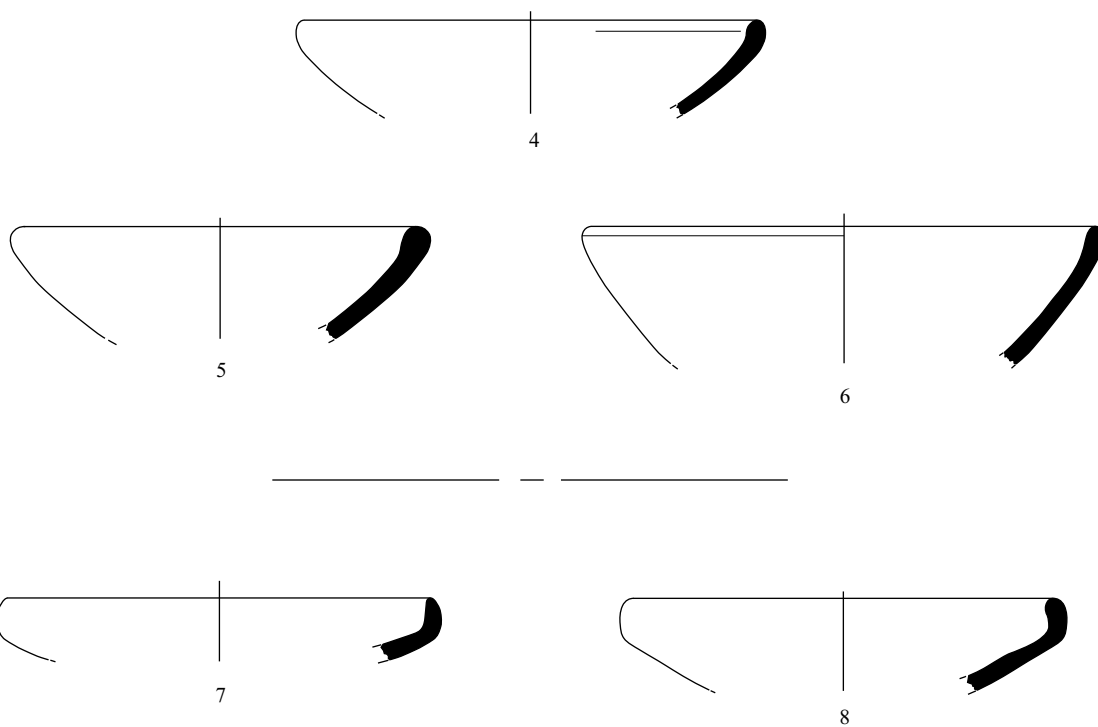
Tip 2.1.2

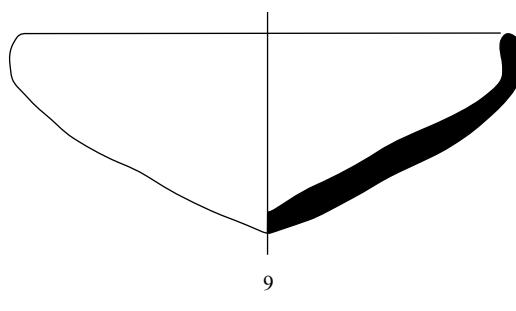
Tip 2.1.3

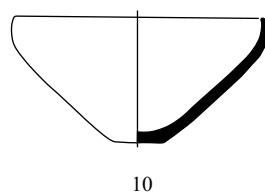
Tip 2.1.4

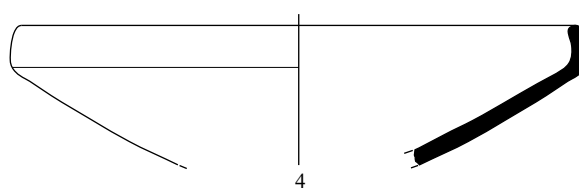
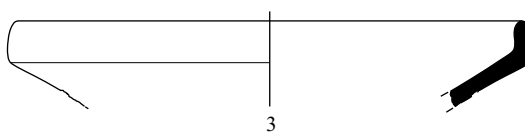
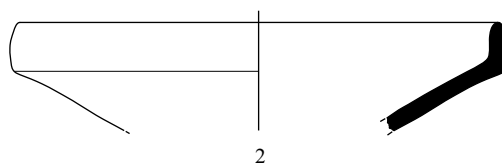
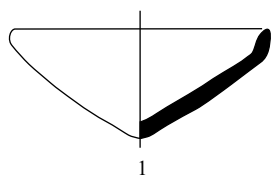
Tip 2.2.1

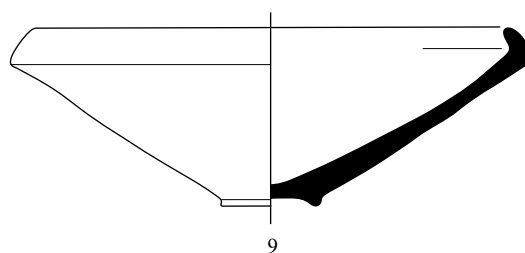
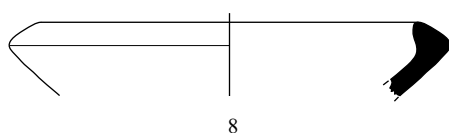
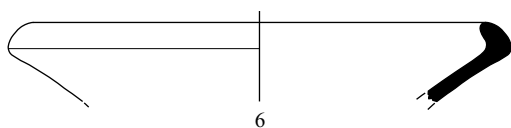
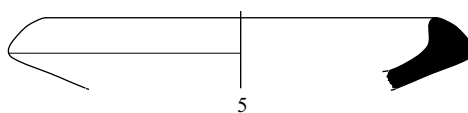
Tip 2.2.2

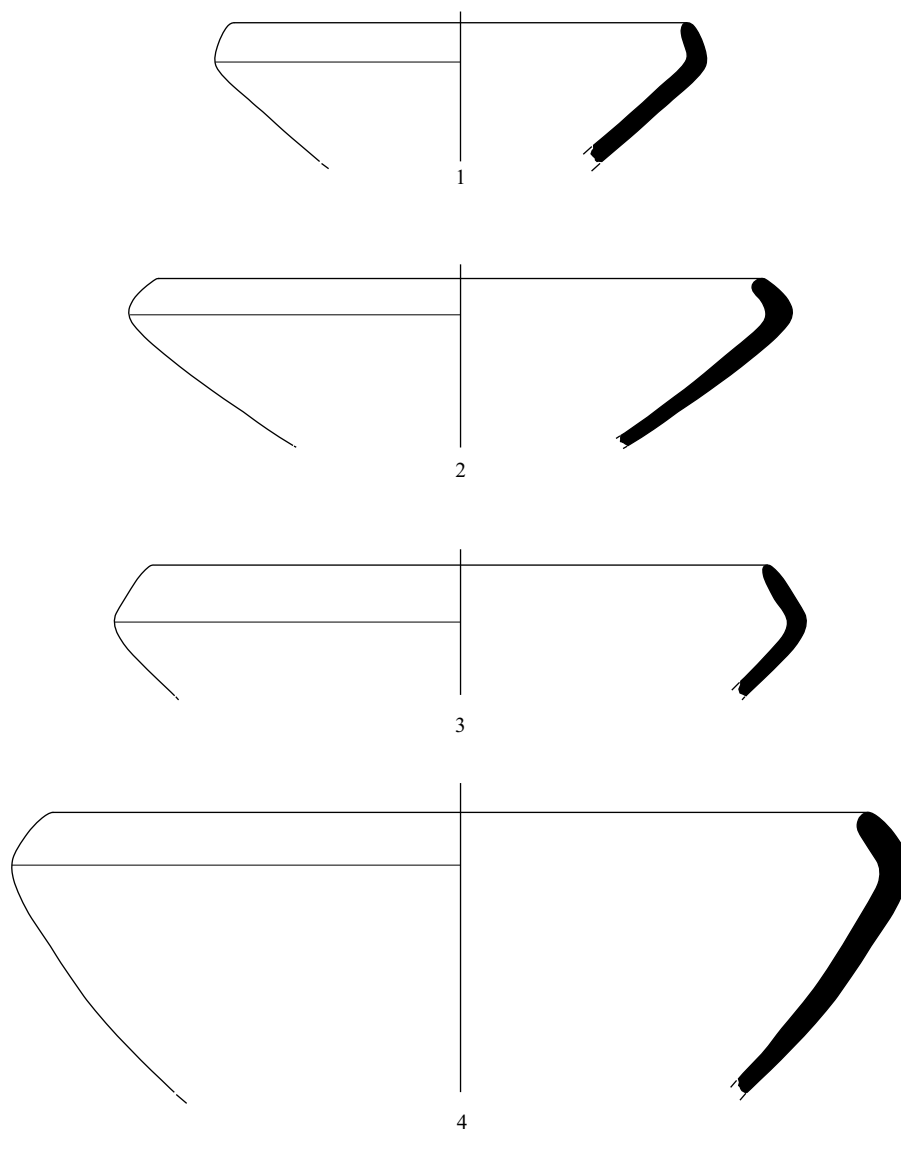
Tip 2.3.1

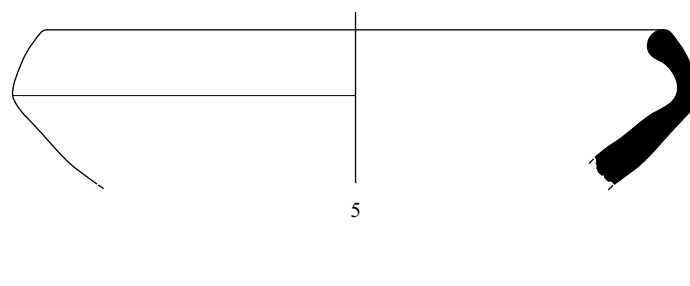
Tip 2.4.1

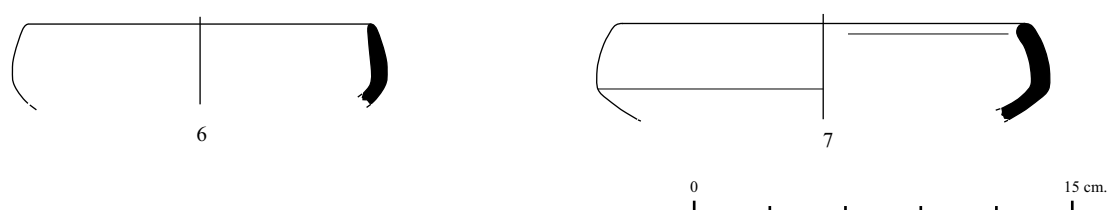
Tip 2.4.2

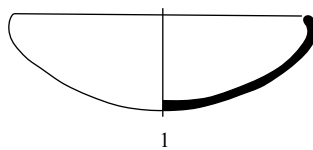
Tip 2.4.3

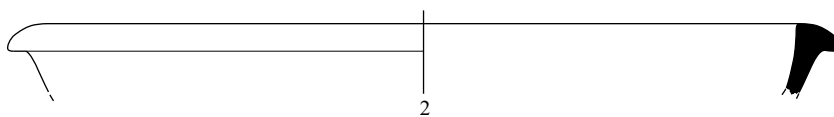
Tip 2.5.1

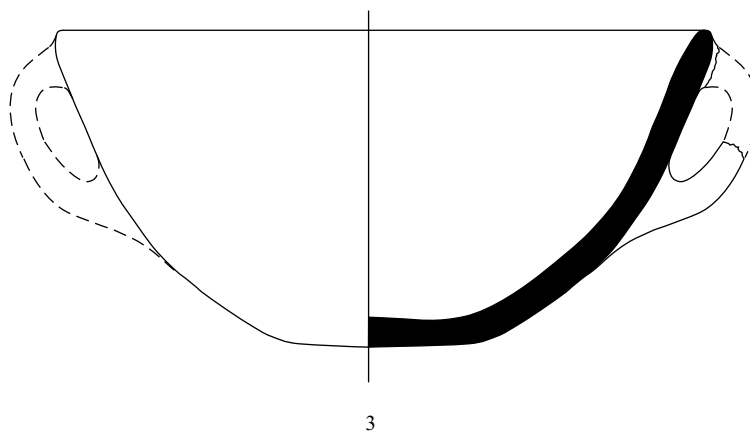
Tip 2.6.1

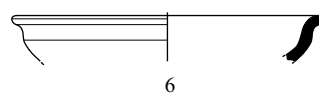
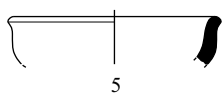
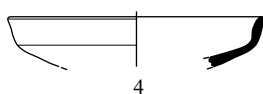
Tip 2.7.1

Tip 2.8.1

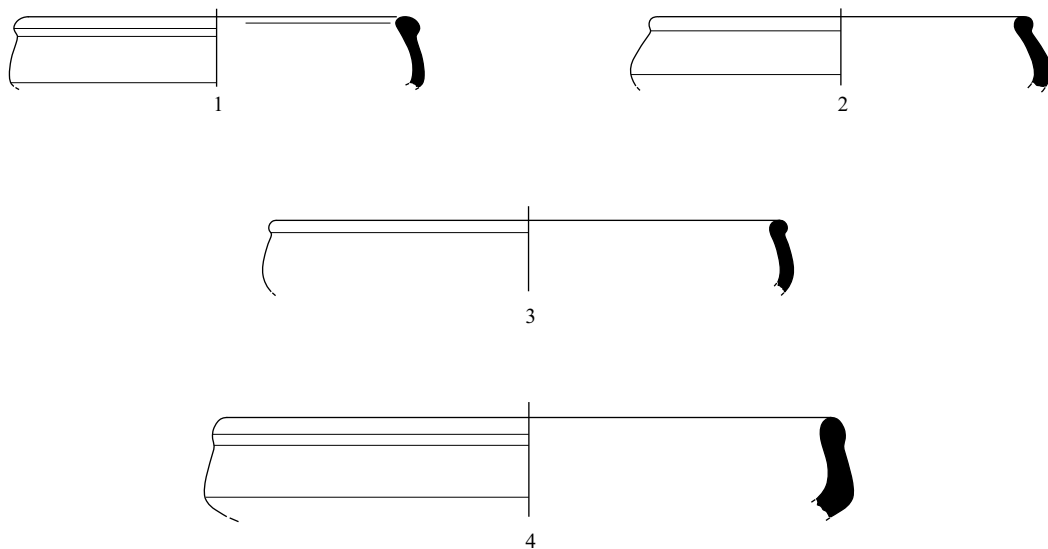

Tip 2.9.1

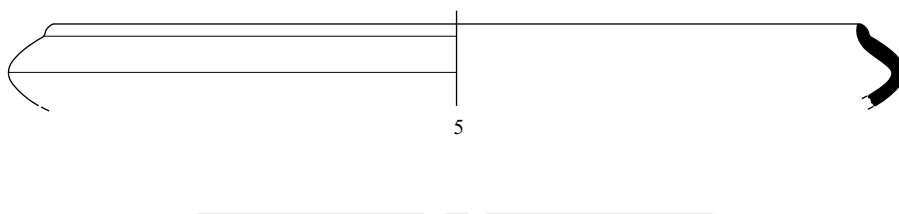

0 15 cm.

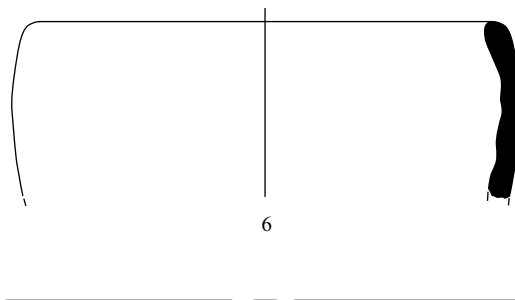
Tip 2.10.1

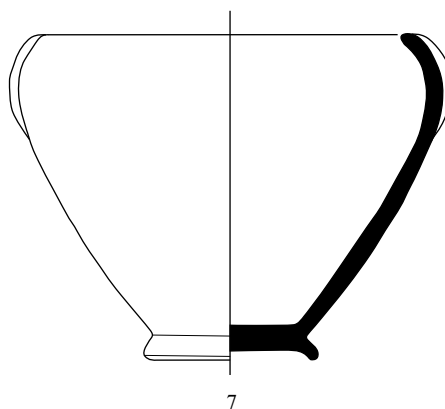
Tip 2.10.2

Tip 2.11.1

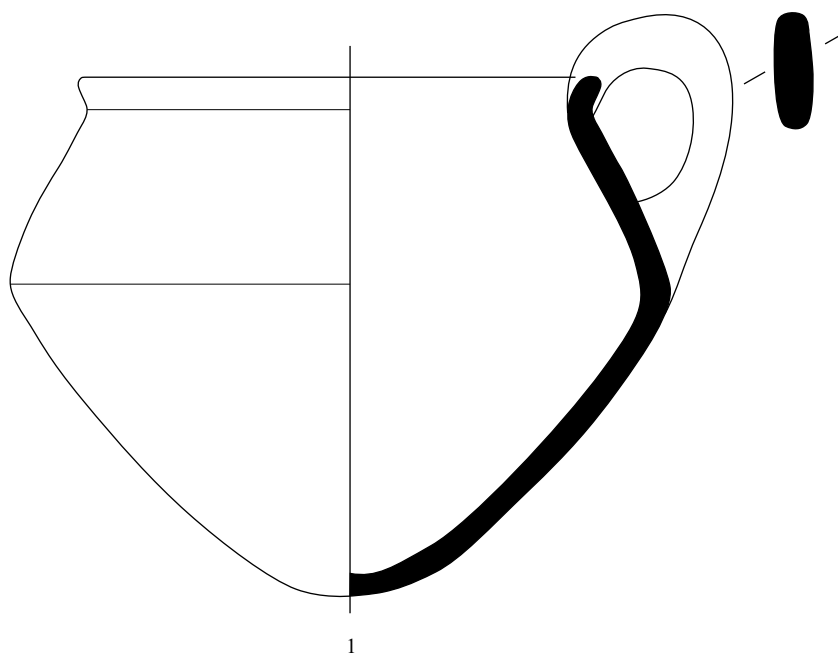

Tip 2.12.1

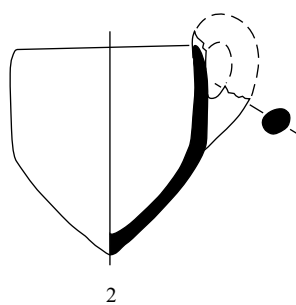

0 15 cm.

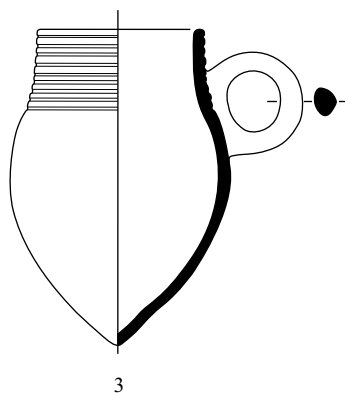
Tip 3.1.1

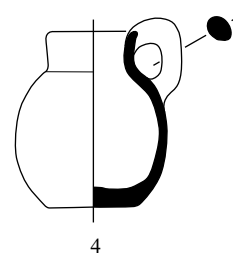
Tip 4.1.1

Tip 4.2.1

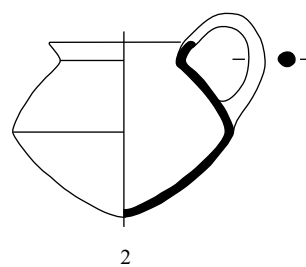
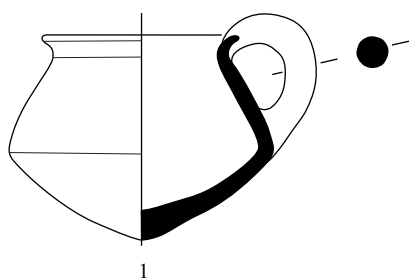

Tip 4.3.1

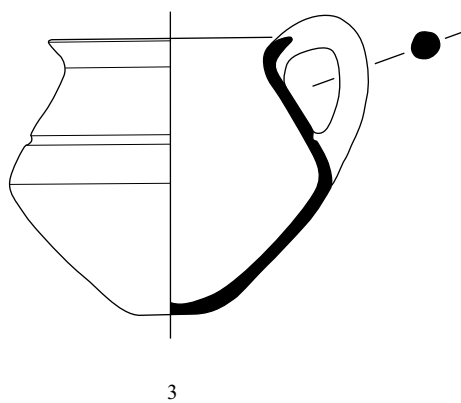

0 15 cm.

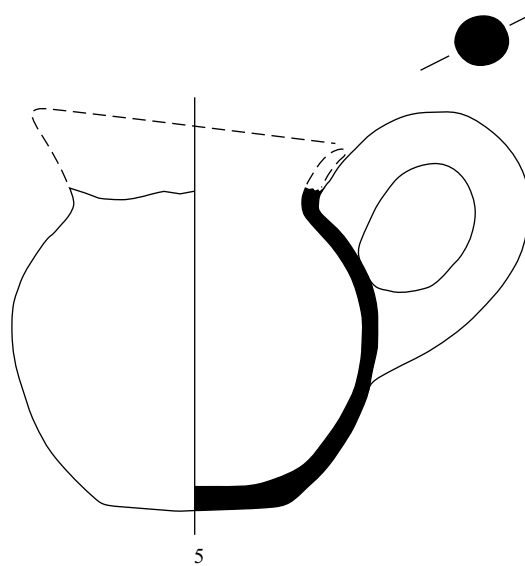
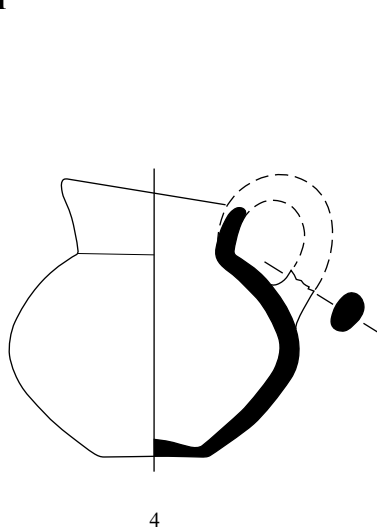
Tip 4.4.1

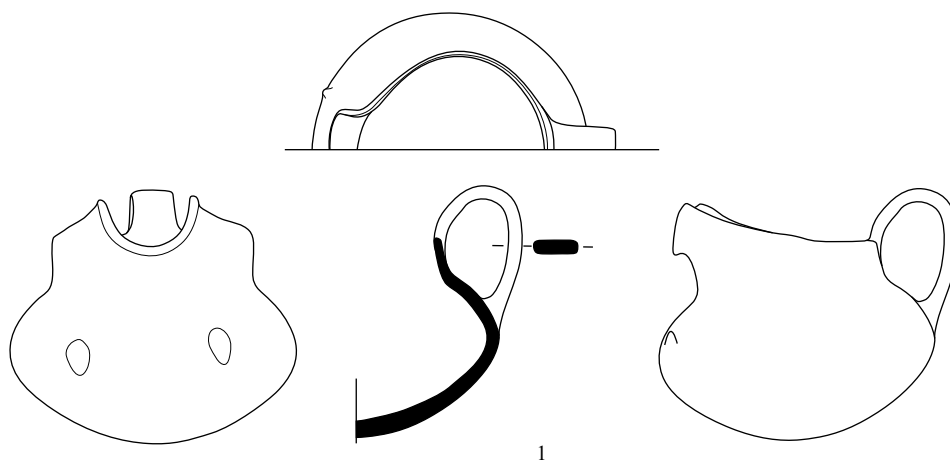
Tip 4.4.2

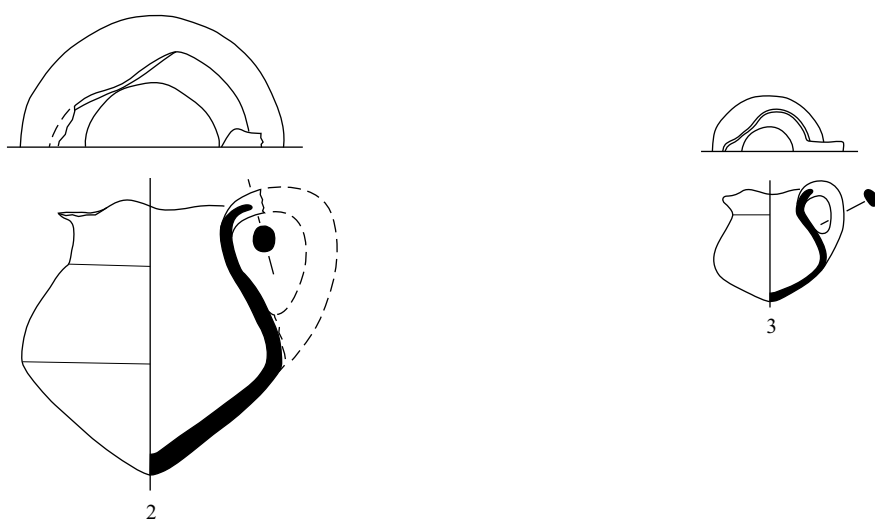
Tip 4.5.1

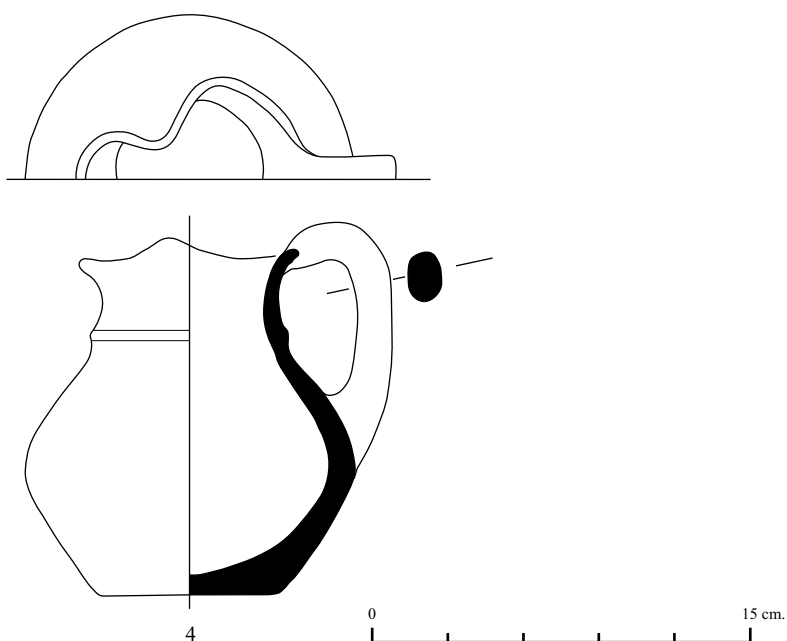
Tip 5.1.1

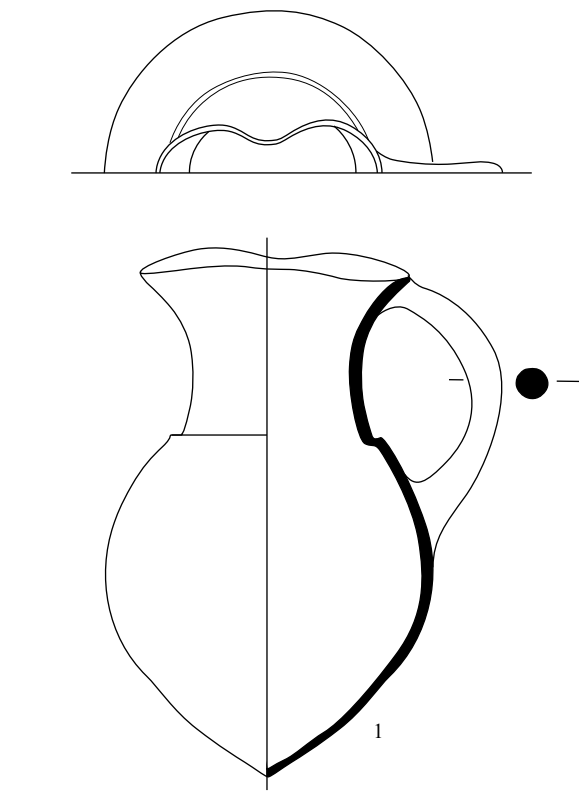
Tip 5.2.1

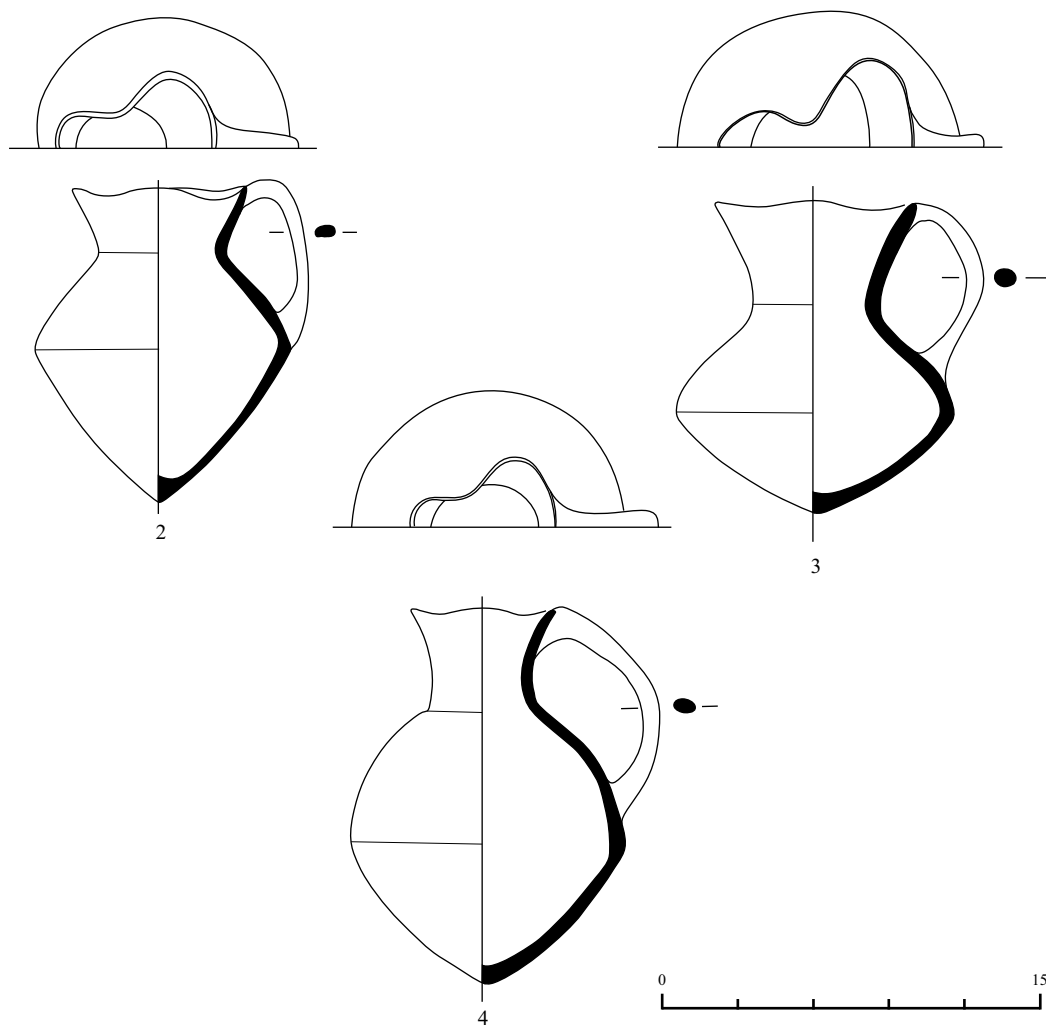
Tip 5.2.2

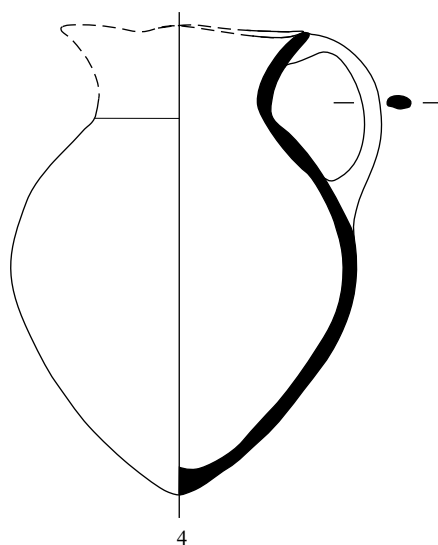
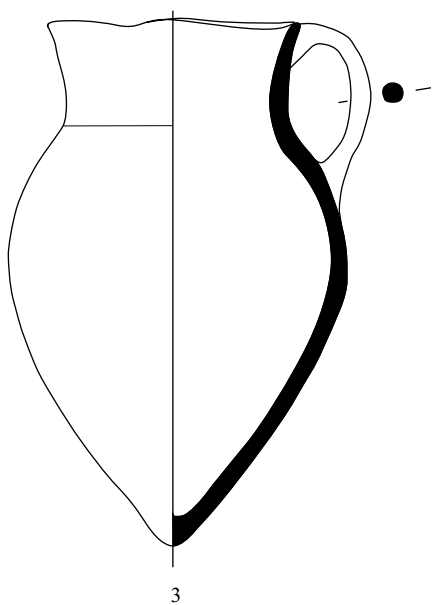
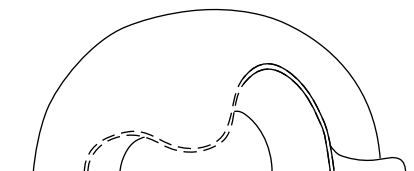
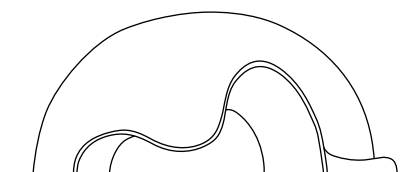
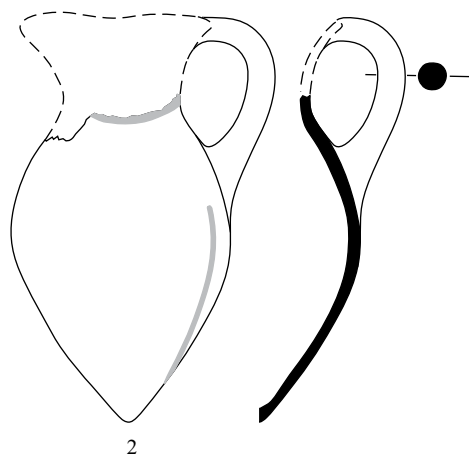
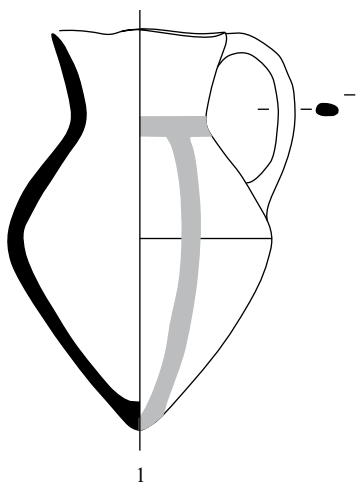
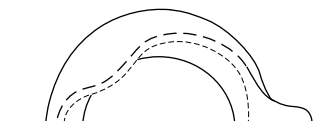
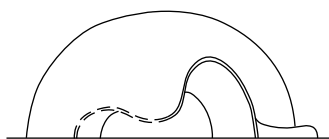
Tip 5.3.1

Tip 5.4.1

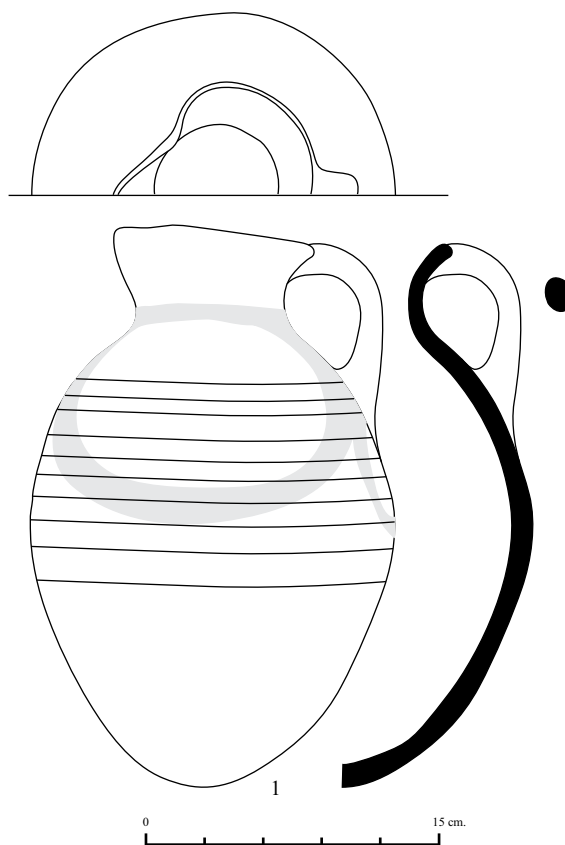

Tip 5.4.2

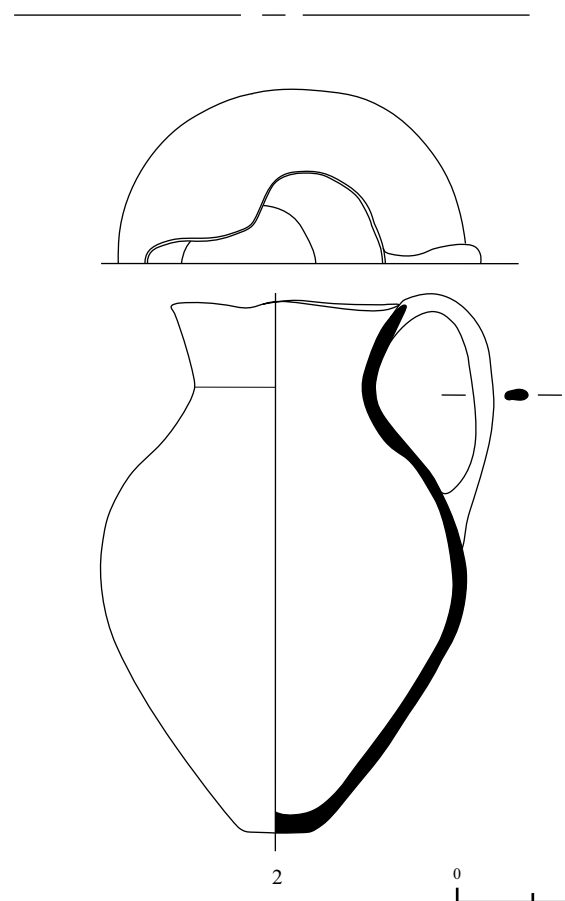

0 15 cm.

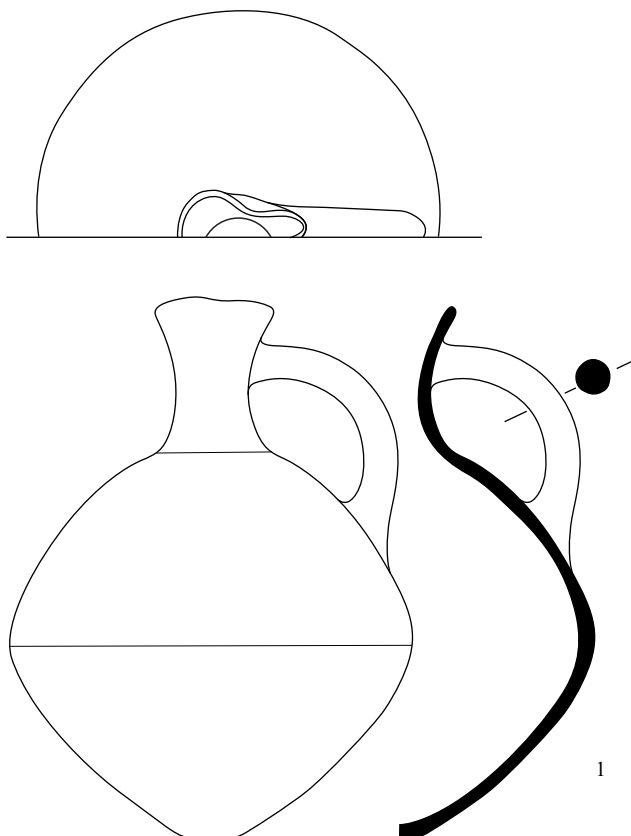
Tip 5.4.3

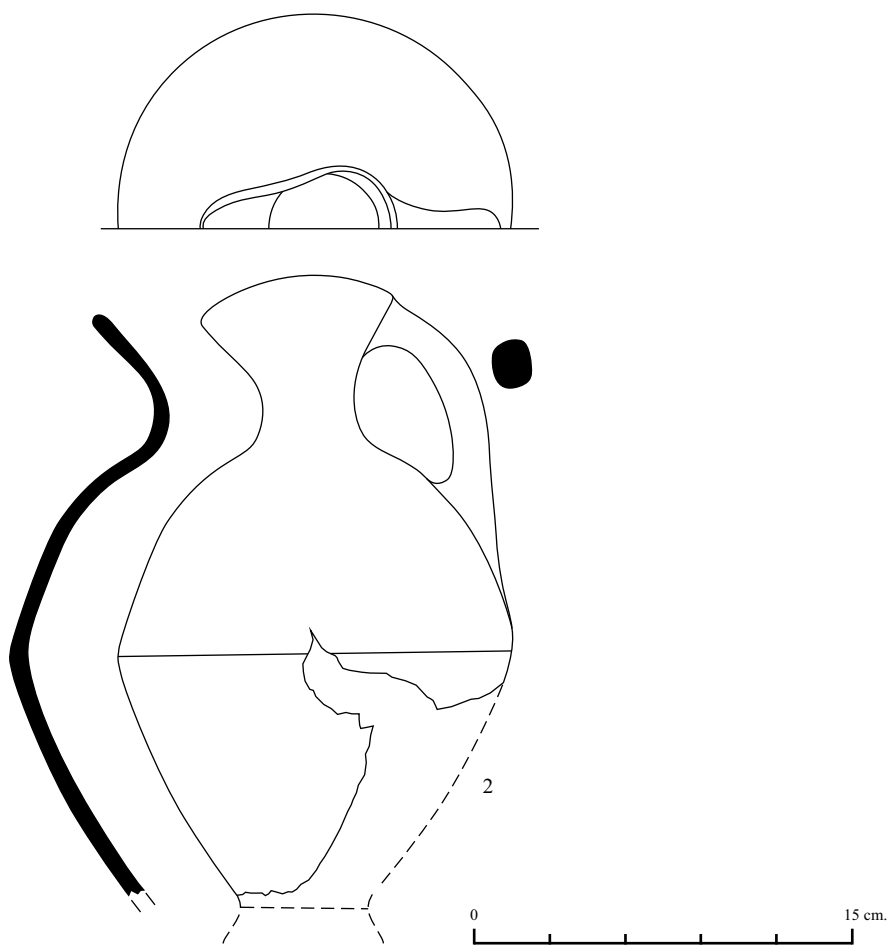
Tip 5.4.4

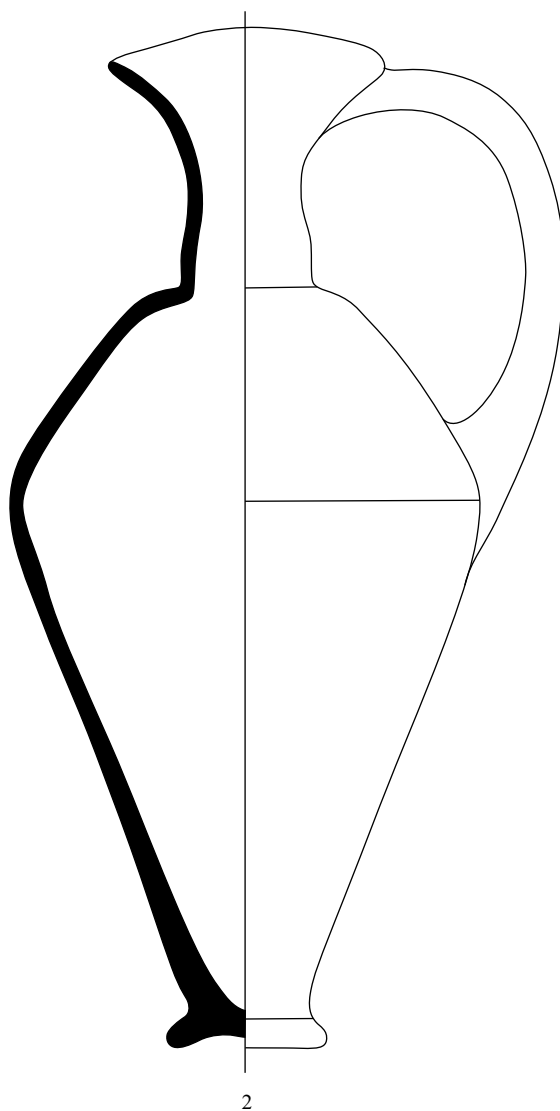
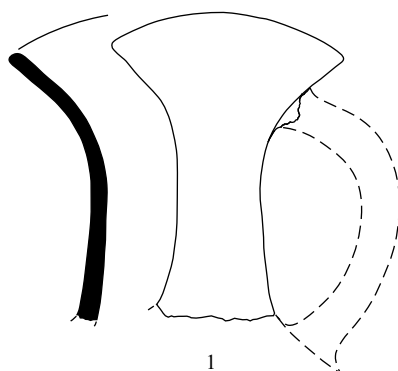
Tip 5.5.1

Tip 5.6.1

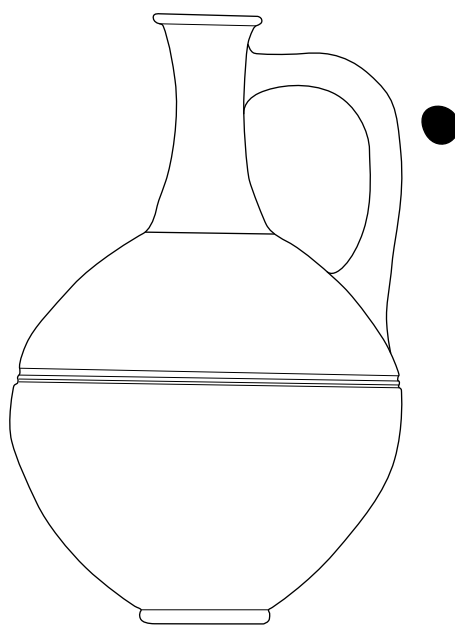

Tip 5.6.2

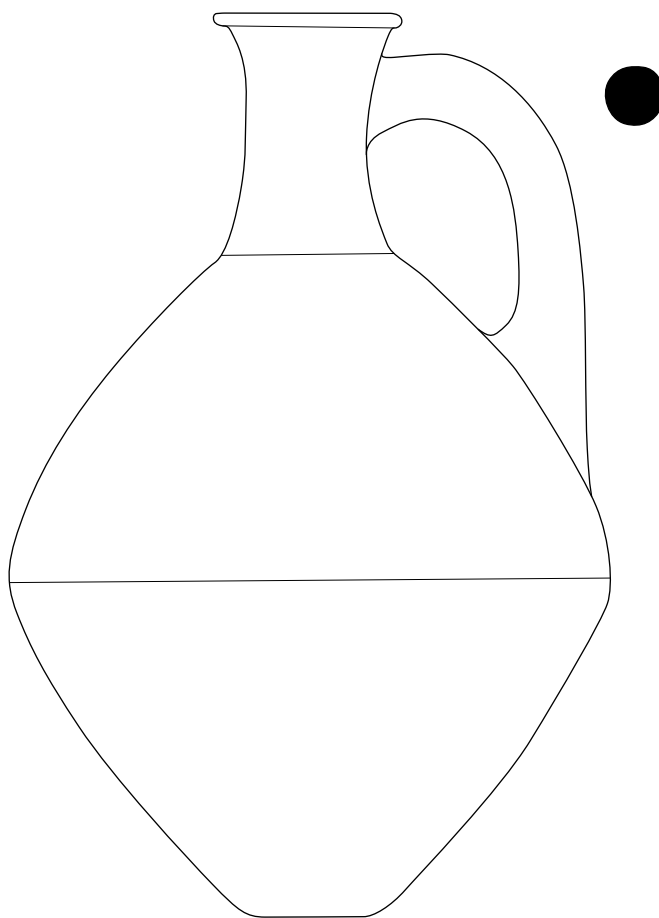

0 15 cm.

Tip 5.7.1

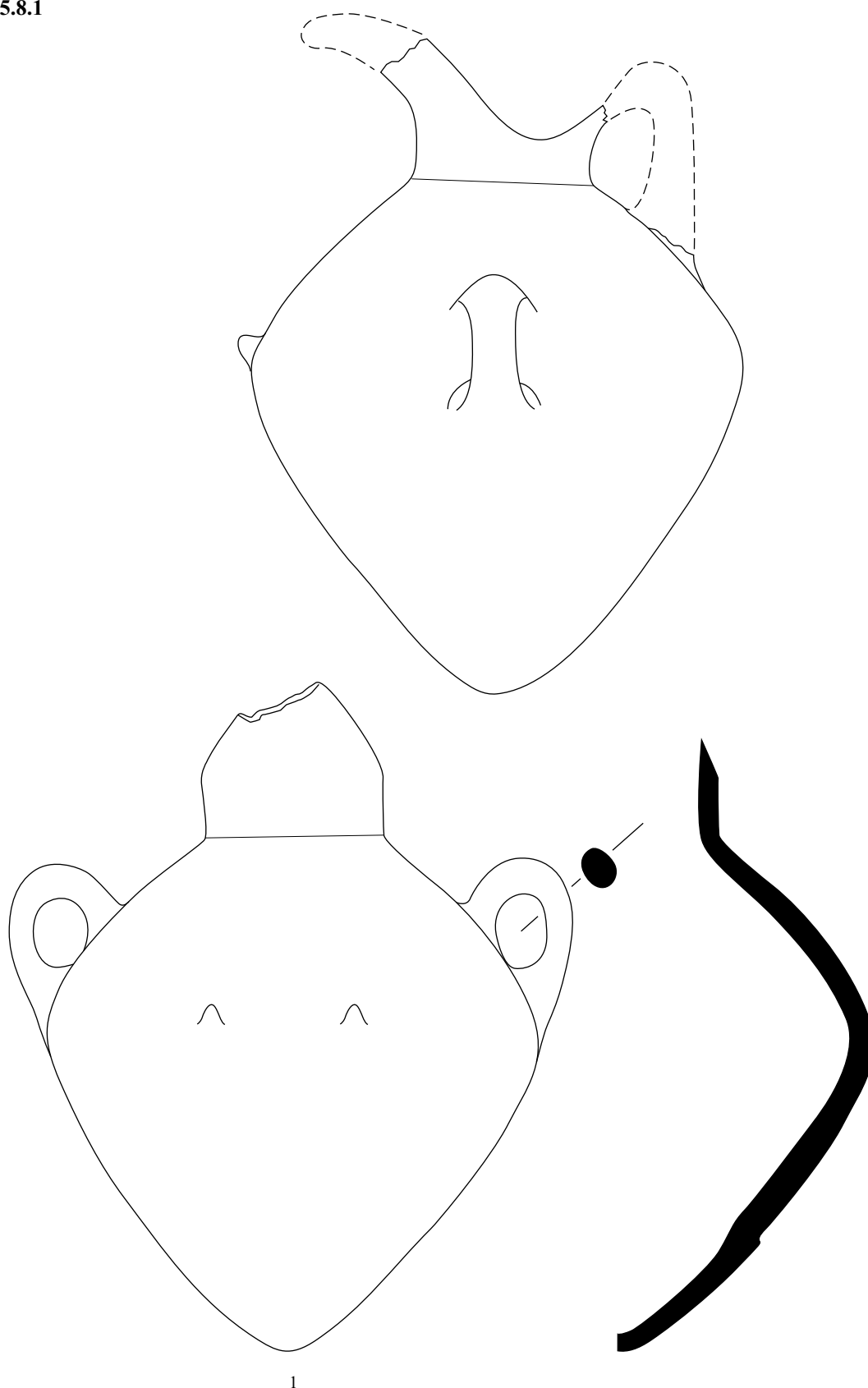
1

2

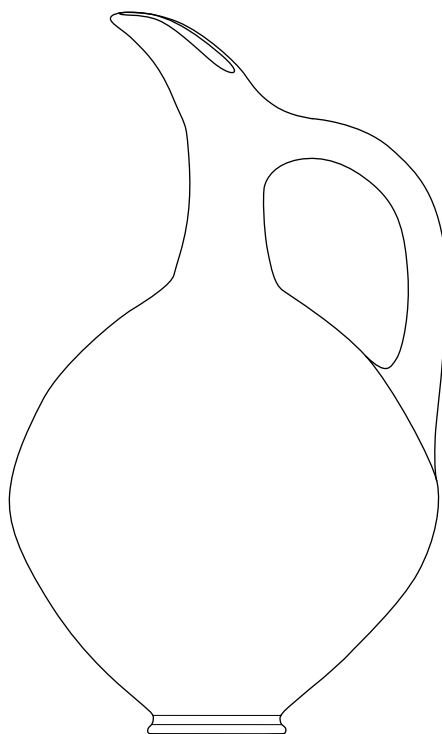

Tip 5.8.1

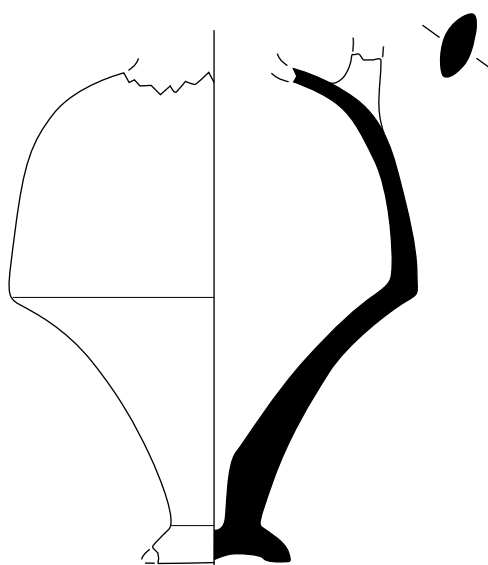
0 15 cm.

Tip 5.8.2

1

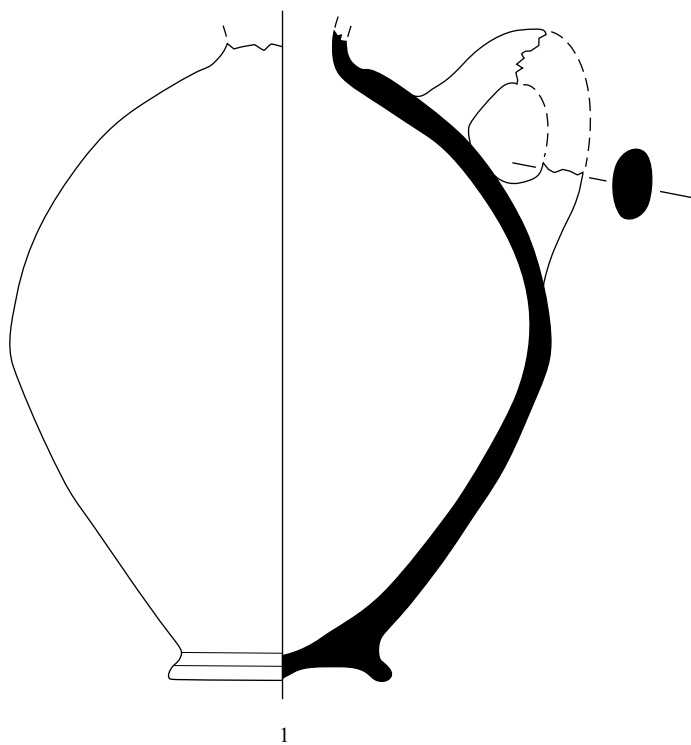
Tip 5.8.3

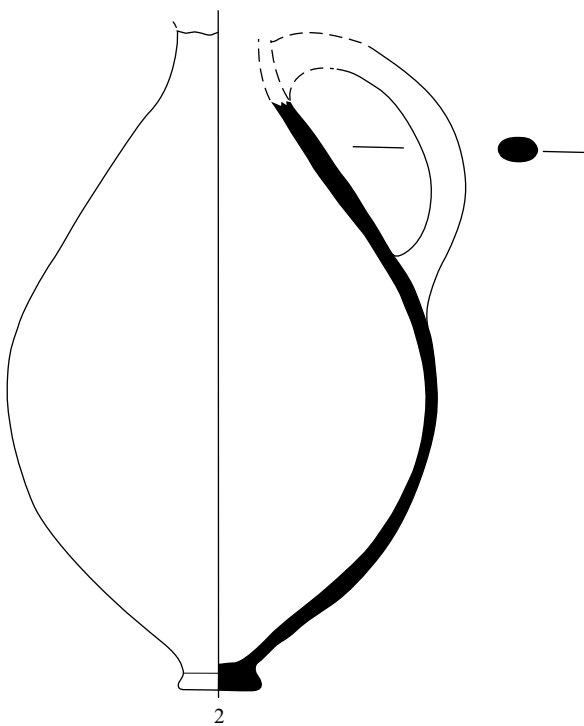
2

Tip 5.9.1

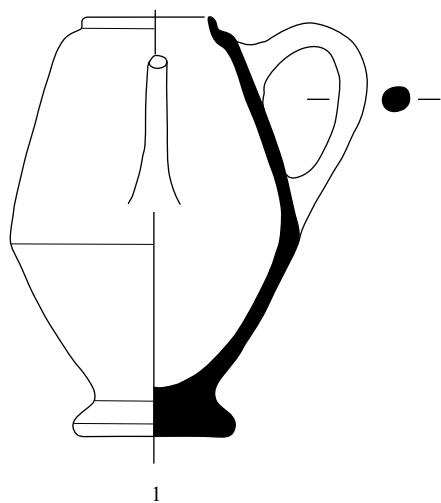

Tip 5.10.1

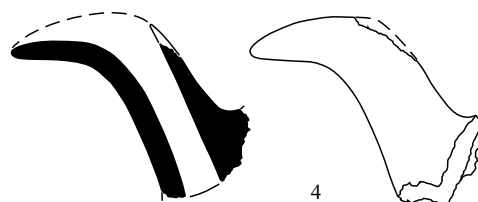
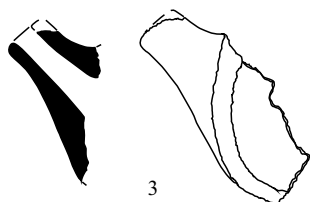
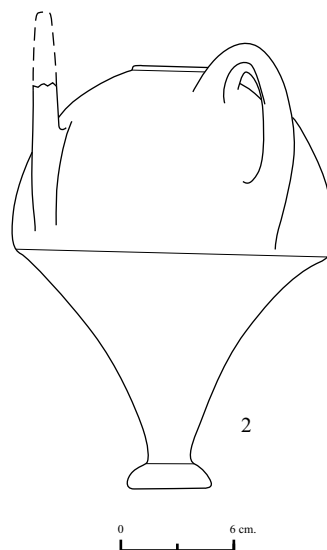

0 15 cm.

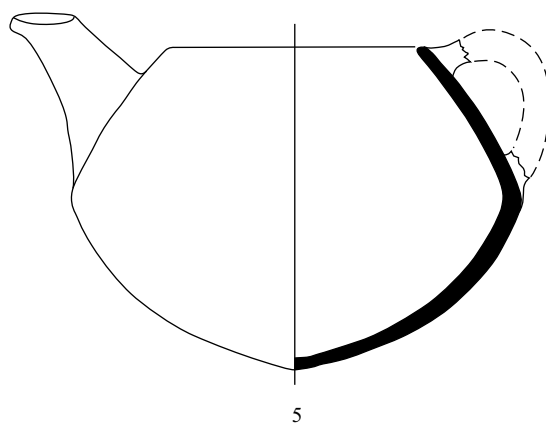
Tip 6.1.1

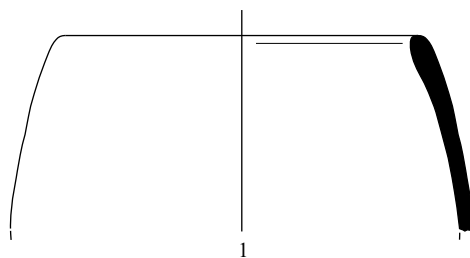
Tip 6.1.2

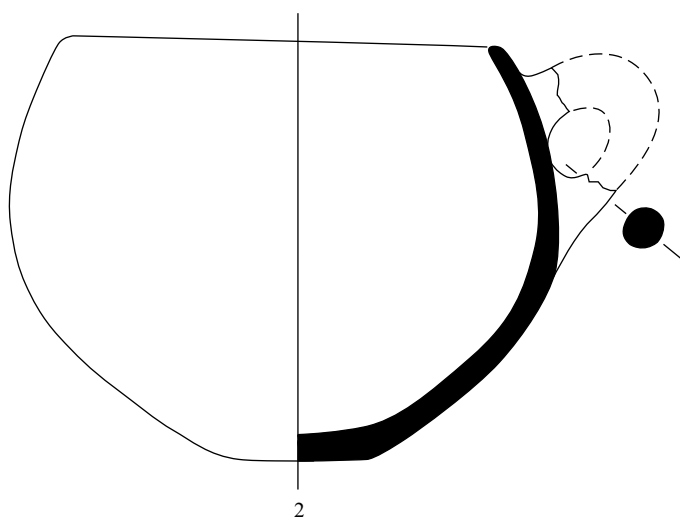
Tip 7.1.1

Tip 8.1.1

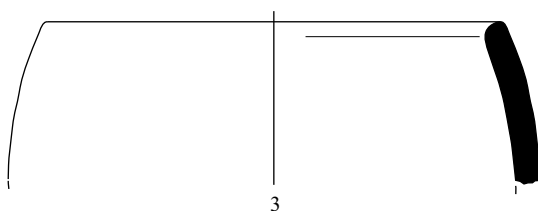
1

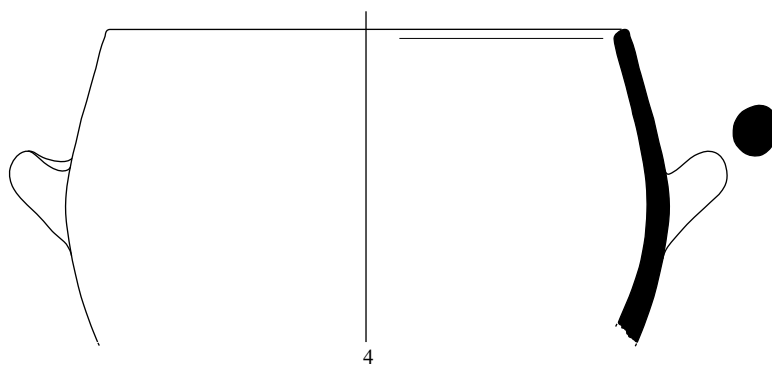
2

Tip 8.1.2

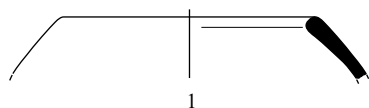

3

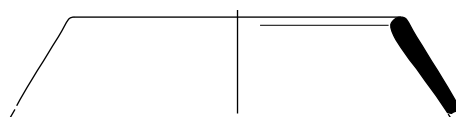

4

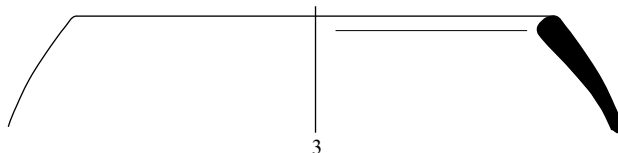

1

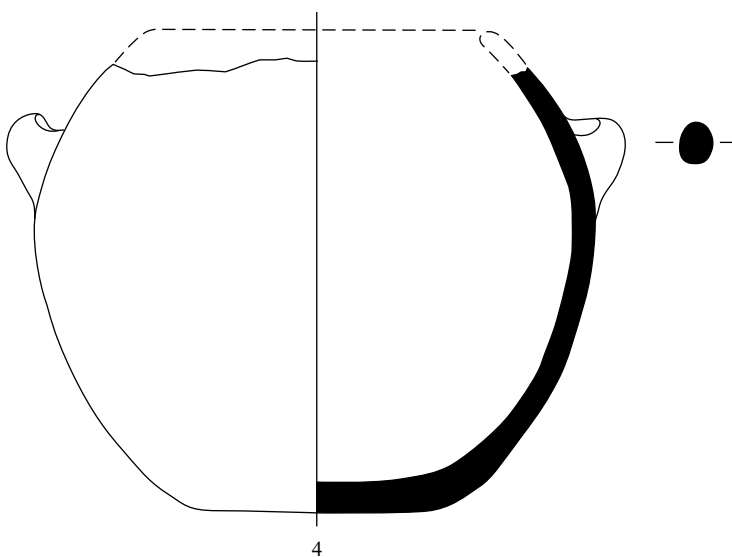

2

Tip 8.2.1

3

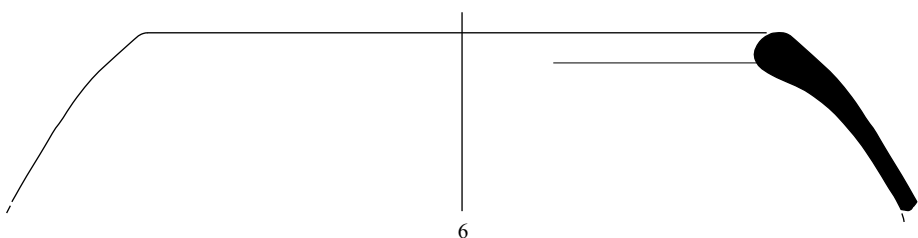

4

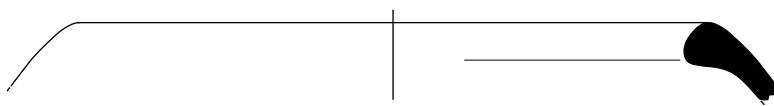

5

Tip 8.2.2

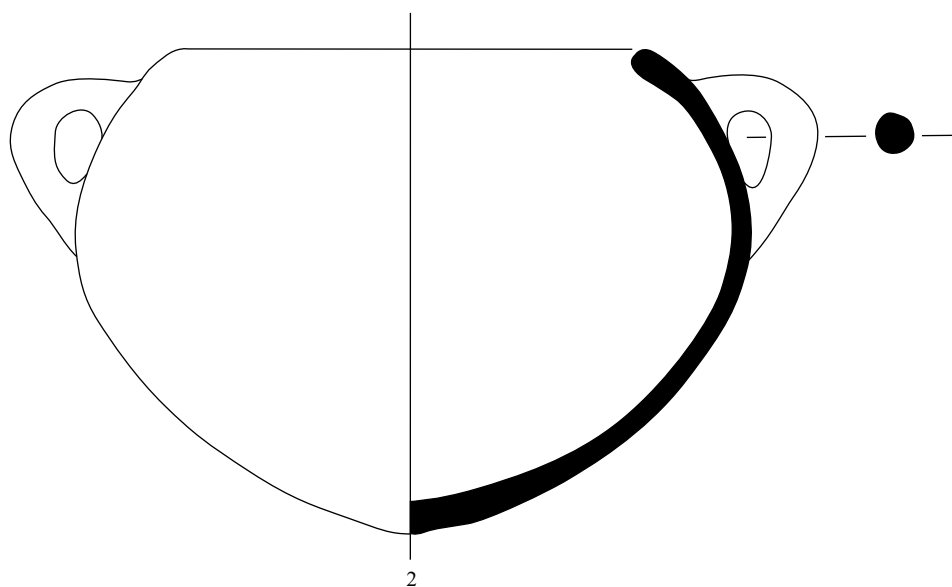
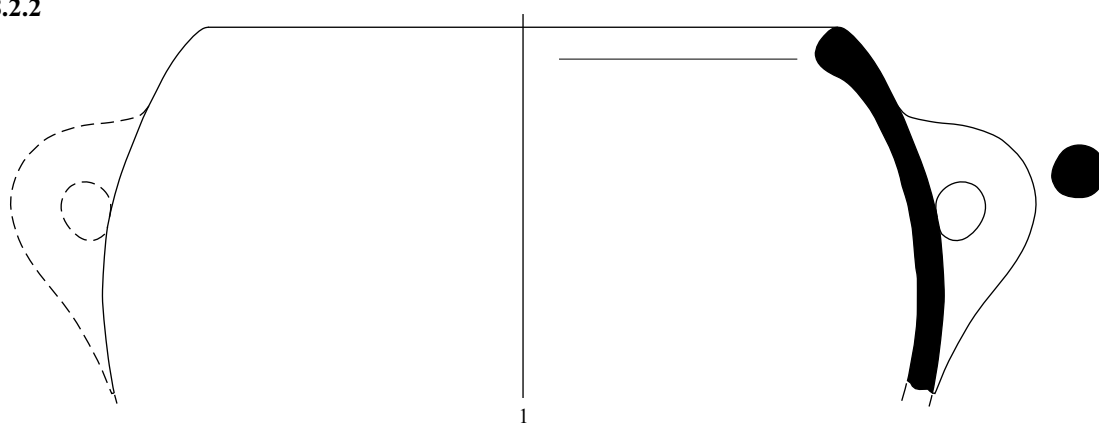
6

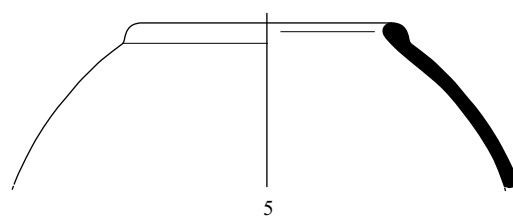
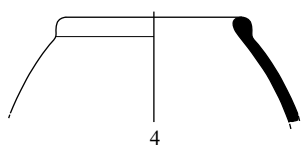
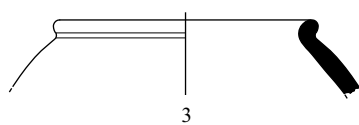
7

Tip 8.2.2

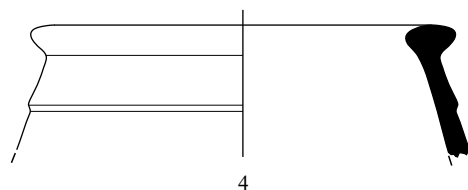
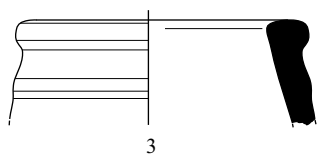
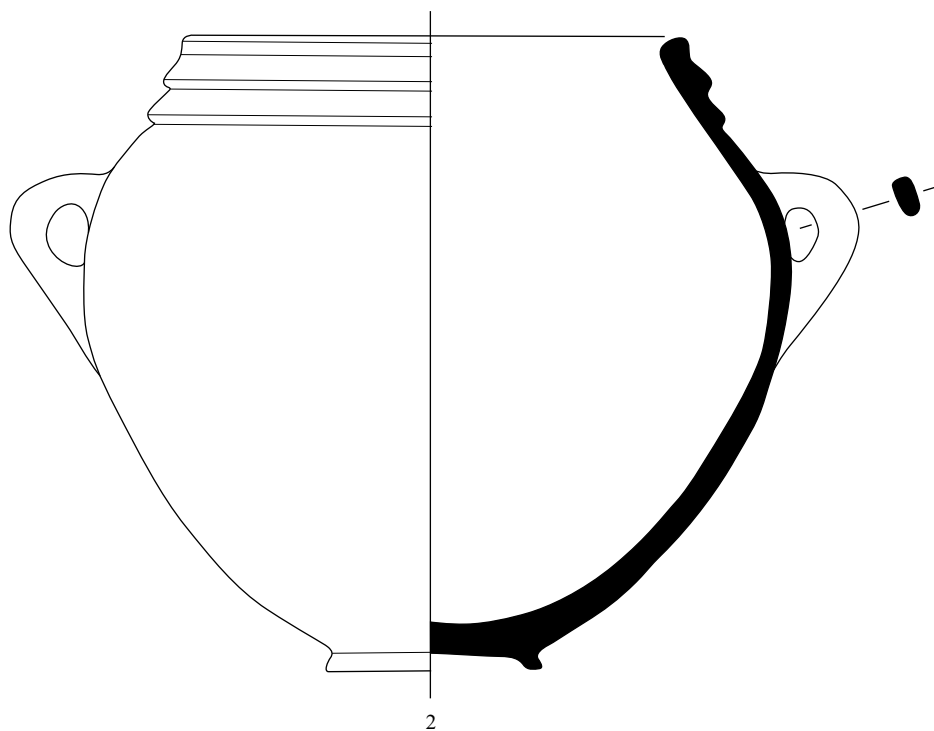
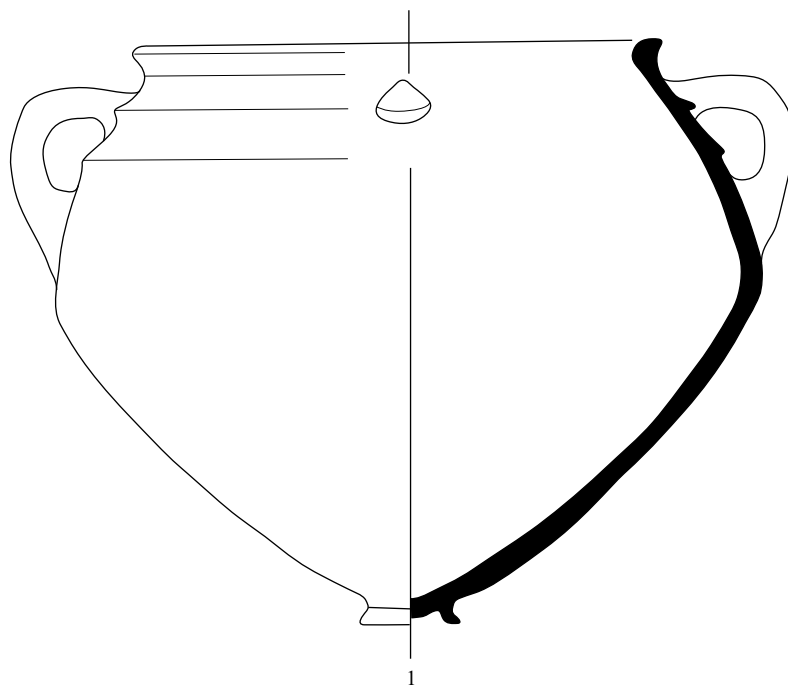

Tip 8.3.1

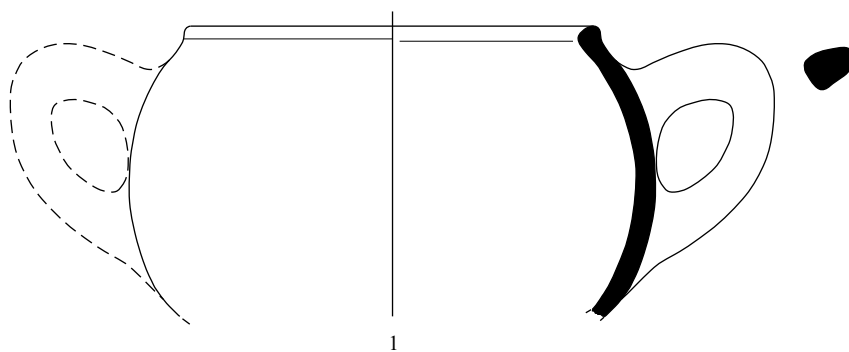
0 15 cm.

Tip 8.4.1

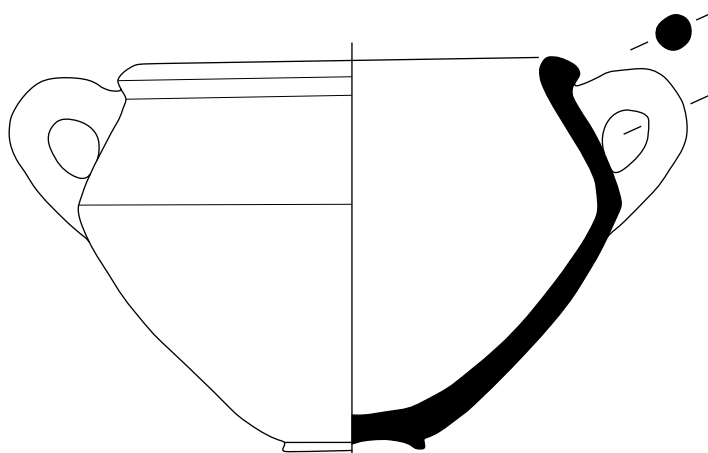
0 15 cm.

Tip 8.5.1

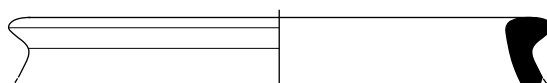

1

Tip 8.5.2

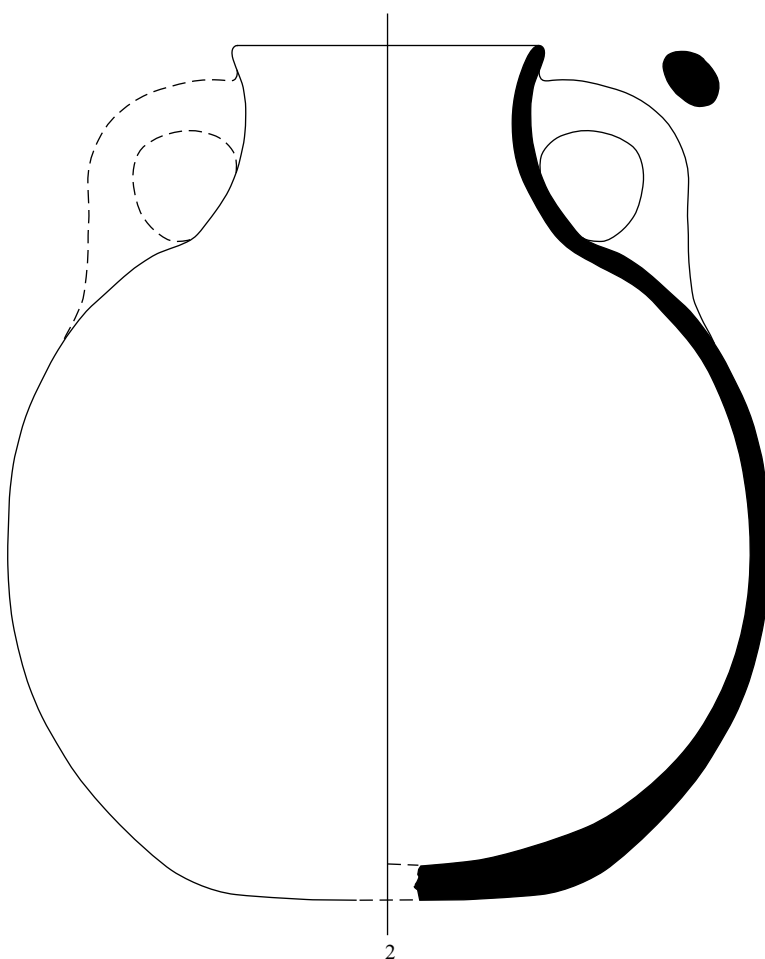
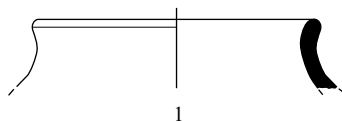
2

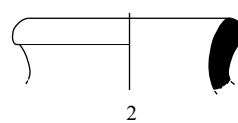
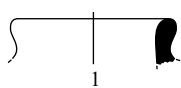
3

0 15 cm.

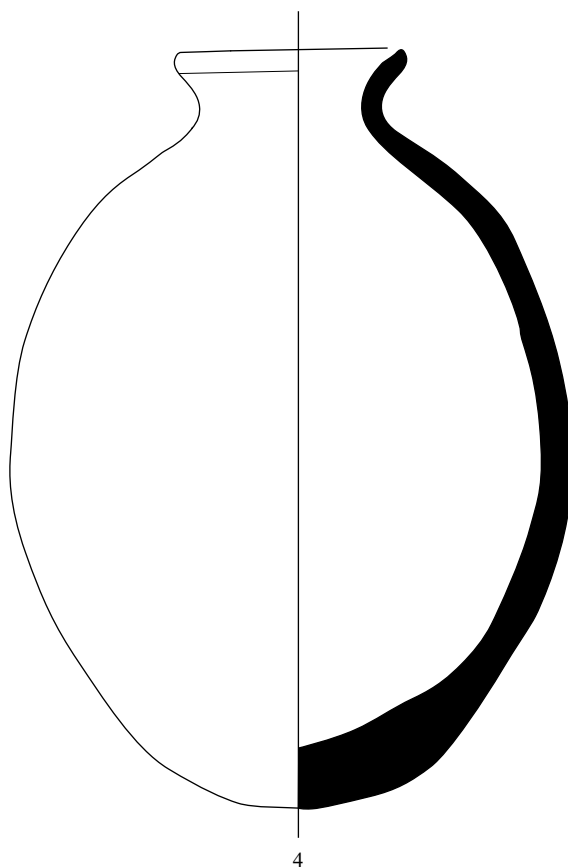
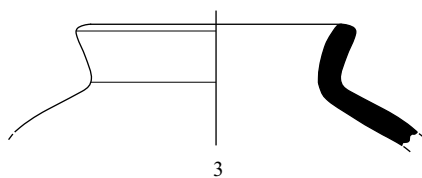
Tip 8.6.1

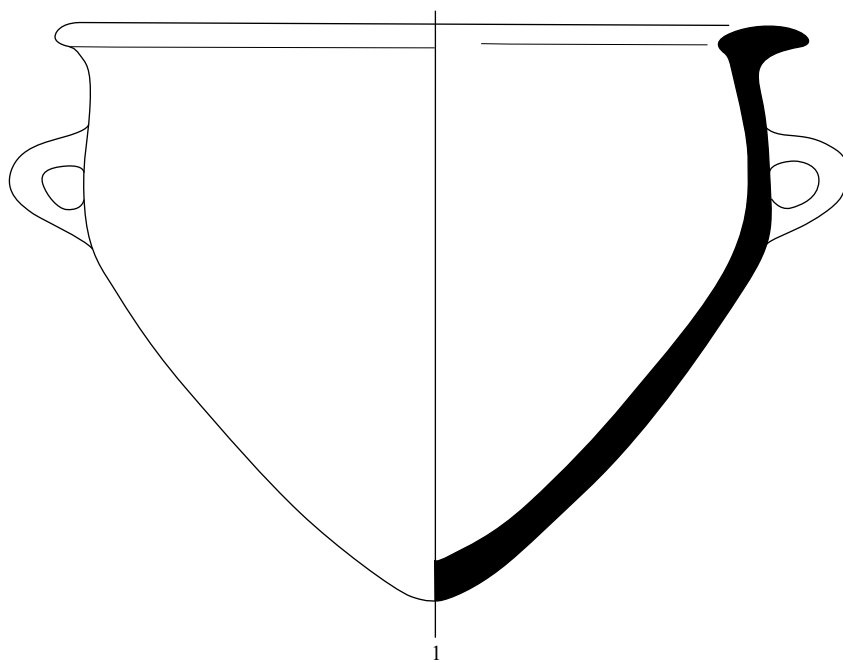
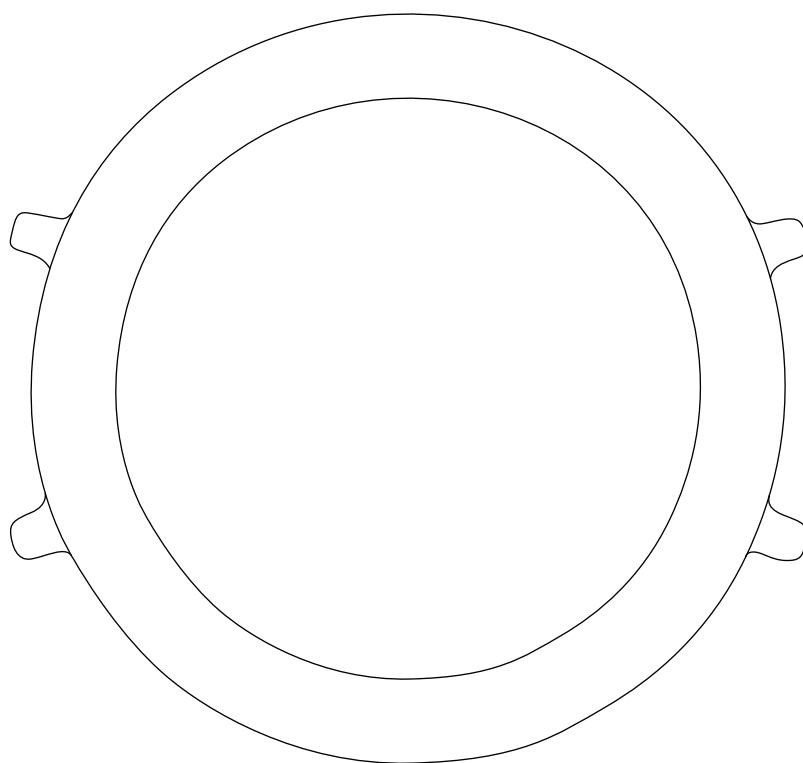
Tip 8.7.1

Tip 8.7.2

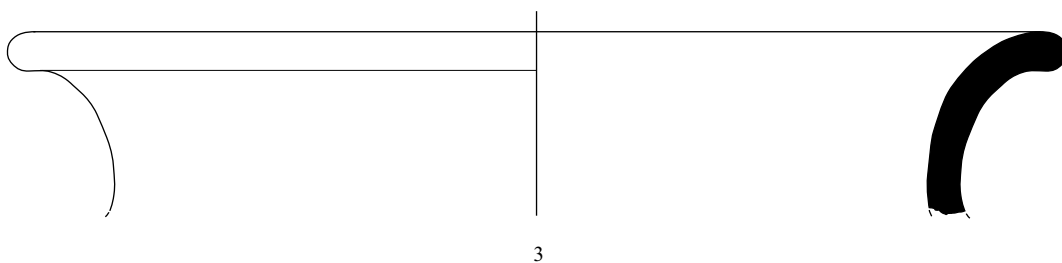
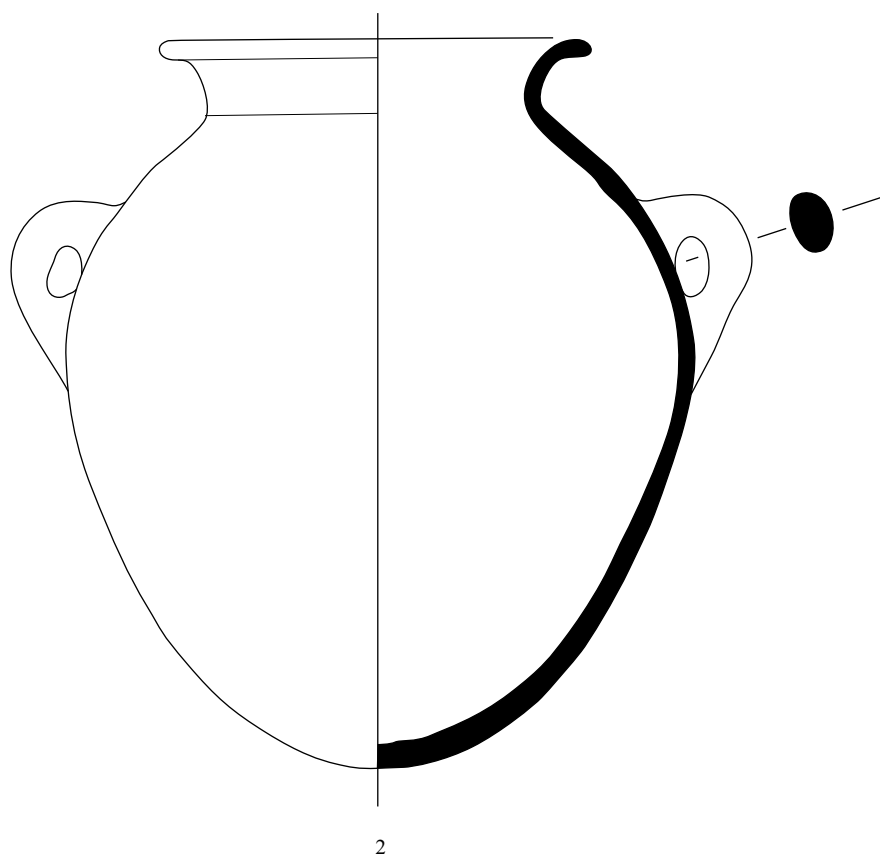
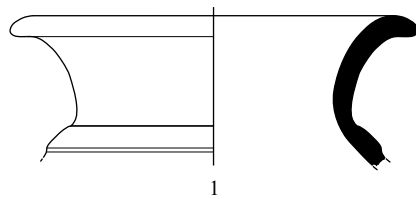
Tip 8.8.

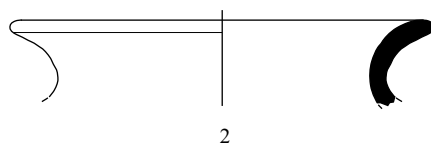
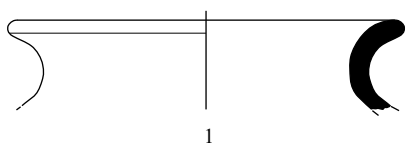
0 15 cm.

A scale bar with five segments, indicating a length of 15 cm.

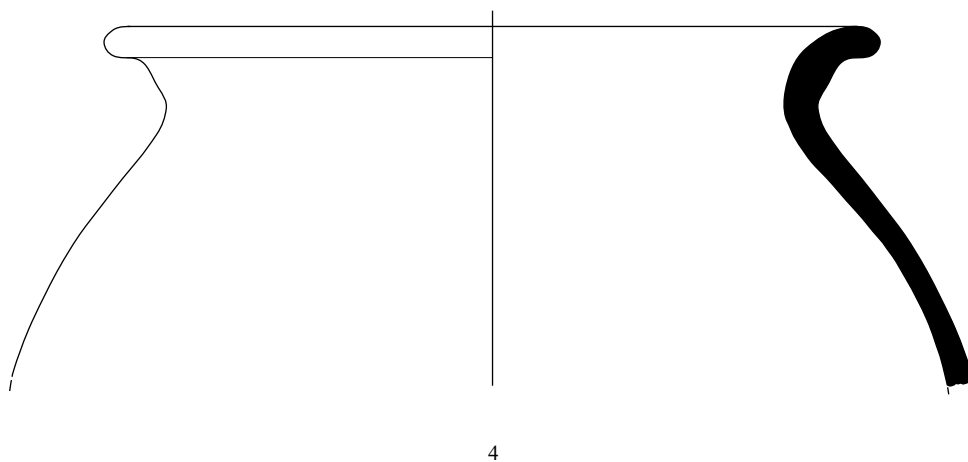
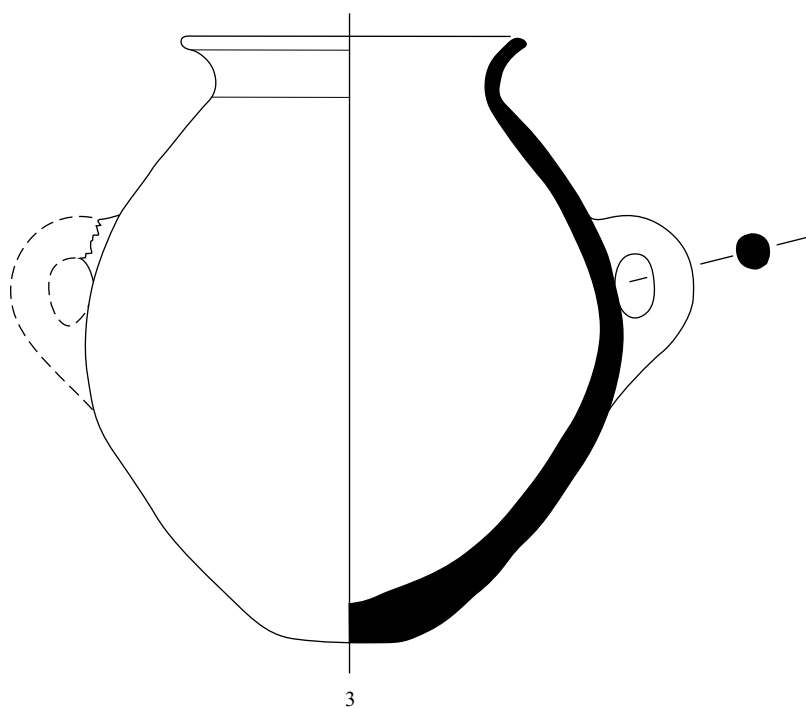
Tip 9.1.1

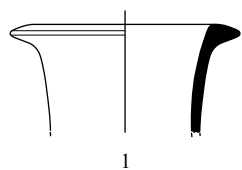
0 15 cm.

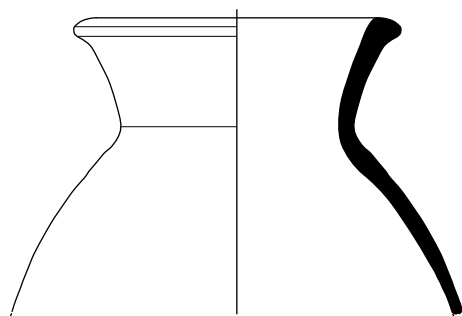
Tip 9.1.1

0 15 cm.

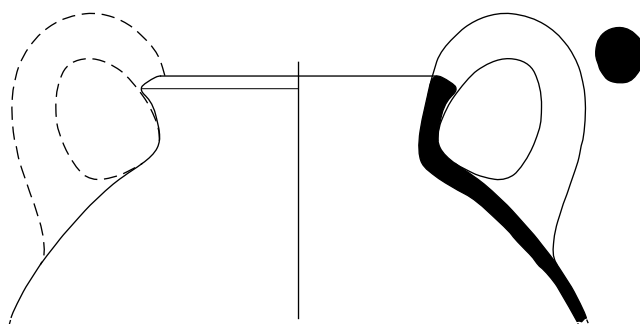

1

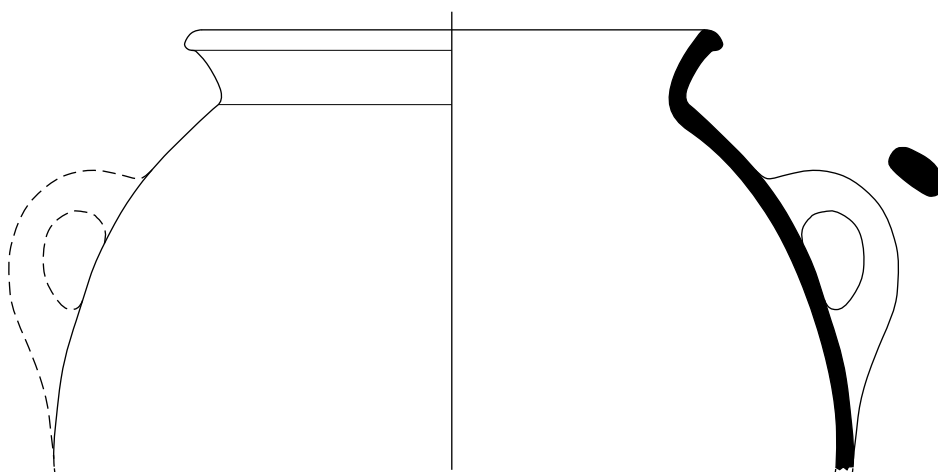

2

Tip 9.1.1

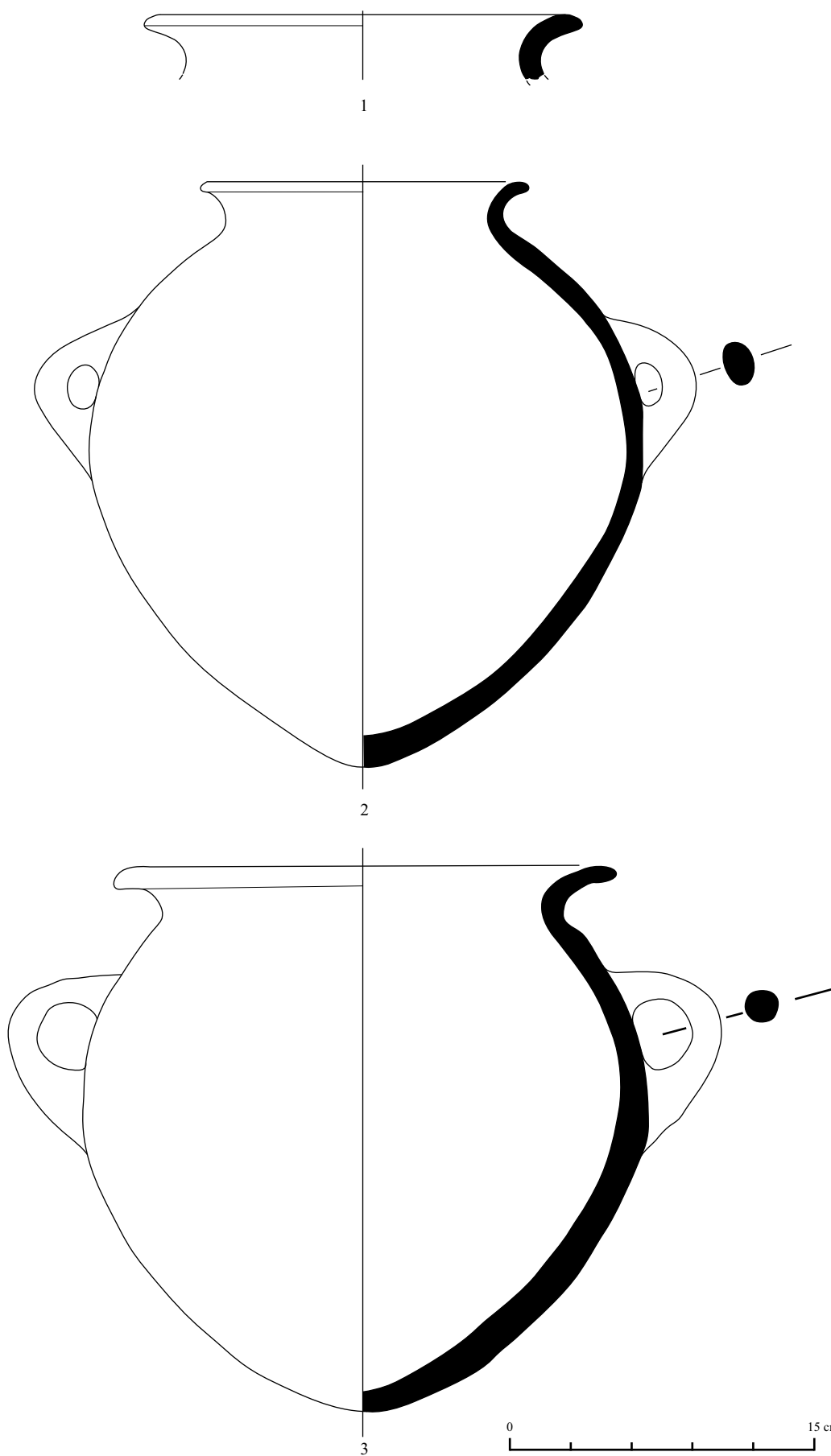
3

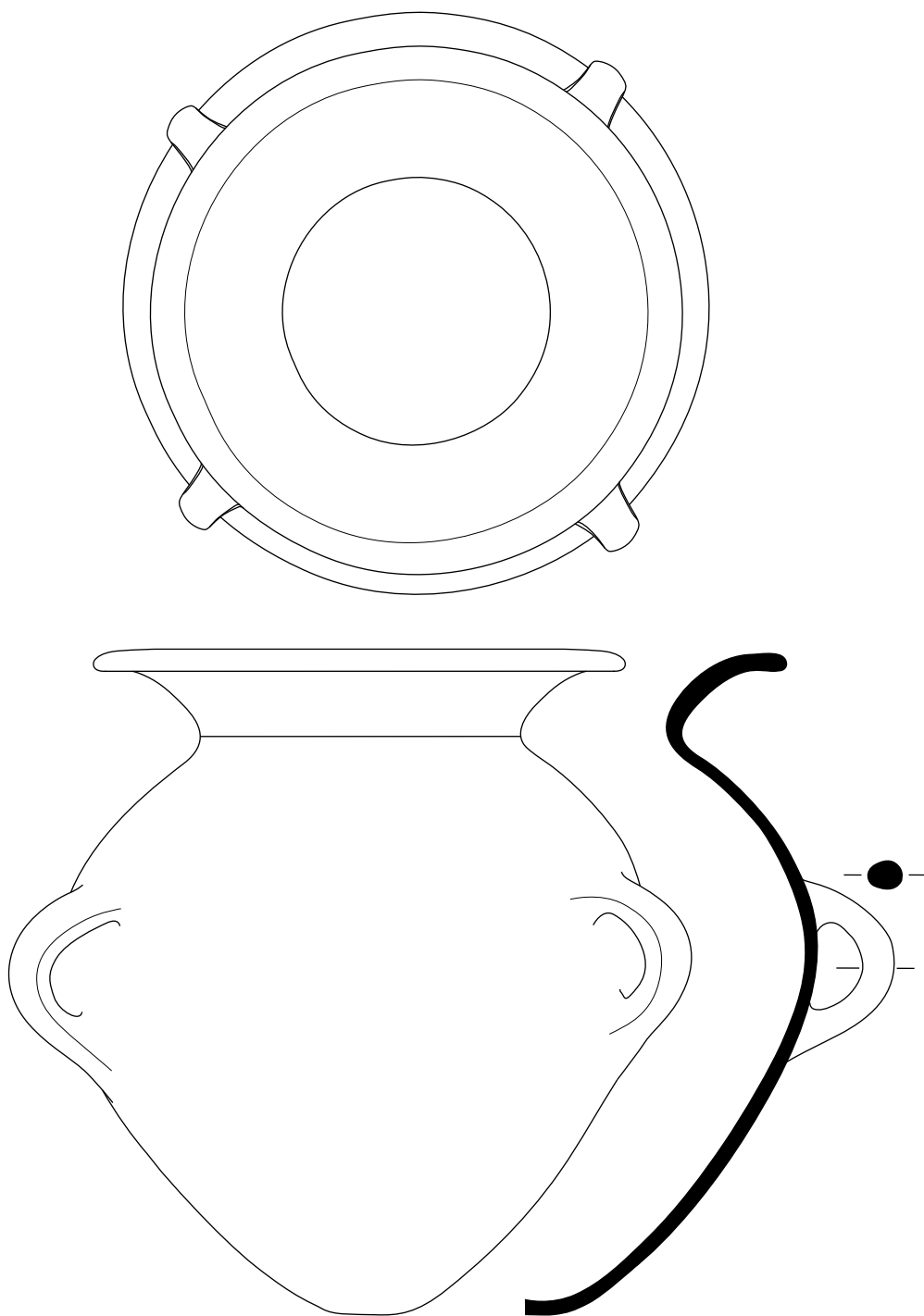
4

Tip 9.1.2

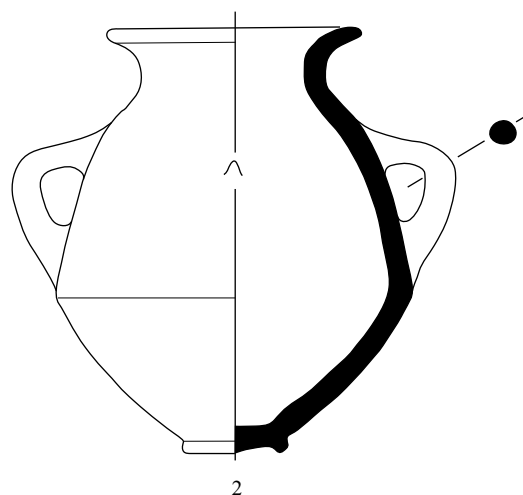
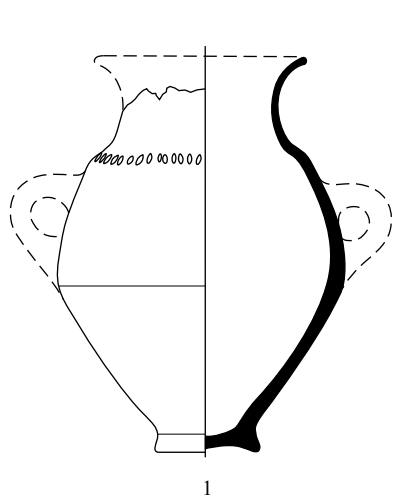
Tip 9.1.3

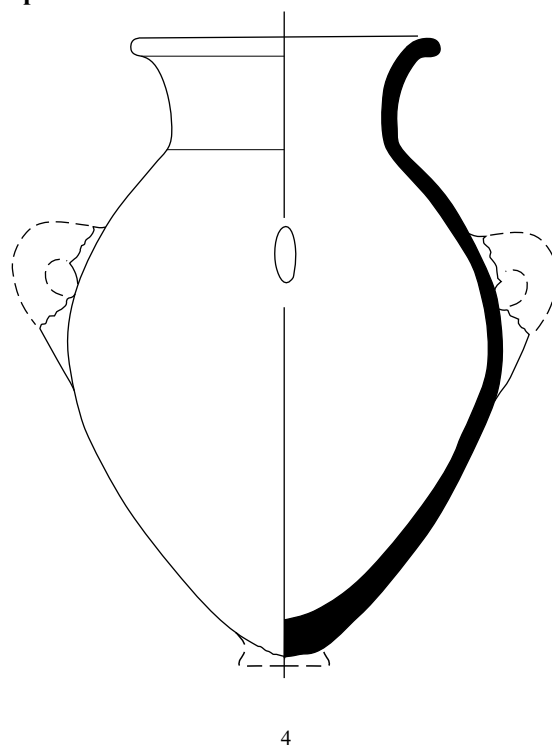
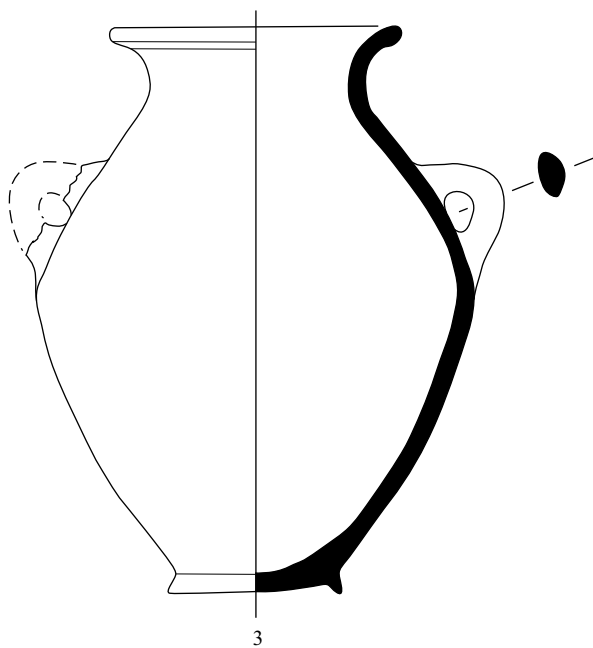
1

0 20 cm.

Tip 9.2.1

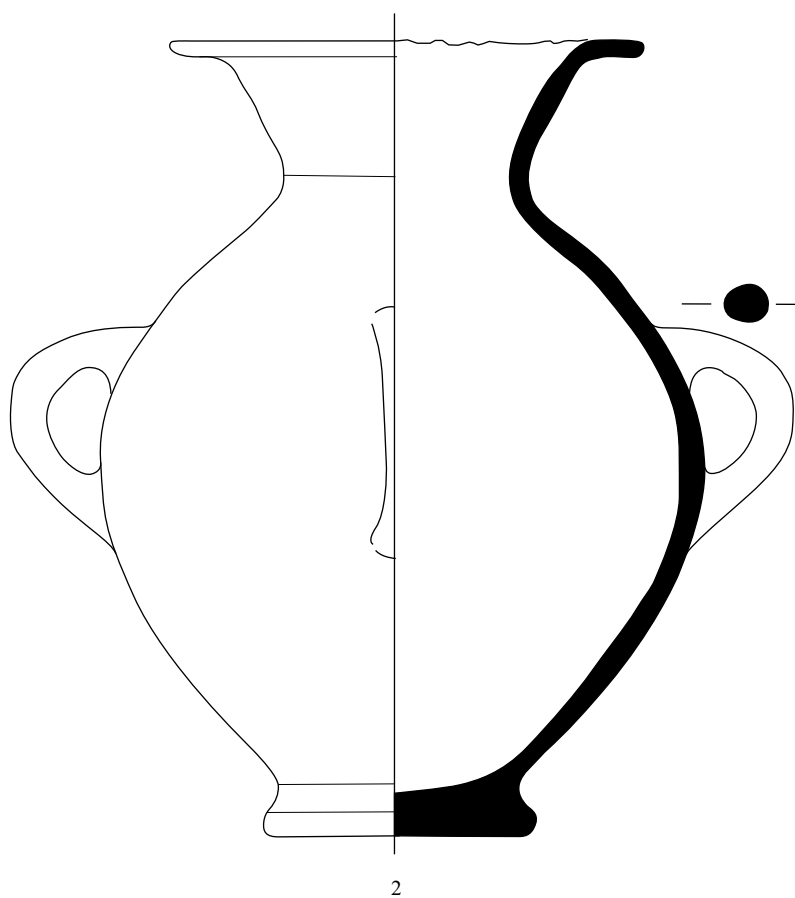
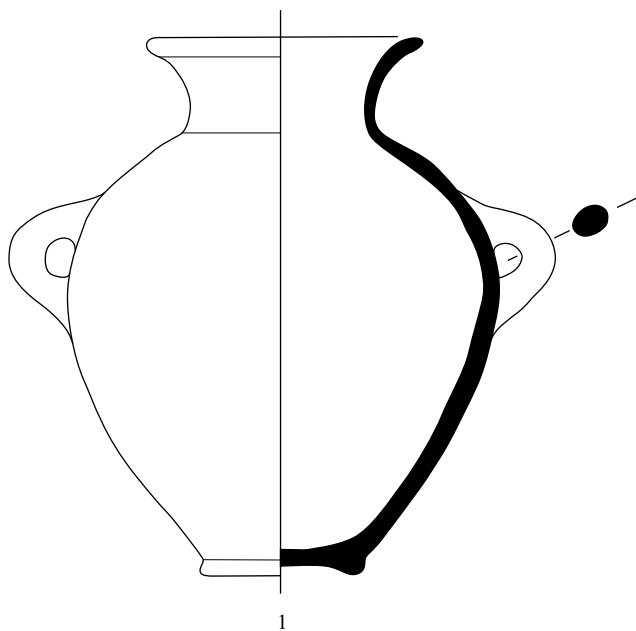

Tip 9.2.2

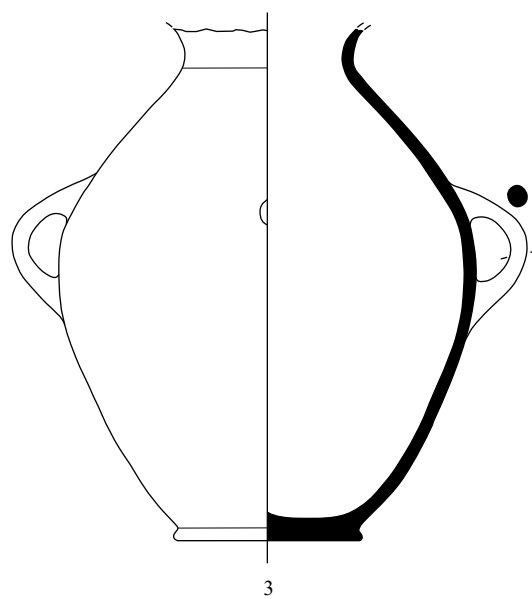
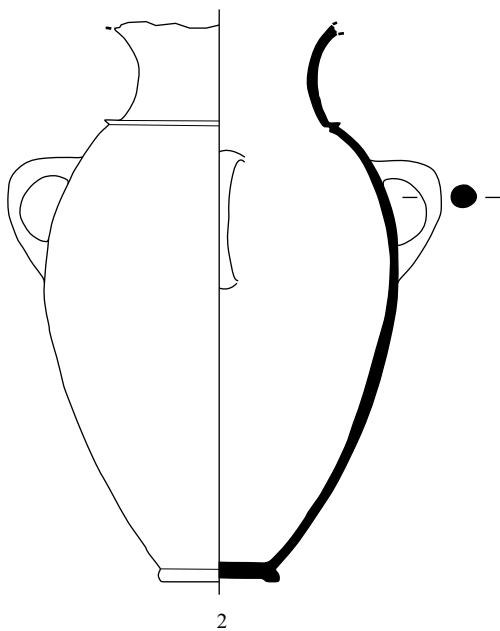
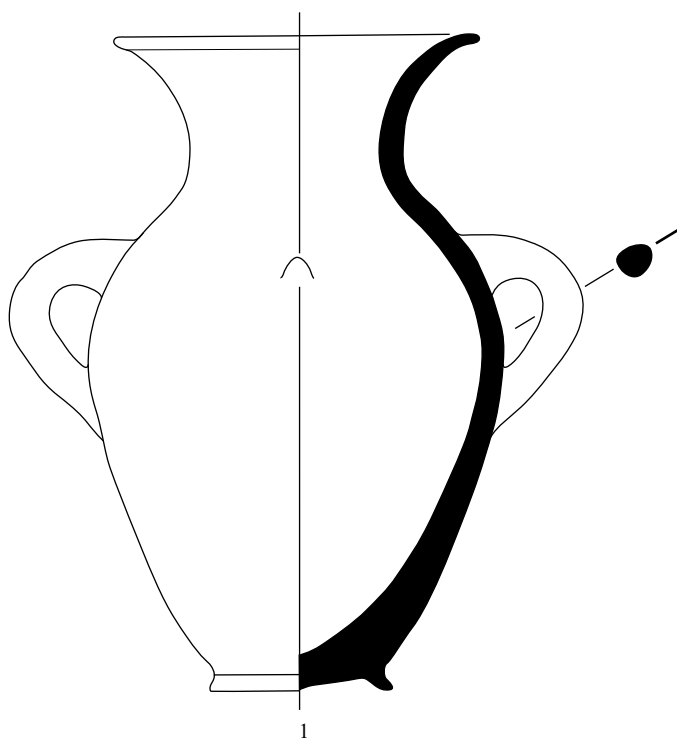
0 15 cm.

Tip 9.3.1

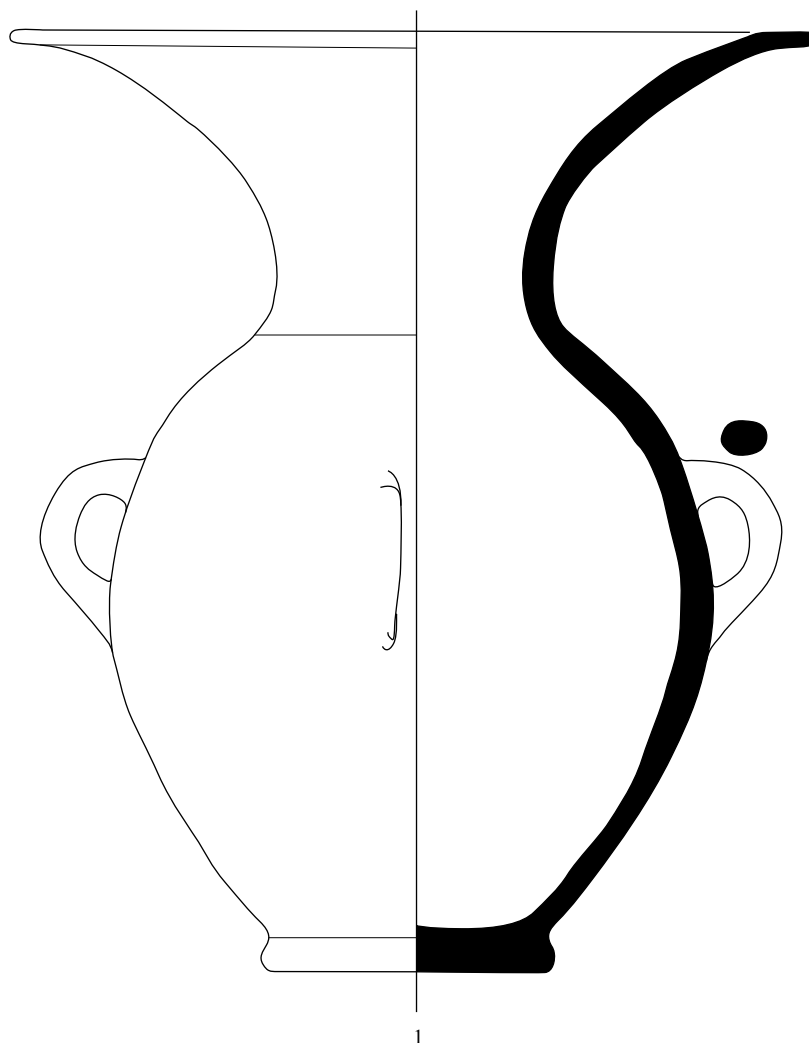
0 15 cm.

Tip 9.4.1

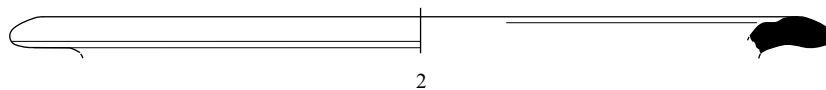
0 15 cm.

Tip 9.5.1

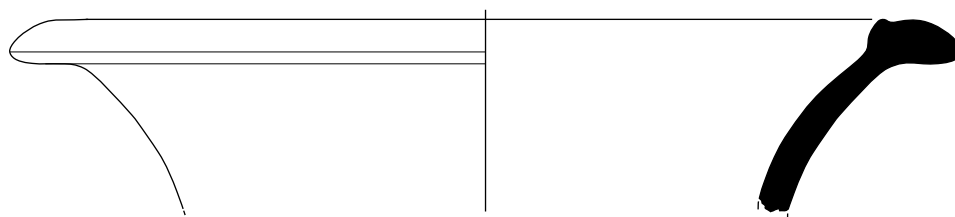

1

Tip 9.5.2

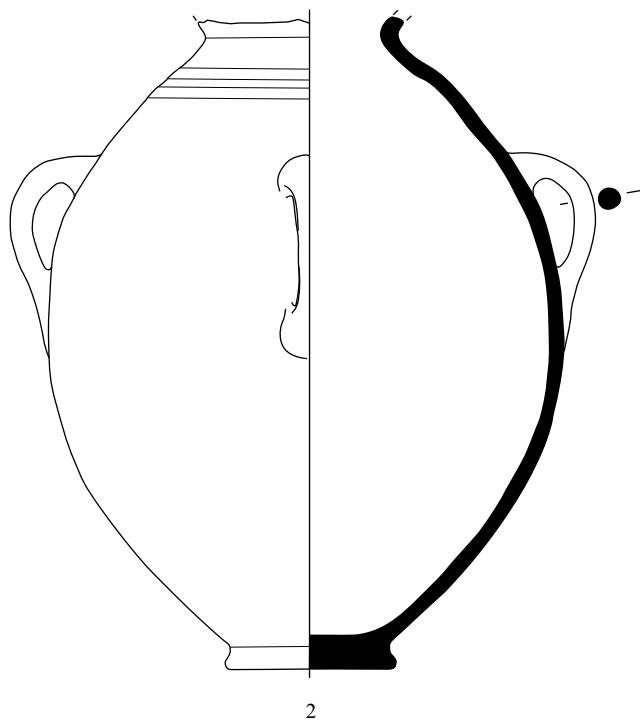
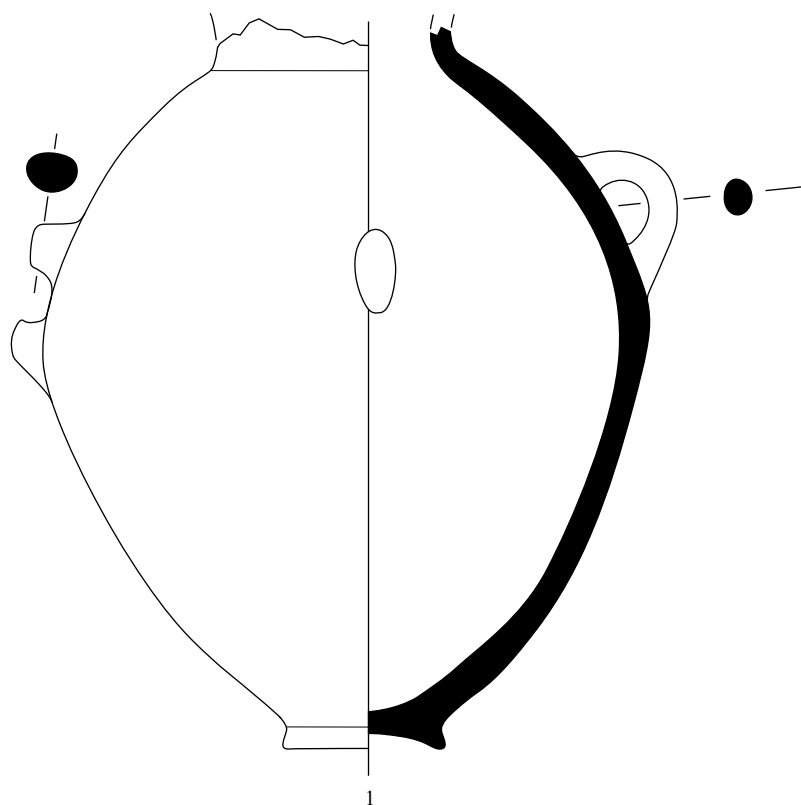
2

3

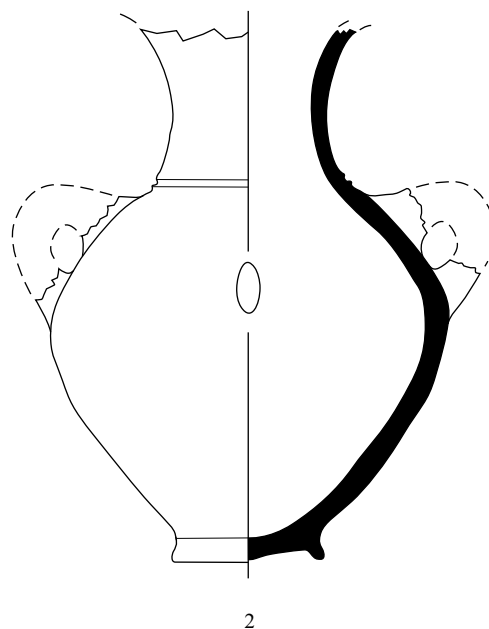
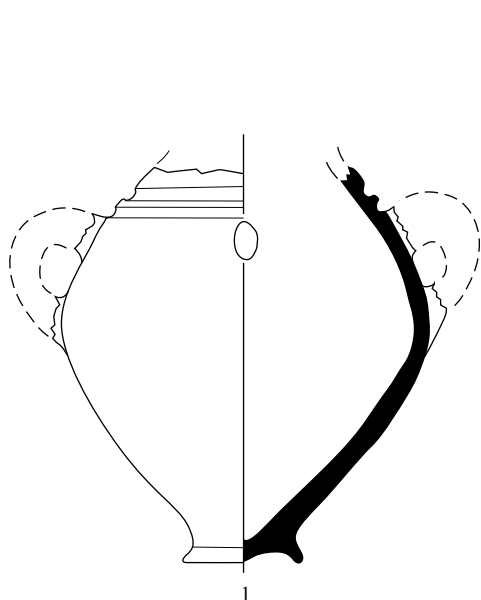
0 15 cm.

Tip 9.6.1

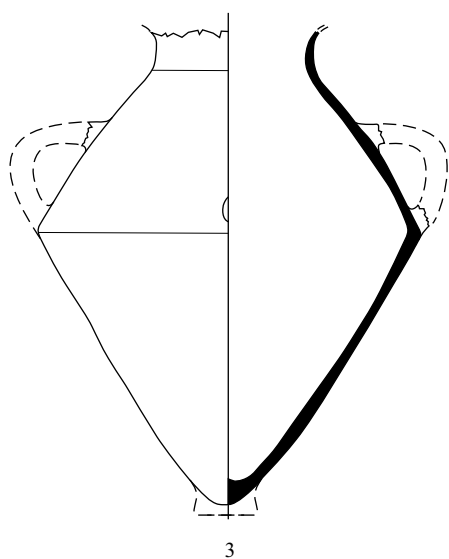

0 20 cm.

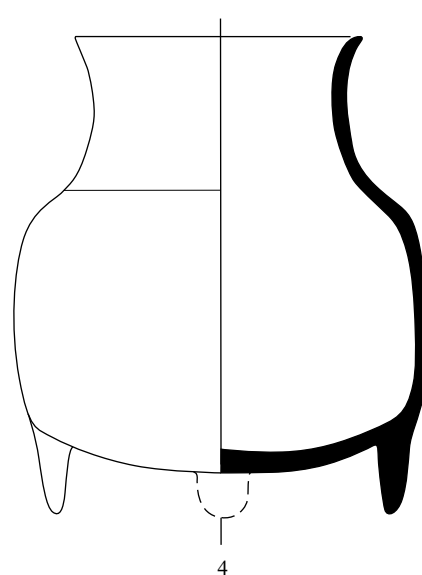
Tip 9.7.1

Tip 9.8.1

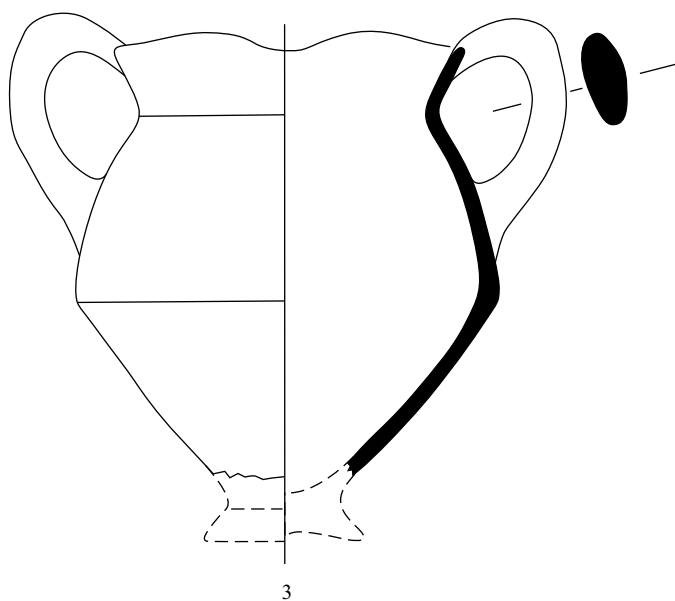
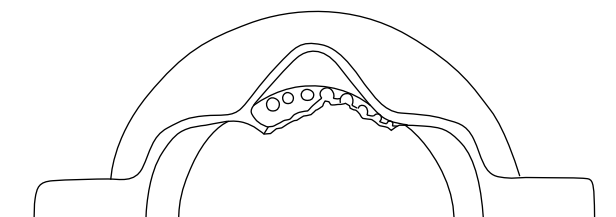
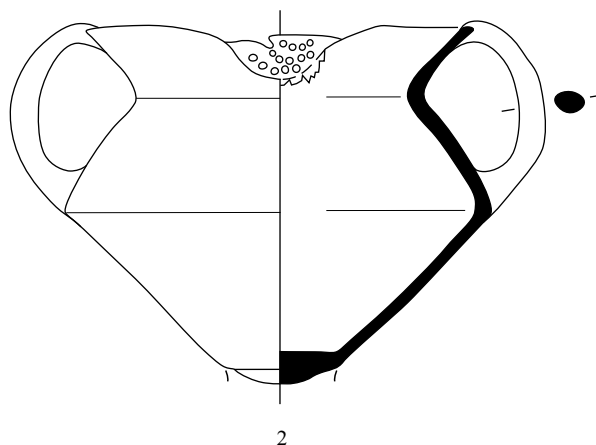
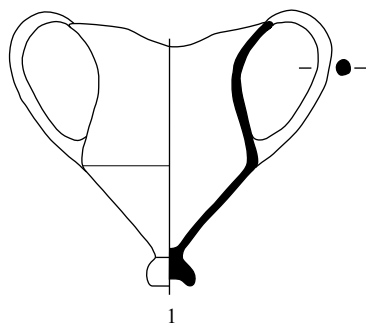
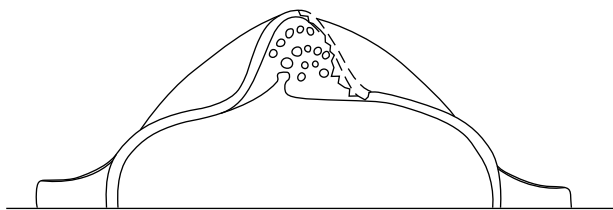

Tip 9.9.1

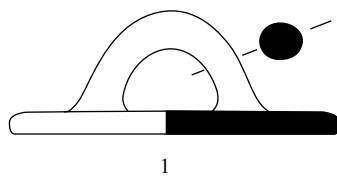

0 15 cm.

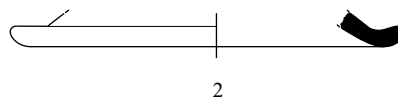
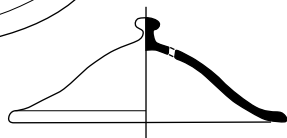
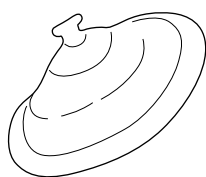
Tip 10.1.1

Tip 11.1.1

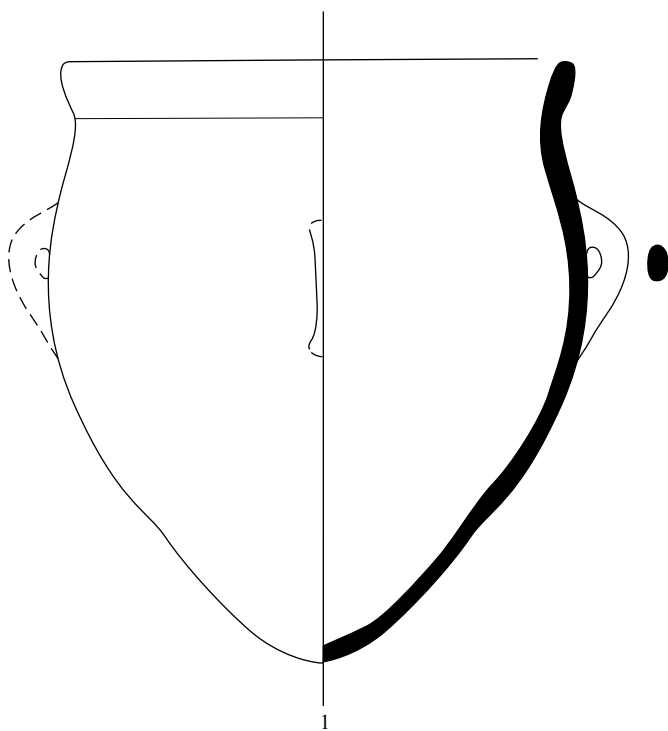
Tip 11.1.2

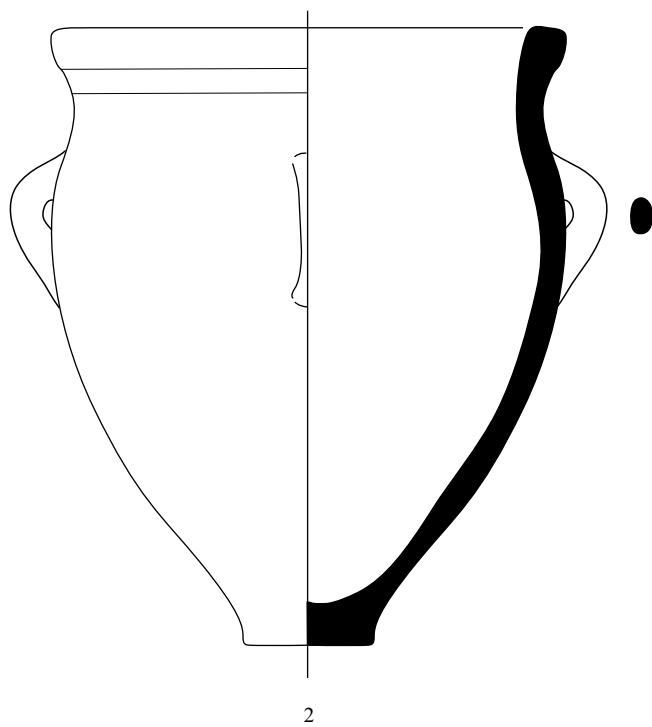
Tip 12.1.2

Tip 13.1.1

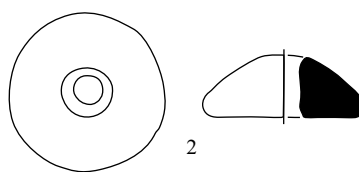
Tip 13.2.1

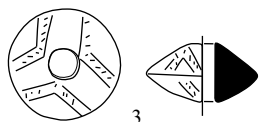
0 50 cm.

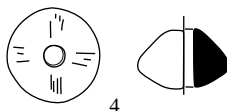
1

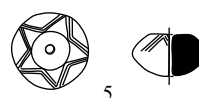
2

3

4

5

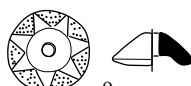
6

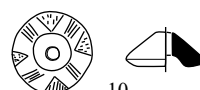
7

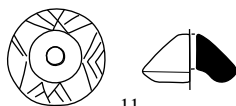
8

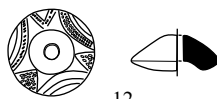
9

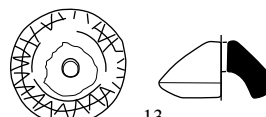
10

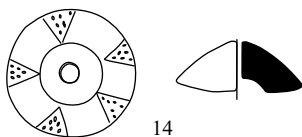
11

12

13

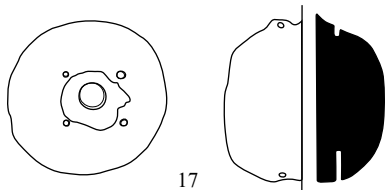
14

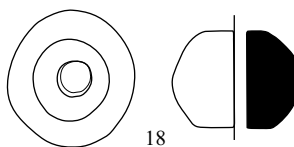
15

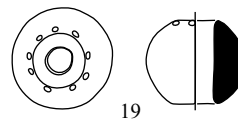
16

17

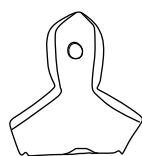

18

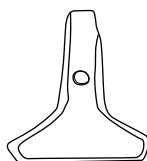

19

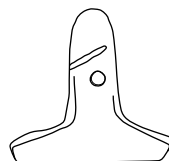

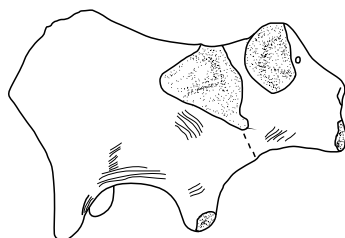
1

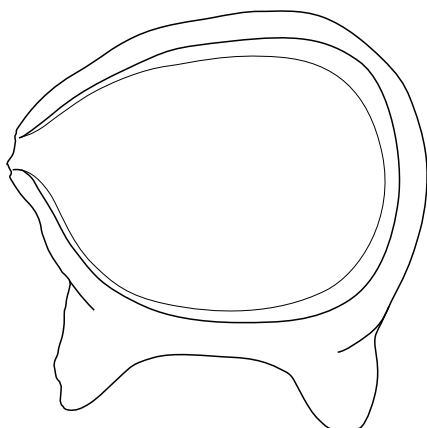
2

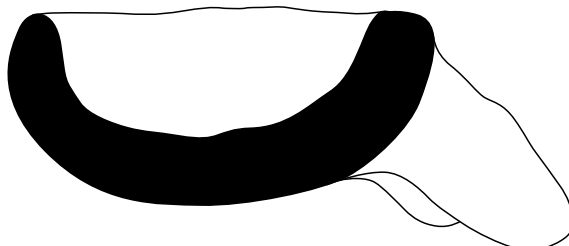
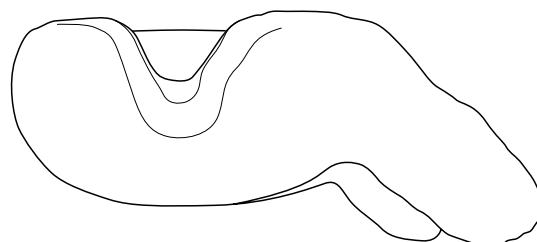
3

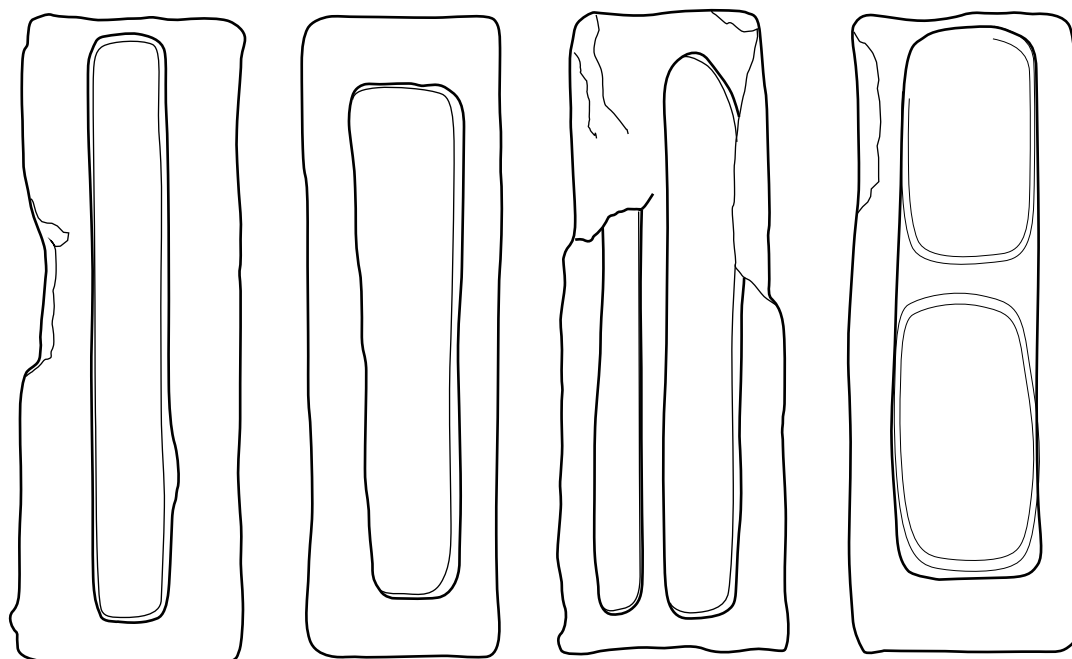

4

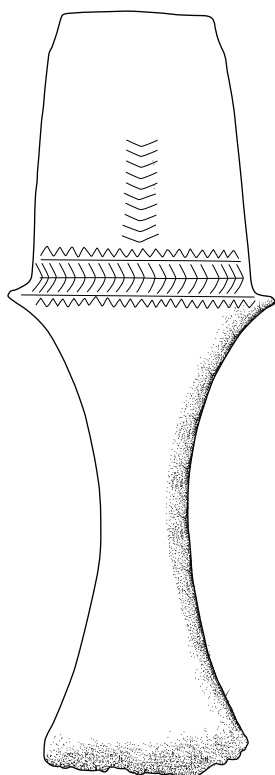

5

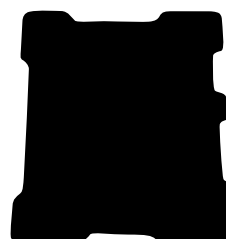

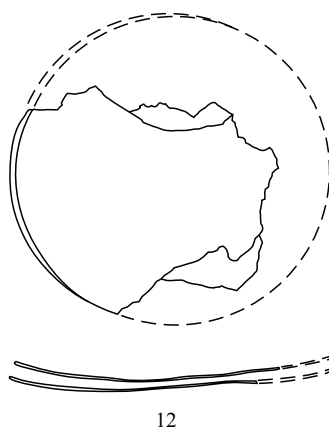
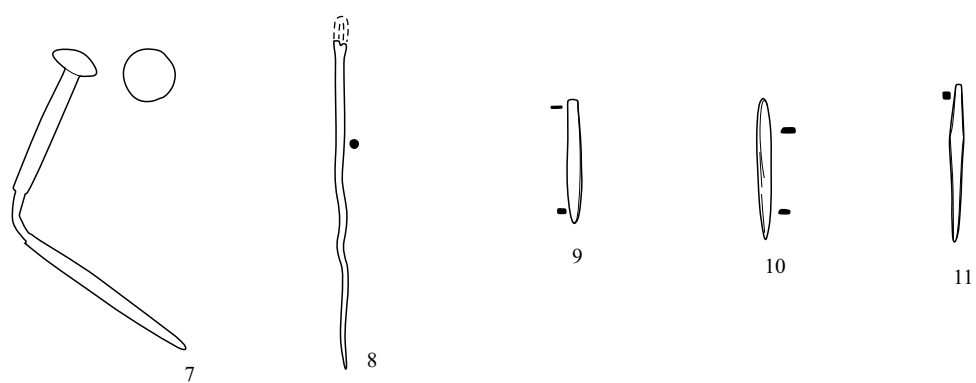
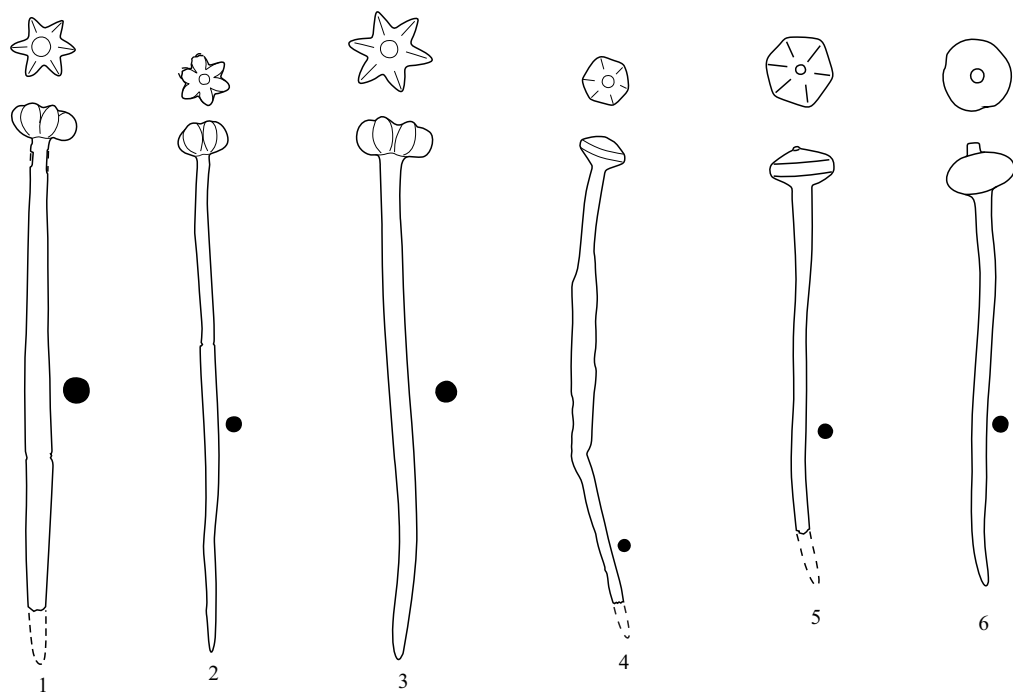

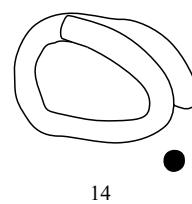
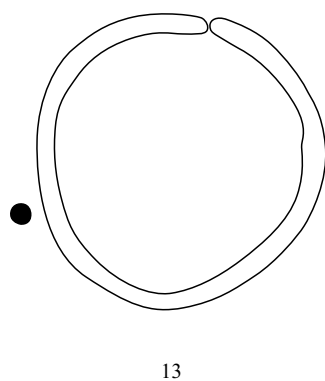
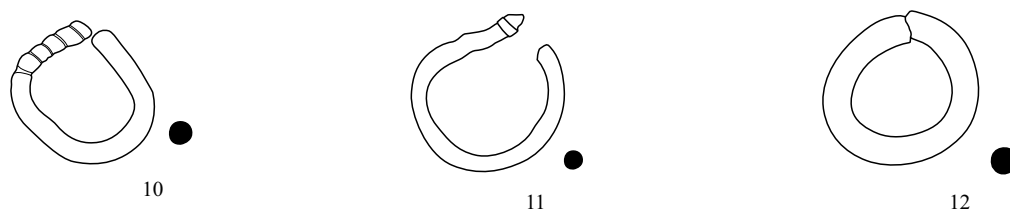
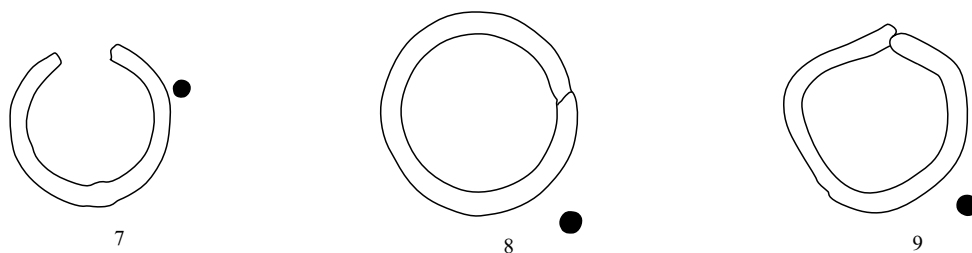
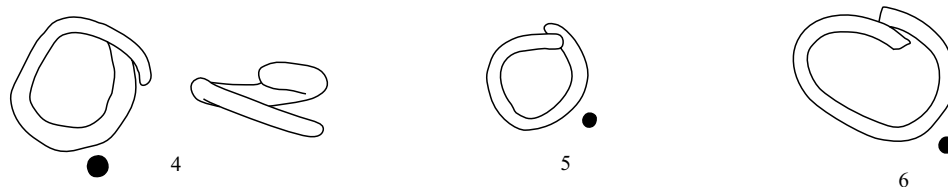
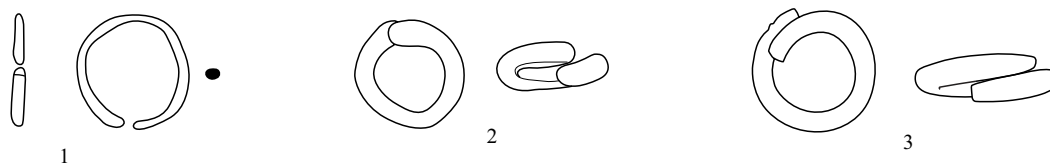
1

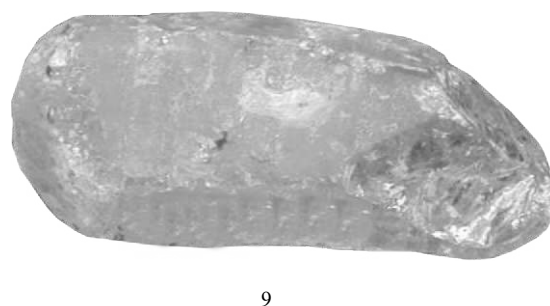
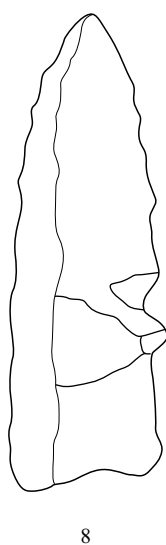
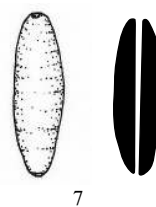
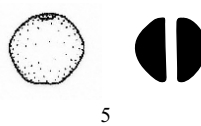
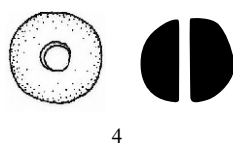
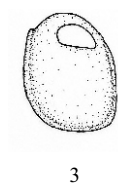
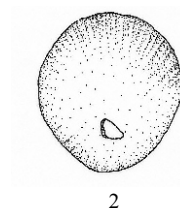
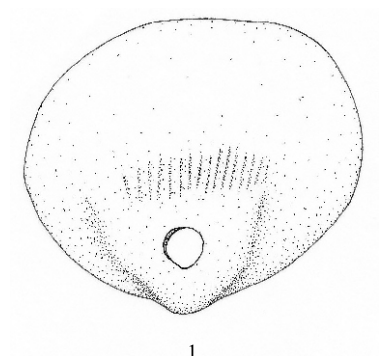

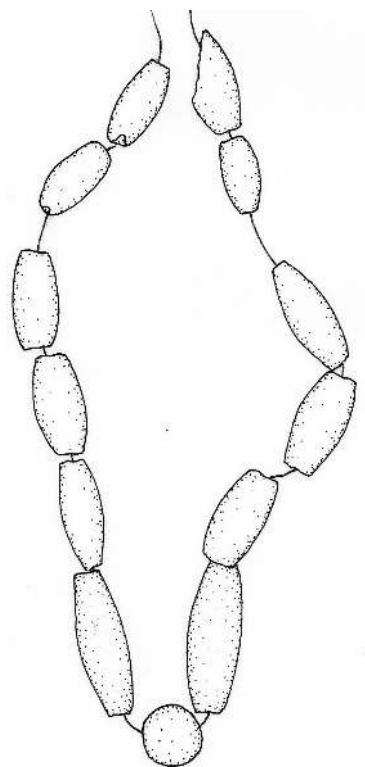
2

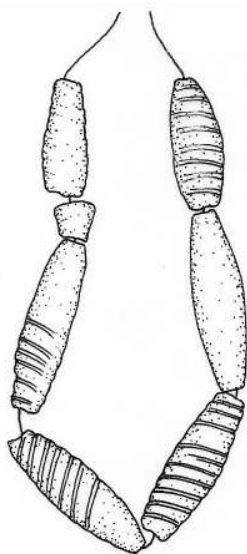

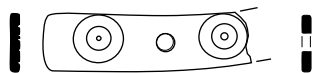

1

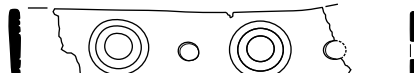

2

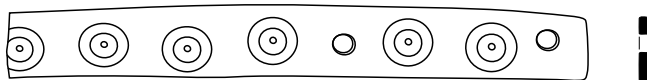

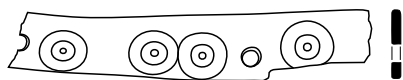
1

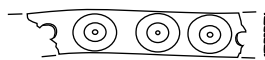
2

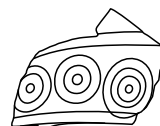
3

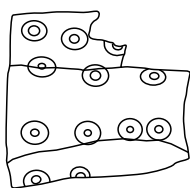
4

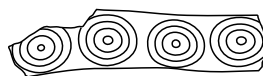
5

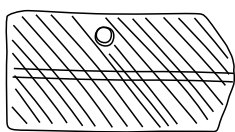
6

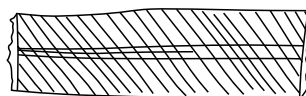
7

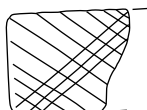
8

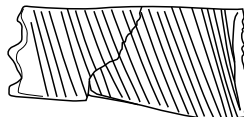
9

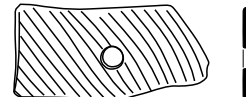
10

11

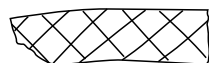

12

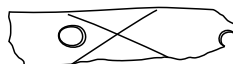

13

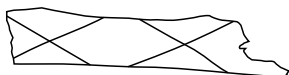

1

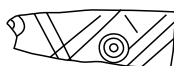
2

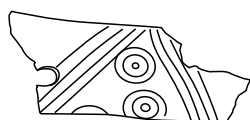
3

4

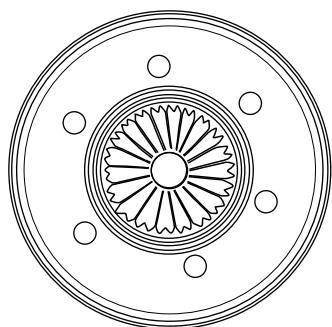
5

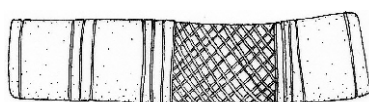
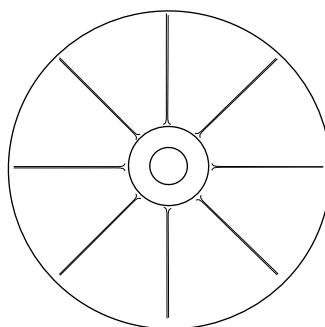
6

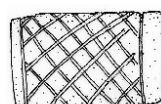
7

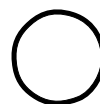
8

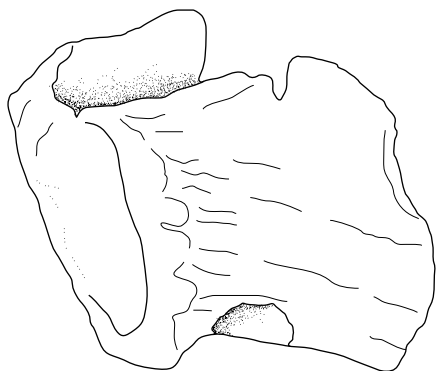

9

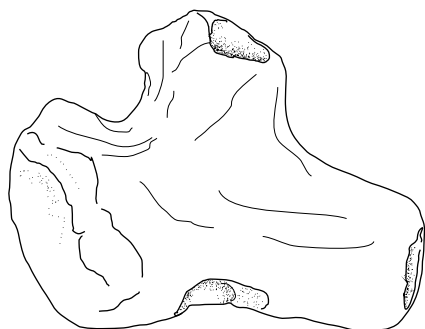
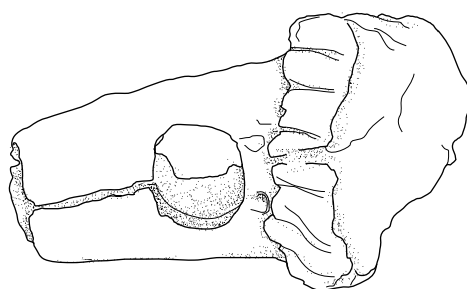

10

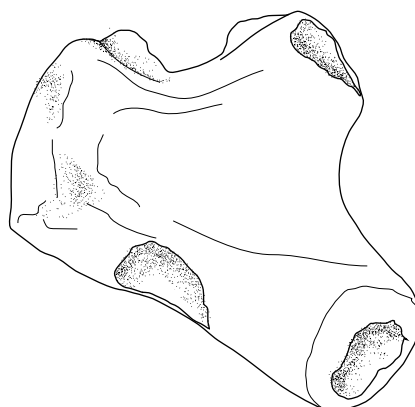

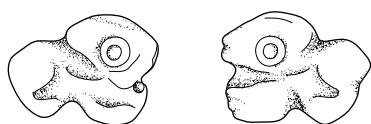
1

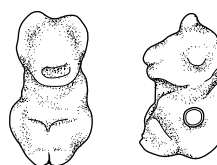
2

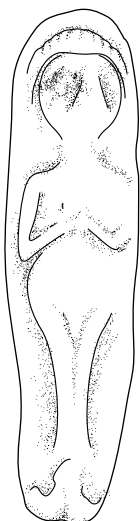
0 10 cm.

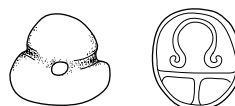
3

4

5

6

0 2 cm.

1

2

1

2

1

2

1

2

1

2

1

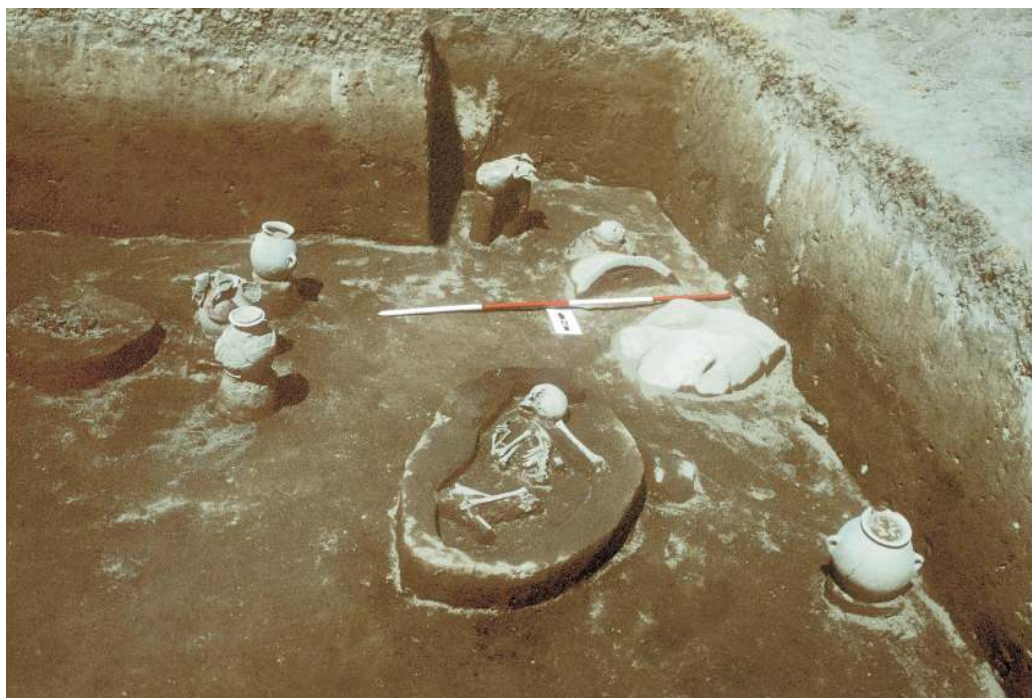
2

1

2

1

2

1

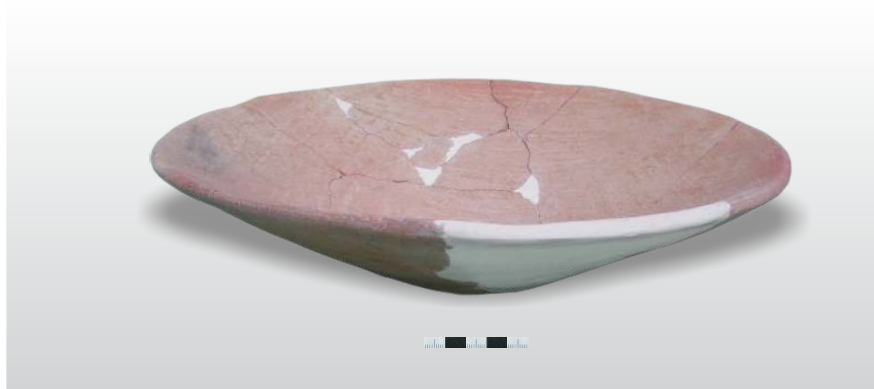
2

1

2

1

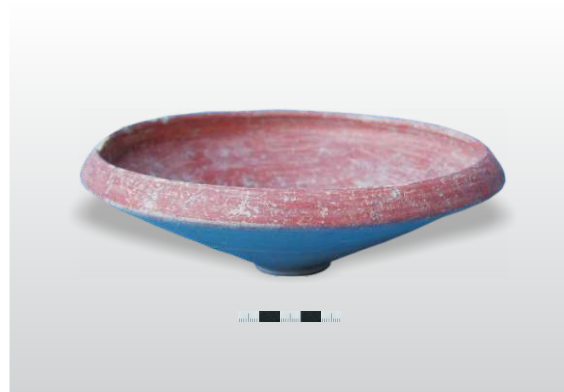
2

3

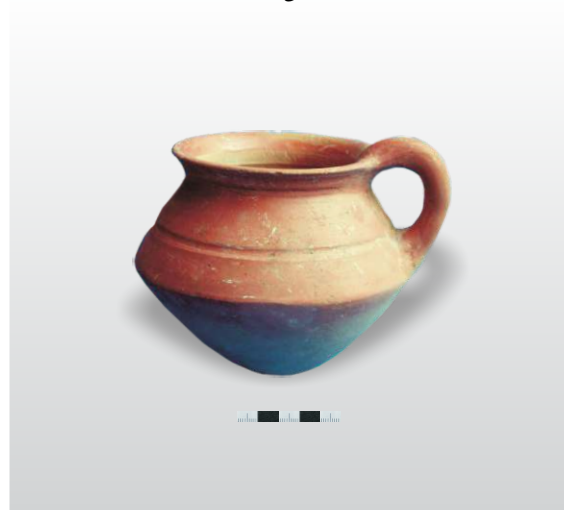
4

5

6

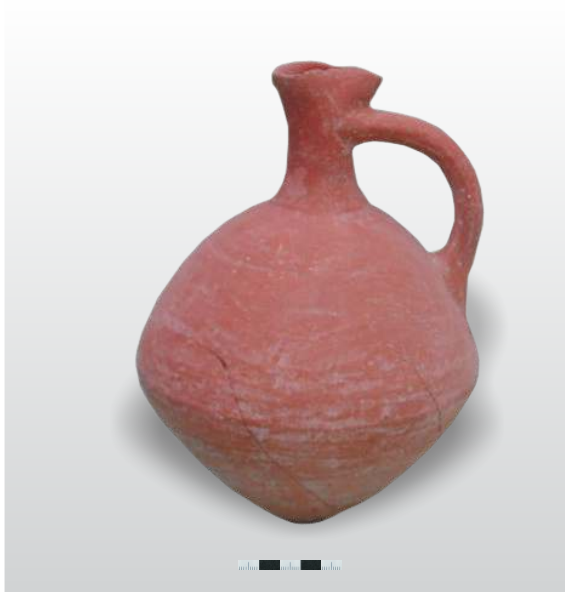
7

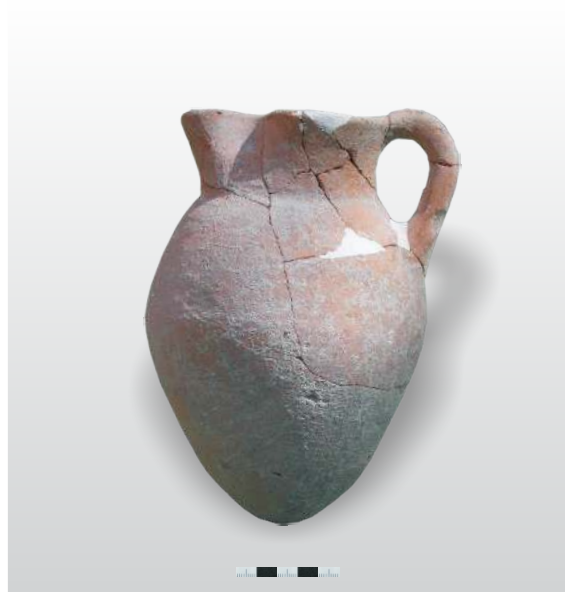
1

2

3

4

5

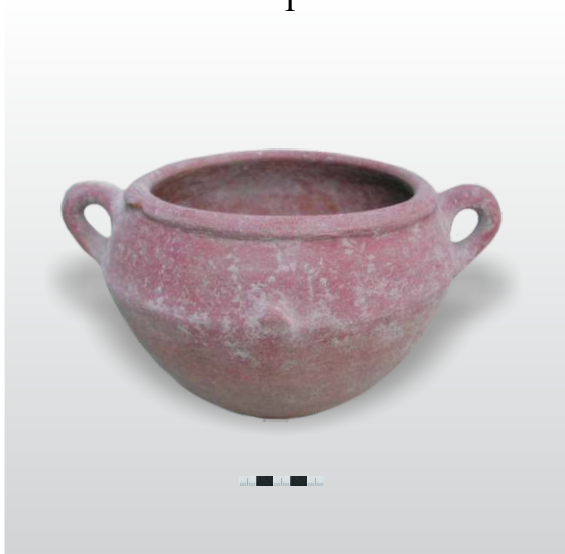
6

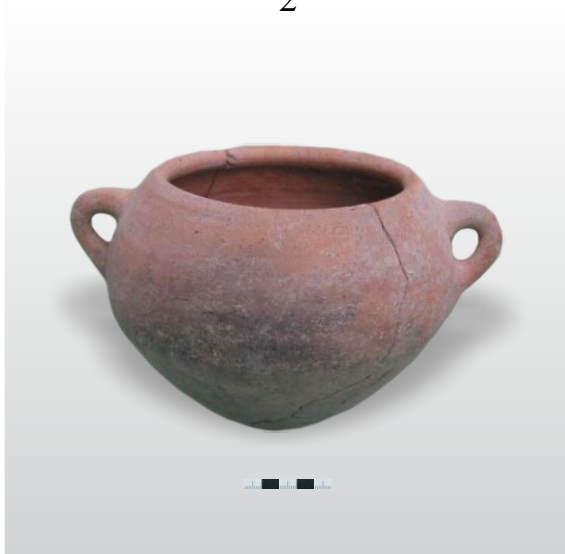
1

2

3

4

5

6

1

2

3

4

5

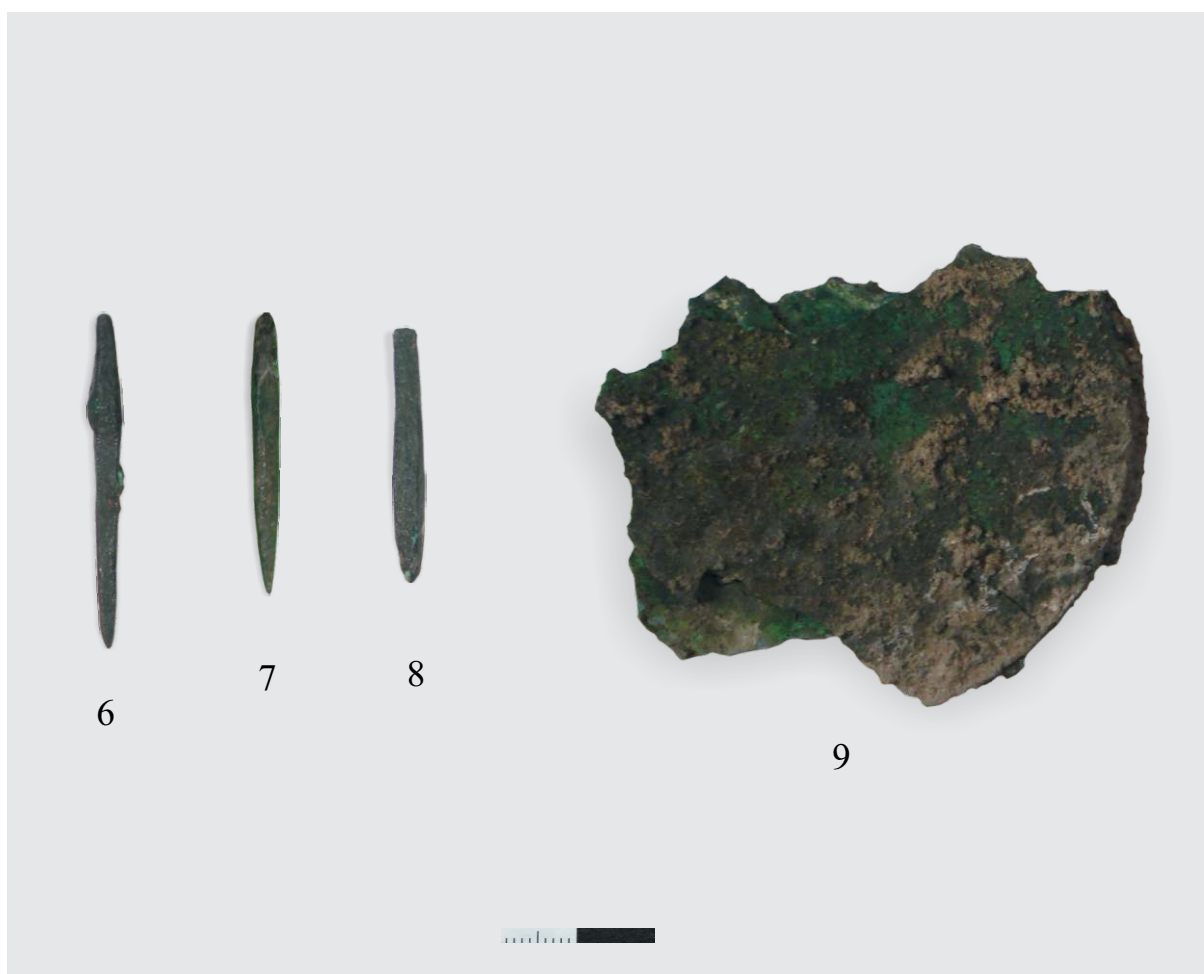
1

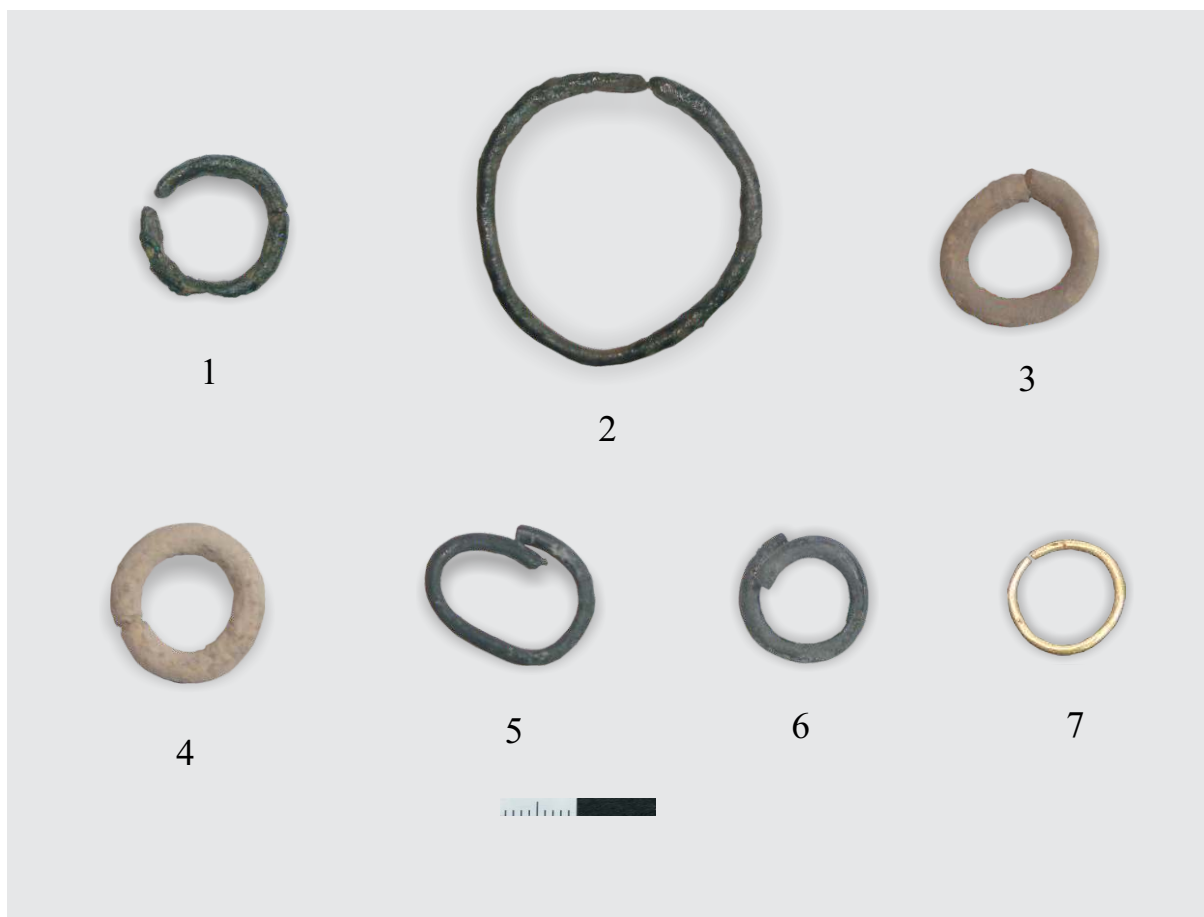

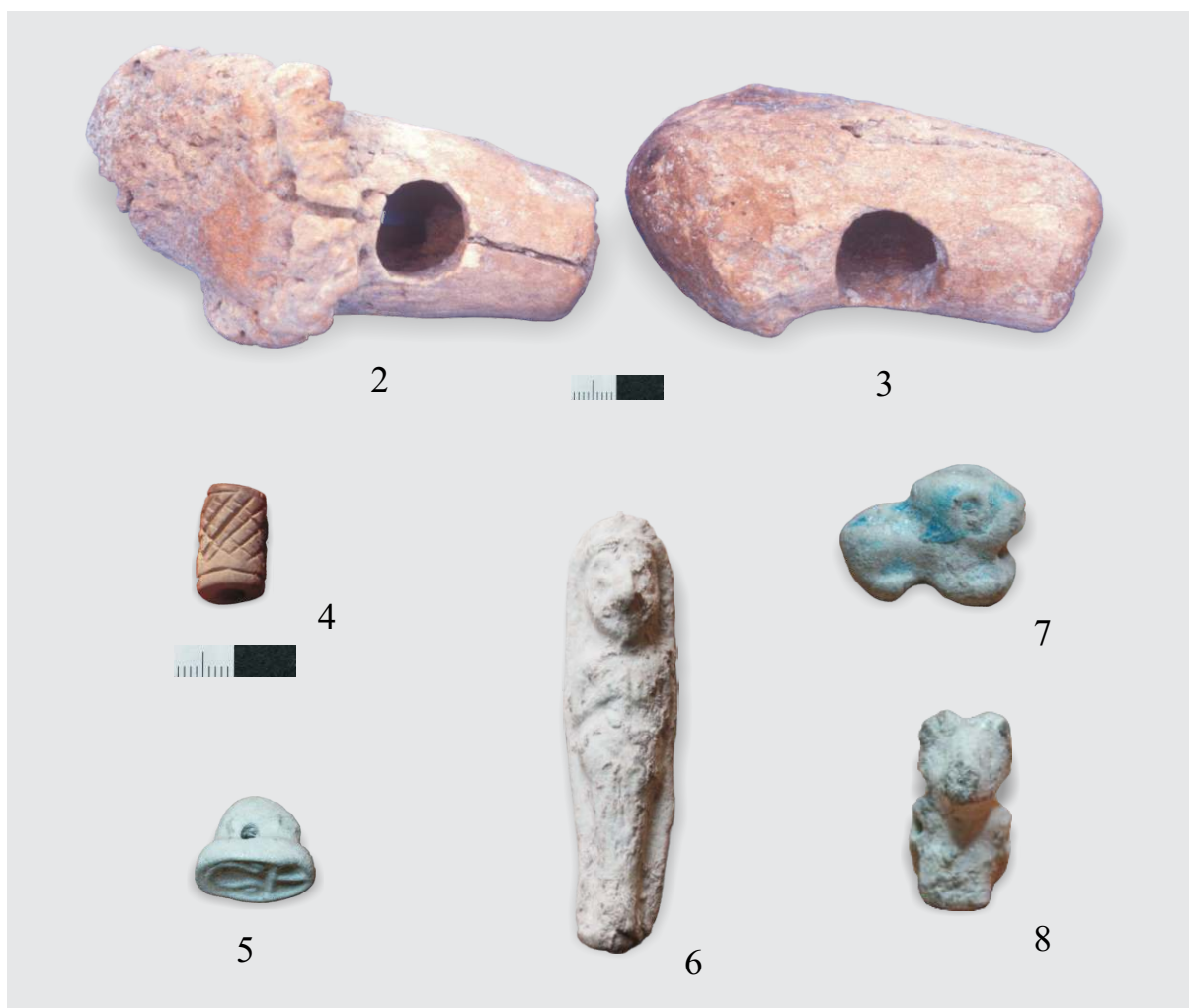
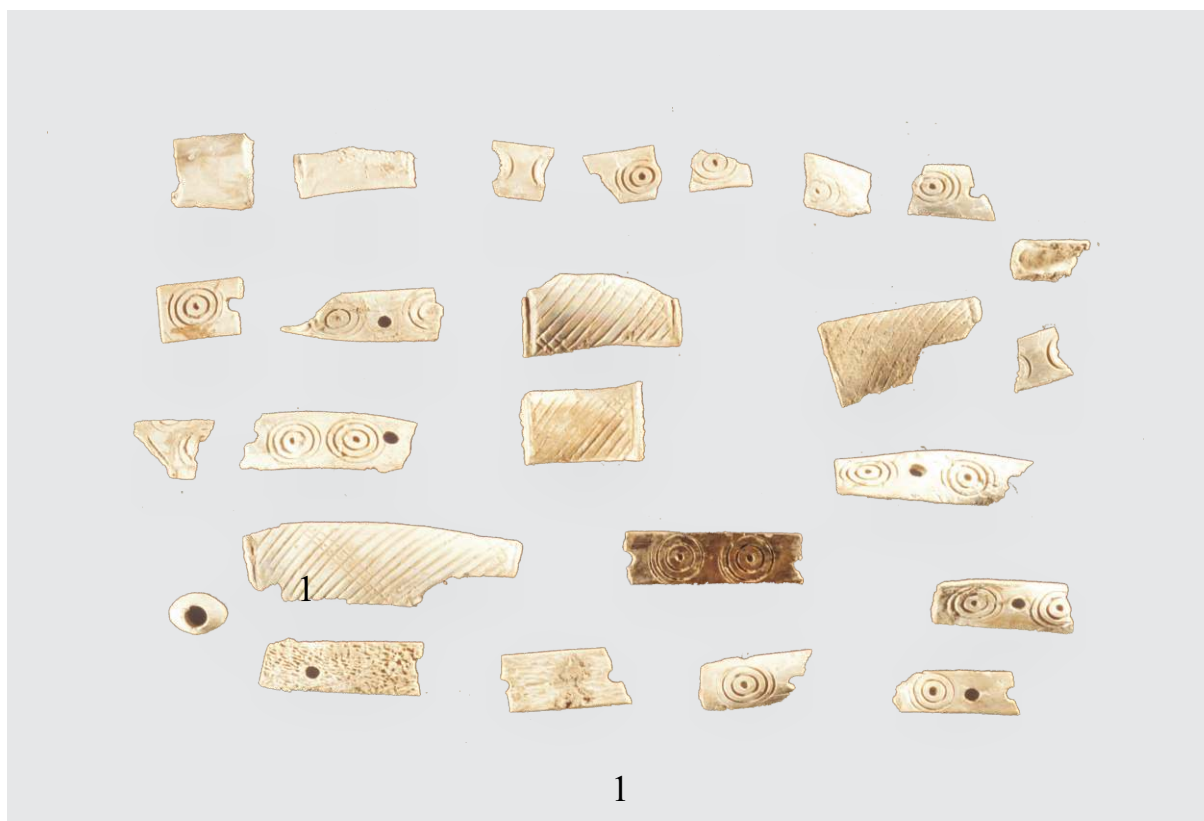
2

ÖZET

EKMEN, Hamza, “Acemhöyük’te Asur Ticaret Kolonileri Çağı Ölü Gömme Adetleri, Doktora Tezi, Ankara, 2012.

M.Ö. II. binin başlarında Kuzey Suriye-Kuzey Mezopotamya şehirleri ile Anadolu arasında gelişen yoğun ticari faaliyetler, farklı kültürlerin ve inançların karşılaşmasına ve kaynaşmasına zemin hazırlamıştır. Toplamların inançları, ölü gömme adetleri, öteki dünya anlayışları, onların kültürleri hakkında önemli bilgiler vermektedir.

Asur Ticaret Kolonileri Çağı’nın, en önemli kentlerinden olan Acemhöyük’te, elli yıldır sürdürölen kazılarda açığa çıkarılan, yerleşim içi mezarlar ve yerleşim dışında Arıbaş Mezarlığı’nda bulunan mezarlar, dönemin ölü gömme gelenekleri ile var olan bilgilere önemli katkılar yapmıştır. Yerleşim yerinde, genellikle evlerin tabanları altına yapılan gömülerin çoğu, basit toprak mezar türündedir. Bunun yanında üzeri seramik parçalı mezar ve kap mezar birer örnekle temsil edilmektedir. Yön birliği göstermeyen söz konusu mezarlara, genellikle bebek ve çocuklar gömölmüştür. Yerleşim içi mezarlar, ölü hediyeleri bakımından zayıf mezarlardır. Yakarak gömülen bir örnek dışında, mezarların tamamına bireyler, ceset halinde ve hoker pozisyonda gömölmüştür.

Arıbaş Mezarlığı’nda tespit edilen yüz altmış yedi mezarın çoğu, kremasyon gömülerden oluşmaktadır. Üç evreli olduğu anlaşılan mezarlık, Acemhöyük’ün Asur Ticaret Kolonileri Çağı’na ait bir halk mezarlığıdır. Mezarlıkta, basit toprak, küp, kap ve basit yakarak gömme mezarlar olmak üzere dört farklı mezar tipi tespit edilmiştir. Farklı mezar tipleri ve gömü biçimleri görölmesine rağmen, ölü hediyelerinin mezar tiplerine göre farklılık göstermediğı tespit edilmiştir. Bu hediyelerin birçoğu, Acemhöyük yerleşim alanında benzerlerine rastlanan eşyalardır. Arıbaş Mezarlığı ile çağdaş mezarlık ve yerleşimlerde ele geçen buluntularla yapılan karşılaştırmalar sonucunda, Arıbaş Mezarlığı’nın Kaniş- Karum II. yapı katı ile Eski Hitit Çağı aralığında kullanılmış olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler

1. Acemhöyük
2. Arıbaş Mezarlığı
3. Ölü Gömme
4. Kremasyon/Ölü Yakma
5. Asur Ticaret Kolonileri Çağı

ABSTRACT

EKMEN, Hamza, "The Burial Customs at Acemhöyük during the Assyrian Trade Colonies Period, Ph.D. Thesis, Ankara, 2012.

At the beginning of the 2nd Millennium BC, the intensive trade relations established between the North Syrian and North Mesopotamian cities with Anatolia resulted in meeting and joining of different cultures and believes. The burial customs of past societies', their beliefs and their ideas about after-life provide important information regarding their cultures.

At Acemhöyük, which is one of the most important centers of the Assyrian Trade Colonies Period in Anatolia, the ongoing excavations for over than 50 years have revealed both intramural and extramural cemeteries (Arıbaşı Cemetery) which provide important data regarding the burial customs of this particular period. Within the settlement, most of the graves are simple earth graves which were buried beneath the house floors. Besides, two other types are represented by single examples: a simple earth grave covered with pottery sherds and an urn burial. Most of the intramural burials belong to infants and children with no unity in orientation. All burials are very poor in terms of the grave gifts. Except one urn burial all other corpses are buried in hocker position.

At the Arıbaşı Cemetery, most of the 167 graves uncovered so far are cremation burials. This cemetery which has three sub-phases represent a communal cemetery of ordinary people of the Assyrian Trade Colonies Period. At the cemetery four different types of burials have been detected: simple earth graves, pithos graves, urn burials and simple cremation burials. Despite the different grave types no such disparity exists regarding the grave gifts. Most of the grave gifts represent well-known objects from the settlement. Based on the comparisons with materials from contemporary settlements and cemeteries Arıbaşı Cemetery is dated to a period between the 2. Building Level of Kaniš- Karum and Old Hittite Period.

Keywords

1. Acemhöyük
2. Arıbaş Cemetery
3. Burial Customs
4. Cremation
5. Assyrian Trade Colonies Period